ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XIII
KNJIGA 1

REDAKTOR
Dragoslav Džinić, potpukovnik

ODGOVORNI UREDNIK
Miloš Krstić, potpukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

CENTRALNA VOJNA BIBLIOTEKA
INV. BR. 134623

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XIII
KNJIGA 1

DOKUMENTI KRALJEVINE ITALIJE 1941.

CENTRALNA VOJNA BIBLIOTEKA

BEOGRAD
1969.

DOKUMENTI

JEDINICA, KOMANDI I USTANOVA KRALJEVINE ITALIJE

17. april 1941. — 31. decembar 1941.

NAPOMENA REDAKCIJE

U ediciji „Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije" dosad je objavljeno 1.467 dokumenata koji potiču od italijanskog okupatora. Ta publikovana građa je samo neznatan deo ratne arhive italijanskih okupatorskih jedinica i ustanova u našoj zemlji i pruža samo delimičan uvid u delatnost i planove fašističke Italije za prisvajanje delova Jugoslavije i slamanje narodnooslobodilačkog pokreta.

Objavljivanjem posebnog toma dokumenata italijanskih jedinica i ustanova, Vojnoistorijski institut želi pružiti potpuniju i svestraniju izvornu arhivsku građu o celokupnoj aktivnosti italijanskog okupatora u Jugoslaviji. Iz tog razloga, pored operativnih, u ovom tomu biće objavljeni i značajniji dokumenti koji osvetljavaju politiku i namere italijanskih okupatora u toku rata, njihov odnos prema Nemcima, ustašama, četnicima i ostalim kvislinzima, okupaciju jugoslovenske teritorije i organizaciju vlasti na njoj i, najzad, organizaciju i dislokaciju italijanskih jedinica.

Pri izboru dokumenata nastojali smo da se oni odnose na sve krajeve naše zemlje koje je okupirala fašistička Italija. Međutim, to u ovoj, 1. knjizi, nismo uspeli, jer o pojedinim delovima Jugoslavije (zapadna Makedonija i Kosovo) nismo raspolagali nijednim značajnijim dokumentom. Rukovodeći se željom da se što potpunije osvetle pojedini periodi NOR-a u delovima Jugoslavije koji su bili pod italijanskom okupacijom redeakcija je, pored dokumenata Vrhovne komande i drugih viših vojnih komandi, objavila i neke dokumente nižih taktičkih jedinica — četnih komandi i vodova. U nedostatku operativne dokumentacije publikovani su dokumenti civilnih ustanova koji govore o ustaničkoj delatnosti i akcijama. I pored ovog, manjkavost kvalitetnije arhivske građe, koja se nalazi u italijanskim arhivama, pre svega u Rimu, onemogućuje celovito sagledavanje pojedinih operacija, borbi i drugih značajnijih događaja.

U ovoj knjizi objavljujemo 205 dokumenata, međutim u dokumentima br. 172 i 205 dati su kratki sadržaji 651 izveštaja potčinjenih jedinica i ustanova 2. armije, tako da knjiga, u stvari, obuhvata 854 dokumenta. U ovoj knjizi nisu obuhvaćeni dokumenti o aprilskom ratu i kapitulaciji bivše jugoslovenske vojske, jer će se oni publikovati u ediciju „Aprilski rat — 1941".

BR. 1

DEPEŠA MINISTARSTVA RATA OD 17. APRILA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O POTREBI NADZORA NAD DRŽANJEM ITALIJANSKIH VOJNIKA SLOVENSKOG POREKLA[1]

FONOGRAM Rim, 17. april 1941/XIX

MINISTARSTVO RATA — KABINET

KOMANDI 2. ARMIJE

Br. 125267 Kabinet. Pokazalo se da u Ljubljani i u drugim centrima naši vojnici slovenskog porekla iz okupacionih jedinica pred lokalnim stanovništvom otvoreno i lažno klevetaju naše oružane snage i zemlju. Imajući na umu odjeke na koje pomenuta akcija može da naiđe kod domaćeg stanovništva, koje je u osnovi protiv nas, treba sprovesti najenergičniju akciju nadzora i suzbijanja, a u slučaju potrebe narediti da se vojnici o kojima je reč vrate u baze.

Javiti eventualno preduzete mere
Guconi[2]

KOMANDA XI ARMIJSKOG KORPUSA
OPERATIVNO ODELJENJE

Poverljivo
Dvostruki omot
Br. 02/4015 Op. prot. V.P.46. 20 april 1941/XIX

Komandi pešadijske divizije „Izonco“ [Isonzo] Zona
Komandi pešadijske divizije „Ravena“ [Ravenna] Zona

[1] Prepis originala (pisan na mašini, na italijanskom jeziku), u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje: Arhiv VII), reg. br. 22/3—1, k. 459.
Svi dokumenti koji se objavljuju u ovoj knjizi pisani su na italijanskom jeziku, te se iz tog razloga dalje, u sledećim dokumentima, to neće naglašavati. Međutim, ako su dokumenti pisani, pored italijanskog, i na nekom drugom jeziku, redakcija će to posebno istaći.

[2] Alfredo Guconi (Guzzoni), general, državni podsekretar u Ministarstvu rata i pomoćnik načelnika Glavnog generalštaba.

Komandi artiljerije XI armijskog korpusa Zona
Komandi inženjerije XI armijskog korpusa Zona
Komandi 3. alpinske grupe „Vale“ [Valle] Zona
Komandi CXI mitraljeskog bataljona Zona
Komandi XI pionirskog bataljona Zona
Komandi 11. hemijske čete A.K. Zona
Komandi 11. auto-odreda A.K. Zona
Direkciji vojnog saniteta XI A.K. Zona
Direkciji vojnog povereništva XI A.K. Zona
Veterinarskoj direkciji XI A.K. Zona
Direkciji transporta XI A.K. Zona
Administrativnoj upravi XI A.K. Zona
Višem oficiru Kr. Karab. XI A.K. Zona
Komandi Glavnog stana XI A.K. Zona
Odeljenju službi XI A.K. Zona
Organizacijskom i personalnom odelj. XI A.K. Zona
Automobilskom odeljenju XI A.K. Zona
Poštanskom odeljenju (46) XI A.K. Zona

i na znanje:

Komandi pešadijske divizije „Re“ Zona

Manje poverljive vojnike slovenskog porekla odmah uputiti u bazu. —

Saopštiti broj tih vojnika, jer ova komanda namerava da ih sve udalji izuzev nekoliko stvarno poverljivih i koji nam čak mogu biti korisni. —

Po naređenju,
pukovnik nač. štaba
— A.[3] Prinčivale [Princivalle]

Za tačnost prepisa,
za pukovnika v.d. pom. nač.
štaba službeno odsutnog
— major u službi pri štabu
P. Dukros [P. Ducros]
Dukros

M.P.

KOMANDA TERITORIJALNOG ARM. KORPUSA
UDINE
Automobilsko odeljenje
Datum dolaska 22. 4. 41
Br. 2509 V/o/8

[3] Aldo

BR. 2

PREDLOG GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE OD 20. APRILA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI ZA RAZMEŠTAJ JEDINICA NA OKUPIRANOJ TERITORIJI JUGOSLAVIJE[1]

Poverljivo

GENERALŠTAB KR. KOPNENE VOJSKE
Operativno odeljenje I—Odsek 3.

Br. prot. 6011 V.P. 9, 20. aprila 1941—XIX

Predmet: Okupiranje teritorija bivše Jugoslavije.

VRHOVNOJ KOMANDI — GLAVNOM GENERALŠTABU

V.P. 21

I. — U vezi sa naređenjima izdatim od strane ovog Generalštaba dopisom 5681 Op. od 16 o.m. komandi 2. armije (dostavljenim radi znanja tom Glavnom generalštabu) okupiranje južnih teritorija Jugoslavije bilo je povereno velikim jedinicama Brzog i Auto-transportnog armijskog korpusa, dok su ostale velike jedinice morale obustaviti pokret prema jugoistoku da bi se, u očekivanju daljih naređenja, smestile u dostignutim zonama.[2]

Sadašnja dislokacija velikih jedinica 2. armije odgovara tim direktivama i poznata je tom Glavnom generalštabu[3].

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 84/4—2, k. 72.

[2] Redakcija ne raspolaže tim naređenjem. U istorijskom dnevniku 2. armije za 16. april 1941. daju se dve protivrečne verzije ovog naređenja. Najpre se 5, 6. i 11. armijskom korpusu naređuje da obustave pokrete i da se komande i trupe zadrže u dostignutim mestima, a zatim se izdaju uputstva za nastavak okupacije teritorija u nadležnosti 2. armije (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—96, k. 53).

[3] Jedinice 2. armije bile su 20. aprila 1941. ovako razmeštene:
— *5. armijski korpus:* Crikvenica;
Divizija „Lombardija" [Lombardia]: Novi;
Divizija „Bergamo": Žuta Lokva.
— *6. armijski korpus:* Čabar;
Divizija „Sasari" (Sassari): Brod na Kupi;
Divizija „Asijeta" (Assietta): Gerovo.
— *11. armijski korpus:* Ribnica;
Divizija „Re": Ljubljana;

II. — Buduća dislokacija velikih jedinica na teritoriji koju ćemo verovatno okupirati već je predložena tom Glavnom generalštabu i ona izgleda ovako:

a) *Zapadna Slovenija*

— XI armijski korpus: sedište u Ljubljani;
— peš. div. „Re"[4] i 1. grenadirski puk: zona Logatec — Ljubljana — Trebnje — V. Lašče — Cerknica;
— peš. div. „Izonco": zona Čabar — Lož — Novo Mesto — Črnomelj — Novi Lazi.

b) *Zona Rijeka*

— V armijski korpus: sedište u Rijeci;
— peš. div. „Sasari": zona Rijeka — Delnice — Senj.[5]

c) *Zapadna Hrvatska*

— Brzi armijski korpus: sedište u Otočcu;
— 2. brza divizija:[6] zona Vrbovsko — Ogulin — Slunj — Otočac — Brinje;
— 3. brza divizija: zona Karlobag — Gospić — Korenica — Udbina — Gračac.

d) *Dalmacija*

— VI armijski korpus: sedište u Šibeniku;[7]

Divizija „Izonco" (Isonzo): Kočevje;
Divizija „Ravena" (Ravenna): Hribi;
3. alpinska grupa: Turjak.
— *Brzi armijski korpus (Corpo d'armata celere):* Bihać;
1. brza divizija: Drežnik-Grad;
2. brza divizija: Prijeboj;
3. brza divizija: Bihać;
— *Auto-transportni armijski korp.:* Split;
Divizija „Pasubio": Šibenik;
Divizija „Torino": Dubrovnik;
Divizija „Litorio" (Littorio): Mostar.
(Vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—96, k. 53).

[4] i [9] Dopisom Generalštaba kopnene vojske br. 6593 od 28. aprila 1941. divizija „Granatijeri di Sardenja" (Granatieri di Sardegna) dodeljena je 2. armiji i naređeno je da se rasporedi u zoni Splita (sem 1. grenadirskog puka koji je ostao u Ljubljani). Međutim, dopisom Generalštaba kopnene vojske br. 6887 od 1. maja 1941. naređeno je da se ta divizija rasporedi u zoni Ljubljane (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—96, k. 53), usled čega je divizija „Re" prešla u Senj i bila pretpotčinjena 5. armijskom korpusu (vidi Arhiv VII, reg. br. 18/2—1, k. 77).

[5] i [8] Depešom Generalštaba kopnene vojske br. 6303 od 4. aprila 1941. odobreno je Komandi 2. armije da izvrši zamenu razmeštaja divizija „Sasari" i „Lombardija". (vidi Arhiv VII, reg. br. 87/4, k. 72).

[6] Plavom olovkom ispravljeno: „1. brza divizija".

[7] Depešom br. 6375 od 24. aprila 1941. Generalštab kopnene vojske naredio je da se Komanda 6. korpusa smesti u Split umesto u Šibenik (vidi Arhiv VII, reg. br. 88/4, k. 72.).

— peš. div. „Lombardija“: zona Zadar — Knin — Šibenik;[8]
— peš. div. „Bergamo“: zona Split[9] — Livno — Imotski — Makarska.

III. — Okupacija zone Dubrovnika, Crne Gore i Kosova u nadležnosti je Više komande oružanih snaga Albanije;[10] u zoni Mostar — Dubrovnik ostao bi privremeno Auto-transportni korpus sa divizijama „Torino“ i „Litorio“ [Littorio].[11]

Prema tome ova okupacija bila bi ovako utvrđena:

Hercegovina i Crna Gora[12]

— XVII armijski korpus: sedište u Cetinju;
— 1 peš. div.: zona Metković — Mostar — Dubrovnik;
— 1 peš. div.: zona Kotor — Cetinje — Bar — Skadar;
— 1 alpinska grupa: zona Podgorica—Pljevlja—Andrijevica.

Kosovo[13]

— XIV armijski korpus: zona Prizren;
— 1 peš. div.: zona Đakovica — Peć — Priština — Prizren;
— 1 peš. div.: zona Gostivar — Uroševac — Kičevo.

IV. — Preostale velike jedinice koje su sada u zoni a nisu određene za okupiranje pomenutih teritorija morale bi, ako je moguće, da se vrate u domovinu.

U očekivanju te repatrijacije, pomenute velike jedinice imale bi sledeću dislokaciju:

— 3. alpinska grupa
— peš. div. „Ravena“ zona XI arm. korp.
— peš. div. „Asieta“: zona V arm. korp.
— 1. brza divizija:[14] zona predviđena za Brzi arm. korp.;
— auto-transportna divizija „Pasubio“: sadašnja zona (Šibenik).

V. — Definitivna buduća demarkaciona linija između teritorije pod nadležnošću 2. armije i teritorija koje su zauzele velike jedinice Albanije: Neretva.

---

[10] Vidi dok. br. 4.

[11] Dopisom Generalštaba kopnene vojske br. 6593 od 28. aprila 1941. naređeno je da Komanda Auto-transportnog korpusa ostane privremeno u Splitu (vidi Arhiv VII, reg. br. 89/4, k. 72), odakle se 5. maja vratila u svoje mirnodopsko sedište Kremonu u Italiji (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—96, k. 53).

[12] i [13] Detaljnije o razmeštaju okupacionih trupa u Crnoj Gori, Hercegovini, Kosovu i zapadnoj Makedoniji vidi dok. br. 7.

[14] Olovkom ispravljeno: „2. brza divizija“.

Dok se ne izvrši zamena trupa Auto-transportnog armijskog korpusa trupama Albanije, tu demarkacionu liniju mogao bi da predstavlja drum Gacko — Plana — Trebinje — Gruda.[15]

VI. — Ovaj Generalštab predlaže da se smesta pređe na gore navedenu definitivnu dislokaciju, izvršivši neophodne pokrete.

Velike jedinice pomenute u paragrafu IV ostale bi zasada u zonama označenim u istom paragrafu: divizija „Friuli" je sada prikupljena u zoni Postojne i zasad bi tamo ostala.

Artiljerijske i inžinjerijske jedinice date kao pojačanje 2. armiji i one neposredno potčinjene ovom Generalštabu okupiće se blizu železničkih stanica radi daljeg upućivanja u mesta odakle su došle ili na druge zadatke.

VII. — Očekujemo odobrenje tog Glavnog generalštaba pre nego što naredi otpočinjanje pokreta u vezi sa predloženom dislokacijom.[16]

ZAMENIK NAČELNIKA GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE

Za tačnost prepisa
Generalštabni potpukovnik
Načelnik odeljenja
R.[17] Gacaniga
[R. Gazzaniga]

[15] Vidi dok. br. 25.
[16] Vidi dok. br. 4.
[17] Renco (Renzo)

BR. 3

UPUTSTVO GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE OD 20. APRILA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O DISLOKACIJI JEDINICA NA OKUPIRANOJ TERITORIJI JUGOSLAVIJE[1]

Poverljivo

Komanda 2. armije Poverljivo — AR/2
Br. 3292 Stiglo 21. aprila 1941—XIX

GENERALŠTAB KRALJEVSKE KOPNENE VOJSKE
Operativno odeljenje I-odsek III

Br. 6018 V.P. 9, 20. april 1941—XIX

Predmet: Okupacija bivših jugoslovenskih teritorija

Priloga: 1

KOMANDI 2. ARMIJE

— *V.P. 10*

I. — Dostavlja se na znanje toj Komandi kopija akta 6011[2] od današnjeg datuma, koji se odnosi na predloženu dislokaciju velikih jedinica te armije na teritorijama koje će verovatno biti pod našom okupacijom.

II. — U vezi s tim:

a) — Demarkaciona linija, ranije dodirna linija između te i nemačke komande, moći će da se podvrgne izvesnoj izmeni;

b) — Uputstva u odnosu na dislokaciju vel. jedinica mogu se smatrati široko orijentacionim: ta Komanda će se pobrinuti da u opštem okviru koji je utvrđen bude određena najbolja dislokacija trupa koja će morati da odgovara sledećim uslovima:

— sigurnost trupa i zona koje će biti okupirane;
— dobar smeštaj trupa po konacima;

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 85/4—1, k. 72.
[2] Vidi dok. br. 2.

— što je moguće veće smanjenje auto-transporta za snabdevanje.

Najzad, u odnosu na tu dislokaciju treba obratiti pažnju na ono što je propisao Generalštab kopnene vojske telegramom br. 8407[3] na dan 19. o.mes. u pogledu minimalnih snaga koje treba dodeliti detašmanima;

c) — Ustrojstvo vel. jedinica određeno je u navedenom aktu 6011; potčinjenost vel. jedinica koje nisu određene za okupiranje teritorije i koje privremeno ostaju u zoni utvrdiće ta Komanda.

Granice između arm. korpusa određene su radi orijentisanja i moći će da se podvrgnu izmenama za koje ta Komanda bude smatrala da su umesne;

d) — Dislokaciju trupa i službi formacijski dodeljenih armiji utvrdiće ta Komanda.

Sa artiljerijskim i inženjerijskim jedinicama koje su dodeljene kao pojačanje i sa onima koje su na raspolaganju ovom Štabu, treba postupiti kao što je naznačeno u paragrafu IV pomenutog akta 6011; dislokaciju artiljerije odrediće viši komandant artiljerije, prema posebnim uputstvima ovog Štaba.

III. — Vel. jedinice određene za okupiranje, u vezi sa specijalnim zadatkom, nastaviće svoju redovnu obuku. Na isti način će postupiti i vel. jedinice određene da se vrate u domovinu sve dok se budu nalazile u zoni.

IV. — Stvarno izvršenje pokreta koji zavise od predviđene dislokacije vel. jedinica obaviće se po naređenju ovog Štaba.

V. — Zahtevi za transport u slučaju pokreta železnicom, koji su potrebni radi zauzimanja predviđene dislokacije, moraće da budu upućeni Delegaciji vojnog transporta u Ljubljani.

VI. — Potvrditi prijem.

Pomoćnik nač. Generalštaba kopnene vojske
[potpis nečitak]

[3] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

BR. 4

NAREĐENJE VRHOVNE KOMANDE OD 21. APRILA 1941. GENERALŠTABU KRALJEVSKE KOPNENE VOJSKE I VIŠOJ KOMANDI ALBANIJE O DISLOKACIJI JEDINICA NA OKUPIRANOJ TERITORIJI JUGOSLAVIJE[1]

prepis

VRHOVNA KOMANDA — GLAVNI GENERALŠTAB
Operativno odeljenje — 1. sekcija

Prot. br. 8403 op. *Poverljivo* 21. april 1941—XIX

Predmet: zaposedanje biv. jugoslovenske teritorije. —

GENERALŠTABU KRALJEVSKE KOPNENE VOJSKE
VIŠOJ KOMANDI ALBANIJE

Kao što je poznato, još su u toku pregovori između sila Osovine povodom definitivnog uređenja okupiranih teritorija bivše Jugoslavije.

Odluke koje slede, odobrene od strane Dučea, već uveliko vode računa o onome što će se odrediti i, mada nemaju definitivan karakter, ipak služe za orijentaciju.

Za neke zone određene su snage veće od onih koje će biti dodeljene čim se situacija bude definitivno raščistila.

2. ARMIJA

— XI arm. korpus smestiće se u Ljubljani sa jednom pešadijskom divizijom („Re") pojačanom drugim jedinicama.

Divizija „Izonco" će ostati privremeno u već okupiranoj zoni (Ribnica—Kočevje).

— V arm. korpus smestiće se u Rijeku sa divizijom „Sasari" koja će gravitirati s one strane stare granice.

— Brzi armijski korpus[2] ostaće privremeno sa 1, 2. i 3. divizijom u zoni Ogulin, Otočac, Gospić, Gračac.

— VI arm. korpus smestiće se u Šibeniku sa divizijama „Lombardija" i „Bergamo" u zoni Zadar — Knin — Livno — Zadvarje — Split; auto-transportna divizija „Pasubio" ostaće privremeno u zoni koju sada zauzima (Šibenik).

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 26/2—1, k. 72.

[2] Korpo d'armata čelere (Corpo d'armata celere)

CENTRALNA VOJNA BIBLIOTEKA
INV. BR. 134623

— XVII arm. korpus smestiće se u Cetinju i imaće:

— 1 pešadijsku diviziju u zoni Dubrovnik — Mostar; privremeno će u toj zoni ostati oklopna divizija „Litorio“ i auto-transportna divizija „Torino“.

— 1 pešadijsku diviziju u zoni Kotor — Cetinje — Skadar; oklopna divizija „Centauro“ [Centauro] ostaće privremeno u već okupiranoj zoni (Kotor — Cetinje);

— 1 grupu alpinaca u Podgorici.

— XIV arm. korpus smestiće se u Prizrenu i imaće:

— 1 pešadijska diviziju na Kosovu
— 1 pešadijsku diviziju u Debru

} naknadno će se izdati naređenje za razgraničenje zone.

Pomoćnik načelnika Gl. generalštaba
Guconi, s.r.

Za tačnost prepisa
Štabni p.pukovnik, načelnik odeljenja
(Renco Gacaniga)
Renco Gacaniga

BR. 5

OVLAŠĆENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 24. APRILA 1941. PREFEKTU RIJEKE O PROŠIRENJU NJEGOVE NADLEŽNOSTI NAD SUSEDNIM OBLASTIMA I OSTRVIMA[1]

Komanda 2. armije

Odeljenje civilnih poslova
Br. prot. 109/civ. posl.

Kr. prefektura za Kvarner
Kabinet
27. apr. 1941—XIX
Br. 2259
Serija I Kateg. 3/a Fasc. 6

V.P. 10, 24. april 1941—XIX

Predmet: Opunomoćenje za riječku oblast. —

Ekselenciji dr Testi Temistoklu [Testa Temistocle]
Prefektu Rijeke

i na znanje:

Komandi V armijskog korpusa	— *Vojna pošta*
Komandi VI armijskog korpusa	— *Vojna pošta*
Komandi XI armijskog korpusa	— *Vojna pošta*
Civilnom komesaru za Sloveniju	— *Ljubljana*
Civilnom komesaru za dalmatinske pokrajine	— *Zadar*
Intendantskom odeljenju 2. armije	— *Vojna pošta*
Komandi Kr. karab. 2. armije	— *Vojna pošta*
Vojnom sudu 2. armije	— *Vojna pošta*
Obaveštajnom odeljenju 2. armije	— *Vojna pošta*
Operativnom odeljenju 2. armije	— *Vojna pošta*

Ovlašćujem ekselenciju dr Temistokla Testu, prefekta Rijeke, za vršenje civilne vlasti u riječkoj oblasti.

Teritorija njegove nadležnosti ograničena je sledećim mestima (sva uključno):

Dolina dei Noccioli[2] — Babino Polje — Prezid — Tršće — Gerovo — Biljevina — Crni Lug — Lokve — Bitoraj — Viševica — Veliki Smolnik — Čubrin Vrh — Alino Bilo —

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/4—1, k. 869.

[2] Leskova dolina

Plan — M. Ostrogo[3] — Spasac[4] a takođe će obuhvatiti i ostrva Krk i Rab.

Navedena ekselencija biće neposredno meni potčinjena. —

Civilni komesarijat Dalmacije nadležan je za zonu između Sinja (isključno) i reke Neretve i za ostrva: Pag, zadarska ostrva, Brač i Hvar.

General
Komandant Armije[5]
(V. Ambrozio)[6], s.r.

Za tačnost prepisa
Brigadni general
Načelnik štaba
(E. de Blazio)[7]

---

[3] Odnosi se na brdo Oštro.

[4] Spasovac

[5] U originalu: Comandante designato d'Armata (naznačeni komandant armije).

[6] Vitorio Ambrozio (Vittorio Ambrosio), naznačeni general armije, 20. januara 1942. postavljen je na dužnost načelnika Generalštaba kopnene vojske, na kojoj se nalazio do 1. februara 1943, kada je zamenio Uga Kavalera (Ugo Cavallero) na dužnosti načelnika Glavnog generalštaba i ovu obavljao do novembra 1943. godine.

[7] Etore de Blazio (Ettore de Blasio)

BR. 6

DOPIS KOMANDE 2. ARMIJE OD 25. APRILA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O NADLEŽNOSTI CIVILNIH KOMESARIJATA SLOVENIJE I DALMACIJE[1]

KOMANDA 2. ARMIJE — ODELJENJE CIVILNIH POSLOVA

br. 11/civ. posl. — Poverljivo V.P. 10, 25. april 1941.

Predmet: Dužnosti i zadaci civilnih komesarijata za okupirane zone.

KOMANDI V ARM. KORPUSA — *Vojna pošta*
KOMANDI VI ARM. KORPUSA — *Vojna pošta*
KOMANDI XI ARM. KORPUSA — *Vojna pošta*
KOMANDI AUTO-TRANSPORTNOG ARM. KORPUSA — *Vojna pošta*
KOMANDI BRZOG ARM. KORPUSA — *Vojna pošta*
CIVILNOM KOMESARIJATU SLOVENIJE — *Ljubljana*
CIVILNOM KOMESARIJATU PROVINCIJE DALMACIJE — *Zadar*
KR. PREFEKTURI RIJEKE (za riječke okupirane teritorije)[2] — *Rijeka*

i na znaje:

INTENDANTSKOM ODELJENJU 2. ARMIJE — *Vojna pošta*
VOJNOM SUDU 2. ARMIJE — *Vojna pošta*

U priloženom aktu izlažem šematski zadatke i nadležnosti civilnih komesarijata, podsećajući da sam u odnosu na neka naročita pitanja već dao uputstva putem posebnih odredaba.[3]

U cilju nedeljnog obaveštavanja ove Komande armije, komande arm. korpusa će, najkasnije do četvrtka, morati da dostavljaju šematski izveštaj o aktivnosti civilnih komesarijata.

GENERAL KOMANDANT ARMIJE
(V. Ambrozio)

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/4, k. 88.

[2] Vidi dok. br. 5.

[3] Dopisom Komande 2. armije br. 88 A. C. od 23. aprila 1941. određena je Ljubljana za sedište civilnog komesara Slovenije, a Zadar za sedište civilnog komesara Dalmacije. Civilni komesar Slovenije bio je potčinjen 11. armijskom korpusu a civilni komesar Dalmacije 6. armijskom korpusu (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/4, k. 869).

KOMANDA 2. ARMIJE — ODELJENJE CIVILNIH POSLOVA

Predmet: Dužnosti i zadaci civilnih komesarijata. —

V.P. 10, 26. april 1941—XIX

Civilni komesari će morati da vrše svoju dužnost samostalno i sa širokom odgovornošću, stojeći neposredno na čelu raznih nadleštava za obavljanje poslova sopstvene nadležnosti, ali će biti neposredno potčinjeni komandantima arm. korpusa za sve ono što se tiče političke situacije, javnog reda uopšte, pitanja sigurnosti, aktivnosti i zadataka okupacionih trupa.

Civilni komesarijati vode računa o funkcionisanju državnih civilnih službi na nadležnim teritorijama i vrše kontrolu za koju je ranije bila nadležna jugoslovenska oblasna politička vlast prema propisima koji važe na odnosnim teritorijama, dok ne budu izvršene specifične izmene ili dok se ne ukinu.[4]

Stoga će civilni komesari nadgledati sve lokalne javne administracije kako ove ne bi prešle svoj delokrug, i da ne bi postupile suprotno važećim zakonima kao i političkim uputstvima italijanskih vojnih vlasti.

U vezi s tim navode se neki specijalni i glavni zadaci koji moraju biti rešeni:

1) — Uz prethodno ovlašćenje ove Komande ustanoviti odmah, zonu po zonu i tamo gde se smatra da je potrebno, civilne potkomesarijate, poveravajući ih licima dokazanog iskustva i sposobnosti.
2) — Svim sredstvima sprečavati svaku neprijateljsku aktivnost organizacija i pristupiti zauzimanju njihovih sedišta; zabraniti svaku aktivnost nacionalističkih udruženja, zauzimajući njihova sedišta i pristupajući detaljnom pretresu.
3) — Izvršiti pretres i onemogućiti rad (ukoliko to već nije učinjeno) konzulata neprijateljskih zemalja, kontrolišući sve konzulate, a naročito neutralnih zemalja, a na poseban način američke, portugalske, danske i holandske.
4) — Pružati pomoć pri pronalaženju i hapšenju svih nepoželjnih elemenata, naročito engleskih, francuskih, grčkih državljana.
5) — Čitavom stanovništvu treba razdeliti italijanske zastave, kako bi ove bile istaknute.

---

[4] i [5] Vidi dok. br. 8 i 19.

6) — Odmah ukloniti sve slike pripadnika bivše kraljevske kuće i bivših jugoslovenskih državnika, a po nadleštvima i javnim lokalima staviti slike Kralja-Cara i Dučea. Činovnici javnih ustanova obavezni su da u službi usvoje rimski pozdrav i da ga propagiraju među civilnim stanovništvom. Po fasadama i po ulicama ispisivati izreke i Dučeove parole o fašizmu.

7) — Do najveće mere pomagati osnivanje pomoćnih centara fašističke stranke uz skladnu koordinaciju sa fašističkim organizacijama: „Dopolavoro", ženskim i omladinskim organizacijama.

8) — Dati na znanje svugde i svima da će svaki napad na italijanskog vojnika ili civila biti kažnjen streljanjem.

9) — Vršiti cenzuru neitalijanskih novina, nedeljnih i mesečnih časopisa. Pristupiti odmah popisu štampe i političkom proveravanju svih izdavača.
Potpomagati širenje italijanskih novina, naročito „Popolo d'Italija", organa fašističke revolucije.
Objavljivati dvojezična izdanja lokalnih novina.

10) — Zakazati odmah sastanak stručnjaka ili predstavnika raznih stručnih kategorija radi proučavanja svih ekonomskih problema, kako bi se što brže rešile razne teškoće.

11) — U finansijskom pogledu treba pristupiti:

a) — utvrđivanju svih novčanih fondova koji postoje pri javnim ustanovama, bankama, zavodima, itd.;

b) — blokiranju svih fondova;

c) — zabrani isplaćivanja stranih ustanova i protivnika na teritoriji koju smo mi okupirali, uz eventualno isplaćivanje odnosnih iznosa pri italijanskim bankama koje će se osnovati ili su već osnovane;

d) — zabrani iznošenja novca, kreditnih pisama, zlata, srebra, dragocenih predmeta i umetničkih vrednosti;

e) — štampanju svih taksenih vrednosnica fiskalne i poštanske prirode, obazrivoj primeni propisa koji su izdati i koji će se izdati u pogledu valute, naročito u odnosu na liru i na dinar. Treba naročito paziti da prilikom menjanja valute ne dođe do špekulacije od strane civila.

12) — Što se tiče ishrane i cena treba usavršiti popis postojećih prehrambenih artikala i utvrditi redovnu potrošnju osnovnih artikala, kako bi se došlo do postepene

primene postojećih propisa u Kraljevini. Ovoj komandi treba odmah javiti o eventualnoj nestašici artikala, naročito prehrambenih, kao brašna, kukuruza, masnoća. Biće sačinjeni cenovnici robe prema novoj zameni dinara; treba sprečiti svaku prodaju robe na veliko potrošačima.

13) — Izvestiti ovu Komandu o eventualnom mešanju stranih firmi za prodaju proizvoda i svim sredstvima sprečavati širenje predstavnika stranih firmi, pomažući, međutim, najviše italijanske firme.

14) — Odmah razmotriti rad svih službi (vodovod, elektrika, gas i tramvaji, železnice, telefoni i razna transportna sredstva) i svim sredstvima raditi na njihovom poboljšanju.

15) — Što se tiče škola, s obzirom da su zatvorene, nije moguće ponovo ih otvoriti jer su se u mnogima smestile naše jedinice. Neka škole budu i dalje zatvorene a na kraju godine pristupiti ispitima bazirajući ocenjivanje na srednjim ocenama iz prvog polugođa; za redovne kurseve i ispite zrelosti važe gore pomenute srednje ocene, kao i one dobijene u sledećem školskom polugođu. Preporučuje se ispitnim komisijama da budu što više širokogrude.

16) — Za sudstvo će uskoro biti izdata specijalna naređenja.[5]

17) — Državni ili banovinski činovnici: pristupiti odmah njihovom popisivanju i načiniti trebovanja za plate koje im pripadaju, imajući u vidu da će ih od 1. maja plaćati italijanska vlada.

BR. 7

NAREĐENJE KOMANDE 9. ARMIJE OD 26. APRILA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O ZADACIMA I RASPOREDU JEDINICA ARMIJE[1]

KOMANDA 2. ARMIJE
Poverljivo AR/2
Br. 3741
Stiglo 1. maja 1941—XIX

KOMANDA 9. ARMIJE
Operativno odeljenje

Br. 5020. Poverljivo — h i t n o.

Vojna pošta 106/A,
26. aprila 1941.

Predmet: Zadaci i raspored 9. armije.

KOMANDI III ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI IV ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XIV ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XVII ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XXVI ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI DIVIZIJE „LENJANO“ [LEGNANO] preko Komande 11. armije
— „ — DIVIZIJE „LUPI DI TOSKANA“ [LUPI DI TOSCANA] preko Komande 11. armije
— „ — DIVIZIJE „SFORCESKA“ [SFORCESCA] preko Komande 11. armije
— „ — ALPINSKE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TRIDENTINA“ preko Komande XXVI a. k.
— „ — ALPINSKE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „PUSTERIJA“ [PUSTERIA] preko Komande XXVI a.k.
— „ — ALPINSKE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „KUNENSE“ [CUNEENSE]
— „ — ALPINSKE I GRUPE

i na znanje:

VIŠOJ KOMANDI ITALIJANSKIH ORUŽANIH SNAGA U ALBANIJI
KOMANDI 2. ARMIJE[2]

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/1, k. 86.
[2] Sa strane dopisano crvenom olovkom: „9. armiji treba poslati poslednju kopiju naše naredbe o okupaciji, koja će biti danas završena (2. maj)“.

KOMANDI 11. ARMIJE
KOMANDI ARTILJERIJE ARMIJE
KOMANDI INŽENJERIJE ARMIJE
INTENDANTURI 9. ARMIJE

Karte:

Pregledna karta Jugoslavije 1 : 750.000 Vojnogeografskog instituta, izdanje 1941.

Karta Albanije 1 : 50.000.

I. U vezi sa situacijom nastalom usled kapitulacije jugoslovenske i grčke vojske, 9. armiji poverena je okupacija Albanije, južne Dalmacije do r. Neretve, kosovske i debarske oblasti.

Granice okupacione zone južne Dalmacije, kosovske i debarske oblasti vide se na priloženoj karti 1 : 750.000 za komande XIV i XVII armijskog korpusa (prilog br. 1).[3]

II. *Raspored i sedišta jedinica armije.*

1 — *IV a.k.* Komanda	— Berat
Peš. div. „Ferara" [Ferrara]	— Đinokastro
Peš. div. „Kačatori dele Alpi" [Cacciatori delle Alpi]	— Korča
Peš. div. „Siena"	— Berat
2 — *XIV a.k.* Komanda	— Prizren
Peš. div. „Pulje" [Puglie]	— Kukes
Peš. div. „Firence" [Firenze]	— Debar
3 — *XVII a.k.* Komanda[4]	— Cetinje
Peš. div. „Marke" [Marche][5]	— Dubrovnik
Peš. div. „Mesina" [Messina][6]	— Cetinje
Mot. peš. div. „Torino"[7]	— Mostar
4 — I alpinska grupa	— Skadar

Pored ovih potčinjene su 9. armiji sledeće druge velike jedinice, određene za eventualne potrebe u vezi sa okupacijom ili su na raspoloženju za drugu upotrebu:

— Peš. div. „Lupi di Toskana"	— Kutaj (zapadno od Berata)
— Peš. div. „Sforceska"	— Mavrova (jugoistočno od Valone)
— Peš. div. „Lenjano"	— Kumani (zapadno od Berata)

[3] Redakcija ne raspolaže tim prilogom.
[4] i [5] Vidi dok. br. 24.
[6] Vidi dok. br. 26.
[7] Vidi dok. br. 4.

— Alp. peš. div. „Kunense“ — Labinoti
— Alp. peš. div. „Pusterija“ — Petrela
— Alp. peš. div. „Tridentina“ — Ndroći

III. *Granice područja armijskih korpusa:*

1 — Između XVII a.k. i XIV a.k. severoistočni rukavac Skadarskog jezera, Velecik, Jezerce, Kaf'e Pločice, Žuti K., Žljeb, Mokra;

2 — Između XIV a.k. i IV a.k.: Proj Kavajes, Kavaja, Vrapi, Q. Kokalites, Ma. Madhe, Allaj, M. Sebenik, Q. Thane (mesta IV a.k.), stara granica.

IV. *Velike jedinice Armije*, koje prelaze u nadležnost 11. armije za okupaciju Grčke:

— III a.k.: peš. div. „Pinerolo“, „Taro“, „Forli“, „Areco“ [Arezzo];

— XXVI a.k.: peš. div. „Venecija“ [Venezia], „Parma“, „Piemonte“.

Sedišta velikih jedinica odrediće Komanda 11. armije u skladu sa potrebama okupacije.

Do toga vremena gore pomenute jedinice zauzeće sledeći privremeni raspored:

— III a.k.: zona Korče;

XXVI a. k.: između Korče i Q. Barmask.

V. Pokreti će se vršiti prema priloženom pregledu (prilog br. 2)[8]. Za motorna vozila narediće potrebno intendantura 9. armije u sporazumu sa odgovarajućim štabovima divizija.

VI. Na osnovu ovog naređenja i novog rasporeda neka potčinjeni štabovi izrade odgovarajuće grafikone pokreta izveštavajući svakog dana o izvršenim pokretima i dostignutim marševskim ciljevima.

VII. Do novog naređenja Komanda armije biće u Shingjoni (Elbasan). Docnije će se premestiti u Tiranu.

Potvrditi prijem.

KOMANDANT
ARMIJSKI GENERAL
(Alesandro Pircio Biroli)
[Alessandro Pirzio Biroli]

Za tačnost
NAČELNIK ŠTABA
BRIGADNI GENERAL
(Guljelmo Spikači)
[Guglielmo Spicacci]
G. Spikači

[8] Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

BR. 8

NAREDBA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 28. APRILA 1941. O POVERAVANJU SUDSKE VLASTI NA TERITORIJI CRNE GORE CIVILNOM KOMESARU SA SEDIŠTEM U CETINJU[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

NAREDBA BR. 36

Glavni komandant oružanih snaga u Albaniji

Na osnovu ovlašćenja datog mu 9. novembra 1940—XIX od Dučea, Prvog maršala carstva, Komandanta operativnih trupa na svim frontovima — na osnovu Naredbe od 24. aprila 1941—XIX od Dučea, Prvog maršala carstva, komandanta operativnih trupa na svim frontovima, koja utvrđuje pravila u pogledu sudske uprave na teritorijama koje su sačinjavale jugoslovensku državu okupiranu od strane italijanskih oružanih snaga;

Na osnovu čl. 1 Naredbe od 28. oktobra 1940—XVIII

Naređuje

Čl. 1

Na teritoriji Crne Gore vršenje sudske vlasti u smislu ratnog zakona poverava se civilnom komesaru koji će imati sedište u Cetinju.[2]

Teritorijalne granice nadležnosti civilnog komesara biće određene narednom naredbom.

Čl. 2

Civilni komesar, do dalje naredbe, potčinjen je Glavnom komandantu oružanih snaga (Albanije).[3]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/4—1, k. 738.

[2] Naredbom Benita Musolinija (Mussolini) od 22. maja 1941. „Ekselencija opunomoćeni ministar Macolini [Mazzolini Serafino] postavljen je za visokog komesara za područje Crne Gore". Međutim, iz postojećih dokumenata se vidi da je on tu funkciju („civilni komesar") obavljao već 29. aprila 1941 (vidi dok. br. 11; Arhiv VII, reg. br. 4/2—1, k. 740).

[3] Naredbom Musolinija od 19. juna 1941. izmenjena je potčinjenost civilnog komesara. Članom 1. te naredbe određuje se: „Visoki komesar za teritorije Crne Gore okupirane od strane italijanskih oružanih snaga vrši svu vlast okupacionih vlasti u smislu ratnog zakona; a što se tiče vršenja civilne vlasti, dogovara se neposredno sa italijanskim Ministarstvom spoljnih poslova" (vidi Arhiv VII, reg. br. 5/2,, k. 540).

Čl. 3

Civilni komesar stara se oko reorganizacije i obnove funkcionisanja službe od javnog interesa zadržavajući, ako nađe za shodno, nadleštva, službe i osoblje crnogorske narodnosti bivše uprave.

Čl. 4

Ne prejudicirajući nadležnost vojne okupacione vlasti, ukoliko se odnosi na bezbednost okupacionih vojnih snaga i okupirane teritorije, civilni komesar stara se za zaštitu javnog poretka koristeći se snagama koje su za to određene.

Čl. 5

Ova naredba stupa na snagu danom njenog objavljivanja na vratima sedišta civilnog komesara. Ona će se izložiti i na tablama svih opština na području civilnog komesara.

Iz Glavnog stana Glavnog komandanta oružanih snaga Albanije 28. aprila 1941—XIX.

Načelnik glavnog generalštaba
Glavni komandant oružanih
snaga Albanije
armijski general
Ugo Kavalero[4]
[Ugo Cavallero]

Prepis overava
Divizijski general
načelnik štaba
A.[5] Ferero, s. r.
[A. Ferrero]

---

[4] Ugo Kavalero početkom decembra 1940. postavljen na dužnost načelnika Glavnog generalštaba (Il Capo di Stato Maggiore Generale). Musolini ga je istovremeno uputio u Albaniju da bi tamošnjem komandantu trupa neposredno pomogao u stabilizovanju fronta prema Grčkoj i slamanju grčke protivofanzive. Pošto je njegova aktivnost u to vreme bila skoro potpuno apsorbovana vođenjem operacija protiv Grčke, Musolini mu je, 29. decembra, poverio i funkciju glavnog komandanta oružanih snaga u Albaniji (Comandante superiore FF. AA. Albania). U aprilskom ratu 1941. neposredno je komandovao italijanskim snagama koje su napadale Jugoslaviju iz Albanije. Sedamnaestog maja 1941. vratio se u Italiju i preuzeo funkciju načelnika Glavnog generalštaba. Zbog neuspeha italijanske vojske na svim frontovima, smenjen je 31. januara 1943. Posle kapitulacije fašističke Italije sklonio se kod komandanta nemačkih trupa u Italiji, feldmaršala Alberta Keselringa (Kesselring), gde je 12. septembra 1943. nađen ubijen pod nedovoljno jasnim okolnostima, ali svi znaci govore da je izvršio samoubistvo. Vidi: Ugo Cavallero — Comando supremo, diario 1940—43 del Capo di S. M. G. (Vrhovna komanda, dnevnik načelnika Glavnog generalštaba 1940—43), Cappelli editore, Bologna, 1948, str. 3—16, 101, 444—448.

[5] Alberto

BR. 9

IZVEŠTAJ KOMANDE ŽANDARMERIJE U CRNOJ GORI OD 28. APRILA 1941. KOMANDANTU 11. BATALJONA KR. KARABINIJERA O STANJU ŽANDARMERIJSKIH STANICA U CRNOJ GORI[1]

KOMANDA ŽANDARMERIJE U
CRNOJ GORI
BR. 13
CETINJE, 28. APRILA 1941. GOD.

KOMANDANTU 11. BATALJONA KR. KARABINIJERA

Sedište

Na teritoriji podgoričke čete funkcionišu 2 straže i 8 stanica: Podgorica—Bioče—Golubovci, Gornji Kokoti, Brskut, Spuž, Danilov Grad i Vrela. Stanice: Tuzi, Skorać, Prifti, Vtornik[2], Zatrijebač, Martinići, Gornji Crnci i Zagarač potpuno su bez ljudstva.

Na teritoriji čete u Andrijevici funkcioniše 10 stanica: Andrijevica, Murina, Đulići, Kralje, Velika, Kolašin, Štitarica, Mateševo, Lijeva Rijeka i manastir Morača. Stanice u Plavu, Gusinju, Grnčaru i Babinom Polju uzeli su Albanci.

Stanice Trešnjevik, Trepča, Šekular, Han Drndarski, Han Garančić, Crkvina, Međurečje, Redice i Liješnje, potpuno su bez ljudstva.

Na teritoriji čete Nikšić funkcionišu 2 straže u Nikšiću i Šavniku, i 19 stanica: Nikšić, Bukovik, Župa, Gornje Polje, Presjeka, Bogetići, Krstac, Vilusi, Donje Crkvice, Trubjela, Petrovići, Podbožur, Velimlje, Šavnik, Žabljak, Krš, Goransko, Pišče i Rudine.

Straža u Grahovu i stanice Grahovo, Trešnjevo, Kuside, Boan i Donja Brezna potpuno su bez ljudstva.[3]

PUKOVNIK KOMANDANT
ŽANDARMERIJE CRNE GORE
BELIZARIO LAZARI
[Belisario Lazzari]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/6—1, k. 740.

[2] Verovatno se odnosi na Vjeternik.

[3] Izveštaj je napisan na osnovu pismenog zahteva komandanta 11. bataljona Kr. karabinijera od 27. aprila 1941 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/6—1, k. 740).

BR. 10

IZVEŠTAJ MARČELA CUKOLINA OD 29. APRILA 1941. ITALIJANSKOM POSLANSTVU U ZAGREBU O POLITIČKOJ SITUACIJI U NDH[1]

Prot. br. 60 Zagreb 29. april 1941/XIX

Izveštaj iz Zagreba

Za vreme navedenog kraćeg boravka u Zagrebu imao sam mogućnosti da porazgovaram sa više osoba iz raznih krugova i društvenih slojeva toga grada i da steknem utiske koje ovde iznosim:

Svima je poznato i sasvim otvoreno se govori da se Pavelić vratio vrlo razočaran i moralno utučen sa sastanka koji je imao u Ljubljani 25. aprila sa našim ministrom Ćanom.[2] Uzrok tome je činjenica da Pavelić nije postigao ono što je želeo u pogledu granica slobodne Hrvatske, koja bi, prema svim njegovim političkim člancima, intervjuima, obećanjima narodu itd. morala da obuhvati i Dalmaciju.

Pitanje Dalmacije jeste i sigurno će biti u središtu budućih diskusija, ali o tome ću govoriti kasnije.

Čim je stupio na vlast, Pavelić se okružio politički nedoraslim ljudima, spremnijim da vrše lične osvete nego da vladaju zemljom ili da pomažu šefu novog režima u njegovom ne baš lakom zadatku. Nespremni ljudi koji nemaju za sobom nikakvu političku ili upravnu karijeru, koji ne znaju ništa i koji su zaslepljeni vlašću i širokim ovlašćenjima koja im je dao Pavelić. Dovoljno je to što je na čelo političke policije, ustanove koja je sada više no ikada krajnje delikatna, pozvan jedan Kvaternikov sin, koji u Hrvatskoj poznaje vrlo malo ljudi, pošto je poslednje godine proveo u Italiji, pa prema tome čini ono što mu drugi kažu. Tako je uveden policijski režim terora, koji hapšenjima i internacijama pogađa najbezopasnije ljude. Ukoliko hapšenje i internacija ne predstavljaju grubu grešku ili nemaju karakter lične osvete, oni pogađaju ili ličnosti starih režima, politički kompromitovane, ili nosioce ideje jugoslovenstva ili Jevreje koji su se istakli u političkom, privrednom ili finansijskom pogledu.

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/2, k. 869. Dokumenat je pronađen u arhivi poslanstva fašističke Italije u Zagrebu, pa je verovatno njemu i bio upućen.

[2] Vidi dok. br. 20, objašnjenje 2.

Ali hapšenja, i to vrlo brojna, vršila je i nemačka policija — Gestapo, koja je sada više nego ikad ovde prisutna sa čitavom svojom pedantno organizovanom i razgranatom mrežom, koja progoni lica osumnjičena za saradnju i vezu, čak i u prošlosti, sa engleskim faktorima, a naročito pripadnicima Intelidžens servisa u Jugoslaviji, koji su Nemcima dobro poznati. Neke Hrvate je Gestapo već deportovao u Nemačku.

Dok Nemci uveravaju u preciznost i korisnost mera svoje policije, ne slažu se sa Pavelićevom politikom proganjanja, koja stvara sektaštvo i mržnju među hrvatskim narodom. Nemci još ne napuštaju Mačeka i ne shvataju da će mačekovci, koji su dosad sačinjavali gotovo celokupno stanovništvo Hrvatske i čiji su bili prijatelji, biti razjureni, jer bi lako mogla da nastane opasnost od građanskih nereda, koje bi Nemci hteli da izbegnu, s obzirom na njihovu nameru da idu dalje i na potrebu da radi toga imaju obezbeđeno zaleđe.

Nije naodmet spomenuti ovde da su Nemci još pre rata protiv Jugoslavije, možda pre godinu dana, ako ne i ranije, počeli da pripremaju detaljnu i solidnu političku i ekonomsku organizaciju, koja se mnogo oslanjala na partiju koja je tada dominirala, tj. na mačekovce. Pokazalo se takođe da je Maček svojevremeno, još pre no što je postao potpredsednik jugoslovenske vlade, kao šef svoje partije, ozbiljno pregovarao sa Nemcima u cilju stvaranja jedne autonomne Hrvatske, obezbeđujući nemačku podršku i političke granice.

Ozbiljni i pravi Hrvati, pa i oni koji su van ranijih i sadašnjih političkih borbi, Pavelića i njegovu bednu partiju smatraju sasvim veštačkom tvorevinom, koja ni po čemu nije odraz ni hrvatskog duha, niti ubeđenja, s obzirom da je Pavelićeva partija, od četiri i po miliona Hrvata, imala najviše 20—30 hiljada pristalica.

I sam dr Budak, koji je vrlo istaknut član nove Vlade, svojevremeno je bio mačekovac; Budak se odvojio od Mačeka prosto iz ličnih razloga a ne zbog različitih pilitičkih pogleda.

Hrvatski narod je zasada jako naklonjen Nemcima, koji su u Zagrebu naišli na takav prijem kakav ni oni sami nisu očekivali; gde god se pojave, obasuti su cvećem i poklonima.[3]

[3] Reč je o raspoloženju ustaša, kao i drugih profašističkih i separatističkih grupa u Hrvatskoj, koje su, nezadovoljne oduzimanjem hrvatskih teritorija od strane fašističke Italije, smatrale da se uz podršku hitlerovske Nemačke mogu uspešnije da suprotstave aspiracijama italijanskih fašista. Znajući da su glavnu reč o bitnim pitanjima okupacione politike vodili nemački okupatori, često i ne tražeći saglasnost svojih saveznika i stavljajući ih pri tome pred svršen čin, oficijelni ustaški krugovi u Zagrebu su nastojali da se na razne načine dodvore nemačkim diplomatskim i vojnim predstavnicima.

U odnosu na nas dešava se suprotno: neprijateljstvo Hrvata prema Italiji raste iz dana u dan; kipti od neprijateljskih osećanja, a duboko neraspoloženje koje vlada u svim slojevima stanovništva svaki čas preti da poprimi mnogo veće razmere.

Razloge treba tražiti u činjenici da među Hrvatima vlada opšte mišljenje da će Dalmacija biti deo Italije i da će hrvatske nade, podržane stalnim Pavelićevim i Kvaternikovim obećanjima da će stvoriti slobodnu Hrvatsku, u kojoj će biti sve pokrajine nastanjene Hrvatima, pasti pred zahtevima Italije da prisvoji dalmatinsku teritoriju.

Nema nikakve sumnje da će pripajanje Dalmacije Italiji ozbiljno kompromitovati Pavelićev položaj prema Hrvatima, kao što nema sumnje da će Nemci, i pored toga što će nas pomagati u slučaju previranja ili nereda antiitalijanskog karaktera, gledati da iskoriste potpuno u svoju korist situaciju koja će nastati zbog škakljivog pitanja Dalmacije.

Poznato je da se Pavelićev režim održava jedino nemačkim bajonetima; kada Pavelić izgubi svoj autoritet zbog odricanja koja će morati da čini u korist Italije, jasno je da će Nemci to iskoristiti da bi se još više osetio teret njihovih interesa, da bi ojačali svoju već postojeću političku i ekonomsku organizaciju i da bi pomenute interese preneli u svoj domen.

Treba još napomenuti da bi Pavelićev pad ili odlazak nemačke vojske izazvao još opasniju i neizvesniju situaciju u svim krajevima koji su naseljeni Hrvatima i da bi se to moglo

---

Iako je hitlerovska Nemačka formalno priznavala prednost fašističke Italije u odnosu na NDH, ona je iz mnogostrukih razloga podržavala ustaško rukovodstvo, nastojeći da se ono učvrsti i konsoliduje, kako bi ova kvislinška tvorevina što potpunije udovoljila njenim ekonomskim i vojnim interesima. S druge strane, fašistička Italija je u stvaranju i pokušajima konsolidacije NDH videla smetnju u ostvarenju svojih ekspanzionističkih planova na Balkanu, te iz tih razloga nije pokazivala nikakav interes da ojača njen položaj. Sve ovo uticalo je na pronemačku orijentaciju ustaškog aparata i profašističkih grupacija u Hrvatskoj. Vidi: telegram ministra inostranih poslova Nemačke Ribentropa (Joachim Ribbentrop) od 12. aprila 1941. Edmundu Vezenmajeru (Veesenmayer), Arhiv VII, H. Bon 4, sn. 235; Beleške o razgovoru Ribentropa i grofa Čana (Galeazzo Cianno) u hotelu „imperijal" u Beču 21. i 22. aprila 1941, Documents on German foreign policy 1918—1945 (dalje: DGFP), United States, Gouvernement printing office, Washington, 1962, knj. XII, dok. br. 378 i 385; izveštaj nemačkog poslanika u Zagrebu od 24. aprila 1941. Ministarstvu inostranih poslova, Arhiv VII, mikroteka-London 2-H 297854; izveštaj nemačkog generala u NDH Gleza fon Horstenaua (Glaise von Horstenau) od 21. novembra 1941. nemačkom komandantu Jugoistoka, Arhiv VII, reg. br. 18/1, k. 70; poslanicu br. 1 ministra unutrašnjih poslova NDH dr Mladena Lorkovića od 5. januara 1942. poslanicima NDH u stranim zemljama, Arhiv VII, reg. br. 1/1—2, k. 241.

veoma osetno odraziti na teritorijama okupiranim od strane naših trupa.

Rezimirajući sadašnju situaciju u Zagrebu (ne uzimajući u obzir selo) može se reći:

1) Pavelić i njegova partija ne znače mnogo u masi i među intelektualcima bez prisustva nemačkih vojnika. Nemaju ni sledbenika ni pristalica.

2) Neprijateljstvo prema Italiji u stalnom je porastu usled pitanja granica, naročito sa Dalmacijom.

3) U ovako neizvesnoj situaciji ne sklapaju se više poslovi, trgovina je prestala, privredni život je paralisan.

4) Nemci su uputili svuda, naročito u Bosnu, svoje tehničare radi ispitivanja šuma, rudnika itd., da bi se snabdeli onim najboljim čega ima. Mi smo zasada potpuno po strani.

5) Možda nam uskoro predstoje politički preokreti u Hrvatskoj, koji će, ukoliko se dese, nesumnjivo imati široke reperkusije među Hrvatima koji žive na područjima pod našom vojnom okupacijom, i ne samo tamo, već i u Istri, pa je s obzirom na to potrebno pažljivo pratiti razvoj sadašnje situacije.

(Marčelo Cukolin)
[Marcello Zuccolin]
M. Zukolin

BR. 11

NAREDBA CIVILNOG KOMESARA ZA CRNU GORU OD 29. APRILA 1941. O STAVLJANJU POD SEKVESTAR IMOVINE BIVŠE ZETSKE BANOVINE[1]

NAREDBA BROJ 1

CIVILNI KOMESAR ZA CRNU GORU

Na osnovu čl. 1. Objave broj 36 od 28. IV 1941—XIX[2]

NAREĐUJE

Čl. 1.

Ostavljajući nedirnutu zabranu nad privatnim vrijednostima, gotovina, obveznice, dragocjenosti, marke i sve druge vrijednosti koje pripadaju bivšoj Kraljevini Jugoslaviji a na-

[1] Original (odštampan na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) u Arhivu VII, reg. br. 1/1—4, k. 739.

[2] Vidi dok. br. 8.

laze se u sjedištu bivše Banovine i u sjedištima podređenih njenih ustanova, stavljaju se pod sekvestar.[3]

Područna nadleštva će se starati za otpremu vrijednosti u sjedište bivše Banovine na Cetinju sa svim formalnostima koje su ranije bile na snazi.

Čl. 2.

Načelnik finansijskog odjeljenja bivše Banovine g. Plamenac Marko postavljen je za sekvestora dobara pomenutih u pređašnjem članu i za njih snosi odgovornost.

Čl. 3.

Podizanje dobara pod sekvestrom može se dozvoliti samo od strane našeg funkcionera koji je u tu svrhu delegiran a koji će se pored toga starati za nadzor nad tekućom administracijom bivše Banovine.

Čl. 4.

Ova naredba stupa danas na snagu.

Cetinje, 29. aprila 1941—XIX.

Civilni komesar
Macolini s.r.

[3] U prvoj polovini maja 1941, novim naredbama civilnog komesara za Crnu Goru, stavljena je pod sekvestar imovina Direkcije pošta u Cetinju (2. maja), Solane u Ulcinju, Narodne banke, Činovničke štedionice, Kreditne, Trgovačke, Crnogorske i Hipotekarne banke (3. maja), Skladišta duvana u Podgorici, Jugoslovenskog društva u Podgorici, Carinarnice u Podgorici, Skladišta neprerađenog duvana u Baru, Skladišta prerađenog duvana u Baru (11. maja), Hercegovačke banke i Podgoričke banke (15. maja); a 18. maja sekvestrirana su i skladišta trgovca Spasića u Cetinju i Podgorici (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1, k. 739).

BR. 12

IZVEŠTAJ CIVILNOG KOMESARA DALMACIJE OD KRAJA APRILA 1941. O POLITIČKOJ I EKONOMSKOJ SITUACIJI U DALMACIJI[1]

IZVEŠTAJ

Dana 15. aprila XIX inspektor Nac. faš. stranke Đorđo Supiej [Giorgio Suppiej] izvestio me je da sam imenovan za Civilnog komesara za Dalmaciju i dao mi je potom prva uputstva.

U nameri da se odmah upoznam sa stvarnom situacijom na okupiranoj teritoriji, 16. ov. mes. uputio sam se sa pomenutim inspektorom Nac. faš. stranke na put radi izviđanja na kojem sam utvrdio:

1) Da je zona oko Zadra do Obrovca — Knina — Biograda n/m i ostrva već čvrsto držana i zaposednuta.

2) Zona preko te granice nije još faktično okupirana ukoliko nema italijanskih garnizona i ukoliko su gradovi i mesta u rukama hrvatskih Pavelićevih odbora, pomaganih od oružanih formacija, koji sebe smatraju saveznicima Italije i koji su razvili hrvatske ili bele zastave isključujući potpuno italijansku trobojnicu. Usled toga nemoguće je da Civilni komesar funkcioniše preko zadarske zone.

Uputivši se u Sušak (Rijeka), da se predstavim Komandantu 2. armije, dobio sam usmena uputstva i izložio sam prva zapažanja, naime:

1) Stanovništvo svugde gladuje i neophodno je potrebno snabdeti ga na neki način hranom;

2) Potrebno je zadržati na položajima sve građanske funkcionere bivšeg jugoslovenskog režima da bi se osigurala služba;

3) Potrebno je pobrinuti se za isplatu prinadležnosti pomenutom osoblju;

4) Potrebno je imati saobraćajna sredstva za Civilnog komesara koji mora da putuje duž teritorije u dužini od 600 km i koji mora da poseti sva veća ostrva u njegovoj nadležnosti.

5) Potrebno je imati finansijska sredstva za funkcionisanje nadleštava i za veće potrebe.

Vrativši se u Zadar, uvek sa inspektorom Nac. faš. stranke, nakon mnogih nezgoda zbog potpunog pomanjkanja brzih saobraćajnih sredstava između Rijeke i Zadra, pristupio sam poslu.

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/1—1, k. 540.

U Zadar je već bio stigao kolega Paolo Đanfeliče (Gianfelice) iz Nac. direktorija Nac. faš. stranke, koji je bio meni upućen radi usklađivanja administrativnih poslova Komesarijata.

Odmah sam se pobrinuo da imenujem sreske i opštinske civilne komesare mjesto bivših sreskih načelnika i predsjednika opština važnijih mesta.

20. aprila u celoj zoni od Obrovca do Šibenika komesari su uredno preuzeli dužnost.

21. aprila otputovao sam da preuzmem Bansku ispostavu u Splitu, centar civilne vlasti za Dalmaciju.

Podban je odbio da preda dužnost izjavljujući da očekuje naređenja od vlasti u Zagrebu.

Bio je ipak prisiljen da to učini sa formulacijom da komandant okupacionog Korpusa, imajući i civilnu vlast, sam treba da je preda i niko drugi. Tako sam istoga poslepodneva preuzeo vlast u nadleštvima.

Sledećeg dana održao sam sastanak sa četrnaestoricom šefova garantujući nastavak svih civilnih poslova, što je bilo primljeno sa mnogo ljubaznosti i očitom dobrom voljom od strane svih.

Zatim sam okupio četiri stotine službenika Ispostave koje sam pozvao da disciplinovano i marljivo rade po naređenjima fašističke vlade i Dučea.

22. aprila, po izričitom naređenju sekretara Nac. faš. stranke koje mi je saopštio inspektor Supiej, vratio sam se u Zadar, gde sam zatekao naređenje Komande armije da dođem u sedište 23 ov. mes. radi konferisanja sa načelnikom štaba armije gen. De Blazijem [De Blasio].

23. o.m. saopštenje generala De Blazija i naređenje da se odmah sa nadleštvom premestim u Šibenik.

Na moje prigovore odgovorio je da ne može drukčije odlučiti, jer je to naređenje sa višeg mesta.

Telefonirao sam u Rim sekretaru Nac. faš. stranke i dobio naređenje da u Zadru čekam dalje odluke.

Međutim, nastavio sam da imenujem razne sreske komesare, upotpunjujući kadrove i za ostrva okupirana na dan 22. i 23. ov. mes., tj. sa 12 sreskih komesara, osim osam opštinskih, i sa drugim funkcionerima za stranku i razne ustanove.

Glavni problemi

Situacija u Dalmaciji sa ekonomskog gledišta, ukupno uzevši, vrlo je teška, ukoliko su njeni izvori trostruki:

trgovina sa Hrvatskom i zaleđem Bosne i Hercegovine, prve sa prirodnim bogatstvima i rudama, treća sa odličnom produkcijom duvana;

prevoz proizvoda u lukama iz unutrašnjosti i za unutrašnjost Jugoslavije;

turizam.

Ove tri aktivnosti u današnjim prilikama gotovo su prestale.

Razmatrajući prilike ovog kraja od oko 900 hiljada stanovnika, koji su raštrkani po potpuno golim brdima i po užasnim selima, gde samo uz obalu imaju mogućnost za život, mora se zaključiti da je opšta ekonomska slika gotovo očajna.

Zbog toga je neophodno potrebno pomoći narod javnim radovima, osobito gradnjom puteva u cementu, budući da Split ima bogatu proizvodnju cementa, melioracijom u Metkoviću, Bokanjcu itd., nastavljanjem i dovršavanjem javnih radova koji su u toku na vodovodima, javnim zgradama (zgrade fašija i GIL-a[2]) itd.

Isto tako je potrebno pojačati postojeće industrijske aktivnosti — proizvodnju uglja, boksita, cementa, karbida, tkanina — osobito prvu, što može da doprinese nacionalnoj autarhiji.

Sigurno bi melioracije tla mogle osigurati hleb čitavoj Dalmaciji.

Raspoloženja stanovništva

Narod u Dalmaciji dočekao je italijansku vojsku vrlo srdačno.

Hrvati je smatraju saveznicom i osloboditeljkom od srpskog jarma.[3]

Srbi i pravoslavni smatraju je jamcem protiv hrvatskih nasilja.[4]

---

[2] GIL — Gioventù Italiana del Littorio (italijanska omladinska fašistička organizacija)

[3] i [6] Vidi dok. br. 10, objašnjenje 2.

[4] i [5] Reč je o raspoloženju velikosrpskih buržoaskih elemenata na pomenutom području, koji su povezivanjem sa italijanskim okupatorom pokušavali da očuvaju svoje klasne i ekonomske interese i koji će nešto kasnije, po izbijanju narodnog ustanka u Hrvatskoj, postati glavno uporište četničke izdaje i preći na otvorenu saradnju sa okupatorom (vidi dok. br. 78, objašnjenje 4 i 5). Fašističkoj Italiji, čiji su se interesi sukobljavali sa interesima NDH, ovakvo raspoloženje pročetničkih velikosrpskih elemenata u potpunosti je odgovaralo, jer joj je omogućavalo da, pod plaštom posrednika i tobožnjeg zaštitnika srpskog življa, ometa konsolidaciju i teritorijalne pretenzije ustaške „države" i ujedno pružalo šanse da raspirivanjem šovinizma i zaoštravanjem odnosa između pojedinih jugoslovenskih naroda učvrsti svoj okupacioni sistem (vidi dok.

Kad se ukazala mogućnost da bi italijanska vojska mogla izvršiti definitivnu okupaciju, pojavili su se prvi potresi.

Pravoslavna manjina i stanovništvo zadarskog sreza nadaju se aneksiji Italiji.[5]

Hrvati se nadaju da će Hitler biti Vilson [Wilson] iz 1941. god. i svakako su neraspoloženi protiv Italije.[6]

Ipak je sigurno da su seoske mase ravnodušne i da će rado prihvatiti Italiju ako im bude bolje nego u prošlosti (radi toga hitno su potrebni javni radovi).

U gradovima ima grupa spletkara, osobito Pavelićevih, koji se služe svim sredstvima a prave smetnje i traže nemačku pomoć.

Smatram, ipak, da će odlučno i energično držanje slomiti svaki otpor i na osnovu toga što Hrvati po svojoj strukturi sigurno ne spadaju među najodvažnije i najherojskije.

Sporedni problemi

1) Treba odmah repatrirati Italijane bivše neoslobođene Dalmacije, zaustavljajući eventualno povratak zadarskih izbeglica, da bi se u glavnim centrima Dalmacije stvorile aktivne italijanske i fašističke skupine.[7]

2) Potrebno je stvoriti jedinstvenu Dalmaciju, oduzimajući civilnoj upravi na Rijeci ostrva Rab i Pag, koji istorijski i geografski pripadaju zadarskoj opštini, i ostavljajući takođe pod upravom ovog Komesarijata dalmatinski teritorij Dubrovnika i Kotora koji po prirodi i po istoriji svakako pripadaju fašističkoj borbenoj federaciji u Zadru a sada su pod upravom Albanije.

3) Treba se odmah pobrinuti za snabdevanje, osobito pšeničnim i kukuruznim brašnom.

4) Treba odmah izvršiti razmenu novca, da se deblokira trgovina i uopšte ekonomski život.

5) Treba odmah odrediti isplatu prinadležnosti svim kategorijama činovnika bivše jugoslovenske administracije, koji su još uvek u našoj službi.

6) Čim se odrede granice, biće potrebno repatrirati u odnosne zavičaje sve one koji su slovenskog porekla a koji su se nastanili u Dalmaciji posle 1918. godine.

---

br. 192; Đuro Stanisavljević, Pojava i razvitak četničkog pokreta u Hrvatskoj 1941—1942, IDN Beograd, Zbornik radova, Istorija XX veka, IV, str. 18—20).

[7] Depešom od 11. juna 1941. Musolini je izdao odgovarajuće naređenje svim prefektima Kraljevine, obećavši materijalnu pomoć povratnicima (vidi dok. br. 33).

Opšta situacija se normalizuje i svakoga se dana poboljšava.

Javna služba funkcioniše gotovo normalno.

Ima nekoliko protivtalijanskih ispada, mnogo manifestacija prihvatanja novih prilika i nekoliko oduševljenih manifestacija za Italiju i Dučea.

Civilni komesar
(Dr Atos Bartoluči) — [Athos Bartolucci]
Bartoluči

BR. 13

NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 1. MAJA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O CENZURISANJU NOVINA I PUBLIKACIJA ŠTAMPANIH NA TERITORIJI NDH[1]

KOMANDA 2. ARMIJE

Odeljenje civilnih poslova Poverljivo V.P. 10, 1. maj 1941. XIX

Br. 44/Civ. posl. prot. Poverljivo

Prilog br. 7 istorijskom dnevniku za 4. maj 1941. god. XIX

Predmet: Novine i publikacije

KOMANDI VI ARM. KORPUSA	— *Vojna pošta*
KOMANDI XI ARM. KORPUSA	— *Vojna pošta*
KR. PREFEKTURI (za okupiranu teritoriju Rijeke i Kupe)	— *Rijeka*
i na znanje:	
KOMANDI V ARM. KORPUSA	— *Vojna pošta*
KOMANDI BRZOG ARM. KORPUSA	— *Vojna pošta*
KOMANDI AUTO-TRANSPORTNOG ARM. KORPUSA	— *Vojna pošta*
KOMANDI KR. KARAB. 2. ARMIJE	— *Sedište*
VOJNOM SUDU 2. ARMIJE	— *Vojna pošta*
OBAVEŠTAJNOM ODELJENJU 2. ARMIJE	— *Sedište*

Rasturanje novina i publikacija uopšte na bivšim jugoslovenskim, sada okupiranim teritorijama, u hrvatskoj redakciji[2] a izdatih u Zagrebu ili u drugim gradovima u nadležnosti nove hrvatske države, treba da bude disciplinovano.

Stoga naređujem da se na pomenutim teritorijama zabrani rasturanje onih novina i publikacija koje idu pravcem sistematskog neprijateljstva prema Italiji ili nepopustljivog irendentizma.[3]

Nad ostalim novinama ili publikacijama normalno umerenim, povremeno vršiti poseban nadzor putem brižljive cenzu-

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/1—1, k. 54.

[2] Odnosi se na NDH.

[3] Dopisom Komande 2. armije pov. br. 60 od 1. maja 1941. naređeno je potčinjenim komandama da takođe ne dozvole „objavljivanje i isticanje naredaba, oglasa, itd. političkog karaktera" izdatih od strane organa NDH (vidi Arhiv VII, reg. br. 2/5—1, k. 402).

re, a ukoliko budu objavljeni članci, vesti ili obaveštenja koja nisu u skladu sa našom političkom linijom, pristupiti sekvestraciji.

Slične mere primeniti i u pogledu novina ili publikacija na slovenačkom jeziku, a koje su eventualno izdate van okupiranih teritorija kao i u pogledu novina i publikacija koje dolaze iz inostranstva.

Za sve što se objavljuje na okupiranim teritorijama potvrđujem propis o prethodnoj cenzuri.

General
komandant armije
(V. Ambrozio)

Za tačnost prepisa
Brigadni general
Načelnik štaba
(E. de Blazio)

M.P.[4]

Sa cenzurom se počelo ali su potrebni oficiri ili poverljivi ljudi koji znaju hrvatski. Upoznati senatora Takonija [Tacconi].[5]

Alib.

[4] Okrugli pečat: Komanda 2. armije — Rim.
[5] Taj tekst je dopisan olovkom.

BR. 14

NAREĐENJE KOMANDE 9. ARMIJE OD 6. MAJA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O NADZORU NAD STAROM ALBANSKOM GRANICOM I O DEMARKACIONOJ LINIJI IZMEĐU ITALIJANSKIH, NEMAČKIH I BUGARSKIH OKUPACIONIH TRUPA[1]

KOMANDA 9. ARMIJE
Operativno odeljenje

Br. 5422/op. prot. V.P. 106/A, 6. maj 1941 — XIX

Predmet: Nadzor nad starom granicom i demarkaciona linija.

KOMANDI XIV ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI XVII ARMIJSKOG KORPUSA
VIŠOJ KOMANDI KR. KARAB. ALBANIJE
VIŠOJ KOMANDI KR. FINANSIJSKE STRAŽE ALBANIJE
i na znanje:
VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA ALBANIJE
KOMANDI IV ARMIJSKOG KORPUSA

I. — Demarkaciona linija za okupacione zone naših trupa i one okupirane od strane nemačkih i bugarskih snaga jeste sledeća:

— put Kiseljak — Sarajevo; *deo žel. pruge:* Sarajevo — Prača — Ustiprača — Rudo; cesta Rudo — Priboj — Nova Varoš — Sjenica — Novi Pazar — Mitrovica; *deo žel. pruge* Mitrovica — Priština — Uroševac (sva mesta dodeljena Nemačkoj). —

— St. Kačanik — Štrbce (mesta Bugarskoj) — Mušnikovo (mesto Italiji) — k. 2587 (Italiji) — Lešak (mesto Bugarskoj) — k. 1746 na 20 km jugoistočno od Tetova (Italiji) — Rasteš (mesto Bugarskoj) — Srbica — V. Crsko (mesto Italiji) — Liska (mesto Bugarskoj) — obala jezera Ohrid od 5 km severno od Ohrida do 5 km južno od Ohrida — Resan (mesto Bugarskoj) — k. 2600 (Bugarskoj), preko u jugoistočnom pravcu do grčke granice južno od Bitolja.[2]

---

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/3, k. 666.

[2] Prema sporazumu između nemačke i italijanske vlade početkom jula 1941, demarkaciona linija u Sandžaku je pomerena na reku Uvac, tako da su bivši mileševski, pribojski, novovaroški i sjenički srez pri-

Sem toga, na severu, Neretva od ušća do Metkovića i deo puta i pruge Metković — Mostar — Lisičići — Sarajevo, a na jugu sadašnja albansko-grčka granica, predstavljaju granice nadležnosti za teritoriju 9. armije, zatim 2. i 11.[3]

II. — *Prelaz lica:*

a) Preko stare albanske granice pa do demarkacione linije dozvoljen je samo onima koji poseduju propusnicu (zelenu) izdatu od strane Više komande Kr. karab. (proglas br. 2).[4] Za hitne slučajeve pomenuta komanda je ovlašćena (osim za Crnu Goru i Dalmaciju i iz ovih krajeva) da opunomoći granične komande teritorijalne grupe Kr. karab. za prelaz pri izlasku iz Albanije, a komande Kr. karab. vel. jedinica raspoređene na okupiranim teritorijama kao i komandante mobilisanih bataljona Kr. karab. raspoređene u istim zonama za prelaze pri ulasku u Albaniju.

Propusnice izdate po ovlašćenju neće važiti više od 10 dana. Ti dokumenti će biti popisani u naročitom registru koji treba da bude ažuran.

---

pali italijanskom okupacionom području (vidi Arhiv VII — ust. dom. fond, reg. br. 59/1—2, k. 143-a i 56/5—1, k. 143-b, fond bugarskih okupacionih trupa, reg. br. 4/5, k. 3).

Isto tako i na Kosovu je u toku 1941. došlo do pomeranja demarkacione linije u korist italijanskih okupacionih trupa. Sporazumom nemačke Komande 2. armije i predstavnika italijanskih oružanih snaga od 31. maja 1941. područje jugoistočno od Prištine (sa gradovima Priština, Uroševac, Gnjilane) ustupljeno je italijanskim trupama, s tim što je železnička pruga Kačanik — Priština ostala pod nemačkom upravom (vidi Arhiv VII, nemački fond—mikroteka, NAV-T-501, r. 254/291). Prema telegramu nemačke Vrhovne komande nemačkom komandantu za Jugoistok od 3. avgusta 1941. demarkaciona linija u rejonu Kos. Mitrovice, na osnovu ugovora nemačkog Ministarstva inostranih poslova sa Italijom, protezala se: „Od kote 1504 u jugoistočnom pravcu tako da ibarsku dolinu preseca 10 km zapadno-severozapadno od Mitrovice, odatle produžava paralelno sa žel. prugom Mitrovica — Uroševac, a na odstojanju 10 km zapadno od nje, do kote 800 kod Čikatova (pripada Italiji) — železnička okuka 5 km severoistočno od Čikatova (pripada Italiji) — Jugovići, severno od Prištine (pripada Italiji) — Propaštica (pripada Italiji) — kota 1154, 20 km severozapadno od Vranja — kota 1270, 10 km zapadno od Vranja. Ovde granica izlazi na granicu bugarske okupacione teritorije". (Vidi Arhiv VII, nemački fond — mikroteka, NAV-T-501, r. 254/244—5.)

[3] Naređenjem Generalštaba kopnene vojske od 25. maja 1941. izmenjena je granica nadležnosti između 2. i 9. armije (vidi dok. br. 25).

[4] i [5] Redakcija nije pronašla te proglase.

b) — *Kretanje lica u okupiranim zonama:*

Treba da bude odobreno od strane mesnih ili obližnjih komandi Kr. karab. (kao što je određeno članom 3 u proglasu br. 9).[5]

c) — *Prelaz preko demarkacionih linija o čemu pod br.* 1.

Naknadne odredbe.

III. — *Promet robe i valute preko albanske granice:*

a) — za robu i valutu koju prenose civili ostaju na snazi propisi izdati pre okupacije;

b) — slobodan je prenos materijala koji predstavlja redovnu dotaciju individualnu ili jedinica i namirnice vezane za potrebe jedinica;

c) — za ostali materijal i robu, koji ne predstavljaju pomenute dotacije, *slobodan prenos,* ali su komandanti jedinica obavezni da graničnim carinskim stanicama ostave spisak sa opisom robe (naravno taj materijal i roba treba da budu ograničeni na realne potrebe);

d) — *za valutu:*

— jedinica: slobodan prenos s tim da se graničnim carinskim stanicama ostavi (jasna) izjava;
— vojnika i civila: za sada ostaju na snazi stari propisi.

IV. — S obzirom na gornje

a) — Viša komanda kr. finansijske straže treba da uspostavi, sa vojnicima teritorijalne službe, nadzor duž albanske granice;

b) — vojne komande u oblasti vel. jedinica, sa ljudstvom mobilisanih bataljona kr. finansijske straže, II bataljonom (XVII A.K.) — III bataljonom (XIV A.K.), treba da obrazuju kontrolnu liniju valute i prometa sa grupama vojnika kr. finansijske straže, koje su raspoređene prema itinererima koji prelaze demarkacionu liniju, o čemu pod br. 1.

Za kontrolu kretanja lica u unutrašnjosti okupiranih zona ustanoviće se kontrolne stanice sa karabinijerima na putnim čvorovima koji su najpodesniji za takvu službu.

Neposredni sporazumi sa mesnim komandama kr. karabinijera i kr. finansijske straže.

ARMIJSKI GENERAL KOMANDANT
Pircio Biroli s.r.

ZA TAČNOST PREPISA
kapetan šef odeljenja
(Đino Nizini)
[Gino Nisini]

M.P.[6]

BR. 15

NAREDBA MUSOLINIJA OD 6. MAJA 1941. O NADLEŽNOSTI IMENOVANJA VANREDNIH KOMESARA KOD BRODARSKIH DRUŠTAVA NA OKUPIRANOJ TERITORIJI JUGOSLAVIJE[1]

1/g *Kopija*

NAREDBA KOJA SE ODNOSI NA PRAVO IMENOVANJA VANREDNIH KOMESARA ZA BRODARSKA DRUŠTVA NA TERITORIJAMA BIVŠE KRALJEVINE JUGOSLAVIJE OKUPIRANIM OD STRANE ITALIJANSKIH ORUŽANIH SNAGA

DUČE
Prvi maršal Carstva
Komandant trupa koje operišu na svim frontovima

Na osnovu čl. 8. Kr. ukaza br. 1415, od 8. jula 1938—XVI;
Na osnovu članova 15, 17 i 18 teksta ratnog zakona, odobrenog gore navedenim Kr. ukazom:
Na osnovu Kr. ukaza br. 566 od 10. juna 1940/XVIII, kojim se naređuje primena ratnog zakona na teritorijama države;
Razmotrivši potrebu da propiše pravila za obezbeđenje redovnog pomorskog saobraćaja na teritorijama bivše Kraljevine Jugoslavije okupiranim od strane italijanskih oružanih snaga,

NAREĐUJE

Čl. 1

Za brodarska društva sa sedištem na teritorijama bivše Kraljevine Jugoslavije okupiranim od strane italijanskih oružanih snaga, mogu se imenovati vanredni komesari Naredbom

[6] Komanda peš. divizije „Kačatori dele Alpi"

[1] Overeni prepis kopije (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/3—2, k. 872.

Vrhovne komande na predlog Ministarstva saobraćaja.

Vanrednim komesarima pripadaju prava koja su data redovnim upravnim organima društava.

Čl. 2

Pravila koja je propisivalo mesno zakonodavstvo u vezi sa objavljivanjem i čuvanjem osnivačkih akata trgovačkih društava važe, ukoliko se mogu primeniti, i za nadležne civilne komesare u pogledu postupaka imenovanja vanrednih komesara.

Čl. 3

Prilikom primanja dužnosti, vanredni komesari popisuju aktivnosti koje su im poverene. Popisivanju se pristupa u prisustvu jednog oficira, koga je delegirao mesni komandant ital. okupacionih oruž. snaga, i sadašnjeg zakonitog predstavnika društva, ili u nedostatku ili odsustvu ovoga, pred dvojicom svedoka.

Čl. 4

Vanredni komesari podnose tromesečni izveštaj o svom otpravljanju poslova nadležnom civilnom komesaru koji može da odobri akte van redovne administracije.

Čl. 5

Ova odredba je objavljena u Službenom listu Kraljevine Italije i putem depozita u odeljenjima civilnih komesarijata.

Iz Glavnog stana Oružanih snaga, 6. maja 1941—XIX

MUSOLINI, s. r.

Za tačnost prepisa
pukovnik
(M. Rola)[2]
Rola

M.P.[3]

[2] Mikele Rola (Michele Rolla), načelnik Odeljenja za civilne poslove pri Komandi 2. armije.

[3] Okrugli pečat: Komanda 2. armije — Rim

BR. 16

DISLOKACIJA JEDINICA I USTANOVA 11. ARMIJSKOG KORPUSA 16. MAJA 1941. GODINE[1]

DETALJAN PRIKAZ SITUACIJE TRUPA I SLUŽBI XI ARM. KORP. U 0 ČASOVA NA DAN 16. MAJA 1941—XIX

Prilog br. 2 dopisu br. 4878 od 16. 5. 1941—XIX[2]

Jedinice	Dislokacija
Komanda Arm. korpusa	Ljubljana
Glavni stan	Ljubljana
209. odeljenje Kr. karab.	Ljubljana
210. odeljenje Kr. karab.	Ljubljana
376. odeljenje Kr. karab.	Ljubljana
46. poštanski ured	Ljubljana
Trupe Armijskog korpusa (koje nisu dodeljene divizijama)	
XI diverzantski bataljon	Velike Bloke
11. art. puk Arm. korpusa:	
komanda	Vrhnika
odred specijalista	Višnia Gora
LI divizion od 105/32	Vrhnika
LII divizion od 105/32	Grosuplje
LIII divizion od 105/32	Notranje Gorice
CXVII divizion od 149/13	Šmarje
CXLVII divizion od 149/12	Verd (Vrhnika)
77. baterija od 20 mm 79. baterija od 20 mm	u toku je njeno dolaženje u Ljubljanu
VII bat. za održavanje puteva	Škofljica
79. četa telegafista	Stožice
85. četa telegrafista	Studenec-Ig
107. četa radio-telegrafista	Vič
80. odeljenje foto-električara	Vič
111. radionica na kamionima	Vič
11. hemijska četa	Logatec
Trupe za pojačanje Arm. korp. (koje nisu dodeljene divizijama)	
3. alpinska grupa „Vale“ (Valle)	u toku je premeštanje u zonu Otočac

[1] Dokumenat (izvučen na geštetneru) u Arhivu VII, reg. br. 8/3—1, k. 69.

[2] Redakcija ne raspolaže dopisom br. 4878.

IV bataljon telegrafista	Studenec—Ig
44. pontonirska četa	Brest
Službe Arm. korpusa:	
Sanitet:	
91. sanitetsko odeljenje	Vrhnika
11. zubna ambulanta	Ljubljana
15. radiološka ambulanta	Ljubljana
V dezinfekciono odeljenje	Vrhnika
Komesarijat	
81. provijantsko odeljenje	Ljubljana (komanda) Škofljica Vrhnika (grupa)
Transporti	
11. automobilsko odeljenje	Ljubljana
11. odred teških automobila	Ljubljana (Šiška)
11. telefotografsko odeljenje	Vrhnika
11. fotografsko odeljenje	Vrhnika
11. odeljenje za izradu topografskih karata	Vrhnika
15. pokretni golubarnik Arm. korpusa	Udine (Videm)
Veterinarska služba	
115. veterinarska ambulanta	Kočevje
111. veterinarska ambulanta	Tomišelj

DIVIZIJA „GRANATIERI DI SARDENJA"

Jedinice	Dislokacija
Komanda divizije	Ljubljana
Glavni stan	Ljubljana
81. poštanski ured	Ljubljana
61. mešovito odeljenje Kr. karab.	Ljubljana
62. mešovito odeljenje Kr. karab.	Ljubljana
Odeljenje automobila	Ljubljana
I grenadirski puk:	Ljubljana
komanda	Ljubljana
četa minobacača od 81 mm	Ljubljana
prateća baterija	Ljubljana
I bat.	Dravlje
II bat.	Ljubljana (5. četa u Policu)
III bat.	Ljubljana

II grenadirski puk:	
komanda	Kočevje
četa minobacača od 81 mm	Kočevje
prateća baterija	Kočevje
I bat.	Kočevje
II bat.	Ribnica
III bat.	Kočevje
XXI bataljon minobacača od 81 mm	Ljubljana (Studenec)
55. legija cr. koš.	
komanda	Dobrovo
55. bat. cr. koš.	Dobrovo
80. bat. cr. koš.	Horjul
182. mitraljeska četa	Dobrovo
121. četa topova od 47/32	Dravlje
13. artiljerijski puk:	
komanda	Ljubljana
I divizion	Ljubljana
II divizion	Ljubljana
III divizion	Ljubljana
baterija od 20 mm	Ljubljana
Divizijski elementi inženjerije	
21. mešovita četa telegr. i radio-telegr.	Ljubljana
54. četa za održavanje puteva	Ljubljana
26. odeljenje foto-električara	Ljubljana
Delovi službi:	
I sanitetsko odeljenje	Ribnica
21. hirurška ekipa	Ljubljana
53. poljska bolnica	Kočevje
55. poljska bolnica	Kočevje
56. poljska bolnica	Logatec
63. poljska bolnica	Ljubljana
85. poljska bolnica	povučena u Postojnu
86. poljska bolnica	povučena u Postojnu
15. provijantska stanica	Ljubljana (Kodeljevo)
	grupe { Kočevje / Ribnica
18. pekarsko odeljenje	Ljubljana
126. odeljenje teških automobila	Ljubljana
21. odeljenje malih kamiona	Ljubljana

Jedinice za pojačanje:

XI mitraljeski bataljon	Dev. Marija sa detašmanima u: Zalogu (1 četa) V. Stanga (1 četa bez jednog voda) Štangarske Poljane (1 vod)
3. brdski bat. cr. koš.	Ljubljana
4. brdski bat. cr. koš.	Brod na Kupi
38. brdski bat. cr. koš.	Velike Lašče
239. terit.-mobilni bat.	Logatec
X terit.-mobilni bat.	Vič

PEŠADIJSKA DIVIZIJA „IZONCO"

Jedinice	Dislokacija
Komanda divizije	Novo Mesto
Glavni stan	Novo Mesto
59. poštanski ured	Novo Mesto
37. i 38. mešovito odelj. kr. karab.	Novo Mesto
14. odeljenje automobila	Novo Mesto
23. pešadijski puk.	
Komanda	Črnomelj
četa minobacača od 81 mm	Črnomelj
prateća baterija	Črnomelj
I bataljon	Metlika (1 četa detaširana u Suhor)
II bataljon	Črnomelj
III bataljon	Črnomelj
24. pešadijski puk	
Komanda	Novo Mesto
četa minobacača od 81 mm	Novo Mesto
prateća baterija	Novo Mesto
I bataljon II bataljon III bataljon	Novo Mesto 1 četa detaširana u Stopiče
XIV minobacački bataljon	Št. Vid (1 vod detaširan u Zatičina) 1 vod u Višnji Grm 1 vod u Sela

98. legija cr. koš.:

Komanda	Trebnje
98. bat. cr. koš.	Trebnje
117. bat. cr. koš.	Žužemberk
98. mitraljeska četa	Trebnje
14. četa topova od 47/32	Novo Mesto

6. art. puk. peš. div.:

Komanda	Novo Mesto
I divizion 100/17	Novo Mesto
II divizion 75/27	Gradec
III divizion 75/13	Novo Mesto
baterija od 20 mm	Novo Mesto[3]

Divizijski inženjerijske jedinice

40. četa za održavanje puteva	Novo Mesto
14. mešovita četa telegr. i radio-telegr.	Novo Mesto
30. odeljenje foto-električara	Novo Mesto

Delovi službi:

115. sanitetsko odeljenje	Novo Mesto
	grupe u { Črnomelj / Dvor
61. poljska bolnica	Novo Mesto
54. poljska bolnica	Novo Mesto
14. hirurška ekipa	Novo Mesto
29. provijantsko odeljenje	Novo Mesto
	grupe u { Črnomelj / Trebnje
14. odeljenje na kamionima	Novo Mesto

Jedinice za pojačanje:

CXI mitraljeski bat.	Vinica
144. zaštitni bat. cr. koš.	Stari Trg
146. zaštitni bat. cr. koš.	Toplice
162. zaštitni bat. cr. koš.	Dvor
308. teritor. mobilni bat.	Novo Mesto u Črnomlju (1 vod) u Trebnju (1 vod)

M. P.[4]

---

[3] Četiri voda kalibra 20 mm 6. artiljerijskog puka, naređenjem Komande 2. armije br. 2833 od 14. juna 1941, premeštena su u Napulj radi upućivanja na afrički front (vidi Arhiv VII, reg. br. 15/3, k. 88).

[4] Okrugli pečat Komande 11. armijskog korpusa

BR. 17

IZVEŠTAJ CIVILNOG KOMESARA KOČEVSKOG OKRUGA OD 14. MAJA 1941. CIVILNOM KOMESARIJATU ZA OKUPIRANE TERITORIJE SLOVENIJE U LJUBLJANI O SUKOBU SA ANTIFAŠISTIMA NA MALOJ GORI KOD RIBNICE[1]

CIVILNI KOMESARIJAT ZA OKUPIRANU TERITORIJU
KOČEVSKOG OKRUGA

Br. prot. 24/pov. Kočevje, 14. maj 1941—XIX E.F.

Kr. civilni komesarijat za okupirane
teritorije Slovenije — Ljubljana
Stiglo 17. 5. 941 — XIX
Pov. br. 244

Predmet:
Incident u opštini
Ribnica

Fašisti Gracioli kom. Emiliju [Grazioli Comm. Emilio]
Federalnom sekretaru i
Kraljevskom civilnom komesaru

Ljubljana

Saopštavam Vam o incidentu koji se desio juče ujutru u opštini: na jednu patrolu sastavljenu od dva karabinijera i jednog žandarma u službi pretraživanja bio je ispaljen hitac iz vatrenog oružja koji je ranio žandarma u trbuh.

Odmah posle toga patrola, pojačana drugim karabinijerima, obilazeći polja u traganju za napadačem u blizini jedne kuće u šumi bila je napadnuta rafalima iz puškomitraljeza od strane tri lica; nastala je pucnjava u kojoj je jedan ubijen a jedan ranjen dok je treći uspeo da pobegne;[2] u sukobu je uče-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/3, k. 463.

[2] Do sukoba je došlo na Maloj gori, nedaleko od Svete Ane, kod Ribnice u Dolenjskoj, gde su karabinijeri u jednoj kolibi opkolili tri člana antifašističke organizacije TIGR (Trst—Istra—Gorica—Rijeka), koja se u toku dvadesetogodišnje okupacije razvila u Primorskoj. Tom prilikom je poginuo Danilo Zelen. Ferdo Kravanja Skalar (tada pod imenom Đuro Jovanović) bio je ranjen i prebačen u bolnicu u Ljubljanu, odakle je uspeo da pobegne. Kasnije (1944) poginuo je kao „sekretar Zapadnoprimorskog okruga". Anton Majnik, učitelj iz Ribnice, uspeo je tada da se probije, a krajem oktobra 1943. i on je poginuo u borbi protiv neprijatelja. (Dr Metod Mikuž: Pregled razvoja NOB u Sloveniji, I, Vojno delo, 1956).

svovao i jedan odred II grenadirskog puka iz garnizona Ribnica.[3]

Naglašavam uverenje da je u ovom sukobu reč o redovnim članovima „Orjune" koji će sigurno i dalje izazivati takve incidente.[4] Potrebno je omogućiti komandama Kr. karabinijera da svoje zadatke izvršavaju tako da ih preduhitre. Stoga je potrebno poveriti komande pojedinih stanica ljudima odabranim među najboljima a naročito je neophodno da svakoj pojedinoj komandi budu upućeni stoprocentno poverljivi tumači. Do sada su se upotrebljavali kao tumači prve osobe na koje se naišlo i koje jedva nešto natucaju italijanski, međutim oni treba da služe i kao obaveštajci. Do sada sam samo od nemačkog življa iz ove zone dobijao tačne podatke o situaciji. Od ostalih ljudi ništa se ne može saznati te je zbog toga apsolutno potrebno da se nađu poverljivi tumači za slovenački jezik.

U opštinama koje su naseljene Nemcima vlada mir i red dok u onima gde žive Slovenci ima stalno neprilika.

U svakom slučaju izbliza pratim razne situacije i održavam tesan dodir sa komandantom II grenadirskog puka koji je od juče počeo odlično da funkcioniše.

Poverljivo. Lično M.P. Civilni komesar
[potpis nečitak]

Otišao sam na lice mesta sa Lombardijem.
Biće predat sudu jedan kapetan Kr. karab.[5]

---

[3] U Ribnici je tada bio dislociran 2. bataljon 2. grenadirskog puka divizije „Granatijeri di Sardenja" (vidi dok. br. 16).

[4] Netačno. Orjuna je raspuštena još 1929. godine.

[5] Taj stav je dopisan olovkom.

BR. 18

PROGLAS MUSOLINIJA OD 17. MAJA 1941. O UPRAVNOM I SUDSKOM USTROJSTVU NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE OKUPIRANOJ OD STRANE ORUŽANIH SNAGA FAŠISTIČKE ITALIJE[1]

PROGLAS VOĐE FAŠIZMA, PRVOG MARŠALA CARSTVA, KOMANDANTA TRUPA KOJE OPERIŠU NA SVIM FRONTOVIMA, OD 17. MAJA 1941—XIX

Upravno i sudsko ustrojstvo na teritoriji bivše Kraljevine Jugoslavije, koju su okupirale italijanske oružane snage.

DUČE
PRVI MARŠAL CARSTVA
KOMANDANT TRUPA KOJE
OPERIŠU NA SVIM FRONTOVIMA

Na osnovu čl. 6. Kr. Ukaza br. 1415, od 8. jula 1938—XVI, kojim se odobrava tekst Ratnog zakona;

Na osnovu čl. 15, 16, 17. i 18. teksta Ratnog zakona koji je odobren gore pomenutim ukazom;

Na osnovu Kr. Ukaza br. 566 od 10. juna 1940—XVIII, kojim se naređuje primena Ratnog zakona na teritorijama države;

NAREĐUJE

Glava I

Upravno ustrojstvo

Čl. 1

(Vršenje civilne vlasti. Imenovanje civilnih komesara)

Na teritoriji bivše Kraljevine Jugoslavije, okupiranoj od italijanskih oružanih snaga, civilnu vlast, u smislu članova 16, 54. i 66. Ratnog zakona, vrše civilni komesari. Imenovanje i, ako bude potrebno, opozivanje civilnih komesara vrši se naređenjem Vrhovne komande. Naređenje, kojim se imenuje civilni komesar, određuje teritorijalno područje na kojem on vrši vlast.[2]

---

[1] Original (umnožen na geštetneru) u Arhivu VII, reg. br. 1/1—8, k. 72, reg. br. 3/2—1, k. 740.

[2] Naredbom Musolinija od 26. jula 1941. taj član je izmenjen u odnosu na civilnu vlast u Crnoj Gori (vidi dok. br. 68, napomenu 2).

Čl. 2.

(Potčinjenost civilnih komesara)

Civilni komesari potčinjeni su Vrhovnoj komandi. Ipak Vrhovna komanda može narediti da civilni komesar, u pogledu celokupne svoje vlasti ili pak jednog njenog dela, bude potčinjen mesnoj Komandi jedne velike jedinice okupacionih oružanih snaga.

U svakom slučaju civilni komesari dužni su da se pridržavaju uputstava, koja im izdaju komande pomenutih velikih jedinica, u pogledu svega što se odnosi na javni poredak, sigurnost i aktivnost okupacionih oružanih snaga.

Čl. 3.

(Nadležnost civilnog komesara)

Civilni komesar vrši sve dužnosti koje su pripadale, prema mesnim ustrojstvima, najvišoj državnoj pokrajinskoj vlasti.

Posebno, on se brine za obezbeđenje poretka i javnog života i pazi da se poštuju čast i prava porodice, život pojedinaca i privatna svojina, kao i religiozni običaji i vršenje crkvenih obreda.

Čl. 4.

(Civilni službenici na okupiranoj teritoriji)

Vlasti i civilni službenici okupirane teritorije ostaju i dalje na svojim dužnostima, prema ustrojstvima koja su ovde na snazi; ali civilni komesar, iz potreba političke, vojne prirode ili javnog reda, može narediti smenjivanje.

Civilni komesar ovlašćen je takođe da se brine o naimenovanju civilnih službenika u slučajevima upražnjenih mesta.

Kad civilni komesar vrši imenovanja ili smenjivanje mesnih upravnih organa, koji se biraju, njihove dužnosti prenose se na jednog vanrednog komesara, izabranog prvenstveno između stanovnika teritorije.

Čl. 5.

(Izvršnost naređenja upravnih vlasti)

Odluke i mere upravnih vlasti na okupiranoj teritoriji, za koje je — prema mesnim zakonima — potrebno odobrenje, potvrda ili pristanak jedne više vlasti, nisu izvršne ako nemaju pristanak civilnog komesara, koji je ovlašćen da ih ne odobri

kad smatra da nisu pravilne i da ne odgovaraju potrebama civilnog stanovništva ili zahtevima okupacionih oružanih snaga. Ovaj pristanak zamenjuje odobrenje, potvrdu ili pristanak više vlasti koja nema svoje sedište na teritoriji okupiranoj od italijanskih oružanih snaga.

U svakom slučaju, pod pristanak, predviđen u prethodnom stavu, potpadaju mere koje imaju za predmet naređenja izdata celokupnom stanovništvu.

Civilni komesar ovlašćen je da zatraži u svako doba da mu se saopšte bilo koja odluka ili mera gore pomenutih upravnih vlasti, ili da ih ukine ili da odgodi njihovo izvršenje.

Čl. 6.

(Pravo izdavanja naređenja civilnog komesara)

Civilni komesar može izdavati naređenja u pogledu građevinskih radova, sanitarne inspekcije, snabdevanja i potrošnje ili mesnih finansija, iz hitnih razloga javne koristi, a koja se odnose — u celini ili delom — na teritoriju sopstvene nadležnosti.

Prekršitelji naređenja predviđenih u prethodnom stavu biće kažnjeni, ako posredi nije neki teži prestup, zatvorom do šest meseci i novčanom kaznom od 5.000 lira.

Čl. 7.

(Propusnica za povratak na okupiranu teritoriju)

Stanovnici teritorije okupirane od italijanskih oružanih snaga koji su izbegli a imaju nameru da se vrate, moraju se snabdeti naročitom propusnicom izdatom od vojne vlasti i potvrđenom od civilnog komesara.

Glava II

O ustrojstvu sudova

Čl. 8.

(Sudski organi)

Na teritoriji bivše Kraljevine Jugoslavije okupiranoj od italijanskih oružanih snaga, pravosudne radnje po građanskim, trgovačkim i krivičnim sporovima vršiće i dalje sreski, okružni i apelacioni sudovi, shodno parničnim propisima koji su ovde na snazi.

Teritorijalna područja pojedinih sudskih vlasti ostaju i dalje u važnosti, osim odredbe sledećeg člana.

Čl. 9.

(Sudska područja)

Delovi teritorije koji su pripadali područjima sreskih, okružnih ili apelacionih sudova, a sedišta su im van ove teritorije, pripajaju se, naredbom komandanta okupacionih trupa, područjima sreskih, okružnih i apelacionih sudova na okupiranoj teritoriji.

Pomenuti komandant pobrinuće se za ovo, pošto sasluša nadležne građanske komesare. Naređenje će biti istaknuto na opštinskim tablama.

Čl. 10.

(Upotreba italijanskog jezika)

Na područjima sudova Sušak, Šibenik, Split, Dubrovnik i Kotor mora se upotrebljavati italijanski jezik:

1) u građanskim sudovima, za sudijske odluke, kad je u uvodnoj parničnoj radnji ili u tužbi upotrebljen ovaj jezik;

2) u krivičnim postupcima, za pretres i za sudijske odluke kad okrivljeni to zahteva.

U svakom slučaju, stranke i branitelji imaju pravo da se u parničnim radnjama služe italijanskim jezikom.

Čl. 11.

(Nadležnost vojnih sudova)

Ostaje na snazi nadležnost italijanskih vojnih sudova, shodno čl. 4. naredbe od 24. aprila 1941—XIX.

Isti vojni sudovi nadležni su za raspravljanje prestupa predviđenih naredbama izdanim na okupiranoj teritoriji.

Čl. 12.

(Izvršenje novčanih kazni)

Osude na novčane kazne, koje su izrekli vojni sudovi na teritoriji bivše Kraljevine Jugoslavije okupiranoj od italijanskih oružanih snaga, mogu se izvršiti uplatom u dinarima, prema kursu utvrđenom između italijanske novčanice i novčanice koja je zakonsko sredstvo plaćanja na istoj teritoriji.

Čl. 13.

(Žalbe Vrhovnom sudu)

Za teritoriju navedenu u prethodnom članu, nadležnost koja je već pripadala — shodno mesnim zakonima — Vrhovnom sudu prenosi se na apelacione sudove u Splitu i Podgorici za pobijanje odluka sudova dotičnih područja, a podnosi se italijanskom Vrhovnom kasacionom sudu za pobijanje odluka pomenutih sudova.

Glava III

Razne odredbe

Čl. 14.

(Rokovi i zastarevanje)

Počev od 10. juna 1941—XIX, ponovo počinju teći rokovi zakonski, ugovorni i zastarevanje, za koje je — čl. 3. Naredbe od 24. aprila 1941—XIX — bilo određeno mirovanje.

Čl. 15.

(Zabrana izvoza)

Bez prethodnog ovlašćenja nadležnog civilnog komesara, sa teritorije bivše Kraljevine Jugoslavije okupirane od italijanskih oružanih snaga, zabranjen je izvoz svega što ima umetničko-istorijsku, arheološku ili paleontološku vrednost.

Čl. 16.

(Objavljivanje)

Ova Naredba biće objavljena u Službenom listu Kraljevine.

Isto tako biće izvešena na opštinskim tablama teritorije bivše Kraljevine Jugoslavije okupirane od italijanskih oružanih snaga.

Iz Glavnog stana oružanih snaga
17. maja 1941—XIX

Musolini, s.r.

BR. 19

UGOVOR O ODREĐIVANJU GRANICA IZMEĐU NDH I FAŠISTIČKE ITALIJE POTPISAN U RIMU 18. MAJA 1941. GODINE[1]

UGOVOR
O ODREĐIVANJU GRANICA IZMEĐU KRALJEVINE ITALIJE
I KRALJEVINE HRVATSKE[2]

ITALIJANSKA VLADA I HRVATSKA VLADA

želeći odrediti granice između Kraljevine Italije i Kraljevine Hrvatske[3] u zajedničkoj težnji da se ustanovi teritorijalno uređenje, koje bi bilo siguran temelj za tesnu saradnju između obeju država

sporazumele su se u sledećem:

---

[1] Prepis ugovora (pisan na mašini, na italijanskom jeziku, sa fotokopijom karte na kojoj je uneta linija razgraničenja) u Arhivu VII, reg. br. 3/6—1, k. 309.

[2] Pitanje razgraničenja između fašističke Italije i NDH bilo je pokrenuto na pregovorima u Beču između Ribentropa i Ćana (21. i 22. aprila 1941). Pošto se ovi nisu mogli složiti u pogledu velikih teritorijalnih zahteva fašističke Italije prema Hrvatskoj, odlučeno je da vlada fašističke Italije direktno pregovara sa NDH (Tajni arhivi grofa Ciana, Zora, Zagreb, 1952, str. 459—462). Posle pregovora između delegacija fašističke Italije i NDH, sa Ćanom i Pavelićem na čelu, vođenih 25. aprila u Ljubljani i 7. maja 1941. u Tržiču, kao i kontakata preko poslanstava u Rimu i Zagrebu u međuvremenu i posle 7. maja, potpisani su u Rimu 18. maja 1941. tzv. Rimski ugovori, kojima su regulisani odnosi između fašističke Italije i NDH (vidi Dnevnik grofa Ciana, Zagreb, 1948, str. 238—246). Rimske ugovore sačinjavaju: Ugovor o određivanju granica između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije; Ugovor o jamstvu i o saradnji između Kraljevine Italije i Kraljevine Hrvatske (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 224); Sporazum o pitanjima vojničkog značaja, koja se odnose na jadransko obalsko područje (vidi dok. br. 20); Razmena pisama predsednika italijanske i predsednika hrvatske vlade o načinu upravnog uređenja opštine Split i ostrva Korčule i o pravima italijanske nacionalne manjine (vidi dok. br. 21); zaključni zapisnik (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 224), kao i dogovor o ponudi hrvatske krune vojvodi od Spoleta i o njegovom prihvatanju (vidi Dnevnik grofa Ciana, Zagreb, 1948, str. 246).

[3] Na ceremonijalu prilikom potpisivanja Rimskih ugovora (18. maja 1941) delegacija NDH, s Pavelićem na čelu, svečano je ponudila krunu hrvatskog kralja Zvonimira italijanskom kraljevskom domu, mada je za kralja NDH još 30. aprila 1941. određen vojvoda od Spoleta. Zbog toga se NDH u ovom i ostalim dokumentima Rimskih ugovora naziva kraljevinom. Međutim, zbog ustanka naroda u NDH protiv okupatora i zbog kasnijeg pogoršanja odnosa između NDH i fašističke Italije, do krunisanja vojvode od Spoleta za kralja NDH nije došlo. (Vidi Dnevnik grofa Ciana, str. 240; Tajni arhivi grofa Ciana, str. 463; Viktor Novak, Magnum Crimen, Zagreb MCMXLVIII, str. 577 i 578).

Član 1.

Priznaju se kao sastavnim delovima Kraljevine Italije:

Srezovi Kastav, Sušak, Čabar, a od sreza Delnice jedan deo linijom koja polazi od kote 710 (Biljevina), ide grebenom Starčev Vrh, Veliki Tomac, Oštrac, Rogozna i Brloško, stiže do administrativne granice sreza Sušak na vrhu Jelenčić (kota 1106) i zatim silazi visovima brda Gorica, Meč te kotama 623, 424 i 252 na more kod Bakarca, ostavljajući na hrvatskom području opštine Hreljin, Dol—Bakarac i Kraljevicu (Kraljevica — Smrika), sa istom lukom i raskrsnicom puteva koji tamo vode;

— otočić Sveti Marko, otoci Krk, Rab, i oni manji do u visini Jablanca;

— svi otoci zadarskog arhipelaga;

— područje obuhvaćeno linijom koja polazi od rta Privlaka, dostiže Planinski kanal, sledi njegovu unutarnju trasu do Novigradskog mora, nastavlja se duž gornje obale pomenutog mora, zahvata Bukovicu i, stigavši do toka Krke ispod mesta Pađene, silazi duž reke te se od nje odvaja tako da obuhvata celo područje Šibenika i Trogira te grad Split uključivši predgrađe a isključivši otoke Brač i Hvar;

— otoci Čiovo, Drvenik, Šolta, Vis, Biševo, Sv. Andrija, Jabuka i ostali manji koji leže oko njih;

— otoci Korčula i Mljet;

— srez koji obuhvata celu Boku kotorsku linijom koja ostavlja obalu na jednoj tački između Cavtata i Vitaljine i penje se prema severoistoku, uključivši Grudu i masiv planine Orjen, dok ne dostigne granicu s Crnom Gorom.

Radi jasnoće priložena je ovom Ugovoru karta razmere 1 : 750.000, čiji je ona sastavni deo i u koju je unesen tok linije koja razgraničava gore navedena područja.[4]

Zaključiće se posebna konvencija za administrativnu upravu grada Splita s predgrađima i Kaštelima kao i za otok Korčulu.[5]

Član 2.

Komisija sastavljena po pola od predstavnika italijanske Vlade i predstavnika hrvatske Vlade pristupiće što pre određivanju granica na terenu između Kraljevine Italije, uključivši Ljubljansku pokrajinu, i Kraljevine Hrvatske.

---

[4] Jedan original te karte sa svojeručnim potpisima Musolinija i Pavelića nalazi se u ustaško-domobranskom fondu Arhiva VII, reg. br. 50/3—1, k. 238.

[5] Vidi dok. br. 21, objašnjenje 2.

Konačno određivanje granica izvršiće se u duhu pravičnosti vodeći računa o geografskom položaju, o potrebama ekonomske prirode i o saobraćajnicama.

Član 3.

Ovaj Ugovor stupa na snagu njegovim potpisom.
Na osnovu toga su opunomoćenici potpisali ovaj ugovor.
Sastavljeno u Rimu u dva primerka.[6] 18. maja 1941—XIX.

MUSOLINI ANTE PAVELIĆ

[6] Iako je uobičajeno da se međudržavni ugovori obavezno pišu na jezicima ugovornih strana, to ovde nije slučaj. Ugovor je sastavljen samo na italijanskom jeziku, a što se vidi i iz karte o kojoj je reč u prethodnom objašnjenju. Isti slučaj je i sa ostalim ugovorima potpisanim 18. maja 1941. u Rimu. U kasnijem periodu NDH je sa fašističkom Italijom sklopila više ugovora, međutim, u njima je posebno naglašavano da su sastavljeni „u dva primerka: jedan na italijanskom i jedan na hrvatskom jeziku" (vidi zbornik „Ministarstvo vanjskih poslova NDH, Međunarodni ugovori 1941" (dalje: Međunarodni ugovori), Hrvatska državna tiskara, Zagreb).

BR. 20

SPORAZUM IZMEĐU NDH I FAŠISTIČKE ITALIJE OD 18. MAJA 1941. O STVARANJU DEMILITARIZOVANE ZONE NA PODRUČJU NDH KOJE SE GRANIČI SA FAŠISTIČKOM ITALIJOM, O ODRICANJU NDH DA DRŽI RATNU MORNARICU I O PREVOŽENJU TRUPA FAŠISTIČKE ITALIJE PREKO TERITORIJE NDH[1]

SPORAZUM
O PITANJIMA VOJNOG ZNAČAJA, KOJA SE ODNOSE NA JADRANSKO OBALSKO PODRUČJE

Hrvatska vlada i Italijanska vlada,

uzevši u obzir ugovor o određivanju granica između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije, koji je danas potpisan,[2] sporazumele su se u sledećem:

Član 1.

Hrvatska vlada se obavezuje da na otocima i na području između mora i linije označene na priloženoj karti,[3] koja čini sastavni deo ovoga sporazuma, neće podići ni podržavati nikakvo vojno utvrđenje ili uređaj kopneni, pomorski ili vazduhoplovni, nikakvu vojnu (operacionu) bazu niti uređaj koji bi se mogao iskoristiti u ratne svrhe kao ni tvornicu ili skladište municije i ratnog materijala.[4]

Član 2.

Hrvatska vlada izjavljuje da nema nameru da drži ratnu mornaricu, osim što će raspolagati naročito osposobljenim jedinicama za osiguranje policijske i finansijske službe.

Član 3.

Obe vlade će naknadnim sporazumom utvrditi modalitete, po kojima će Italijanska vlada imati mogućnost da preveze

---

[1] Neovereni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. I/4—1, k. 309.

[2] Vidi dok. br. 19.

[3] Vidi kartu uz dok. br. 19.

[4] U kasnijoj dokumentaciji italijanskih okupatora to područje se naziva demilitarizovanom zonom a vrlo često i „drugom zonom". Prvom zonom je nazivano područje koje je fašistička Italija anektirala posle aprilskog rata 1941. godine, a trećom zonom — područje NDH između druge zone i demarkacione linije između trupa fašističke Italije i nacističke Nemačke.

svoje oružane snage preko hrvatskog područja obalskim kolskim putem Rijeka — Kotor i železničkom prugom Rijeka — Ogulin — Split i njenim eventualnim produženjem do Kotora.

Član 4.

Ovaj sporazum stupa na snagu njegovim potpisivanjem.

Na osnovu toga potpisani opunomoćenici, propisno ovlašćeni, potpisali su ovaj sporazum.

Sastavljeno u Rimu, u dva originalna primerka 18. maja 1941—XIX.

DR ANTE PAVELIĆ MUSOLINI

BR. 21

PISMO PREDSEDNIKA ITALIJANSKE FAŠISTIČKE VLADE MUSOLINIJA OD 18. MAJA 1941. PREDSEDNIKU VLADE NDH PAVELIĆU O UPRAVNOM UREĐENJU OPŠTINE SPLIT I OSTRVA KORČULE I O PRAVIMA ITALIJANSKE NACIONALNE MANJINE NA PODRUČJU NDH[1]

PREDSEDNIK ITALIJANSKE VLADE

PREDSEDNIKU HRVATSKE VLADE

Rim, 18. maja 1941—XIX.

Ekselencijo,

Čast mi je potvrditi Vam da će italijanska vlada u najkraćem roku pripremiti nacrt ugovora s hrvatskom vladom u pogledu upravnog uređenja opštine Split i ostrva Korčule.[2] Ona očekuje da će, slično odredbama Rapalskog ugovora i uzastopnim sporazumima za italijanske manjine u Dalmaciji, biti italijanskim manjinama na ostrvima i na područjima jadranske obale, koji su sastavni deo Hrvatske Države, osigurano jamstvo, osobito što se tiče upotrebe italijanskog jezika i otvaranja škola te vaspitnih i nastavnih zavoda, kao i dobrotvornih i pomoćnih

[1] Redakcija ne raspolaže originalom dokumenta, te je koristila tekst objavljen (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku), u zborniku „Međunarodni ugovori 1941", str. 61.

[2] Do potpisivanja tog ugovora nije došlo. Redakcija ne raspolaže podacima da se uopšte i radilo na pripremi njegovog nacrta. Italijanske okupacione vlasti su prećutno prešle preko ovog Musolinijevog obećanja Paveliću i u opštini Split i na Korčuli, u duhu opšte politike fašističke vlade, pristupile sprovođenju istih mera italijanizacije kao i u ostalim anektiranim krajevima (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/9—11, k. 542).

ustanova. Odredbe koje tačno utvrđuju ta jemstva moći će se uvrstiti u gore pomenuti ugovor.

Izvolite, ekselencijo, primiti izraze moga vrlo dubokog poštovanja.[3]

MUSOLINI

BR. 22

DEKRET KRALJA VITORIJA EMANUELA III OD 18. MAJA 1941. O ANEKSIJI DALMACIJE, BOKE KOTORSKE, DELOVA HRVATSKOG PRIMORJA I GORSKOG KOTARA I O OSNIVANJU GUVERNATORATA DALMACIJE[1]

KRALJEVSKI DEKRET SA ZAKONSKOM SNAGOM
od 18. maja 1941—XIX, br. 452

Uređenje teritorija koje su postale sastavni deo Kraljevine Italije.

VITORIO EMANUELE III
PO MILOSTI BOŽJOJ I VOLJI NARODA
KRALJ ITALIJE I ALBANIJE
CAR ETIOPIJE

Na osnovu čl. 18 Zakona od 19. januara 1939—XVII, br. 129;
smatrajući neophodnim i hitnim odrediti;
Saslušavši Veliko fašističko veće;
Čuvši Ministarski savet;
na predlog vođe fašizma, predsednika vlade;
odlučili smo i odlučujemo:

Član 1.

Teritorije čije su granice određene prema priloženoj geografskoj karti,[2] koju je Vođa fašizma, predsednik vlade, po Našem nalogu, potvrdio, čine sastavni deo Kraljevine Italije.

---

[3] Pavelić je istog dana potvrdio prijem pisma (vidi „Međunarodni ugovori 1941", str. 63).

[1] Odluka je objavljena u Službenim novinama Kraljevine Italije (Gazzetta ufficiale del Regno d'Italia, god. 82, br. 133, od 7. juna 1941, str. 2240).

[2] i [13] Iz nepoznatih razloga karta nije nikad objavljena u Službenoj zbirci zakona i dekreta. Verovatno je istovetna s kartom — prilogom uz Ugovor o određivanju granica između NDH i Italije (vidi dok. br. 19).

Član 2.

Od teritorija o kojima je reč u čl. 1 one koje se graniče sa Riječkom pokrajinom, ostrva Krk i Rab i ostala manja koja pripadaju okruzima pomenutih ostrva priključuju se Riječkoj pokrajini.[3]

Član 3.

Ostala područja i ostrva Dalmacije o kojima je reč u čl. 1 sačinjavaju, zajedno sa sadašnjom Zadarskom pokrajinom, Guvernatorat Dalmacije, koji obuhvata pokrajine Zadar, Split i Kotor.[4] Kraljevskim dekretom će se utvrditi okružna područja dalmatinskih teritorija i odrediti kompetencije Guvernera i njegovi odnosi sa prefektima pomenutih pokrajina.[5] Guverner će biti direktno potčinjen Dučeu, predsedniku vlade, i imaće svoju rezidenciju u Zadru.

Član 4.

Uvešće se posebno upravno uređenje u opštinama Split i Korčula.

Na predlog vođe fašizma, predsednika vlade, ministra unutrašnjih poslova, u sporazumu sa ostalim zainteresovanim ministrima, doneće se, Kraljevim dekretom, odgovarajući propisi.[6]

Član 5.

Kraljevska vlada je ovlašćena da na teritorijama o kojima je reč u čl. 1 objavi Ustav i ostale zakone Kraljevine,[7] i da donese potrebne naredbe radi usklađivanja sa zakonodavstvom koje je tamo na snazi i posebno sa uređenjem koje će se utvrditi za opštine Split i Korčulu[8] u smislu čl. 4.

Član 6.

Do donošenja novih odluka, na područjima o kojima je reč u čl. 1. ostaju na snazi odredbe koje su izdale italijanske okupacione vlasti, izuzimajući one koje se odnose na vojne potrebe.

---

[3] i [4] Vidi prilog-kartu uz dok. br. 19.

[5] Vidi dok. br. 32.

[6] i [8] Te dokumente redakcija nije pronašla.

[7] Kraljevim dekretom od 26. decembra 1941, br. 1583, odlučeno je da se važnost osnovnih zakona Kraljevine Italije proširi na ova anektirana područja. Istim dekretom važnost tih zakona proširena je i na deo Slovenije (Ljubljansku pokrajinu) koji je anektiran kr. dekretom sa zakonskom snagom od 3. maja 1941, br. 291 (vidi „Međunarodni ugovori 1941"; Službeni list Guvernatorata Dalmacije, god. II, br. 3, od 15. februara 1942).

Guverner Dalmacije i prefekt Riječke pokrajine, u odgovarajućim okruzima područja o kojima je reč u čl. 1, preuzimaju ovlašćenja već ustupljena civilnim komesarima gore navedenim odredbama.[9]

Član 7.

Ovaj dekret stupa na snagu danom objavljivanja u *Službenim novinama* Kraljevine i biće predložen zakonodavnim skupštinama na uzakonjenje.[10]

Ovlašćuje se Vođa fašizma, predsednik vlade, da podnese odgovarajući nacrt zakona.

Naređujemo da ovaj dekret, snabdeven državnim pečatom bude uvršten u Službenu zbirku zakona i dekreta Kraljevine Italije, s nalogom svima onima na koje se odnosi da ga se pridržavaju i da ga izvršuju.

Dano u Rimu, 18. maja 1941—XIX

VITORIO EMANUELE
MUSOLINI

Viđeno: Čuvar pečata: GRANDI[11]
Ubeleženo kod Rač. suda, 7. juna 1941—XIX
Vladini spisi, registar 434, list 41 — MANČINI[12]

NAPOMENA:

Geografska karta o kojoj je reč u čl. 1 biće objavljena u Službenoj zbirci zakona i dekreta.[13]

---

[9] Vidi dok. br. 18.

[10] Dekret je na potvrdu i sankcionisanje podnet tek 27. aprila 1943. kada su ga Senat i Fašistička komora proglasili za državni zakon (legge dello Stato). Vidi Službene novine Kraljevine Italije od 27. maja 1943, br. 123 — „Leggi i decreti — 1943 — num. 386".
Vladini spisi, registar 434, list 41 — MANČINI[12]

[11] Dino

[12] Mancini

BR. 23

NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 20. MAJA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA DA NA TERITORIJAMA PRIKLJUČENIM NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ PREDAJU CIVILNU VLAST HRVATSKIM VLASTIMA[1]

Telegram

Od Komande 2. armije

Komandi V armijskog korpusa	Sušak
Komandi VI armijskog korpusa	
Komandi XI armijskog korpusa	Sušak
Komandi Brzog armijskog korpusa	
Ekselenciji prefektu Rijeke	Sušak
Civilnom komesaru Dalmacije	Split
Odeljenju Intendanture 2. armije	Sušak

4550. Dostavlja se na znanje i postupak sledeći telegram koji je stigao od Gl. št. vojske. Br 0410/Pers. U 13.05 sati 19. maja 1941. U vezi sa političkim sporazumima zaključenim u Rimu između Italije i Nezavisne Države Hrvatske naređujem:[2]

1. Od sutra, 20-og, sva civilna vlast nad teritorijama dodeljenim Nezavisnoj Državi Hrvatskoj koje su do danas bile pod italijanskom vojnom okupacijom prelazi na hrvatske vlasti.

2. Italijanske oružane snage koje se sada nalaze na teritoriji Nezavisne Države Hrvatske prestaju od sutra, 20-og, da imaju značaj i prava okupacionih snaga i dobijaju značaj trupa koje stacioniraju na teritoriji prijateljske i savezničke Nezavisne Države Hrvatske.

3. General Vitorio Ambrozio zaključiće potrebne sporazume sa hrvatskim vlastima radi izvršenja napred pomenutog.[3] Musolini. Kraj depeše. Stoga naređujem sle-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 15/3—2, k. 77.

[2] Reč je o sporazumu Musolini—Pavelić od 18. maja 1941 (vidi dok. br. 19, 20 i 21).

[3] Dopisom br. 4600 od 21. maja 1941. komandant 2. armije izvestio je Generalštab kralj. kopnene vojske da je 20. maja razgovarao (u Zagrebu) s Pavelićem koji „je naglasio eventualno povlačenje italijanskih trupa sa okupirane teritorije", a 21. maja sa Kvaternikom (u Karlovcu). Kvaternik je u ime Pavelića zahtevao da sve italijanske trupe na teritoriji NDH (uključujući i trupe južno od Neretve, koje su tada bile pod komandom 9. armije) budu potčinjene Komandi 2. armije, da italijan-

deće: 1) Prefekt Rijeke i civilni komesar za Dalmaciju i dalje će vršiti civilnu vlast na teritorijama njihove nadležnosti koje su priključene kraljevini Italiji. 2. Sreski civilni komesari na teritorijama priključenim Nezavisnoj Državi Hrvatskoj izvršiće što pre predaju odgovarajućim hrvatskim vlastima. 3. Za stručne i upravne službe ustanovljene od nekih ministarstava, koje deluju na teritoriji Nezavisne Države Hrvatske, starešine ovih službi moraće zahtevati specijalna naređenja od nadležnih centralnih vlasti. Potvrditi prijem.

General Ambrozio
AR

264 2

20. maja 1941—18,45 sati

ske trupe (ograničene na jedan armijski korpus od dve divizije) ostanu „još neko vreme na hrvatskoj teritoriji" a zatim da budu svedene na jednu diviziju i da trupe NDH zaposednu odmah Mostar, Knin, Sinj i Trebinje, posle čega bi italijanske divizije počele da se povlače s te teritorije. Komandant 2. armije prihvatio je ove zahteve pod uslovom da budu ostvareni kada ih usvoji Generalštab i kada nađe za potrebno da naredi povlačenje (vidi Dnevnik 2. armije, Arhiv VII, reg. br. 1/1—96, k. 53).

BR. 24

OBAVEŠTENJE GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 23. MAJA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE DA DIVIZIJA „MARKE" (MARCHE) I BAZA DUBROVNIK PRELAZE U NADLEŽNOST 2. ARMIJE[1]

PRISPELI RADIOGRAM

4880/O.M. Upućen 2. armiji, 9. armiji i Intendanturi.

Po naređenju Dučea, od 0 časova 24. tek. div. „Marke" i baza Dubrovnik prelaze u nadležnost 2. armije. Neka se komanda 49. legije i XL bat. cr. koš., sada u Pljevlja — Trojica, premeste na teritoriju u nadležnosti peš. divizije „Marke". Neka jedan bataljon peš. divizije „Mesina" bude upućen u pomenuta mesta umesto komande legije i bataljona cr. koš. „Marke". Policijski bataljoni na motociklima prelaze iz nadležnosti div. „Marke" u nadležnost div. „Mesina", premeštajući se u mesta koja će naznačiti komanda peš. div. „Mesina". Komanda XVII arm. korpusa ostaje u Dubrovniku na raspoloženju ove komande, očekujući naređenja Generalštaba vojske.[2]

GENERAL PIRCIO BIROLI

Prispelo u 18,30 sati 23. maja 1941—XIX

Dešifrovao: Kapetan Manfreda

Komanda 2. armije Poverljivo Br. 4678 Prispelo 24. maja 1941.

Pisati VI korpusu da „Marke" prelazi pod njegovu komandu.[4]

[3] Dostavljeno potpukovniku Kostamanji [Costamagna] od potpukovnika Kastelanija [Castellani]. Potpukovnik Kastamanja je kazao da naređenje ima izvršnu vrednost. Peš. div. „Marke" može se potčiniti VI arm. korpusu i predstavljati diviziju za okupiranje južnog dela koje žele Hrvati.

Preko VI arm. korp. zatražena je dislokacija.[5]

---

[1] Original prispele depeše (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/2, k. 76.

[2] Prema načelnom planu Više uprave transporta Generalštaba kopnene vojske o ukrcavanju združenih jedinica i raznih odreda iz Albanije (prilog br. 1 uz dopis br. 31236 od 14. juna 1941) predviđa se da se Komanda 17. armijskog korpusa ukrca u Draču i preko Barija vrati u Rim od 11. do 24. juna 1941 (vidi dok. br. 35).

[3] Pečat prijema.

[4] i [5] Dopisano olovkom.

BR. 25

OBAVEŠTENJE GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE OD 25. MAJA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O POMERANJU GRANICE NADLEŽNOSTI IZMEĐU 2. ARMIJE I VIŠE KOMANDNE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE[1]

Generalštab vojske Komandi 2. armije. Br. 8327 — reči 75 —

25. V 1941. 11.25 časova. Granica nadležnosti između te Armije i Više komande oruž. snaga Albanije, ranije utvrđena na Neretvi,[2] pomera se na sledeću liniju: (karta 1 : 100.000) između *Hrvatske* i *provincije Kotor: drum* Bileća—Gacko—Čemerno (2. armiji) — reka Drina. Prema tome divizija „Marke", umesto Višoj komandi oruž. snaga Albanije, potčinjava se toj Armiji. Što se tiče Kotorske provincije, koja u pogledu civilne vlasti pripada guverneru Dalmacije, formiraće se komanda trupa Kotor potčinjena Višoj komandi oruž. snaga Albanije.

Roata
— VI arm. korpusu i
intendanturi[3]
— De Blazio —

Komanda 2. armije
Poverljivo
Br. 4713 AR 11
Stiglo 26. maja 1941—XIX [4]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 6/2, k. 76.
[2] Vidi dok. br. 2.
[3] Dopisano olovkom.
[4] Pečat prijema.

BR. 26

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 25. MAJA 1941. KOMANDI 9. ARMIJE O PROŠIRENJU TERITORIJALNE NADLEŽNOSTI DIVIZIJE „MESINA“ NA CELU CRNU GORU[1]

RADIOGRAM

OD VIŠE KOMANDE ALBANIJE

KOMANDI 9. ARMIJE

i, radi znanja:

KOMANDI 2. ARMIJE

4920/OM

Povodom telegrama 4880/OM[2] od 23. o.m. precizira se da je teritorijalna nadležnost pešadijske divizije „Mesina“ (18-e) proširena na celu Crnu Goru.

Severozapadna granica koja se poklapa sa onom koja je utvrđena za civilni komesarijat Crne Gore, koja se vidi iz dopisa 0 (nula) 7581/Op. 153[3] u prepisu 2. armiji se 0 (nula) 8171/Op predstavlja liniju dodira između 2. armije i 9. armije.[4]

General PIRCIO BIROLI

V.P. 10, 25. 5. 41 — 2,30 sati
Dešifrovao major Troi

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/2, k. 76.
[2] Vidi dok. br. 24.
[3] Redakcija nije pronašla taj dokumenat.
[4] Vidi dok. br. 25.

BR. 27

IZVEŠTAJ KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 25. MAJA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU KNINA I GRAČACA[1]

Bg/Kopija

Prilog br. 5 istorijskom dnevniku od 25. maja 1941. godine—XIX

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA

Štab — Obaveštajno odeljenje

Br. 835/Obavešt—Poverljivo V.P. 39, dne 25. maja 1941—XIX

Predmet: Izveštaj br. 25

KOMANDI 2. ARMIJE

— *Vojna pošta 10* —

1) — Javlja se da će vođa ustaša u Kninu izdati uskoro proglas, kojim će se obznaniti srpskom stanovništvu da će oni koji su rođeni u srpskim oblastima — uključivši bivše oficire — morati napustiti hrvatsko tlo u roku od tri dana.

Vest je izazvala veliku pometnju među Srbima u Kninu.

2) — Govori se da je bivši predsednik opštine Knin — Nikola Novaković[2] — koji je pre nekoliko dana pobegao iz ove varoši, pošao u Rim da upozna naše centralne vlasti s kritičnom situacijom u kojoj se nalaze Srbi sa teritorija koje su uključene u hrvatsku državu.

3) — Veliki deo stanovništva Gračaca sa žalošću gleda na skori odlazak italijanskih trupa iz ovog mesta, bojeći se reakcije i nasilja od strane hrvatskih vlasti i ustaša.

Delovi ovih poslednjih stigli su u Gračac — iz Gospića — uveče 23. ov.m.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 33/1, k. 54.

[2] Nikola Novaković Longo, poslanik JRZ u staroj Jugoslaviji. Za vreme okupacije sarađivao sa italijanskim okupatorima, čineći im razne usluge pri razbijanju jedinstva ustaničkih snaga u Kninskoj krajini i jačanju četničkog pokreta. Još za vreme rata emigrirao u Italiju. Posle rata se vratio u zemlju, gde je i umro (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 14, 20, 31, 36, 72 i 77).

4) — Stanovništvo svuda javno žigoše ponašanje nemačkih trupa na prolazu kroz ovu oblast.

Naročito se zamera zbog mučnih incidenata, koje izazivaju pijana vojna lica, i pomanjkanja uglađenosti prema ženskom polu.

5) — Predstavnici hrvatske vlade — u odnosima sa našim vlastima — uvek ističu želju za saradnju i sporazum sa Italijanima na svakom polju.

Oni izjavljuju da su ovo uputstva poglavnika, koji sebe smatra „Dučeovim marljivim učenikom."

U nekim mestima dogodilo se i to da je hrvatski komesar koji je došao umesto našeg komesara zatražio od ovoga Dučeovu sliku, koja se nalazila u nadleštvu.

6) — Pod potpisom „Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske" krišom je štampan propagandistički letak, koji je antiosovinski i protiv Pavelićevog pokreta.[3]

Letak se obraća hrvatskom narodu, trudbenicima i trudbenicama, braći zemljoradnicima, Srbima u Hrvatskoj, hrvatskoj omladini i svima patriotima.

„Pavelićeva gospoda" — obeležena kao sluge Hitlera i Musolinija — optužuju se da su pripremila porobljavanje domovine, koju — slobodnu samo na hartiji — ugnjetava okupatorova tajna policija.

Divnoj Dalmaciji — kaže se u letku — namenjena je gorka sudbina mučeničke Istre.

Letak podstiče *na slogu radnika i seljaka, protiv zajedničkog neprijatelja,* u teškoj borbi koju treba povesti i završava se pozivom celokupnom hrvatskom narodu da se bratimi sa vojnicima Italijanima, Nemcima i Mađarima — koji su i sami proleteri — radi širenja među vojskom komunističke ideje.

7) — *Vojna cenzura:*

Iz korespondencije, koja dolazi iz Zagreba, vidi se:

a) — „. . . nova vlada namerava da zavede strog režim i na univerzitetu. Studenti Jevreji i pravoslavni Srbi neće biti pušteni na univerzitet, a Hrvati, ako ga budu hteli pohađati, moraće imati naročito odobrenje ustaških organizacija".

„. . . veruj mi" — dodaje se — „ovde ponovo vaskrsava stara Austrija . . ."

[3] Odnosi se na proglas CK KPH od polovine maja 1941 (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 2).

b) — „. . . tamnice su pune. Razgovarao sam sa nekim policijskim činovnikom koji me uverava da samo u Zagrebu ima preko 3.000 lica u zatvoru.

Zatvoreni su gotovo svi predstavnici seljačke stranke, sem Mačeka, koji je interniran u Kupincu. Na stotine je deportovano u Nemačku . . .“

c) — „. . . počev od sutra Jevreji će morati nositi na grudima veliko slovo „Ž“ (Židov—Jevrejin), a na leđima Solomonovu zvezdu.

Osim toga moraju da sakupe na ime naročitog poreza iznos od 100,000.000 dinara u zlatu.

General
komandant Armijskog korpusa
R.[4] Dalmaco
[Dalmazzo]

Pukovnik načelnik štaba
(A.[5] Aliberti)
Aliberti

Za tačnost prepisa:
Načelnik Obaveštajnog odeljenja
kapetan na službi u štabu
[Frančesko Mereu)
(Francesco Mereu]
Mereu

M. P.

[4] Renco (Renzo)
[5] Alberto

BR. 28

OBAVEŠTENJE ITALIJANSKOG MINISTARSTVA RATA OD 28. MAJA 1941. KOMANDAMA ARMIJA I ARMIJSKIH KORPUSA O KARAKTERU, POTČINJENOSTI I PRAVIMA CENTARA VOJNE KONTRAOBAVEŠTAJNE SLUŽBE[1]

DVOSTRUKI OMOT
POVERLJIVO

POVERLJIVO

MINISTARSTVO RATA

Br. prot. *135700* *Kabinet*

88. 21. 1. Rim, 28. maja 1941—XIX

Predmet — Centri kontraobaveštajne službe

KOMANDAMA ARMIJA *Svima*

KOMANDAMA ARMIJSKIH KORPUSA *Svima*

U cilju da se izbegnu uplitanja koja bi mogla škoditi potrebnoj odgovornosti i efikasnosti akcije kontraobaveštajne službe, podsećam na sledeće:

— Da centri C.S.S.I.M.[2] imaju tajni karakter i zavise direktno od ovog Ministarstva;

— da gore pomenuti centri imaju pravo preduzimanja inicijative u pogledu hapšenja i pritvaranja, čak i kao meru predostrožnosti, onih lica koja su kriva ili na koja se sa razlogom sumnja da vrše obaveštajnu delatnost protiv nas.

Prema tome, komande velikih jedinica ne treba da se interesuju za aktivnost pomenutih centara, koju reguliše i usmerava direktno centralni organ obaveštajne službe.

Državni podsekretar
Skuero[3]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 56/1, k. 449.

[2] C. S. S. I. M. — Contra Spionaggio Servizio Informazioni Militari (vojna kontraobaveštajna služba)

[3] Antonio Skuero (Scuero), general

KOMANDA XI ARMIJSKOG KORPUSA
— Odeljenje I.C.A. —

Br. prot. 1/1234 Pov. V.P. 46, 6. juna 1941—XIX

Komandi divizije „Granatieri di Sardenja“ *Sedište*
Komandi pešadijske divizije „Izonco“ *Z o n a*
Višem oficiru Kr. Karab. XI arm. korpusa *Sedište*
..... na znanje.

Po naređenju
Pukovnik, načelnik štaba
— A.[4] Prinčivale —
[Princivale]

M.P.

Major,
Komandant Kr. karab. XI arm.
korpusa (Gabriele Pianeze)
Pianeze [Pianese]

[5]Kr. karab. divizije „Izonco“
Kr. karab. divizije „Gran. di Sard.“
209. mešovito odeljenje Kr. karab.
375. brzo odeljenje Kr. karab.
210. mešovito odeljenje Kr. karab.

[4] Aldo
[5] Sledeće adrese dopisane su crvenim mastilom.

BR. 29

DOPIS KOMANDANTA 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 28. MAJA 1941. VISOKOM KOMESARU LJUBLJANSKE POKRAJINE O POTREBI ZA BOLJOM SARADNJOM KARABINIJERA I VOJNIH KOMANDI U OPERACIJAMA ČIŠĆENJA[1]

Operativno — 2 kopije

02/5156 op. — V.P. 46, 28. maj 1941—XIX

Aktivnost okupacijskih trupa: policijska služba. —

EKSELENCIJI VISOKOM KOMESARU ZA PROVINCIJU

Ljubljana

Potčinjene trupe započele su sistematsko čišćenje teritorije, shodno priloženog akta (prilog 1).[2]

Za pretrese kuća, kao što je propisano u priloženom aktu, traženo je učešće Kr. karabinijera.

Prilažem, radi znanja (prilog 2),[3] spisak prvih postignutih rezultata,[4] iz kojih se može videti, ako izuzmemo česte nezgode koje se dešavaju pomalo svuda usled neopreznog rukovanja minama, kako je neophodan i koristan rad na započetom normalizovanju.

Ali Komanda 1. puka „Granatieri" je izvestila da su Kr. karabinijeri izjavili da će prilikom budućih poduhvata ove vrste morati da dobiju odobrenje svojih pretpostavljenih.

Ovo navodi na pomisao da sve karabinijerske komande nemaju jasnu predstavu o izuzetnoj situaciji na ovom području.

Nesumnjivo, što se tiče poštovanja lične imovine i mesnih navika i običaja, postupka sa stanovništvom, poštovanja svih zakona i redovne službe karabinijera, ova zona se tretira kao i svaka druga provincija u Kraljevini.

Međutim, ako se uzmu u obzir nedavni ratni događaji i da su baš ovde bile koncentrisane znatne snage jugoslovenske

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 48/1, k. 458.

[2] Reč je o naređenju Komande 11. armijskog korpusa br. 02/4859 od 14. maja 1941. o načinu zaposedanja okupirane teritorije, merama obezbeđenja i dislokaciji potčinjenih jedinica (vidi Arhiv VII, reg. br. 12/1, kut. 83).

[3] Sa strane dopisano mastilom: „Prilog 2 — kopija priloga uz akt 2316 op. K-de div. „Granatieri" od 26. maja 41. — naš akt 5139".

[4] Kao „prilog 2" dat je prepis spiska vojnog materijala koji su jedinice divizije „Granatijeri di Sardenja" prikupile od 14. do 26. maja 1941 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1, k. 463).

vojske, jako naoružane i odgajene u mržnji protiv nas, da se ovo osećanje može smatrati danas samo kao pritajeno ali ne i ugašeno u stanovništvu, da je brz slom neprijateljske vojske doveo do napuštanja a time i do prikrivanja znatne količine ratnog materijala, i najzad, da u zoni ima mnogo agenata provokatora čiji je cilj da spreče smirivanje duhova i uređenje teritorije, nemoguće je ne priznati izuzetan karakter i važnost koji imaju operacije čišćenja u zoni i ne može se osporiti vojnički značaj policijskih operacija izvođenih u tu svrhu, koji one moraju imati.

Ovu karakteristiku izgleda, kao što je napred pomenuto, nisu imale u vidu sve teritorijalne jedinice Kr. karabinijera, te stoga — u cilju saradnje — iznosim ovo pitanje Vašoj Eks. koja se prilikom našeg jučerašnjeg zajedničkog razgovora složila sa gore navedenim gledištem, kako biste Vi izdali direktive Karabinijerskoj grupi u Ljubljani radi upoznavanja svih njenih potčinjenih sa ovom aktivnošću i potrebom da se brzo udovolji svim zahtevima koje će im — za označene ciljeve — uputiti nadležne komande garnizona.

Ovde se može spomenuti i potreba za boljim sastavom izvesnih manjih komandi teritorijalnih karabnijera.

Kao što će Vaša Eks. videti iz priloga ovome aktu br. 3[5] u komandi Kočevje desio se nemio slučaj usled netaktičnosti jednog komandanta Kr. karabinijera, što je izglađeno tek na intervenciju komandanta 2. puka „Granatieri", koga je sa slučajem upoznao civilni komesar.[6]

Rad. Kr. karab. u ovome slučaju obavlja se marljivo, s voljom i u tesnoj saradnji sa komandom garnizona. Ali s obzirom na izuzetno osetljivu situaciju koja je ovde stvorena, nužno je da komande karabinijera, od kojih su neke usamljene i udaljene, budu pod komandom aktivnih oficira i podoficira čije je iskustvo dokazano.

Osim toga, izgleda da je u svakoj stanici potrebno raspolagati tumačima. Ovu funkciju danas isključivo vrše bivši jugoslovenski žandarmi koji mogu, svesno ili nesvesno, obmanuti ispitivača. U nekim slučajevima, izvesni žandarmi, preduzimljiviji i inteligentniji od ostalih, izgleda da su tako reći preuzeli komandu od komandanta stanice ili stalnog odeljenja Kr. ka-

[5] Sa strane dopisano mastilom: „Akt pešad. divizije „Granatieri" br. 1753 od 24. V 41. — naš".

[6] Reč je o hapšenju nekoliko Nemaca — „folksdojčera" iz s. Koče (kod Kočevja) od strane karabinijera te stanice, „optuženih za držanje oružja". Uhapšene je italijanski civilni komesar Kočevja oslobodio na intervenciju mesnih funkcionera Nacional-socijalističke stranke koji su zapretili da će uputiti delegaciju u Berlin „da izloži stvar Fireru". (Vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—8, k. 463).

rabinijera, naročito gde su bili u pitanju stari obveznici pozvani iz rezerve. Takođe nije redak slučaj da se viđaju patrole za pretraživanje sastavljene od jednog „teritorijalnog" vojnika (uzetog od onih koji su dati karabinijerskoj stanici za pojačanje i koji o vršenju karabnijerske službe ne znaju ništa) i jednog bivšeg žandarma nad kojim vojnik može imati malo ili nimalo autoriteta.

— Naprotiv, izgleda da je potrebno da ovi žandarmi — koji nesumnjivo obavljaju vrlo koristan rad — budu uvek pod komandom naročito odabranih ljudi iz nacionalne policije, tako da ovi mogu stvarno vršiti uticaj ne samo sa bivšim žandarmima na stanovništvo, već i na same žandarme.

Na kraju iznosim mišljenje, opet u cilju uspešnije saradnje, da treba pristupiti pažljivoj reviziji komandanata raznih jedinica teritorijalnih karabinijera[7] i otklanjati nepodesne, nesposobne i neiskusne, bilo da je nesposobnost posledica kratkog vremena službe i težeg shvatanja, bilo suviše dugog boravka van službe, posvećenog sasvim drugoj delatnosti, u kojoj je zaboravljeno ranije stečeno iskustvo.

Naročito u pogledu Kočevja, uzimam slobodu da naglasim korisnost da se tamo obrazuje, s obzirom na delikatnost sredine i momenta, jedna komanda čete umesto sadašnje stanice.

Gornje se dostavlja u vezi sa načelnom saglasnošću koju je Vaša Eks. bila ljubazna da dâ na moje usmene predloge, prilikom našeg razgovora juče ujutro.[8]

GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDANT
M.[9] Roboti
[M. Robotti]

[7] Kraljevski karabinijeri fašističke Italije su bili sastavni deo kopnene vojske i tretirani su (uz pešadiju, konjicu i artiljeriju kao njen poseban rod (arma dei carabinieri reali). Deo karabinijera potčinjen komandama teritorijalne odbrane (comandi di difesa territoriale), za razliku od onog koji se nalazio u sastavu operativnih jedinica, nazivan je teritorijalnim.

[8] Poslednja rečenica dopisana je mastilom.

[9] Mario

BR. 30

IZVEŠTAJ KOMANDE 16. MOBILNOG BATALJONA KR. KARABINIJERA OD 2. JUNA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O POTREBI DA SE PREDUZMU ENERGIČNE MERE PREMA STANOVNIŠTVU PRIPOJENOG DELA DALMACIJE KOJE JE KOMUNISTIČKI I PROTIVITALIJANSKI NASTROJENO[1]

Komanda XVI mobilnog bataljona Kraljevskih karabinijera

Podsetnik, Pov. lično *1* Šibenik, 2. 6. 1941. XIX

Guvernatoratu Dalmacije

Zadar

Smatram svojom dužnošću da javim sledeće:

— Neki predstavnici vlasti u Šibeniku kao:
— Opštinski komesar komendator Nikoleti [Nicoletti]
— Komesar Javne bezbednosti
— Sekretar fašija[2]

nemaju, svaki na svom polju rada, potrebne energije. Komendator Nikoleti, osoba veoma ispravna ali slabić, vezan starim prijateljstvima, previše brani interese lokalnog srpskog i hrvatskog stanovništva ne vodeći računa o protivitalijanskim osećanjima i komunističkim idejama kojima su mnogi zadojeni, od kojih neki zauzimaju položaje u nadležnosti Guvernatorata. Komesar Javne bezbednosti, neodlučan, slabe energije, nije ravnodušan prema slabom polu.

Sekretar fašija, možda zbog pomanjkanja odlučnih ljudi koji bi s njime umeli dobro da sarađuju, do sada je malo uradio, dok bi ovde vrlo dobro došli batina i rici-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg, br. 1/2—1, k. 540. Na prvoj strani, preko zaglavlja, dopisano crvenom olovkom: „Zahvaliti i uveriti da sam prefektu i federalnom sekretaru govorio da odu u Šibenik ne rekavši im da sam primio ovo pismo".

[2] Faši (fasci di combattimento) osnovne su organizacije fašističke partije (il Partito nazionale fascista). U okviru fašija mogle su se formirati rejonske grupe, odredi i sektori. Njihov rad objedinjavale su federacije fašija (federazioni dei fasci di combattimento), koje su postojale po svim provincijama fašističke Italije.

nusovo ulje[3], pošto su komunizam, protivitalijanstvo i jevrejstvo ujedinjeni protiv nas.
Dalmatinska zona koja je nedavno pripojena Italiji postala je pribežište mnogim Srbima, Jevrejima i Hrvatima koji su pobegli sa teritorije države s kojom graničimo.

Italijani, naročito oficiri, su mišljenja da će nam se ova predusretljivost našeg Guvernatorata jednog dana osvetiti ukoliko bi se ponovio slučaj Nadiže.[4]
Stanovništvo gaji prevratničke ili u najmanju ruku nesimpatizerske ideje prema Italiji, i u budućnosti, više-manje dalekoj, kad se bude smatralo pogodnim da se zona oslobodi od ovog nepoželjnog elementa, moraće se, kao i od Nemaca iz predela Nadiže, oduzimati imanja uz plaćanje sume vrlo tegobne za Italiju, dok bi se taj izgon danas mogao rešiti putem običnog sporazuma sa Hrvatskom ili jednim običnim dekretom o proterivanju, kao što je učinila nemačka vlada na teritorijama pripojenim Rajhu.

Tada bi u ove gradove mogli doći radni Italijani, odabrani, koji bi dali bez sumnje podstrek proizvodnji i trgovini Dalmacije.[5]

Potpukovnik komandant bataljona
Gualtiero Sestili
[Gualtiero Sestilli]
Sestili

M.P.

---

[3] Napajanje ricinusovim uljem je jedan od načina koji su italijanski fašisti u Dalmaciji, i drugim našim krajevima, upotrebljavali pri zlostavljanju stanovništva koje je pružalo otpor pokušajima italijanizacije.

[4] Verovatno se misli na povlačenje i tešku situaciju italijanske armije, oktobra—novembra 1917, nastalu izbijanjem nemačkih i austrougarskih trupa u dolinu Nadiže, nakon proboja italijanskog fronta kod Kobarida.

[5] Depešom Musolinija od 11. juna 1941. izdato je uputstvo, u tom smislu, svim prefektima Italije (vidi dok. br. 33).

BR. 31

IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA 2. ARMIJE OD 4. JUNA 1941. O POLITIČKOJ SITUACIJI I ORGANIZACIJI VLASTI NA TERITORIJI NDH[1]

KOMANDA 2. ARMIJE
Obaveštajno odeljenje

V. P. 10, 4. juna 1941—XIX

Komanda granične straže XI armijskog korpusa Prispelo 10. 6. 1941. Br. 2599 Obav.	Komanda granične straže XI armijskog korpusa Sekretarijat Prispelo 10. juna 1941.

IZVEŠTAJ
BR. 16

POLITIČKA SITUACIJA

1.) Izvršeno prenošenje civilnih vlasti od naših vlasti na hrvatske[2] i dalje dovodi do incidenata i represalija od strane ustaša: mnogobrojna su hapšenja, pretresi, zaplene na štetu srpske manjine. Treba istaći da u Kninu ustaše, u njihovim kaznenim ekspedicijama, naročito noću, predvode franjevci, među kojima se najviše ističe otac Simić O. Vjekoslav.

U Dubrovniku su Srbi i Crnogorci opomenuti da se u roku od 3 dana vrate u mesta odakle su rodom: intervencijom naših vojnih vlasti ublažena je ova nepromišljena mera. Slična opomena data je u Gračacu u pogledu tamošnjih Srba.

Tako zlostavljane manjine, izuzev jednog slučaja do kojeg je došlo u Ogulinu, zasad još nisu reagovale; međutim izgleda da nameravaju da to učine čim se italijanske trupe povuku sa teritorije.

Tvrdi se da u očekivanju toga i u tom cilju veći broj Srba je dobrovoljno napustio sela i naoružavši se otišao u šumu. Iz toga sledi da se evakuacije italijanskih trupa svi boje; i stvarno, mnogi rukovodioci javnih uprava iz Dubrovnika zatražili su od naših vlasti da ih unapred izveste o svom odlasku.

S druge strane ustaše nastavljaju aktivno čišćenje četnika, čija je delatnost osetna naročito u Gračacu i Jasenku (15 km

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/2, k. 454

[2] Civilna vlast je prenesena na organe NDH 20. maja 1941 (vidi dok. br. 23).

jugozapadno od Ogulina), gde se njihov broj penje navodno na preko 100.

I dalje pristižu leci komunističke propagande prikupljeni u raznim mestima, što pokazuje ne samo nastavak delovanja, već lagano i progresivno neprekidno propagandističko širenje partije.

U noći između 29. i 30. maja u Šibeniku su kredom i ugljenom precrtavani natpisi koji su veličali Dučea i fašistički grbovi naslikani na gradskim zidovima.

Situacija u celini dovodi do toga da hrvatske vlasti ispoljavaju veliko poštovanje prema italijanskim vlastima; nije nemoguće da se to dešava i usled sugestije odozgo, kao što je već javljeno iz neposrednog izvora.

2.) Vlada je izdala novu naredbu o seoskim nepokretnim imanjima, na osnovu koje će se hrvatskim seljacima vratiti zemlje koje su im, svojevremeno, bile eksproprisane srpskom reformom. Stotine hiljada hektara povratkom hrvatskom seljaštvu omogućiće povećanje proizvodnje — naročito u istočnoj Hrvatskoj koja je najteže pogođena srpskom merom — koja će koristiti unutrašnjoj i vanjskoj ekonomiji.

ORGANIZACIJA

3.) Izgleda da definitivna formacijska organizacija pešadijskih pukova treba da obuhvati i jednu četu topova od 37 mm, od dva voda po četiri oruđa svaki. Pri zagrebačkim pukovima pomenute čete već se navodno formiraju sa trofejnim materijalom koji su Hrvatima ustupili Nemci.

4.) Jačina vojne posade Ogulina popela se na oko 300 ljudi. Pomenuto ljudstvo podeljeno je u 5 grupa, koje će se navodno pretvoriti u isto toliko četa sa predstojećim postepenim pristizanjem regruta i mobilisanih.

5.) Sada se garnizon Delnice sastoji od jedne čete pod komandom kapetana I klase Prebelić Zdravka (ne Valentina, kao što je ranije bilo saopšteno) — i od jednog pratećeg odeljenja, koje bi trebalo da ima u opremi minobacače od 45, 81 i 90 mm, koji uostalom nisu još dodeljeni.

U garnizonu, pored 15 oficira koji formiraju „Postajno zapovjedništvo Hrvatskog domobranstva" delničkog posadnog bataljona, ima još desetak oficira. Velik broj ovih poslednjih i utvrđeni dalji pridolazak trupa u Delnice omogućuju da se smatra da ova jedinica predstavlja jezgro jednog bataljona ili puka čije je formiranje u toku.

6.) Od hrvatskog pešadijskog puka u Otočcu — pod komandom pukovnika Lovre Paića — doznaje se da su već formirana dva bataljona, dok se sada formira i treći.

Ti bataljoni su formirani od vojnika koji su delimično pristupili dobrovoljno a delimično su regrutovani na osnovu mobilizacijskog poziva.

7.) 28. maja o.g. u Knin je, iz Zagreba, stiglo još 20 vojnika iz pešadije regularne vojske, naoružanih puškama i bajonetima.

8.) 29. o.m. u Dubrovnik je stigla 1. četa regularne hrvatske vojske. Nad četom je izvršio smotru komandant pešadijske divizije „Marke" u prisustvu hrvatskog potpukovnika Julija Reša — koji će komandovati bataljonom određenim za Dubrovnik — i jedne delegacije nemačkih oficira.

REGRUTOVANJE

9.) Govori se da uskoro predstoji pozivanje pod oružje godišta 1909—10—11—12—13. radi kompletiranja jedinica od kojih su dosad formirane samo grupe. Rok bi bio dve godine za vojnike a za podoficire bi iznosio 3, s tim da se može produžiti do 12 godina.

ISPORUKE VOJNOG MATERIJALA

10.) Javljeno je za ustupanje, od strane Nemačke, 24 aviona (12 bombardera i 12 lovaca). Pomenuti materijal predstavljao bi prvu opremu vazduhoplovne jedinice u Zagrebu.

11.) Bosanski železnički park, prema popisu izvršenom od 24. maja o.g. zaključno, obuhvata 360 lokomotiva i preko 6.000 vagona, od kojih je međutim samo 30% u stanju da se odmah upotrebi.

USTAŠKA VOJNICA

12.) Doznaje se da pristupanje vojnici postaje sve brojnije. Hrvatski seljaci iz karlovačkog okruga masovno traže upisivanje i dobijaju ga bez teškoća, jer dolaze iz redova Hrvatske seljačke stranke (Mačekovi disidenti). I u zoni Otočca, gde je broj upisan u ustašku organizaciju doskora bio prilično mali, redovi se povećavaju takođe i usled delatnosti izaslanika koji dolaze iz Zagreba i vrše živu propagandu u koristt svoje partije.

Na dan 2. o.m., u prisustvu karlovačkog stožernika dr Nikšića, u Novigradu i Netretiću izvršena je svečana zakletva tri satnije Ustaške vojnice, koje formiraju jedan bataljon. Ceremonija je dobila naročiti značaj s obzirom na neospornu odanost ovih seljaka.

13.) U Drniš je iz Knina stiglo 31. prošlog meseca železnicom 30 ustaša naoružanih puškama pod komandom jednog podoficira. To ljudstvo određeno je za pojačanje žandarmerije u zoni.

M.P.

BR. 32

ODLUKA KRALJA VITORIJA EMANUELA III OD 7. JUNA 1941. O NADLEŽNOSTI GUVERNERA DALMACIJE[1]

KR. ODL. 7. lipnja 1941—XIX, br. 435.

Okružna područja pokrajina Zara,[2] Split i Kotor te oblasti Namjesnika[3] za Dalmaciju.

VIKTOR EMANUEL III[4]
PO BOŽJOJ MILOSTI I VOLJI NARODA
KRALJ ITALIJE I ALBANIJE
CAR ETIOPIJE

Na temelju čl. 3 Kr. Zak. Odl. 18 svibnja 1941—XIX. br. 452, odnosno na uređenje područjâ koje sačinjavaju dio Kraljevine Italije;[5]

Na temelju čl. 3, br. 1, Zak. 31 siječnja 1926—IV, br. 100;

Sporazumno sa Ministarskim Savjetom;

Na predlog **Duce**-a Fašizma, Predsjednika Vlade i Ministra unutrašnjih posalâ, u sporazumu sa Ministrom Financijâ;

Odlučili smo i odlučujemo:

Čl. 1

Okružna područja pokrajinâ Zara,[6] Split i Kotor su ustanovljena kako u prilozima ove odluke, ovjerovljenim, po Našem nalogu, od **Duce**-a Fašizma, Predsjednika Vlade.

Čl. 2

Namjesnik[7] za Dalmaciju, direktno je ovisan od **Duce**-a Fašizma, Predsjednika Vlade, vrši opću upravu za ekonomsko uredovni te društveni uređaj područjâ triju Pokrajinâ.

---

[1] Odluka (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljena je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije („Giornale ufficiale del Governo della Dalmazia"), god. I, br. 1, od 15. jula 1941, na strani 2. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2], [6] Zadar

[3] U tekstu na italijanskom jeziku stoji: „del Governatore".

[4] Vittorio Emanuele III

[5], [8] Redakcija ne raspolaže tom odlukom.

[7] U tekstu na italijanskom jeziku stoji: „Governatore".

Čl. 3

Namjesnik:

a) vrši u području Dalmacije zadaću centralne Vlade za sve civilne, državne i mjesne službe;

b) jamči jedinitost političkog pravca i potrebu djelatnosti Prefektâ te ostalih Vlasti triju Pokrajinâ.

c) Podlaže **Duce**-u, Predsjedniku Vlade, predloge za postepenu namjenu Temeljnog Zakona te ostalih zakonâ u području Dalmacije, po čl. 5 Kr. Zak. Odl. 18 svibnja 1941—XIX, br. 452.[8]

d) brine se, osobnim naredbama, za one slučaje gdje zakoni Kraljevine nijesu još stupili u krepost u području Dalmacije.

e) za poslove za Dalmaciju on je u direktnoj svezi sa Ministrima i ostalim oblastima[9] u Kraljevini.

Čl. 4

Prefekti obavljaju pripadajuću im oblast[10] suglasno sa zakonima i naredbama.

Čl. 5

Uz Namjesnika postavljen je Generalni Tajnik, odabran među Državnim Činovnicima, ne niži od 4.og stepena, imenovan Kraljevskom Odlukom, na predlog **Duce**-a.

Čl. 6

Namjesnik se skrbi za redovitu službu u svojim uredima pomoću doznačenog službenog osoblja pripadajućeg redu Državne Administracije te i osobljem direktno preuzetim na temelju propisâ i uvjetâ po Kr. Zak. Odl. 4 veljače 1937—XV, br. 100.

Broj doznačenog i privremenog osoblja bit će ustanovljen od Presjedništva Ministarskog Savjeta, na predlog Namjesnika i sporazumno sa Ministarstvom Financijâ.

Čl. 7

Odnosno na zadaće ustanovljene pod slovom a) čl. 3 bit će vršene osobite doznake, u obliku zakona, u trošnom predračunu pojedinog Ministarstva.

---

[9] U tekstu na italijanskom jeziku piše: „con le altre Autorità".

[10] U tekstu na italijanskom jeziku: „le attribuzioni".

Ništa novoga nije uvedeno u opstojećim odredbama odnosno na uređaj dohodka.

Naređujemo da ova odluka, opskrbljena Državnim Pečatom, bude uvrštena u Službenoj Zbirci zakonâ i odlukâ Kraljevine Italije, s nalogom svim onima koji su na ovo držani da je vrše i da bude vršena.

Rim, dne 7 lipnja 1941—XIX.

VIKTOR EMANUEL

Mussolini — Di Revel[11]

Viđeno, Pečatnik, Grandi[12]

Unešeno kod Rač. Suda, dne 7 lipnja 1941—XIX
Vlad. Djela, zapisnik 434, list 43 *Mancini* [Mančini]

P.D. — Prilozi o kojima u čl. 1 objelodanjeni su u Službenoj Zbirci zakonâ i odlukâ.[13]

[11] Paolo Taon (Thaon) di Revel, veliki admiral, paradna figura fašizma. Od 1936. godine nalazio se na dužnosti prvog sekretara Kralja i verovatno se ovde potpisuje u tom svojstvu.

[12] Dino Grandi, predsednik fašističke komore (Camera dei Fasci e delle Corporazioni) i čuvar državnog pečata.

[13] Redakcija ne raspolaže tim prilozima.

BR. 33

DEPEŠA MUSOLINIJA OD 11. JUNA 1941. PREFEKTURI U RIJECI DA SE IZVRŠI IDENTIFIKOVANJE DALMATINACA ITALIJANSKOG POREKLA RADI NJIHOVOG VRAĆANJA NA TERITORIJU GUVERNATORATA DALMACIJE U CILJU JAČANJA ITALIJANSKOG ELEMENTA[1]

Kr. prefektura za Kvarner

Dešifrovani telegram

Šalje	Dan i mesec		Čas	
	odlaska	dolaska	odlaska	dolaska
Rim Ministarstvo unutr.	11. VI 941.	11. VI 941.	11	12,45

Br. 42501 Prefektima Kraljevine

Identifikovati Dalmatince[2] nastanjene u toj Provinciji i savetovati im da se vrate u tri dalmatinske provincije[3] gde treba do maksimuma pojačati italijanstvo.[4] Spreman sam da pomognem i materijalno one koji se budu vratili u Dalmaciju.[5]

Musolini

Posebni Sekretarijat za okupiranu zonu Rijeke i Kupe
13. jun 1941—XIX
Br. 1125 I odelj.
Kategorija 1/2, fasc. 1

[6]

[7]*13/VI*
hitno
prepisati za gosp. kvestora

prepisano

[1] Original prijemnog telegrama (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/1—1, k. 872.

[2] Odnosi se na Italijane koji su živeli u Dalmaciji a posle prvog svetskog rata, nakon priključenja Dalmacije Jugoslaviji, iselili se u Italiju.

[3] Misli se na Zadar, Split i Kotor.

[4] Vidi dok. br. 30.

[5] U svom govoru održanom 10. juna 1941. pred fašističkom Komorom (Camera dei Fasci e della Corporazioni), povodom prve godišnjice ulaska Italije u rat, Musolini je nagovestio i iseljavanje stanovništva, kako bi se državne granice Italije podudarale sa etničkim („...quando l'etnia non va d'accordo con la geografia e l'etnia che deve mouversi..."). Vidi: „Corriere della sera" od 11. VI 1941; M. Cervi, Storia della guerra di Grecia, Milano, 1965, str. 62—83.

[6] Pečat prijema.

[7] Sledeći tekst je dopisan crvenom olovkom.

BR. 34

NAREĐENJE VRHOVNE KOMANDE OD 12. JUNA 1941. DA KOMANDA 9. ARMIJE PREUZME NADLEŽNOSTI I NAZIV DOTADAŠNJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE[1]

KOMANDA 2. ARMIJE
Br. 5363
Stiglo 19 juna 1941-XIX

VRHOVNA KOMANDA

Operativno odeljenje — Istočni sektor

Br. prot. 20205/op. 12. juni 1941 — XIX
Poverljivo

GENERALŠTABU KR. KOPNENE VOJSKE
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

i na znanje

MINISTARSTVU RATA — KABINET
GLAVNOM ŠTABU KR. MORNARICE
GLAVNOM ŠTABU KR. VAZDUHOPLOVSTVA

Predmet: Viša komanda oružanih snaga Albanije

U odnosu na novu situaciju:

a) na dan 30. juna raspustiće se sadašnja Viša komanda oružanih snaga Albanije obrazujući likvidacioni odbor čiji rad ne treba da traje duže od 15. jula.
Istog datuma će sadašnja Komanda IX armije uzeti naziv „Viša komanda oružanih snaga Albanije“ i nadležnosti — što se tiče Albanije, Crne Gore, Kosova i Debra — koje su dosada pripadale Višoj komandi oružanih snaga Albanije;

b) od 30. juna Viša komanda oružanih snaga Albanije (IX armija) i Komanda XI armije biće neposredno potčinjene Vrhovnoj komandi.

Načelnik Glavnog generalštaba
Ugo Kavalero
[Ugo Cavallero]

[1] Prepis originala, sačinjen i overen od Generalštaba Kr. kopnene vojske (pisan na mašini), u Arhivu VII, reg. br. 36/2, k. 72.
[2] Pečat prijema.

BR. 35

DOPIS GENERALŠTABA KRALJEVSKE KOPNENE VOJSKE OD 14. JUNA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O PLANU TRANSPORTA KOMANDI I JEDINICA PREDVIDENIH ZA POVRATAK U ITALIJU[1]

KOMANDA II ARMIJE
Pov. — op.
Br. 5367
Stiglo 19 juna 1941 — XIX

Poverljivo

Generalštab Kraljevske vojske
Viša uprava transporta
Odeljenje za transport vodenim putem

Br. 31236/M prot. Poverljivo V. P. 9, 14 juni 1941 — XIX
Predmet: Vel. jedinice — Komande i jedinice koje se vraćaju iz Albanije
Priloga: jedan

Višoj Komandi oružanih snaga Albanije — V. P. 22 A
Komandi I Arm. korpusa — V. P. 43
Komandi II Arm. korpusa — V. P. 20
Komandi VI Arm. korpusa — V. P. 39
Komandi VII Arm. korpusa — V. P. 44
Komandi IX Arm. korpusa — V. P. 67
Komandi XV Arm. korpusa — V. P. 15
Glavnoj komandi M. V. S. N.[2] — R i m
Komandama teritorijalne odbrane: *Milano — Bolcano — Rim — Napulj — Udine*

Glavnom štabu Kr. Vojske:
— Operativno odeljenje II — sedište
— Odelj. za ustrojstvo i mobilizaciju — sedište

i na znanje:
Vrhovnoj Komandi — V. P. 21
Ministarstvu rata — Kabinet — R i m

[1] *Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 39/3—1, k. 72.*

[2] M. V. S. N. — Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale (Dobrovoljna milicija za nacionalnu bezbednost).

Ministarstvu rata — S. I. M.[3] — R i m
Inspektoratima milicije — svima
Komandama Armije (osim onih u A. S.[4])
Ostalim komandama arm. korpusa (osim onih u A. S.)
Ostalim komandama teritorijalne odbrane
Delegaciji intendanture Albanije — V. P. 22 A

Generalnim direkcijama, inspektoratima i autonomnim ustanovama Ministarstva — *Rim*

Ostalim odeljenjima štaba — njihova sedišta

---

1. — Dostavlja se — prilogom br. 1 — načelni program transporta za povratak vel. jedinica iz Albanije (komande i odredi) o čemu u okružnici ovoga štaba — odeljenje za ustrojstvo i mobilizaciju — otsek preko mora — br. 027240/407 na dan 2 tek. meseca.[5]

2. — Red transporta, koji se vidi iz priloženog pregleda, uglavnom je onaj koji je predviđen u istoj okružnici sa imenima naznačenim u aktu Više komande oružanih snaga Albanije br. 5317/O. M.[6] od 6. tek. i ovog štaba — Operativno odeljenje II — br. 11500 od 13. tek.[7]
Eventualne izmene će svaki put biti saopštene ustanovama iz naslova.[8]

3. — Ritam polazaka određen je na osnovu mogućnosti pratnje od strane Kr. Mornarice (prosečno jedan konvoj dnevno od četiri broda za trupe — marvu — motorna vozila).
Nije predviđeno, bar za sada, ubrzanje transporta, takođe i zbog ograničene raspoloživosti brodovlja određenog za druga bojišta.

4. — Vremenski termini naznačeni u programu imaju isključivo pokazni karakter. Treba predvideti pomeranje datuma radi eventualnog uključivanja u sam program hitnijih trans-

---

[3] S. I. M. — Servizio informazioni Militare (vojna obaveštajna služba).
[4] A. S. — Africa settentrionale (severna Afrika).
[5] Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.
[6] Verovatno: odeljenje za ustrojstvo i mobilizaciju.
[7] Redakcije ne raspolažu tim dopisima.
[8] Ustanak naroda Jugoslavije pod rukovodstvom KPJ protiv fašističkih okupatora omeo je sprovođenje toga plana. Samo radi gušenja trinaestojulskog ustanka crnogorskog naroda, italijanski okupatori su morali da, pored ostalih jedinica, angažuju i divizije „Taro", „Pusterija" i „Kačatori dele Alpi", koje su bile predviđene za povratak u Italiju i upotrebu na drugim bojištima (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 149 i 162).

porata, koji se sada ne mogu predvideti (radnici — povratnici iz zarobljeništva — izolovani, itd.) ili iz razloga zdravstvene prirode.

Pom. nač. štaba
F. Rosi[9]

Za tačnost prepisa
Štabni pukovnik
Viši direktor transporta
(G. di Raimondo)
di Raimondo M. P.

[9] Frančesko Rosi (Francesco Rossi), general

Prilog br. 1 dopisu br. 31236/M od 14/VI-41-XIX

GENERALŠTAB KR. VOJSKE
VIŠA UPRAVA TRANSPORTA
Odeljenje za transport vodenim putem

NAČELNI PLAN UKRCAVANJA ZDRUŽENIH JEDINICA I RAZNIH ODREDA IZ ALBANIJE

ZDRUŽENE JEDINICE I DRUGI ODREDI	PRISTANIŠTE		ODREDIŠTE	VREME PREDVIĐENO ZA POKRET		PRIMEDBE
	Ukrcavanja	Iskrcavanja		od	do	
— IX i XII bat. cr. koš.	P. Eda	Brindizi	Sondrio-Aosta			— 5., 6., 8. i 9. divizion bombard. od 240 — 45., 46. i 149. odelj. sanitetskih kola — Štab XXX minerskog bat. i 5. i 6. čete
— Divizion brdske art. „Valle Po“	P. Eda (Edda)	Brindizi	Kuneo			
— Oklopna divizija „Čentauro“ [Centauro]	Drač	Bari	treba odrediti			
— XXVII poziciski divizion 105/28	Drač	Bari	Fođa	11/VI	24/VI	
— 3. baterija XXXIII diviziona 105/28	Drač	Bari	Fođa			
— XXVI inžinjerski zanatski bat.	Drač	Bari	Trani			
— Komanda XVII arm. korp.	Drač	Bari	Rim			
— Komanda brd. arm. korp.	Drač	Bari	Sedište garnizona			
— Peš div. „Lenjano“	Valona	Brindizi	Sedište garnizona			
— Brdska div. „Tridentina“	Drač	Bari	Sedište garnizona	25/VI	4/VII	
— 1. bers. puk	Drač	Bari	Napulj			
— Peš. div. „Taro“	Drač	Bari	Odrediće se sedište			
— IX i XI divizion 75/27 C.K.	„	„	zona Napulj			
— Pet baterija od 20 mm	„	„	„ „	5/VII	18/VII	
— 8 odeljenja od 20 Oerlikon	„	„	„ „			
— 8 odeljenja od 20 Breda	„	„	„ „			

Već su se vratili iz Albanije

— Brdska div. „Pusterija“	Drač	Bari	Sedište garnizona			
— CI mitr. bat. prevožen automobil.	„	„	Asti			
— 76. odeljenje čete telegrafista	„	„	Kiavari	19/VII	31/VII	
— 82. četa telegrafista	„	„	Kažal. Monfer			
— 100. četa radiotelegrafista Arm. Korp.	„	„	Kiavari			
— Peš. div. „Sforceska“	Valona	Brindizi	sedište garnizona			
— 18. i 56. četa topova 47/32	„	„	Bolonja-Ankona			
— 16. četa topova 47/32	Drač	Bari	Forli	1/VIII	10/VIII	
— Divizion brdske art. „V. Orko“ [V. Orco]	„	„	Ivrea			
— Divizion brdske art. „V. Kisone“ [V. Chisone]	odrediti	—	Torino			
— Peš. div. „Lupi di Toskana“	Valona	Brindizi	Sedište garnizona			
— X, LXXXV, XCIII bat. cr. koš.	odrediti	—	„			
— 95. legija cr. koš. „Galbiati“	Valona	Brindizi	Firenca	11/VIII	20/VIII	
— XVI, XVIII, XXIX bat. cr. koš.	odrediti	—	Sedište garnizona			
— Peš. div. „Kačatori dele Alpi“	Drač	Bari	Sedište garnizona			
— 101. inž. četa skelara	„	„	Verona			
— III inž. bat. za žičanu železnicu	„	„	Pavia			
— XVIII inž. bat. pontonira	„	„	Verona			
— 21. minerska četa	„	„	Izola del Kantone	21/VIII	31/VIII	
— 165., 166., 167. 168. radna četa (samo ljudstvo)	odrediti	—	S. M. Kapna Vetere			

BR. 36

NEDELJNI INFORMATIVNI IZVEŠTAJ ITALIJANSKE VRHOVNE KOMANDE OD 26. JUNA 1941. O POLITIČKOJ I EKONOMSKOJ SITUACIJI U NDH[1]

str. 6

Br. 3089 R. I.

Vrhovna komanda — Nedeljni izveštaj br. 26 od 26. juna 1941/XIX

Progresivan, mada naporan, razvoj ustaške državne organizacije nosi i postepeno poboljšanje unutrašnje situacije, naročito u Zagrebu, koji je postao vodeći centar nacije.

Ovome doprinosi na osetan način i ponos naroda, koji oseća sada, može se reći prvi put u istoriji, zadovoljstvo što vidi svoju zemlju da slobodno učestvuje u zajednici ostalih naroda.[2]

Naravno, država je tek nedavno osnovana i suviše je improvizovana da bi bila kompaktna: samo većim iskustvom centralnih upravnih organa i većom svešću o sopstvenim dužnostima prema državi od strane građana, postepeno će moći da se otklone duboki uzroci slabosti kojih još ima u narodu, a koje velikim delom potiču od ukorenjenog pasivnog otpora koji je hrvatski narod pružao svim stranim vladama pod čijom je dominacijom bio.

Ovome treba dodati sada već poznatu činjenicu da je krmilo zemlje energično preuzela partija koja je ne samo u apsolutnoj manjini, već i nepriznata zbog svojih tendencija, zahvaljujući dugotrajnoj i veštoj protivpropagandi.

Jasno je da u takvom ambijentu struje opozicije mogu naći plodan teren i zauzeti najrazličitije stavove, koje ćemo u nastavku ukratko izneti.

Rasno pitanje: energično postavljeno od početka dobilo je protivpravoslavni, protivsrpski i protivjevrejski karakter.

Usled odraza na ekonomskom polju koji nastaju kod suviše nepopustljivih sistema, a i zato što je država obuhvatila možda nepredviđen broj pravoslavaca (1.850.000) od kojih su mnogi hrvatskog porekla, pokazalo se kao celishodno da vlada ublaži svoje namere.

---

[1] Neovereni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/6—f. 2, k. 332.

[2] Vidi dok. br. 10, objašnjenje 2; tom II, knj. 2, dok. br. 1.

Međutim, u unutrašnjosti, ustaše, dejstvujući često na svoju ruku, nastavljaju krvave ispade, šikaniranje i zloupotrebe koje politički razlozi nisu mogli uvek da opravdaju.

Otud otpor i onih koji nisu bili pogođeni a koji se do sada ispoljavao u obliku pritajenog neprijateljstva i neodobravanja.

Teritorijalno pitanje: dok je na drugim granicama široko rešeno, na zapadu je zadrlo u interese Italijana. Usled toga teritorijalno uređenje moralo je neminovno dovesti do razbijanja ekonomskih i tradicionalnih interesa.

Dakle, negodovanje protiv vlade koja je ocenjena kao suviše snishodljiva prema Rimu, tim pre što je uspeh, postignut lako i bez žrtava u krvi, uticao da se brzo zaboravi da je Hrvatska nastala više nastojanjem i zaslugom Osovine nego sopstvenim trudom.

Svakako, nezadovoljstvo je duboko jer je opšte mišljenje da je Italija oduzela Hrvatskoj teritorije koje joj pripadaju.

Samo uspostavljanjem tesnih ekonomskih veza sa italijanskim pograničnim teritorijama moći će postepeno da se ublaži takvo stanje stvari.

Ekonomsko pitanje: ratno stanje i ranije, često totalne, jugoslovenske i nemačke rekvizicije, dovele su do teške ekonomske krize, utoliko osetnije što je lošim upravljanjem (koje je iz nužde ostalo povereno bivšim srpskim funkcionerima) smanjen već ionako oskudan železnički materijal kojim se u početku raspolagalo (640 lokomotiva i 14.000 vagona prema evidenciji) i još uvek mora da trpi odraze nepopularnosti koja potiče od nasleđene situacije.

Hrvatsko pitanje: Hrvatska kao protivnik Beograda vodila je borbu i postizala uspehe u ime Mačeka. Inače, po ubeđenju i u otporu prema srpskom apsolutizmu bila je demokratski nastrojena. Ustaše, izbeglice i totalitaristi predstavljali su manjinu omalovažavanu protivničkom propagandom, koja nije nailazila na razumevanje masa, koje po svojoj prirodi nisu težile oslobodilačkom ratu koji su ustaše propovedale.[3]

Mačekovci su se odvojili od političkog života, ali je jasno da su njihova ubeđenja moćna pasivna prepreka koju nove ideje moraju savladati i uništiti.[4]

Državna organizacija: morala je da bude improvizovana, uzimajući, naravno, kao bazu grupu ustaša, velikim delom nepripremljenih za upravne zadatke. Sem toga, administracija je morala da zadrži veliki broj funkcionera bivše Banovine Hrvatske, ubeđenih mačekovaca.

---

[3] i [4] Vidi tom II, knj. 2, dok. br. 1.

Državna mašina napreduje prilagođavajući se postupno. Posebnu teškoću predstavljaju pojedini ustaški rukovodioci u unutrašnjosti, sa svojim nezavisnim i samovoljnim držanjem.

Svakako, reč je o jednom fenomenu koji će samo s vremenom i daljim jačanjem centralne vlasti moći da bude prevaziđen.

Oružane snage: sačinjavaju ih regularne snage i snage partije. Pošto nije mogla odmah da računa s regularnim oružanim snagama, vlada je pre svega morala da se orijentiše na ustaše, za koje se pokazalo da su sada i bolje organizovani i bolje opremljeni od same vojske. To počinje da izaziva izvestan dualizam, koji je za sada bez većeg značaja.

Ako su ovo ozbiljni problemi sa kojima se država sukobljava i koje treba da savlada, ima i takvih koji se povremeno javljaju a koji potiču od raznih optužbi za nezadovoljstvo, da bi se nadovezali ovima i poprimili karakter opozicije vladi.

Želja za potpunim posedovanjem Dalmacije, raniji kontakti Mačeka sa Nemačkom, nada u bolju ekonomsku budućnost, doprineli su brzom procvatu jedne „nacionalističke hrvatske partije" sa iredentističkom pozadinom, ali čiji je krajnji cilj stvaranje nemačkog protektorata nad jednom velikom Hrvatskom koja će imati funkcije stražara Rajha na Jadranu.

Partija je ilegalna, ali vlada ne može da reaguje iz nekih posebnih obzira.

Razne nacionalne strasti zaslepljuju veliki broj Hrvata i posledica toga je da partija svakim danom dobija nove pristalice.

Izgleda da već ima 150.000 članova.

Njenu akciju potpomaže izbacivanje i širenje tendencioznih vesti, koje ponekad nesvesnošću nekog manje pripremljenog ili manje odanog rukovodioca poprimaju poluzvaničnu formu. Tako se sada govori o ustupanju italijanske Dalmacije Hrvatskoj, a istovremeno je uočeno redovno puštanje maraka sa panoramom Splita, i imenovanja hrvatskih funkcionera za taj grad.

Slično se govori o obavezama vlade u vezi sa upućivanjem trupa na teritorije pod nemačkom okupacijom, ne pomišljajući da se sada još ne može govoriti o postojanju jedne prave hrvatske vojske; dopušta se mogućnost protektorata Rajha nad jednom i nad drugom nacionalnom teritorijom sa nemačkom etničkom većinom ne pomišljajući da bi to značilo kraj slobodne Hrvatske.

Jasno je da su sve ove vesti veštački proširene, da bi se zatim izazvalo razočaranje i ponovni neprijateljski stavovi pre-

ma vladi. Za sada je izvesno da je germanofilska struja dobila značajne proporcije, jer je privukla mnogo mačekovaca. Sem toga ona dobija i antiitalijanski karakter, jer idući pravcem ranije propagande iz Beograda, kod mnogih još vlada mišljenje da odnosi između Rima i Berlina nisu tako apsolutni i srdačni kakvim ih prikazuje politika Osovine.

Druga struja opozicije, koja je široko koristila ekonomsku krizu za mnoge ciljeve, jeste komunizam, koji se prvobitno bio ugnezdio u nekim radničkim i pomorskim centrima, a sada pokušava da se infiltrira u selo.

Sadašnji rat protiv Sovjetske Rusije i obaveze koje on nameće Trojnom paktu delovaće i na vladu tako da će energično reagovati protiv njega, što ranije nije bilo zgodno iz oportunističkih razloga.

Dakle, vlada mora da savlada niz teškoća, ali nijedna od njih ne izgleda nepremostiva, samo ako državna organizacija bude znala da nađe pravu meru i uspe da deluje skladno, blagovremeno i uravnoteženo.

Organizacija oružanih snaga

Od mera koje su sada u toku, treba spomenuti odredbe za reaktiviranje oficira i reviziju spiskova rezervnih oficira.[5]

Da bi oficiri bili primljeni u aktivnu službu treba između ostalog da dokažu da su uvek gajili hrvatska osećanja, da su

[5] Zakonom o osnutku vojske i mornarice države Hrvatske, koji je 10. aprila 1941. objavio Slavko Kvaternik, predviđalo se da „vojsku i mornaricu Države Hrvatske sačinjavaju svi vojni obveznici dosadašnje vojske i mornarice Kraljevine Jugoslavije... aktivni i rezervni, koji su dana 1. studenog 1918. bili zavičajni u ma kojoj općini, koja je danas sastavni dio Države Hrvatske", a da se onima „koji nisu 1. studenoga 1918. bili zavičajnici... oduzima značaj vojnog lica" i „zabranjuje svaki nastup i rad u ime vojske i mornarice" (vidi ustaške „Narodne novine", br. 1, od 11. aprila 1941). Međutim, okružnicom br. 1104 od 17. aprila 1941. svi oficiri Srbi, pravoslavne vere, stavljeni su na raspolaganje i oslobođeni svakog vršenja službe u vojsci i žandarmeriji dok se od bivših austrougarskih oficira i oficira bivše Jugoslovenske vojske hrvatske narodnosti „rimokatoličke, starokatoličke, evangelističke i muslimanske vjeroispovesti" zahteva da, u roku od 8 dana, podnesu molbe za prijem u službu, ukoliko to žele, i za nju su sposobni.

Istog dana, okružnicom br. 1111, naređen je popis i evidencija svih aktivnih oficira i vojnih činovnika, a okružnicom br. 1112 naređeno je pozivanje rezervnih oficira i obveznika rođenih 1915/1919 (izuzimajući „pravoslavne, židove i pripadnike narodnih manjina") i sređivanje regrutnih spiskova rođenih 1920. i 1921. Tog dana raspisan je konkurs za prijem rezervnih oficira u aktivnu službu. Vidi „Vijesnik vojnih naredaba i zapovijedi za cjelokupnu oružanu snagu Države Hrvatske" (u daljem tekstu „Vjesnik vojnih naredaba") br. 2, od 17. travnja 1941).

pripadali ustaškom pokretu i da su do 1. aprila tek. god. položili zakletvu o pristupanju tom pokretu.[6]

Jasno je da mnoge izjave neće biti potpuno iskrene; svakako, prema do sada objavljenim spiskovima pokazalo se da je već provereno i primljeno u aktivnu službu oko 1000 oficira raznih činova i raznih specijalnosti i službi, koji su ovako podeljeni:[7]

— generala	11
— *pešadija*	
— viših oficira	31
— nižih oficira	144
— *artiljerija*	
— viših oficira	31
— nižih oficira	50
— *konjica*	
— viših oficira	6
— nižih oficira	12
— *inženjerija*	
— viših oficira	12
— nižih oficira	50
— *mornarica*	
— pomorskih oficira	80
— oficira struka	50
— *vazduhoplovstvo*	
— viših oficira	50
— nižih oficira	70

Da bi se izvršila revizija spiskova rezervnih oficira naređeno je da se svi rezervni oficiri jugoslovenske vojske, nastanjeni na hrvatskoj teritoriji, prijave u periodu između 24. juna i 7. jula tek. god. nadležnim komandama garnizona sa dokumentima pomoću kojih bi dokazivali staž u vojnoj službi.

I za njihovo primanje važiće slični kriterijumi kao i za aktivne oficire.

---

[6] i [7] Okružnicom br. V T. 901 Zapovjedničtva cjelokupne hrvatske oružane snage u Zagrebu od 7. maja 1941. naređeno je da se „u Hrvatsku vojsku" primaju „samo oni rasno čisti Hrvati, bivši djelatni časnici Austro-Ugarske i Jugoslavenske vojske, koji u prvom redu po svojoj nikada nepokolebanoj odanosti hrvatskoj narodnoj misli... zaslužuju da budu primljeni". Istom okružnicom „da i pored svega toga savjesnog istraživanja i ocenjivanja ne bi ostala povjerenstvu nezapažena ili zatajena djela ili čini molitelja iz njihovog predživota", naređeno je objavljivanje spiskova onih koji su podneli molbe, kako bi „svaki rasno čisti Hrvat" mogao da dostavi prijavu za „sve ono što po njegovom znanju za bilo kojeg molioca od najvišeg do najnižeg nije u skladu sa napred izloženim načelima" (vidi „Vjesnik vojnih naredaba", br. 8 od 7. svibnja 1941).

Ustrojstvo

Organski sastav nekih vojnih jedinica:

— Bataljon: 3 streljačke čete, 1 mitraljeska četa;
— streljačka četa: 4 streljačka voda (ukupna snaga 208 ljudi);
— mitraljeska četa: 4 mitraljeska voda (2 sa mitraljezima „švarcloze" i 2 sa mitraljezima „maksim");
— streljački vod: 4 desetine (od kojih dve naoružane puškomitraljezom (ukupne jačine 50 ljudi);
— mitraljeski vod: 4 desetine (svaka desetina ima jedan mitraljez).

Bataljon i četa nemaju štabne jedinice; izviđači, vezisti i službe centralizovani su u štabnoj četi puka.

Puk ima u svom organskom sastavu četu minobacača od 81 i 1 četu od 37.

Dislokacija — Varijanta nedeljnog pregleda situacije br. 21 od 22. V 1941.

Varaždin

— 1 peš. bat. (jačina 1000 ljudi) pod komandom majora Hadži Mujage Mujezimovića;
— 1 konjički divizion sa 2 eskadrona (jačine 400 ljudi);
— 1 art. divizion sa 2 baterije od kojih jedna sa topovima od 75 mm model „škoda" a druga sa topovima „krup" starog modela (jačine 200 ljudi). Komandant puk. Madžar;
— 1 automobilska četa sa oko 40 automobila različitih tipova (jačina 100 ljudi).

Trebinje — Nastavak ranijih nedeljnih pregleda situacije.

— 1 peš. bat. (jačine 800 ljudi i 25 oficira), pod komandom 1 ppukovnika.
— 1 grupa konjičkih eskadrona pod komandom majora Zvonimira Kostia Živanovića.

BR. 37

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. ARMIJE OD 6. JULA 1941. MINISTARSTVU RATA O SABOTAŽI U MAGACINU GORIVA U SPLITU[1]

Kopija

Ministarstvo rata

Kabinet

Komanda 2. armije

Odeljenje civilnih poslova

Br. prot. 1530/civ. posl. Poverljivo

V.P. 10, 6. juli 1941—XIX

Predmet: Eksplozija paklene mašine u magacinu goriva u Splitu

Ministarstvu rata — Kabinet — *Rim*

Prvog tek., oko 22,15 č, eksplodirala je paklena mašina u magacinu goriva naših oružanih snaga, koji se nalazi na teretnom gatu splitskog pristaništa. Ta paklena mašina, koja je eksplodirala među buradima goriva, samo je oštetila tri bureta benzina, ali nije izazvala požar.

Oko 320 kg goriva, koje se nalazilo u tri bureta, isteklo je kroz rupe prouzrokovane eksplozijom.

Na osnovu istrage izgleda da je posredi sabotaža koju su izvršili komunisti.[2]

U toku je dalje proveravanje.

Po naređenju
Nač. štaba — brigadni general
E. de Blazio, s.r.

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1—1, k. 1.

[2] Vjesnik hrvatske jedinstvene nacionalnooslobodilačke fronte, br. 1 od 11. kolovoza 1941, u članku „Vijesti iz zemlje", navodi tu akciju kao neuspeo pokušaj da se zapali skladište nafte (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 8, str. 32). Na sličan način piše o ovoj akciji i Drago Gizdić u svojoj knjizi „Dalmacija 1941" (izdavačko preduzeće „27 srpanj", Zagreb, 1959, str. 195).

BR. 38

OBAVEŠTENJE GLAVNE KOMANDE KARABINIJERA OD 7. JULA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O FORMIRANJU KOMANDE KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE[1]

GLAVNA KOMANDA KR. KARAB.

Mobilizacijsko odeljenje

Br. 170/77 Pov. prot. Rim, 7. juli 1941—XIX

Predmet: Komanda Kr. karab. u Dalmaciji.—

... Naslovi izostavljeni ...

Pod datumom 1. juli u Zadru je bila obrazovana, potčinjena 2. armiji, Komanda Kr. karab. Guvernatorata Dalmacije, sa nadležnošću nad provincijama Zadar i Split.

Teritorija provincije Kotor, sada u nadležnosti Više komande Kr. karab. Albanije, u narednoj etapi preći će u nadležnost Komande Kr. karab. Guvernatorata Dalmacije.

General Arm. korpusa
komandant
Remo Gambeli, s.r.
[Gambelli]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 44/2, k. 452.

BR. 39

DEPEŠE KOMANDE 2. ARMIJE OD 7. JULA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O PRESECANJU VOJNIH TELEFONSKIH LINIJA KOD KARLOVCA I O POSTAVLJANJU EKSPLOZIVA NA PRUZI SUŠAK — ŠKRLJEVO[1]

PREPIS DEPEŠA

OD KOMANDE 2. ARMIJE Komandi V armijskog korpusa — Komandi VI arm. korpusa — Komandi XI arm. korpusa — Komandi Brzog arm. korpusa i na znanje Komandi inžinjerije 2. armije i odeljenju intendanture 2. armije.

5929. NOĆAS SU U BLIZINI KARLOVCA NEPOZNATA LICA PRESEKLA NAŠE TELEFONSKE LINIJE KOJE POVEZUJU OVU KOMANDU S POTČINJENIM.[2] POJAČATI SLUŽBU NADZORA. GENERAL AMBROZIO.

Karlovac, 7. jula 1941. XIX

KOMANDA 2. ARMIJE komandama V, VI, XI arm. korpusa i na znanje Komandi Brzog arm. korpusa i Komandi inžinjerije 2. armije i odeljenjima intendanture.

BR. 5927. ITALIJANSKI VOJNICI KOJI VRŠE NADZOR NAD ŽELEZNIČKOM PRUGOM SUŠAK — SARAJEVO[3] PRONAŠLI SU JUČE 6. O.M. U 18.30 ČASOVA 12 TUBA ŽELATINE KOJE SU NEPOZNATA LICA POSTAVILA NASRED KOLOSEKA OKO 500 m OD STANICE SARAJEVO.[4] IZDAJTE ODMAH NAREĐENJE POTČINJENIM USTANOVAMA RADI POJAČANJA NADZORA DUŽ ŽELEZNIČKIH PRUGA NA TERITORIJI POD NJIHOVOM JURISDIKCIJOM. GENERAL AMBROZIO.

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 31/3, k. 453.

[2] Telefonske linije su presekle diverzantske grupe iz Karlovca, sastavljene od članova KPJ i SKOJ-a (vidi tom V, knj. 1, str. 33; dok. br. 1/3—6, k. 2008 — stenografske beleške).

[3] i [4] Pogrešno. Verovatno Škrljevo.

KOMANDA GRUPE KR. KARABINIJERA LJUBLJANA
ČETA LJUBLJANA-VANJSKA

Br. prot. 37/5 Str. pov. Ljubljana, 9. jula 1941.
XIX

POTČINJENIM KOMANDAMA

...[5] na znanje i ravnanje. Neka potčinjene jedinice, svaka na teritoriji pod svojom jurisdikcijom, pojača nadzor duž železničkih i telefonskih pruga. Nadzor mora biti neprekidan, potpun, naročito u tunelima. *Potvrditi prijem.*

Kapetan komandir čete
— Mario Marketi —

Marketi

11-VII-1941[6]
Potvrdio prijem
...[7]
Poručnik komandir stanice
[M. P.] Đuzepe Milone
[Giuseppe Milone]
Milone

[5] Tačkice su u originalu.
[6] Sledeći tekst je dopisan crvenim mastilom.
[7] Tačkicama su označene tri nečitke reči dopisane crvenim mastilom.

BR. 40

NAREĐENJE KOMANDE DIVIZIJE „GRANATIJERI DI SARDENJA“ OD 11. JULA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O MERAMA PREDOSTROŽNOSTI POVODOM VESTI O ORUŽANOM USTANKU[1]

KOMANDA PEŠ. DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA“ (21)
Odeljenje nač. štaba
Operativni odsek i službe

Br. 4044 Op. prot. V.P. 81 — 11. juli 1941. XIX

Predmet: Mere za zaštitu javnog poretka

Komandama:
1. grenadirskog puka
55. jurišne legije cr. koš.
13. artiljerijskog puka G.S.
11. artiljerijske grupacije Arm. korp.
XXI minobacačkog bat. od 81
XI nastavnog bat. Arm. korp.
221. terit.-mobilnog bat.
239. terit.-mobilnog bat.
121. čete topova od 47/32
Glavnog stana XI arm. korp.
Komandantu Kr. karab. divizije
Komandi garnizona Laze
Velike Lašče
Ribnica
Kočevje
Morava

i na znanje:
Komandi XI armijskog korpusa

U cilju obaveštenja dostavljam kopiju izveštaja koji je podneo načelnik „I odeljenja“ 1. puka „Granatieri di Sardenja“.[2]

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 9/1, k. 447.

[2] Kopiju tog izveštaja redakcija nije pronašla. Međutim, iz drugih dokumenata vidi se da je tim izveštajem javljeno: „...da bi, prema verodostojnom izvoru, idućih dana trebalo da izbije komunistički ustanak u svim zemljama okupiranim od snaga Osovine“ (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 97, 99, 101 i 104; Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 54: Dnevnik 2. armije za 11. juli 1941).

Radi predostrožnosti naređujem:

1) — Sadržinu izveštaja saopštiti potčinjenim oficirima usmeno i ne na alarmantan način.

2) — Od 12. tek. ukinuti slobodan izlaz.

3) — Vojnici koji treba da izlaze po službenoj dužnosti moraju ići u grupama najmanje po trojica i potpuno naoružani; za Ljubljanu to važi isključivo za vojnike koji treba da idu na periferiju.

4) — Sve noćne patrole pojačati.

5) — Obezbediti zaštitu svake kasarne i kantonmana sa svih strana zgrade i ustanoviti kontrolne stanice na putevima koji vode istim kasarnama.

6) — U svakoj kasarni neka budu spremna auto-sredstva sa automatskim oružjem sa ciljem da se omogući pratnja kolona za snabdevanje ili da budu upotrebljena za brzi transport trupa. Za komandu divizije komandant glavnog stana će se pobrinuti da pripremi danas za 18 časova 3 laka kamiona sa oružjem[3] koje treba pribaviti od 1. graničnog puka.

7) — Svaki kamion treba uvek da ima pratnju bar od dva vojnika naoružana karabinom a svaki automobil pored vozača treba da ima jednog karabinijera takođe naoružanog karabinom. U tu svrhu komandant Kr. karab. divizije pobrinuće se da dodeli jednog karabinijera 1. grenadirskom puku i jednog 13. artiljerijskom puku za komandantov automobil kao i 6 karabinijera 21. automobilskom odredu divizije.

8) — Neka se komandant divizijske inženjerije pobrine da sutra do 12 časova bude uspostavljena radio-veza sa svim potčinjenim komandama i sa komandom Armijskog korpusa.

9) — Neka vojska bude uvek spremna da na prvi znak izađe radi zaštite javnog poretka.

10) — Svaki komandant korpusa i samostalne jedinice neka se pobrine za službu protiv padobranaca, obrazovanu od:

a) — jedne izviđačke grupe;

b) — jednog odreda spremnog da kamionom stigne na mesto gde su padobranci aterirali, sa ciljem da ih uništi ili zarobi.

[3] Na dnu stranice dopisano olovkom: „6 puškomitraljeza".

Izviđačka grupa mora da bude sastavljena od:

— ljudstva zaduženog za čisto i jednostavno izviđanje;

— ljudstva zaduženog za prebrojavanje primećenih padobranaca;

— ljudstva zaduženog da razvija vatreno dejstvo protiv padobranaca koji su na dometu dejstva oružja koje poseduje to ljudstvo.

Smatram da ne sme više da ostane nekažnjen onaj ko se usudi da izvrši nasilje ili da pljune na vojnika (kao što se desilo).[4] Neka komandanti korpusa i odeljenja narede da se u takvim slučajevima smesta odgovori oružjem.

Isto tako ne smeju ostati nekažnjeni pucnji na naoružane patrole i one na službi. Neka komandanti korpusa i odeljenja narede da u mestima gde se ovakve stvari dešavaju ili se pretpostavlja da bi se mogle desiti, budu postavljene zasede jedinica ne manjih od desetine, pod zapovedništvom odlučnih i energičnih komandira; ili neka se obrazuju patrole od ljudi naoružanih puškomitraljezima tako da se dejstvuje automatskim oružjem u pravcu odakle se pucanj čuo, u slučaju da je nemoguće otkriti i pogoditi strelca. Ali u takvim okolnostima, pre no što bi se pucalo, treba biti siguran gde se nalaze bočne patrole.[5]

Neka potčinjeni komandanti budu izvešteni o gornjem ali ne na alarmantan način.

Divizijski general komandant
Tadeo Orlando
[Taddeo Orlando]

Za tačnost prepisa
pukovnik nač. štaba
Anibale Galo
[Annibale Gallo]
Anibale Galo

---

[4] U izveštaju Komande 11. armijskog korpusa od 10. jula 1941. visokom komesaru Ljubljanske pokrajine stoji da je tog dana „neki civil na biciklu pljunuo u lice jednom graničaru koji je bio naoružan samo bajonetom i nije mogao da reaguje pošto se civil brzo udaljio“ (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/1, k. 447).

[5] U obaveštajnom biltenu Komande 11. arm. korpusa od 17. jula 1941. kaže se da je od 1. do 15. jula bilo devet slučajeva pucanja i napada na patrole (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 104).

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA"
Odeljenje nač. štaba
Operativni odsek i službe

Br. 4052 Op. prot. V.P. 81, 12. juli 1941—XIX

Prilog 1

Predmet: Mere za zaštitu javnog poretka

EKSELENCIJI KOMANDANTU XI ARM. KORPUSA

Vojna pošta 46

Potvrđujem prijem akta I od Glavnog štaba od 10. tek. i dostavljam na znanje kopiju naređenja koje sam izdao.

Radi dopune činjenica o kojima je već bilo javljeno, preciziram neke elemente za procenu situacije koja bi mogla nastati na teritoriji:

1) — rekao bih da među stanovništvom vlada opšta pometnja jer se oseća opasnost od verovatnog oružanog ustanka;
2) — naglašeno opadanje poštovanja prema našim trupama i u nekim slučajevima gotovo provokacija (nedavni događaji javljeni toj Komandi o pojedinačnim napadima na vojnike, o hicima iz vatrenog oružja koji su ispaljeni na naše patrole, pljuvanje na vojnike, itđ.);
3) — nedostajanje podataka o tome gde su nestali svi pripadnici jedinica jugoslovenske vojske, koje su se nalazile u zoni pod našom okupacijom, a pogotovo oružje koje su posedovale;
4) — stalno pojavljivanje po zidovima kuća i javnim lokalima slova „V" koje predstavlja početak reči „ustaćemo";
5) — pojačana akcija radio-propagande od strane neprijatelja, propaganda koju sluša veliki deo stanovništva, sa očiglednim ciljem da se pokolebaju oni koji pravilno misle i da se podstakne mlitava volja ekstremista;
6) — logična ocena političko-strategijske situacije:
   a) — pošto je glavnina nemačkih snaga zauzeta na ruskom vojištu, revolucionarni pokreti koji su nastali u zaleđu pomenutog vojišta mogli bi da se odraze vrlo nepovoljno;

b) — eventualno sadejstvo vazdušnih akcija širokih razmera u odnosu na intenzivne pokrete vazdušnih grupa i na prekrcavanje znatnog broja ovih sa brodova-nosača aviona naročito prema Sredozemnom moru, o kojima su javili nedavni obaveštajni bilteni.

Logično i jasno ocenjivanje ovih tačnih i uporednih događaja ukazuje na potrebu da i ovaj narod oseti da su naše snage spremne da neumoljivo osujete svaki sumnjivi pokušaj.

Iz opreznosti sam smatrao za potrebno da usvojim i mere protiv eventualnih akcija padobranaca, kako u vezi sa gore navedenim intenzivnim letovima aviona tako i s obzirom na to da u slučaju pokreta ne bi bio isključen pokušaj da se tim sredstvima bace huškači i takvi koji bi bili određeni da unište životne centre i saobraćajne linije, ili upravo da vojnički organizuju ustanike.

Divizijski general komandant
Tadeo Orlando

Za tačnost prepisa
pukovnik nač. štaba
— **Anibale Galo** —

BR. 41

OBAVEŠTENJE KOMANDE 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 13. JULA 1941. VISOKOM KOMESARIJATU ZA LJUBLJANSKU POKRAJINU O EKSPLOZIVU NAĐENOM NA PRUZI SUŠAK—ŠKRLJEVO[1]

3
3—55
u akta

Kavalero Komanda XI armijskog korpusa

Obavešt. odelj. Arm. korp.
Br. prot. I/1533 V.P. 46, 13. jul 1941—XIX
Predmet: Obaveštenja.

14. VII — 1941.
XIX

Visokom komesarijatu za Ljubljansku Pokrajinu

Saopštavamo da je italijansko vojno osoblje koje je određeno za nadzor žel. pruge Sušak—Škrljevo, 6. jula našlo 12 tuba eksploziva, postavljenog usred šina na oko 500 m od stanice Škrljevo.

U Radencama, na Kupi, uhapšen je jedan Slovenac iz Sodevaca zato što je posedovao bombu na dinamit za koju je rekao da ju je dobio od jednog stanovnika Podgrada.[2]

Prilikom pretresa tog mesta nađena su 2 kg dinamita a oni koji su ga posedovali uhapšeni su.

Kr. civilni komesarijat
za slovenačke okupirane
teritorije — Ljubljana
Stiglo 14. VII 41.
Pov. br. 1527.

Po naređenju
pukovnik nač. štaba
— A. Galo —
Galo

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/1—1, k. 463.
[2] Verovatno: s. Predgrad.

BR. 42

BELEŠKA OPERATIVNOG ODELJENJA VRHOVNE KOMANDE OD 14. JULA 1941. O SITUACIJI U CRNOJ GORI I O MERAMA ZA UGUŠIVANJE USTANKA[1]

VRHOVNA KOMANDA

f. 0/4 Br. 5421(68)[2]

Operat. odeljenje — Istočno ratište 14. jul 1941—XIX

MERE ZA SUPROTSTAVLJANJE SITUACIJI U CRNOJ GORI

Viša komanda oružanih snaga Albanije telefonom je izvestila:

— da dovršava prebacivanje II alpinske grupe „Vale" [„Valle"] u Crnu Goru;

— da je u Crnu Goru uputila i četu tenkova granične straže koja je stajala na raspolaganju na skadarskom području;

— da će u Podgoricu upititi jednu grupu eskadrona konjičkog puka „Guide" (ne smatra celishodnim da uputi druge konjičke delove zbog neprikladnosti zemljišta);

— da za eventualne naknadne potrebe drži spremne i bersaljerske jedinice (po potrebi, takođe delove I alpinske grupe „Vale", koja je sada većim delom raspoređena na području Kosova);

— da zasad ne postavlja posebne zahteve u odnosu na raspoloživost u motornim vozilima u vezi s novonastalim potrebama.

Takođe može da nastavi pripreme za vraćanje u domovinu — pravcem Split — automobilske grupe određene za potrebe zapadnog fronta. Polovina ove grupe već se prebacila u Split. Druga polovina se nalazi u toku prebacivanja, a motorna vozila se koriste za prebacivanje alpinskih jedinica II grupe „Vale" u Crnu Goru;

— kako sada stvari stoje, ne predviđaju se druge potrebe u vezi sa ojačanjem jedinica iz Albanije.

Ekselencija Roata (Roatta) izvestio da će se, u vezi sa zahtevima Vojno-pomorske komande u Kotoru, na raspolaganje

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW (The national archives of the United states — Washington) — T-821, r. 356/933—934.

[2] Dopisano mastilom.

Vojno-pomorske komande u Draču staviti jedan parobrod radi transportovanja jednog bataljona u Kotor.

Na osnovu traženih objašnjenja od načelnika štaba Više komande oružanih snaga Albanije, saznalo se sledeće:

— Cetinje je izolovano, a puteve u pravcu Podgorica—Bar i Kotor zatvorili su ustanici;[3]

— Vojno-pomorska komanda Kotor tražila je pojačanje (danas su ustaničke patrole u blizini Boke kotorske, Zelenike i Kumbora raspršene artiljerijskom i mitraljeskom vatrom).

Naređenja koja je izdala Viša komanda oružanih snaga Albanije

Otvaranje komunikacija sa Cetinjem iz Podgorice i Bara:[4]

— jedan bataljon granične straže ojačan četom tenkova već je iz Skadra upućen u Podgoricu;

— druga grupa „Vale" upućena je motornim vozilima iz rejona Elbasan u Podgoricu (jedan bataljon s jednom četom i mazgama kreće večeras, dok će još jedan bataljon krenuti sutra);

— odrediće se jedna jedinica, o čemu će se naknadno izvestiti, koja će biti upućena u Bar, a odatle preko Budve u pravcu Cetinja.[5]

G[6]

[3] Vidi dok. br. 43

[4] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 149.

[5] Vidi dok. br. 60.

[6] Verovatno paraf generala Guconija (Guzzoni) Alfreda, državnog podsekretara u Ministarstvu rata i pomoćnika načelnika Glavnog generalštaba. Ispred ovog parafa nalazi se još jedan nečitak potpis.

BR. 43

IZVEŠTAJ KOMANDE GARNIZONA U NJEGUŠIMA OD 14. JULA 1941. KOMANDI DIVIZIJE „MESINA“ O PREKIDU TELEFONSKIH VEZA IZMEĐU NJEGUŠA I CETINJA I O NAMERI PARTIZANA DA IZVRŠE NAPAD NA GARNIZON NJEGUŠI[1]

Kopija

18. Udarni bat. cr. koš. — Garnizon Njeguši

Italijanskoj komandi — Kotor

Ova Komanda garnizona nalazi se u apsolutnoj nemogućnosti opštenja sa svojom Višom komandom u Cetinju jer je telefonska linija prekinuta.

Stoga se prepisuje ono što ovaj garnizon želi da saopšti svojoj Višoj komandi, kako bi ta Komanda preduzela mere:

Komandi divizije „Mesina“

Komandi 108. udarne legije cr. koš.

Cetinje

Karabinijeri iz mesta saznali su preko obaveštajaca da će noćas — pre ponoći ili odmah posle ponoći — selo biti napadnuto sa namerom da se savladaju snage garnizona.[2] Sem toga napadači imaju nameru da ubiju članove porodice inž. Petrovića — to je italijanska porodica visoko italijanskih i fašističkih osećanja.[3]

Snage na raspolaganju ove Komande garnizona:

22 cr. koš. sa tri puškomitraljeza;
3 kr. karab.;
5 finans. stražara.

Ova Komanda garnizona traži od te Više komande — za slučaj da ne bude moguće dobiti pojačanje: 200 ručnih bombi (jer ih ova Komanda uopšte nema).

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 32/3, k. 551.

[2] U izveštaju MK KPJ za srez Cetinje od kraja jula 1941. kaže se da do toga napada nije došlo „zbog slabosti [mesne] partijske organizacije, zbog uticaja crnogorskih separatista i drugih kolebljivih i nama neprijateljskih elemenata“ (vidi tom II, knj. 1, dok. br. 7).

[3] Riječ je o inž. Gavrilu Petroviću.

Sem toga se saopštava da je telefonska linija između Njeguša i Cetinja prekinuta.[4]

Molimo da se pobrinete da porodica Petrović bude odvedena u Cetinje.[5]

Komandat garnizona
komandir voda
Alesandro Benedeti
[Alessandro Benedetti]

Njeguši 14-7-1941—XIX

P.S. U ovom trenutku (9.30 č) seljaci iz Montagna[6] izveštavaju ovaj garnizon da je u noći između 13. i 14. jula kasarna finansijske straže na Lovćenu uništena.[7]

Komandir voda
Alesandro Benedeti

Molimo tu italijansku komandu da o gornjem izvesti našu Višu komandu ili da neposredno preduzme mere.[8]

Komandir voda
Alesandro Benedeti

Njeguši 14-7-1941—XIX

---

[4] Presecanje telegrafsko-telefonskih linija na komunikacijama Njeguši—Cetinje i Njeguši—Kotor kao i delimično rušenje ovih komunikacija izvršio je, u toku noći 13/14. jula, Čavorsko-kustudićki gerilski odred. Vidi Narodnooslobodilačka borba u Crnoj Gori 1941—1945 — Hronologija događaja (u daljem tekstu: NOB u Crnoj Gori 1941—1945), Istorijski institut Crne Gore, Titograd, 1963, str. 47.

[5] Inž. Gavrilo Petrović prebačen je u Kotor, a ne u Cetinje.

[6] Verovatno se odnosi na s. Brda.

[7] Napad na kasarnu finansijske straže na Lovćenu (na Ivanovim Koritima) izveo je Čavorsko-kustudićki gerilski odred. Prilikom napada zarobljeno je 6 neprijateljskih vojnika, jedan je ubijen prilikom pokušaja bekstva, a jedan je uspeo da pobegne (vidi stenografske beleške u Arhivu VII, reg. br. 1/11, k. 2004).

[8] O akciji za deblokiranje Njeguša vidi dok. br. 46.

BR. 44

TELEGRAM PREFEKTURE KOTOR OD 14. JULA 1941. MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA U RIMU O SITUACIJI U KOTORSKOJ PROVINCIJI I GRANIČNIM OBLASTIMA, O HAPŠENJU KOMUNISTA, O OPERACIJAMA VOJSKE ZA UGUŠIVANJE USTANKA I O POTREBI POJAČANJA GARNIZONA[1]

OPŠTA REGISTRACIJA
PRIJEMA
Registrovano 14. jula 1941—XIX

Poverljivi telegram

za Ministarstvo unutrašnjih poslova — Kabinet

RIM

Preko Komande mornarice Tivat

288 — Kabinet. Saopštavam: Operacija preventivnog hapšenja komunista, o čemu sam izvestio jučerašnjim šifrovanim telegramom, protekla je bez ijednog incidenta. Do sada ukupno 56 ljudi. Noć je protekla mirno pošto je bila predviđena vrlo aktivna služba nadzora. Stanovništvo mirno. Stanje na granici: jutros je naš garnizon raspršio vatrom iz mitraljeza i haubica oko 100 komunista koji su dolazili iz Hrvatske istočno od Zelenike i Kotora. Komunističke bande, oko 100 ljudi, raspoređene na putu Kotor—Cetinje prekinule su telefonske i telegrafske veze i otežale drumski saobraćaj. Naš mali garnizon u Njegušima je izolovan. U Budvi i Sv. Stefanu efikasno se nastavljaju operacije čišćenja koje izvodi vojska uz pomoć pontona mornaričkih jedinica i hidroaviona. Garnizon Kotor je sa svim raspoloživim sredstvima, a u sporazumu sa organima bezbednosti, preduzeo potrebne mere radi povezivanja sa garnizonom Njeguši.[2] Javljam da garnizoni Boke nemaju dovoljno ni oružja ni ljudi pošto su uputili jedinice prema Budvi. Predviđa se da će ustanici, pritisnuti sa više strana, tražiti izlaz ka putu Budva — Cetinje — Kotor. Izvestio sam Guvernatorat Dalmacije[3] i Komandu divizije „Marke" u Du-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 36/3, k. 551.

[2] O akciji za deblokiranje Njegoša vidi dok. br. 49 i 79.

[3] U telegramu br. 273, upućenom istog dana guverneru Dalmacije, pored događaja o kojima je reč, prefekt Kotora izveštava da su „ustanici prekinuli most Budva — Sv. Stefan" (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/4—1, k. 551).

brovniku o potrebi da se ta moguća akcija preduhitri i da se pojačaju garnizoni. U sporazumu sa admiralom razarač će biti stacioniran u kotorskoj luci.

Prefekt Skaselati[4]

BR. 45

IZVEŠTAJ KOTORSKOG KVESTORA OD 14. JULA 1941. PREFEKTU U KOTORU O MERAMA PREDOSTROŽNOSTI, AKCIJAMA PROTIV USTANIKA I HAPŠENJIMA KOMUNISTA[1]

Kotor, 14. juli 1941 — XIX

KR. PREFEKTURA KOTOR

Odelj. Kabinet jav. bezb.
Br. prot. 0670

OPŠTA REGISTRACIJA
PRIJEMA
Registrovano 14. jula 1941—XIX

EKSELENCIJI PREFEKTU

Kotor

Obaveštenja koja su prispela Komandi mesnog garnizona od divizije „Marke":

Pokušaj napada koji bi bio izvršen na Sasović, koji se nalazi u vazdušnoj liniji 2 km severno od Herceg-Novog, kao i na Đenović, koji se nalazi blizu aerodroma Kumbor.[2]

---

[4] Franko (Franco Scassellati)

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/1, k. 551.

[2] U izveštaju komandanta Kraljevskih karabinijera u Tivtu od 15. jula 1941. prefektu Kotora o namerama ustanika navodi se sledeće: „... Poverljivo verodostojno lice izveštava da se oko 5000 naoružanih lica nalazi na brdima oko Risna gde su navodno isturili patrole da bi izvideli jačinu naših trupa.

Ovi naoružani ljudi navodno bi posle pokušali da se sjedine sa ovima iz Budve da bi se spustili u vidu polukruga na Kotor i Tivat u cilju zauzimanja utvrđenja i skladišta municije.

Ako ove planirane akcije uspeju, diglo bi se stanovništvo zone Radović i Grbalj koje je dobro naoružano". (Vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1, k. 551).

U toj zoni postoje dva garnizona: u *Zelenici,* sa posadom od oko 200 ljudi, i u *Herceg-Novom,* koji raspolaže sa vrlo malo jedinica jer su sve snage upotrebljene za službu zaprečavanja.

Što se tiče Kumbora, admiralitet u Tivtu je upoznat sa vestima i preduzima potrebne mere.

U Grudi je zapaženo mnogo sveta jer je pazarni dan. Tamo se nalazi polovina čete operativne vojske koju je mesni garnizon upozorio da bude na oprezu.

Avijacija je jutros bombardovala malim bombama ustanike u Budvi i izgleda da se akcija nastavlja.

Tenkovi još nisu stigli.[3]

Moji agenti su u toku noći i jutra uhapsili još 8 komunista.

Izgleda da u toku noći i jutra karabinijeri nisu izvršili druga hapšenja.

Čim bude moguće, saopštiću ukupan broj uhapšenih lica, ali mogu reći da ih dosada ima oko pedeset.

Upozorio sam Komandu Kr. karab., a mojim agentima sam izdao naređenja da se nastavi sa efikasnim čišćenjem.

Kvestor
Doti
[Dotti]

[3] Reč je o tenkovima za akciju radi deblokiranja puta Kotor — Cetinje (vidi dok. br. 46).

BR. 46

IZVEŠTAJ GRUPE KARABINIJERA U KOTORU OD 14. JULA 1941. PREFEKTU KOTORA O POGORŠANJU SITUACIJE I TEŠKOĆAMA U PRIPREMI AKCIJE ZA DEBLOKIRANJE NJEGUŠA[1]

GRUPA KR. KARABINIJERA U KOTORU

Br. prot 6/7 pov. Kotor, 14. juli 1941—XIX

Predmet: Vesti iz garnizona Njeguši (Crna Gora).

Poverljivo

Hitno NJ. EKSELENCIJI PREFEKTU *Kotor*
i na znanje:
GOSP. KVESTORU *Kotor*

OPŠTA REGISTRACIJA PRIJEMA
14. juli 1941 — XIX

Odgovor na današnju notu 273/Kab.

Vojna situacija u blizini garnizona Njeguši ne dopušta, kao što je poznato Vašoj Ekeselenciji, prilaz u pomenuto mesto.[2]

U saglasnosti sa mesnom komandom garnizona bilo je utvrđeno da se po podne pošalju četiri tenka i jedan vod strelaca kao podrška, radi deblokiranja zone, ali prema saopštenju koje sam sada primio a čiju kopiju prilažem, nije preporučljivo udaljiti iz Kotora, usled opšteg pogoršanja situacije, ni tenkove ni vojne jedinice.[3]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 28/3, k. 551.

[2] Vidi dok. br. 43.

[3] Reč je o saopštenju ađutanta Komande 94. puka divizije „Mesina" koje glasi:

„Pozivam se na usmeno zaključeni sporazum u prisustvu Ekselencije prefekta Kotora.

Kad sam dobio ovlašćenje da upotrebim vod tenkova za poznatu operaciju u zoni Njeguši, pukovnik Berteli [Bertelli], kome sam se obratio, zabranio mi je da odvajam trupe puka za praćenje akcije tenkova. Ovo zbog neodložnih potreba koje preko telefona nije mogao obrazložiti.

Prema prednjem nije mi moguće udovoljiti traženju za dostavljanje voda strelaca.

Tenkovi će moći da budu u Kotoru u 17 sati". (Vidi Arhiv VII, reg. br. 31/3, k. 551).

Razmatranjem prethodnoga neka Vaša Ekselencija proceni šta treba učiniti u sadašnjim okolnostima, tim pre što je reč o mestu van Provincije.[4]

Neznatne raspoložive snage Kr. karabinijera i agenata javne bezbednosti, sa kojima bi trebalo izvršiti deblokiranje Njeguša, ostavile bi grad Kotor bez ili gotovo bez mogućnosti pružanja snažnog otpora.

Major komandant grupe
— Karlo Kađati —
[Carlo Cagiati]
Kađati

(Ustanova nema pečat)[5]

BR. 47

BELEŠKA OPERATIVNOG ODELJENJA VRHOVNE KOMANDE OD 15. JULA 1941. O MERAMA ZA UGUŠIVANJE USTANKA U CRNOJ GORI[1]

0/4 Br. 5421(67)[2]

VRHOVNA KOMANDA

Operativno odeljenje — Istočno ratište

Mere za suprotstavljanje situaciji u Kotoru i Crnoj Gori

1. — *Kotor*

Sada je dislociran jedan bataljon 94. pešad. puka, podeljen u nekoliko detašmana, i jedan divizion 2. artiljerijskog puka divizije „Mesina".

---

[4] Na sastanku, održanom istog dana u Kvesturi u Kotoru, kojem su prisustvovali oficiri karabinijera i finansijske straže kao i ađutant 94. peš. puka, dogovoreno je da akciju za deblokiranje Njeguša izvede 15. jula trideset pripadnika finansijske straže uz podršku 9 tenkova (vidi Arhiv VII, reg. br. 30/3, k. 551). O izvršenju ove akcije vidi dok. br. 76.

[5] Tako u originalu.

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/931—932.

[2] Dopisano mastilom.

U toku jučerašnjeg dana Viša komanda oružanih snaga Albanije preduzela je potrebno za upućivanje dve čete granične straže u Kotor.[3]

Danas će Kr. mornarica prebaciti u Kotor jedan bataljon pešad. divizije „Taro".[4]

Kr. mornarica ima u luci torpiljerku „Kantore" [„Cantore"].

Noćas je u luku Drač doplovio jedan prazan parobrod kako bi se obezbedila mogućnost da se, po potrebi, pomorskim putem hitno upute trupe za ojačanje.

U Draču se nalazi na raspolaganju jedan naoružan motorni brod.

Vazduhoplovstvo u Albaniji može eventualno da sadejstvuje sa izviđačkim avionima 5. izviđačke grupe (na dan 13. o.m. dejstvovali su malim bombama u Crnoj Gori između Rijeke[5] i Cetinja).

Pomenuta grupa ima dve eskadrile u Skadru, od kojih će se jedna prebaciti u Podgoricu.

U celini situacija kod naših snaga može se smatrati povoljnom, imajući u vidu kako snage na licu mesta, tako i snage koje pristižu, odnosno koje mogu da pristignu.

U cilju predostrožnosti, Viša komanda oružanih snaga Albanije mogla bi dislocirati u Kotor 4. bersaljerski puk, kojim se raspolaže na području Tirane. Ovo bar dotle dok divizija „Marke", koja se još nalazi na području Dubrovnika, ne zauzme predviđeni raspored, tj. cela divizija, bez jednog pešad. puka i jednog artiljerijskog diviziona, na području Kotora (pokret je privremeno odložen zbog operacija čišćenja koje pomenuta divizija sada vodi).[6]

2. — *Crna Gora*

Viša komanda oružanih snaga Albanije već je preduzela potrebno da se divizija „Mesina" pojača II alpinskom grupom

---

[3] i [4] U zabeleški Operativnog odeljenja Vrhovne komande br. 5421 (66) od 15. jula 1941. navodi se da se jedinice za ojačavanje garnizona Kotor: „jedan bataljon granične straže, koji je upućen juče 14. o.m., i jedan puk (208. pešad. puk div. „Taro", jačine dva bataljona) nalaze u toku transportovanja pomorskim putem" (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/930).

[5] Odnosi se na Rijeku Crnojevića.

[6] Prebacivanje divizije „Marke" na područje Kotora nije izvršeno. U zabeleški Op. od. Vrhovne komande br. 5423 (27) od 18. jula 1941. kaže se „da nije celishodno da div. „Marke" pređe pod komandu generala Mentastija, jer se može smatrati da su snage koje su pristigle i koje pristižu u Crnu Goru dovoljne da reše situaciju" (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/715).

„Vale“ (koja će danas dovršiti pokret) i jednom četom tenkova granične straže.[7]

Danas će Kr. mornarica transportovati jedan bataljon pešad. divizije „Taro“ u Bar.

Predviđeno je upućivanje jedne grupe eskadrona konjičkog puka „Guide“ u Podgoricu.

U cilju suprotstavljanja svakoj eventualnosti, Viša komanda oružanih snaga Albanije mogla bi duž pograničnog rejona između skadarskog područja i Crne Gore koncentrisati takođe I alpinsku grupu „Vale“ (sada podeljenu između skadarskog područja i Kosova).

Pored toga, *predvideti* prebacivanje ostalih snaga pešad. divizije „Taro“ iz Drača u Skadar motornim vozilima, koristeći se auto-grupom koja je trebalo da se prebaci u Split a sada je zbog novonastale situacije zadržana između Bara i Skadra, osim jednog odeljenja koje je već krenulo.

Sadejstvo 5. vazduhoplovne izviđačke grupe prema već iznetom u tač. 1.

G.

[7] Prema zabeleški Op. od. Vrhovne komande br. 5421 (66) od 15. jula 1941, Viša komanda oružanih snaga Albanije je predvidela da 2. alpinskom grupom „Vale“ ojača garnizone Cetinje i Podgorica i da grupu „Skenderbeg“ dislocira u Ulcinj (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/930).

BR. 48

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 15. JULA 1941. NAČELNIKU GLAVNOG GENERALŠTABA O UZROCIMA ORUŽANOG USTANKA U CRNOJ GORI I O MERAMA ZA NJEGOVO UGUŠIVANJE[1]

Br. 5423(28) Op/Istok[2]

VRHOVNA KOMANDA
Operat. odeljenje — Istočno ratište
Br. 20842 Op. protok.
Primljeno: 17. jula 1941—XIX

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
Štabno odeljenje — Operativni odsek

Br. 8264 op. protok. V.P. 22/A, 15. jul 1941—XIX

Predmet: Crna Gora
1 prilog.[3]

EKSELENCIJI ARMIJSKOM GENERALU UGU KAVALERU,
NAČELNIKU GLAVNOG GENERALŠTABA
VRHOVNOJ KOMANDI

Rim

Kao što je poznato, prekjuče, podudarno sa svečanim izjavama Ustavotvorne skupštine u Cetinju,[4] na crnogorskoj teritoriji započele su jednovremene akcije malih ustaničkih bandi protiv naših slabijih garnizona i stanica Kr. karabinijera i Kr. finansijske straže, kao i protiv pojedinih oficira i vojnika. Ustanici su prekinuli sve telefonske veze.

Ovu revolucionarnu akciju treba, verovatno, pripisati crnogorskim disidentima koji su u slomu Jugoslavije videli propast svake podrške koju su Srbi pružili braći iz Crne Gore. Crnogorci su za Srbe predstavljali izvor regrutovanja državnih službenika, oficira, žandarma, policajaca itd. S obzirom na međusobnu povezanost ovih elemenata iste rase i na učinjene usluge, još u periodu 1920—1921. god. izvršena je agrarna reforma iz koje je, na račun Albanaca Kosova, trebalo da izvuče korist oko 12.000 Crnogoraca.

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821 — r. 356/717—721.
[2] i [3] Dopisano mastilom.
[4] i [5] Vidi dok. br. 55.

U ustanku koji se ocrtava u Crnoj Gori treba takođe sagledati i „prste“ boljševičke propagande koja je intenzivno delovala u Srbiji i u samom Beogradu (kako se saznalo iz podataka potpukovnika Miljoratija [Migliorati]), u Makedoniji, u Bugarskoj — gde je komunizam rasprostranjen među vojnicima, isključivši oficire i podoficire — i takođe u Albaniji, gde su i u važnijim centrima, čak i u Tirani, zapažene pojave ostavljanja letaka u kovertima pored kućnih vrata i natpisi masnom bojom na glavnim javnim zgradama, uključivši i zgradu ministarstva.

Za ustanak Crnogoraca verovatno je radila i propaganda neprijatelja Osovine. Izgleda da se centar ustanka nalazi u trouglu Virpazar—Budva—Rijeka.

Za svečanost održanu u Cetinju 12. o.m.[5] *nikakav* izveštaj ili prethodan zahtev nije podnet ovoj Višoj komandi, koja je nadležna za vojna pitanja na teritoriji Crne Gore.

Ova komanda je diviziji „Mesina“ saopštila podatke prikupljene od Obaveštajnog odeljenja u vezi s mogućim dejstvima za ometanje javnog reda od ustanika koji se kriju preko granice u Hrvatskoj i Srbiji.

Toj komandi su poznate hitne mere koje su preduzete za pojačanje garnizona u Crnoj Gori (dva bataljona granične straže, II alpinska grupa „Vale“ pukovnika Pecane (Pezzana) itd.).[6]

Da bi se na teritoriji Crne Gore pristupilo definitivnom sređivanju stanja, naročito u vezi sa pronalaženjem oružja i uspostavljanjem javnog reda uopšte, smatrao sam celishodnim da primenim plan koji se vidi iz priloženog naređenja.[7]

Čak i ako bi se situacija stabilizovala ili poboljšala, treba da iskoristimo priliku koju nam pružaju ustanici i da revidiramo samu situaciju, bilo da potpuno razoružamo teritoriju, bilo da damo takav primer koji će sprečiti svaki sličan pokušaj u budućnosti.

Crnogorci, slično kao i Hrvati, Bugari, (a i Albanci), ne vole nas. Italiju smatraju kao zemlju koja ometa njihove interese. U njihovim masama rasprostranjeno je osećanje superiornosti nad Italijanima. Takvo ubeđenje treba otkloniti oštrom akcijom velikih razmera koja će jednom zasvagda iskoreniti ovakve ideje.

Nemci su poštovani i cenjeni zbog ispoljavanja svoje snage. Na okupiranim teritorijama sprovode najveću samovolju, pa ipak su cenjeni i niko se ne usuđuje da prigovara.

---

[6] Vidi dok. br. 42 i 47.

[7] Odnosi se na naređenje Više komande oruž. snaga Albanije br. 8262 od 15. jula 1941. Redakcija ga ne objavljuje jer je ono već objavljeno u III tomu, knj. 4, na str. 392 (dok. br. 149).

Delovati pravično ali s *najvećom strogošću* — to je potrebno u ovom momentu ako ne želimo da dovedemo u pitanje budućnost.

U vezi sa ovim, pozvao sam jutros u 10 časova na sastanak u moju komandu dva viša komandanta vazduhoplovstva i mornarice Albanije, komandanta XIV armijskog korpusa, komandanta divizije „Pusterija", mog načelnika štaba, načelnika Operativnog odeljenja, načelnika Obaveštajnog odeljenja potpukovnika Madernija, načelnika štaba divizije „Taro", generala višeg komandanta Kr. karabinijera, višeg komandanta Kr. finansijske straže, komandanta pozadine, kao i generala Gabrijelija[8] iz Glavnog namjesništva — da bi im izložio direktive o operacijama za ugušivanje ustanka i čišćenje u Crnoj Gori.

U cilju jedinstva akcije, rukovođenje samom akcijom poverio sam generalu Mentastiju,[9] komandantu XIV armijskog korpusa, davši mu puna vojna ovlašćenja na teritoriji Crne Gore.

Molim tu Višu komandu da razmotri mogućnost da se generalu Mentastiju poveri i civilna vlast na teritoriji Kotora do završetka operacija i da se na njegovo privremeno raspolaganje stavi i divizija „Marke" radi sprovođenja kontrole nad područjem preko granice Crne Gore prema Hrvatskoj.[10]

Dva bataljona divizije „Taro", koji će se iskrcati jedan u Kotoru a drugi u Baru (s komandom puka, vratiće se diviziji u toku njene repatrijacije čim ih zamene druge jedinice koje će odrediti general Mentasti.[11]

Da bi se raspolagalo rezervom za eventualno hitno dejstvo u Crnoj Gori, naredio sam da se divizija „Kačatori dele Alpi", koja se odranije nalazi u Librazhdu,[12] prebaci u sadašnje bivake divizije „Pusterija" u rejonu Petrela[13] na moje raspolaganje (divizija „Pusterija" u prvoj fazi dejstvuje u Crnoj Gori).

---

[8] Luigi (Luiđi) Gabrielli

[9] Luigi (Luiđi) Mentasti

[10] Prema zabeleški Vrhovne komande od 21. jula 1941, Viša komanda oruž. snaga Albanije je odustala od zahteva da se civilna vlast u provinciji Kotor preda generalu Mentastiju, „jer se u međuvremenu situacija u toj zoni razbistrila", i da div. „Marke" pređe pod njegovu komandu, „pošto je Komanda 2. armije već odlučila da pomenuta divizija obavezno udovoljava zahtevima komandi združenih jedinica, dislociranih u Crnoj Gori prilikom izvođenja operacija koje su u toku" (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/714).

[11] Pomenuti bataljoni su zadržani, zajedno s celom divizijom „Taro", radi ugušivanja ustanka u Crnoj Gori (vidi dok. br. 56).

[12] i [13] Mesta u Albaniji.

Teritorija Crne Gore je veoma surova i teška. Ako se gerila pravovremeno ne uguši, mogla bi prouzrokovati velike neugodnosti, naročito ako bi bila podržana s teritorije stare Srbije i iz Hrvatske.

Nameće se radikalno rešavanje problema kako bi se jednom zasvagda uspostavio mir i kako bi se sređivanjem crnogorskog pitanja sredilo i pitanje Kosova u odnosu na moguću infiltraciju Srba.

General Mentasti, komandant XIV armijskog korpusa, staložen je i razborit oficir koji pruža puno poverenje za uspeh akcije; njemu sam doslovno ponovio jutrošnje telefonske instrukcije Vaše ekselencije u vezi sa stavom kojim se treba rukovoditi u Crnoj Gori.[14]

Komandant, armijski general
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

[14] U svom dnevniku general Ugo Kavalero piše da je 15. jula generalu P. Biroliju telefonirao sledeće: „Uputi gore jednu diviziju, ali ne „Juliju". Uputi celu div. „Taro". Treba preduzeti mere da se [postojeća] situacija odmah pročisti. Ako je potrebno, uzmi div. „Pusterija". Nije problem samo u tome što situacija nije mirna. Problem je da se odmah i potpuno tome učini kraj". Vidi Ugo Cavallero: Comando supremo—diario 1940—1943 del Capo di S. M. G. (u daljem tekstu: Comando supremo), Cappelli editore, Bologna, 1948 (str. 116—117).

BR. 49
PREGLED DISLOKACIJE I KOMANDNOG KADRA KOMANDE I JEDINICA 11. ARMIJSKOG KORPUSA 15. JULA 1941. GODINE[1]

VOJNOISTORIJSKOM DNEVNIKU OD 15. JULA 1941 XX Prilog br. 10.

DETALJAN PRIKAZ SITUACIJE JEDINICA ARM. KORPUSA NA DAN 15. JULA 1941/XVIII

KOMANDA XI. ARMIJSKOG KORPUSA

Komande i jedinice	Dislokacija	Taktička potčinjenost	Komandant
Komanda 11. A. K.	Planina	K-da 2. armije	General korpusa Mario Roboti [Robotti]
Štab A. K.	Planina	K-da XI.A.K.	Generalštabni pukovnik Anibale Galo [Gallo]
Komanda artiljerije	Logatec	„ „ „	Puk. Bruno Martini
Komanda inžinjer.	Logatec	„ „ „	Puk. Alberto Notari
Transportna uprava	Planina	„ „ „	Kap. E. Pupini [Puppini]
Sanitetska uprava	Rakek	„ „ „	Potp. F. Kola [Cola]
Intendantska uprava	Rakek	„ „ „	Potp. I. Ranjo [Ragno]
Veterinarska uprava	Planina	„ „ „	Potp. C. Milanezi [Milanesi]
Uprava administrativne službe	Rakek	„ „ „	Major C. De Biaze [Biase]
Glavni stan[2]	Planina	„ „ „	Major C. Biragi [Biraghi]
PEŠ. DIVIZIJA „GRANATIERI DI SARDENJA“			
ORGANSKI SASTAV			
Komanda divizije	Ljubljana	XI.A.K.	Div. gener. Tadeo Orlando [Taddeo]
1. grenadirski puk	Ljubljana	K-da divizije	

— komanda	Ljubljana
— Minobacačka četa 81	Ljubljana
— Prateća bater. 65/17	Ljubljana
— Pukovska komandna četa	Ljubljana
— 1. bataljon	Ljubljana
— 1. četa	Ljubljana
— 2. četa	Ljubljana
— 3. četa	Ljubljana
— 4. četa	Ljubljana
— Komandna četa	Ljubljana
II bataljon	Ljubljana
— 5. četa	Ljubljana
— 6. četa	Ljubljana
— 7. četa	Ljubljana
— 8. četa	Ljubljana
— komandna četa	Ljubljana
III bataljon	Ljubljana
— 9. četa	Ljubljana
— 10. četa	Ljubljana
— 11. četa	Ljubljana
— 12. četa	Ljubljana
— komandna četa	Ljubljana
2. grenadirski puk	
— komanda	Kočevje
— Minobacačka četa	Kočevje
— Pukovska komandna četa	Kočevje
— prateća baterija 65/17	Kočevje
— 1. bataljon	Ribnica
— 1. četa	Ribnica
— 2. četa	Ribnica
— 3. četa	Ribnica
— 4. četa	Ribnica
— komandna četa	Ribnica
— 2. bataljon	Kočevje
— 5. četa	Kočevje
— 6. četa	Kočevje

		Puk. P. L. Dal Negro
		Kap. V. Lukarela [Lucarella]
	1.	Kap. Lace [Lazzé]
	g	Kap. Bargone
	r	Major Ripa di Meana
	e	Kap. Takari [Taccari]
	n	Poruč. Gancia [Ganzia]
	a	Poruč. D'Anđelo [Angelo]
	d	Kap. Čakone [Zaccone]
	i	Kap. Čezarini [Cesarini]
	r	Potp. S. Sekvi [Sequi]
	s	Kap. Ruka [Rucca]
	k	Poruč. Mankuzo [Mancuso]
	i	Kap. Nardi
		Kap. Lo Monako [Monaco]
	p	Kap. Oltolina
	u	Major Kombati [Combatti]
	k	Kap. Gasparoti [Gasparotti]
		Kap. Gaeta
		Kap. Bastianini
		Kap. Garđulo [Gargiulo]
		Poruč. Adorni
K-da diviz.		Puk. E. Silvestri
		Kap. P.Andreoti [Andreotti]
2. grenadirski puk		Poruč. i.g.s.[3] L. Biankardi [Biancardi]
		Kap. G. Pičike [Picciche]
		Potpuk. F. Karinjani [Carignani]
		Poruč. C. Kosta [Costa]
		Poruč. F. Spineli [Spinelli]
		Poruč. M. Piko [Pico]
		Kap. A De Đorđo [Giorgio]
		Poruč. N. Borđoli [Borgioli]
		Potp. M. Di Piero [Di Pierro]
		Kap. R. Bifano
		Poruč. G. Fini

— 7. četa	Kočevje		Kap. R. Pera
— 8. četa	Kočevje		Poruč. E. Amodei
— komandna četa	Kočevje	2.	Poruč. M. Bardineli [Bardinelli]
— III bataljon	Šalka Vas	gre-	Potpuk. B. Polverozi [Polverosi]
— 9. četa	Šalka Vas	na-	Poruč. M. Bruza [Brusa]
— 10. četa	Šalka Vas	dir-	Kap. E. Masei [Massei]
— 11. četa	Šalka Vas	ski	Poruč. E. Picamiljo [Pizzamiglio]
— 12. četa	Šalka Vas	puk	Kap. G. Vitale
— komandna četa	Šalka Vas		Kap. A. Ulise [Ulisse]
55. legija crnih košulja		— k-da diviz.	
— komanda	Ljubljana		
— 55. bat. cr. koš.		55.	
— komanda	Dobrova	legi-	Primo seniore[4] G. Moska [Mosca]
— 1 četa: komanda	Ježica	ja	C. M.[5] G. Fakini [Facchini]
		cr.	
I vod	Kleče	ko-	C. M. G. Pedraci [Pedrazzi]
II vod	Južno Št. Vid	šu-	C. M. G. Pitini [Pittini]
— 2. četa	Dobrova	lja	Cent.[6] U. Mukulja [Mucuglia]
— 3. četa	Dobrova		Cent. R. Palermi
I vod	Brezovica		C.M. A. Duriavig [Duriavigh]
II vod	Log		C.M. D. Del Fabro [Del Fabbro]
— 80. bataljon			Primo seniore L. Kalestani [Calestani]
— komanda	Horjul		Cent. U. Boki [Bocchi]
— 1. četa: komanda	Polhov Gradec		C. M. G. Boki [Bocchi]
I vod: 1. desetina	Zalog		
2. desetina	Ravnik		
II vod: 1. desetina	Polhov Gradec		C.M. P. Kavatore [Cavatore]
2. desetina	Sv. Lovrenc		
— 2. četa: komanda	Horjul		C.M. B. Armani
I vod	Suhi Dol		C.M. E. Mazeroli [Maseroli]
II vod	Smrečje		C.M. U. Anjoli [Agnoli]
— 3. četa	Horjul		C.M. E. Berzaneti [Bersanetti]

— 182. mitr. četa: komanda	Šujica	55.	Cent. A. Zanoni [Zannoni]
I vod	Ravnik	legija	C.M. G. Batistini [Battistini]
	Toško Čelo—	crnih	
	Dolnice	košulja	
II vod	Belica—Belo—Osredek		C.M. A. Bizerni [Biserni]
III vod	Šujica		C.M. G. Pironi
13. art. puk. G. S.[7]		k-da divizije	
— komanda	Ljubljana		Puk. G. Boljone [Boglione]
— I divizion	Ljubljana	13.	Major N. Markini [Marchini]
— 1. baterija	Ljubljana	art.	Kap. M. Fontana Arnaldi
— 2. baterija	Ljubljana	puk	Poruč. A. Frankavila [Francavilla]
— 3. baterija	Ljubljana		Poruč. P. Bući [Bucci]
— I R.M.V.[8]	Ljubljana		Kap. A. Lamberti Bokoni [Bocconi]
— II divizion	Ljubljana		Potpuk. V. Poncani [Ponzani]
— 4. baterija	Ljubljana		Poruč. R. Gitoni (Chittoni)
— 5. baterija	Ljubljana		Kap. E. De Mori
— 6. baterija	Ljubljana		Poruč. R. Vilorezi [Villoresi]
— III divizion	Ljubljana		Potpuk. P. Munjai [Mugnai]
— 7. baterija	Ljubljana		Kap. P. Bosini [Bossini]
— 8. baterija	Ljubljana		Kap. A. Licioli [Lizioli]
— 9. baterija	Ljubljana		Poruč. F. Fabiano
— III R.M.V.	Ljubljana		Kap. M. Zanardeli [Zanardelli]
— IV divizion	Ljubljana		Major C. Lofari
— 10. baterija	Ljubljana		Poruč. i.g.s. E. Kanone [Cannone]
— 11. baterija	Ljubljana		Poruč. G. Tedeski [Tedeschi]
— 12. baterija	Ljubljana		Kap. N. Alberteli [Albertelli]
— IV R.M.V.	Ljubljana		Poruč. G. Đorđini [Giorgini]
— 13. p.a. baterija	Lovran		Kap. L. Borgo
XXI minobacački bat. 81	Studenec	k-da divizije	Major Lambardi di S. Miniato Luiđi [Luigi]
— komandna četa	Studenec	XXI mino-	Kap. M. Borlengi [Borelnghi]
— 1. četa	Studenec	bacački bat. 81	Poruč. A. Masa [Massa]

— 2. četa		Studenec		Poruč. M. Tezi [Tesi]
— 3. četa		Studenec		Poruč. C. Pudu [Puddu]
121. četa oruđa 47/32		Ljubljana	K-da divizije	Kap. G. Ripoli
— komandni vod		Ljubljana		Poruč. P. Imperiali
— I vod		Ljubljana	121. četa topova	Poruč. C. Kaprara [Caprara]
— II vod		Ljubljana	47/32	Poruč. M. D' Arpino
— III vod		Ljubljana		Poruč. A. Kiokarelo [Chioccarello]
— IV vod		Ljubljana		Poruč. I. Đufre [Giuffré]
Komanda inžinjerije		Ljubljana	k-da divizije	Major G. Onesti
— 54. pionirska četa		Ljubljana		Kap. G. Kaprari [Caprari]
— 21. mešovita četa t.r.t.		Ljubljana	k-da inžinjerije	Kap. A. Amigo
— 26. *foto-elektr. sekc.*		Ljubljana		Pporuč. R. Rende
Sanitetsko odeljenje		Ljubljana	k-da divizije	Ppuk. E. Dubiozi [Dubbiosi]
— 1. sanit. sekcija		Ribnica		Major M. Papanjo [Papagno]
— 21. hirurška grupa		Ljubljana		Kap. G. Gasparo [Gasparro]
— 85. poljska bolnica		Ljubljana	*sanitetsko*	Kap. R. Papi
— 86. poljska bolnica		Kočevje	odeljenje	Major B. Beluči [Belucci]
— 87. poljska bolnica		Ljubljana		Kap. G. Amalfi
— 88. poljska bolnica		Logatec		Kap. K. Antonioli
Intendantsko odeljenje		Ljubljana	K-da divizije	Major V. Donamaria [Donnamaria]
— 18. pekarska desetina		Ribnica		Poruč. B. Mazini [Masini]
sa 1/2 desetine	u	Kočevje		
i 10 ljudi	u	Fara		
— 15. sekcija za snabdevanje		Kodeljevo	Intendantsko	
sa 1. grupom	u	Ribnica	odeljenje	Kap. G. Buonano [Buonanno]
„ 2. „	u	Kočevje		
Veterinarsko odeljenje		Ljubljana	k-da divizije	Major G. Minerva
POJAČANJE				
III brdski bat. cr. koš.			55. legija	
— komanda		Grosuplje		Primio seniore A. Languasko [Languasco]

— Izviđački vod		Grosuplje		
— komandni vod		Grosuplje		
— 1. četa: komandni vod		Lipoglav	3.	Cent. E. Kapelin [Cappellin]
— 1 vod		Podlipoglav	brd.	
sa odsekom		Razori	bat.	
stražar. mesto		Ipavec	cr.	
— 1. vod		Polica	ko-	C.P. R. Pedađi [Pedaggi]
sa odsekom		Bleč Vrh	šu-	
— 2. četa		Grosuplje	lja	Cent. A. Đordano [Giordano]
— 3. četa		Višnja Gora		C.P. E. Barale
sa odsekom		Žalna		
„ „		Leskovec		
„ „		Sela		
IV brdski bat. cr. koš.		Morava	k-da diviz.	Primio seniore I. Ingaramo
— Izviđački vod		Vas		C.M. R. Rozano [Rosano]
— 1. četa		Bosljiva Loka	4.	Cent. A. Morikse [Morixe]
sa 1 vodom	u	Mertovići	brd.	C.M. L. Gueriero [Guerriero]
— 2. četa		Fara	bat.	Cent. I. Franča [Francia]
sa 1 vodom	u	Pirče	cr.	C.M. G. Grasano [Grassano]
— 3. četa		Osilnica	ko-	Cent. V. Kroče [Croce]
— mitraljeska četa		Kuželj	šulja	Cent. P. Bjanko [Bianco]
38. brdski bat. cr. koš			55. leg. cr. koš.	Cent. i.g.s. L. Kastino [Castiño]
— komanda		Dev. Marija v Polju (Sokolski dom)		
— komandni vod		Vevče	38.	C.M. G. Šaluga [Scialuga]
— izviđački vod		Vevče	brd.	C.M. A. Benjadentro [Begnadentro]
— 1. četa		Sostro	bat.	Cent. G. B. Sakero [Sacchero]
— 2. četa		Vevče	cr.	Cent. G. Delmastro
sa 1 vodom	u	Zalog	koš.	C.M. F. D'Alesandro [D'Alessandro]
— 3. četa		Dev. Marija v Polju		C.M. C. Traverso
sa 1 vodom	u	Šmartno		C.M. E. Sarcanini [Sarzanini]
— 4. četa		Dev. Marija v Polju		Cent. K. Romaneli [C. Romanelli]

XI mitr. bat. arm. korp.		K-da divizije	
— komanda	Velike Lašče		Major F. Bisanti [Bissanti]
— 1. četa	želj. stanica Vel. Lašče	XI. mitr. bat. arm. korpusa	Kap. F. Basani [Bassani]
— 2. četa	„		Por. F. Tedeski [Tedeschi]
			Kap. R. Poci [Pozzi]
			Kap. G. Admini
221. T.M. bataljon		K-da divizije	
— komanda	Vič		Ppuk. I. Moskela [Moschella]
— 1. četa: — 1 vod	Vič	221. T.M. bat.	Kap. A. Manji [Magni]
— 2. četa	Borovnica		Kap. G. Marcari [Marzari]
— 3. četa	Zalog		Kap. P. Bergoncini [Bergonzini]
— 4. četa: — 1 vod	Vrhnika		Kap. U. Bisenti [Bissenti]
239. T.M. bataljon		K-da divizije	
— komanda	Ribnica		Major A. Duze [Duse]
— 1. četa:	Škofljica		Kap. F. Flauto
sa 3. vodom	Mlačevo	239. T.M. bataljon	Por. G. Napolji
— 2. četa	Cesta—Videm		Kap. R. Deo [Dehò]
sa 3. vodom	V. Poljane		Ppor. A. Rajmondi [Raimondi]
— 3. četa	Ribnica		Kap. F. S. Filograsso
— 4. četa	Ribnica		Kap. G. Darđenio [Dargenio]
42. odeljenje komore	Kočevje	K-da divizije	Por. R. Vinadio
XI. nastavni bataljon	Vrhnika	K-da divizije	Kap. F. Savarino

PEŠADIJSKA DIVIZIJA „IZONCO“ [IZONZO]

Komanda divizije	Novo Mesto	XI arm. korpus	Div. general Romero Kom. Federiko [Federico]
23. peš. puk		K-da divizije	
— Komanda	Črnomelj		Puk. G. Karpitela [Carpitella]
— 1. bataljon	Metlika	23. peš. puk	Major N. Bruni
— 2. „	Semič		Ppuk. A. Alfieri

— 3. bataljon	Črnomelj
— prateća baterija	„
24. peš. puk	Novo Mesto
Komanda	„
— 1. bataljon	Šmarjeta
— 2. bataljon	Št. Jernej
— 3. „	Novo Mesto
— prateća baterija	„
98. legija cr. koš.	
— Komanda	Trebnje
— 98. bat. cr. koš.	„
— 98. mitr. četa	„
— 117. bat. cr. koš.	Mokronog
6. art. puk peš. divizije	
— Komanda	Novo Mesto
— I. divizion	Novo Mesto
— II „	Vavta Vas
— III „	Novo Mesto
— baterija 20 mm	„ „
XIV bat. minobacača	Št. Vid
14. četa topova 47/32	Novo Mesto
40. zanatska četa	„ „
14. četa tel. rad. tel.	„ „
30 odelj. reflektora	„ „
Glavni stan	„ „
115. sanit. odelj.	„ „
29. provijantska kol.	„ „
POJAČANJE	
CXI mitr. bat.	Vinica
53. poljska bolnica	Črnomelj

	Kap. L. Favaro
	Por. M. Movia
K-da divizije	Puk. C. Bertaki [Bertacchi]
	„ „
24. peš. puk	Major A. Leardi
	„ G. Izola [Isola]
	„ M. Korsi
	Por. A. Pavan
K-da divizije	
	Gons. F. Burdo [Burgio]
98. legija cr. koš.	I Seniore U. Strine
	Cent. L. Lelani
	I Seniore Đelormini [Gelormini]
K-da divizije	Puk. F. Arpaja [Arpaia]
	„ „
6. art. puk	Major S. D'Alesandro
	„ N. Possenti
	Ppuk. A. Pellegrini
	Por. A. Mei
K-da divizije	Ppuk. M. Berardi
24. peš. puk	Por. E. Mancani [Manzani]
K-da divizije	Por. E. Dukele [Duchelle]
K-da divizije	Por. G. Allemano
	Por. O. Tomat
	Kap. G. Lučente [Lucente]
	Kap. S. Stefanini
	Kap. V. Bruni
K-da divizije	Ppuk. G. Farina
	Kap. F. Terci [Terzi]

54. poljska bolnica	Novo Mesto
14. hirurško odeljenje	„ „
38. odelj. komore	Sv. Vid

GRANIČNA STRAŽA XI

K-da gran. str. XI A.K.	Udine
K-da 21. sektora	Tolmin
— XXI/a podsektor	Bovec
— uporište Misoni	Mojstrovka
— „ Bovački Klanac	Bovački Klanac
— odeljenje u	Na Logu
— XXI/b podsektor	Polubinj
— uporište Bernardinis	M. Bogatin
— uporište Anđeli	Kum
— uporište Picco	Bača pri Modreji
— XXI/c podsektor	Podbrdo
uporište bez naziva	Mozic
uporište Bardin	Petrovo Brdo
	Porezen
— 49. divizion gran. str.	Polubinj
— 300. baterija 100/17	Tolminka
— 301. baterija 100/17	Smogor
— 302. baterija 100/17	Javor—Krikov
— 51. divizion gran. str.	Podbrdo
— 303. baterija 100/17	Kup
— 304. „ 100/17	Ugorje
— 305. „ 100/17	Kum
— 60. divizion gran. str.	Na Logu

	Kap. L. De Faveri
	Por. R. Rencuti [Renzutti]
	Por. P. Pederdini

ARMIJSKOG KORPUSA

XI Arm. korpus	Brig. gen. C. Danioni
Gran. str. XI A.K.	Puk. L. Mazini [Masini]
XXI sektor	Major I. Đanandeli [Giannangeli]
XXI/a podsektor	Por. A. Pujela [Puiella]
	Por. B. Cerbini [Zerbini]
XXI sektor	Maj. S. V. Perbellini
	Por. B. Ballista
XXI/b podsektor	St. vodnik M. Kaprio [Caprio]
	Ppor. Miftar Ksindoli [Xhindoli]
XXI sektor	Maj. L. Picokari [Pizzocari]
	Ppor. G. Maturo
XXI/c podsektor	Por. P. Gonela [Gonnella]
	Por. S. Rigoni
XXI sektor	Ppuk. E. Galo [Gallo]
	Kap. L. Trapani
49. divizion	Por. A. Bartolomeo
	Por. C. Blazik [Blasich]
XXI sektor	Ppuk. F. Sangvineti [Sanguineti]
	Por. F. Ferara
51. divizion	Por. A. Gotardi
	Por. A. Desi [Dessi]
XXI sektor	Kap. C. Korubolo [Corubolo]

— 89. baterija 75/27	Ozebnik		Por. S. Somalja [Somaglia]
— 315. baterija 100/17	Mojstrovka	60. divizion	Por. S. Braveti
— 324. baterija 75/27	k. 955 Krotica		Por. F. Cani [Zani]
— 21. mešovito odeljenje inžinjerije	Polubinj		Kap. L. Riči [Ricci]
— 21. spec. autovod	Polubinj	XXI sektor	Ppor. T. Ripoli
— 525. mitr. četa p.t.	Kneža kod		Kap. L. Gobeti
— 526. mitr. četa p.t.	Tolmina		Kap. F. Piantini
Komanda XXII sektora	Idrija	Gran. str. XI A.K.	Ppuk. A. Borgati
— XXII/a podsektor	Cerkno	XXII sektor	Kap. F. Brenventi
— uporište Di Centa	Raskršće Zelin	XXII/a podsektor	Por. E. Alesi [Alessi]
— XXII/b podsektor	Idrija	XXII sektor	Kap. G. Belakoza [Bellacosa]
— uporište Bevilacqua	Dolina Kanomlje		Por. A. Krimi [Crimi]
— uporište Cudrig	Dolina Nikove	XXII/b podsektor	Ppor. A. Facio [Fazio]
— uporište Pellizzari	Podertija		Por. A. Reitano
— XXII/c podsektor	Črni Vrh	XXII sektor	Major O. Mantoani
— uporište Slataper	Gríže sa ljudstvom detaširanim Rovte		Kap. A. Saki [Sacchi]
— uporište Monti	Mala Gora sa ljudstvom detaširanim u Praprotno Brdo	XXII/c podsektor	Por. R. Geci [Ghezzi]
— uporište Trombi	Mrzli Log sa ljudstvom detaširanim u Ceste		Por. A. Fikara [Ficarra]
— 50. divizion gran. str.	Idrija	XXII sektor	Ppuk. A. Kjasarini [Chiassarini]
— 87. baterija 75/27	Jelenek		Kap. A. Pavolini

— 88. baterija 75/27	Jelenek sa ljudstvom detaširanim u Planinu na Trata	50. divizion	Kap. G. Dala Vekja [Dalla Vecchia]
— 56. divizion gran. str.	Idrija	XXII sektor	Ppuk. A. Borgati [Borgatti]
— 124. baterija 152/25	Jelenek		Kap. M. Sera [Serra]
— 161. baterija 149/35	Jelenek		Kap. U. Mora [Morra]
— 152. baterija 149/35	Jelenek sa ljudstvom detaširanim u Planinu na Trata	56. divizion	Kap. M. Buzoni [Busoni]
22. mešovita inž. jed.	Idrija		Kap. A. Pelozi [Pelosi]
22. specijalni autovod.	Idrija	XXII sektor	Por. M. Krespi [Crespi]
552. mitr. četa p.t.	Cerkno		Kap. G. Del Pra [Del Prà]
633. mitr. četa p.t.	Cerkno		Kap. A. Koidesa [Coidessa]
646. mitr. četa p.t.	Cerkno		Kap. E. Tabaneli
Komanda XXIII sektora	Laze	Gran. straža XI A.K.	Puk. Nono Bucio [Buzio]
— XXIII/a podsektor	Kalce	XXIII sektor	
— uporište Amadio	V. Romano	XXIII/a podsektor	Ppuk. M. Gafuri [Gaffuri]
			Por. T. Timperanca [Timperanza]
— uporište Vellei	Mesarjev Vrh		
— uporište Montanari	Podkraj—Farmance sa ljudstvom detaširanim u Raskovec—Kalski Vrh—Kalce	XXIII/a podsektor	Por. E. Vila [Villa]
			Por. C. Bimbi

— XXIII/b podsektor	Rakek	XXIII sektor	Ppuk. G. Skarperia
grupa uporišta „Planina“	Postojna		Major U. Bilja [Biglia]
uporište Giuriati	Grmada		Por. L. Fratiči [Fratticci]
uporište Bechi	pilana		Por. A. Leonarduci [Leonarduzzi]
uporište Papa	spomenik	XXIII/b podsektor	Ppor. B. Kostantini [Constantini]
uporište Raggi—Brunner	Malni—Unec		Ppor. A. Kazale [Casale]
uporište Boschetti	Slivce sa ljudstvom detaširanim u Rakek—Laze—Jakovica—Ivanje Selo — Cerknica —Dolenja Vas—Begunje—Kožljek		Ppor. G. Tedeski [Tedeschi]
Grupa upor „Cascino“			Kap. A. Dueli [Duelli]
uporište bez naziva	Stranje		Por. G. Perego
„ „ „	Brdo		Por. G. Rumi
„ „ „	Hruševje	XXIII/b	Ppor. S. Graso [Grasso]
„ „ „	Orehek	podsektor	Ppor. G. Markeze [Marchese]
„ „ „	Varti		Ppor. P. Nigri
sa ljudstvom detaširanim u Rakek—Laze—Jakovica—Ivanje Selo—Cerknica—Dolenje Vas —Begunje—Kožljek.			
— 23. mešovita inž. jed.	Postojna		Kap. G. Poci [Pozzi]
— 23. spec. autovod	Postojna	XXIII sektor	Ppor. S. Marandi
— 553. mitr. četa p.t.	Vipava		Kap. R. Vento
— 554. mitr. četa p.t.			Kap. S. Toregrosa [Torregrossa]
K-da 17. art. grupe gran. str.	Cerkno	K-da gran. str.	Puk. A. Simoneti
— 62. divizion gr. str.	Martinjak	17. art. grupa	Major A. Sarti
— 310. baterija 100/17	Sev.-ist. od Lovišče	62. divizion	Kap. F. Frančeskoni [Francesconi]

— 311. baterija 100/17	Putarska kućica sa ljudstvom detaširanim u Martinjak		Kap. A. Mondino
— 62. divizion gran. str. (bis)	Grahovo	17. art. grupa	Kap. F. Rosi [Rossi] (privremeni)
— 125. baterija 124/45	sev. od Kruščica	62. bis divizion	„ „ „
— 156. baterija 152/45*	sev. od Kruščica		Kap. A. Pivoti [Pivotti]
— 65. divizion gran. str.	Begunje	17. art. grupa	Major I. Kompanjo [Compagno]
— 86. baterija 75/27	Golobičevec		Kap. G. Antoni
— 190. baterija 149/12	Cerovica	65. divizion	Kap. L. Kometi [Cometti]
— 174. baterija 210/8	Počivalnik sa ljudstvom detaširanim u Begunje		Kap. G. Toreano [Torreano]
— 66. divizion gran. str.	Begunje	17. art. grupa	Kap. F. Romeo (privremen)
— 320. baterija 100/17	Lipovica		Kap. D. Pučineli [Puccinelli]
— 321. baterija 100/17	Petričev hrib sa ljudstvom detaširanim u Begunje		Kap. F. Romeo
Komanda CX mitr. bat p. t.		XXIII sektor	Major G. Bombonato
— 527. mitr. četa p.t.			Kap. A. Brankato [Brancato]
— 528. „ „ „	Casa	CX mitr. bat. p. t.	„ S. Mirmina
— 529. „ „ „	Banditi		„ C. Rosi [Rossi]
— 530. „ „ „			„ R. Bonanis

ARTILJERIJA ARMIJSKOG KORPUSA

Komanda artiljerije XI arm. korp.	Logatec	K-da XI arm. korpusa	Privremeni komandant Puk. Bruno Martini
11. specijalist. jedinica	Višnja Gora	Art. XI A.K.	Major F. Rampola [Rampolla]

* Sa ljudstvom detaširanim u Grahovo—Žirovnica.

K-da 11. art. grupe A.K.	Vrhnika
— LI divizion 105/32	Vrhnika
— LII divizion 105/32	Grosuplje
— LIII divizion 105/32	Notranje Gorice
— CXVII divizion 149/13	Šmarje
K-da 9. art. grupe gran. str.	D. Logatec
— 52. divizion 149/12	Razpolje kod Idrije
— 58. divizion 149/35	D. Logatec
— 61. divizion 100/17	Črni Vrh
— 64. divizion 100/17	Črni Vrh

INŽENJERIJA XI

FORMACIJSKI SASTAV	
K-da inžinjerije XI A.K.	Logatec
— K-da VII zanatskog bat.	„
1. zanatska četa	„
2. zanatska četa	Rovte
3. zanatska četa	Ceste
— 79. četa telegrafista	Ljubljana
— 85. četa telegrafista	Studenec-Ig
— 107. četa radiotelegrafista	Vič (Ljubljana)
— 80. odelj. reflektora	Vič (Ljubljana)
— 11. pokretna radionica	Vič (Ljubljana)
— 11. pokretni golubarnik	Udine
POJAČANJE	
— K-da VI minerskog bat.	Stari Trg
14. minerska četa	Prezid
15. minerska četa	Stari Trg
— K-da VIII minerskog bat.	Rakek
17. minerska četa	Grahovo
18. minerska četa	Laze
— K-da IV. bat. žične žel.	Škofljica

Art. XI A.K.	Puk. G. Maj
	Major E. Kosta [Costa]
11. art. grupa arm. korpusa	Major A. Fraska [Frasca]
	Ppuk. G. Kavaloti [Cavallotti]
	Ppuk. V. Franči [Franci]
Art. XI arm. korp.	Puk. F. De Karoli [Caroli]
	Puk. L. Salvati
	Ppuk. R. Di Vuolo
	Ppuk. A. Molika [Mollica]
	Ppuk. L. Leskai [Lescai]

ARMIJSKOG KORPUSA

K-da XI arm. kor.	Puk. A. Notari
inžinjerija XI A.K.	Kap. G. Feroreli [Feroreli]
VII zanatski bat.	Kap. G. Filipelo [Filipello]
„ „ „	Kap. L. Snardi
„ „ „	Por. G. Mombeli
inžinjerija XI A.K.	Por. A. Zanferari [Zanferrari]
„ „	Kap. G. Mitoni [Mittoni]
„ „	Por. D. Čifala [Cifala]
„ „	Ppor. P. Jakomino [Iacomino]
„ „	Kap. U. Bertanjoni [Bertagnoni]
„ „	Vodnik C. Rozi [Rosi]
„ „	Major P. Morfini
VI minerski bat.	Por. T. Kuzino [Cusino]
„ „ „	„ A. Beloči [Bellogi]
inžinjerija XI A.K.	Major G. Rosi [Rossi]
VIII minerski bat.	Kap. U. Landriani
„ „ „	Kap. C. Fabricio [Fabrizio]
inžinjerija XI A.K.	Major A. Tinti

7. četa žične žel.	Škofljica	IV bat. žične žel.	Kap. L. Bereta
8. četa žične žel.	„	IV bat. žične žel.	Kap. G. Grigul
— K-da X. radne grupe	Stari Trg	inžinjerija XI A.K.	Ppuk. V. Aranđo-Ruic [Arangio-Ruiz]
37. radna četa	Pudob	X radna grupa	Kap. N. Friteli [Frittelli]
39. radna četa	Prezid	„ „ „	Kap. A. Benedeti
41. radna četa	Grapa	„ „ „	Kap. L. Sebastiani
58. radna četa	Prezid	„ „ „	Kap. C. Baldi
— K-da XIV radne grupe	Rakek	inžinjerija XI A.K	Major P. Cama [Zama]
78. radna četa	Martinjak	XIV radna grupa	Kap. R. Vančini [Vancini]
104. radna četa	Logatec	„ „ „	Kap. S. Pele [Pelle]
110. radna četa	Cerknica	„ „ „	Kap. G. Bertacoli [Bertazzoli]
112. radna četa	Bezuljak	„ „ „	Kap. M. Lado
— 44. pionirska četa	Podpeč	„ „ „	Por. A. Mei

XI PIONIRSKI BATALJON

Komanda	Velike Bloke	K-da XI A.K.	Major G. Lo Jakono [Iacono]
— 1. četa	„ „	pionirski bat.	Por. P. Katalano [Catalano]
— 2. četa	„ „	„ „	Por. M. Pitoni [Pittoni]
— 3. četa	„ „	„ „	Port. A. Kazertano [Casertano]
— 4. četa	„ „	„ „	Por. F. Saketo [Sacchetto]
vod. komande bat.	„ „	„ „	Ppor. R. De Sanktis [Sanctis]

SLUŽBE ARMIJSKOG KORPUSA

SANITET			
— 91. sanitetsko odelj.	Vrhnika (Verd)	K-da XI A.K.	Kap. U. Gasparo [Gasparro]
— 5. odelj. za dezinfekciju	Ljubljana	K-da XI A.K.	Kap. N. Bučigrosi [Buccigrossi]
— 11. zubna ambulanta	Ljubljana	„ „ „	Ppor. E. Kuliat [Culiat]
— 15. radiološka amb.	Ljubljana	„ „ „	Por. D. Zaneti [Zanetti]
INTENDANTURA			
— Intendantska uprava	Rakek	„ „ „	Ppuk. I. Ranjo [Ragno]

— 81. provijantska kolona	Vič	K-da XI A.K.	Kap. S. Di Leo
— odelj. 81. prov. kolone	Vrhnika	„ „ „	Ppor. A. Kasteleti [Castelletti]
— „ „ „ „	Škofljica	„ „ „	Ppor. I. Mičeli [Miceli]
VETERINARSKA SLUŽBA			
— 111. stočna bolnica	Tomišelj	K-da XI A.K.	Kap. G. Berardi
— 115. „ „	Slovenska Vas (Kočevje)	„ „ „	Kap. S. Sandreani

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 12/1—1, k. 447.
[2] U originalu: Quartier generale
[3] i. g. s. — incarico grado superiore (na položaju višeg čina)
[4] Čin fašističke milicije koji odgovara činu potpukovnika kopnene vojske.
[5] C. M. — Capo manipolo (kapo manipolo), čin fašističke milicije koji odgovara činu poručnika kopnene vojske.
[6] Centurione (čenturione) — čin fašističke milicije koji odgovara činu kapetana kopnene vojske.
[7] G. S. — Granatieri di Sardegna (Granatieri di Sardenja)
[8] R. M. V. — Reparto munizioni e viveri (Sekcija za popunu municijom i životnim namirnicama).

BR. 50

DEPEŠA PREFEKTURE U KOTORU OD 15. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O SITUACIJI U PROVINCIJI I USPOSTAVLJANJU VEZE SA GARNIZONIMA NJEGUŠI I BUDVA[1]

Gab. 310

Kotor, 15. jula 1941/XIX

Poverljivi telegram putem avionskog kurira

Guverneru Dalmacije

Zadar

Dopuna mome broju 302 Novosti u 24 č. — Protivurečne vesti sa raznih strana o namerama ustanika.[2] Garnizoni u provinciji nisu još upleteni. Najstrožija budnost i sve mere predostrožnosti su preduzete. Nekoliko topovskih hitaca sa torpiljerke „Kadore" [Cadore] iz luke Kotor za uznemiravanje ustanika u brdovitim predelima koje su označili garnizoni. I u zoni Herceg-Novi večeras po koji hitac iz mitraljeza, čini se takođe u cilju uznemiravanja. Za sutra ujutru u 7 sati najavljen je dolazak u kotorsku luku motornog broda sa pojačanjima iz Albanije.[3] Sa Njegušima veza je uspostavljena. Četiri tenka i vod finansijskih stražara upućeni danas drumom Kotor — Cetinje nisu dali vesti. Pretpostavio bih da su stigli u Cetinje.[4] Telefonske veze sa Budvom uspostavljene i situacija poboljšana. Telefonska veza sa Cetinjem još u prekidu. Stanovništvo u provinciji mirno.

Prefekt Skaselati

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/4—1, k. 551.

[2] Vidi dok. br. 45.

[3] Vidi dok. br. 54 i 59.

[4] Vidi dok. br. 76.

BR. 51

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 15. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI I PREDUZETIM MERAMA PROTIV CRNOGORSKIH USTANIKA[1]

Gab 296

Telegram posredstvom avionskog kurira

Poverljivo

Guverneru Dalmacije

Zadar

Veza: moj broj 295. Situacija u 8 sati. Vojni garnizoni izveštavaju da za proteklu noć nema značajnih saopštenja. U glavnom gradu i drugim centrima vlada potpun mir. Nastavlja se akcija hapšenja subverzivnih elemenata. Preduzete energične mere svakako su naterale ustanike, koji vršljaju oko granica provincije na severu od Herceg-Novog, Risna, Kotora i Tivta da bar *privremeno izgube svaku volju za akcijom* u provinciji Kotor. Izvešten sam da je u Murie[2] između Budve i Bara posada finansijske straže napadnuta od pobunjenika i savladana. Garnizor Bar naredio je upućivanje dveju četa sa motornim jedrenjakom za pojačanje u Murie, ali su pri iskrcavanju iznenada napadnuti od pobunjenika. Naši gubici: šest mrtvih i šest ranjenih. Jutros je počela i sada je u toku naša akcija protiv ovog predela. Akcija u pravcu Njeguši sa četiri laka tenka i bataljonom finansijske straže otpočela je u 5 sati.[3] Nemamo vesti o uspehu.

Prefekt Skaselati

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/4—1, k. 551.

[2] Mesto Murie nije nađeno na karti *1 : 100.000*. Verovatno se odnosi na s. Murići (G. i D.). Trinaestog jula savladane su finansijske straže u Mišićima, Buljarici i Rijeci Reževića, i verovatno je reč o napadu na *jedno od ovih mesta* (vidi „NOB u Crnoj Gori 1941—1945", str. 40—47).

[3] Opširnije o toj akciji vidi dok. br. 67.

BR. 52

BELEŠKA OPERATIVNOG ODELJENJA VRHOVNE KOMANDE OD 16. JULA 1941. O SITUACIJI NA PODRUČJU KOTORA I CRNE GORE[1]

Br. 5421(65)[2]

VRHOVNA KOMANDA

Operativno odeljenje — Istočno ratište 16. jul 1941—XIX

Situacija u 12 časova na području Kotora i Crne Gore

— Kolona sastavljena od II bataljona granične straže i delova crnih košulja savladala je prepreku Rijeka[3] na pravcu Podgorica—Cetinje i dostigla raskrsnicu na k. 277 (zapadno od Rijeke).[4]

Gubici nisu utvrđeni ali su, izgleda, osetni.[5]

— Na obalskom pravcu, pokušaj da se lakim tenkovima iz Budve stigne u Petrovac nije uspeo zbog porušenog puta kod Katun (severozapadno od Petrovca).

Ukupni gubici na ovome pravcu su sledeći: poginuli 2 oficira i 13 vojnika, ranjeni 1 oficir i 48 vojnika, nestali 1 oficir i 2 vojnika.

---

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/928—929.

[2] Dopisano mastilom. Ispod broja 65 dopisana je mastilom još jedna nečitka reč.

[3] U originalu: „sbarramento Rieka".

[4] i [5] Prema telefonskom izveštaju Pircija Birolija od 16. jula 1941 (u 9 časova) Vrhovnoj komandi, „kolona od dva bataljona, jednog crnih košulja i jednog granične straže, pod komandom seniora Rofija [Roffi], zauzela je Rijeku [Crnojevića], ali se morala zaustaviti kod jedne raskrsnice, nekoliko kilometara ispred nje, zbog porušenog puta" (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/728). Međutim, kolonu su u rejonu s. Košćela (odnosno Vukmirovića) još prethodnog dana (15. jula) napali iz zasede gerilski odredi iz G. Ceklina i Ljubotinja i, posle osmočasovne borbe, potpuno je razbili. Neprijatelj je imao oko 70 mrtvih, 110 ranjenih i oko 290 zarobljenih vojnika i oficira; zaplenjeno je: 48 mitraljeza i p. mitraljeza, veliki broj pušaka, 4 topa, 6 minobacača i razne druge ratne opreme. Vidi dok. br. 53; tom III, knj. 4, dok. br. 150 (napomena redakcije br. 1); članak B. Jankovića, A. Pejovića, I. Kostića „Ustanak i borbe u Ceklinu u julu 1941. godine", Istorijski zapisi, br. 4—6/1951, str. 140—142; Batrić Jovanović, Crna Gora u NOR i socijalističkoj revoluciji, I knj., Vojno delo, Beograd, 1960 (u daljem tekstu: Crna Gora u NOR i soc. revoluciji-I), str. 95—99. i 116—121.

Prema izveštaju Komande kr. karabinijera 14. armijskog korpusa od 18. jula 1941, ustanici su oslobodili 1 potporučnika i 91 vojnika iz 2. bataljona granične straže, „koji su u noći 14/15. jula upali u zasedu na putu Podgorica—Cetinje" (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/900).

— Na pravcu Kotor—Cetinje, 40 pripadnika finansijske straže, na motornim vozilima, sa delovima lakih tenkova, iz Kotora, posle žestoke borbe, savladali su otpor ustanika i stigli u Cetinje.[6]

Gubici: poginulo 5, ranjeno 10, nestalo 6.

— U Kotoru prividan mir.

— Otpočelo je transportovanje divizije „Pusterija" na motornim vozilima:

u 6 časova krenula je komanda divizije;

u 8 časova krenuli su bataljoni „Bolcano" [Bolzano], „Kadore" [Cadore] i jedan divizion alpinske artiljerije;

u 9,30 časova krenuo je bataljon „Feltre";

u toku dana za njima će krenuti 400 mazgi.

Predviđa se da će se u toku sutrašnjeg dana cela divizija koncentrisati na području Podgorice.

G.

BR. 53

IZVEŠTAJ KOMANDE KR. KARABINIJERA 14. ARMIJSKOG KORPUSA OD 16. JULA 1941. O DOGAĐAJIMA U CRNOJ GORI OD 13. DO 16. JULA 1941. GODINE[1]

Br. 5421(61) Op./Istok[2]

[dva parafa]

PROMEMORIJA ZA DUČEA

19. jul 1941—XIX

Komanda Kr. karabinijera XIV armijskog korpusa, svojim dopisom od 16. ovog meseca, izveštava:

„Od 13. ovog meseca u celoj Crnoj Gori i provinciji Kotor počeo je ustanak, na komunističkoj osnovi.

Na dan 15. o.m. Viša komanda oružanih snaga Albanije je rukovođenje operacijama za ugušivanje ustanka poverila komandantu XIV armijskog korpusa, koji se istog dana iz Tira-

[6] Vidi dok. br. 76.

[1] Snimak prepisa dokumenta (izvršenog 19. jula 1941. u Vrhovnoj komandi kao „promemorija za Dučea") u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/921—923.

[2] Dopisano mastilom.

ne premestio u Skadar. Pored toga, naredila je da se divizija „Pusterija" s jednom grupom konjičkog puka „Guide" odmah prebaci u Podgoricu i da se dva bataljona divizije „Taro" prebace pomorskim putem u Kotor i Bar radi učešća u pomenutim operacijama.[3]

Ukrcavanje radi povratka divizije „Taro" u domovinu obustavljeno je. Situacija se od 13. o.m. sve više pogoršava. Primljeni izveštaji iz raznih garnizona su nepotpuni i ne omogućavaju tačno sagledavanje situacije, koja je sada veoma teška.

Na osnovu dosad primljenih podataka saznaje se da su ustanici u početku iznenadili slabije granične karaule, uspeli da se domognu oružja i motornih vozila i da su kao taoce uzeli preživele vojnike; zatim su napali slabije garnizone i kolone za snabdevanje. Sada su ustanici zagospodarili mnogim naseljenim centrima i velikim područjima, presekli sve telefonske veze, i dobro su naoružani puškomitraljezima i s nekoliko artiljerijskih oruđa.

Naše jedinice upućene za pojačanje približavaju se područjima koja su zauzeli ustanici, kako bi započele operacije za ugušivanje ustanka.

U nastavku izveštavam o najvažnijim podacima koje sam primio preko radija od raznih odvojenih garnizona u Crnoj Gori.

14. jula 1941.

Na obalskom području jedan poručnik finansijske straže sa 15 ljudi preduzeo je izviđanje iz Bara i prodro do Buljarice. Savladavši vatrom prvu ustaničku prepreku, stigao je u Buljaricu, gde je u kasarni našao samo jednog teško ranjenog pripadnika finansijske straže.[4] Kad je ovog stražara postavio na jednu karetu radi prebacivanja u Petrovac, ponovo ga je napala jedna banda od 150 ustanika, pa je bio primoran da preduzme povlačenje i, ostavivši ranjenog stražara i još tri vojnika, u toku noći se vratio u Bar. Iz svih sela kroz koja je prošao nestali su muškarci sposobni za oružje, očigledno je da su se pridružili ustanicima, kojih na ovom području treba da bude oko 4.000.

Na dan 13. o.m. dva finansijska stražara detašmana u Planici, koja su krenula u Virpazar radi nabavke životnih namirnica, ustanici su zarobili; naknadno je jedan od njih uspeo da pobegne i stigne u Podgoricu. Izjavio je da ustanak ima isključivo komunistički karakter.

---

[3] Vidi dok. br. 48.

[4] Napad na finansijsku postaju u Buljarici izvršio je, 13. jula, Buljarički gerilski odred (Arhiv VII, stenografske beleške 1g—6; Crna Gora u NOR i soc. revoluciji — I, str. 101).

15. jula 1941.

Svi važniji centri na području istočno od Rike[5] [Ricca] bili su zahvaćeni ustankom.

Jedan bataljon granične straže koji je krenuo u Cetinje napadnut je kod mesta Vukmirovići. Jednu četu legionara, koja je kao pojačanje upućena da pomogne ovom bataljonu, zaustavile su jake ustaničke grupe u tesnacu Basa i zadale joj teške gubitke.[6] Zatvorivši pravac kod Basa ustanici su odsekli kolonu Roki [Rocchi]. Stalno se pojačavao broj ustanika (oko 1000 u ovom rejonu), naoružanih puškomitraljezima i s nekoliko minobacača, koji su zaposeli prolaz kod Basa i dominantne visove oko Rike.[7]

Zapažena su dejstva ustanika na putu Podgorica—Danilovgrad, gde je u toku jutra napadnut jedan kamion, sa pratnjom, koji se vraćao u Nikšić.[8]

Posle podne jednu grupu od 43 naša zarobljenika (karabinijera, pripadnika finansijske straže i policije, i pešaka) ustanici su pustili na slobodu kod naše stanice Kokoti.[9]

Od garnizona Danilovgrad primljen je izveštaj da se jake bande, naoružane mitraljezima, nalaze duž puta Danilovgrad—Podgorica, da su putne i telefonske veze prekinute,[10] da su tri kamiona s municijom i životnim namirnicama, koja su bila upućena u Podgoricu, napadnuta kod raskrsnice istočno od Spuža i da su nestali i pratnja i oficiri.

Od garnizona Bar je primljen izveštaj da je u toku jutra na putu Bar—Mišići otvorena jaka puščana vatra na jedan laki kamion, da je kamion napustilo 14 vojnika koji su se u njemu nalazili i da su se povukli. Osim toga, oko 5000 ustanika nastojalo je da severno od Risna stupi u dodir sa ustanicima iz Kotora radi preduzimanja napada na ovaj grad.

Od garnizona Cetinje primljen je izveštaj da je jedan kapetan sa 4 laka i 2 teška kamiona stigao u Kotor posle jakog

---

[5] i [7] Verovatno: Rijeka Crnojevića.

[6] Vidi dok. br. 52.

[8] Napad na kamion izvršio je Veljebrdski gerilski odred (Arhiv VII, stenografske beleške — la-23).

[9] U telefonskom izveštaju Pircija Birolija od 17. jula 1941. Vrhovnoj komandi navodi se da su „43 oslobođena vojnika izjavila da se prva dva dana dobro postupalo" sa njima i da su ih „ustanici pustili na slobodu, pošto je ponestalo hrane" (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356—726).

[10] U toku noći 14/15. jula Veljebrdski gerilski odred je kod Veljeg Brda prekinuo telegrafsko-telefonske linije i postavio kamene prepreke na putu (V. Todorović, Podgorski srez u trinaestojulskom ustanku, Vojno delo, Beograd, 1954, str. 50—52).

okršaja sa ustanicima, kao i da su pripadnici finansijske straže koji su dolazili iz Kotora napadnuti kod raskrsnice Čekanje i da su nastavili put pretrpevši gubitke (4 poginula i 8 ranjenih)[11]

16. jula 1941.

Iz Virpazara je u Skadar motornom barkom stiglo 46 naših zarobljenika koje su ustanici pustili na slobodu (među njima je bilo nekoliko ranjenika). Oni su došli u pratnji jednog našeg oficira i dva podoficira koji su, na osnovu sporazuma s Komitetom nacionalnog oslobođenja Crne Gore, morali da se u Virpazar vrate istog dana i istim prevoznim sredstvom, pod pretnjom da će u protivnom biti ubijeni 4 oficira, 2 podoficira i jedan vojnik koji su u toj opštini ostali u rukama ustanika.[12]

Izviđanjem iz vazduha u toku jutra primećeno je sledeće: požar u mestu Čelobrdo; zatvoren put pomoću drvenih stabala u rejonu Uglješić, i nekoliko zapaljenih kuća u rejonu Veljeg Brda; u rejonu Danilovgrada naše jedinice nisu istakle platna za vezu, uprkos zahtevu aviona pomoću dima.

Ustanici su napali garnizone finansijske straže u rejonu Mišića.[13] U Petrovcu je odbijen pokušaj iskrcavanja naših pešadijskih jedinica koje su na dva motorna jedrenjaka doplovile iz Bara; jedinice su imale 12 mrtvih i 13 ranjenih.

[11] Vidi dok. br. 76.

[12] Batrić Jovanović (n. d., str. 92) piše da je komandant mesta u Viru, po instrukciji Mesnog komiteta KPJ, uputio „jedan brodić u Skadar sa pismom italijanskoj komandi" i da se brodić sutradan vratio sa hranom i sanitetskim materijalom za zarobljene italijanske vojnike.

[13] Prema Batriću Jovanoviću (str. 89—90), napad na finansijsku stražu u Mišićima izvršio je Mišićko-đurmanski gerilski odred u zoru 13. jula.

BR. 54

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 16. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O ŠIRENJU USTANKA U CRNOJ GORI I PRISPELIM POJAČANJIMA IZ ALBANIJE[1]

Br. 347 Gab. Kotor, 16. jula 1941/XIX

Nešifrovan prepis poverljivog šifrovanog telegrama koji je dostavljen posredstvom Komande vojnog mornaričkog sektora u Titvu

Hitno — Ekselencija guverner Dalmacije

Zadar

21.30 čas. Iz verodostojnih prijava i primljenih vesti o teškim incidentima u našim garnizonima i od isturenih patrola mora se zaključiti da se crnogorski ustanak proširio sa agresivnim namerama i tendencijom širenja. Smatram potrebnim da se garnizoni u Boki kotorskoj primerno pojačaju i da se trupe po mogućnosti najhitnije upute u blizinu crnogorske granice. Izgleda da se ustanici iz predela zapadno od Nikšića koncentrišu u mestu Grahovu kod Risna sa mogućnošću dolaska u Crnić i Risan drumom Gruda — Herceg-Novi. Radi znanja izveštavam da će se bataljon pojačanja, koji je stigao danas od Više komande Albanije, upotrebiti noćas za uspostavljanje veze sa Cetinjem.[2] Istovetan izveštaj dostavio sam šefu Štaba 6. armijskog korpusa.

Prefekt Skaselati

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 12/4—1, k. 551.

[2] Sledećeg dana iskrcano je u Kotoru još oko 2000 vojnika (vidi dok. br. 59).

BR. 55

IZVEŠTAJ VISOKOG KOMESARA ZA CRNU GORU OD 17. JULA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA U RIMU O SAZIVANJU I RADU KVISLINŠKE USTAVOTVORNE SKUPŠTINE I O REVOLUCIONARNOM POKRETU U CRNOJ GORI[1]

Visoki komesarijat
za Crnu Goru
Br. 2627/340

Cetinje, 17. juli 1941—XIX

Predmet: Ustavotvorna skupština i revolucionarni pokreti

Kr. ministarstvu spoljnih poslova

Rim

U atmosferi nesigurnosti i nezadovoljstva opisanoj u mom telegramu br. 2187/160 od 5. jula,[2] Ustavotvorna skupština[3] je bila sazvana za subotu 12. tek.

Pošto granice nisu bile određene, brzo se raširio glas da su Albanci u Plavu i Gusinju obnarodovali da je konačna sudbina tih srezova rešena iako o tome do sada nikada nije bilo diskusije (moj telegram br. 395 od 9. jula),[4] zatim razočaranje mnogih što princu Mihailu nije ponuđen presto, sve je to u danima koji su prethodili Skupštini izazvalo veliku uznemirenost.

Jedan od najautoritativnijih članova Saveta,[5] dr Petar Plamenac, dao je ostavku na dan 5-og i izjavio je da nije u stanju da svoju odgovornost veže za jedan akt posle koga bi Crna Gora izašla nepravedno osakaćena, povređena u svojim tradicijama, u nemogućnosti da živi svojim životom. Razjašnjenja i insistiranje nisu koristili. I pored uveravanja u svoju lojalnost i oda-

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/3, k. 740.

[2], [4], [8] Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

[3] Ustavotvorna skupština, sazvana za 12. jul 1941, bila je jedan od pokušaja italijanskog okupatora da se prikaže kao „oslobodilac" Crne Gore.

[5] Reč je o Savjetodavnom vijeću Crnogoraca koje je formirao Macolini svojom Naredbom br. 13 od 5. maja 1941, a čije je članove imenovao 18. maja. Savjet je imao šest članova koji su pripadali federalistima (bivši opunomoćeni ministar Jovo Popović, bivši ministar crnogorski dr Sekula Drljević, bivši ministar inostranih poslova Kraljevine Crne Gore Petar Plamenac, bivši ministar Mihailo Ivanović, advokat Dušan Vučinić i prota Simo Martinović). Vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—49, k. 739.

nost Italiji i dinastiji, dr Plamenac je uporno ostao pri svojoj odluci.

Ostali članovi Saveta ostali su na svojim mestima ali su mi otvoreno rekli da se nalaze u nezgodnoj situaciji s obzirom na teritorijalnu nesigurnost.

Pošto je prethodno primio instrukcije od civilnih delegata, veliki deo predstavnika je na dan 11-og došao u Cetinje. Pošto su neki od njih odbili poziv, bili su blagovremeno smenjeni. Za 11-ti je bila sazvana preliminarna skupština. Hteo sam po svaku cenu da izbegnem mogućnost diskusije za vreme svečanog čina koji je obavljen sutradan, te sam naredio da članovi Saveta ilustruju predstavnicima značaj Skupštine i da im prethodno izlože njen redovan razvoj. Kao što se moglo predvideti, nastale su rasprave. Diskusije su bile vrlo žive tako da je na kraju sastanka zatražena moja intervencija. Bilo mi je lako da oborim argumente koje su neki izneli u vezi sa rešenjem problema šefa države, ali ne i one koji su se odnosili na granice.

Nedostajali su delegati iz Plava i Gusinja i Čajniča, zatim iz Sandžaka, koji je još pod okupacijom Nemaca i Hrvata. Ali na kraju sam uspeo da ubedim ogromnu većinu delegata.

12-og rad u skupštini odvijao se pravilno, izjava je bila usvojena aklamacijom.[6] Dok su u sali stari Crnogorci, pozvani od strane delegata, znali da nađu pravu meru oduševljenja koje se zatim ponovilo za vreme zakuske koju je priredio predsednik opštine i za vreme prijema u mojoj rezidenciji, stanovništvo gotovo uopšte nije uzelo učešća.

Sledećeg dana su izbila prva komešanja. Dok su ona u punom razvoju nije moguće tačno odrediti poreklo i ciljeve.

Moj utisak, a i drugi ga dele, da ova komešanja imaju komunističku pozadinu i da se vrše po ranije utvrđenom planu. Ali isto tako izgleda izvesno da su u okviru ustanka pokrenuti i nacionalistički faktori s kojima su organizatori sigurno računali da bi oko sebe prikupili što veći broj pristalica.

Na razloge neraspoloženja, na koje sam prethodno ukazao, nadovezuju se i oni koji se ništa manje nisu osetili a koje je izazvao prizor više hiljada izbeglica sateranih ovamo sa svih strana, zatim vesti o divljaštvima počinjenim nad njima, ubeđenje da ništa nije bilo učinjeno za sprečavanje takvog ishoda i za kažnjavanje tih nedela, da je vrlo malo učinjeno za priznavanje prava žrtvama i da se ono do sada svodi na reči i obećanja.

---

[6] Reč je o deklaraciji „Crnogorskog sabora" kojom je „proglašena suverena i nezavisna država Crna Gora" (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 147).

Kada budem raspolagao tačnijim podacima, moći ću da donesem potpuniji sud.[7]

Komunističke struje nasleđene iz stare Jugoslavije probudile su se poslednjeg meseca: prvi simptomi su se pokazali u širenju letaka na italijanskom jeziku i posle objave rata Rusiji. Ne treba zaboraviti da ovde ne postoji pravi organ policije i da su moji učestali zahtevi za raspolaganje najpre jednom grupom cenzora a zatim istražnim agentima poznavaocima lokalnog jezika ostali neispunjeni usled praktične nemogućnosti raspolaganja pogodnim elementima.

Mojim izveštajem br. 1198/109 od 16. juna[8] tražio sam povećanje broja Kr. karabinijera i da se ovde koncentrišu jedinice divizije „Mesina" dislocirane u provinciji Kotor. Prilikom moje nedavne posete Rimu izložio sam te zahteve — po ovlašćenju Eksel. ministra — generalu komandantu Armije i načelniku Glavnog generalštaba vojske, a u Generalnoj direkciji policije uporno sam tražio makar i ograničen broj funkcionera i agenata. Dok je ovaj drugi zahtev imao više negativan nego neizvestan ishod, od Ekselencije Kavalera i od generala Gambelija[9] sam dobio precizna uveravanja. Naređenja su bila stvarno izdata, ali događaji su naišli pre no što je naređeno izvršenje.

Pošto su izbili prvi pokreti i dok su im se vojne vlasti u okviru svoje nadležnosti suprotstavljale sredstvima sa kojima su mogle raspolagati, brinuo sam se o održavanju javnog poretka i izdao sam naredbe koje ovde prilažem u prepisu.[10]

Pošto su prekinute veze sa ostalim delom zemlje i kako je Cetinje ostalo praktično izolovano, one su mogle biti izvršene samo u glavnom gradu. Do sada je ovdašnje civilno stanovništvo bilo mirno i to zahvaljujući opreznom nadzoru koji je naredio i vršio, u saglasnosti sa mnom i sa komandantom divizije, potpukovnik Gandini, koji je nedavno preuzeo komandu bataljona Kr. karab.

Telegramima br. 420, 424, 427, 428, 430, 434, 436, 437, 442 izveštavao sam to Ministarstvo o razvoju događaja.[11]

Na dan 15-og odredila je Viša komanda oruž. snaga Albanije, naredbom koju prilažem u prepisu, širok plan ugušivanja.[12]

---

[7] Vidi dok. br. 106.

[9] Remo Gambeli (Gambelli), komandant Kraljev. karabinijera.

[10] Redakcija ne raspolaže prepisom tih naredbi. Verovatno je reč o naredbama koje Macolini pominje u svom izveštaju od kraja jula 1941 (vidi dok. br. 100).

[11] Redakcija ne raspolaže tim telegramima.

[12] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 149.

Dok pišem upravo je peti dan ustanka a može se reći i opsade glavnog grada. Koliko mi je poznato, usamljena žarišta su planula i u zonama Nikšić i Danilovgrad.

Poveravam ovaj prvi kratak izveštaj jednom vojnom avionu a upućujem ga Komandi grada u Tirani radi brzog odašiljanja u Rim.

Želeo bih da dobijem telegrafsku potvrdu prijema.

Najzad hoću da istaknem u svakom pogledu pohvalno držanje svih mojih saradnika.

Macolini,[13] s.r.

[13] Serafino Mazzolini, opunomoćeni ministar, tada na dužnosti visokog komesara za Crnu Goru.

BR. 56

DIREKTIVA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 17. JULA 1941. KOMANDANTU 14. ARMIJSKOG KORPUSA ZA UPOTREBU I DEJSTVO JEDINICA U CRNOJ GORI[1]

Vrhovna komanda
Operat. odeljenje — Istočno ratište
Br. 20915 Op. protok.
Primljeno: 20. jula 1941—XIX

Br. 5423(24). Op./Istok[2]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

Štabno odeljenje — Operativni odsek

Br. 8461 Op. protok. V P 22/A, 17. jul 1941—XIX

Predmet: Pešad. divizija „Kačatori dele Alpi [„Cacciatori delle Alpi"] — Načelne direktive za upotrebu jedinica u Crnoj Gori.

EKSELENCIJI GENERALU MENTASTIJU
— komandantu XIV armijskog korpusa —
i, radi znanja:
VRHOVNOJ KOMANDI

VISOKOM POVERENIKU CRNE GORE

Odlučio sam da Vam, radi ugušivanja komunističkog ustanka u Crnoj Gori, stavim na raspolaganje takođe i diviziju „Kačatori dele Alpi", koja je bila određena za povratak u domovinu.

U tom cilju narediću da se divizija počev od sutra, 18. o.m., preveze automobilima iz Pereenjesa u Podgoricu.[3]

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/711—712.
[2] Dopisano mastilom.
[3] Vidi Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/713.

Pošto bude deblokirano Cetinje,[4] što predstavlja operaciju najveće hitnosti, predviđam načelno da se jedinicama pod vašom komandom, radi akcije čišćenja,[5] dodele sledeći sektori:

a) *Pešad. diviziji „Mesina“:*

— garnizon glavnog grada i okolina, koncentrišući se (uz jednovremeno ukidanje manjih garnizona) tako da sa tog područja može dejstvovati ka periferiji u cilju čišćenja i pružanja pomoći periferijskim kolonama;

b) *Pešad. diviziji „Taro“:*

— (centar u Kotoru): radi čišćenja i posedanja obalskih pravaca Bar—Budva—Kotor, Kotor—Herceg Novi—Gruda i unutrašnjeg pravca Kotor—Risan—Grahovo—Nikšić;

c) *II alpinskoj grupi „Vale“:*

— (centar u Virpazaru): radi čišćenja i posedanja područja Rijeka—Virpazar—Bar.

U Baru će, posle završenog čišćenja na ovom pravcu, smeniti jedinice divizije „Taro“, koje će se pridružiti glavnini divizije.

d) *Alpinskoj diviziji „Pusterija“:*

— (baza u Danilovgradu): radi čišćenja i posedanja pravca Podgorica—Nikšić i iz Nikšića prema Goranskom i Žabljaku.[6]

e) *diviziji „Kačatori dele Alpi“:*

— (baza u Podgorici): radi čišćenja i posedanja pravca Podgorica—Vilac—Kolašin—Bijelo Polje.[7]

f) *I alpinskoj grupi „Vale“:*

— (jedan deo odranije dislociran na Kosovu): radi veze između divizije „Kačatori dele Alpi“ i pešad. divizije „Pulje“ „[Puglie“] na području Andrijevica—Berane.

g) *I konjičkoj grupi „Guide“:*

— radi čišćenja i posedanja kotline Podgorice.

---

[4], [6] i [7] U kratkoj zabeleški Op. odeljenja Vrhovne komande od 21. jula 1941. u vezi s ovom direktivom Pircija Birolija navodi se da je ona „delimično već izmenjena, jer se pokazalo da div. „Kačatori“ dejstvuje prema Danilovgradu umesto prema Kolašinu, a „Pusterija“ prema Virpazaru umesto na pravcu Danilovgrad—Nikšić“ i da je akciju deblokiranja Cetinja već izvršila div. „Pusterija“ (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/709—710).

[5] Prema telefonskom izveštaju Pircija Birolija od 17. jula 1941 (u 8,20 časova) Vrhovnoj komandi, „sistematske operacije“, naročito duž pravaca Rijeka—Virpazar i Skadar—dužina jezera, moći će da započnu sutra [18. VII]“. Vidi Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/726.

h) *Grupi „Skenderbeg“:*

— (baza u Ulcinju): radi posedanja granične linije Albanija—Crna Gora, između mora i Skadarskog jezera, ne prelazeći demarkacionu liniju sa Crnom Gorom.

i) *Jedinice granične straže:* koncentrisane u Skadru, u rezervi.

Molim da s vremena na vreme budem obavešten o merama koje budu preduzete u vezi sa izloženim direktivama, koje nastoje da zadrže netaknutu organsku i disciplinsku povezanost s divizijama.

Komandant, armijski general
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

BR. 57

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 17. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

Kab. 349

Telegram putem avionskog kurira

Poverljivo Guverner Dalmacije

Zadar

Noć je protekla mirno. Saznajem da je garnizon u Nikšiću ispalio oko dvesto topovskih granata na otkrivene ustaničke grupe, odmah streljao nekoliko ustanika i uspostavio mir. Oseća se potreba za odlučnom akcijom koja bi se povela odmah sa primernim sredstvima a da bi se konačno i temeljno suzbili neredi koje izazivaju prevratničke grupe na čitavoj teritoriji Crne Gore.

Čini se da naš 17. armijski korpus[2] nadire odlučno prema Crnoj Gori kako bi uništio ustanike. Naši garnizoni ne smeju zaboraviti na sprečavanje da se elementi, potiskivani nadiranjem naših snaga sa severa, upute prema Boki kotorskoj.

Prefekt Skaselati

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 13/4—1, k. 551.

[2] Ugušivanje ustanka u Crnoj Gori povereno je 14. a ne 17. armijskom korpusu (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 149).

BR. 58

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 17. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O UPUTSTVIMA ZA HAPŠENJE ČLANOVA PORODICA USTANIKA[1]

Kab. 365[2] Kotor 17. juli 1941 — XIX

Telegram putem avionskog kurira

GUVERNERU DALMACIJE

Zadar

Od vrlo poverljivih, pouzdanih obaveštajaca dobio sam spisak lica iz Kotora koja pripadaju oružanim bandama i koja dejstvuju sa ustanicima a odsutna su od kuće od prošle subote. Organima javne bezbednosti izdao sam sledeća uputstva: smesta uhapsiti sve članove porodica i koncentrisati ljude na brodu koji se još nalazi u pristaništu, a žene i decu poslati u koloniju opštine Prčanj, u blizini Kotora.[3] Naredio sam da se ta kolonija odmah prilagodi za upotrebu. Čim hapšenja budu završena stupiće u dejstvo obaveštajci na taj način što će stupiti u dodir sa ustanicima garantujući im život ako se predaju u roku od 24 sata i polože oružje i ako navedu imena i mesto prikupljanja ustanika. Po isteku roka verovatno će u toku noći, da bi ustanici koji se nalaze u blizini mogli videti, biti uništeno

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 16/1—1, k. 550. Depeša slične sadržine upućena je i Ministarstvu unutrašnjih poslova u Rimu (vidi Arhiv VII, reg. br. 41/3—1, k. 551).

[2] Broj delovodnog protokola kabineta prefekta Kotora.

[3] Iz depeša prefekture Kotora upućenih guverneru Dalmacije i Ministarstvu unutrašnjih poslova u Rimu 19, 20, 22, 23. i 28. jula, 28. i 30. avgusta 1941. vidi se da je od 13. do 22. jula uhapšeno 150 lica „sumnjivih kao komunističke pristalice". Ovi zatvorenici upućeni su 22/23. jula 1941. brodom „Monroza" iz Kotora za Drač, „u jedan od unapred pripremljenih logora". Zatim su uhapšena 192 Jevrejina („muškarci, žene, dečaci i deca"), koji su 27/28. jula brodom „Kumanovo" takode internirani za Drač. Kao zatvor za ove internirce upotrebljavani su parobrodi „iz ratnog plena" „Kralj Aleksandar" i „Kumanovo", koji su se nalazili u Kotorskom pristaništu (vidi dok. br. 57, 61 i 66; Arhiv VII, reg. br. 10/2—1, k. 551, reg. br. 20/11—1, k. 542). Brod „Kralj Aleksandar" je korišćen u ove svrhe sve do 3. septembra 1941, kada je, po naređenju Ministarstva mornarice, predan mornarici u Tivtu. Iz depeše prefekture Kotora od 28. avgusta 1941. guverneru Dalmacije vidi se da se na tome brodu, toga dana, nalazilo „26 dobrovoljnih talaca, 16 talaca srodnika ustanika koji se skrivaju, 8 lica koja su zadržana i za koja se očekuje odluka", dok su se u „tamnicama Kotora nalazila 64 zatvorenika". Istom depešom javljeno je „da će možda biti pritvoreno još stotinak lica" (vidi Arhiv VII, reg. br. 20/11—1, k. 542).

vatrom nekoliko kuća najodgovornijih.[4] Patrola karabinijera već je izvršila čišćenje zone u blizini okuke na putu Kotor — Cetinje i uhapsila četiri lica od onih za koja mi je obaveštajac javio da su sumnjiva. U toku je strogo saslušanje i trebalo bi specijalnim naređenjem omogućiti neposredno izvršenje kazne nad onima kod kojih mesni specijalni sud utvrdi ozbiljnu krivicu. Energičnom i blagovremenom primenom odgovarajućih mera izbegli bi se razni incidenti.[5] I dalje brižljivo pratim situaciju. Stanovništvo mirno. Najavljeni dolazak divizije „Taro", radi posedanja provincije, budi veći optimizam jer će ustanak biti ugušen pre no što uspe da zahvati ijednu zonu naše teritorije na kojoj dosada nije došlo ni do kakvog incidenta.

Prefekt Skaselati

[4] Depešom br. 389 od 18. jula 1941. guverneru Dalmacije, prefekt Kotora izveštava da je zapaljena grupa kuća u zaseoku Škaljari kod Kotora, pripisujući ovo nekolicini Kotorana „ogorčenih zbog ponašanja i svireposti ustanika" protiv italijanskih trupa. Iako su paljenje ovih kuća organizovale i izvršile italijanske okupacione vlasti (Kvestura i karabinijeri), prefekt Kotora u navedenoj depeši „žali" što je plamen već sve progutao kada je došao odred vatrogasaca (vidi Arhiv VII, reg. br. 41/3—1 i 20/4—1, k. 551).

[5] U svom odgovoru na tu depešu (depeša br. 815 od 18. jula 1941) guverner Dalmacije piše da „nije mogućno osnivanje Specijalnog suda" i da će ovlašćenja Vojnog suda biti „praktično identična onima kojim raspolaže Specijalni sud u Italiji". Istom depešom guverner obaveštava da će se uskoro osnovati Vojni sud u Šibeniku i da će „verovatne krivce", koje treba uhapsiti, predati ovom sudu (vidi Arhiv VII, reg. br. 15/1—1, k. 550).

BR. 59

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 17. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O DOLASKU POJAČANJA RADI UGUŠIVANJA USTANKA U CRNOJ GORI[1]

Kab. 367 Kotor, 17. jula 1941/XIX

Telegram putem avionskog kurira

Poverljivo

Guverner Dalmacije

Zadar

24 sata. Situacija u provinciji mirna. Večeras je iskrcano u Kotoru oko 2000 vojnika pešadije. Nagovešten dolazak i drugih kontingenata u garnizone Boke. Ako se postupi odlučno i bez opasnog milosrđa, situacija će se moći normalizovati u najskorije vreme.[2]

Prefekt Skaselati

BR. 60

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 18. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O RASTROJSTVU I ZBUNJENOSTI GARNIZONA KOTOR I GUBICIMA KOJE SU CRNOGORSKI USTANICI NANELI ITALIJANSKIM SNAGAMA U SUKOBU KOD BRAJIĆA[1]

Gab. 383 Kotor, 18. jula 1941/XIX. 19.30 sati.

Ponavljanje telegrama upućenog preko Komande mornarice

Ekselencija Bastianini

Guverner Dalmacije

Zadar

Iz provincije nema značajnijih novosti. Garnizon Kotor je potpuno rastrojen i zbunjen. Sledi izveštaj posredstvom aviona. Crnogorski ustanici i danas su naneli znatne gubitke našim ode-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 14/4—1, k. 551.
[2] Vidi dok. br. 83.

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 16/4—1, k. 551.

ljenjima koja su se uputila iz Budve za Cetinje i prinudili ih na povlačenje.[2] Preko dvadeset poginulih i oko 40 ranjenih, preko sto šezdeset nestalih.[3] Izgubljeno 12 kamiona, 14 mitraljeza, dva minobacača i jedan tenk. Pažljivo bdim i stalno sarađujem sa jedinom komandom koja uspešno radi, a to je Pomorska komanda, jer situacija s one strane granice može imati neočekivano dejstvo na našoj teritoriji. Podsekretar Potzulu saopštiće sutra pojedinosti prilikom putovanja avionom preko Zadra.

Prefekt Skaselati

---

[2] Do sukoba između italijanske kolone i ustanika došlo je u rejonu s. Brajića. Opširnije o tome vidi „NOB u Crnoj Gori 1941—1945", str. 69.

Prema šifrovanim depešama Pomorske komande Tivat br. 84562 (upućenoj Pomorskoj komandi Albanije u Draču), 87248 i 87588 (upućenim Komandi mornarice) od 18. jula 1941, kolona Pocoli (Pozzoli), ojačana tenkovima, koja je 18. jula pošla iz Budve za Cetinje, stigavši do s. Martinovića, napadnuta je od nadmoćnijih snaga. Kolona je bila prinuđena da se povuče prema Budvi uz teške gubitke: 22 mrtva, 37 ranjenih i 169 nestalih. U operacijama pripreme, nastupanja i zaštite povlačenja bili su angažovani: sekcija hidroaviona (koja je bacila 180 bombi i ispalila 500 mitraljeskih zrna), brod „Basini" (koji je ispalio 128 granata od 102 mm) i brod „Šolta" (koji je ispalio 160 granata od 66 mm). U toku noći 18/19. jula „radi eventualnih dejstava i nadzora sa reflektorom", bili su angažovani brod „Kantore" („Cantore") u Kotoru, torpiljarka T. 1 u Risnu i brod „Basini" u Budvi (Arhiv VII, NAW -T-821, r. 356/919, 916 i 917). U depeši Više komande oružanih snaga Albanije br. 8510 od 18. jula (u 17 časova) Vrhovnoj komandi navodi se da div. „Pusterija" nastavlja pokret prema Cetinju i da je oslobodila okruženo uporište Rijeku Crnojevića (iz kojeg je evakuisano 120 ranjenika), dok se razbijanje motorizovane kolone kod Brajića uopšte ne pominje. Iz tog razloga se u zabeleški Vrhovne komande od 19. jula konstatuje da Pomorska komanda Tivat prenosi neproverene i pesimistične vesti, a general Kavalero je istog dana naredio generalu Guljelmu Spikačiju (Guglielmo Spicacci), načelniku štaba Više k-de or. sn. Albanije, da Pomorskoj komandi Tivat zabrani davanje izveštaja o kopnenim operacijama i da je stavi pod komandu div. „Taro" (Arhiv VII, NAW -T-821, r. 356/914; Comando supremo, str. 117).

[3] Sudeći po spiskovima ranjenika primljenih, uveče 18. i 19. jula posle podne, u mornaričku bolnicu Meljine, kod Herceg-Novog, italijansku kolonu su sačinjavali pripadnici 108. bat. crnih košulja, 2. art. puka div. „Mesina" (verovatno 1. divizion koji je bio dislociran u Boki), 2. grupe lakih tenkova, 6. automoto centra — Cetinje, 190. voda teških topova i motorizovane baterije javne bezbednosti. Iz sastava 108. bat. crnih košulja ranjeno je 28 pripadnika (7 podoficira i 21 vojnik), iz 2. art. puka — 8 (1 oficir, 3 podoficira i 4 vojnika), iz sastava 2. grupe lakih tenkova — 2 (1 podoficir i 1 vojnik), iz 190. voda teških topova 1 vojnik i iz motorizovane baterije javne bezbednosti 1 karabinijer. Ukupno 42. Pošto tih dana nije bilo drugih većih sukoba italijanske vojske sa ustanicima u Crnogorskom primorju, može se zaključiti da su ovi vojnici ranjeni u sukobu kod Brajića (vidi Arhiv VII, reg. br. 18/3—7, k. 551).

BR. 61

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 18. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O DOLASKU POJAČANJA, O ZBUNJENOSTI I RASTROJSTVU ITALIJANSKIH VOJNIH KOMANDI, O NAMERAMA USTANIKA I O POTREBI ZA OBRAZOVANJEM JEDINSTVENE KOMANDE ZA ODBRANU BOKE I PREKOG VOJNOG SUDA[1]

Kab. 384

Kotor 18. jula 1941/XIX — 20 sati.

Telegram putem avionskog kurira
Poverljivo

ZA EKSELENCIJU BASTIANINIJA
GUVERNERA DALMACIJE

Zadar

Moram Vam skrenuti pažnju na očevidnu zbunjenost i rastrojstvo vojnih komandi. Stiglo je oko dve hiljade vojnika a oficiri nisu primili uputstva o zadatku koji treba izvršiti; bez obaveštenja o razmeštaju, bez spreme potrebne za pokrete.[2] Dešavaju se iste greške koje su bile osnovni uzrok našim bolnim nezgodama u Grčkoj. Kreću na put konvoji neorganizovano formirani. Izbegava se formiranje potpunih odeljenja da bi se dala prednost rulji neorganizovanih odeljenja. Ovo onemogućava korisnu i efikasnu upotrebu ovih odeljenja. Nedostaje jedinstvenost u komandovanju. Oficiri očekuju da dođu viši od njih, da bi izbegli odgovornost, i ne preduzimaju inicijativno ono što je potrebno kad se treba suprotstaviti situaciji. Moji obaveštajci javljaju da se pobunjenici šire i grupišu i nameravaju učiniti najveći napor radi napada dana 20. o.m., ne isključujući i neki veći cilj u Boki kotorskoj. Dozvoljavam sebi da ukažem na sledeće nužnosti da bi se izbegli mogući nenadni zapleti koji zahvataju i teritoriju Boke zbog posledica akcija ustanika koje garnizoni ne budu uspešno i na vreme suzbili. Odmah poveriti jedinstvenom komandantu kopnenu, vazdušnu i pomorsku odbranu Boke. Predlažem kontraadmirala Bobiezija od Mornaričkog sektora Tivat. Hrabra, odlučna i snalažljiva ličnost koja

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 17/4—1, k. 551.

[2] Reč je o iskrcavanju 207. peš. puka, 164. legije crnih košulja i 48. art. puka divizije „Taro" (208. peš. puk ove divizije iskrcan je tih dana u Baru). Vidi Arhiv VII, reg. br. 9/4, k. 781; tom III, knj. 4, dok. br. 152.

pruža najbolje jemstvo.[3] Odmah na licu mesta obrazovati Vojni sud, kome najhitnije poveriti suđenje licima koja su ma šta skrivila.[4] Povezivanje odmah putem radija sektora za odbranu u Kotoru sa Glavnom komandom koja dejstvuje u Crnoj Gori i uzajamno obaveštavanje o operativnim planovima kako bi se uskladili napori i akcije bez raštrkavanja. Molim za posredovanje Vaše Ekselencije da i komande razmeštene u Dubrovniku budu stalno obaveštavane o situaciji.[5]

Prefekt Skaselati

---

[3] U depeši od 20. jula 1941. guverneru Dalmacije prefekt Kotora ponovo podvlači nužnost „da se odbrana granice kod Kotora i komandovanje svim snagama objedini samo u jednoj ličnosti koja mora nužno biti snalažljiva, odlučna i ugledna". Kao takve ličnosti pominju se: admiral eskadre Tur (Thur), koji je tog jutra uplovio u Kotor sa dve krstarice, admiral Bobiezi (Bobbiesi), komandant mornaričkog sektora Tivat, i general Pedracoli (Pedrazzoli), komandant divizije „Taro", čiji se dolazak očekivao (vidi Arhiv VII, reg. br. 22/4—1, k. 551).

[4] Dvadesetog jula 1941. prefekt Kotora je obavestio vojne komande u Kotoru o sledećem poverljivom telegramu primljenom od guvernera Dalmacije: „U sadašnjim izuzetnim prilikama koje su se pojavile na granicama Vaše provincije, a koje bi mogle prouzrokovati i privremeno izolovanje garnizona, može biti umesno podsetiti da komandanti angažovanih trupa mogu svakog časa na mestu gde se nalaze formirati vojne sudove u cilju neposrednog suđenja zločincima protiv kojih se bore" (vidi Arhiv VII, reg. br. 18/2—1, k. 551).

[5] U to vreme u Dubrovniku se nalazila Komanda divizije „Marke" (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—123, k. 54).

BR. 62

TELEGRAM VISOKOG KOMESARA ZA CRNU GORU OD 19. JULA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA U RIMU O DEBLOKIRANJU CETINJA I O NOVIM ŽARIŠTIMA USTANIKA U GUSINJU, NIKŠIĆU I ANDRIJEVICI[1]

Telegram

VISOKI KOMESARIJAT
ZA CRNU GORU

MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA

Rim

19. jula 1941.

Noćas je u Cetinje stigao alpinski puk dolazeći iz Rijeke.[2] Puk nije pretrpeo gubitke i ušao je u punoj formaciji posle 20 sati marša preko planina i kolskim putem. Ustanici su se povukli.[3] 10 je zarobljeno. Cetinje je, može se reći, deblokirano. Stižu vesti o novim žarištima ustanka u Gusinju, Nikšiću i Andrijevici. General Pircio Biroli, koji se od juče nalazi u Skadru i s kojim održavam vezu, naredio je brzi pokret i u ovu zonu. Molio sam komandanta divizije da izda naređenje trupama da ne pribegavaju odmazdi koja bi mogla pogoditi — kako je već utvrđeno — nenaoružane, nama naklonjene elemente. Smatram celishodnim da naređenja u tom smislu budu potvrđena iz Rima. Predsednik opštine u Cetinju došao je s jednom delegacijom da mi izrazi negodovanje građanstva zbog zločinačkog postupka.[4]

MACOLINI

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 6/3—1, k. 740.

[2] Reč je o puku alpinske divizije „Pusterija" (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 149 i 162).

[3] Prema oceni tadašnjeg Mesnog komiteta KPJ za srez cetinjski, do povlačenja ustanika ispred kolone alpinske divizije „Pusterija" došlo je, pored ostalog (slabljenje morala usled italijanskih represalija, rad petokolonaša i nedovoljna organizovanost odreda), i zbog „druge direktive PK" (o svođenju akcija na gerilske), koja je 18. jula 1941. preneta ustaničkim odredima duž puta Rvaši — Rijeka Crnojevića — Cetinje (vidi tom III, knj. 1, dok. br. 7 i knj. 4, dok. br. 2).

[4] O represalijama italijanskih jedinica nad stanovništvom Cetinja vidi tom III, knj. 1, dok. br. 9, knj. 4, dok. br. 150 i 153; dok. br. 66 u ovoj knjizi.

BR. 63

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 19. JULA 1941. MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA U RIMU O HAPŠENJIMA I INTERNIRANJU SUMNJIVIH LICA[1]

TELEGRAM 19. VII 1941. — XIX

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH — JAV. BEZBEDNOST

Pol. Pol. **Rim**

Br. 0670 Kab. jav. bezb. povodom policijskih operacija izvršenih zajedno sa vojnim jedinicama protiv crnogorskih ustanika koji vrše pritisak na granice ove provincije, do sada su u nadležnosti centra uhapšena sva lica koja su u ovom momentu naročito opasna zbog komunističke ili antinarodne aktivnosti. Usled pretrpanosti tamnica zatvoreni su u brodu iz ratnog plena koji je ukotvljen izvan ove luke. Guvernatorat Dalmacije odobrio je moj predlog za njihovo interniranje, stoga molim da se najhitnije navedu mesta u koja treba da budu upućeni uz istovremeno slanje transportnih sredstava.[2] Naknadno ću poslati spisak sa generalijama zatvorenika a zatim i kratku napomenu o njihovoj aktivnosti.

PREFEKT SKASELATI

---

[1] Original (pisan mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 42/3—1, k. 551.

[2] O hapšenjima i interniranju pripadnika i simpatizera NOP-a u Kotoru vidi dok. br. 58.

BR. 64

NAREDBA GUVERNERA DALMACIJE OD 19. JULA 1941. O RASPUŠTANJU SVIH DRUŠTAVA I ORGANIZACIJA KOJE NISU ODELJCI FAŠISTIČKE STRANKE[1]

NAREDBA 19 srpnja 1941—XIX, br. 13.

Raspust društvâ, tijela te stranačkih nezakonitih organizacijâ i zabrana osnivanja drugih bićâ osim takovih zakonito pripoznatih.

Mi

GIUSEPPE[2] BASTIANINI

Vitez Velikog Križa Reda Sv. Mauricija i Lazara te Ordena Italijanske Krune

NAMJESNIK DALMACIJE[3]

U kreposti podijeljenih Nam punomoći Kr. Odl. dneva 7 lipnja 1941—XIX, br. 453;[4]

NAREĐUJEMO:

Čl. 1

U području anektiranom Kraljevini Kr. Zak. Odl. 18 svibnja 1941—XIX, br. 452[5] sva društva, tijela i stranačni organi, koji nijesu Odjeli Nacionalne Fašističke Stranke, smatrani su nezakonitim te od dana u kojem stupa u snagu ova naredba bivaju bezodvlačno raspušteni i absolutno zabranjena ikakva njihova djelatnost kao i ponovna reorganizacija pod ikakvim oblikom.

Čl. 2

K tome u koliko je ustanovljeno u prednom članku, zabranjeno je, istim danom, promicati, osnivati, organizirati i upravljati u rečenom području, društva, bića, ustanove ili sekcije, kojegod druge naravi, osim zakonito pripoznatih od Fašističke Države.

---

[1] Naredba (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljena je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 2 od 1. avgusta 1941, na str. 2. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2] Đuzepe

[3] U tekstu na italijanskom jeziku: „Governatore della Dalmazia".

[4] Vidi dok. br. 32.

[5], [6] Vidi dok. br. 22.

Čl. 3

U roku od deset dana iza stupanja u snagu ove naredbe, presjednici, povjerenici i predstavnici takovih društvâ, bićâ, ustanovâ i njihovih odjelâ, osnivanje kojih je na temelju čl. 2 zabranjeno, opstojećih u području anektiranom Kraljevini Kr. Zak. Odl. 18 svibnja 1941—XIX, br. 452,[6] dužni su prijaviti Prefektu osnovno djelo, pravilnik, unutrašnji raspored te imenik i čast članovâ uprave te podati sasvim jasni i potpuni izvještaj organizacije i djelatnosti istih.

Prefekt ima pravo raspustiti takova društva, bića, ustanove i odjele te narediti zapljenu njihove imovine.

U slučaju priziva proti naredbi Prefekta Namjesnik će odlučiti bezuvjetno i bez prava na ikakvo uredovno ili pravno poboljšanje.

Čl. 4

Osim da djelo ne sačinjava teži prekršaj, tko se okrivi zabranama ustanovljenim u člancima 1 i 2, te tko zanemaruje prijavu o kojoj je riječ u čl. 3 ili podade lažnu prijavu, bit će kažnjen zatvorom od dva mjeseca do dvije godine te globom od Lira 1.500 do Lira 5.000.

Čl. 5

Ova naredba će biti objelodanjena javnim oglasima te će stupiti u snagu dne 19 srpnja 1941—XIX.

Iz Namjesničkog Sjedišta
Zara,[7] dne 19 srpnja 1941—XIX.

[7] Zadar

BR. 65

IZVEŠTAJ POSLANSTVA FAŠISTIČKE ITALIJE U ZAGREBU OD 19. JULA 1941. MINISTRU SPOLJNIH POSLOVA U RIMU O INCIDENTIMA IZMEĐU ITALIJANSKIH VOJNIKA I ORGANA NDH[1]

Kopija

POVERLJIVO

KRALJEVSKO ITALIJANSKO POSLANSTVO U ZAGREBU

Ekspresni telegram br. 768/394 Zagreb, 19. juli 1941—XIX

KRALJEVSKOM MINISTRU SPOLJNIH POSLOVA

Rim

Predmet: Incidenti između italijanskih vojnika i Hrvata.[2]

U poslednje vreme došlo je do niza manje ili više ozbiljnih incidenata između italijanskih trupa i Hrvata, o kojima sam obavešten kako od strane komande 2. armije, tako i od šefa Vojne misije, koji je primio na sebe zadatak da pregovara sa komandom hrvatskih oružanih snaga o pitanjima koja se odnose na posadnu italijansku armiju u Hrvatskoj.

O veoma ozbiljnom slučaju koji se 13. t.m. desio u Vrbovskom i kojom prilikom je ubijen jedan ustaša a ranjen jedan poručnik fašističke milicije, obavestio sam već to Ministarstvo telegramom br. 329 od 14. t.m.[3]

Prekjuče, 17. jula, desio se u Bakarcu drugi incident manjeg značaja, ali ipak važan, kojom prilikom je jedan ustaša ispalio puščani metak na italijansku pešadijsku jedinicu koja se vraćala sa obuke i ranio jednog našeg vojnika.

Druga armija i general Oksilija[4] izvestili su o tome centralnu vojnu vlast, koja je, kako mi izgleda, izdala uputstva da se pojačaju mere nužnog opreza, kako bi se otklonila mogućnost da stvaranje sve neprijateljskijeg raspoloženja dovede do iznenađenja, protiv kojih se moraju odmah preduzimati potrebne mere.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 10/1, k. 73.

[2] Odnosi se na civilne i vojne organe NDH.

[3] Redakcija ne raspolaže tim telegramom

[4] Antonio Cxilia, general, šef italijanske vojne misije u NDH

Već odavno i u više mahova zainteresovao sam ovu Vladu o činjeničnom stanju koje se stvara, naročito u odnosima između naših vojnika i ustaške milicije, i o potrebi da se preduzmu energične i radikalne mere da bi se izbegli sporovi koji bi mogli dovesti do sve brojnijih i ozbiljnijih incidenata. Najzad sam prekjuče razgovarao o tom pitanju sa samim Poglavnikom.

Prema tvrđenju hrvatskih vlasti, glavni uzroci zategnutosti koja sve više raste jesu:

— blagonaklonost prema Srbima i Jevrejima, o čemu italijanske trupe daju očigledne i neprekidne dokaze;
— krijumčarenje robe, koje je vršeno, kako izgleda, u velikom obimu, korišćenjem vojnih transportnih sredstava.

Takozvana blagonaklonost prema Srbima i Jevrejima može se razmatrati na dva načina: u pogledu zaštite ovih ljudi od progona kojima su izloženi i u pogledu olakšica koje se čine ovom elementu radi prebacivanja osoba i imovine preko hrvatske granice.

Poznato je da Vlada iz unutrašnjo-političkih razloga postupa protiv Srba i Jevreja na način koji odražava najveću energičnost, i koji se katkada, možda zbog ispada periferijskih izvršilaca, karakteriše nečovečnim divljaštvom. Desilo se da su žene i deca ubijani za odmazdu prema muževima i očevima, da su majke primoravane da prisustvuju streljanju svoje dece, i sve to naočigled naših trupa koje ne mogu da shvate niti da opravdaju ovakav postupak.

Mora se priznati da mi nismo nijednom intervenisali neopravdano. Izuzev nekoliko usamljenih slučajeva koji su, uz nepovoljne komentare naših ljudi na račun Hrvata, bili dovoljni da među Hrvatima stvore utisak moralnog zaštićivanja neprijatelja zemlje.

Možda na naše držanje uplivišu i poznanstva stvorena sa Srbima i Jevrejima koji su, bilo prinuđeni od samih mesnih vlasti, bilo dobrovoljno, da bi se zaštitili, primili u svoje kuće najveći deo italijanskih oficira i podoficira, koji se nalaze po raznim mestima u unutrašnjosti. U ovim vezama nije isključeno — tako tvrde Hrvati — i poneka veza sa ženama, koja je možda pojačala naš zaštitnički stav.

Ali ono što najviše izaziva nezadovoljstvo kod Hrvata nije u tolikoj meri moralna zaštita, već olakšice koje su — govori se — učinjene neprijateljima Hrvatske, da pobegnu sa teritorije spasavajući novac, nakit, itd.

Tvrdi se, u vezi s tim, da su italijanski vojnici učestvovali u tome čak i prevozeći ljude u službenim automobilima.

Poglavnik mi je tvrdio da je saznao kako je u Dalmaciji obrazovan centar za srpske i jevrejske izbeglice, na' koji on

može da gleda jedino kao na pravu „antihrvatsku tvrđavu". Dodao mi je dalje, da se ovakvo stanje stvari ne slaže sa graničnim olakšicama koje su tražene za Dalmaciju i da se ne može odobriti, na primer, prolaz s običnom propusnicom, sve dok ne bude obezbeđeno da izbeglice, koje su ranije pobegle iz Hrvatske uz našu potajnu pomoć, ne mogu da se vrate iz Dalmacije u Hrvatsku sa ciljem da tamo izazivaju nerede.

Nemam dovoljno podataka da bih mogao dati sud o ovim hrvatskim optužbama. Ja sam za svoj račun pristupio istrazi kod kraljevskih konzulatâ u Hrvatskoj, da bih saznao koliko je ulaznih viza izdato hrvatskim građanima za prelaz na italijansku teritoriju. Ispitivanje je u toku, ali iz onoga dosada što sam dobio mogu uveriti to Ministarstvo da su gore pomenute vize davane u veoma ograničenoj meri.

Međutim, ako je i bilo bekstava, očevidno je da su izvedena krišom. Tačno je da se problem Srba i Jevreja koji su pobegli u Dalmaciju ovde posmatra kao problem od prvoklasnog značaja po odnose između dveju zemalja, koji ne bi smeli više da se mute s obzirom na unutrašnju politiku koju vodi ova Vlada. Dozvoljavam sebi da skrenem pažnju toga Ministarstva na ovaj problem.

Nije mi poznato da li je bilo krijumčarenja robe i novca uz pomoć vojnih lica i sredstava. Izvesno je da je to bio uzrok mnogobrojnim incidentima između ustaša i naših trupa, pošto su ustaše htele da vrše nedopustivu kontrolu kamiona, železničkih vagona pa čak i vojnih lica.

U više mahova sam morao intervenisati da se taj pokušaj kontrole u potpunosti ukine. Data su mi uveravanja, ali mi je uvek prigovarano isticanjem pojave krijumčarenja, koja kod stanovništva, koje oseća oskudicu prehrambenih proizvoda, izaziva ozbiljno negodovanje protiv italijanskih trupa, tvrdeći da one oduzimaju zemlji ove proizvode ne samo za sopstvenu potrošnju već i za izvoz.

U pogledu valute, Poglavnik mi je u prisustvu ministra finansija saopštio da je iznos od 100,000.000 krijumčarenih dinara zaplenjen i da će biti spaljen. Dodao je da su neki Jevreji iz Trsta uhapšeni i da su ih štitila vojna lica.

Razjasnivši momente koji izazivaju trvenje i koji su izvor incidenata, ne odustajući od svoje akcije kod ove Vlade kako bih odstranio uzroke i iznad svega da bih kako treba u potpunosti zaštitio prestiž našeg vojnika, smatram za dužnost da tome Ministarstvu ukažem na potrebu da centralne vlasti preporuče našim vojnim komandama u Hrvatskoj da se jedinice i pojedinci besprekorno ponašaju, što će biti najsigurnija garan-

cija da se neće ništa moći upotrebiti kao povod za opravdanje sukoba sa lokalnim elementima.[5]

Veoma je važno:

— održavati potpuno neutralan stav prema unutrašnjoj vladinoj politici, shodno uputstvima koja sam primio od Vaše Ekselencije a koja bi trebalo poslati i vojnim vlastima:

— da vojne komande zabrane i pojedincima bilo kakvo iznošenje novca i robe, i da najstroža kontrola granica od strane carinskih organa onemogući svaki ovakav pokušaj.

M. P.[6]

Kazertano,[7] s.r.

BR. 66

IZVEŠTAJ VISOKOG KOMESARA CRNE GORE OD 20. JULA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA U RIMU O POGORŠANJU SITUACIJE U CRNOJ GORI I O REPRESALIJAMA ITALIJANSKE VOJSKE[1]

VISOKI KOMESARIJAT
CETINJE

20. jula 1941, 11.50 sati

MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA

Rim

450 — Dok se situacija oko Cetinja polako poboljšava i dok su putevi prema Budvi i Kotoru blokirani, situacija u unutrašnjosti, prema vestima koje je prikupio obaveštajni centar, sve više se pogoršava. Nisam u mogućnosti da proverim te vesti pošto oskudevam u sredstvima za vezu. Juče su streljana dva seljaka jer je kod njih nađeno oružije.

---

[5] Taj izveštaj je ministar spoljnih poslova dostavio Generalštabu, a ovaj ga je Komandi 2. armije uputio pod br. 12514 od 5. avgusta 1941 (vidi Arhiv VII, reg. br. 11, kut. 73, f. 1). O tom predmetu je komandant 2. armije podneo 24. avgusta iscrpan izveštaj Generalštabu (vidi dok. br. 129).

[6] Okrugli pečat Generalštaba kopnene vojske.

[7] Antonio Casertano, poslanik fašističke Italije u NDH

[1] Prepis dokumenta u Arhivu VII, reg. br. 4/8—1, k. 740. Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, R-356/896.

Komandant divizije je obrazovao Izvanredni sud da bi sudio zarobljenicima koje je zarobio puk alpinaca.[2] Nekoliko beskorisnih represalija koje su izvršene juče u Cetinju, na šta sam skrenuo pažnju vojnih vlasti, potvrđuju da je potrebno da se iz Rima šalju stroga naređenja po kojima bi represalije vršili za to odgovorni organi, a da primerno budu kažnjeni pojedinačni pokušaji koji, kao što se juče desilo, prelaze u pljačke. Ako bi se stvari i dalje ovako odvijale, sadašnja bi se situacija ustalila i mi bismo izgubili one koji su nam naklonjeni i sve bi teže bilo upravljati ovom zemljom.[3]

MACOLINI

Tačnost prepisa overava

[2] Misli se na Karla Tučija (Carlo Tucci), komandanta divizije „Mesina" (Arhiv VII, reg. br. 8/3—2, k. 740).

[3] Ne samo u Cetinju i cetinjskom srezu, već i u ostalim krajevima Crne Gore italijanski okupatori su preduzimali niz represivnih akcija: bombardovanje i paljevinu sela, masovno hapšenje, premlaćivanje građana, interniranje i odvođenje talaca, streljanje, pljačku i silovanje — sve je to bilo svakodnevna praksa okupatorskih jedinica pri gušenju ustanka u Crnoj Gori (vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi, tom III, knj. 1, dok. br. 2, 6 i 9, knj. 4, dok. br. 150, 153—155, 162, 164—166, 170 i 171). Redakcija ne raspolaže dokumentima o tome da su centralni organi zabranjivali takve postupke vojnih jedinica. Naprotiv, iz depeša i saopštenja Ministarstva spoljnih poslova i Vrhovne komande italijanske vojske, te iz naredbi glavnog komandanta okupacionih trupa Crne Gore vidi se ne samo da su centralni organi bili upoznati s takvom delatnošću svojih jedinica već i da su je ozakonjivali (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 152, 162, 164, 165, 166, 168 i 171).

BR. 67

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 20. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O JAČINI USTANIČKIH SNAGA, O PRETRESU, HAPŠENJU I INTERNIRANJU SUMNJIVIH LICA I O PLANOVIMA ZA ODBRANU PODRUČJA KOTORA[1]

Kab 440

Kotor, 20. jula 1941/XIX.

Telegram putem avionskog kurira — Poverljivo

Ekselenciji Đuzepe Bastianiniju [Giuseppe Bastianini]

Guverneru Dalmacije

Zadar

U 24 sata. Nema naročitih novosti. Uspeo sam da saznam o razmeštaju i brojnom stanju jačih ustaničkih bandi u pograničnim predelima provincije, koje iznosi oko 5000 ljudi, i saopštio sam to vojnim komandama. Moji poverljivi izaslanici sutra ujutro pregovaraće sa nekolicinom ustaničkih vođa iz Risna kako bi pokušali da ih nagovore da se vrate u zavičajna mesta i predaju našim garnizonima. Vojne patrole uhvatile su u operativnoj zoni Crne Gore nekolicinu naoružanih lica. Mislim da će im najhitnije suditi vojni sudovi. Dokazano je da mnogobrojne žene i dečaci srednjeg uzrasta učestvuju u akcijama ustanika. To čine i pravoslavni sveštenici. Stupio sam u vezu sa viđenijim katolicima i pravoslavnima kako bi sarađivali u akciji koja ide za tim da se ustanici predaju našim vlastima.[2] Imaće vremena do 24 sata sutra, ponedeljak, 21. o.m. Političke zatvorenike o kojima je reč u mom šifrovanom telegramu 439,[3] prepis priložen, njih oko 150, poslaćemo u Albaniju voj-

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 23/4—1, k. 551.

[2] U nastojanju da uguše ustanak, italijanski fašistički okupatori, pored masovnog terora nad stanovništvom, pokušavaju da lažnim obećanjima razbiju ustaničke snage. U vezi s tim, Privremena vrhovna komanda narodnooslobodilačke vojske za Crnu Goru, Boku i Sandžak je 27. jula 1941. uputila narodu proglas u kome objašnjava prave namere okupatora. (Vidi tom III, knj. 1, dok. br. 6.)

[3] Depešom br. 439 od 20. jula 1941. prefekt Kotora izveštava guvernera da je, sporazumno s pomorskim vlastima (admiral Tur i Bobieze) i komandantom divizije „Taro", naredio da se oko 150 političkih zatvorenika do 22. jula upute za Drač (Albanija) i moli da se nadležne vlasti upozore da ih prime i smeste u jedan od ranije pripremljenih logora (vidi Arhiv VII, reg. br. 10/2—1, k. 551).

nim brodom čim stigne vaša potvrda telegramom o pristanku albanskih vlasti. Iduće srede narediću da istovremeno započne čišćenje svih Jevreja i njihovih porodica koje ću takođe u petak uputiti brodom za Drač. U pitanju je oko tri stotine lica koja su se sva doselila u Boku u toku ove godine, većinom iz Srbije. Nijedno lice nije iz ovih krajeva. Biće potrebno da Guvernatorat o tome obavesti Albaniju a meni da to potvrdi. Budno pratim situaciju sporazumno sa ekselencijom admiralom Turom, koji je jednu krstaricu usidrio u luci Kotor a drugu u luci Risan, sa admiralom Bobieze, komandantom Vojnog mornaričkog sektora Tivat, i sa brigadnim generalom Pedracolijem [Pedrazzoli], komandantom divizije „Taro". Operativni planovi prema kojima bi trebalo postupiti i koji su sporazumno ocenjeni kao potrebni, jesu, uzev u celini, sledeći: Stvoriti sa divizijom „Taro" stalno obezebeđenje za odbranu teritorije na granici provincije Kotor i odrediti za ovo potreban broj odreda jakog sastava. Ovo stalno obezbeđenje moralo bi ostati na mestu za celo vreme vanrednog stanja. Stvaranje pokretnih odreda koji dejstvuju sporazumno sa prethodničkim formacijama 14. armijskog korpusa kojima je naređeno da sarađuju sa operacijama čišćenja i sa pritiskom na ustanike u predelima koje će odrediti Viša komanda. Stanovništvo mirno prati događaje pod utiskom snage i odlučnosti. Pojačano oružano čišćenje selo po selo, kuću po kuću od strane garnizona i policijskih snaga. Uspesi su ograničeni. Treba uzeti u obzir da je bivša jugoslovenska vojska ostavila mnogo automatskog oružja ne samo u skladištima koja su zaplenjena od naših vlasti već i raštrkano po poljima, po brdima i po šumama. Prema tome akcije čišćenja nailaze na velike teškoće jer zlonamerni uglavnom ne drže oružje u kući nego uzimaju iz skrovišta onoliko koliko im u datom momentu zatreba. Molim da mi se saopšte odluke o mogućnostima da se poneka roba dobije na pijaci u Dubrovniku. Potrebno je odobrenje komandi divizije od strane intendanture 2. armije.

Prefekt Skaselati

BR. 68

UPUTSTVO KOMANDE 14. ARMIJSKOG KORPUSA OD 21. JULA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O NAČINU UPOTREBE JEDINICA U AKCIJAMA ČIŠĆENJA CRNOGORSKIH USTANIKA[1]

Df. *4630*
24. VII 1941.[2]

KOMANDA XIV ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Br. 3691 op. prot. 21. juli 1941 — XIX

PREDMET: Uputstva za akciju čišćenja crnogorskih ustanika

. . . . . adrese izostavljene . . . . .

Ekselencija komandant Oruž. snaga Albanije ukratko je dao neke norme za upotrebu jedinica u akcijama čišćenja, sa kojima vas upoznajem kako bi ste mogli da se rukovodite njima u vašoj akciji komandovanja i da ih objavite potčinjenim komandama.

1) — Kretanje evolucionim strojevima sa artiljerijom u centru formacije.
2) — Konvergentne kolone prema istom cilju.
3) — Automatski defanzivni raspored u mestima zastanka, čak i kad se zastaje na kratko vreme.
4) — Usko sadejstvo avijacije uz prethodan tačan i detaljan sporazum.
5) — Vatru podesiti tako da štednja municije omogući pokretljivost kolona.
6) — Maksimalna agresivnost kako bi smo uvek imali moralnu nadmoć: mi treba da vršimo pritisak na neprijatelja a ne on na nas.
7) — Održavanje tajnosti šifrovanim saopštenjima: pripremiti i saobraziti male uobičajene kodekse najpotrebnijih izraza. Izbegavati razgovor po kantonmanima. Na taj način postizati iznenađenje. Tri „S": *Silenzio — Segreto — Sorpresa.*[3]

GENERAL KOMANDANT
Luiđi Mentasti [Luigi Mentasti]

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 14/2, k. 781.
[2] Dopisano mastilom.
[3] „Tišina — Tajnost — Iznenađenje".

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ (48-ma)

„Napred po svaku cenu“

ODELJENJE NAČELNIKA ŠTABA

Odsek *Operacija* i Službi

Br. 3079/Op. prot. V. P. 48/A, 23. juli 1941 — XIX

Komandi 207. pešadijskog puka
Komandi 208. pešadijskog puka
Komandi 164. ledije cr. koš.
Komandi 48. artiljerijskog puka
Komandi 48. minobacačkog bat.
Komandi 48. topovske baterije
. . . . . radi ravnanja.

M. P.[4]

Po naređenju
PUK. NAČELNIK ŠTABA
(A. Bertorele)
[A. Bertorelle]

[4] Okrugli pečat: Komanda pešadijske divizije „Taro“.

BR. 69

NAREDBA MUSOLINIJA OD 22. JULA 1941. O PROMENAMA U UREĐENJU I POSTUPKU VOJNIH RATNIH SUDOVA[1]

OBZNANA DUČE-A FAŠIZMA, PRVOG MARŠALA CARSTVA, KOMANDANTA TRUPA KOJE OPERIŠU NA SVIM FRONTOVIMA, 22 srpnja 1941—XIX.

Promjene u uređenju i postupku Vojnih ratnih sudova.

DUČE
PRVI MARŠAL CARSTVA
KOMANDANT TRUPA KOJE OPERIŠU
NA SVIM FRONTOVIMA

Vidjev član 251 Vojnog kaznenog zakona:

NAREĐUJE:

Čl. 1

Ustanovljuje se Sekcija Suda II Armije, sa sjedištem Sebenico[2] imajući jurisdikciju nad snagama spomenute Velike jedinice, razmještenim na području bivše Jugoslovenske države, koje nije obuhvaćeno u provincijama Lubiana[3] i Fiume.[4]

Sekcija predviđena prednjim stavom nadležna je također da presuđuje u krivičnim djelima podložnim vojnoj ratnoj jurisdikciji od bilo koga počinjenim:

a) na području Dalmacije;
b) na drugim područjima bivše Kraljevine Jugoslavije, navedenim u prvom stavu, za vrijeme trajanja talijanske vojničke okupacije.

U slučaju veze postupaka koji spadaju pod nadležnost Vojnog ratnog suda II Armije ili odnosne Sekcije sa drugima koji spadaju pod nadležnost druge sudske vlasti, vojni sudac može narediti, iz razloga shodnosti, odvajanje postupaka.

Čl. 2

Ukinut je Vojni ratni sud IX Armije počam od 30 lipnja 1941 — XIX.

---

[1] Dokument (na italijanskoom i srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 3, od 15. avgusta 1941, na str 2. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2] Šibenik

[3] Ljubljana

[4] Rijeka

Nadležni presuđivanja visećih postupaka kod gore rečenog Suda doznačuje se Teritorijalnom vojnom ratnom sudu Tirana.

Čl. 3

Nadležnost presuđivanja krivičnih djela podložnih vojnoj jurisdikciji, počinjenih na području Kosova, Debra i Struge, pridata, po članu 1. Naše obznane od 11 svibnja 1941 — XIX, Ratnom vojnom sudu Cettigne,[5] doznačuje se Teritorijalnom ratnom vojnom sudu Tirana.

Čl. 4

Ratni vojni sud XI Armije, počam od 1 srpnja 1941 — XIX, preuzima naziv Vojnog ratnog suda Više komande oružanih snaga u Grčkoj.

Djelokrug koji je, u pogledu funkcionisanja Armijskog suda, pripadao komandantu Velike jedinice kod koje je Sud bio ustanovljen, doznačuje se višem komandantu Oružanih snaga u Grčkoj.

Čl. 5

Ova obznana, osim naročitih termina u njoj utvrđenih članovima 2 i 4, stupa na snagu od datuma njezinog objelodanjenja u „Službenom listu".

Iz Glavnog stana Oružanih snaga

dana 22 srpnja 1941 — XIX

MUSSOLINI

[5] Cetinje

BR. 70

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 22. JULA 1941. O NADLEŽNOSTI I PRAVIMA VOJNIH RATNIH SUDOVA[1]

NAREDBA br. 39

GLAVNA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

U vezi sa ovlašćenjima dobijenim Naredbom od 9. novembra 1940. XIX od Duče-a, Prvog Maršala Imperije, Komandanta operativnih grupa na svima frontovima;

U vezi sa članom 1. Ratnog zakona Kraljevine Italije, koji važi i za Kraljevinu Alabniju Kr. ukazom od 9. juna 1940 — XVIII, br. 194, potvrđenog zakonom od 4. jula iste godine, br. 319;

U vezi sa namesničkom odlukom Kraljevine Albanije od 31. decembra 1939. XVIII, br. 204, o zločinima prema državnim službenicima;

U vezi sa namesničkom odlukom Kraljevine Albanije od 31. maja 1940 — XVIII br. 189 potvrđene zakonom od 12. oktobra 1940 — XVIII, br. 485, i izmenjene odlukom Namesništva od 15. avgusta 1940 — XVIII, br. 379;

U vezi sa naredbama Vođe fašizma, Prvog Maršala Imperije Komandanta operativnih trupa na svim frontovima od 20. juna 1940 — XVIII o organizaciji i radu vojnih ratnih sudova; od 24 aprila 1941 — XIX, koja se odnosi na sudsku upravu na teritoriji koja je pripadala jugoslovenskoj državi, a koja je okupirana od talijanskih oružanih snaga od 11. maja 1941 — XIX, koja se odnosi na obrazovanje Vojnog ratnog suda u Cetinju;

Na osnovu vlastite naredbe br. 25 od 24. januara 1941— XIX;

NAREĐUJE:

Član 1.

Vojni ratni sudovi, kao i izvanredni, obrazovani pri okupacionim trupama, nadležni su za utvrđivanje krivičnih dela počinjenih na teritoriji bivše jugoslovenske države, od lica pomenutih u članu 9. br. 3 i 5 Naredbe Dučea od 20. 6. 1940 — XVIII, iako se radilo o krivičnim delima koja spadaju u nadležnost suda Ujedinjenih oružanih snaga.

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/1, k. 740.

Član 2.

Ovlašćuju se komandanti velikih jedinica, da umesto Glavnog komandanta Oružanih snaga Albanije izdaju ovlašćenja za postupak u vezi sa krivičnim delima počinjenim nad državnim službenicima.

Član 3.

Na presude koje izriče Vojni ratni sud u smislu člana 1. ove Naredbe a koje se odnose na krivična dela koja bi spadala u nadležnost Vojnog suda Ujedinjenih oružanih snaga ne mogu se podnositi žalbe niti bilo koji drugi pravni lek, izuzev preinačenja onih presuda koje su izvršene u odsutnosti, revizije i prava Glavnog komandanta oružanih snaga Albanije, kad smatra da predmet zaslužuje milost Vladara, da naredi javnom tužiocu pri vojnom sudu koji je izrekao presudu da obustavi izvršenje kazne.

U slučaju revizije Vojni sud Ujedinjenih oružanih snaga postupiće po odredbama krivičnog zakona za Vojsku kao i po njegovim dopunskim odredbama, ali naređenja za postupak daje glavni komandant Oružanih snaga Albanije, a ovaj ga predaje javnom tužiocu koji je opunomoćen pri Vojnom sudu Ujedinjenih oružanih snaga.

Član 4.

Ova naredba stupa na snagu danom njenog objavljivanja na tabli komandi velikih jedinica koje su okupirale bivšu jugoslovensku teritoriju.

Iz Glavnog stana Glavne komande Oružanih snaga Albanije, 22. jula 1941 — XIX.

General Armije Komandant
Alesandro Pircio Biroli, s. r.

Za tačnost prepisa
General-major
Nač. štaba
Guljelmo Spikači
[Guglielmo Spicacci]

BR. 71

IZVEŠTAJ GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 22. JULA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI O SITUACIJI I DEJSTVU POTČINJENIH JEDINICA U CRNOJ GORI[1]

Br. 5423(21)[2]

29845 za Dučea.[3]

Op. Poverljivo

Vrhovna komanda
Operat. odeljenje — Istočno ratište
Br. 20999 Op. protok.
Primljeno: 26. jula 1941.

Potvrditi našu situaciju.[4]

G[5]

Predmet: Situacija u Crnoj Gori.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

Br. 8782 Op. protok. Taktičko mesto Skadar, 22. jul 1941—XIX

u 22 časa

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

Vrativši se iz Podgorice, gde sam uspostavio kontakt s komandantom divizije „Kačatori dele Alpi", izveštavam o situaciji danas, u 21 čas.

Divizija „Taro"

Okupirala je: Zeleniku (istočno od Herceg-Novog), putne čvorove kod Trojica i Krstaca (istočno od Kotora); pojačala je uporišta Kotor i Risan. Komanda se nalazi u Kotoru.

Komanda 208. pešad. puka sa dva bataljona nalazi se na sektoru Bara. U Tivtu potrebne mere preduzima Kr. mornarica, prema naređenjima komandanta divizije.

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/704—707.
[2], [3], [4] Dopisano olovkom.
[5] Verovatno paraf generala Guconija.

Divizija „Mesina"

U Cetinju je prikupila III/93. pešad. puka i 102. bataljon crnih košulja, ranije u Podgorici, pod komandom pukovnika Gabutija [Gabutti], komandanta 93. pešad. puka.

Sa 2. alpinskom grupom „Vale" izvršila je 20, 21. i 22. ovog meseca tri snažna prepada, uz efikasno čišćenje rejona Lopičići (jugoistočno od Cetinja), Bokovo (istočno od Cetinja), Petrov Do, raskrsnice Cekanje (severozapadno od Cetinja), i u sadejstvu sa divizijom „Taro" u Krstacu otvorila put prema Kotoru.

Drži garnizon u Budvi s pukovnikom Berteli [Bertelli] (94. pešad. puk) i stare garnizone na severoistočnom području, među kojima i garnizon Plav, ojačan jednim bataljonom divizije „Pulje" i jedinicama albanskog starešine kapetana Preng Kalija [Cali].

Divizija „Pusterija"

Posle izvršenog čišćenja na području Virpazara, vraćajući se s celim 11. alpinskim pukom u Rijeku, preduzela je u toku današnjeg dana čišćenje između Rijeke i Vignjevića, gde se, po grupama, prijavilo 75 ustanika i predalo oružje.

Sedmi alpinski puk, koji je iz rejona Pećurića motornim vozilima prebačen u Podgoricu, stavljen je danas, 22. jula, na raspolaganje diviziji „Kačatori dele Alpi" radi učešća u nastavljanju akcije prema Danilovgradu (koja će ponovo biti preduzeta sutra, 23. o.m., u 5,30 časova).

Divizija „Kačatori dele Alpi"

Na dan 21. o.m. započela je napad na položaje koje su ustanici, uz pomoć automatskog oružja, organizovali za odbranu na visovima koji sa severa nadvišavaju kotlinu Podgorice.[6] Vodeći ceo dan borbu sa 4 bataljona i dva diviziona, proterala je neprijatelja prema severozapadu i čvrsto posela izlaze iz pomenute kotline (dosad ustanovljeni gubici: poginula 2 i ranjeno 9 oficira; poginulo 15 i ranjeno 127 vojnika).

S obzirom na žestok otpor ustanika, čija je jačina procenjena na 2000 ili 3000 ljudi,[7] komanda divizije je odlučila da sutra, 23. o.m., nastavi akciju s pet bataljona, dok će 7. alpinski puk obezbediti garnizon Podgoricu i držati dostignute položaje.

---

[6], [7] Na tim položajima su se nalazile Momiško-tološka, Gorička, Podgorička, Spuška, Klikovačka, Novoselska, Bandićka i dve zagaračke ustaničke čete i Piperski ustanički bataljon. U međuvremenu, posle oslobođenja Danilovgrada, pristigli su i Zagaračko-bandićki, Kosovoluški i Spuški ustanički bataljon (NOB u Crnoj Gori 1941—1945, str. 72—73).

Pošto rejon Pipera, severno od Podgorice, obuhvaćen rekama Zetom i Moračom, poznat kao žarište boljševizma i radio-stanicama neposredno povezan sa GPU u Moskvi, predstavlja opasnost za desni bok kolone „Kačatori dele Alpi", naređeno je da se organizuje odbrana boka na visovima Rogami (FG—XT, karta 1 : 100.000).

Naređeno je izviđanje i bombardovanje iz vazduha.

Konjička grupa „Guide"

Stigavši 21. o.m. u Skadar, određena je za izviđanje duž puta Skadar — Podgorica, kao i za obezbeđenje telefonskih linija, koje su nekoliko puta bile prekinute.

Grupa bataljona „Skenderbeg" (četiri bataljona)

Izvršila je čišćenje rejona Mikulića (istočno od Bara) i, s jednom albanskom jedinicom, rejona Livari.

Zatvara pogranični pojas između Skadarskog jezera i Bara, gde je stigao 106. bataljon granične straže, određen da smeni dva bataljona 208. pešad. puka divizije „Taro", koji treba da se prebace u Budvu.

114. bataljon granične straže

Dve čete kao posada aerodroma u Skadru; jedna četa na obezbeđenju zarobljeničkog logora; mitraljeska četa u Skadru, s tim da jedan vod drži spreman za prebacivanje vazdušnim putem u Nikšić radi odbrane aerodroma u Nikšiću.

Kao izmena u ranijim direktivama o kojima sam izvestio dopisom br. 8461/Op. od 17. o.m.,[8] a imajući u vidu poslednje događaje i želeći da omogućim odlučniji ritam dejstva prema severu, gde je otpor jači, preduzeću takođe i mere za upotrebu divizije „Venecija" (dolina Morače); naređenje u vezi sa ovim dostaviću naknadno.

S obzirom na to da su se snage ustanika pojačale delovima iz prekograničnih područja, naročito u rejonu severno i zapadno od Podgorice, u kojemu dejstvuje divizija „Kačatori dela Alpi" (ojačana 7. alpinskim pukom, koji poseda područje Podgorice), smatram da će za čišćenje područja Podgorica — Nikšić (na kome se nalazi oko 60 km puta, usečenog među strmim, teško prolaznim padinama) biti potrebno nekoliko dana.

Na kraju, mogu da izjavim da situacija postaje sve složenija kako zbog sve većeg priliva jakih ustaničkih snaga u

[8] Vidi dok. br. 56.

Crnu Goru, tako i zbog širenja ideja panslavizma, koje se povezuje i pridružuje već ionako istaknutom boljševičkom duhu ovog regiona.

Kako se saznaje, ustanicima, veoma pokretnim i veštim u partizanskom ratovanju, rukovode iskusne starešine među kojima se nalaze i bivši jugoslovenski oficiri. To je narod spreman na sve i nadahnut mističnim fanatizmom, tako da, kako me izvestio komandant divizije „Pusterija", oni koji su zarobljeni sa oružjem pristupaju streljanju a da ni okom ne trepnu.

U cilju deblokiranja naseljenih mesta, kontrolisanja komunikacija i obezbeđivanja veće brzine u operacijama, veoma korisne bi bile jedinice oklopnih automobila i tenkova.

M.P.

Komandant, armijski general
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

BR. 72

IZVEŠTAJ GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 23. JULA 1941. NAČELNIKU GLAVNOG GENERALŠTABA O TEŠKOĆAMA U IZVOĐENJU OPERACIJA U CRNOJ GORI[1]

Poverljivo Br. 5423(20)[2]

O/3

Vrhovna komanda
Operat. odeljenje — Istočno ratište
Br. 21016 Op. protok.
Primljeno 26. jula 1941—XIX

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

Br. 8790 Op. Poverljivo Taktičko mesto Skadar, 23. jul 1941—XIX
u 8 časova

Ekselenciji Kavaleru
načelniku Glavnog generalštaba

Rim

Odgovaram na depešu 20943/Op. od juče u 15 časova.[3]

Smatram da moj izveštaj br. 8782/Op. od 22. o.m., sastavljen posle ličnog obilaska Podgorice u cilju ispitivanja situacije na ovom veoma važnom sektoru, pruža elemente dostojne pažnje.[4]

Crnogorsko zemljište, 4/5 planinsko, sa oštrim i strmim liticama, koje se može uporediti samo s našim najtežim kraškim rejonima između Klane i Kastava, prolazno samo po retkim uskim putevima, mnogo usporava kretanje, naročito protiv ratobornog i fanatičkog neprijatelja. Da se ne bi zadocnilo, mora se odustati od artiljerijske podrške, osim u izuzetnim slučajevima, kad su od koristi pešadijska prateća oruđa. Neprijatelj je snabdeven automatskim oružjem. Stanovništvo podržava neprijatelja. Uspešna dejstva mogu se ostvariti iznenadno. Opasno je preduzeti prepade u dubinu ako se u međuprostore ne postave uporišta, uz garantovano snabdevanje i saobraćaj. Ni pomoću Oskara[5] ne bi bio moguć brži ritam. Oficiri, podoficiri i vojnici ispoljavaju visok moral, što se vidi iz gubitaka. Svi

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/702—703.
[2] Dopisano mastilom.
[3] Redakcija ne raspolaže tom depešom.
[4] Vidi dok. br. 71.
[5] Odnosi se na italijanske kolonijalne vojnike iz severne Afrike.

pokazuju najveće požrtvovanje i razumevanje. Kad se postigne potpuna dominacija u pravougaoniku Boka kotorska — Nikšić — Podgorica — Bar, a to je u toku, ostali problemi će biti olakšani. Odlučna i energična akcija na vojnom polju, uz strogi postupak s neprijateljem, izbegavajući nepravične i nezakonite postupke, propraćena je radom na ubeđivanju bacanjem letaka na crnogorskom jeziku, napisanih ćirilicom; izvesni rezultati su već postignuti, što se dokazuje javljanjem ustanika generala Espozitu[6] u cilju predaje. U vezi sa ovim dogovorio sam se jutros sa ekselencijom Macolinijem, koji je avionom „Roda" došao u Skadar.

Vazduhoplovstvo je požrtvovano ali, s obzirom na zemljište, može samo izvršiti dejstva za podizanje morala, uz izvesna celishodna uništenja naseljenih mesta;[7] međutim, protiv pokretnih ciljeva postiže slabe, skoro nikakve rezultate, jer su nevidljivi, čak i s male visine, zbog boje veoma ispresecanog zemljišta i senki od visokih litica.

U cilju suprotstavljanja situaciji naredio sam upotrebu divizije „Venecija" u dolini Morače: komanda divizije i jedan bataljon stižu sutra u Skadar; svi ostali delovi treba da stignu u toku osam dana.

Molim da me se, radi znanja, informiše o situaciji u Hrvatskoj i Srbiji. Na albanskom sektoru Gusinje, Plav i Peć dejstvuju delovi divizije „Pulje" s lokalnim jedinicama u cilju sprečavanja infiltracija.

Komandant, armijski general:
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

M.P.

---

[6] General Đovani Espozito (Giovani Esposito), komandant div. „Pusterija".

[7] Prema izveštaju Komande kr. karabinijera 14. armijskog korpusa od 20. jula 1941, vazduhoplovstvo je u toku tog dana bombardovalo naselja Petrov Do, Komarno, Boljevice, Limljane, Ugnje, Očiniće i Vrelo i raskrsnicu Čekanje (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/902—903).

BR. 73

NAREĐENJE GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 23. JULA 1941. KOMANDANTU 14. ARMIJSKOG KORPUSA O ZADACIMA ZDRUŽENIH JEDINICA U OPERACIJAMA ZA UGUŠIVANJE USTANKA U CRNOJ GORI[1]

Br. 5423(16)[2]

Poverljivo

O/3

Vrhovna komanda
Operat. odeljenje — Istočno ratište
Br. 21042 Op. protok.
Primljeno: 28. jula 1941—XIX

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
Štabno odeljenje — Operativni odsek

Br. 8793 Op. protok. *Poverljivo.* VP 22/A, 23. jul 1941—XIX u 20 čas.

Predmet: Upotreba krupnih jedinica u Crnoj Gori.

EKSELENCIJI KOMANDANTU XIV ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDANTU DIVIZIJE „VENECIJA"
KOMANDI POZADINE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE

i, radi znanja:

VRHOVNOJ KOMANDI
GUVERNATORATU DALMACIJE
KOMANDI 2. ARMIJE
KOMANDI IV ARMIJSKOG KORPUSA
VISOKOM CIVILNOM POVERENIKU CRNE GORE
KOMANDI VAZDUHOPLOVSTVA ALBANIJE
VOJNO-POMORSKOJ KOMANDI ALBANIJE

U vezi s mojim ranijim naređenjima.[3]

S obzirom na razvoj operacija koje su u toku i s obzirom na sadašnju situaciju, a u cilju postizanja nadmoćnosti nad ustanicima i sprečavanja da ovi konsoliduju svoje formacije i položaje, naređujem:

1. — *Divizija „Venecija"*

Umesto da se prikupi u Petrela, prosledíće u Skadar, gde prelazi na raspolaganje XIV armijskog korpusa. U toku sutra-

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/696—698.
[2] Dopisano mastilom.
[3] Vidi dok. br. 56; tom III, knj. 4, dok. br. 149.

šnjeg dana mora pristići komanda divizije s jednim pešad. bataljonom; zatim će slediti ostale jedinice i ustanove u zavisnosti od dogovora između komande divizije i komande pozadine Više komande Albanije radi transportovanja motornim vozilima.

Divizija „Venecija" ima zadatak da očisti područje duž pravca Podgorica — Kolašin — Bijelo Polje — Pljevlja, čim prikupi dovoljne snage. Prvi delovi koji stignu u mesto započeće iz Podgorice čišćenje manjih razmera.

Divizija će na svom raspolaganju imati alpinski bataljon i artiljerijski alpinski divizion „Val Taljamento" [„Val Tagliamento"], koji će iz Boga stići u Podgoricu brigom Komande XIV armijskog korpusa.

2. — *Divizija „Pusterija" (sa II alpinskom grupom „Vale")*

Nastaviće čišćenje područja Podgorica — Rijeka — Čisto Polje — Martinovići.

Zatim će čistiti pojas između mora i Skadarskog jezera od severa prema jugu.

3. — *Divizija „Kačatori dele Alpi"*

Nastaviće čišćenje na pravcu Spuž — Danilovgrad — Nikšić — Šavnik — Žabljak — Goransko.

Iz Danilovgrada će, u saradnji sa divizijom „Mesina", preduzeti prepad na Čevo.

4. — *Divizija „Mesina"*

Pored čišćenja područja Cetinja, učestvovaće u dejstvu divizije „Kačatori" vršenjem prepada na Čevo.

5. — *Divizija „Taro"*

Nastaviće svoj sadašnji zadatak za provinciju Kotor, održavajući vezu s Cetinjem (divizija „Mesina").

Dva bataljona 208. pešad. puka sa komandom tog puka dejstvovaće iz Bara u pravcu Budve, duž obalskog pojasa, u sadejstvu sa divizijom „Pustarija".

Pored toga, ona će se pobrinuti za uređenje i posedanje aerodroma u Grudi.

6. — *Divizija „Pulje"*

Pošto svojim jedinicama i albanskim naoružanim jedinicama osigura garnizone Gusinje i Plav[4], sa I alpinskom grupom „Vale" (bataljoni „Val Fela" [„Val Fella"] i „Val Natisone") preduzeće akciju prema Andrijevici, u sadejstvu sa divizijom „Venecija".

[4] Prema izveštaju Komande kr. karabinijera 14. armijskog korpusa od 20. jula 1941, jedna jedinica div. „Pulje" krenula je prethodnog dana iz Peći prema Plavu (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/902—903).

Komanda XIV armijskog korpusa regulisaće akciju I alpinske grupe „Vale“ između divizija „Venecija“ i „Pulje“.

7. — *Grupa bataljona „Skenderbeg“ i CVI bataljon granične straže*

Na graničnom pojasu između Skadarskog jezera i Bara zatvoriće sve pravce protiv bilo kakvog upada ustanika.

8. — *Vazduhoplovstvo*

U pomenutim dejstvima učestvovaće jakim i iznuravajućim bombardovanjem velikim i malim bombama i mitraljiranjem, kao i prošlih dana, a na osnovu zahteva koji će s vremena na vreme biti postavljeni.

Izražavam živu zahvalnost oficirima, podoficirima i vojnicima za visoki borbeni duh koji su dosad pokazali.

Treba stalno imati u vidu neophodnost da se u svim prilikama dejstvuje brzo, odlučno, i neumoljivom energijom, ali bez nepotrebne odmazde.

Komandant, armijski general
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

BR. 74

OBAVEŠTENJE PREFEKTA KOTORA OD 23. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O REPRESALIJAMA GARNIZONA BUDVA NAD CIVILNIM STANOVNIŠTVOM[1]

Gab 490

23. jula 1941/XIX.

Ekselenciji

Vitezu Velikog krsta Đuzepe Bastianiniju
Guverneru Dalmacije

Zadar

Uz moje jučerašnje obaveštenje u pogledu situacije u Budvi dajem još obrazloženje samo u informativne svrhe.[2]

Čini se da su izbile ozbiljne nesuglasice između komandanta tamošnjeg garnizona i predsednika vojnog suda.[3]

Razlog treba tražiti u postupcima koje je primenjivao pukovnik komandant, koji su, prema izjavi predsednika Suda, nečovečni, preterani i bez koordinacije. Komandantu garnizona se pripisuje više slučajeva nemilosrdne svireposti i nepomirljive strogosti koje, prema izjavi predsednika, nije trebalo dozvoliti.

Tačno je da je tamošnji garnizon pretrpeo u ovom žalosnom događaju najviše gubitaka,[4] da su navodno i ustanici zlostavljali neke ranjenike iz sastava tamošljnih odeljenja što je izazvalo živu želju za odmazdom koja se mora shvatiti — u pitanju su ustanici — u pitanju su lica koja podmuklo napadaju — u pitanju je nekoliko odrpanaca koji su se usudili ugroziti italijansku vojsku i pobuna im je omogućena usled delotvorne pomoći koju pruža čitavo brdsko stanovništvo, bilo sa sredstvima i ljudima, bilo sa ženama i namirnicama.

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 28/4—1, k. 551.

[2] Reč je o depeši br. 465 od 22. jula 1941. čija je sadržina sledeća: „Smatram korisnim da vam skrenem pažnju na događaje u Budvi zbog posledica stihijskog preduzimanja preterano strogih mera od ovog garnizona, koji po mome mišljenju preteruje, jer merama ugušivanja moraju prethoditi mere sprečavanja i tačno razmotrene situacije. Sutra ujutru biće dostavljen opširan izveštaj, jer sam naredio da se prikupe tačni podaci. Kako vam je poznato, Budva ne potpada pod nadležnost provincije Kotor. Prefekt Skaselati" (Arhiv VII, reg. br. 26/4—1, k. 551).

[3] Odnosi se na Vojni ratni sud pri Komandi okupacionih trupa za Crnu Goru, sa sedištem u Cetinju. Usled nestašice prostorija u Cetinju, sud je, početkom jula 1941, za svoje sedište odredio Budvu, zadržavajući naziv Vojni ratni sud — Cetinje (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/1, k. 551).

[4] Vidi dok. br. 60.

Nema sumnje da osećanje pravednosti, i pored strogog primenjivanja zakona i pravde, predsedniku suda ne dozvoljava da dopušta neumereno prolivanje krvi koje je nezakonito i van granica pravde i zakona.

Reći ću ti da je moj utisak da bi bilo bolje o nekim stvarima manje raspravljati i da bi svako morao dejstvovati u svome sektoru, izbegavajući da donosi hladnokrvno sud o tome što se u prošlim danima u razjarenosti moglo dogoditi.

Hoću da ti skrenem pažnju na sledeće:

Preporučujem ti da ovoga časa ne prihvatiš eventualnu ponudu da ti se ustupi teritorijalna nadležnost nad Budvom — sem ako se definitivno priključi Dalmaciji — jer ne krijem da me je zamorilo da brinem tuđu brigu kada je ona, kao u slučaju Budve, kompromitovana na već poznati način.

BR. 75

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 23. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O HAPŠENJU JEVREJSKIH PORODICA, POTREBI ZA POJAČAVANJEM KARABINIJERA I BOMBARDOVANJU PREDELA NJEGUŠA[1]

Gab 530

Kotor 23. jula 1941/XIX.

Telegram putem avionskog kurira

Ekselenciji Đuzepe Bastianiniju

Guverneru Dalmacije

Zadar

U 24 č 24. jula 1941/XIX

U toku današnjeg dana nije bilo značajnih novosti.
Nastavlja se čišćenje jevrejskih porodica kojih dosada ima oko sto šezdeset.[2] Uputiće se za Albaniju u subotu ujutru. Prema mome prethodnom izveštaju naredio sam Jevrejima da deponuju sve iznose preko pet stotina lira po osobi. Posledica ovog ograničenja je da su u Italijanskoj banci deponovani zamašni iz-

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 32/4—1, k. 551.

[2] Opširnije o hapšenju i interniranju Jevreja vidi dok. br. 58.

nosi strane i italijanske valute.[3] Razmatram hitnu potrebu da se kod ovdašnje grupe Kr. karabinijera stvore uslovi da može osnovati područne stanice na važnim tačkama pograničnih predela. Ove stanice omogućiće da uspešno nadziru osetljiva naselja provincije. Grupa je tražila pojačanje od sto pedeset karabinijera i odgovarajućeg broja oficira i podoficira. Usrdno molim da se ova neodložna potreba objavi višim mestima.

Jutros oko 10 sati kopneno vazduhoplovstvo zabunom je bombardovalo predeo sela Njeguši u Crnoj Gori i nanelo gubitke od dva poginula i dva ranjena pripadnika vojnog garnizona i pet mrtvih i dvadeset i jednog ranjenog kod civilnog stanovništva.

Ova greška veoma je uzbudila stanovništvo.

Primio sam obaveštenje da je Predsednik vlade preneo svu vlasti u Crnoj Gori na generala Pircija Birolija.[4]

Visoki komesar vraća se u Rim sa funkcionerima i članovima.[5]

Prefekt Skaselati

---

[3] Depešom br. 575 od 28. jula 1941. prefekt Kotora je izvestio guvernera Dalmacije da je „kontingent Jevreja poslat jutros za Drač" i da su dotada „izbrojani sledeći iznosi zaplenjeni od Jevreja: lira 1,750.828; 379 napoleondora, 120.000 stranih novčanica" (vidi Arhiv VII, reg. br. 20/11, k. 542).

[4] Vidi dok. br. 78.

[5] Vidi dok. br. 83.

BR. 76

IZVEŠTAJ KOMANDE DRUGOG MOBILNOG BATALJONA KRALJEVSKE FINANSIJSKE STRAŽE OD 24. JULA 1941. KOMANDI GARNIZONA U KOTORU O ORUŽANOM SUKOBU SA USTANICIMA KOD ČEKANJA[1]

KOMANDA II MOBILNOG BATALJONA KR. FINANSIJSKE STRAŽE
KOTOR

Br. prot. 3601 Kotor, 24. jula 1941—XIX. F.E.

Predmet: Izveštaj o oružanom sukobu na dan 15. jula 1941. u Čekanju

KOMANDI GARNIZONA

Kotor

Opšta prijemna arhiva
Reg. 23. jula 1941/XIX

i na znanje

KR. PREFEKTURI

Kotor

Dostavlja se na znanje prepis izveštaja Glavne komande Kr. finansijske straže od 22. o.m.

„Na dan 14. o.m. Vojna komanda u Kotoru, sporazumno sa Kr. prefekturom, naredila je da se preduzme akcija sa postavljenim ciljem Njeguši a eventualno Cetinje, i sa sledećim zadacima:

— očistiti put između Kotora i Njeguša i obezbediti saobraćaj na ovom putu; odneti odredu u Njeguše jedan sanduk ručnih bombi;

— očistiti put između Njeguša i Cetinja tako da se uspostavi veza i obezbedi saobraćaj.[2]

Sredstva: 1 vod pešadije,

2 voda brzih tenkova (9 tenkova, 1 motocikl naoružan puškomitraljezom),

2 kamiona, od kojih jedan rekviriran od nekog civila iz Kotora.

Vesti o ustanicima: Neka grupa zakrčila je put između Kotora i Njeguša i prekinula telefonsku liniju, jače grupe zakrčile su put na sedlu na oko 15 km od Cetinja.

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 26/3—1, k. 551.

[2] O ciljevima i organizovanju te akcije vidi dok. br. 42 u ovoj knjizi;. Arhiv VII, reg. br. 30/3, 29/3, 28/3, 37/3, k. 551.

Kapetan Dus Anđelo [Angelo], privremeni komandant II bataljona Kr. finansijske straže Kotor, ponudio se vojnoj komandi da prihvati komandu nad odredom jer se garnizon našao u teškoćama usled nedostatka ljudstva.

Docnije, pošto se situacija u zoni Bara pogoršala, odlučeno je da se za akciju upotrebi samo jedan vod od 4 brza tenka. Trupa je formirana od vojnika iste jedinice kojoj je pripadao i komandant, i to od Kr. finansijske straže.

Na dan 15. o.m. malo posle 5 sati, kolona je krenula iz Kotora u sledećem sastavu: 4 brza tenka, jedan motocikl za vezu, 2 kamiona sa 35 vojnika Kr. finansijske straže koji su naoružani sa 4 puškomitraljeza i 2 minobacača kal. 45.

Maršovalo se bez prekida dok kolona nije prešla poslednju serpentinu Lovćena. Tu je naišla na prepreku načinjenu od krupnih stena.

Pet ili šest lica koja su zauzela položaj vrlo visoko na brdu pobegla su a da nisu otvorila vatru i uzaludno su gonjena. Tristo metara dalje bila je druga prepreka, i ova pod nadzorom nekog lica na uzvisini, koje je takođe pobeglo.

Pošto su prepreke uklonjene, jedinica je produžila maršovanje istražujući obližnje visove pokušavajući da zarobi eventualne grupe ustanika. Pretresene su sve kuće u Žanjev Dolu i Krstacu ali nije nađeno oružje niti ijedan čovek. Ipak je utvrđeno da su ustanici spavali u kućama i senjacima u ovom mestu i da je jedan deo stanovništva pobegao na brzinu i ostavio kuće u neredu.

Posle dolaska u Njeguše, kapetan Dus naredio je civilnim čuvarima telefonskog voda da odmah uspostave telefonsku vezu sa Kotorom, a vojnicima Kr. finansijske straže da nadziru izvršenje naređenja.

Kada je selo savladano, kolona je nastavila pokret prema Cetinju, pošto je dobila obaveštenje da je put prekinut, da je sedlo čuvano od jakih ustaničkih grupacija i da će se vrlo teško moći nastaviti put.

Na sedlu su nađene protivtenkovske prepreke koje su postavljene nasred puta.

Pošto je iz razloga opreznosti, a da bi se izbegla iznenađenja od strane ustanika, odred za svaki slučaj snažno postrojen, prepreke su bačene u udolinu zajedno sa preprekama koje su se našle na ivici puta, u cilju sprečavanja kasnije upotrebe. — Na oko 300 m od druge prepreke put je bio prekinut jer je delimično miniranjem oštećen a ostatak je zakrčen stenama; posle raskrčavanja ove donice motorna vozila, iako uz teškoće, mogla su proći.

Neposredno na vrhu bila je šesta prepreka sa krupnim stenama: i ovde je put raskrčen.

U međuvremenu izvršen je pretres u kućama na sedlu kao i u kućama na raskrsnici Čekanja i utvrđeno je da su ustanici tamo prenoćili, ali se nije naišlo ni na oružje ni na ljude.

Pre samog polaska za Cetinje čulo se nekoliko pucnjeva iz karabina. Kapetan Dus naredio je vojnicima da iskoče iz kamiona i da se suprotstave ustanicima kojih je, sudeći po jačini vatre, moglo biti oko dvadeset, u cilju da se konačno odstrani svako ometanje slobodnog saobraćaja na putu za Cetinje.

Bilo je oko 11 sati. Mesto je bilo nepogodno za napad. *Ustanici su zauzeli položaje na visovima* sa obe strane puta za Danilovgrad.[3] Na ovaj upućena su dva brza tenka, da bi se izveo napad na ustanike sa leđa, ali bez uspeha, jer je put posle nekih 100 metara prešao u tesnac i mitraljeska vatra nije dejstvovala. Puščana vatra ustanika bila je vrlo precizna. Odmah je ranjen komandir voda lakih tenkova, koji je sjajno krenuo u napad sa svojim tenkom, a malo zatim jedan tenkista.

Napredovanje, pa i za koji metar, na otvorenom počelo je bivati teško. — Teško je ranjen u trbuh jedan stražar, posle je pao smrtno pogođen stražar Toskves [Tosques]. — Mora da su i ustanici imali teške gubitke.[4]

Kapetan Dus pošao je od jedne do druge grupe vojnika da bi regulisao skokove i kontrolisao paljbu. Posle dva sata borbe zaključio je, po žešćoj ustaničkoj vatri, da im je stiglo pojačanje. Istovremeno ustaničke grupe počele su okruživanje. Nastavljanjem akcije ne bi se više mogao postići željeni uspeh i svakako bi došlo do gubitka svih vojnika, oružja i sredstava kojim se raspolagalo. Pod ovakvim uslovima odlučio je vrlo celishodno da se izvuče i da nastavi put za Cetinje da bi tamošnjem garnizonu doveo dragocenu pomoć tenkova.

Manevar je bio vrlo težak, jer su se iza slabog zaklona jednog kućerka nalazila jedan pored drugog oba kamiona, a tamo su pristizali i brzi tenkovi da bi zamenili pregrejane cevi mitraljeza, čime je prouzrokovano kočenje oružja. Pošto je naredio da se pojača vatra iz puškomitraljeza, minobacača i karabina, kapeta Dus naredio je postupno odstupanje vojnika da bi ih doveo u zaklon. Zbog oskudnog prostora nije bilo mogućno poći istovremeno sa svim vozilima.

Kada se nekoliko ljudi već bilo popelo na kamion, puščani metak probušio je prednju gumu kamiona. Šofer stražar *Konti*

[3] Primetivši italijansku kolonu, ustanici su pretpostavljali da ona ima nameru da se probije prema Čevu, te su Cucku i Bjeličku četu, koje su bile orijentisane prema Cetinju, prebacili na položaje oko puta koji vodi za Čevo, tj. Danilovgrad (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/13, k. 2004 A: stenografske beleške).

[4] Prema izjavama učesnika te akcije, ustanici nisu imali gubitaka (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/13, k. 2004 A: stenografske beleške).

[Conti] zamenio je pod vatrom gumu i pri tome je ranjen u ruku i noge.

U međuvremenu vojnicima koji su se okupili da bi se popeli na kamione naređeno je da se vrate na svoja mesta, da se ustanicima ne bi otkrila namera napuštanja mesta borbe. Bilo je potrebno odreći se i motocikla koji je bio već neupotrebljiv, jer se nalazio potpuno na otvorenom prostoru, nasred puta i znatno udaljen od mesta koje su zauzimali vojnici.

Čim je opravljena guma, kapetan Dus poslao je dva brza tenka napred, naredio da se što više ljudi popne na kamion 626 i naredio povlačenje poslednjih ljudi minobacačkog voda. U ovoj akciji istakao se stražar *Nodari* Andrea, koji je, i pored neprijateljske vatre, na potpuno otvorenom terenu, povratio oba minobacača, od kojih jedan blizu poginulog strelca i drugi koji je napušten od teško ranjenog strelca, a da bi sprečio da padnu u ruke ustanika.

Zatim su pošla kola 626, dok su ustanici znatno pojačali vatru protiv ovoga i protiv drugog kamiona da bi im sprečili polazak.

Kada su prikupljeni ostali vojnici koji su se nalazili u kućerku i u okolini i pošto im je naredio da se popnu na kamion, popeo se i kapetan Dus i naredio da krenu najvećom brzinom. Bilo je oko 14 sati.

Civilni šofer ovog drugog kamiona bio je sjajan; rezervni šofer, već ranjen u ruku, još je dva puta ranjen. Vrlo žestoka paljba pratila je kolonu još dva kilometra i razbila nekoliko stakala na kamionima, probušila kabine i karoserije, ranjavala ljude koji su ležali na podu i *ubili ponekog.*

Sudeći po paljbi, ustanika je moralo biti nekoliko stotina. Oni su zauzeli položaje na visovima duž cele leve strane puta. Zatim je vatra popustila. Nađena su još tri zakrčenja puta stenama na maloj udaljenostti jedno od drugoga. Na sva tri mesta vojnici prvog motornog vozila gotovo potpuno su raskrčili put a kapetanu Dusu bilo je dovoljno da skoči iz kabine drugog kamiona pa da ukloni samo po koji kamen i da se omogući prolaz. Srećom, vatra koja se kod prve prepreke ograničila na nekoliko hitaca, na drugim je prestala.[5]

Posle dolaska u Cetinje kapetan Dus se zadržao u komandi divizije i naredio da kamioni i brzi tenkovi u kojima su se nalazili ranjenici nastave put do vojne bolnice.

Posle izvršenog proveravanja gubici iznose: od 35 stražara Kr. finansijske straže koji su pošli na put, ima 5 mrtvih, 16

[5] Dok se vodila borba kod Čekanja, ostale ustaničke snage orijentisane prema Cetinju, pretpostavljajući da će se italijanska kolona probijati prema Čevu, prebačene su na položaje oko ove komunikacije, tako da je komunikacija prema Cetinju ostala nebranjena (Arhiv VII, reg. br. 1/13, k. 2004 A).

ranjenih, od kojih 8 teže, i smešteni su u bolnicu, drugi su zadobili neznatne rane od parčadi i od okrznuća, 6 nestalih.

Uzrok nestanka ovih poslednjih je sledeći: bili su pored kapetana Dusa kratko vreme pre polaska i on je mislio da su se popeli na kola 626. Međutim, pošto su primetili da se pritisak ustanika pojačava, udaljili su se kako bi pokušali sprečiti vatrom napredovanje ustanika a da bi omogućili polazak motornih vozila. Pošto su se zatim izvukli iz obruča povukli su se prema Kotoru.[6]

Bili su to vojnici koji su se odlikovali u bici.

Vladanje svih vojnika bilo je sjajno po oduševljenju i po odvažnosti. Uprkos jačini vatre i gubicima, nastavili su napad i tek po naređenju svoga komandanta povukli su se boreći se.

Svi zaslužuju da se istaknu, ali naročito su se odlikovali, sem već pomenutih, komandir voda M.C.T. Darioli, mlađi vodnici Matei [Mattei] i Romano, stražari Lunali, Toskves [Tosques], Feručio [Ferruccio], Kieriči [Chierici], Karpin [Carpini], Markoni [Marconi], Basaka [Basacca], Peraino, Đani [Giani] i šofer Artioli.

Za njih ću naknadno podneti predloge za nagrađivanje.

U akciji koja je vođena tako sjajno, pri čemu je i cilj postignut, odlikovao se kapetan Dus, koji se javio dobrovoljno, umeo odlučno i čvrsto komandovati svojim ljudima, hrabrio ih stalno ličnim primerom, sa preziranjem opasnosti i sa sigurnošću u donošenju odluka. Prihvatajući borbu zadao je sigurno znatno gubitke neprijatelju koji je bio brojno jači i zaštićen pogodnijim položajima.

Brzinom u donošenju odluka izbegao je sigurno okruženje, iznoseći mrtve i ranjene, dok su nekim slučajem, za koji niko ne snosi krivicu, nestali ostali na mestu borbe. — Oni su mogli izbeći okruženje.

Pretrpljeni gubici ukazuju na žestinu okršaja. Iako je na njega ispaljeno mnogo metaka, kapetan Dus ostao je nekim čudom nepovređen, sem nekoliko vrlo lakih rana.

Stoga se kapetan Dus predlaže za odlikovanje srebrnom medaljom za vojničku hrabrost na bojnom polju.

Privremeni komandant
kapetan (Anđelo Dus)

„Hteo bih istaći držanje kapetana Anđela Dusa, ali pošto je to učinio on sam, uzdržavam se od ma kojeg daljeg postupka“[7]

Skaselati

[6] Prema izveštaju kvesture u Kotoru od 16. jula 1941. prefektu Kotora, prethodnog su dana kroz Njeguše, na putu za Kotor, pošla samo dva stražara (vidi Arhiv VII, reg. br. 12/1—1, k. 550.

[7] Primedba je dopisana plavom olovkom.

BR. 77

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 25. JULA 1941. O SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

Br. 5421(50) Op.[2]

PROMEMORIJA ZA DUČEA

25. jul 1941—XIX

Komanda Kr. karabinijera Albanije svojim telegramom od 25. ovog meseca izveštava da situacija u Crnoj Gori, mada se poboljšava, ipak i dalje ostaje teška, jer ustanici, pošto su se povukli na dominantne položaje, brojno jačaju. Postoji bojazan da mogu ugroziti Podgoricu.

Naše jedinice i albanske dobrovoljačke formacije krenule su s Kosova i sastale se s jedinicama iz Plava.[3] Nešto severnije, naseljena mesta Velika i Murina zauzeli su ustanici,[4] koji su, međutim, ponovo bili proterani iz Putz.[5]

Uhvaćeno je mnogo zarobljenika, od kojih su neki odmah streljani.

U nekim rejonima našim vlastima se prijavljuju slabije grupe ustanika radi predaje.

G.

---

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/905.

[2] Dopisano mastilom.

[3] Vidi dok. br. 73.

[4] Murinu su, 17. jula, oslobodili gerilci iz Pepića, Mašnice i Murine (zauzevši mesnu karabinijersku stanicu). Istog dana u Velici se ustanicima predalo, bez borbe, 7 karabinijera (Radovan Lekić, Andrijevički srez 1941—1944, „Obod", Cetinje, 1961, str. 57—58).

[5] To mesto nije pronađeno na karti 1:100.000.

BR. 78

OBAVEŠTENJE VRHOVNE KOMANDE OD 25. JULA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA O TELEGRAMU MUSOLINIJA GLAVNOM KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA U ALBANIJI DA PREUZME CIVILNU I VOJNU VLAST NA TERITORIJI CRNE GORE[1]

VRHOVNA KOMANDA
Personalno odeljenje opštih poslova

Prot. 001/Poverljivo

MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA

Kabinet P.P.

Predmet: Civilna i vojna vlast u Crnoj Gori

Dostavljam sledeći telegram koji je Duče poslao generalu armije Pirciju Biroliju, glavnom komandantu oružanih snaga u Albaniji:

„br. 20983/op/. Sati 13.30, 24. jula 1941—XIX.

Otidite u Cetinje da bi na licu mesta upravljali operacijama koje već liče na rat. Preuzećete zajedno sa vojnom i civilnu vlast.[2] Mussolini"

Ekselencija Pircio Biroli stigao je danas u 12 sati u Cetinje.[3]

NAČELNIK GLAVNOG GENERALŠTABA GENERAL
Ugo Kavalero

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 5/4., k. 738.

[2] U vezi s tim, Musolini je 26. jula 1941. izdao tri nove naredbe: jednom je Macolinija razrešio dužnosti visokog komesara Crne Gore, drugom je civilnu vlast na teritoriji Crne Gore preneo na komandanta okupacione vojske na istoj teritoriji, a trećom je vrhovnog komandanta ovlastio da ne imenuje civilnog komesara za teritoriju Crne Gore ako, „iz naročitih razloga", smatra da to nije potrebno. Na osnovu ovih naredbi, Pircio Biroli je istog dana izdao obaveštenje da preuzima punu vojnu i civilnu vlast nad celom teritorijom Crne Gore (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/1—1 i 8/2, k. 740).

[3] Pircio Biroli je u Cetinje stigao 25. jula 1941, a sutradan je zvanično preuzeo vojnu i civilnu vlast u Crnoj Gori (vidi Arhiv VII, reg. br. 42/3, k. 72, reg. br. 10/1, k. 48).

BR. 79

IZVEŠTAJ KOMANDE DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA“ OD 26. JULA 1941. KOMANDI 11. ARMIJSKOG KORPUSA O POSEDANJU DEMARKACIONE LINIJE OD SAVE DO PANSKE REKE I ČIŠĆENJU GRANIČNE ZONE ISTOČNO OD LJUBLJANE[1]

prethodni I odelj.
Arm. korp. (akt 1/1700 od 23/7)[2]

Br. 4568/Op.

V.P. 81, 26. jula 1941. god. XIX
(Pov.)

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA“
Odeljenje načelnika Štaba
Operativni odsek i službe

. . . Odeljenje

KOMANDA XI ARM. KORP.
ŠTAB
. . . Odeljenje
Stiglo 28. jula 1941—XIX
Br. 6743/M/41 12

Predmet: Izveštaj o čišćenju.

KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA

Komandant 55. legije crnih košulja saopštava sledeće:

„Jutros u 3 sata posednuta je demarkaciona linija od Save do reke Panske.

Posedanje su izvršili:

a) — od Save do južnog dela kote 455 — 2. četa 80. bataljona pojačana sa 50 pripadnika crnih košulja iz 55. legije;
b) — od južnog dela kote 455 do Tabora — 1. četa 80. bataljona pojačana sa 100 ljudi iz 55. legije;
c) — od Tabora do Panske 2. četa 3. brdskog bataljona crnih košulja.

Duž celog rasporeda bio je uključen 31 karabinijer i 10 nacionalnih vojnika.

Okupacija je izvedena putem dislokacije patrola od 3 čoveka duž čitave gore navedene linije, u ležećem stavu, međusobno povezanih vizuelno.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 15/4, kut. 457.
[2] Dopisano olovkom.

Istovremeno je određeno čišćenje granične zone između Zaloga i Sp. Kašelj—Zg. Kašelj—Slape—Vevče—Zadvor—Sv. Lenart—Sadinja Vas—Podlipoglav i demarkaciona linija.[3]

Navedenu operaciju vršile su patrole pod komandom oficira 38. bataljona, Kr. karabinijera i Kvesture a sastojale su se od Kr. karabinijera, nacionalnih vojnika i pripadnika crnih košulja 3. i 4. čete 80. bataljona.

Čišćenje je bilo završeno u 11 časova; bilo je uhapšeno više lica, od kojih su 4 zadržana.

U 14.30 časova saopštio je vicekvestor da je služba završena pa je komandant 80. bataljona naredio povratak jedinica u svoja sedišta.

Operacijama je rukovodio vicekvestor iz Ljubljane koji je bio zadovoljan disciplinom, ozbiljnošću i držanjem pripadnika crnih košulja 55. legije, 3. i 38. bataljona."

Po naređenju
M. P.[4] ppukovnika nač. štaba, sl. ods.
R. Brokolija [R. Broccoli]
PPuk. [potpis nečitak]
29. VII
M[5]

br. 4455 od 22. jula[6]

Kvestor Ljubljane u saglasnosti sa nemačkim vlastima, koje će morati da obave čišćenje radi pronalaženje krivca za zločin nad nemačkim carinikom,[7] o čemu je javila Komanda iz naslova od br. 4411, moraće u zoni Zalog da pohapsi lica koja su se eventualno sklonila na italijansku teritoriju zbog gore spomenutog čišćenja. Isti kvestor je za tu službu tražio kao pojačanje trupe koje će se, izuzev u slučaju protivnog naređenja te Komande, sastojati od bataljona cr. koš.

---

[3] Pri *dnu prve stranice originala dopisano olovkom*: „Odnosi se na operaciju čišćenja koju je tražila Kvestura u Ljubljani i koju je vodio vicekvestor sopstvenim ljudstvom u sadejstvu sa Kr. karabinijerima. Predlažem da se saopšti Komandi Armije. A. B. Da 29/VII. **M**[ario Roboti].

[4] Okrugli pečat Komande peš. divizije „Granatieri di Sardenja".

[5] Paraf komandanta 11. korpusa Marija Robotija (Mario Robotti).

[6] Sledeći tekst dopisan je olovkom.

[7] Nemačkog carinika su 19. jula 1941. ubila nepoznata lica (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 8 i 108).

BR. 80

DNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" OD 26. JULA 1941. KOMANDI ČETRNAESTOG ARMIJSKOG KORPUSA O OPERATIVNOJ DELATNOSTI JEDINICA I POKRETIMA USTANIKA U CRNOJ GORI[1]

Zf Poverljivo

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" (48-ma)

„Napred po svaku cenu"
Odeljenje načelnika štaba
Operativni odsek i službe XII—15

br. 3187/op. prot. V. P./A, 26. juli 1941—XIX

Predmet: Izveštaj u 18 časova 26. jula 1941—XIX

Komandi XI armijskog korpusa — Op. odelj. — *V.P. 14/A*
Komandi 207. pešadijskog puka
Komandi II/207. pešadijskog puka
Komandi II/208. pešadijskog puka
Komandi 48. artiljerijskog puka
Komandi 164. legije cr. koš.

i na znanje:

Ekselenciji prefektu *Kotora*
Vojnoj pomorskoj komandi *Tivat*
Komandi divizije „Mesina" *V.P. 91/A*
Komandi divizije „Marke" V.P.

1) — *Operativna aktivnost*

a) — Obalska zona

Pošto je ispunila određeni zadatak, kolona Policio je u potpunosti stigla u zonu Budva.[2]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/8, k. 550.

[2] Reč je o koloni 208. pešadijskog puka (bez jednog bataljona) divizije „Taro", koja je pod komandom pukovnika Policija (Polizio) nastupala iz zone Bar—Mišići ka Budvi. Prema depeši prefekta Kotora od 25. jula 1941. guverneru Dalmacije, ova kolona je stigla u Budvu 25. jula „nailazeći na neznatan otpor", uz gubitke od „dva poginula i 15 ranjenih" (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 152 i 156; Arhiv VII, reg. br. 33/4, k. 551). Prema članku „Godinu dana [divizije „Taro"] u Crnoj Gori", objavljenom u „Glasu Crnogoraca" od 5. avgusta 1941, 208. pešadijski puk „u oštrim borbama u Mišićima, Petrovcu i Martinovićima osvetio pale [vojnike] malih garnizona, koje su ustanici savladali . . ." i „brzim maršem za nekoliko dana očistio primorje između Bara i Budve" (vidi Arhiv VII, reg. br. 9/4, k. 781).

b) — Unutrašnja zona
Naša baterija 75/13 praćena jednom streljačkom četom, jutros u zoru sravnila je sa zemljom naselje Čavori, gde je bila opažena jedna grupa ustanika.

2) — *Rezultat obaveštenja*

Javljeno je o prisustvu ustanika — u jačini oko jednog bataljona — u zoni Grahovo i u zoni Viluse. — Javljeno je da se prema tim zonama premeštaju ustanici koji dolaze iz oblasti severno od Lovćena.

KOMANDANT GENERAL
M. P. **G. Pedracoli**
[Predrazzoli]

BR. 81

IZVEŠTAJ KOMANDE 51. PEŠADIJSKOG PUKA OD 26. JULA 1941. KOMANDI DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI" O GUBICIMA U BORBI PROTIV CRNOGORSKIH USTANIKA U ZONI VELJEG BRDA[1]

51. PEŠADIJSKI PUK „ALPI"
— OBBEDISCO[2] —

KOMANDA
V. P. 100-A. 26. juli 1941—XIX

Br. prot. 1070

Predmet: Izveštaj o gubicima.

KOMANDI PEŠADIJSKE DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI"

Vojna pošta 100.A

Prema poslednjim proveravanjima puk je zaključno sa 25. tek. pretrpeo sledeće gubitke:[3]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 5/1, k. 665.

[2] Tu tradicionalnu lozinku-geslo (il motto araldico) jedinice teško je prevesti. Doslovan je prevod: pokoravam se.

[3] Iz pojedinačnih spiskova ranjenih i poginulih 51. puka vidi se da je on ove gubitke uglavnom pretrpeo u borbama od 21. do 23. jula pro-

Oficira: Mrtvih 2
Ranjenih 10
Podoficira: mrtvih —
Ranjenih 5
Vojnika: Mrtvih 23
(od kojih je 5 umrlo u bolnici)
ranjenih 127 +1[4]
Nestalih 1

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE
„KAČATORI DELE ALPI"
Datum 29. VII 1941 XIX

Br.	kat.	klasa	podklasa
958/23	1	2	

Naknadno će se poslati traženi pregled aktom br. 928/23, od 22. tek., čija je izrada u toku.

M. P.

PUKOVNIK KOMANDANT
Sokratte Đani
[Socrate Giani]

[5]U nedeljnom pregledu od 26. jula vidi se da su dvojica nestala.

Da li su se vratili? Jedan jeste.

Da mi se daju i drugi izveštaji i spiskovi.

---

tiv ustaničkih snaga koje su u rejonu Veljeg Brda (severno od Titograda) pokušale da spreče prodor italijanskih snaga prema Danilovgradu. Iz ovih spiskova proizlazi da je puk najveće gubitke pretrpeo 21. jula: 14 mrtvih (2 oficira i 12 vojnika), 93 ranjena (7 oficira, 3 podoficira i 83 vojnika) i 10 povređenih. I sutradan su gubici bili znatni: 11 poginulih vojnika, 44 ranjena (3 oficira, 1 podoficir i 40 vojnika) i 9 povređenih, dok je 23. jula ranjen samo 1 vojnik (vidi Arhiv VII, reg. br. 7/11—1 i 8/4—3, k. 664).

[4] Znak plus i broj 1 dopisani crvenom olovkom.

[5] Sledeći tekst je dopisan običnom olovkom.

BR. 82

IZVEŠTAJ KOMANDE SEKTORA ZELENIKA OD 26. JULA 1941. KOMANDI PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" O ZAUZIMANJUU GRAHOVA OD STRANE CRNOGORSKIH USTANIKA I OPSADI GARNIZONA VILUSE[1]

Telefonska depeša br. 620

26-VII-1941—XIX, 2,30 č

KOMANDA SEKTORA ZELENIKA

KOMANDI DIVIZIJE „TARO"

Kotor

Izveštaj poručnika Santinija iz 94. peš. puka — bivšeg komandanta garnizona Grahovo: „19. tek., mali garnizon Grahovo—Crna Gora — na oko 70 km od Grude, sastavljen od jednog oficira sa oko 60 vojnika i 9 pripadnika crngoroske žandarmerije i carine, bio je napadnut od strane jednog bataljona crnogorskih ustaničkih snaga od oko 380 ljudi naoružanih puškama, automatskim oružjem i jednim topom.[2] Posle pet dana otpora garnizon je kapitulirao ostavivši na terenu četiri mrtva i sedam ranjenih, od kojih su petorica pala u ruke neprijatelja.[3] Pripadnike crnogorske žandarmerije i carine ustanici su streljali.[4] Predaja je izvršena 24-og u 5 sati. Pošto su razoružali naše snage, ustanici su se uputili u Viluse, oko 18 km od Grahova, gde su opseli drugi garnizon od oko 150 ljudi."

Poručnik Santini ne može da izvesti o sudbini trupa iz Vilusa, ali predviđa da neće moći dugo da pružaju otpor.[5] Santi-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/1, k. 781.

[2] U napadu na Grahovo je učestvovalo oko 200 boraca: 42 borca Barske, 112 boraca Gornjopoljske, 30 boraca Zagorske i 10 boraca Nudolsko-zaslapske čete. Ustaničkim snagama je komandovao narodni heroj Sava Kovačević, koji je istovremeno bio i nišandžija na topu „Pito" (vidi Arhiv VII, reg. br. 16—21/5, k. 2001: „Prilog Sreskog komiteta SK Crne Gore o radu partijske organizacije u opštini grahovskoj u 1941").

[3] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 159.

[4] Prema pomenutom Prilogu, pripadnici bivše jugoslovenske žandarmerije, koji su tom prilikom zarobljeni zajedno sa italijanskim vojnicima, pušteni su kućama (vidi Arhiv VII, reg. br. 16—21/5, k. 2001).

[5] Opsada dobro utvrđenog garnizona Viluse trajala je do 31. jula 1941, kada je garnizon deblokirala jedna kolona divizije „Kačatori dele Alpi", pošto su se ustaničke snage prethodno povukle pred nadmoćnim snagama te divizije, koje su nastupale iz pravca Nikšića, i divizije „Taro", koje su nastupale iz Boke (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 161, 162 i 164; Arhiv VII, reg. br. 16—21/5, k. 2001). Nakon deblokiranja Italijani su se povukli iz garnizona, da bi ga alpinski bataljon „Val Peskara" (Val Pescara) ponovo poseo 9. avgusta 1941 (vidi dok. br. 109).

nijeve snage su ustanici otpratili do dalmatinske granice, blizu Vrbanje, i snabdeli ih hranom i vodom.[6] Oficir izveštava da su komunisti regularno organizovani, imaju Vrhovnu komandu i podeljeni su na pukove, bataljone i čete, imaju u izobilju oružja i municije.[7] Njegov utisak je da se može očekivati napad na naše položaje na sektoru. Poručnik Santini je telefonirao danas u 0,30 časova iz pošte u Mrcinama, gde se nalazi i odakle namerava da o tome izvesti svoju komandu.

pukovnik[8] Pelaci[9]

Šalje kapetan[10] Cokali [Zoccali]
Prima kapetan Astolfi

Ovo saopštenje je primio neposredno poručnik Mirabeli [Mirabelli] iz 163. bataljona u 0,30 č u Grudi i preneo ovoj Komandi u 1,30 č. (Primio je dežurni oficir kap. Cokali.)

---

[6] Prema izjavi Steve Kovačevića, pukovnika JNA, učesnika u borbama za oslobođenje Grahova, zarobljeni italijanski vojnici su 24. jula, preko Bijele, upućeni za Konavle (Gruda). Međutim, ustaško zapovjedništvo u Trebinju, u izveštaju od 26. jula 1941, navodi da je „u sukobu između crnogorskih ustanika i italijanskih trupa zarobljeno 51" i da su ove zarobljenike „Crnogorci vratili Talijanima i oni su juče (25. jula — prim. red.) došli u Trebinje" (vidi Arhiv VII, reg. br. 5/30, k. 84).

[7] U predelu Grahova ustaničke snage su bile organizovane u šest četa. Od automatskog oružja raspolagale su samo jednim starim avionskim mitraljezom sa 40 metaka. Jedan deo boraca nije imao puške, već samo ručne bombe (vidi Arhiv VII, reg. br. 16—21/5, k. 2001).

[8] U originalu: console — čin u M. V. S. N. (Dobrovoljačkoj miliciji za nacionalnu bezbednost), koji odgovara činu pukovnika kopnene vojske.

[9] Antonio Pelaci (Pelazzi), komandant 164. legije crnih košulja.

[10] U originalu: Centurione — čin u M. V. S. N., koji odgovara činu kapetana kopnene vojske.

BR. 83

DEPEŠA PREFEKTA KOTORA OD 26. JULA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O BOMBARDOVANJU NASELJA ČAVORI I INTERNIRANJU JEVREJA ZA DRAČ[1]

Gab 552 Kotor, 26. jula 1941/XIX.

Telegram putem avionskog kurira
Ekselenciji Đuzepe Bastianiniju

Guverneru Dalmacije

Zadar

U 9 č 26. jula 1941/XIX.

Tokom jučerašnjeg dana i ove noći nije bilo značajnijih događaja.

Potpuno je usklađeno davanje uputstava između prefekture, generala komandanta divizije „Taro" i admirala Mornaričkog sektora Tivat.

Jutros u zoru vod artiljerije divizije „Taro" bombardovao je naselje „Čavore" u predelu Lovćena i porušio blok kuća. Pravedna mera primenjena je posle proverene vesti da se juče u ovim kućama sastalo oko pedeset ustanika.[2]

Jutros je hidroavion Mornarice Tivat bacio letke sa naređenjem o predaji oružja za sva sela, naselja i zaseoke naše provincije. Istovremeno leci su izlepljeni u svim opštinama i garnizonskim mestima.

Saznajem da su diviziji „Taro" pravovremeno data ovlašćenja samo za teritoriju provincije Kotor i da je general Pircio Biroli od juče u podne preuzeo svu vlast u Crnoj Gori.[3]

Ekselencija Macolini putovaće danas avionom preko Zadra za Ankonu.

Očekuje se da će general Dalmaco[4] danas stići avionom iz Splita. Zadržaće se u Kotoru do sutra.

Vojni sud je prema potrebi premešten iz Budve u Kotor. Očekuje se izvršenje ove odredbe.[5]

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 34/4—1, k. 551.

[2] Vidi dok. br. 80.

[3] Vidi dok. br. 78.

[4] General Lorenco Renco Dalmaco (Lorenzo Renzo Dalmazzo), komandant VI armijskog korpusa, sa sedištem u Splitu.

[5] Odnosi se na Vojni ratni sud pri Komandi okupacionih trupa za Crnu Goru (vidi dok. br. 74).

Grupa srpskih Jevreja, ukupno 192 lica, otputovala je danas motornim brodom za Drač. Zadržavaju se u Tivtu da bi se opravile mašine motornog broda i nastavljaju put u ponedeljak u zoru i stižu istog dana po podne u Drač. Policijske vlasti Tirane su unapred obaveštene.[6]

I dalje se održava budnost na čitavoj teritoriji provincije i nije bilo incidenata.

Treba što pre postaviti lice za prefekturnog komesara opštine Risan.[7] Ovo lice treba da bude ozbiljno, umešno, energično i aktivno.

Uputio sam u opštine Miljorinija [Migliorini] od Ministarstva poljoprivrede za Dubrovnik da nabavi životne namirnice za dinare. Nije mi još poznato da li je intendantura 2. armije ukinula zabranu i odobrila izvoz neophodno potrebnih prehrambenih artikala u našu provinciju. Naredio sam da se podigne i plati pomenuta roba i poslata je u Kotor iz Zadra.

Prefekt Skaselati

---

[6] Vidi dok. br. 58.

[7] Iz izveštaja opštine Risan od 5. avgusta 1941. prefektu Kotora vidi se da je tada (pored svoje redovne dužnosti komandanta 207. pešadijskog puka divizije „Taro") tu funkciju obavljao pukovnik Anđelo Koča (Angelo Coccia). Vidi Arhiv VII, reg. br. 34/1, k. 550.

BR. 84

IZVEŠTAJ PREFEKTURE U SPLITU OD 27. JULA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O RUŠENJU ŽELEZNIČKE PRUGE LABIN — KAŠTEL STARI I PREKIDU T.T. VEZA SPLIT — ZADAR[1]

DT/Kr. prefektura u Splitu Split 27. juli 1941—XIX
Be. 01497—Jav. Bezb.
Predmet: Dela sabotaže u Provinciji Split

Opšta registracija u dolasku
br. 2776 Reg. 2. avg. 1941.
Kabinet — Pov.

Ministarstvu unutrašnjih poslova, Kabinet
Glavnoj direkciji jav. bezb. — Rim
Guvernatoratu Dalmacije — Zadar

U vezi sa telegramom od 19. tek.[2] saopštava se da su noću između 18. i 19. tek. na žel. pruzi duž deonice Labin — Kaštel Stari, na osam kilometara od ove poslednje stanice, nepoznata lica digla u vazduh prugu u dužini od oko 15 metara, izazvavši iskliznuće lokomotive i tri vagona jednog teretnog voza.[3]

Prilikom incidenta bilo je samo lakih oštećenja žel. materijala. Treba smatrati da se ta sabotaža desila na hrvatskoj teritoriji pošto žel. pruga pripada Hrvatskoj.

Iste noći u neodređeni sat, nepoznata lica su presekla telefonsko-telegrafske žice mreže Split—Zadar, u visini aerodroma Divulje i u blizini granice između Splita i Šibenika, gde su oborili tri stuba.[4]

Veze su odmah uspostavljene 19. tek.[5]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 10/3, k. 540.

[2] Redakcija ne raspolaže tim telegramom.

[3] U izveštaju Zapovjedništva 2. hrvatske oružničke pukovnije od 20. jula 1941. kaže se da je pruga oštećena „u dužini oko 400 metara", da su „uništena 3 vagona i oko 400 sanduka masti od po 25 kg. namijenjene ustaškom povjerenstvu u Sinju". Na sličan se način o ovoj diverziji govori se i u „Vjesniku" br. 3 od 29. avgusta 1941. (Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 15 i 93.)

[4] Rušenje pruge i sečenje t. t. linija izvršila je grupa od oko 40 članova KPJ i antifašista, koji su izbegli iz Trogira pod rukovodstvom Rice Ante Hrabara (vidi Drago Gizdić: Dalmacija 1941, izdanje „27. srpanj". Zagreb, 1959, str. 212.)

[5] U izveštaju Više direkcije transporta od 20. jula 1941. italijanskom Ministarstvu rata kaže se da su „pruga i telegrafske veze ostale prekinute; predviđa se da je potrebno 3 dana za uspostavljanje saobra-

Kr. karabinijeri nastavljaju istrage koje su do sada ostale bez rezultata.

U slučaju pozitivnog ishoda naknadno ću saopštiti o daljim istragama.

Prefekt
Paolo Zerbino
Zerbino

BR. 85

IZVEŠTAJ KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 28. JULA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O ISKLIZNUĆU VOZA S VOJNIM TRANSPORTOM KOD SELA PLAVNO[1]

Radiogram Guvernatoratu Dalmacije

Zadar Split 65 81 28/7/41 23.10.— Zadar

Od komande VI armijskog korpusa

Komandi 2. armije

i na znanje Komandi trupa Zadar radi uručenja Guvernatoratu Dalmacije 3639/OP. Jedan od vozova koji je prevozio I komandu tenkovskog puka i pošao iz Gračaca za Knin iskliznuo je kod stanice Plavno.[2] Utvrđeno 3 mrtva i 25 ranjenih.[3] Upućen voz u pomoć iz Knina sa lekarima, bolničarima i lekovima. Hrvatske trupe u Strmici povukle su se još malo u neredu pripisujući to pogrešnom naređenju koje su dobile[4] — VI armijski korpus —

ćaja". U izveštaju ove direkcije od 23. jula piše da su „u toku radovi na uspostavljanju... snopa telefonskih veza između Splita, Šibenika i Zadra" (Arhiv VII, reg. br. 32/1—3 i 4, k. 1).

[1] Original u Arhivu VII, reg. br. 29/2—1, k. 540.

[2] Ustanici iz južne Like, Bosanskog Grahova i Kninske krajine su 28. jula uništili, porušili ili oštetili na više mesta železničku prugu između Knina i Gračaca. Jedna njihova grupa porušila je prugu i kod žel. stanice Pribudić (u blizini s. Plavno), gde je istog dana oko 18 časova naišao voz kojim se prevozio jedan italijanski tenkovski puk, i survao se u provaliju (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 97, 99, 101 i 126; Arhiv VII, reg. br. 18/10—1, k. 85; reg. br. 39/5—2, k. 195, reg. br. 29/2—2, k. 540).

[3] U depeši Komande 6. armijskog korpusa od 29. jula 1941. Komandi 2. armije kaže se da je prilikom iskliznuća voza kod Plavna „utvrđeno: 4 vojnika mrtva, civila dva, ranjeno 35, od kojih neki teško, iskrcani u Kninu. Pet tenkista se ne odaziva na poziv... Ustanici su sakupljeni u zoni Otrić—Zrmanja Vrelo" (vidi Arhiv VII, reg. br. 29/2—1, k. 540).

[4] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 137.

BR. 86

DIREKTIVE KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 29. JULA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O MERAMA KOJE TREBA DA PREDUZMU U VEZI SA USTANKOM U CRNOJ GORI I LICI I SITUACIJOM U DALMACIJI[1]

Kopija
B.F.

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
Štab — Operativno odeljenje

Br. 3650 prot. Op. V. P. 39, 29. jula 1941—XIX

Predmet: Situacija u Dalmaciji.

KOMANDANTU PEŠADIJSKE DIVIZIJE „SASARI" — *V.P. 86*
KOMANDANTU PEŠADIJSKE DIVIZIJE „BERGAMO" — *V.P. 73*
KOMANDANTU PEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARKE" — *V.P. 32*

i na znanje:

KOMANDI 2. ARMIJE — *V.P. 10*
GUVERNERU DALMACIJE — *Zadar*

Sadašnja situacija ima ova obeležja:

1) Snažan ustanak komunističkih i četničkih elemenata u Crnoj Gori; stanovništvo je zavedeno. Postoji mogućnost — obzirom na čišćenje koje u Crnoj Gori izvode znatne naše snage — da se ovi elementi prebace sa crnogorske teritorije u Hrvatsku, u jednu ili više od ovih oblasti: Foča, Avtovac, Gacko, Bileća — Trebinje — Dubrovnik.
2) Komunistička agitacija, potpomognuta od eventualnih nacionalističkih formacija dalmatinskih Hrvata koji se protive ustupanju Dalmacije Italiji; postoji jaka propaganda protiv naše akcije; propagandu šire plaćeni agenti anglofili, komunisti, takozvani germanofili, i drugi, koje povezuje isti cilj — rad na našu štetu.
3) Pobuna naroda u Lici, koji naoružan ugrožava saobraćaj između Gračaca i Knina, i izgleda teži prema Kninu, a možda ima i druge ciljeve.

---

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 31/2, k. 82.

Ovi su nam elementi dali na znanje da nisu protivnici Italijana — i zaista oni pokazuju poštovanje prema našim oficirima i pomagali su im na uspostavljanju saobraćajnih veza itd. — i žele da naše trupe budu po garnizonima.[2]

I ove elemente, koji nemaju nikakvih komunističkih težnji, mogu pridobiti vođe, koji hoće pošto-poto da dižu pobunu ili seju nemir da bi odvratili naše snage i sprečili konsolidaciju hrvatske države, da bi održali duh ustanka i vrenja na Balkanu.

Moja uputstva:

a) pratiti sa velikom pažnjom — koristeći se brojnim obaveštajcima (ako se ukaže potreba neka se od mene zatraže novčana sredstva za takav cilj) — spoljne događaje, da bi se mogao pratiti, i, ako je moguće, sprečiti razvoj akcije protiv nas;

b) neka divizija „Marke" spreči po mogućnosti ustanicima prelazak sa crnogorske teritorije na hrvatsku teritoriju — oblast južno od Bileće—more;

c) budno paziti u Dalmaciji da se sa krajnjom strogošću iskoreni svaka agitacija ili pokret bilo koje boje ili vrste; neprekidnom opreznošću sarađivati sa policijskim snagama da bi se sprečila kretanja opasnih elemenata, sabotaže itd., izbegavati svako rasturanje snaga i držati na raspolaganju mnogo trupa spremnih za pokret;

d) u garnizonima, koji se nalaze izvan Dalmacije, biti u stanju da se po svaku cenu spreči svim ustanicima bez razlike zaposedanje već posednutih mesta.

Planovi za odbranu u skladu sa snagama i zadatkom, izbor mesta i građevina, koje omogućavaju u slučaju potrebe i krajnji otpor sa odgovarajućim zalihama vode, životnih namirnica i municije. Ali nadasve odlučan napad na ustaničke snage, koristeći se nadmoćnošću naših sredstava i sposobnošću njihovog korišćenja;

e) biti u stanju da se iz Dalmacije uzme učešće, u pravcu koji će se pokazati prikladan, sa odgovarajućim snagama da bi se podržala akcija naših garnizona i da bi se suzbile ustaničke snage.

Zato je potrebno ešeloniranje snaga; pripreme za njihov prevoz, proučavanje snaga da bi se osigurala glavna središta Dalmacije i formirala odeljenja i kolone, odgovarajuće snage i sastava, za zadatke;

[2] Vidi dok. br. 87, napomenu 4. i 5.

f) u slučaju da hrvatske snage zatraže našu saradnju u operacijama širokog obima ili udaljene od mesta naših garnizona, ako je moguće, zatražiti prethodno odobrenje od komande divizije; ako se smatra da je naše sudelovanje neophodno, ne smeju se rasparčavati snage, nego se pažljivo moraju izabrati komandanti; delovi naših snaga ne smeju se davati kao pojačanje hrvatskih odreda, nego se mora preuzeti komanda i nad hrvatskim jedinicama, te delovati odlučno.

*
* *

Sa ovim uputstvima neka komandanti divizija, na čiju sposobnost i inicijativu znam da mogu potpuno da se oslonim, usklade svoja proučavanja i izdaju, ako je potrebno, naređenja i odluke; neka se ne zaboravi da ova situacija može da se produži a da zahteva brze odluke.

Uza sve to nastaviti sa obukom i materijalnom pripremom za korišćenje jedinica, naročito moralnu pripremu kadrova razviti intenzivnom delatnošću i tačnim uputstvima.

General
Komandant Armijskog korpusa
R. Dalmaco, s.r.

Za tačnost prepisa:
kapetan, načelnik Operativnog
odeljenja **Đorđo Erkolani**
[Giorgio Ercolani]

M.P.

BR. 87

DEPEŠA GUVERNERA DALMACIJE OD 29. JULA 1941. PREDSEDNIKU MINISTARSKOG SAVETA U RIMU O NASTUPANJU USTANIKA PREMA KNINU I O MERAMA PREDOSTROŽNOSTI ITALIJANSKIH TRUPA[1]

Šifrovani telegram
br. 954

Zadar, 29-7-1941/XIX

Upućeno:

Predsedništvu Ministarskog saveta — Rim

Šalje: Guvernatorat Dalmacije

Na osnovu obaveštenja koja su mi prispela juče ujutru, izveštavam da su se noću uoči 28. tek., u zoni preko granice, četničke kolone koje dostižu oko 2000 ljudi, dolazeći iz brdovitih zona Gračaca, Drvara i Vrlike, uputile prema Kninu, koji je posednut hrvatskim jedinicama, vršeći prekide na železničkim, telegrafskim i telefonskim linijama.[2] Naše trupe dalmatinsko-hrvatskog pograničnog pojasa odmah su preduzele mere predostrožnosti na taj način što su otišle do Drniša, zauzevši ga i isturivši prema Kninu odrede na kamionima radi obezbeđenja neposrednije i efikasnije kontrole te zone.[3]

---

[1] Original otpremenog telegrama u Arhivu VII, reg. br. 26/2—1, k. 540.

[2] Reč je o narodnom ustanku u Bosanskoj i Kninskoj krajini i južnom delu Like, koji je otpočeo na području Drvara i Donjeg Lapca. Tog dana gerilski odredi, pod rukovodstvom Štaba gerilskih odreda za srez Bos. Grahovo i okolinu, zauzeli su Drvar i Bos. Grahovo, uništili žandarmerijske stanice Oštrelj, Manastir Rmanj, Potoci i Grkovci i razbili nekoliko manjih ustaško-domobranskih odreda koji su pokušali da intervenišu sa pravca Srnetice. Istog dana gerilski odredi i narod Gornjeg i Donjeg Srba, predvođeni komunistima, napali su ustaško-žandarmerijsku stanicu i zauzeli Srb, porušili prugu Knin—Drvar kod Tiškovca i uništili kamion sa ustašama kod Klanca. Narednih dana ustanak se proširio na ostala mesta južne Like, Kninsku krajinu, Podgrmeč, Kozaru i predeo Jana i Pljeve. Za nekoliko dana ustanici su uspeli da gotovo sasvim razbiju ustašku vlast u tom delu zemlje, prekinu većinu komunikacija i stvore prostranu oslobođenu teritoriju. (Vidi dok. br. 103 u ovoj knjizi; tom IV, knj. 1, dok. br. 7, 66, 77, 237, 246, 247, 250, 266, 272 i 297; tom V, knj. 1, dok. br. 10, 97—103, 105—107, 113, 114, 116, 120, 123 i 137; Arhiv VII ust.-domobr. dok., reg. br. 39/5, k. 195, reg. br. 1/2, k. 206).

[3] Pored posedanja Drniša delovima 1. bataljona 152. puka divizije „Sasari", uređenja Knina za odbranu i preuzimanja civilne i vojne vlasti u gradu, isturanja jedinica 151. puka divizije „Sasari" iz Knina „za zaprečavanje puteva Drvar—Gračac—Vrlika na 5—6 km od Knina", iz

Sinoć u 19.30 č komanda VI arm. korpusa poslala mi je sledeća dalja obaveštenja:

„Jedan kapetan iz ove komande prošao je u 12 časova kroz Gračac uputivši se prema Obrovcu i javio da je situacija relativno mirna do Malovana i da u Gračac ubrzo stiže hrvatski bataljon sa severa. Jedan kapetan iz komande II armije pošao je jutros iz Knina i malo posle Zrmanja Vrela bio zaustavljen od strane stotinjak naoružanih ljudi, koji su, videći da je Italijan, izjavili da uopšte nisu komunisti već su im samo dozlogrdili ustaški progoni i klanja, da pokret nije uperen protiv Italijana i da stanovništvo Like želi da ima garnizon od italijanskih trupa. Vođa ustanika je stvarno predao kapetanu sledeću cedulju da je uruči Komandi italijanskih trupa u Kninu:

„Stanovništvo Like moli italijansku vojsku da smesta zauzme celu zonu provincije jer ne može više da živi od hrvatskog tlačenja. Željno vas očekujemo. Stanovništvo i četnici."[4]

Splita je u Kistanje upućena jedna tenkovska četa i stavljena pod komandu 2. bataljona 152. puka, koji je poseo graničnu liniju u blizini Mokropolja (vidi dok. br. 90 u ovoj knjizi; Arhiv VII, reg. br. 7/3—2 i 3 i 20/3, k. 540: izveštaje K-de karabinijera Guvernatorata Dalmacije od 28. i 29. jula 1941). Tridesetog jula izvršena su sledeća premeštanja: „33. bataljon crnih košulja u Gospić prešavši iz nadležnosti div. „Lombardija" diviziji „Re". Divizija „Sasari": 1. bataljon 152. pešadijskog u Drniš a 2. bat. 152. pešadijskog puka u Radučić. 73. bat. crnih košulja u Ervenik a 44. bataljon crnih košulja u Obrovac" (Arhiv VII, reg. br. 106/3—1, k. 73).

[4] i [5] Velikosrpski elementi, pristalice režima bivše Kraljevine Jugoslavije, uspeli su u prvim danima ustanka protiv okupatora i ustaške NDH da jednom delu ustanika nametnu svoja shvatanja: boriti se samo protiv kvislinške NDH, a italijanske okupatorske jedinice ne napadati, naprotiv, sarađivati s njima, jer će one, navodno, štititi srpski živalj od ustaških progona. Zahvaljujući svom ranijem ugledu, kao i raznim okolnostima, ti elementi su zauzeli i izvesna rukovodeća mesta u ustanku, koja su koristili za stvaranje kontakata sa italijanskim oficirima i za pisanje proglasa u kojima se izražava lojalnost okupatoru i pozivaju ustanici da ne pružaju otpor njegovim trupama. Istovremeno, optužujući hrvatski narod i muslimansko stanovništvo kao krivce za ustaške zločine nad srpskim stanovništvom, oni nastoje da ustanak skrenu na kolosek bratoubilačke borbe. Kasnije, u toku septembra 1941, velikosrpski nacionalisti iz Kninske krajine i južne Like prelaze u otvorenu izdaju NOP-a; uz pomoć italijanskog okupatora pristupaju obrazovanju četničkih formacija, koje će za sve vreme rata sarađivati sa italijanskim i nemačkim okupatorima u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta. (Vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 77; tom V, knj. 1, dok. br. 7, 14, 21, 24, 39 i 166, knj. 30, dok. br. 1; Arhiv VII, reg. br. 3/1, k. 1611 i mikrofilm H-X-1).

Uvidevši koliko su ova nastojanja pročetničkih elemenata opasna i štetna po dalje širenje i jačanje ustanka, vojna i partijska rukovodstva u tom delu zemlje nastojala su da pred ustanicima i narodom raskrinkaju namere neprijatelja. U tom cilju ona su izdala više proglasa. Tako, na primer, Štab gerilskih odreda za Grahovo i okolinu, u „Ge-

Odmah posle 20,30 č ista komanda VI arm. korpusa mi je telegrafisala sledeće:

„Danas pre podne u 10 č pukovnik komandant aerodroma Divulje išao je putem Gračac—Knin preko zone okupirane od strane ustanika. Na njega je bila otvorena puščana paljba koja je prekinuta čim su ustanici videli da je Italijan. Naišao je na deset prekida puta, među kojima i na jedan porušeni most između Zrmanja Vrela i Knina, ali su bili savladani uz pomoć istih ustanika.

Vođa ustanika mu je pokazao okružnicu izvučenu na ciklostilu, koju je izdalo rukovodstvo revolucionarnog pokreta, a kojom se naređuje da ne treba uznemiravati Italijane.[5]

U zoni Strmice kod Knina hrvatske čete se polako povlače. Komanda hrvatskog garnizona uputila je drugu četu za pojačanje.

Na celom dalmatinsko-hrvatskom pograničnom pojasu naše trupe održavaju veoma budan nadzor. Situacija na teritoriji Guvernatorata potpuno je normalna. Sinoć sam preduzeo neke policijske mere predostrožnosti.

Bastianini

---

rilcu" br. 5 od 19. avgusta 1941, „povodom razgovora i pregovora sa talijanskim okupatorom", piše „da talijanska komanda nastoji da na taj način... dobije na vremenu" i „da se Talijani dobrovoljno ne odriču vlasti", nego „prikriveno rade na ostvarenju svojih daljnih okupatorskih ciljeva i nadaju se da će u tom pravcu moći iskoristiti i naš oslobodilački pokret"; i dalje: da se Pavelić bez pomoći okupatora „ne bi ni časa održao na vlasti niti bi mogao počiniti zvjerstva i zločine nad srpskim narodom. Zbog toga se naša oslobodilačka borba protiv ustaških razbojnika ne može odvajati od istovremene, odlučne borbe protiv fašističkih okupatora".

Na sličan se način govori u „rezoluciji vojnih delegata oslobođenih krajeva Bosne i Like" od 31. avgusta 1941. i u Proglasu odbora nacionalnooslobodilačkog pokreta za Bosnu i Liku od istog datuma (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 13, 66 i 70).

BR. 88

PROMEMORIJA VRHOVNE KOMANDE OD 30. JULA 1941. O VOJNIM OPERACIJAMA U CRNOJ GORI[1]

Br. 5421/51/Op. — Istok 31/7[2]

PROMEMORIJA ZA DUČEA

30. jul 1941—XIX

Komanda Kr. karabinijera XIV armijskog korpusa svojim izveštajem od 26. ovog meseca dostavila je sledeće podatke u vezi sa situacijom u Crnoj Gori:

„Divizija „Mesina" je 25. ovog meseca čistila područje Vojkovići — Uba (VU—FG), sa dve konvergentne kolone prema Vučjem Dolu; divizija „Pusterija" se zaustavila radi pripremanja operacije čišćenja za sledeći dan.

U toku noći predalo se 96 osoba sa 22 puške.

Izbivši iz doline Zete, divizija „Kačatori dele Alpi" stigla je do Stubice (ZP—EV). Prilikom zauzimanja položaja na izlazu iz pomenute doline, gubici su iznosili 2 poginula oficira i 33 vojnika. Gubici ustanika iznosili su 20 mrtvih i stotinak ranjenih.

Divizija „Pulje" uputila je jedan bataljon u Rožaj radi suprotstavljanja situaciji i proširivanja dejstva svojih još odranije angažovanih delova u Crnoj Gori. Na manjem sektoru oživljava aktivnost ustanika.

U rejonu Plava zaplenjen je jedan top. Bataljon koji je tu dislociran uspostavio je dodir sa uporištem Gusinje. U Budvu je stigao 208. pešad. puk; imao je jednog ranjenog i nekoliko lakših slučajeva sunčanice.

Jedinice divizije „Venecija" i dalje pristižu u Podgoricu; komanda se nalazi u mestu od 25. ovog meseca, stigavši iz Erseka (Korča).

U toku je stroga istraga[3] u vezi s kapitulacijom Danilovgrada.[4]

---

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/906—908.

[2] Dopisano mastilom.

[3] Sa strane je mastilom dopisan sledeći tekst: „Izgleda mi da je istragu naredio ekselencija Pircio Biroli. **Z**".

[4] U toku 17. jula ustaničke čete danilovgradskog sreza su srušile komunikacije oko Danilovgrada i kod svih prepreka postavile zasede, te na taj način blokirale italijanski garnizon. Našavši se u teškoj situaciji, garnizon se 19. jula povukao u Bralenovicu, gde je 20. jula napad-

Garnizon Nikšić, koji je uspeo da se telefonom poveže sa divizijom „Mesina", izvestio je: mada se slabiji ustanički delovi nalaze nekoliko kilometara od grada, još nisu preduzeli nikakav napad, i stanovništvo je dosta mirno.

Albanski dobrovoljci i regularne jedinice napali su ustanike iz Brezovice i potisnuli ih sve do Pepića, blizu Murine. Jedan italijanski vojnik je ranjen, dok je albanska jedinica imala oko 15 ranjenih."[5]

Ista komanda svojim izveštajem od 27. ovog meseca javlja:

„Kolona divizije „Kačatori dele Alpi" deblokirala je i zauzela garnizon Nikšić. Ustanici nisu ispoljili nikakvo protivdejstvo. Prema podacima primljenim iz Nikšića, garnizon Velje[6] (US—FV), jačine dva voda, navodno je kapitulirao.

U okolini Pljevalja zapaženo je prisustvo mnogobrojnih bandi, koje su, navodno, zauzele Meljak.[7] Put Nikšić — Pljevlja porušen je na nekoliko mesta.

Viša komanda je naredila da se 29. i 30. ovog meseca preduzme akcija prema kotlini Grahova, i da u ovoj akciji učestvuju jedinice divizije „Marke" iz Trebinja i divizija „Kačatori dele Alpi" iz Nikšića.

U rejonu Plava situacija se ponovo pogoršala; crnogorske bande su ponovo zauzele područje severozapadno od Brezovice i ozbiljno ugrozile garnizon Plav.

Naređeno je da se povuku posade iz Gusinja i Plava i da Gusinje posednu neregularne jedinice.

Garnizon Rožaj je noću 24/25. ovog meseca raspršio slabije ustaničke grupe.

Jedna srpska banda primećena je u rejonu Uhca.[8]

Divizija „Pusterija" je obnovila operacije čišćenja. Dobrovoljno se prijavilo 126 ustanika a zaplenjene su 32 puške i 3 puškomitraljeza.

---

nut od oko 2.000 ustanika i bio prisiljen na predaju (B. Đuričković, Organizacija i razvoj ustanka u srezu danilovgradskom, VIG br. 1/1950, str. 82—93; Izveštaj Kr. karabinijera Albanije od 25. VII 1941, Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/904).

[5] Opširnije o napadu albanskih kvislinških formacija i italijanskih jedinica na oslobođenu teritoriju u andrijevičkom srezu vidi R. Lekć, n.d., str. 65—84.

[6] Mesto Velje nije pronađeno na karti 1:100.000.

[7] Oko 50 gerilaca iz Bobova i Meljaka zauzelo je, 20. jula uveče, Meljak, pošto su prethodno razoružali karabinijere mesne stanice (D. Jauković, Sandžak u NOR-u, VIG br. 5/1960).

[8] Mesto Uhca nije pronađeno na karti 1:100.000.

Posle preuzimanja civilne vlasti od strane ekselencije Pircija Birolija u Cetinju,[9] izgleda da su privedeni svi muškarci od 17 do 50 godina starosti.

Stanovništvo je veoma uzbuđeno jer strepi od masovnog hapšenja."

„U nekim mestima crnogorski žandarmi su se solidarisali sa ustanicima.

Zbog toga je komanda XI bataljona, u sporazumu s lokalnim civilnim i vojnim vlastima, ukinula sve komande žandarmerije, razoružala oficire, podoficire i žandarme i poslala ih u Cetinje radi njihove definitivne administrativne sistematizacije."

[9] Vidi dok. br. 78.

BR. 89

OBAVEŠTENJE MINISTARSTVA SPOLJNIH POSLOVA OD 30. JULA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O NAREĐENJU VRHOVNE KOMANDE DA SE OKUPIRA ZONA KROZ KOJU PROLAZE ŽELEZNIČKE PRUGE[1]

Dešifrovao AP.	Telegram u dolasku iz Rima Br. 151	Načelnik šifrantskog odeljenja

Šalje: MINISTARSTVO SPOLJNIH POSLOVA, 30/7. 41, čas 23.35

. . . . . Zadar, 31/7. 41, čas 20

Upućeno: Guvernatoratu Dalmacije
Kabinet

PREDMET:
Situacija na dalmatinsko-hrvatskoj granici

Na uvid . . . . . .

Br. 44 Vrhovna komanda izdala je naređenje Komandi 2. armije da preduzme okupaciju zone kako bi se omogućila puna sloboda saobraćaja duž železničkog ogranka.[2]

Vrhovnoj komandi je ukazano da je situacija u hrvatskom delu Dalmacije očigledno usko povezana sa situacijom u Crnoj Gori, Sloveniji i Srbiji, ističući da se upravo vrše pokušaji koordiniranja raznih pokreta ustaničkih bandi.

Stoga će Vrhovna komanda razmotriti da li je potrebno pojačati garnizone, imajući u vidu potrebu obezbeđenja linije nadzora koju ste naznačili u telegramu br. 459 od 28. juna,[3] koji joj je u prepisu predat uz ovlašćenje da tu liniju pomeri dalje uključujući svakako u našu okupacionu zonu Knin i Drniš.

Šef kabineta Anfuzo[4]

---

[1] Original prijemne depeše (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 35/2—1, k. 540.

[2] Redakcija ne raspolaže tim naređenjem. Međutim, iz okružnice Zapovjedništva kopnene vojske NDH od 31. avgusta 1941. vidi se da je ustaško-domobranskim jedinicama naređeno da italijanskim trupama predaju službu osiguranja sledećih železničkih pruga: Sušak—Karlovac, Ogulin—Knin—Split, Knin—Perković—Drniš (Arhiv VII, reg. br. 1/2—6, k. 1). O pokretima italijanskih jedinica u vezi s naređenjem Vrhovne komande vidi dok. br. 100.

[3] Redakcija nije pronašla taj dokumenat.

[4] Filipo Anfuzo (Filippo Anfuso)

BR. 90

IZVEŠTAJ ZADARSKE GRUPE TERITORIJALNE LEGIJE KARABINIJERA OD 30. JULA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O ŠIRENJU USTANIKA U HRVATSKOJ I BOSNI I O POKRETIMA ITALIJANSKIH JEDINICA PREMA UGROŽENOM PODRUČJU[1]

Teritorijalna legija Kr. karab. Ankona — Zadarska grupa

Br. 1/133 Pov. prot. — Zadar, 30. juli 1941—XIX

Predmet: Vesti preko granice.—

Kr. guvernatoratu Dalmacije — Kabinet —	Zadar
Kr. prefekturi	Zadar
Kr. guvernatoratu — Glavni inspektorat jav. bezb.	Zadar
Komandi Kr. karab. Guvernatorata	Zadar
Kr. kvesturi	Zadar

Karab. stanica u Kistanju saznaje iz pouzdanog izvora da ustanički pokret u Hrvatskoj poprima široke razmere. Sva mesta na putu za Strmicu, koja se nalaze na oko 10 km severno od Knina, do Bosanskog Petrovca, navodno su u rukama ustanika kao što je u njihovim rukama i pruga od Strmice do Srnetice. U zauzetim mestima navodno je zaplenjena velika količina oružja i municije.[2]

Sem toga i druge kolone su se uputile od Bosanskog Grahova nastupajući prema Bihaću, Livnu i Banjoj Luci, pred kojima se danas vode borbe. Izgleda da ustanici nameravaju da zauzmu Bosnu i Hercegovinu.[3]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/3—4, k. 540.

[2] Vidi dok. br. 87.

[3] Gerilski odredi Podgrmeča su 29. i 30. jula stupili u akciju i uništili žand. stanice Lanište, Majkić-Japru, Benkovac, Lušci-Palanku, Drenovo, Tijesno, G. Sanicu, Bravsko, oslobodili veliki broj sela, napali Bosansku Krupu, Budimlić-Japru, D. Sanicu i porušili rudnik boksita u Suvaji i električnu centralu u s. Gudavcu, kao i komunikacijske veze Bos. Krupe sa Bihaćem, San. Mostom, Bos. Petrovcem i Ključem. Tridesetog jula su i partizanske pripremne grupe s Kozare izvršile prve akcije uz masovno učešće naroda, a gerilski odredi iz okoline Glamoča zauzeli ovo mesto. U telefonskom izveštaju domobranskog pukovnika Kolečaka Glavnom stožeru domobranstva od 30. jula, u 23, 40h) kaže se: „Ustanak poprima karakter općeg ustanka. Širi se na sjever od Ključa i Petrovca. Zahvata Grmeč planinu. Znaci ustanka na Kozari... Seljaci se naoružavaju bilo čime i listom se dižu... Treba an-

Drugi elementi se nalaze na brdu Kom severoistočno od G. Ervenika u blizini sadašnje demarkacione linije.

Saznaje se još da je na žel. pruzi Gračac — Knin izbačen iz šina jedan voz koji je između ostalog prevozio i naše trupe. Znatan je broj mrtvih i ranjenih.[4] Uverava se da ovaj pokret za sada ima nacionalni karakter i da će on sigurno prestati kada italijanske trupe budu pristupile okupaciji i kada budu vratile stanovništvu mir i sigurnost koji su poremećeni ustaškim odmazdama.[5]

Mnogi se plaše da bi komunisti s vremenom mogli da se uvuku među ustanike sa ciljem da love u mutnome, što bi izmenilo karakter pokreta te bi i rešenje bilo otežano.

Sem toga se saznaje da se u blizini Zagreba vode borbe između ustaša i pristalica Mačekove partije. Kaže se da su ovi poslednji digli u vazduh novi gvozdeni most dug oko 400 metara, na reci Savi.[6]

Na sektoru demarkacione linije, posednutom od strane II bat. 152. peš. puka, odnosno u blizini Mokropolja gde je na hrvatskoj teritoriji raspoređena jedna četa, juče po podne se desio jedan incident. Dvadesetak vrlo mladih ustaša prispelih kamionom počeli su da pucaju na civilno stanovništvo ne prouzrokovavši žrtve. Odmah je intervenisao komandir čete koji je pristupio hapšenju i razoružavanju ovih ustaša. Malo posle je došao pukovnik komandant 152. peš. puka koji je, posle razjašnjenja događaja, pustio ustaše uz prethodnu predaju oružja.

Sinoć u 22.30 č stigla je u Kistanje tenkovska četa iz Splita, sa 16 lakih tenkova pod komandom jednog kapetana. Pomenuta četa je na raspolaganju II bataljona 152. peš. puka.[7]

Kapetan privremeni komandant grupe
M.P. — Umberto Buonasizi — [Buonassisi]
Buonasizi

---

gažovati već snage i dobro opremljene, te preduzeti sistematsko čišćenje. Intervencija saveznika [je potrebna]" (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 5, 7, 246, 247, 250 i 266; Arhiv VII, reg. br. 1/2, 21/2, 29, 30 i 31, k, 1, reg. br. 3 i 44/6, k. 145, reg. br. 3/6, k, 142, reg. br. 56/10, k. 152, reg. br. 5/23, k. 202; stenografske beleške u Arhivu VII, reg. br. 1—3/5, k. 1994, reg. br. 1/4, 2/1, 3/6, 4/6, k. 1997, reg. br. 1/1 i 3/3, k. 1998).

[4] Vidi dok. br. 85.

[5] Vidi napomenu 2, 4. i 5. uz dok. br. 87.

[6] Podataka o tom sukobu nema. Verovatno se radi o posedanju mostova u Podsusedu i Zagrebu od strane ustaško-domobranskih jedinica posle bekstva političkih zatvorenika iz logora Kerestinec, 13/14. jula 1941, i puškaranja u blizini ovih mostova prilikom hvatanja begunaca (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 90, 91, 92 i 124; Arhiv VII, reg. br. 4/14—1, k. 84).

[7] Vidi dok. br. 92.

BR. 91

NAREDBA VIŠEG KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 31. JULA 1941. O UKIDANJU FUNKCIJE SRESKIH NAČELNIKA U CRNOJ GORI I PRENOŠENJU NJIHOVE NADLEŽNOSTI NA ODGOVARAJUĆE VOJNE KOMANDANTE MESTA[1]

NAREDBA BR. 125

VIŠI KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
SA VOJNOM I CIVILNOM VLAŠĆU ZA CRNU GORU
— VISOKI KOMESAR —

Na osnovu Proglasa Dučea, Zapovjednika operativnih trupa na svim frontovima od 19. juna 1941—XIX;[2]

Na osnovu Kr. Odluke 8/VII 1938—XVI kojom je odobren tekst ratnog zakona i na osnovu čl. 56 pomenute Kr. O.;

Na osnovu § 104 tačka 16 u vezi § 110 Zakona o državnim činovnicima od 31-III-1931 i čl. 1 Zakona od 27-XII-1932 o autentičnom tumačenju citiranog § 110; a

Po ukazanoj potrebi da se u pogledu izvjesnih civilnih funkcionera bivše države Jugoslavije donesu naročite odluke s obzirom na sadanje izuzetne prilike i

Uzevši u obzir da su neki od njih odgovorni zbog teške nemarnosti u vršenju svojih funkcija;

NAREĐUJE

Čl. 1.

Prestaje služba sreskim načelnicima u Baru, Podgorici, Danilovgradu, Nikšiću, Šavniku, Kolašinu, Andrijevici, Beranama i Bijelom Polju.

Čl. 2.

Vlast koja je dodijeljena pomenutim sreskim načelnicima po važećim zakonskim propisima, povjerava se do nove naredbe Komandantima Vojne Komande Mjesta sa sjedištem u odnosnim sreskim mjestima.

Ovi će ipak, pri vršenju policijske vlasti, tražiti mišljenje Komandanta Kr. karabinijera u sreskom mjestu, prije izricanja policijskih kazni predviđenih u zakonima koji su na snazi.

[1] Prepis originala (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku, umnožen na geštetneru) u Arhivu VII, reg. br. 1/2—29, k. 739.

[2] Vidi dok. br. 8.

Čl. 3.

Sreski načelnici Cetinje, Čajniče, Pljevlja i pretsjednik opštine Cetinjske biti će neposredno zavisni od odnosnih Vojnih Komandanata Mjesta i neće moći izvršiti nikakav službeni posao prije nego pribave saglasnost Komandanta Mjesta, kojemu je prepuštena konačna meritorna odluka u slučaju neslaganja.

Čl. 4.

Komandantima Mjesta će pomagati pri vršenju civilnih funkcija pogodni oficiri koji će biti postavljeni od strane Višeg Komandanta Oružanih Snaga sa vojnom i civilnom vlašću za Crnu Goru a na predlog Komandi Divizija. Pomenuti oficiri koji će biti neposredno podređeni Komandantima Mjesta, imati će naziv Civilnih Delegata i u slučaju da Vojna Komanda Mjesta iz sreskog mjesta, gdje će biti dodijeljeni, bude drugamo premještena, nastaviti će vršenjem svojih funkcija pri novom Komandantu Mjesta.

Čl. 5.

Ova Naredba stupa na snagu danom njenog datuma i biti će proglašena putem objava na službenoj tabli sjedišta Više Komande Oružanih Snaga Albanije sa vojnom i civilnom vlašću za Crnu Goru — Visoki Komesarijat — kao i u svim sreskim mjestima i biti će saopćena radi hitnog izvršenja Komandantima Mjesta sa sjedištem u sreskim mjestima kao i svim zainteresovanim sreskim načelnicima.

Cetinje, 31. jula 1941 — XIX.

VIŠI KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
SA VOJNOM I CIVILNOM VLAŠĆU ZA CRNU GORU
— VISOKI KOMESAR —
Potp. Aleksandar Pircio Biroli.

Primio 3/8 — 41

[Potpis nečitak]

BR. 92

IZVEŠTAJ ZADARSKE GRUPE TERITORIJALNE LEGIJE KARABINIJERA OD 31. JULA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O ZAUZIMANJU PAĐENA OD STRANE USTANIKA I O BEKSTVU USTAŠKO-DOMOBRANSKIH VLASTI IZ KNINA[1]

Teritorijalna legija Kr. karab. u Ankoni
Zadarska grupa

Br. 1/136 Pov. prot. Zadar 31. juli 1941—XIX

Predmet: Vesti preko granice. —

Kr. guvernatoratu Dalmacije — Kabinet —	Zadar
Kr. prefekturi	Zadar
Kr. guvernatoratu — Gl. inspektorat Jav. bezb.	Zadar
Komandi Kr. karab. Kr. guvernatorata	Zadar
Kr. kvesturi	Zadar

Opšta registracija u dolasku
br. 2714 Reg. 1. avg. 1941.
Kabinet

Karab. stanica u Kistanju saznanje da je Pađene, koje se nalazi na oko 10 km severozapadno od Knina, u rukama ustanika.[2]

Tenkovska četa koja je stigla u Kistanje uveče 29. tek., na osnovu naređenja Komande divizije „Sasari", dostigla je juče do 14 č. Radučić da bi podržala akciju 2. bataljona 152. peš. puka u slučaju napada ustanika, ili u cilju intervenisanja na Knin, pošto ovi navodno imaju nameru da nastupaju na grad.[3]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/3—7, k. 540.

[2] Pađene su ustanici zauzeli 29. jula 1941. U izveštaju velikog župana Knina od 6. avgusta 1941. poglavniku o tome stoji: „Odjednom je sve planulo tako, da smo mi u Kninu bili zatvoreni u jednom krugu pobunjenika od Žegara, Krupe — Ervenika prema Plavnu preko Golubića do Vrpolja, a sa južne strane od Kijeva prema Polači do Biskupije i Kosova" (Arhiv VII, reg. br. 47/1—2, k. 67 i 29/5—7, k. 195).

[3] Drugog avgusta 2. bataljon 152. puka dobio je naređenje da iz Radučića nastupa prema Gračacu, gde je stigao tek 5. avgusta, jer su komunikaciju Obrovac — Gračac na više mesta razrušili ustanici (vidi Arhiv VII, reg. br. 111/3, k. 73, 29/10, k. 542 i 23/3, k. 540).

Komanda ital. garnizona u Kninu potpuno je smenila hrvatsku komandu, smestivši se po prostorijama koje je ova poslednja napustila.[4] U podrumima hrvatske komande nađeno je 14 leševa, od kojih nekoliko ženskih, kojima su navodno odsečene dojke.

Potvrđeno je da je pokret usmeren isključivo protiv ustaša i da bi naročito stanovništvo Like i Bosne sa oduševljenjem prihvatilo pripajanje Italiji.[5]

Izbeglice koje su došle u Kistanje žive u stanju željnog iščekivanja. Mnogi od njih su tražili da se vrate svojim kućama pošto se proneo glas da su Knin posele italijanske trupe.[6]

Izvešteno je da su prefekt i šef policije napustili Knin.[7]

Kapetan privremeni komandat grupe
— Umberto Buonasizi —
Buonasizi

---

[4] Ustaško-domobranske vlasti i jedinice napustile su Knin i povukle se za Drniš noću 29/30. jula 1941, posle čega je italijanski garnizon preuzeo vlast u gradu. Prvog avgusta, prešavši iz Šibenika u Knin, komandant divizije „Sasari" preuzeo je „svu vojnu i građansku vlast grada i Župe Knina" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 109 i 137; Arhiv VII, reg. br. 29/1—12, k. 1, reg. br. 39/5, k. 195, reg. br. 7/3—6, k. 540).

[5] Vidi dok. br. 87, objašnjenje 4.

[6] Reč je o srpskim izbeglicama koje su se krajem juna 1941, bežeći ispred ustaškog terora, sklonile u Kistanje, na anektirano područje Dalmacije (vidi Arhiv VII, reg. br. 2/1—9, k. 234 i 4/1—6, k. 238).

[7] Bekstvo ustaša iz Knina i preuzimanje vlasti od strane italijanskog garnizona u njemu biće, sledećih dana, predmet više dopisa i depeša 2. armije, 6. korpusa, Guvernatorata Dalmacije, Ministarstva inostranih poslova i Vrhovne komande. Tako je 2. avgusta Komanda 2. armije naredila 6. korpusu da se vlastima NDH u Kninu vrati sva vlast i objasni „da smo privremeno preuzeli vlast, jer su se oni povukli iz Knina", na šta je Komanda 6. korpusa odgovorila da će se vraćanjem vlasti situacija pogoršati i nastaviti uništavanje, potkrepljujući to izjavom predstavnika velikog župana i ustaško-domobranskih vojnih komandanata Knina „da se ne osećaju u stanju da preuzmu vlast pošto ital. trupe drže samo odbranu Knina". Šestog avgusta naređeno je iz Rima da se vlast u Kninu preda „Hrvatima", što je i učinjeno 9. avgusta, nakon ponovljenih urgencija centralnih vojnih komandi preko 2. armije. Međutim, 7. septembra italijanske okupacione trupe ponovo preuzimaju celokupnu vlast na čitavoj teritoriji tzv. demilitarizovane zone. (Vidi dok. br. 103 u ovoj knjizi; Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 55, 20/3, reg. br. 27/3, k. 77, reg. br. 14/3, 32/3, 34/3 i 40/3, k. 540, reg. br. 2/2, k. 419).

BR. 93

PISMO BIVŠEG VISOKOG KOMESARA ZA CRNU GORU OD KRAJA JULA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA U RIMU O UZROCIMA USTANKA U CRNOJ GORI I O DELATNOSTI KOMESARIJATA OD 30. APRILA DO 26. JULA 1941. GODINE[1]

MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA

EKSELENCIJI

GROFU VITEZU GALEACU ĆANU (GALEAZZO CIANO)

Rim

Kad sam 30. aprila o.g. započeo misiju koja mi je poverena u Crnoj Gori, našao sam kraj miran, premda dezorijentisan usled potresa koji ga je iznenada snašao.

Već prvih dana bio sam pod utiskom da je javno mišljenje strogo podeljeno: na jednoj strani stari patrioti radosno su pozdravili uspostavljanje crnogorske nezavisnosti pod okriljem italijanske vojske, jamca starog prijateljstva zasnovanog na vezama dveju slavnih dinastija; na drugoj strani mlađi, odgojeni u jugoslovenskoj školi, zadojeni komunističkim i demokratskim idejama na univerzitetima u Beogradu i Zagrebu, koji ne znaju ili su zaboravili prošlost svoga kraja i zbog toga su ili ravnodušni ili neprijateljski raspoloženi. Između tih dveju struja prostirala se neka siva zona za koju su se opredelili svi oni koji, sumnjajući da će pobede ovenčati italijansku i nemačku vojsku, nisu želeli da se kompromituju da bi sačuvali „obraz" za svako konačno rešenje.

Osluškivao sam kucanje bîla u narodu. Pozabavio sam se time i potražio sredstva da to činim. Bio mi je potreban izvestan broj cenzora sa znanjem srpskog jezika, da ih upotrebim za kontrolisanje poštanskog, telegrafskog i telefonskog saobraćaja i obaveštajci koji će moći da prodru u sve slojeve društva. Ni jedan ni drugi zahtev nije ispunjen usled nedostatka podesnih ljudi. Pokazalo se da nije zgodno ni uputno poveriti tako osetljive zadatke meštanima. Vrlo mali broj njih poznavao je naš jezik i na takve se nisam mogao osloniti.

Policijski aparat, nasleđen od jugoslovenskog režima, pokazao se putpuno nepodesan za naše svrhe i morao sam uklo-

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 12/3—1, k. 740.

niti šefa i njegove najbliže saradnike, koji su bili u stanju pre da nas izdadu nego da nam služe.[2]

Ostao mi je na raspolaganju bataljon Kr.[aljevskih] karabinijera nedovoljne jačine, obaveštajci divizijske komande i, za nekoliko sedmica, oni iz I-og odeljenja Albanije. Snage divizije „Mesina" bile su podeljene u male garnizone od Kotora do Bara, od Cetinja do Pljevalja.

Uza sve to narod je ostajao miran. 16. maja Nj. Vel. Kralj i Car prošao je crnogorskom teritorijom u otvorenom automobilu, gotovo bez pratnje, i bio je dočekan u glavnom gradu živim manifestacijama.

Prvi znaci pometnje i nezadovoljstva pojavili su se kad je započelo prisilno iseljavanje Crnogoraca sa teritorije Kosova i Metohije. Oko 5000 izbeglica otišlo je iz tih zona prema naseljenim centrima Crne Gore pružajući sliku bede i pričajući o zlostavljanjima i pljački kojima su bili izloženi.

Osim prirodnog osećanja solidarnosti bio je povređen i nacionalni ponos. Preteča „životnog prostora", kralj Nikola, vojnik, bio je oružjem osvojio svojim gorštacima i ratnicima zemlju koja je mogla da dade hleb uzalud tražen u brdima. Kralj Nikola, pesnik, proslavio je ta junačka dela u pesmama koje još i danas ganu i bude ponos u starim patriotima. Više puta sam javljao o tom duševnom stanju i ukazivao na odraze tog stanja i opasnosti. Ali, iseljavanje je nastavljeno i, dok je poštene patriote utuklo, pružilo je mladima zgodnu priliku za špekulacije, koje su brzo uzele maha.

Međutim, i pored stalnih diplomatskih koraka koje je to Ministarstvo preduzimalo kod raznih vlada, i dalje su stizale izbeglice iz Mađarske, iz Bugarske, iz Srbije. Većinom su to bili funkcioneri, penzioneri koje je jugoslovenska vlada uzela iz crnogorskog „rasadnika" i posejala pomalo svugde.

Situacija se pogoršala kad se ista pojava, ovog puta praćena nečuvenim okrutnostima, ispoljila na teritoriji okupiranoj od Hrvatske.

Druge hiljade izbeglica pristigle su na teritoriju Crne Gore, gotovo svi bez ikakvih sredstava i uz to sa prepolovljenim porodicama kipteći mržnjom i osvetom. Dok sam javljao o događajima ne umanjujući ni težinu, ni domašaj, ni posledice, preduzeo sam mere za pružanje pomoći, mada je to bilo teško usled oskudnog snabdevanja.

Problem granica upotpuno je tu sliku. San o „velikoj" Crnoj Gori nestao je pod udarcima koji su joj zadati s desna i

[2] Policijski aparat stare Jugoslavije stavio se u službu okupatorskih vlasti od prvih dana okupacije. Tako su u Crnoj Gori italijanske okupacione vlasti preuzele veći deo žandarma i upotrebile ih za čuvanje javnog poretka (vidi dok. br. 9 i 135).

s leva. Sahranivši slavu Kosova i životni prostor koji je garantovao hleb narodu, Crna Gora je videla ili naslutila jedno za drugim bolna sakaćenja. Ustupanjem Ulcinja Albaniji došla je u pitanje nabavka soli za pastire, strahovalo se da će zajedno sa Kotorom pripasti Italiji Njeguši, kolevka Petrovića, i Lovćen, gde je, kao simbol nacionalnog ponosa, sahranjen Pesnik Domovine; sa granicom na Drini izgubljeni su srezovi Foča i Čajniče i napokon se doznalo da će Plav i Gusinje i opštine u ravnici Podgorice progutati Albanija.

Plima špekulacije je rasla, dok su stari partioti, zbunjeni, podnosili udarce maljem koji su uništavali njihove snove i nade. Prvih dana juna situacija je toliko zabrinjavala da sam smatrao potrebnim da uporno tražim aparat koji bi mogao da osigura javni poredak. Predložio sam u to vreme da se na teritoriji Crne Gore koncentrišu jedinice divizije „Mesina" koje su još bile razmeštene u provinciji Kotor, povećanje broja Kr. karabinijera, dodeljivanje priličnog broja policijskih funkcionera i detektiva koji bi po mogućnosti poznavali srpski jezik.

Početak neprijateljstava između sila Osovine i Rusije jasno je otkrio komunističku aktivnost, naročito opasnu jer je mogla da deluje na poluge nezadovoljstva.

Došao sam u Rim i postigao od V. Ekselencije ovlašćenje da usmeno, u Vaše ime, ubrzam kod nadležnih vlasti prihvatanje predloga koje sam podneo. To je uspešno okončano kod načelnika Generalštaba i kod glavnog komandanta Kr. karabinijera, ali ne i kod Glavne direkcije javne bezbednosti.

Vrativši se u svoje sedište, ubrzao sam i telegrafski izvršenje tih planova. Naređenja za koncentraciju divizije „Mesina" i za povećanje broja karabinijera izdata su početkom jula. Ali su događaji preduhitrili njihovo izvršenje.

Međutim, Ministarstvo finansija je odredilo da se započne sa žigosanjem novčanica. U poslednji čas oglašene su kao sumnjivog porekla banknote od 1000 i od 500 dinara i bilo je naređeno da one ne budu žigosane, već zadržane u depozitu. Žrtve takve odredbe bili su mnogi službenici, činovnici, penzioneri i oni koji su uživali pomoć, koji su te banknote bili primili iz državnih blagajni i iz blagajni visokog komesara. Poznato je tom Ministarstvu mučno nastojanje da se popravi ta situacija, koje je završeno revolucionarnim potezom kad se započelo sa prihvatanjem predloga koje smo mi formulisali.[3]

[3] Žigosanje svih papirnih novčanica bivše Kraljevine Jugoslavije na području Crne Gore, Naredbom visokog komesara Macolinija od 23. juna, vršeno je od 1. do 8. jula. Naredbom od 8. jula žigosanje je produženo do 11. jula i priznate su „sve novčanice koje su zakonito izdate" (vidi Arhiv VII, reg. br. 100/1 i 7/2, k. 739).

Pod takvim okolnostima i izvršavajući naređenja primljena iz Rima sazvao sam za 12. juli Ustavotvornu skupštinu.[4]

Već sam isvestio o teškoćama koje sam morao prebroditi da privedem kraju ono što smo sebi postavili za cilj.[5]

U toku celog prethodnog perioda, sa oskudnim obaveštajnim sredstvima kojima sam raspolagao, pratio sam aktivnost komunističkih eksponenata. Mnogi od njih bili su u više navrata hapšeni i saslušavani. Komanda divizije preduzela je zaplenu oružja u zoni Podgorice.

Na dan 13. buknula je pobuna. Ne samo organi obaveštajne službe, nego ni poslanici, koji su došli na dan uoči skupštine iz raznih centara, nisu imali o tome pojma.

Tvrditi da uzrok pobuni treba tražiti u nezadovoljstvu, na koje sam se osvrnuo, značilo bi ići preko granice realnosti. Pobuna je nastala po jednom širokom zasnovanom planu komunističkog i sveslovenskog obeležja. Ona je imala da zahvati ceo Balkan.

U Crnoj Gori pobuni su išle na ruku loše prilike o kojima je ranije bilo reči, formacija tla, koja osim ostaloga omogućuje skrivanje oružja koje je ostavila razbijena jugoslovenska vojska, uprkos naređenjima komandanta Armij. korpusa u momentu okupacije,[6] te je našla među pokvarenom omladinom pristalice i saradnike, većinom studente, koji su zastrašivanjem ili nagovaranjem povukli za sobom seljake i pastire.

Svakako ne treba zaboraviti da, prema mojim poslednjim obaveštenjima, aktivnih ustanika naoružanih lakim oružjem nema više od pet hiljada.

Neki zarobljenici tvrdili su da se pobunom htelo angažovati što veći broj talijanskih vojnika da bi se odvratili od agresije na „majku" Rusiju. Drugi su kazali da Crna Gora, „srpska zemlja", ima dužnost da se osloni na narod iste rase. Komunistički i sveslovenski karakter pobune nastao je i usled posebne mržnje ustanika prema crnim košuljama.[7]

Odmah sam izdao naredbu kojom sam odredio smrtnu kaznu za sve one kod kojih se nađe oružje, zatim naredbu o predaji radio-aparata, još jednu kojom sam potvrdio raniji policijski čas, koji je već bio na snazi, i napokon naredbu o zatvaranju svih javnih lokala.[8]

---

[4] Vidi dok. br. 55.

[5], [9] Redakcija je uspela da pronađe samo depeše od 18, 19, 20, 21, 22. i 23. jula (vidi dok. br. 62 i 66 u ovoj knjizi; tom III, knj. 4, dok. br. 150, 153 i 154; Arhiv VII, reg. br. 10/3, k. 74).

[6] Odnosi se na 17. armijski korpus (vidi dok. br. 7).

[7] U to vreme u Crnoj Gori se nalazila 108. udarna legija crnih košulja (vidi dok. br. 43).

[8] Pomenute naredbe izdate su 13. i 14. jula 1941 (vidi „Glas Crnogorca" br. 10 od 21. jula 1941, tom III, knj. 4, dok. br. 148).

O toku događaja do mog odlaska svakodnevno sam i telegrafski izveštavao to Ministarstvo.[9]

Žarišta pobune, koja je izbila u obalskoj zoni između Bara i Budve, posle prvih uspeha pomalo su se proširila najpre oko Cetinja, koje je na dan 14-og bilo u stvari opkoljeno, zatim preko Podgoricce do Nikšića, Berana, Andrijevice, Pljevalja.

Komanda divizije „Mesina" na dan 14-og imala je za odbranu glavnog grada samo 500 ljudi i bila je odsečena od odreda koji su operisali na drugim sektorima usled nestašice bilo kakvog saobraćajnog sredstva. Na dan 15-og zamolio sam generala Tučija,[10] da u svojoj nadležnosti ispita mogućnost da Glavna komanda ubrza odašiljanje odgovarajućih pojačanja. Međutim istoga dana stiglo je naređenje Komande oružanih snaga Albanije, kojim je određeno šest divizija radi ugušivanja ustanka.[11]

Naveče 18-og put za Podgoricu deblokirao je puk „Alpina".[12] Na dan 19-og i 20-og stanovništvo Cetinja, koje je sačuvalo mir i red, bilo je žrtva pojedinačnih dela odmazde, o domašaju kojih sam odmah izvestio generala Pircija Birolija i to Ministarstvo, nakon ponovljenih upozorenja mesnih vlasti.[13] Na dan 23-eg sastao sam se u Skadru sa komandantom oružanih snaga Albanije i sa komandantom XIV armij. korpusa. Izdata su naređenja za održanje discipline u vojsci i sporazumeli smo se o planu za protivpropagandu lecima, koje će avioni baciti među ustanike.

Na dan 24-og odlukom Dučea sva vlast je koncentrisana u rukama generala Pircija Birolija.[14]

Na dan 25-og predao sam dužnost komandantu Oružanih snaga Albanije s kojim sam se sporazumeo o povratku svih civilnih službenika Ministarstva spoljnih poslova ili onih koji su tom Ministarstvu bili privremeno dodeljeni.

Ujutro 26-og otputovao sam iz Cetinja, a sutradan su otputovali za mnom funkcioneri i činovnici, koji su mi — moram da istaknem — oduševljeno i predano, vredno svake pohvale, pomagali u radu u svim momentima, osobito u težim.

Macolini. s.r.

---

[10] Karlo Tući (Carlo Tucci), komandant divizije „Mesina"
[11] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 149.
[12] Reč je o puku alpinske divizije „Pusterija" (vidi dok. br. 62).
[13] Vidi dok. br. 66.
[14] Vidi dok. br. 78.

BR. 94

OKRUŽNICA KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 1. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O NADLEŽNOSTI ZA SUĐENJE I KAZNAMA ZA PRESTUPE PROTIV JAVNOG REDA I ORUŽANIH SNAGA[1]

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
Odeljenje civilnih poslova

Prefektura Kotor
11. avg. 41. XIX[2]

Br. prot. 1110/Civ. posl.

V.P. 39 1. avg. 1941. XIX

Predmet: Prestupi protiv javnog reda i oružanih snaga. —

Gdn-u KOMANDANTU PEŠ. DIV. „SASARI“	*V.P. 86*
Gdn-u KOMANDANTU PEŠ. DIV. „BERGAMO	*V.P. 73*
Gdn-u KOMANDANTU PEŠ. DIV. „MARKE“	*V.P. 32*
Gdn-u KOMANDANTU GARNIZONA	*Split*
Gdn-u KOMANDANTU GARNIZONA	*Šibenik*
Gdn-u KOMANDANTU GARNIZONA	*Zadar*
Gdn-u KOMANDANTU ARTILJERIJE	*Sedište*
Gdn-u KOMANDANTU INŽENJERIJE A.K.	*Sedište*

i na znanje:

EKSELENCIJI KOMANDANTU 2. ARMIJE	*V.P. 10*
EKSELENCIJI GUVERNERU DALMACIJE	*Zadar*
EKSELENCIJI PREFEKTU	*Zadar*
EKSELENCIJI PREFEKTU	*Split*
EKSELENCIJI PREFEKTU	*Kotor*

Dostavljam priložena pravila s tim da se objave tako da se sva pitanja te vrste mogu rešavati brzo, bez ikakvih dvoumljenja i nesigurnosti.

Upozoravao sam više puta komandante na potrebu da se sa ovim pravilima upoznaju svi i da ih svi primenjuju. Međutim bilo je slučajeva da su naoružani ljudi ili neprijateljski

---

[1] Prepis originala (izvršen u Komandi 6. armijskog korpusa) u Arhivu VII, reg. br. 40/1—1, k. 550.

[2] Pečat prijema prefekture Kotor.

raspoložena lica zatečeni sa bombama, bili uhapšeni i prijavljeni, umesto da su na licu mesta streljani.

Primer streljanja na licu mesta onoga ko se ogreši o pravila nalazi u potrebi spasonosnog primera i kažnjavanja na licu mesta svoj pravi smisao; svako mora ovo da oseća i shvati u ovom periodu rata u kojem neprijatelj pribegava svim sredstvima kako bi nam naneo štete u bezumnoj nadi da će odložiti čas ispaštanja.

General
komandant Armijskog korpusa
(R. Dalmaco)

Sc[3]
za tačan prepis
Za pukovnika nač. glavnog
štaba sl. ods.
(A. Aliberti)
potpukovnik zamenik Nač.
gl. štaba
[potpis nečitak]

Prilog br. 1 aktu 1110/Civ. posl.
od 1. avg. 1941—XIX

KAMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA

Nadležnost za suđenje i kazne za prestupe protiv javnog reda i oružanih snaga

1.) — *Protivpravno držanje oružja*

A) — *Nadležnost*

Za suđenje po prestupima protivpravnog držanja oružja, bilo da se ono drži u sopstvenoj kući ili na drugom mestu, bilo da se nosi van ovih, nadležan je Ratni vojni sud na osnovu Ukaza Dučea od 14. aprila 1941 — XIX (čl. 2).

B) — *Kazne*

Na osnovu pravila koja su sadržana u samom Ukazu, čije primenjivanje je osnaženo odredbama u Ukazu izdatom od strane Komande ovog Armijskog korpusa 23. aprila, ko god poseduje „iz bilo kog razloga

[3] Paraf Franka Skaselatija, prefekta Kotora.

vatreno oružje ili delove istoga, municiju, bombe ili druge eksplozivne sprave, zagušljive gasove ili suzavce, sablje, bajonete ili bodeže", a nije ih predao prema Ukazu Dučea u roku od tri dana, kažnjava se „novčanom kaznom do 2000 lira i zatvorom do jedne godine".

Ako je u pitanju neizvršenje predaje puškomitraljeza, mitraljeza, topova, ili ako je u pitanju prikupljanje nepredatog oružja, primenjuje se zatvor od jedne do deset godina".

2.) — *Neprijateljska dela protiv vojnika*

A) — *Nadležnost*

Nadležan za suđenje i ovakvih prestupa je Ratni vojni sud, i to s razloga što je ovo određeno Ukazom Dučea od 24. jula 1940—XVIII članom 2, za sve prestupe „predviđene italijanskim Vojnim krivičnim zakonom i Opštim krivičnim zakonom koje bi počinili stanovnici okupirane teritorije na štetu okupacionih oružanih snaga, kao i s razloga što se sada primenjuje u dalmatinskoj zoni Ukaz Dučea od 24. aprila 1941—XIX.[4]

Potrebno je imati u vidu za slučaj da posebni razlozi ličnog ili kolektivnog karaktera iziskuju hitnu primenu kaznenih sankcija, da je članovima 6. i 7. Dučeovog ukaza od 24. aprila 1941—XIX određeno da prilikom svih suđenja pred vojnim sudovima dođe do neposrednog suđenja, koje u očevidnim slučajevima dozvoljava posebnu hitnost postupka i, ako sud zasedava, postupak bez odlaganja.

B) — *Kazne*

Ratni zakon (čl. 25. i sledeći) priznaje naziv zakonitog ratnika samo „onima koji pripadaju oružanim snagama neke države". I bez pozivanja na posebne odredbe Vojnog ili Opšteg krivičnog zakonika, prema tome jasno je da građanska lica koja naoružana izvrše neprijateljska dela protiv jedinica italijanske vojske ili protiv pojedinih vojnika, moraju se, kako iz razloga prestiža — tako i iz razloga bezbednosti, smatrati kao pobunjenici.[5] Stoga podležu smrtnoj kazni.

Ovo je potvrđeno kako aktom br. 2960 od 15. aprila 1941. XIX od Komande 2. armije, kojim je u tački 1) određeno da „pobunjenici koji bi dejstvovali protiv naših trupa, ako se zarobe, moraju se odmah streljati",

[4] Redakcija nije pronašla taj ukaz.

[5] U originalu: „franchi tiratori" (slobodni strelci).

tako i čl. 5. Ukaza ove Komande Armijskog korpusa od 23. aprila o.g., koji glasi: „Ko god izvrši neprijateljsko delo protiv lica ili stvari okupacionih trupa odmah će se streljati".

3.) — *Dela sabotaže, oštećenja drumova, postrojenja, telefonskih, telegrafskih linija itd.*

A) — *Nadležnost*

I za takve zločine data je nadležnost vojnim sudovima i može se pristupiti neposrednom suđenju.

B) — *Kazne*

Potrebno je istaći da akt br. 2690 Komande 2. armije i Naredba ove Komande od 23. aprila o.g. propisuju pouzdana i tačna pravila postupka. Prvi stvarno, u t. 2, određuje da oni koji budu uhvaćeni dok vrše sama dela, moraju se streljati; drugi određuje isto i za svakoga koji bi vršio, kako se videlo, neprijateljska dela i protiv „stvari okupacionih trupa". Kako se ne može sumnjati da u ratno vreme i u operativnoj zoni redovni putevi i železničke pruge, telefonske i telegrafske linije itd. jesu isključivo, ili bar pretežno, određene za službu oružanih snaga, osnovno pravilo postupka u sprečavanju saboterskih dela mora biti za svakoga neposredna upotreba oružja protiv onoga koji bi bio uhvaćen na delu.

Dalje, u pogledu počinilaca ovih prestupa koji ne bi bili uhvaćeni na delu, treba imati u vidu da:

— čl. 253. Opšteg krivičnog zakona određuje da se primenjuje smrtna kazna protiv svakoga koji bi uništio ili onesposobio, u celini ili delimično, makar i privremeno, brodove, vazduhoplove, konvoje, drumove, postrojenja, magacine ili druga vojna postrojenja koja su određena za službu oružanih snaga države, ako je delo izvršeno u korist neke države koja je u ratu protiv italijanske države, ili ako je delo bilo štetno po pripremu ili ratnu sposobnost države ili po vojne operacije.

U vezi sa ovim treba napomenuti da je mesna delatnost komunista na podstrekavanju dela sabotaže organizovana akcijom opšteg karaktera u korist Rusije, tj. države koja je u ratu sa Italijom.

— Čl. 285. Opšteg krivičnog zakona preti kaznom smrti svakome ko u cilju ugroženja državne bezbednosti

počini delo kojemu je svrha da se prouzrokuju pustošenja, pljačke i haranja na teritoriji države.

— Članovi 252. i 253. sadašnjeg Krivičnog zakona za vojsku predviđaju kaznu smrti za onoga ko uništi ili ošteti, u cilju da više ne služe upotrebi kojoj su namenjene, železničke pruge, vodovode, mostove ili druga važna opšte korisna postrojenja iz čega bi mogla proizaći šteta vojsci ili jednom njenom delu ili državi.

4.) — *Prekršaji propisa o policijskom času*

Nadležni za suđenje prekršitelja prefektovih propisa jesu civilni sudovi.

Napominje se, međutim, da je u ukazima izdatim od strane prefekata izričito određeno da će agenti javne bezbednosti pucati na svakoga ko se, zatečen vani posle policijskog časa, ne bi odazvao pozivu da stane.

General
Komandant Armijskog korpusa
(R. Dalmaco)

Za tačnost prepisa
Za pukovnika načelnika Gl. štaba sl. ods.
(A. Aliberti)
Potpuk. pom. nač. Gl. štaba
[potpis nečitak] M.P.

BR. 95

IZVEŠTAJ KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 1. AVGUSTA 1941. O RADOVIMA NA POPRAVCI PRUGE KNIN — GRAČAC I O DALJIM MERAMA ZA OSIGURANJE PRUGE I TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH VEZA[1]

Iz Splita u 9,30 od 1. avgusta 1941 — XIX

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI 2. ARMIJE

i na znanje

GUVERNATORATU DALMACIJE

B. 3782/Op. Radovi na opravci prekinute pruge kod Plavnog završeni.[2] Određeno osiguranje zbog eventualnih novih prekida između Plavna i Gračaca. Mogućnost novih prekida ili sabotaža između Knina i Gračaca na železničkim prugama i stanicama zahteva intenzivno patroliranje i uporno nadziranje i garnizone na stanicama. Potrebno bar deset motornih vozila za pokretno nadziranje i kontrolu pruge. Za deonicu od 66 km Knin — Gračac potrebna dva pokretna teritorijalna bataljona za patroliranje i stalni nadzor i jedan organizovani puk za garnizon Gračac i sedam posrednih stanica. Operacije čišćenja duž linije ne predstavljaju teškoću, treba ih izvršiti tek pošto gore navedene snage stignu u Gračac,[3] iz razumljivih razloga. Ako bude morala da se obezbedi deonica pruge Gračac—Gospić u dužini od 50 km, gornje snage će morati da se udvostruče. Za nadzor telegrafsko-telefonskih linija Gračac—Knin dovoljan je jedan bataljon prebačen kamionima i motociklima koji će biti oslonac snagama železničke straže. U zoni ne bi smela da ostane nikakva hrvatska straža[4] ili garnizon, a železničko osoblje bi trebalo da bude za-

[1] Original u Arhivu VII, reg. br. 3/3—1, k. 540.

[2] Prugu kod Plavna su 28. jula porušili ustanici Kninske krajine, prethodno likvidiravši posadu žel. st. Plavno (vidi „Ustanak 1941", knj. 2, str. 693 i 739).

[3] Vidi dok. br. 100.

[4] Misli se na straže NDH.

menjeno našim ili bar na odgovarajući način pojačano. Za radove bilo bi korisno poslati u Knin jednu inženjerisku četu otpremljenu po mom naređenju.

General Dalmaco

M.P.

Overava prepis
Dodeljeni potpukovnik
Đovani Kardona [Giovanni Cardona]
Kardona

BR. 96

UPUTSTVO KOMANDE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" OD 1. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA BORBU PROTIV USTANIKA U CRNOJ GORI[1]

Z.F. *123/poverljivo*
2.8. — 941

Poverljivo
(dvostruki omot)

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" (48)

„Napred po svaku cenu"
Odeljenje načelnika štaba

Br. 3338/op. prot. V.P. 48/A. 1. avgusta 1941—XIX

Predmet: Borba protiv ustanika.—

Komandi 207. pešadijskog puka
Komandi 208. pešadijskog puka
Komandi 48. artiljerijskog puka
Komandi 164. legije crnih košulja
Komandi 48. divizijskog bataljona minobacača
Komandi 48. čete topova 47/32

i na znanje:

Višoj komandi oružanih snaga Albanije — Cetinje
Komandi XIV armijskog korpusa — Skadar

Uz pretpostavku da formacije i upotreba oružja i jedinica i organizacija u borbi protiv ustanika nemaju ništa zajedničkog sa propisima službe u ratu protiv redovnih vojski, iznosim

[1] Overeni prepis (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 15/3—1, k. 550.

neka uputstva, koja će svaki komandant morati da proširi i dopuni svojom oštroumnošću i genijoznošću.—

1) *Neposredna borba*

Lov na ustanike mora biti sličan postupku u lovu — odnosno:

a) obaveštajna služba označuje jazbinu —

b) jak odred, raširivši se veoma, opkoljava velikim radijusom zonu i približuje se stežući krug da bi ga zatvorio pomoću jedne druge jedinice koja maršira u suprotnom pravcu;

c) formacija treba da se sastoji od jakih i smelih patrola u razmacima, pozadi kojih marširaju vodovi, pojačani sa po jednim topom i jednim minobacačem (izbegavati jaku vatru koja bi se utrošila za tučenje malog broja ljudi); stežući krug jasno je da se snage zbijaju, te se mogu suprotstaviti otporu pritešnjenih ustanika.—

Ja posmatram čišćenje ovako: ustvari treba ostvariti ne čišćenje već zatvaranje u kavez.—

Tada je jasno da ustanici ostaju u krugu, ma bili i bez oružja, te ih, treba postreljati.

2) *Borba kroz snabdevanje*

Ko poznaje teren zna da hranu moraju uzimati iz kuća, koje se sa svoje strane snabdevaju, ne upadajući u oči, iz većih središta.

Stoga se preko obaveštajne službe mora doznati u kojim se naseljima okupljaju lica kojima je poverena takva služba; kuću noću opkoliti, pustiti da uđu lica po opskrbu, zatim se blokira i postupa.

3) *Borba pomoću talaca*

Prvo, preko obaveštajaca, saopštiti rukovodiocu ili rukovodiocima da će — ako se ne predadu sa jednim delom ustanika u određenom roku — njihove porodice biti deportovane, a kuće porušene. Obećanje treba održati.

4) *Skupljanje oružja*

Mi ga možemo tražiti koliko hoćemo, nikada ga nećemo naći. Smešna je količina oružja što se predaje.

Obaveštajci naznačuju predele, za čije bi pretraživanje trebalo više godina.

Zato: 1) nagraditi obaveštajca koji pokaže i povede na tačno mesto (pripaziti na zasedu: neka obaveštajac plati svojom glavom).

2) Zainteresovati stanovništvo za pronalaženje i naznačenje skrovišta (ovo je najbolji način za utvrđivanje njihove odanosti, ograničivši nadležni predeo.

Ako se u pomenutom predelu pronađe oružje koje nije prijavljeno, sravniti naselje sa zemljom.

General komandant divizije
(G. Pedracoli)

Za tačnost prepisa:
Potpukovnik načelnik štaba sl. ods.
(A. Bertorele)
mojor
(E. Orioli)
E. Orioli

BR. 97

IZVEŠTAJ GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 2. AVGUSTA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

Br. 5423(2) Op.[2] *Poverljivo Op.*

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
Štabno odeljenje — Operativni odsek

Br. 9262 protok. Op. VP 22/A, 2. avgust 1941—XIX

Predmet: Crna Gora

VRHOVNA KOMANDA
Operativno odeljenje — Istočno ratište
Br. 21209 protok. Op.
Primljeno: 4. avgusta 1941.

VRHOVNOJ KOMANDI

Na kraju prve nedelje mog boravka u Cetinju, i posle uspostavljenih kontakata i razgovora s raznim našim vlastima u mestu, kao i s viđenijim i ozbiljnijim crnogorskim ličnostima,

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/652—662.
[2] Dopisano mastilom.

stekao sam izvesna ubeđenja koja iznosim toj Vrhovnoj komandi radi izvršenja tačne procene političko-vojno-ekonomske situacije u Crnoj Gori.

1. — Moralna situacija u zemlji karakteriše se nezadovoljstvom, nepoverenjem i razočaranjem zbog neizvesnih ekonomskih i političkih prilika.

Sakaćenje nacionalne teritorije, koje na njenu ekonomsku nezavisnost utiče još više nego u prošlosti, predstavlja najznačajniju činjenicu. U stvari, na njenu ionako već deficitarnu proizvodnju (koja zadovoljava jedva polovinu normalnih potreba) utiču i sledeće redukcije:

a) u proizvodnji pšenice i žitarica uopšte, zbog gubitka bogate pokrajine Kosovo (koja takođe podseća na nacionalnu vojnu slavu) i ravničarskog pojasa u kotlini Podgorice, kao i sela Tuzi i Gruda;

b) u proizvodnji soli, neophodne za stočarsko stanovništvo, zbog prelaska Ulcinja pod vlast Albanije, a sa Ulcinjem anektirana je i solana sa jugoslovenskom administracijom;

c) u rudarskoj i drvnoj proizvodnji, zbog prelaska sreza Foča i Čajniče pod hrvatsku vlast i srezova Plav i Gusinje pod Albaniju;

d) na području turizma, zbog gubitka celog obalskog pojasa od Kotora do Dubrovnika, s obzirom na granice Zetske banovine koje je odredila Srbija.

Na osnovu ovakve demoralizacije, naročito kod studenata i nacionalističkih elemenata, izniklo je živo negodovanje sentimentalnog karaktera. Ovo negodovanje je još povećano pojavom hiljada Crnogoraca proteranih iz albanskog Kosova, a takođe i iz Hrvatske, što je, s obzirom na nedovoljnu ukupnu proizvodnju, još više povećalo procenat siromašnih i ekonomsku oskudicu zemlje posle poraza Jugoslavije.

U ovim okvirima je unosno radila *već postojeća* komunistička propaganda, koja je još žešće podstaknuta posle objavljivanja rata Rusiji od sila Osovine, tj. posle onoga što oni smatraju agresijom protiv Slovenstva i protiv države koja je uvek smatrana kao visoki zaštitnik Crne Gore.

Bivša Jugoslavija je u Crnoj Gori sprovodila jedino politiku razdora kopajući sve dublje brazde, koje su delile razne crnogorske partije i na taj način je, pomoću malog broja poverljivih Srba celishodno postavljenih na rukovodeće položaje i podržanih jakom mešovitom žandarmerijom (pretežno od Srba), uspela da ovlada zemljom.

Bivša Jugoslavija je veoma malo, skoro ništa, učinila na podizanju ekonomike Crne Gore i povećanju blagostanja sta-

novništva poboljšanjem životnih i higijenskih uslova; ono malo utrošenog novca bilo je namenjeno funkcionerima, penzijama, kasarnama i žandarmeriji.

Siromašna zemlja, s veoma malo obradivih površina, čiji su proizvodi mogli da obezbede jedva malo više od jedne trećine nacionalnih potreba, posle vojnog sloma Jugoslavije lako je postala žrtva komunizma u koji je odavno zagazila sva intelektualna omladina, kao i seoska omladina nekih područja, i to iz kotline Podgorice i Nikšića, planina Andrijevice i Berana i obalskog pojasa između Budve, Bara i Skadarskog jezera.

Ako se ovome doda da nije preduzeta nikakva kontrapropaganda (a bivša Jugoslavija nije imala ni interesa ni mogućnosti da je preduzme), dok se jedino mogla sprovesti veoma slaba kontrola zbog nedostatka specijalne policije koja bi poznavala jezik ove zemlje (u celoj Crnoj Gori postojao je samo jedan bataljon Kr. karabinijera), onda je lako shvatiti kako je jedan primitivan narod, ratoboran i podložan entuzijazmu, mogao da se trgne iz prividnog spokojstva i da na najmanji podsticaj podigne ustanak.

Dobroćudnost Italijana, koji su na ovu teritoriju ušli kao braća i morali da svojim držanjem stvore povoljnu sredinu za najveću i najtešnju povezanost između Italije i Crne Gore, pružila je neočekivane mogućnosti komunističkim elementima prožetim inostranom propagandom, naročito preko Radio-Moskve, koja je mračnim bojama ocrtavala situaciju kod Osovine i opštoj mržnji izlagala fašizam i jedinice koje predstavljaju najočigledniji izraz fašizma, tj. crne košulje.

Prema ovima su ustanici ispoljili najsvirepija i najbrutalnija dela, tako da za crnokošuljaše nije bilo milosti, a svi oni koji su bili zarobljeni na najzverskiji su način ubijeni.

2. — Među crnogorskim stanovništvom treba razlikovati dva elementa:

— stariji živalj, koji se ne protivi i sa zadovoljstvom gleda povratak na staro, tj. na monarhiju i stare tradicije; međutim, nema dovoljno uticaja, ni ljudstvo sposobno za rukovođenje;

— mlađi živalj, prožet velikosrpstvom, tj. slavizmom, koji je kroz 22 godine jugoslovenske vladavine bio privučen u sferu uticaja Beograda, počevši od podrške koju je centralna vlada pružila mladima za studiranje kako u Cetinju (koje na 8000 stanovnika ima jednu gimnaziju, u kojoj je upisano čak 1200 učenika i učenica), tako i van Crne Gore, tj. na Beogradskom i Zagrebačkom univerzitetu.

Ova nesrazmerna masa mladih intelektualaca bez iskustva, egzaltirana pričanjima i komunizmom, između uticaja Beograda (koji im je stalno naklonjen) i Rima, više voli, zbog rasnih,

jezičkih i verskih razloga, da se osloni na Srbe i da podržava velikosrpske ideale.

Ovaj deo mladih predstavljao je najveću nesreću za Crnu Goru i stvorio u zemlji gomilu propalih posetilaca kafana i politikanata, dok su oni mogli da daju koristan kontingent za zanatske i druge škole, koje, međutim, ne postoje u Crnoj Gori.

Uzevši zajedno stare i mlade, zvanično ne postoje prave i stvarne partije, jer ih je Beograd bio ukinuo; međutim, u stvarnosti, kako zbog jugoslovenske politike „*podeli* pa vladaj", tako i zbog svadljive prirode Crnogoraca spojene s rasnom ohološću, partije niču, mada nisu organizovane i međusobno se sve glože. Komunistička partija je u ovom momentu bila najbolje organizovana, jer je kroz udruženje kulturnog karaktera i zahvaljujući *skrivenoj pomoći iz inostranstva* (naročito iz Rusije) našla način da održava kontakte sa pristalicama.

U najnovijim previranjima svi nezadovoljni (čiji se broj zbog *ekonomske* situacije posle rata znatno povećao) okupili su se pod okrilje komunističke partije, jedine koja je raspolagala *rukovodiocima* (advokati, lekari itd.) i skoro posvuda ćelijama, naročito u Podgorici među duvanskim radnicima, u Beranima, Andrijevici, Virpazaru i Budvi, pa i u Cetinju, gde su mnoge porodice imale komunista među sinovima i rodbinom.

U komunističkoj partiji, koja ne gaji ideje nezavisnosti, zauzeli su mesto, naravno, kao po instinktu, oficiri bivše jugoslovenske vojske, takođe i rodom iz Crne Gore, koji su posle kapitulacije pomogli da se oružje podeli stanovništvu; ovo oružje se lako moglo prikriti u nepristupačnim planinama i bezbrojnim kraškim pećinama.

Nemajući druge podrške osim sentimentalnosti starijeg življa privrženog bivšoj kraljevskoj kući, Italiji nije bilo moguće, uprkos prisustvu veoma poštenih domorodačkih osoba, da u Cetinju formira grupe konfidenata koje bi iskoristila za osujećivanje manevara protivnika. Dva omladinca Crnogorca, vaspitani i školovani u Italiji, nisu dali nikakve korisne rezultate.

Držati pokorene Crnogorce u ovim pogoršanim ekonomskim uslovima (bez sredstava da se uravnoteže pomoću radnih akcija), zanesene komunističkom ideologijom (bez sredstava da se obuzdaju odgovarajućom kontrapropagandom), pokušati da se održi red obećanjima i ubeđivanjima — značilo je isto što i orati more, dakle iluziju.

Narodi Balkanskog poluostrva poštuju samo silu; dobrotu smatraju slabošću; s njima treba postupati pravično ali oštro, kao i sa svim surovim i primitivnim narodima.

Velika je greška primenjivati samo milovanja i laskanja.

Neophodna je politika sile, koja, naravno, zahteva ljudstvo, vreme i novac.

3. — Što se tiče veroispovesti, apsolutna većina stanovništva je pravoslavne vere a svi sveštenici imaju velik uticaj na stanovništvo.

Mitropolit Crne Gore i Primorja, ekselencija Joakim, vaspitanik beogradskog patrijarha Gavrila, prividno je veoma vredan poštovanja; on je čak i javno, u propovedi 20. jula u Cetinju, u crkvi Sv. Bogorodice, osudio dela pobunjenika, čije su žrtve bili i neki sveštenici. Ali postoji sumnja u pogledu njegove aktivnosti i veza koje su ga spajale sa Beogradom. Mitropolit je iz Kotora, ima jednog brata protivitalijanski nastrojenog, bivšeg gradonačelnika Kotora, koga je proterao prefekt Skaselati; jedna njegova kćerka je komunistički nastrojena.

Kler je većim delom bio bezobrazno neprijateljski raspoložen prema Italijanima; nije se čak ni udostojio da pozdravi tadašnjeg visokog poverenika, zbog čega je uložen protest kod mitropolita.

Katolički elemenat predstavlja bledu manjinu. Nadbiskup, primat Srbije, nalazi se u Baru. To je veoma kulturan Crnogorac, govori italijanski i nemački, i pokazuje se naklonjenim.

Muslimani su zastupljeni u većem broju nego katolici, naročito u opštinama koje graniče sa Albanijom i u srezu Virpazar. Njihovo držanje prema Italijanima je svugde miroljubivo, u suštini ne otvoreno protivno.

Za razliku od pravoslavnog stanovništva, muslimani rade i predstavljaju imućan stalež jer se većim delom bave trgovinom i posredništvom. Ne bave se politikom i, kao i jevrejski elementi drugde, predstavljaju ljude koji misle na bogaćenje.

4. — Da nije bilo pravovremene intervencije Osovine protiv Rusije, verovatno bi ceo ustanak u Crnoj Gori imao potpunu podudarnost sa akcijom Rusa da u najpogodnijem momentu zadaju težak udarac fašizmu i nacizmu.

Velika promena u situaciji iznenadila je sve komuniste u Crnoj Gori. Ubrzavajući pripreme i smatrajući istinitim lažne vesti propagande Moskve (ulazak sovjetskih trupa u Berlin, predstojeće spuštanje sovjetskih padobranaca u Crnu Goru itd.), oni su iskoristili sastanak ustavotvorne skupštine i objavljivanje nezavisnosti, što je usledilo 12. jula,[3] da bi dali znak za ustanak u celoj zemlji. Počevši od 13. jula, u ustanku su učestvovale srpske glavešine koje su se sklonile u zemlji i ko-

[3] Vidi dok. br. 55.

munistički rukovodioci plaćeni iz Moskve, uz prećutno odobrenje sreskih načelnika, koji nisu ništa, ili veoma malo, preduzeli radi sprečavanja ustanka, mada su, sigurno, s tim bili upoznati.

Prvi potez moje vladavine bio je povlačenje naših civilnih predstavnika (sve službenici) u srezovima, predavanje civilne vlasti komandantima garnizona i smenjivanje sreskih načelnika koji su bili postavljeni od jugoslovenske vlade, svih osim trojice koje ću budnije proveravati.[4]

Cilj ustanka je bio očigledan, tj. da se posredno pomogne sovjetskoj vladi vezivanjem italijanskih trupa u Crnoj Gori. Zatim je ove trupe trebalo proterati kako bi se sprečilo političko i ekonomsko podjarmljivanje zemlje od Italije, tim pre što ju je Italija, u saglasnosti sa Osovinom, osakatila i osiromašila za račun Albanije, njenog vekovnog neprijatelja.

Preko besomučne propagande, pored navodnih velikih pobeda Rusa nad Osovinom, uspeli su stvoriti ubeđenje da je fašistički režim u Italiji želela neznatna manjina i da je italijanski narod podjarmljen od fašističke milicije, formirane od fanatika i nasilnika u službi Dučea i fašizma.

Bez ovakvog raspoloženja ne bi se mogla zamisliti divljaštva izvršena nad crnokošuljašima 108. legije u Martinovićima (18. jula na putu Budva — Cetinje),[5] naročito ako se uporedi postupak primenjen prema drugim jedinicama čiji su zarobljenici spontano oslobođeni[6] (verovatno u cilju vrbovanja za komunizam).

Namerno su širene glasine da su crnokošuljaši u Crnoj Gori uspostavili režim terora, primenjujući pljačku, pokolje i silovanja u Cetinju i drugim mestima, i da je najviše žrtava bilo među ženama koje su odbijale da se potčine prohtevima fašista (sve potpuno lažno, bez potrebe da se dokazuje).

Ponašanje jedinica bilo je primerno u svakom pogledu.

Propaganda mržnje protiv Italije pripremala je, prema tome, teren za siguran uspeh ustanka, tim više što je postojala velika količina skrivenog oružja po crnogorskim srezovima. Ovo je potvrđeno činjenicom da su prilikom napada na naše garnizone i naše kolone primećene pod oružjem čak i žene i deca. Žene su bile najoduševljenije.

[4] Vidi dok. br. 91.

[5] Vidi dok. br. 60.

[6] Vidi dok. br. 52 i 53; Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/902—903 (izveštaj Komande kr. karabinijera 14. armijskog korpusa od 20. jula 1941).

Izgleda da se pokretački centar ustanka nalazi verovatno u Beogradu i Hrvatskoj.

Skoro sva sela su dala svoj doprinos ustanku, tim pre što se verovalo da će italijanske trupe najduže u roku od jedne nedelje biti proterane sa crnogorskog tla.

5. — *Razmatranje i planovi koje treba ostvariti*

Neposredne mere preduzete za dovođenje pojačanja iz Albanije u Crnu Goru, čvrst stav jedinica, čak i najmanjih raštrkanih odeljenja Kr. karabinijera i Kr. carinske straže, postepeno preduzete mere pomoću uredbi, naredbi i sl. ugušile su previranja i dokrajčile prohteve ustanika u pravougaoniku Bar — kotlina Podgorice — kotlina Nikšića — Boka kotorska. Nastavljaju se operacije u cilju oslobođenja garnizona na ostaloj teritoriji Crne Gore i uvođenja reda u ostalim agitacionim centrima.

U toku je čišćenje kotline Grahova, kao i nepristupačnih i ustaničkih Krivošija (poznatih zbog pobuna 1869. i 1882. godine protiv Austrijanaca); takođe je u toku kombinovana akcija divizije „Venecija" iz Podgorice prema Kolašinu i Beranima, uz sadejstvo I alpinske grupe „Vale" sa pravca Kosova. Priprema se napad jedne brze kolone na motornim vozilima iz Nikšića preko Žabljaka na Pljevlja, kao i još jedne kolone iz Nikšića na Goransko, pomoću divizije „Kačatori dele Alpi" i II alpinske grupe „Vale".[7]

Da bi se ustanak ugušio ne samo privremeno, već i da bi se sprečilo njegovo oživljavanje ubuduće, kao i da bi se pronašlo celokupno rasejano i prikriveno oružje u Crnoj Gori (preko 30—35 hiljada pušaka, veliki broj mitraljeza i puškomitraljeza uzeto posle kapitulacije Jugoslavije), treba se sistematski boriti protiv ustaničkog pokreta.

Treba, naime, izbeći da se učini korak napred pa da se zatim bude primoran učiniti korak nazad. Uporedo sa dobro usmerenom političkom akcijom treba preduzeti oštru, odlučnu i nemilosrdnu vojnu akciju u vidu beskompromisnog udarca sve do ugušivanja ustanka, bilo potpunom predajom ustanika, bilo, pak, predajom celokupnog naoružanja, koje treba postići po svaku cenu, čak i najdrastičnijim sredstvima ako je to potrebno.

Cilj političke akcije prvenstveno treba da bude rešavanje pitanja državnog uređenja, kao i ekonomskih, finansijskih i graničnih pitanja.

---

[7] Vidi dok. br. 98.

Dok se, s jedne strane, preduzimaju mere za pružanje pomoći na prehrambenom polju onima kojima je ona potrebna, kako bi se sprečila glad, koja je uvek zao savetnik, dotle bi apsolutnom hitnošću trebalo:

1) Formirati što pre Nacionalnu banku Crne Gore, uzevši italijansku liru kao monetu, s ciljem da se između privatnika i preduzeća omogući razmena deficitarne robe sa Italijom (komplementarne životne namirnice) i da se povuku žigosane dinarske novčanice, s kojima je svaka razmena prekinuta.

Danas nijedan italijanski, albanski ili kotorski grosista ne može da uveze robu u Crnu Goru. U celoj zemlji došlo se do sistema razmene robe, uz neverovatno povećanje cena.

2) Zajedno s monetarnom sprovesti i carinsku uniju između Italije i Crne Gore, i organizovati u potpunosti finansijske ustanove u Cetinju (zasad ne postoji nijedna, ali je ekselencija Ministar finansija obećao povratak poverenika Botarija [Bottari].

3) Pošto velika većina Crnogoraca, čak bih rekao svi osim odmetnika, *ne* žele nezavisnost, već prisajedinjenje Italiji, ako ne može Srbiji, bilo bi možda celishodno „preskočiti jarak" i pomoću jednog kraljevskog namesnika upravljati zemljom, *izbegavajući svaki suvišan izdatak* (za reprezentativne palate, propagandne građevine i sl.), već, naprotiv, prići dovršavanju već započetih i hitnih radova; ovo takođe i iz razloga da se zaposli što veći broj radne snage, i to odmah, *pre nailaska zime*. Na taj način će se rešiti problem besposlice i nezadovoljstva.

4) S obzirom na to da je duvan jedno od najvećih bogatstava ove zemlje (preko 40 miliona dinara prihoda godišnje), *odmah preduzeti* sistematizaciju postrojenja u Podgorici u kojima radi 800 radnica samo na berbi odličnog duvanskog lista proizvedenog u Crnoj Gori (sličnog čuvenoj „sultanovoj bradi") i kompletirati postrojenja tako da se poboljša proizvodnja i prodaja proizvoda.

5) S obzirom na bogatstvo drveta, dodeliti ljudstvo šumarskom uredu tako da se iskoristi ovaj bogati izvor prihoda.

6) Sa 54 miliona dinara upućenih iz Rijeke na račun Banke Italije (u razmenu za isti broj novčanica zadržanih u depozitu prilikom rada na njihovom žigosanju, jer su bile sumnjivog porekla) mogućno će biti da se stiša strah imalaca. Međutim, bilo bi neophodno da se za početak odmah dodeli 150 miliona dinara radi organizovanja javnih radova u pomenutim granicama hitnosti, kako bi se radom obezbedio mir u zemlji. Bez ovoga, svaka druga mera je uzaludna.

7) Preduzeti razne mere za formiranje jednog žandarmerijskog tela, proverenog do krajnjih granica, u cilju naimenovanja opštinskih organa koji poznaju život u zemlji i imaju velik uticaj u svim malim centrima itd.

Predan rad svih potčinjenih komandi, Kr. karabinijera i Obaveštajnog odeljenja omogućio mi je da prikupim mnogo podataka o ustanicima i da tačno identifikujem organizatore i kolovođe, kao i najodgovornije za pokolj crnokošuljaša. Zbrka u vezi sa ustankom raspliće se takođe i pomoću izjava osoba koje su se svojevoljno prijavile našim vlastima radi predaje. Postupiće se sa strogošću koja dolikuje surovom ponašanju ustanika zlostavljača naših vojnika. Ukoliko sada ne budu zarobljeni svi krivci, izvršenje ovog zadatka će biti lakše početkom zime i s prvim snegom, jer će vinovnici okrutnih zločina morati silom da siđu s planina i iz svojih skloništa.

U međuvremenu sam naredio, svuda gde se vrši raspodela životnih namirnica, da se podele lične karte. Na taj način ću moći da sprovedem kontrolu, ako ne i proveravanje, nad neopravdano odsutnim iz pojedinih porodica, koji će svakako predstavljati jedan deo mase ustanika.

Izložio sam ukratko moja zapažanja koja su, nadam se, dotakla neuralgične tačke situacije, a naročito složene uzroke koji su stvorili sadašnje stanje. Čvrsto verujem da ću u relativno kratkom vremenskom periodu ponovo uspostaviti bezbednost na celoj teritoriji Crne Gore i da ću nastaviti rad na sistematskom traganju za oružjem, kao i rad na civilnoj rekonstrukciji.

General armije:
Viši komandant oružanih snaga
u Crnoj Gori
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

BR. 98

IZVEŠTAJ GENERALA PIRCIJA BIROLIJA OD 12. AVGUSTA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U CRNOJ GORI[1]

34076

Br. 5423(5) Op.—Istok
[paraf]

Sažet izvod 16/8[2]
[paraf]

0/3

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
Štabno odeljenje — Operativni odsek

Br. 539 Op. protok. V.P. 22/A 12. avgust 1941—XIX

Predmet: Crna Gora

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

Nastavljam svoj prethodni izveštaj Op. br. 9262 od 2. avgusta.[3]

Tačno posle jednog meseca od dana kada je buknuo ustanak, zahvaljujući hrabrom i odlučnom držanju potčinjenih jedinica koje su morale da savlađuju veoma velike teškoće zemljišta, okupacijom svih značajnih centara Crne Gore ispunjen je prvi deo mog programa, tako da je ponovo uspostavljena bezbednost na celoj teritoriji koja se sada nalazi pod našom kontrolom.

Srećan sam što mogu da istaknem drugarsku i efikasnu pomoć koju su, kako Kr. mornarica iz Kotora tako i Kr. vazduhoplovstvo, pružili u prvom periodu intenzivne operativne aktivnosti.

1. — *Vojna situacija*

a) Kombinovana dejstva divizije „Venecija", koja je iz Podgorice nadirala prema Kolašinu i Andrijevici, i I alpinske grupe

[1] Snimak originala u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/664—678.

[2] Dopisano mastilom.

[3] Vidi dok. br. 97.

„Vale", ojačane albanskim formacijama kapetana Prenka Kalija (Cali) iz Vermoša [Vermoshi] i formacijama iz Đakovice, uprkos teškoćama zemljišta, žestokom otporu neprijatelja i mnogobrojnim prekidima na putevima, dala su željene rezultate, tako da je ceo sektor sa centrima Kolašinom, Andrijevicom i Beranama ponovo okupiran.[4] Ovom prilikom su oslobođeni: u Kolašinu 20 oficira i 185 podoficira i vojnika, u Beranama 563 podoficira i vojnika, u Bijelom Polju 5 oficira i 106 podoficira i vojnika pripadnika Kr. finansijske straže, karabinijera i pešadije.[5]

b) Divizija „Kačatori dele Alpi", posle okupacije kotline Nikšića i deblokiranja garnizona Nikšić i, zatim, garnizona Viluse, isturila je jednu kolonu prema Šavniku i zauzela ga savladavši žestok otpor ustanika.[6] Započevši čišćenje okolnog zemljišta. Šavnik je zadržan u cilju preduzimanja napada na Žabljak i učestvovanja u akciji alpinske divizije „Pusterija", čim ova stigne u Pljevlja.

c) Divizija „Taro", koja je smenila diviziju „Mesina" u garnizonima Martinovići (između Cetinja i Budve) i Njeguši (između Cetinja i Kotora), ojačana 2. alpinskom grupom „Vale", posle čišćenja rejona Grahova, započeće 15. o.m. detaljno čišćenje područja Krivošija u trouglu Risan—Grahovo—pl. Orjen.[7]

d) Divizija „Mesina", pošto prikupi svoje detašovane jedinice, ponoviće na obalskom sektoru između Rijeke, Budve, Virpazara i Bara čišćenje koje je ranije izvršila alpinska divizija „Pusterija".

e) Alpinska divizija „Pusterija", prevezena motornim vozilima u Kolašin, izvršila je hitno i smelo izviđanje prema Šahovićima i Bijelom Polju i jednom brzom kolonom (motociklistička četa 4. bersaljerskog puka i alpinski bataljon „Bolcano" [„Bolzano"], na motornim vozilima s pratećim oruđima) stigla u Pljevlja, koja je juče zauzela i pridružila se posadi 93. pešadijskog puka, koja je, pod komandom potpukovnika Maselija [Masseli], ne samo pružila odlučan otpor već i preduzela niz energičnih ofanzivnih akcija manjih razmera oko grada. Jutros u 10,30 časova ista kolona je, u sadejstvu sa avijacijom koja je izviđala dolinu reke Tare, preduzela iz Pljevalja iznenadan napad prema jugu, na Levertaru, i zauzela most na reci Tari (veličanstveno delo na putu Pljevlja—Žabljak—Šavnik —Nikšić) pre nego su ustanici uspeli da ga dignu u vazduh.

---

[4] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 167, 169 i 171.

[5] Na margini dokumenta je utisnut prijemni pečat Vrhovne komande: Br. 21447—17. avgust 1941.

[6] Vidi dok. br. 98; tom III, knj. 4, dok. br. 167, 168 i 171.

[7] Vidi dok. br. 116.

Ovom sjajnom i odlučnom akcijom divizije „Pusterija", naše jedinice su ponovo okupirale celu crnogorsku teritoriju koja se ranije nalazila pod našom kontrolom.

f) I alpinska grupa „Vale" što pre će započeti detaljno čišćenje područja Berane—Anrijevica duž doline reke Morače, uz naročitu pažnju na rejon Pipera, odakle su preduzimani napadi na komunikacijske linije divizije „Venecija". Zatim će se prikupiti u Podgorici, gde će ostati kao armijska rezerva.

g) Komanda XIV armijskog korpusa prebaciće se 14. ovog meseca u Podgoricu.

h) Dolaskom raznih divizija u odgovarajuće sektore omogućiće se smenjivanje Nemaca u okupaciji Prijepolja i zatvaranje celog graničnog pojasa sa Hrvatskom, od Priboja do Grude i mora.

Razmotriću da li mogu udovoljiti nemačkom zahtevu da okupiram Novi Pazar.

2. — *Politička situacija*

Potvrđujem ranije izloženu situaciju, tj. podvojenost i razmimoilaženje među partijama na zajedničkoj platformi velikog nezadovoljstva zbog nemogućih životnih uslova s kojima će se Crna Gora suočiti u sadašnjoj demarkacionoj liniji.

Ako je na teritoriji stare Zetske banovine, koja je obuhvatala Boku kotorsku do Dubrovnika, deo Hercegovine sa delovima Drine, deo Sandžaka s Novim Pazarom i Metohiju s područjem Kosova, državni budžet bio deficitiran, to se moralo pripisati jugoslovenskom administrativnom sistemu. Posle podmirivanja potreba ljudstva Banovine i srezova, penzija, gradskih službi itd., beogradska vlada je oduzimala ceo ostatak dohotka i veoma malo podsticala trgovinu i industriju, osim, donekle, iskorišćavanje šuma i nekih rudnika u kotlini Nikšića, i to samo od strane privilegovanih grupa.

Međutim, beogradska vlada je krajem svake godine bila primorana da, u obliku pomoći, vraća Crnoj Gori sumu od oko 150 miliona dinara, kojom se održavala ravnoteža izdataka.

Pa ipak, ako bi Crna Gora imala teritoriju koju je obuhvatala stara Zetska banovina, ili približno ovoj, postojala bi mogućnost da izvozom svojih proizvoda u inostranstvo (koža, vuna, duvan, drvo, ugalj, stoka, svež sir, suve šljive i destilati šljiva itd.) isplati uvoz skoro svih potreba u kojima zemlja oskudeva (dopunske životne namirnice, odeća, posuđe, staklarija, poljoprivredne mašine, sapun i deterdženti, bicikli, šivaće mašine, obuća, lekovi).

U sadašnjim uslovima, ako bi se potvrdile sužene granice Crne Gore, bilo bi riskantno stvaranje nezavisne države jer bi

nedostajali bazični elementi za život, osim ako bi se za potrebe ove teritorije u celini brinula Italija, uključujući, naravno, i izdatke za namesništvo, ministre i odgovarajuću administraciju.

Samo ograničen broj starijih crnogorskih ličnosti s malo pristalica, podržava ideju nezavisnosti s monarhijskim državnim uređenjem, zahtevajući od Italije postavljanje jednog namesnika iz crnogorske kraljevske kuće. Međutim, narodne mase danas ne žele ni krunu ni nezavisnost koje bi teretile deficitaran budžet nove države. Više bi želele da jednostavno sačinjavaju deo Italije, ako je Osovina već odredila definitivno odvajanje od Srbije, s kojom Crna Gora ima zajednički jezik, veru i običaje.

Prema tome, od dve postojeće crnogorske partije (pojava boljševizma je privremena i brzo će biti likvidirana) veću praktičnost pokazuje federalistička partija, sa srbofilskom tendencijom, koja, da bi se moglo živeti, zahteva fuziju ili uniju sa drugom zemljom. Međutim, partija nezavisnih, mada zahteva namesnika italijanske kraljevske kuće, predstavlja partiju koja pretežno sledi tradicionalnu i doktrinarnu koncepciju, ali ne vodi računa kako će bez pomoći spolja moći da živi velika većina stanovništva.

Ukoliko bi došlo do sjedinjavanja Crne Gore sa Italijom slično kao što je učinjeno za Sloveniju, trebalo bi se radi trgovinske razmene osloniti na kotorsku luku, koja predstavlja pluća pomoću kojih Crna Gora diše.

Sa današnjim granicama obeleženim demarkacionom linijom neće se nikad postići pacifikacija u zemlji. Među intelektualcima, a takođe i u narodnim masama, rasprostranjeno je ubeđenje da ne bi mogla opstati jedna takva država, niti bi se to prihvatilo, jer niko ne želi da njihovi sinovi i unuci trpe u budućnosti još više nego su u prošlosti trpeli očevi.

Ukratko: ili jedna Crna Gora s hercegovačkim pojasom (naseljenim Srbima i Crnogorcima) Bileća—Gacko—Foča—Čajniče, deo Sandžaka s Novim Pazarom, Metohija (tj. gornji tok reke Ibra s kotlinama Rožaj i Tutin), Ulcinj i Boka kotorska (sa svim ograničenjima koja bi Italiji garantovala punu vlast nad ovom pomorskom bazom), koja bi omogućila stvaranje države u okviru Rimske imperije ili, u suprotnom, aneksija Italiji u obliku provincije, tipa Ljubljane.

Glasine, koje zainteresovani pronose, da Hitler nije protivan ujedinjenju Crne Gore sa Srbijom, a da naša efikasna propaganda nije demantovala ovu vest, dale su povoda opozicionim mišljenjima prema Italiji, koja je prikazana kao prepotentna i osvajačka fašistička zemlja.

Predstavnici koji su se povodom saziva ustavotvorne skupštine 12. jula sastali u Cetinju bili su ličnosti bez pristalica u zemlji;[8] stoga smatram da bi danas oslanjanje samo na ovaj stari elemenat bilo pogrešno. Proširivanje odbora mladim i vrednim elementima koji uživaju ugled u seoskim masama postavlja se kao neophodno, a ja bih u pogodnom momentu preduzeo mere, ukoliko se ne naredi suprotno, radi podsticanja pacifikacije i ublažavanja postojećih nesuglasica između starih i novih partija. Na žalost, ovim razmiricama treba dodati mnogobrojne lične mržnje zbog stranačkih osećanja koja postoje u svakom Crnogorcu. Raniji interesi, privilegije koje su Srbi davali pojedinim crnogorskim ličnostima, uticaj jugoslovenskih ličnosti, sve je to kod crnogorskog naroda stvorilo tako mučno i tegobno raspoloženje da su zbog toga komunističke teorije i mogle uhvatiti korena kako među siromašnim intelektualcima školovanim pomoću stipendija u Zagrebu, Beogradu, a takođe i u Italiji, tako i među radnicima gradskih centara, naročito u Podgorici, gde su radnici fabrike duvana 100% komunisti.

Međutim, treba istaći činjenicu da je opšte neraspoloženje postojalo već odranije, i povezuje se sa stremljenjima Crnogoraca da žive u zajednici sa braćom Srbima.

Stoga samo pravedne granice, koje u Crnu Goru uključuju teritoriju koja joj etnografski pripada, mogu da predstavljaju efikasan lek za ublažavanje ovog mučnog stanja razočaranosti i da pruže nadu za pacifikaciju zemlje, omogućivši joj da živi od većih izvora u proširenim granicama, dopunjavajući njene potrebe u zamenu za neposredno učešće u italijanskoj imperijalnoj konstelaciji.

3. — *Balkanski narodi*

Od svih balkanskih naroda Srbi su, po mom mišljenju, bez obzira na njihov surov karakter, još najbolji. Hrvati su podli i dvolični, pravi licemeri i kukavice, nasuprot ratničkom i viteškom duhu Srba i Crnogoraca.

Ako se zanemari politička greška Srba da se suprotstave Osovini (ali ovo treba pripisati nepoštenim i korumpiranim rukovodiocima i iluzijama o snazi Rusije), celishodnije je u nacionalnim stremljenjima podržavati Srbe i Crnogorce nego Hrvate i Albance. Svi su, više ili manje, nepouzdani ali najmanje nepouzdani još uvek su Srbi. Padom Rusije ne bi, po mom mišljenju, bila loša politika nastojati da se Srbi privuku u sferu Rima. Dodajem da su Crnogorci mnogo pogođeni zbog zlostav-

[8] Vidi dok. br. 55.

ljanja kojima ustaše, naočigled italijanskih vojnih vlasti, podvrgavaju Srbe i ne mogu da shvate zašto Italija ne interveniše i učini kraj ovim nepotrebnim pokoljima.

4. — *Predlozi*

S obzirom na sadašnju situaciju, dva pitanja su veoma hitna:

— određivanje oblika vladavine;

— određivanje granica.

Ako Crna Gora, celishodno proširena bar Metohijom, Sandžakom i zapadnim pojasom do Drine, treba da uđe u konstelaciju Rima, celishodno bi bilo da se unificiraju valuta i carina, kako bi se Crna Gora mogla koristiti lukom Kotora, koja predstavlja njena pluća, tim više što je ova luka kotlinom Nikšića povezana prugom uskog koloseka Zelenika—Nikšić.

Pristanište Bara je skromno ali ekscentrično. I jedna i druga luka, Bar i Kotor, potrebne su Crnoj Gori. Ako se otklone carinske i birokratske smetnje, saobraćaj sa Italijom u oba pravca bio bi obezbeđen u toku cele godine.

Trgovinska razmena između Italije i Crne Gore obezbedila bi se proizvodima koji su navedeni u Prilogu 1.[9]

Aneksijom okupirane Crne Gore Italiji i raspolaganjem kotorskom lukom podigao bi se moral Crnogoraca i svakako bi se neutralisalo neprijateljsko raspoloženje većeg dela sadašnjih ustanika, i stišale želje pobornika nezavisnosti, koji u njoj vide samo sredstvo za ponovno zauzimanje izgubljenih pozicija i dominaciju nad narodnim masama.

Za ostvarivanje ovog logičnog plana, zasnovanog na uzajamnim mogućnostima za život kako Crne Gore tako i Kotora (koji se snabdeva iz svog zaleđa), dovoljno bi bilo da se stvori jedno namesništvo, ili, možda još bolje, jedan guvernatorat sličan onom u Dalmaciji. Guvernatorat bi mogao da obuhvati četiri provincije, od kojih bi tri sačinjavala Crna Gora i jednu Boka kotorska, ili, pak, samo tri crnogorske provincije, ali uz carinsku i monetarnu uniju sa Dalmacijom. Na taj način bi se i bez materijalnog spajanja dveju teritorija postiglo da ekonomski život Crne Gore bude lakši.

Na propagandnom polju mogao bi započeti rad na preporodu zemlje, nastojeći da se stvori jedinstveni front u kome bi se okupile sve aktivne snage:

---

[9] U tom prilogu se daju statistički podaci o poljoprivredi, stočarstvu, šumarstvu i rudarstvu Crne Gore i navode proizvodi koji bi mogli da se izvoze iz Crne Gore u Italiju i obratno (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/679—680).

„Front ujedinjenog crnogorskog preporoda" (FUCP).

Posle započetog rada, moglo bi se učiniti sledeće:

a) Narediti aneksiju, s namesništvom ili guvernatoratom u Cetinju (sa ili bez Kotora, s tim da *praktično* ova luka dobije funkciju izlaska Crne Gore na more).

b) Na najpogodniji način preduzeti smanjenje vrednosti dinara i njegovu zamenu lirom.

c) Odrediti graničnu liniju i dati uveravanja u vidu formalnog obećanja da će se, počevši od mora na severu, uključiti ravnica Grude do Cavtata (vidi Prilog 2),[10] Bileća, Gacko, tok Drine s Fočom, ceo sliv reke Lima s Rudom, Priboj, deo Sandžaka s Novim Pazarom. Novom Varoši i Sjenicom, Metohija s kotlinama Tutin i Rožaj, zatim stara granica sa Albanijom, isključivši Plav i Gusinje, Grudi, Tuzi i Ulcinj. Solane bi se, ako je moguće, mogle pridati Crnoj Gori; po potrebi, mogle bi se zameniti ustupanjem Crnoj Gori nekih manjih sela, nastanjenih Albancima, u rejonu Livari na Skadarskom jezeru. Proizvodnja solane se kreće oko 8.000 tona godišnje, uz dohodak od oko 20,000.000 dinara.

d) Garantovati Crnoj Gori proizvode solana u Ulcinju ukoliko bude nemoguće da se njihova sudbina odvoji od grada.

5. — *Razmatranja*

Izneto rešenje po našem mišljenju, omogućilo bi da se kroz Crnu Goru kanališe jedan deo srpske trgovine preko Novopazarskog Sandžaka, a to bi celishodnom politikom prema Srbiji — kada jednom neizbežno budu prigušena strujanja koja privlače Rusiji — doprinelo prodiranju italijanskog uticaja sve do donjeg toka Save i Dunava.

Srbija je, imam u vidu staru Srbiju, najhomogenija i najkompaktnija rasna grupa, i nesumnjivo je najbolja od svih postojećih grupa na Balkanu. Surov i ratoboran, Srbin ima takve duhovne kvalitete, intelektualne sposobnosti i temperamenat po kojima se potpuno razlikuje od Hrvata, Albanaca, Bugara i Rumuna.

Ne sme se verovati da zbog raspadanja Jugoslavije srpski elemenat treba zanemariti. Propast Jugoslavije je usledila zbog mnogih, svima poznatih faktora. Krajevi pridati Srbiji Versajskim ugovorom bili su prvi uzrok njenog raspada. Jedna homogena Srbija u njenim etničkim i geografskim granicama imala bi veće mogućnosti za otpor u borbi protiv jačeg neprijate-

[10] *Snimak skice je u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/681.*

lja, kako je to u navedenoj prošlosti pokazao rat sa Austro-Ugarskom.

Srbi su u svojim prvobitnim granicama poslednje 23 godine postigli značajan napredak na svim poljima, naročito u ratarstvu.

6. — *Zaključak*

Današnjim danom, 12. avgustom, navršava se tačno jedan mesec od početka ustanka. Mogu pružiti uveravanja da je situacija čvrsto u našim rukama, jer su svi naseljeni centri koje smo ranije držali ponovo okupirani.

Međutim, vojna delatnost bi bila besplodna bez hitnih civilnih mera koje su potrebne za uspostavljanje unutrašnjeg reda i vraćanje poverenja u Italijane.

Preduzete mere prostiru se na ekonomsko, finansijsko i trgovinsko područje, na područje higijene i poboljšanja životnih uslova, na radnu aktivnost u cilju povećanja opšteg blagostanja i maksimalnog smanjivanja nezaposlenosti.

Ovde je, u cilju obnove zemlje, potrebno sve preurediti — reorganizovati osoblje Banovine, odrediti pravične sreske načelnike čim se uspostavi mir, kao i postaviti predsednike opština u svim mestima, odnosno potvrditi položaj onih koji su bili odani.

Čim budem raspolagao traženim kreditima, mogu započeti sa radovima na putevima čiji je popravak hitan, utvrditi predračun za 1941/42. godinu, koji se već priprema, i organizovati obnavljanje razmene i trgovine, jer je ekonomska situacija zaista teška. Cene najneophodnijih namirnica preterano su povećane: goveđe, ovčje i jagnjeće meso staje 48 dinara po kg, juneće 50 din. (van tržišta, nekontrolisano, i do 60 din.), krompir 15—20 din., luk 14—18 din., pasulj 17—20 din., paradajz 16 din., limun 6 din. komad, petroleum 20 din. po litru, makaroni i pirinač 16—18 din., drva za ogrev 350 din. za 1 m^3.

Službenici s najvećim platama, od 3.000 dinara, koji su u normalna vremena mogli sasvim pristojno živeti, danas ne mogu da se suprotstave situaciji.

Sledovanje hleba, od 150—200 grama, nije dovoljno jer nedostaju drugi prehrambeni artikli; oseća se takođe oskudica u mleku, a sasvim nedostaju zejtin, mast i uopšte masnoće.

Moji civilni službenici ulažu natčovečanske napore, uprkos valutarnim teškoćama, kako bi u Crnu Goru uvezli životne namirnice i druge proizvode, jer se zemlja nalazi na isteku svih zaliha.

Da bi se izbegle veće opasnosti, ne sme se gubiti nijedan dan, naročito kad se ima u vidu nailazak zime, koja ovde počinje krajem septembra i zahteva posebne i neodložne mere (zalihe drva, uglja, životnih namirnica itd.).

Mogu da uverim tu Komandu da ću organizovanju civilnih službi pristupiti sistemom najveće ekonomije: za centralnu delatnost dovoljne su ustanove Banovine (koja će morati da se naziva Kr. namesništvo ili Guvernatorat Crne Gore, u zavisnosti od toga šta će se smatrati celishodnijim); civilne ustanove su popunjene italijanskim savetnicima i crnogorskim službenicima, a sve to već je u toku (vidi Prilog 3).[11]

Ako se spreče izgradnja reprezentativnih palata i masovne špekulacije na svim poljima (građevinskom, trgovinskom, industrijskom) i iskoristi ono čime se raspolaže, ako se onemoguće megalomanski projekti i visoke prinadležnosti, i ako se budu primenjivali kriterijumi trezvene umerenosti, smatram da će ova lađa koja propušta vodu sa svih strana ipak doploviti u luku.

U svoje vreme, kada rupe budu bolje zakrpljene, moći će se videti da li dati drugi ton administraciji Crne Gore. Danas, za ljubav otadžbine, neophodno je da se zahteva najveći doprinos uz minimalne napore, tj. s najmanjim izdacima.

Neophodno je donošenje hitnih odluka i direktiva za moju političku akciju, a to je ovde od velikog značaja zbog uticaja na situaciju u zemlji.

Jedna crnogorska ličnost, koju je krajem juna 1941. godine intervjuisao u Splitu jedan moj obaveštajni oficir koji perfektno poznaje srpski jezik, izjavila je:

„Italija danas u svojim rukama drži vlast i može da radi što hoće. Ali trebalo bi da se zapita šta će biti sutra. Mi smatramo da je mnogo važnije ono što će biti sutra od onog što je danas.

Crnogorci umeju da budu zahvalni, i ako sudbina traži da Srpstvo bude razjedinjeno, tada će i Crnogorci odlučiti o svom stavu i neće zaboraviti ponašanje Italije. Ako, pak, sudbina hoće da se Srpstvo obnovi, tada bi se Crnogorci velikodušno odužili Italiji, a s njima i svi Srbi."

---

[11] Prilog br. 3 sadrži prepis obaveštenja Više komande oružanih snaga Albanije od 26. jula 1941. komandantima garnizona i ostalim komandama u Crnoj Gori da je pod tim datumom formirano Odeljenje za civilne poslove Crne Gore „s ciljem da obavlja sve poslove koji se odnose na civilnu, finansijsku i ekonomsku administraciju na teritoriji bivše Zetske banovine." Iz priložene formacije Odeljenja se vidi da je za njegovog načelnika određen kapetan Vilani (Villani) dr Ugo (Arhiv VII, NAW-T-821, r. 356/682—687).

Smatram interesantnim da priložim (vidi prilog 4)[12] mišljenje pravoslavnog vladike u Mostaru — veoma privrženog Crnoj Gori — u vezi sa situacijom, i, u Prilogu 5[13], mišljenje dr Sekule Drljevića, rodom iz Kolašina, za koga se naše Ministarstvo inostranih poslova nedavno interesovalo, a koji je svojevoljno se povukavši u Beograd, dolazio u Cetinje prilikom saziva Ustavotvorne skupštine. Danas se nalazi u Dubrovniku, kod jedne svoje rođake.

Komandant, armijski general
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

BR. 99

DISLOKACIJA POTČINJENIH KOMANDI I JEDINACA 2. ARMIJE 25. AVGUSTA 1941. GODINE[1]

KOMANDA 2. ARMIJE
— Operativno odeljenje —

SITUACIJA KOMANDI I TRUPA NA DAN 25. AVGUSTA 1941 — XIX[2]

Karta razmera 1:500.000

KOMANDA 2. ARMIJE

Komanda	**: Karlovac**
Komanda armijske artiljerije	: Sušak
Komanda armijske inženjerije	: Sušak
Komanda armijske avijacije	: Gorica
Komanda pozadine armije	: Sušak
3. armijska artiljerijska grupa	: Postojna
XVI divizion 149/35	: Postojna
XVII divizion 149/35	: Hrenovice

[12] Snimak priloga je u Arhivu VII, NAW-T-821, r. 356/689—691.
[13] Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 41/2, k. 68.
[2] Vidi dok. br. 150.

XVIII divizion 149/35	: Obliska — Studeno
LXV divizion 152/13	: Grobišče
LXVI divizion 152/13	: Postojna
10. armijska art. grupa	: Pereni (Matulje)
XXIII divizion 149/35	: Rukavac
XXIV divizion 149/35	: Pereni
LXVII divizion 152/13	: Đordani
5. armijska PA art. grupa	: Sušak
3. armijska inženjerska grupa	: Sušak
III bat. telegrafista	: Sušak
III bat. radio-telegrafista	: Sušak
XX pontonirski bat.	: Gradiška
VII minerski bat. (V A.K.)	: Jelenje
VI minerski bat. (XI A.K.)	: Stari Trg
VIII minerski bat. (XI A.K.)	: Rakek
III zanatlijski bat.	: Povile
IV bat. žičane železnice (XI A.K.)	: Škofljica
2. hidrotehnička četa	: Sušak
2. protivpožarna četa	: Sušak
II hemijski bat. (V arm. korp.)	: Pećine (Sušak)

V ARMIJSKI KORPUS

Komanda	**: Crikvenica**
V mitraljeski bat.	: Hreljin
CV mitr. bat.	: Krk
XXXIII zaštitni bat. cr. koš.	: Bilaj
LIV zaštitni bat. cr. koš.	: Križpolje
LVIII zaštitni bat. cr. koš.	: Bakar
LXI zaštitni bat. cr. koš.	: Korenica
V nastavni bat.	: Žabiče, Stari Grad
V pionirski bat.	: Crikvenica
5. art. grupa Arm. korpusa — komanda	: Selce
XX divizion 105/28	: Selce
CXII divizion 149/13	: Selce
XII divizion 105/28	: Kraljevica
CXX divizion 149/13	: Tribalj

DIVIZIJA „LOMBARDIJA“

Komanda	**: Delnice**
73. peš. puk — Komanda	: Delnice
I bat.	: Gerovo

II bat.	: Delnice
III bat.	: Lokve
četa minobacača 81 mm	: Delnice
prateća baterija	: Delnice
74. peš. puk — Komanda	: Novi
I bat.	: Plase
II bat.	: Sv. Jakov Siljevica
III bat.	: Novi
četa minobacača 81	: Novi
prateća baterija	: Novi
LVII bat. minobacača 81	: Srpske Moravice
četa topova 47/32	: Delnice
57. art. puk peš. div. — Komanda	: Lokve
I divizion	: Lokve
II divizion	: Fužine
III divizion	: Ravna Gora
baterija od 20 mm	: Kraljevica
137. legija cr. koš. — Komanda	: Vrbovsko
CXXXVII bat. cr. koš.	: Vrbovsko
CXXXIV bat. cr. koš.	: Senjsko
134. mitr. četa cr. koš.	: Vrbovsko

DIVIZIJA „RE"

Komanda	**: Senj**
I peš. puk. — Komanda	: Gospić
I bat.	: Perušić
II bat.	: Gospić
III bat.	: Udbina
četa minobacača 81	: Gospić
prateća baterija	: Gospić
2. peš. puk — Komanda	: Otočac
I bat.	: Vrhovine
II bat.	: Senj
III bat.	: Otočac
četa minobacača 81	: Otočac
prateća baterija	: Otočac
XIII bat. minobacača 81	: Otočac
četa topova 47/32	: Senj
23. art. puk peš. div. — Komanda	: Otočac
I divizion	: Gospić
II divizion	: Vrhovine
III divizion	: Otočac
baterija od 20 mm	

LXXV legija cr. koš.	: Brinje
LXXVI bat. cr. koš.	: Jezerane
75. mitr. četa cr. koš.	: Brinje

VI ARMIJSKI KORPUS

Komanda	**: Split**
VI nastavni bat.	: Skradin
VI mitr. bat. — Komanda i 2. četa	: Klis
4. četa	: Zadvarje
3. četa	: Imotski
CVI mitr. bat.	: Skradin
6. art. grupa Arm. korp. — Komanda	: Trogir
LIV divizion 105/32	: Split
LV divizion 105/32	: Šibenik
LVI divizion 105/32	: Knin
CXXVII divizion 149/13	: Trogir
31. puk oklopne pešadije — Komanda i 1 bat.	: Split

DIVIZIJA „BERGAMO"

Komanda	**: Split**
25. peš. puk — Komanda	: Makarska
I bat.	: Makarska
II bat.	: Imotski
III bat.	: Baške Vode
četa minobacača 81	: Makarska
prateća baterija	: Makarska
26. peš. puk — Komanda	: Split
I bat.	: Split
II bat.	: Sinj
III bat.	: Split
četa minobacača 81	: Split
prateća baterija	: Split
XV bat. minobacača 81	: Split
četa topova 47/32	: Split
4. art. puk peš. div. — Komanda	: Sinj
I divizion	: Sinj
II divizion	: Solin
III divizion	: Sinj
baterija od 20 mm	: Split
89. legija cr. koš. — Komanda	: Stobreč
LXXXIX bat. cr. koš.	: Žrnovica

XCVII bat. cr. koš.	: Vojnić
97. mitr. četa cr. koš.	: Žrnovica

DIVIZIJA „SASARI"

Komanda	**: Šibenik**
151. peš. puk — Komanda	: Knin
I bat.	: Knin
II bat.	: Knin
III bat.	: Knin
četa minobacača 81	: Knin
prateća baterija	: Knin
152. peš. puk — Komanda	: Šibenik
I bat.	: Drniš
II bat.	: Gračac
III bat.	: Šibenik
četa minobacača 81	: Šibenik
prateća baterija 65/17	: Šibenik
XII bat. minobacača 81	: Šibenik
četa topova 47/32	: Šibenik
34. art. puk. peš. div. — Komanda	: Šibenik
I divizion	: Knin
II divizion	: Knin
III divizion	: Skradin
baterija 20 mm	: Šibenik
73. legija cr. koš. — Komanda	: Obrovac
LXXIII bat. cr. koš.	: Ervenik
XLIV bat. cr. koš.	: Obrovac
52. mitr. četa	: Obrovac

DIVIZIJA „MARKE"

Komanda	**: Dubrovnik**
55. peš. puk — Komanda	: Trebinje
I bat.	: Dubrovnik
II bat.	: Trebinje
III bat.	: Trebinje
četa minobacača 81	: Trebinje
prateća baterija	: Trebinje
56. peš. puk — Komanda	: Mostar
I bat.	: Mostar
1. četa II bataljona	: Metković
II bat.	: Mostar

III bat.	: Dubrovnik
četa minobacača 81	: Dubrovnik
prateća baterija	: Trebinje
XXXII bat. minobacača 81	: Lapad (Dubrovnik)
32. četa topova 47/32	: Lapad (Dubrovnik)
32. art. puk peš. div. — Komanda	: Lapad (Dubrovnik)
I divizion	: Trebinje
II divizion	: Dubrovnik
III divizion	: Mostar
baterija 20 mm	: Dubrovnik
49. legija cr. koš. — Komanda	: Dubrovnik
XLIX bat. cr. koš.	: Trebinje
XL bat. cr. koš.	: Trebinje
49. mitr. četa cr. koš.	: Dubrovnik
II bataljon lakih tenkova — Komanda i dve čete	: Trebinje
1 četa	: Dubrovnik
1 četa	: Budva

DIVIZIJA „KAČATORI DELE ALPI"

51. peš. puk — Komanda	: Split
I bat.	
II bat.	
III bat.	
četa minobacača 81	: Split
prateća baterija	: Split
52. peš. puk — Komanda	: Dubrovnik
I bat.	
II bat.	: Dubrovnik
III bat.	: Metković
četa minobacača 81	:
prateća baterija	
1. art. puk — Komanda	
I divizion	
II divizion	
VI baterija	: Split
III divizion	
22. četa topova 47/32	: Split
baterija od 20 mm	
četa minobacača 81	: Split
zanatlijska četa	: Split

četa telegrafista i radio-telegrafista	: Split
odeljenje reflektora	: Split
105. legija cr. koš.	: Split
bat. cr. koš.	
bat. cr. koš.	
110. mitr. četa cr. koš.	: Split

XI ARMIJSKI KORPUS

Komanda	**: Planina**
XI mitr. bat.	: Velike Lašče
4. četa	: Rašica
CXI mitr. bat.	: Vinica
CXLIV zaštitni bat. cr. koš.	: Trg
CXLVI zaštitni bat. cr. koš.	: Toplice
CLXII zaštitni bat. cr. koš.	: Dvor
III brdski bat. cr. koš.	: Grosuplje
1 četa	: Višnja Gora
IV zaštitni bat. cr. koš.	: Morava
1 četa	: Osilnica
1 četa	: Fara
XXXVIII brdski bat. cr. koš.	: Dev. Marija
XI pionirski bat.	: Velike Bloke
XI nastavni bat.	: Vrhnika
11. art. grupa Arm. korp. — Komanda	: Vrhnika
— LI divizion 105/32	: Vrhnika
— LII divizion 105/32	: Grosuplje
— CXLII divizion 149/13	: Šmarje
— LIII divizion 105/32	: Notranje Gorice

DIVIZIJA „IZONCO"

Komanda	**: Novo Mesto**
23. peš. puk — Komanda	: Črnomelj
I bat.	: Metlika
1 četa	: Radovica
II bat.	: Semič
III bat.	: Črnomelj
četa minobacača 81	: Črnomelj
prateća baterija	: Črnomelj
24. peš. puk — Komanda	: Novo Mesto
I bat.	: Šmarjeta
1 četa	: Škocijan

1 četa	: Dobruška Vas
II bat.	: Sv. Jernej
1 četa	: Kostanjevica
1 četa	: S. Križ
III bat.	: Novo Mesto
četa minobacača 81	: Novo Mesto
prateća baterija	: Novo Mesto
XIV bat. minobacača 81	: S. Vid
1 četa	: Stična
četa topova 47/32	: Novo Mesto
6. art. puk. peš. div. — Komanda	: Novo Mesto
I divizion	: Novo Mesto
II divizion	: G. Straže — Valta Vas
III divizion	: Novo Mesto
baterija od 20 mm	:
98. legija cr. koš. — Komanda	: Trebnje
XCVIII bat. cr. koš.	: Trebnje
XCVII bat. cr. koš.	: Mokronog
98. mitr. četa cr. koš.	: Trebnje

DIVIZIJA „GRANATIERI DI SARDENJA"

Komanda	**: Ljubljana**
1. grenadirski puk — Komanda	: Ljubljana
I bat.	: Dravlje
II bat.	: Ljubljana
III bat.	: Ljubljana
četa minobacača 81	: Ljubljana
prateća baterija	: Ljubljana
2. grenadirski puk — Komanda	: Kočevje
I bat.	: Ribnica
II bat.	: Kočevje
III bat.	: Kočevje
četa minobacača 81	: Kočevje
prateća baterija	: Kočevje
XXI bat. minobacača 81	: Studenec
četa topova 47/32	: Ljubljana
13. art. puk. peš. div. — Komanda	: Ljubljana
I divizion	: Ljubljana
II divizion	: Ljubljana
III divizion	: Ljubljana
IV divizion	: Ljubljana
baterija od 20 mm	: Ljubljana

55. legija cr. koš. — Komanda	: Ljubljana
LV bat. cr. koš.	: Dobrova
LXXX bat. cr. koš.	: Horjul
182. mitr. četa cr. koš.	: Šujica

BR. 100

DEPEŠA KOMANDE 2. ARMIJE OD 4. AVGUSTA 1941. GENERALŠTABU KOPNENE VOJSKE O PREMEŠTANJU 6. BERSALJERSKOG PUKA I 305. I 328. TERITORIJALNO-MOBILNOG BATALJONA U GRAČAC RADI ZAŠTITE PRUGE OD USTANIKA[1]

1 D/3

Pisani telegram

Od Komande 2. armije — operativno odeljenje —

GENERALŠTABU KOPNENE VOJSKE — operativno

7010. 6. puk bersaljera, Komanda i VI i XIX bataljon u Gračacu. 305. i 328. teritorijalno-mobilni bataljon u Gračacu. 2. železnički formacijski bataljon, Komanda i 5. četa u Gračacu. Pomenute jedinice stigle u Gračac danas 4. avgusta prelaze u nadležnost V armijskog korpusa radi poznatih operacija.[2] XIII bataljon VI bersaljerskog i 16. četa železničara u pokretu.[3]

General Ambrozio

V.P. 10, 4. avgusta 1941—XIX, sati 12.10

[1] Dokumenat (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 107/3—1, k. 73.

[2] Izveštavajući o dolasku pomenutih jedinica u Gračac, komandant 6. armijskog korpusa, u depeši od 4. avgusta 1941. Komandi 2. armije, piše: „Započeta je dislokacija delova za zaštitu pruge. Prekidi pruge izgleda nisu teški, ali ih ima mnogo. Hrvatske trupe u Gračacu započele su jutros čišćenje ne izvestivši ni o pravcu ni o zadacima. Moj načelnik Štaba u Gračacu javlja da stav hrvatskih trupa prema nama nije ni prijateljski niti drugarski" (Arhiv VII, reg. br. 25/3, k. 540). O zadatku ovih jedinica vidi i dok. br. 92 i 101.

[3] Petog avgusta 1941. izvršeni su sledeći pokreti italijanskih jedinica: „13. bataljon 6. bersaljerskog u Gračacu. 16. četa železničara u Kninu. 6. mitraljeski bataljon 6. armijskog korpusa — Komanda i dve čete iz Zadvarja u Klis, jedna četa iz Šestanovca u Imotski i jedna četa u Zadvarje... 56. artiljerijski divizion 6. armijskog korpusa iz Trogira u Knin, 2. bataljon 152. pešadijskog iz Radučića u Gračac" (depeše 2. armije od 5. i 7. avgusta 1941. Vrhovnoj komandi, Arhiv VII, reg. br. 108 i 111/3, k. 73.)

BR. 101

DEPEŠA KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 4. AVGUSTA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O ZAUZIMANJU SIGURNOSNOG POJASA NA TERITORIJI NDH RADI OBEZBEĐENJA ŽELEZNIČKOG SAOBRAĆAJA[1]

Karlovac—Split Br. 25-72-4/8/41—XIX — 14 č.

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA

KOMANDI II ARMIJE (Preko trupa Zadra)
i na znanje
KOMANDI GARNIZONA ZADAR
GUVERNATORATU DALMACIJE

3937/op. Na Vaš 6930.[2] Slažem se u pogledu zauzimanja sigurnosnog pojasa i radi toga da se obezbedi funkcionisanje železničkog saobraćaja.[3] Počeću sa zauzimanjem pojasa od deonice između Lovinca i Knina. Za pojas između približne linije Lovinac — Gračac — Knin i reke Zrmanje ostaje na snazi da će svu vlast preuzeti naše vojne vlasti a sve jedinice i naoružani Hrvati biće povučeni ili razoružani, i pristupa se brižljivom razoružavanju civilnog stanovništva. Molim potvrdite da li te namere odgovaraju uputstvima te komande, pre no što izdamo naređenje u tom pogledu.[4] Pre no što pristupimo okupaciji pojasa druge deonice Knin — Vrlika — Sinj — Omiš, narediću povlačenje garnizona Makarska i Imotski, kao što sam rekao u telegramu 3858/op. od 2. tek.

General Dalmaco

Otpremljeno telegramom
u 22,55
Šalje ppor. De Renci
[De Renzi]
prima kap. Kostamalja
[Costamaglia]

Videno:
za puk. nač. štaba, sl. ods.
potpukovnik pomoćnik nač. štaba
R. Kastanjoli
(R. Castagnoli)

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 24/3, k. 540.
[2] Redakcija nije pronašla taj dokumenat.
[3] Vidi dok. br. 92 i 100.
[4] Vidi dok. br. 92, primedbu 7.

BR. 102

IZVEŠTAJ KOMANDE 71. IZVIĐAČKOG VAZDUHOPLOVNOG PUKA OD 4. AVGUSTA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O REZULTATIMA IZVIĐANJA IZVRŠENOG 3. AVGUSTA NA ODSEKU ŽELEZNIČKE PRUGE KNIN — GRAČAC[1]

Br. 381 Katalog R.A.
(raniji br. 264)

Obaveštajna služba (1) 2. armije

Komanda 71. izviđačkog puka
Aerodrom br. 219 Vojna pošta 3200

38. IZVIĐAČKA ESKADRILA — OBRAZAC VAZDUHOPLOVNIH OBAVEŠTENJA

Broj protokola 0473

Aerodrom Gorica
4. avgusta 1941 — XIX

Misija izviđanja ..... izvršena 3. avgusta 1941.
..... komandi 2. armije ..... prostor **Knin — Gračac**
..... od časova 15.00 ..... do časova 16.00 .....
Karta 1 : 100.000, Knin serija J

SAOPŠTENJA

Izviđanje na odseku železničke pruge Knin — Gračac izvršeno na dan 3. avgusta 1941 — XIX od 15,00 do 16,00 časova.

PRIMEĆENO:

— prekidi pruge (koji se sastoje u tome što su dignuti sa nasipa odseci od 25 metara šina sa pragovima i položeni pored tog nasipa)

u **Pađenima** (SI DN)[2]
u **Prljevu** (RQ DR)
u **Nad Vrelom** (RQ DV)

i uopšte u drugim mestima sa gotovo čitavim nizom prekida iste vrste, naročito u zoni Javorovići (QO DX) i u zoni Brezovac (RM DX);[3]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/3—1, k. 146.
[2] Oznake koordinata na kodiranoj topografskoj karti.
[3] Vidi dok. br. 85.

— jedan voz izbačen iz šina (bar tako izgleda po sakupljanju starog gvožđa) u mestu Studena (RQ DR);
— pojedinci (oko 30 ljudi) izvan stanice Cerovac (QO DX) koji su radili na železničkoj pruzi. Pri pojavi aviona čitavo pomenuto ljudstvo se dalo odmah u bekstvo glavom bez obzira. Mitraljirano je oružjem iz aviona.
— Naša kolona sastavljena od jedinica bersaljera, brzih kola i artiljerije u maršu na drumu **Knin — Gračac.** Čelo je primećeno u 16,00 časova u visini **Smrekovca** (RM EH). Toj koloni je bačena poruka i saopšteno da su kod stanice Cerovac primećeni elementi o kojima je gore rečeno;[4]
— druga auto-kolona (oko 15 kamiona) stoji čelom kod **Martinovića** (RO DR);[5]
— duž čitave izviđajne linije primećeno je da je gotovo potpuno porušena telegrafska ili telefonska linija koja ide pored železničke pruge (stubovi su gotovo svi na zemlji);
— u **Kninu** je primećena jedna stanica na zemlji (6303), koja je izložila oznaku čim je videla avion.
— Mostovi i tuneli na izviđanom odseku pruge izgleda da su svi upotrebljivi.

Kad je avion aterirao u Mostaru, dobio je izveštaj da je 36. eskadrila koja je dislocirana na tom aerodromu u vezi i sadejstvu sa 6. armijskim korpusom i da je i ona izvršila tokom jučerašnjeg dana dva izviđanja na odseku železničke pruge **Knin — Tiškovac** primetivši takođe prekide na pomenutoj pruzi. Vesti pomenute u ovom dopisu saopštio je oficir izviđač komandi 6. armijskog korpusa na dan 3-eg u 19,00 časova.

OFICIR IZVIĐAČ
KAP. DE PASKALE LUIĐI
[De Pascale Luigi]

Komandant 71. grupe
(Vazduhoplovni potpukovnik Proto Antonio)
M. P.[6] **Antonio Proto**

---

[4] Reč je o koloni 6. bersaljerskog puka, čiji su prednji delovi (6. i 19. bataljon) stigli 4. avgusta pre podne u Gračac. Puk je 1. avgusta dodeljen, kao pojačanje, 6. armijskom korpusu „u vezi sa preduzetom akcijom za ugušivanje pobune Srba na teritoriji Like" (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 55, reg. br. 107/3, k. 73, reg. br. 23/3 i 3/53, k. 540).

[5] Pored 6. bersaljerskog puka, u Gračac su 4. avgusta stigli 305. i 328. teritorijalno-mobilni bataljon i 5. četa 2. železničkog bataljona, te su, verovatno, delovi ovih jedinica sačinjavali drugu auto-kolonu primećenu kod s. Martinovića (vidi Arhiv VII, reg. br. 107/3, k. 73).

[6] Okrugli pečat: Komanda 71. puka aviona za zemaljsko izviđanje

BR. 103

IZVEŠTAJ KOMANDE VOJNE OBAVEŠTAJNE SLUŽBE OD 5. AVGUSTA 1941. O USTANKU NA PODRUČJU DRVARA I KNINA[1]

Br. 3186 R.I.

KOMANDA VOJNE OBAVEŠT. SLUŽBE — DNEVNI IZVEŠTAJ BR. 217 OD 5. AVGUSTA 1941 — XIX

Ustanički pokreti koji su izbili između Bosne i Like (vidi izveštaje br. 211 i 213)[2] počeli su 26. jula u selu Drvar povodom otpuštanja radnika Srba iz mesne fabrike celuloze[3].

Pokreti koji su do 30-og zadržali karakter izolovanih napada upravljenih na žandarmerijske stanice, telegrafsko-telefonske linije i železničke komunikacije, poprimili su oblik koordiniranih i kompleksnih pokreta koji su primorali hrvatske snage i civilne vlasti da napuste Knin, u kojem je ostao italijanski garnizon. — Nešto kasnije pomenute su se vratile u grad.[4]

Navodno, reč je o 4000 lica naoružanih puškama i automatskim oružjem i sa nekoliko topova malog kalibra.—

Vlasti iz Zagreba uputile su u zonu 8 bataljona i nekoliko baterija sa zadatkom da opkole ustanike u oblasti Drvara i da ih primoraju na predaju.—

Izuzev Knina, u zoni nema drugih italijanskih garnizona.—[5]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/2—179, k. 332.

[2] Vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—177 i 178, k. 332.

[3] Ustanak u Drvaru počeo je 27. a ne 26. jula 1941 (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 77). To je bio organizovani ustanak protiv okupatora i ustaša koji je vodila KP Jugoslavije i nema nikakve veze s otpuštanjem radnika (vidi napomenu 2. uz dok. br. 87).

[4] Pred opasnošću da budu opkoljeni i uništeni od ustanika, ustaško-domobranske jedinice i organi vlasti povukli su se 29. jula iz Knina u Drniš. Sutradan u Knin su se vratile ustaško-domobranske jedinice, a 31. jula i civilne vlasti (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 108 i 137; Arhiv VII, reg. br. 39/5—2, k. 195; izveštaj velikog župana u Kninu od 6. avgusta 1941. Paveliću).

[5] U to vreme u Kninu su se nalazili 151. puk i jedan divizion 34. art. puka divizije „Sasari" (Arhiv VII, reg. br. 1/2—123, k. 54).

BR. 104

NAREDBA KOMANDE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ OD 6. AVGUSTA 1941. O NOVOJ DISLOKACIJI I ZADACIMA POTČINJENIH JEDINICA[1]

Zf. *147/Poverljivo*
7-VII-941[2]

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ (48-ma)

„Napred po svaku cenu“
Odeljenje načelnika štaba
Operativni odsek i službe

Poverljivo
(Dvostruki omot)

br. 3445/op. prot. V.P. 48/A, 6. avgust 1941—XIX

Predmet: Nova podela na sektore zone koja je u nadležnosti divizije „Taro“.—

Karta 1 : 100.000 — serija J — sekcije Kotor — Trebinje

Prilozi: 1 (skica sektorskih granica razmera 1 : 100.000)

KOMANDI 207. PEŠ. PUKA (takođe i za 5. četu lakih tenkova)
KOMANDI 208. PEŠ. PUKA
KOMANDI 48. ART. PUKA
KOMANDI 164. LEGIJE CR. KOŠ.
KOMANDI II ALPINSKE GRUPE „VALE“
KOMANDI II BATALJONA FINANSIJSKE STRAŽE (izvod)

i na znanje
EKSELENCIJI GLAVNOM KOMANDANTU ORUŽ. SNAGA ALBANIJE
(za njegovo naređenje)
EKSELENCIJI KOMANDANTU XIV ARMIJSKOG KORPUSA

Nova politička situacija u zoni Herceg-Novi, gde ima elemenata na osnovu kojih se može smatrati da bi hrvatski iredentizam mogao da se sjedini sa boljševičkom revolucijom, i

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 42/2, k. 781.
[2] Dopisano mastilom.

povratak Komande 208. puka navode me na određivanje nove dislokacije trupa i na ponovnu podelu sektora uz dodeljivanje odnosnih zadataka:

1) — Ustanovljen je *sektor Herceg-Novi* (pukovnik Sifredi (Sifredi), komandant 48. art. puka peš. divizije) —
   — *granice:* vidi priloženu skicu —
   — *zadaci:*
      a) — obezbediti slobodan saobraćaj na putu Morinj — Herceg-Novi — Gruda — Granica (Gruda—Grab);
      b) — paziti da hrvatske trupe ni greškom ne zauzmu mesta dodeljena Italiji;
      c) — vršiti čišćenje malih razmera;
      d) — organizovati obaveštajnu službu i nadziranje sumnjivih lica, predlažući mere;
      e) — postavljati policijsku stražu pri slagalištima i vojnim zgradama;
      f) — nadziranje svih komandi kopnenih oruž. snaga koje su raspoređene u zoni.—
   — *Raspoložive trupe*
      — 164. legija cr. koš.
      — 1 bat. 207. peš. puka
      — 1 divizion 48. art. puka
      — 1 četa finansijske straže
   — *Dislokacija koja je u toku i koju treba izvršiti:*
      — 163. bat. cr. koš.: Gruda;
      — Komanda legije i 164. bat.: Zelenika;
      — I/207. peš. puka: Mandići;
      — 1 divizion 48. art. puka: 1 baterija na bataljon (koji nema pukovsku prateću bateriju);
      — 1 četa II bataljona finansijske straže: Mrcine.—

Četa finansijske straže koja je dislocirana u Mrcinama ima zadatak da obezbedi da delovi hrvatskih oružanih snaga greškom ne pređu demarkacionu liniju sa Hrvatskom — u privremenim granicama između mora i puta Grab.—

Zadaci: obaveštajni, operativni i drugi koji budu određeni.—

2) — *Sektor Risan* (puk. Koča, komandant 207. peš. puka)
   — *granice:* vidi priloženu skicu —
   — *zadaci:*
      a) — obezbediti slobodan saobraćaj na postojećim putevima sektora;

b) — izvršiti čišćenje terena sa ograničenim radijusom, tražiti oružje;

c) — organizovati obaveštajnu službu i nadzirati sumnjive elemente predlažući mere;

d) — postavljati stražu kod barutana i vojnih zgrada;

e) — nadzirati sve jedinice kopnenih oruž. snaga koje su raspoređene u zoni.—

— *Raspoložive trupe*

— 207. peš. puk (bez 1 bataljona)
— komanda i 1 peš. bat. — zona Risan;
— 1 peš. bat. — zona Crkvice;
— 1 divizion 48 art. puka — 1 baterija na svaki bataljon (koji nema pukovsku prateću bateriju)
— Tenkovska četa koja je raspoređena u Risnu nalazi se na raspolaganju ove Komande.—

3) — *Sektor Kotor* (pukovnik Policio — komandant 208. peš. puka)

— *granice:* vidi priloženu skicu.—

— *Zadaci:*

a) — odbrana Kotora;

b) — obezbeđenje slobodnog saobraćaja na putevima Kotor — Perast; Kotor — Budva; Kotor — Njeguši;

c) — čišćenje terena sa ograničenim radijusom — traženje oružja;

d) — obaveštajna služba, nadziranje sumnjivih lica i predlaganje mera;

e) — postavljanje straže ispred vojnih zgrada;

f) — nadziranje svih jedinica kopnenih oruž. snaga koje postoje u zoni.—

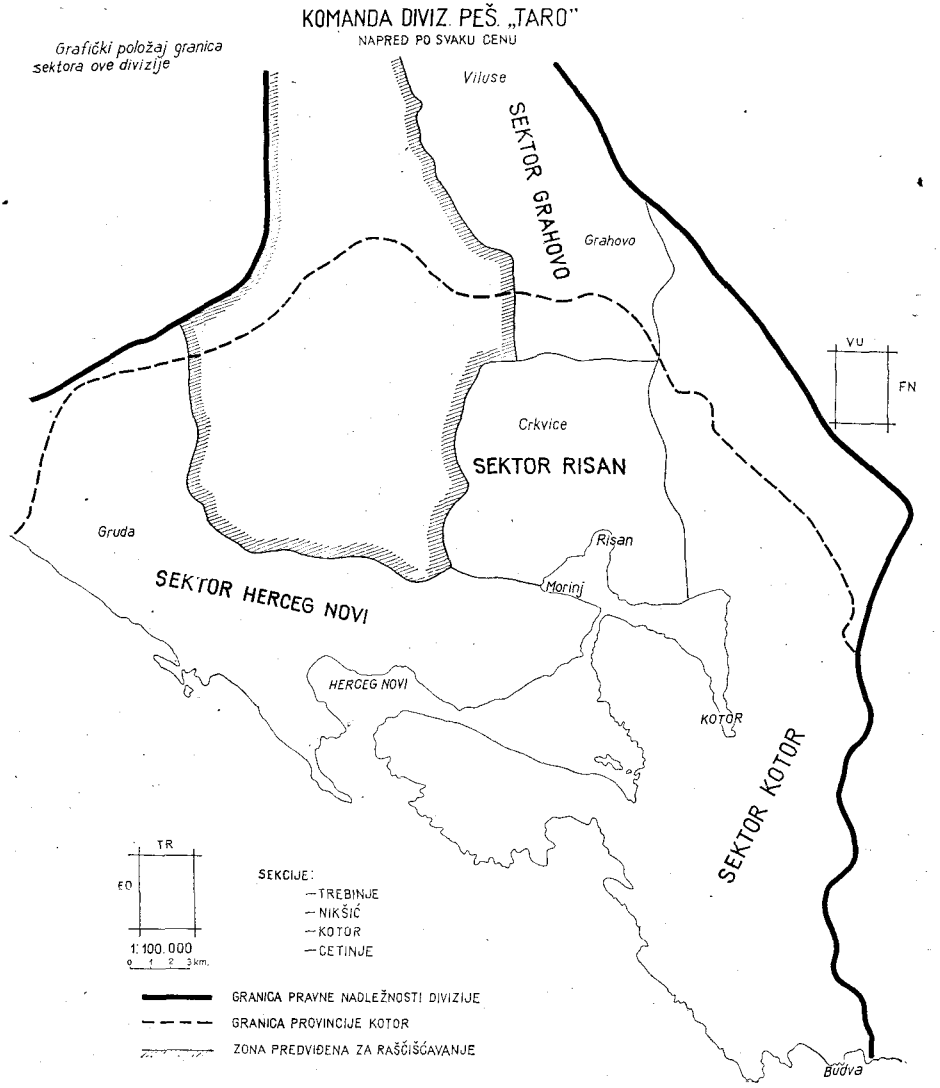
— *Raspoložive trupe*

— 208. peš. puk — Komanda i 1 bat. — Kotor
— 1 bat. — Budva
— 1 bat. — u zoni: Njeguši — Krstac — Trojica

— 1 divizion 48. art. puka peš. divizije — baterija na svaki bataljon (koji nema pukovsku prateću bateriju);

— trupe koje su sada raspoređene u Kotoru radi odbrane.—

priloženo strana 3445/op
6. avgusta 1941.- XIX

4) — *Sektor Grahovo* (puk. Pecana, komandant II alpinske grupe „Vale")
   — *granice:* vidi priloženu skicu;
   — *zadaci:*
      a) — obezbediti slobodan saobraćaj na pravcu Pod Han — Grahovo — Viluse;
      b) — izvršiti čišćenje malih razmera;
      c) — organizovati obavešt. službu i nadziravati sumnjiva lica predlažući mere.—
   — *raspoložive trupe*
      II alpinska grupa „Vale"
      — Komanda i 2. bat. — Grahovo
      — 1. alpinski art. divizion—Grahovo
      (naknadna naređenja za garnizon Viluse).[3]
5) — Komande sektora dostaviće mi skicu razmera 1 : 100.000 na kojoj će biti uneta dislokacija jedinica u sopstvenoj nadležnosti (propisanim konvencionalnim znacima).—[4]
6) — Za svaku zajedničku akciju očekivati naređenja od ove Komande.—
7) — Službe posebno.—
8) — Poništava se moja prethodna naredba br. 3010/op. od 21. jula tek. god., osim paragrafa 6—7 i 9 koji su i sad na snazi.[5]
9) — Potvrditi prijem.—

Komandant divizije general
(G. Pedracoli)
Predracoli

M. P.

---

[3] Redakcija ne raspolaže tim naknadnim naređenjima za garnizon Viluse. Iz dnevnog izveštaja divizije „Taro" za 9. avgust vidi se da je tog dana alpinski bataljon „Val Peskara" poseo Viluse (Arhiv VII, reg. br. 20/3—1, k. 550).

[4] Naredbom br. 3823 Komande divizije „Taro" od 29. avgusta 1941. izvršena je nova podela na sektore zone divizije. Prema toj naredbi, zona divizije podeljena je na tri sektora: sektor Kotor (pukovnik Policio, komandant 208. peš. puka), sektor Grahovo (pukovnik Pecana (Pezzana), komandant II alpinske grupe „Vale") i sektor Herceg-Novi (pukovnik Koča (Coccia), komandant 207. peš. puka). Sedište Komande sektora Herceg-Novi premešteno je u Zeleniku. Komanda sektora Risan je ukinuta (vidi Arhiv VII, reg. br. 79/3, k. 781).

[5] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 152.

BR. 105

IZVEŠTAJ ZADARSKE GRUPE TERITORIJALNE LEGIJE KARABINIJERA OD 7. AVGUSTA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O DRŽANJU USTAŠA I SITUACIJI U KNINU NAKON PREUZIMANJA VLASTI OD STRANE ITALIJANSKE KOMANDE[1]

TERITORIJALNA LEGIJA KRALJ. KARABINIJERA U ANKONI
GRUPA — ZADAR

N 1/147 protokola **Poverljivo**

Zadar, 7. avgusta 1941—XIX

Predmet: Vesti preko granice

KRALJ. GUVERNATORATU DALMACIJE — Kabinet *Zadar*
Kr. PREFEKTURI — *Zadar*
KRALJ. GUVERNATORATU — Glavnom inspektoratu Javne sigurnosti — *Zadar*
KOMANDI KR. KARAB. KRALJ. GUVERNATORATA *Zadar*
KR. KVESTURI — *Zadar*

Iz pouzdanog i potpuno nezainteresovanog izvora doznaje se da situacija u Kninu, pošto je vojnu komandu preuzeo italijanski garnizon, izgleda nekako zamršena i nejasna, što između ostalog izaziva nepovoljne komentare na naš račun.[2]

Komanda hrvatske divizije,[3] koja se na prvu vest o pobuni razbegla, vratila se u mesto i ponovo je zauzela zgradu u koju se nakon pobune bio smestio komandant italijanskog garnizona.[4]

Ustaše, a među njima i oni koji su osumnjičeni kao izvršioci najstrašnijih zločina, slobodno, drsko i bezočno se kreću, što je očito znak reakcije zbog kukavičluka koji su pokazali bežanjem pred ustanicima.

Sve se to odigrava pred očima italijanskih vlasti za koje se kaže da ne postupaju energično i odlučno kako bi to situacija zahtevala.

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 34/10—1, k. 542.

[2] Vidi dok. br. 92; tom V, knj. 32, dok. br. 12.

[3] U Kninu se tada nalazio Stožer 15. peš. pukovnije dok se Stožer jadranskog divizijskog područja nalazio u Mostaru (vidi Arhiv VII, reg. br. 7/2, k. 1: skica rasporeda ustaško-domobranskih snaga 7. avgusta 1941).

[4] Vidi dok. br. 103.

Komandantu ustaša dozvoljeno je da ponovo obuče uniformu. Vrše se hapšenja, a sutradan uhapšeni se puštaju na slobodu. Nisu preduzete nikakve mere protiv izvršilaca najzverskijih zločina.

Tu neodlučnost i to milosrđe većina pripisuje bilo našoj slabosti bilo saglašavanju sa svim onim što se desilo u Hrvatskoj, što umanjuje naš prestiž i što se odražava i na nedavno pripojenoj teritoriji, a nadasve u pograničnoj zoni, gde, i pored naše okupacije, narod živi u užasnom strahu od represalija od strane Hrvata. Neka to potvrdi događaj, o kojem je već izveštено, koji se desio pre nekoliko dana, kad se zbog pronete vesti o prisustvu ustaša u selima terorisano seosko stanovništvo sklonilo u Kistanje.

Prema držanju ustaša koje, kao što smo kazali, ima sva obeležja drskosti i bezočnosti može se naslutiti da će situacija biti gora od one pre pobune ako Italijani napuste Knin. Doista opšte je uverenje da bi ustaše u tom slučaju iskalile na stanovništvu svoj bes koji je pojačan usled nedavnih događaja.

Većina je mišljenja da bi prema svemu tome italijanska vlada morala zauzeti odlučniji i energičniji stav ili pak pokazati potpuno neinteresovanje za hrvatska zbivanja, povući se u svoje granice i brinuti se za njihovu zaštitu da tako osigura odbranu i otkloni opasnost od bilo kakvog prodiranja.

Tako se doista primećuje, ako bi se ovako nastavilo, da ćemo, osim slabljenja našeg prestiža, odbiti od sebe bilo Hrvate ili, bolje, ustaše, koji u našoj prisutnosti vide smetnju izvršenju svog programa da uklone sve pravoslavne Srbe, a isto tako i Srbe, koji bi mogli da nas okrive za saučesništvo u prošlim ili budućim represivnim merama.

KAPETAN, PRIVREMENI KOMANDANT GRUPE

M.P. Umberto Buonasizi

Buonasizi

BR. 106

SAOPŠTENJE PREFEKTURE U SPLITU OD 7. AVGUSTA 1941. O STRELJANJU U BENKOVCU I PREDVIĐENIM REPRESALIJAMA NAD STANOVNIŠTVOM[1]

STRELJANI SABOTERI

Po kratkom postupku streljana su sledeća lica zato što su oštetila i razorila telegrafske i telefonske linije na putu Benkovac — Obrovac:

Verkić Tome Milan; Verkić Tome Šimun; Verkić Ante Marko; Verkić Ante Rade.

U njihovim stanovima nađeni su oružje i municija.[2]

Na isti način su kažnjena sledeća lica kod kojih su nađene bombe, eksploziv i oružje:

Pukac Ilija pok. Stefana; Stenjaić Spaso pok. Kuzmana; Stipić Stipe pok. Kuzmana; Mijić Šime od oca Šime; Stipić Stipe pok. Ante.

*

Neumoljiva fašistička pravda pogodila je bandu zločinaca koji su se počinjenim delom oglasili neprijateljima mirnog napretka i otadžbine.

Posle vekovnih borbi i slavnih žrtava, stvaralačka sposobnost italskog plemena izgradila je veliku zgradu naše civilizacije, najvišu među onima koje istorija poznaje.

Fašizam se godinama borio očajničkom hrabrošću da bi spasao Italiju i njeno najplemenitije idejno nasleđe od sramne boljševičke vladavine.

Fašistička revolucija, neumoljivi čuvar svetog nasleđa koje su joj ostavili italijanski velikani i mučenici, ne može da pruži utočište divljaštvu!

Ako ne pomaže ubeđivanje, primer i propovedanje dobrote, onda — radi opšteg dobra — odmazda je neizbežna.

A nesavladljivo divljaštvo suzbija se olovom!

---

[1] Dokumenat (odštampan, na italijanskom jeziku, na trećoj strani lista „San Marko", br. od 7. avgusta 1941) u Arhivu VII, reg. br. 7/1—1, k. 549.

[2] Telegrafsko-telefonske linije na putu Benkovac — Obrovac isekle su noću 1/2. avgusta seoske partizanske grupe iz okoline Benkovca. Streljani su osumnjičeni kao učesnici ove akcije zato što je kod njih pronađena izvesna količina žice, koju su oni skinuli sa oborenih stubova radi svojih potreba (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 121; Drago Gizdić, „Dalmacija 1941").

PREFEKT PROVINCIJE SPLIT

Pošto je utvrdio da se zločinačka i vandalska dela od strane nepoznatih i dalje vrše na železničkim, telefonskim, telegrafskim i drumskim komunikacijama;

pošto na osnovu raznih potvrđenih indicija smatra da stanovništvo odnosnih teritorija ne stoji po strani kad su u pitanju ta oštećenja;

uvidevši stoga hitnu potrebu da svim raspoloživim sredstvima prekine pomaganje i solidarnost nepromišljenih pojedinaca, koji očigledno doprinose nekažnjavanju odgovornih zločinaca na čijoj savesti leže i nevine ljudske žrtve;

u okviru svoje nadležnosti

NAREĐUJE

Svi stanovnici su obavezni da odmah prijave najbližoj komandi karabinijera ili Kr. vojske dela ili pokušaje sabotaže za koje saznaju i da lično sudeluju, prema svojim mogućnostima, u otkrivanju i hapšenju posredno ili neposredno odgovornih.

U težim slučajevima i onda kada i pored pretraživanja i primene drugih mera ne bude moguće uhapsiti ili utvrditi vinovnike, svi stanovnici zone na razdaljini od 2 km od mesta udesa, biće prognani iz Kraljevine Italije ili konfinirani, a njihova imovina konfiskovana.

Ova naredba stupa na snagu na dan 8. avgusta 1941—XIX, a opštinski komesari će je istaći i objaviti naročito u onim mestima na koja se to najviše odnosi.

Split, 5. avgust 1941—XIX

PREFEKT
dr Paolo Zerbino

BR. 107

DEPEŠA KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 8. AVGUSTA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O POPRAVCI PRUGE KNIN — ZRMANJA, ODNOSIMA SA USTAŠKO-DOMOBRANSKIM JEDINICAMA I SITUACIJI U KNINU I GRAČACU[1]

Telegram u dolasku

Šalje: Komanda VI arm. korpusa

Split, 8-VIII-41—XIX u 19,30 čas.
Zadar, 9 „ „ u 17,30 čas.

KOMANDI II ARMIJE
i na znanje
GUVERNATORATU DALMACIJE (preko Komande trupa — Zadar) Kabinet

Br. 4094/op. U Gračac je stigao pukovnik Salvatores.[2] Popravljen je deo pruge Knin—stanica Zrmanja. Predviđa se da će pruga Zrmanja—Gračac biti popravljena za tri dana. Moj nač. štaba otišao je juče kod gen. Lukića koji je:[3]

1) uveravao da će preduzeti mere da bi se izbegli incidenti sa našim trupama i nasilja nad stanovništvom;[4]

2) izjavio da će njegove trupe ostati u Gračacu i neće vršiti akcije duž pruge sem u vidu odbijanja eventualnih napada ustanika.

Posle jučerašnjih streljanja i preduzetih mera, stav hrvatskih trupa i ustaša izmenio se u odnosu na nas.[5]

---

[1] Original (prijemna depeša) u Arhivu VII, reg. br. 41/3, k. 540.

[2] Pukovnik Umberto Salvatores, komandant 6. bersaljerskog puka.

[3] General NDH Mihajlo Lukić, komandant Ličkog zdruga, imao je zadatak da uguši akciju ustanika na prostoriji Gračac — Bihać. Pod svojom komandom je imao sve ustaško-domobranske snage koje su se nalazile na toj prostoriji (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 238; tom V/1, dok. br. 116; Arhiv VII, reg. br. 1/1, k. 67).

[4] i [5] U izveštaju zadarske grupe karabinijera od 8. avgusta 1941. Guvernatoratu Dalmacije piše „da se u Gračacu, uza svu prisutnost naših trupa, nastavljaju represalije ustaša protiv Srba... da ustaše preko granice, pretvarajući se kao da ne vide naše zastave na kamionima, pucaju na kamione. Uveče 6. tekućeg naši su vojnici uspeli da zarobe jedno lice koje je pucalo. Ono je juče streljano..." Prema izveštaju domobranskog pukovnika Bišćana od 7. avgusta 1941. zdrugu generala Lukića, italijanske jedinice su 6. avgusta u Gračacu uhapsile 2 ustaše i 1 domobrana, kao i 2 učesnika, koji su vršili popis žetve na napuštenim imanjima u Gračacu (vidi Arhiv VII, reg. br. 37/10, k. 542 i 27/1—7, k. 77).

Akcije u zoni Gračac prestale su i zona je mirna.[6]
U Knin i dalje pristižu žene, starci i deca.

General Dalmaco

BR. 108

NAREDBA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 8. AVGUSTA 1941. O PREDAJI ORUŽJA OD STRANE USTANIKA I O MERAMA PROTIV ONIH KOJI TO NE UČINE[1]

NAREDBA

Glavni komandant oružanih snaga Albanije — Odeljenje za građanske poslove Crne Gore.

U vezi sa Naredbom Dučea, Komandanta operativnih trupa na svima frontovima, od 26. jula 1941—XIX;[2]

u vezi sa Ovlašćenjem Dučea, Komandanta operativnih trupa na svim frontovima, od 26. jula 1941—XIX, kojim je vršenje građanske vlasti u Crnoj Gori povereno Komandantu italijanskih okupacionih trupa iste teritorije;[3]

u vezi sa datim mu Ovlašćenjem, Naredbom od 9. novembra 1940—XIX Dučea, Komandanta operativnih trupa na svima frontovima;

u vezi sa Naredbom br. 107 Visokog komesara za Crnu Goru od 14. jula 1941—XIX;[4]

u vezi sa Naredbom ove Komande od 5. avgusta 1941—XIX koja se odnosi na sakupljanje i predaju oružja;[5]

uzevši u obzir potrebu da se koordiniraju razne mere objavljene od komandi Velikih jedinica,[6] koje operišu na teritoriji Crne Gore, sa prethodnim propisima koji se odnose na posedovanje i predaju oružja:

---

[6] O borbama oko Gračaca vidi tom V, knj. 1, dok. br. 39, 116 i 123.

[1] Original u Arhivu VII, reg. br. 7/1, k. 740.

[2] i [3] Vidi dok. br. 78, napomenu 2.

[4] Odnosi se na naredbu o zabrani držanja oružja. Za neizvršenje naredbe bila je predviđena smrtna kazna (vidi „Glas Crnogorca" od 21. jula 1941 (Arhiv VII, reg. br. 9/4, k. 781).

[5] i [7] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 165.

[6] Misli se na komande divizija i Komandu 14. korpusa.

NAREĐUJE

Čl. 1.

Proglasi objavljeni na teritoriji Crne Gore od Komande XIV armijskog korpusa i od komandi pešadijskih divizija „Kačatori dele Alpi", „Venecija", „Mesina", „Taro", i Pusterija", da bi se postigla predaja nedozvoljeno posedovanog oružja, punovažni su, ako svaki stanovnik u propisanom roku od deset sledećih dana posle objave istih propisa u svakoj opštini preda oružje i materijal označen u navedenoj Naredbi od 5/8/1941—XIX.[7]

Čl. 2.

Stoga se neće streljati oni koji u roku određenom u prethodnom čl. 1. budu dobrovoljno predali sav ratni materijal koji ma kako poseduju. Biće, pak, predati nadležnoj vojno-sudskoj vlasti oni koji — spasivši život time što su predali oružje — moraju odgovarati zbog zločina dizanja oružanog ustanka koji je predviđen čl. 284. i sled. Krivičnog zakonika, ili zbog drugog prekršaja.

Čl. 3.

Odredba koju predviđa prethodni član ne odnosi se na poznate propagandiste ustaničkog pokreta protiv italijanskih oružanih snaga; na vođe i organizatore ustanka koji su bilo na koji način učestvovali u ustanku; na podstrekače ustanka; na one koji su se borili protiv italijanskih oružanih snaga; na lica koja su počinila svirepa dela protiv istih snaga. Protiv napred pomenutih lica postupiće se prema zakonskim propisima i ranije izdatim naredbama.

Čl. 4.

Posle isteka roka propisanog u čl. 1 ove Naredbe odmah će se streljati oni kod kojih se pretresom ustanovi da kod sebe ili u kućama poseduju oružje ili bilo kakav ratni materijal, kao i ustanici zarobljeni sa oružjem u ruci.

Čl. 5.

Odredbe sadržane u prethodnim članovima primenjuju se i na ustanike već zarobljene i internirane u koncentracione logore.

Čl. 6.

Svi ranije izdati propisi koji nisu izričito ukinuti, a takođe nisu u suprotnosti sa ovom Naredbom ostaju na snazi.

Čl. 7.

Ratni sud je nadležan za suđenje po prekršajima predviđenim ovom Naredbom.

Ova Naredba biće objavljena isticanjem na tabli sedišta Više komande oružanih snaga Albanije — Odeljenje za građanske poslove Crne Gore, na tabli svake opštine, a stupa na snagu danom objavljivanja.

Cetinje, 8. avgusta 1941 — XIX.

Glavni komandant armijski general
Alesandro Pircio-Biroli

BR. 109

DNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" OD 9. AVGUSTA 1941. O AKTIVNOSTI POTČINJENIH JEDINICA NA SEKTORU RISAN — HERCEG-NOVI[1]

Zf
XII—15

Poverljivo
(Dvostruki omot)

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" (48-ma)
„Napred po svaku cenu"
Odeljenje načelnika štaba
Operativni odsek i službe

Strogo poverljivo

Br. 3524/op. prot. V.P. 48/A, 9. avgust 1941/XIX

Predmet: Bilten od 18 časova 9. avgusta 1941/XIX.

Karta 1 : 100.000 — serija J — sekcija Trebinje — Nikšić — Kotor — Cetinje.

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA ALBANIJE
VRHOVNOJ KOMANDI — S.I.M. — Odeljenje „I" — Albanija

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 20/3—1, k. 550.

KOMANDI XIV ARM. KORPUSA
KOMANDI 207. PEŠAD. PUKA
KOMANDI 208. PEŠAD. PUKA
KOMANDI II/208. PEŠAD. PUKA
KOMANDI II ALPINSKE GRUPE „VALLE“
KOMANDI 48. ARTILJERIJSKOG PUKA
KOMANDI 164. LEGIJE CRN. KOŠULJA

i na znanje:

EKSELENCIJI PREFEKTU KOTORA
KOMANDI VOJNOG POMORSKOG SEKTORA TIVAT
KOMANDI DIVIZIJE „MESINA“
KOMANDI DIVIZIJE „MARKE“
KOMANDI DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“
KOMANDI DIVIZIJE „PUSTERIJA“
KOMANDI GRUPE TERIT. KR. KARAB. KOTOR

1.) — *Operativna aktivnost*

a) — *Obalska zona*
— Nema šta da se javi.

b) — *Unutrašnja zona*
— U toku današnjeg dana izvršena su čišćenja u niže navedenim mestima:

Sektor Risan

— zona Grandovina—Dragalj;
— zona Poljana Lusenov Do —k. 1077;
— zona Zvečava—Sv. Jovan.—

Sektor Herceg-Novi

— zona Dubovi Do;
— zona Kruševica — k. 1096.—

Sektor Grahovo

— Alpinski bataljon „Val Peskara“ je zauzeo jutros u 10 časova Viluse.
Od ustanika nikakvog traga[2]
O rezultatima čišćenja javiće se naknadno.
— U raznim sektorima stanovništvo se i dalje vraća kućama i nastavlja se akcija smirivanja.
— U toku sutrašnjeg dana izvršiće se čišćenje u sledećim sektorima:

[2] Vidi dok. br. 82, primedbu 5.

Sektor Herceg-Novi

— Zona Gruda—Radovine—Mikulići; Đurinići—Molunat (Spiaggia);

— Zona Zelenika—Topla—Njivice Mitrovići—Nadosovići

Sektor Risan

— Zona Ledenice — k. 577—Poljice—Grahov Do—Ubli

Sektor Grahovo

— Zona Grahovo—Pistedi

— Grahovo—zona Tospude.—

2.) — *Vest o ustanicima*

— Na putu Risan—Crkvice, na oko 7 km od Risna, pronađene su dve mine pripremljene s namerom da izazovu prekid puta. Mine su onesposobljene.

3.) — *Razne vesti*

— Ima se utisak da se stanovnici vraćaju u Golo Brdo (FT—VK), pošto je javljeno o pokretu jačem nego obično.

4.) — *Oružje i materijal sakupljeni za poslednja 24 časa*

— 1 jugoslovenska puška

— 1 pištolj sa dobošem

— 2 fišeklije

— 25 metaka

Divizijski general komandant
(G. Pedracoli)
Pedracoli

M. P.

BR. 110

PREGLED GUBITAKA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“ 5. AVGUSTA 1941. U AKCIJI PROTIV CRNOGORSKIH USTANIKA U ZONI ŠAVNIKA[1]

KOMANDA PEŠ. DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“

Sanitetsko odeljenje

Gubici pretrpljeni u akciji 5. avgusta 1941.[2]

	ranjeni	*mrtvi*
oficiri	—	1
podoficiri	—	—
vojnici	13	3
ukupno	13	4

51. pešadijski puk
ranjeni 4
mrtvi 1

52. pešadijski puk
ranjeni 4
mrtvi 2 (od kojih jedan oficir) Ppuk. Bokali[3]

Komanda peš. divizije
„KAČATORI DELE ALPI“
Datum 9-VIII-941—XIX
Br. 1109 kat. klasa pod
23 1 2 klasa

4. bersaljerski puk
ranjeni 3
mrtvi —

167. teški auto-odred
ranjeni 1
mrtvi 1 ? Luzinjoli[4]

8. inženjerski
ranjeni 1

Šef sanitetskog odeljenja
Ppuk. lekar Dr **Parizi Enio** [Parisi Ennio]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 40/1, k. 665.
[2] Divizija je te gubitke pretrpela u sukobu sa četom Jezerskog bataljona i manjim delovima Drobnjačkog i Uskočkog bataljona, u rejonu Meki dolovi na Krnovu polju, kod Šavnika (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 168; „NOB u Crnoj Gori 1941—1945“, str. 221—222; VIG, br. 2/1952). Nastavivši nastupanje, ona je sledećeg dana imala još 4 ranjena i 1 mrtvog vojnika (vidi Arhiv VII, reg. br. 41/1, k. 665). Sedmog avgusta ona je ušla u Šavnik (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 167).
[3] Mentore Boccali
[4] Aldo Lusignoli

BR. 111

IZVEŠTAJ KOMANDANTA 23. ARTILJERIJSKOG PUKA OD 9. AVGUSTA 1941. KOMANDANTU PEŠADIJSKE DIVIZIJE „RE" O SITUACIJI U GOSPIĆU[1]

P/C *Prepis* Prilog Br. — 3

Komanda 23. artiljerijskog puka „Re"

Br. R/555 prot. Gospić, 9. avgusta 1941—XIX

Predmet: Situacija u Gospiću

KOMANDANTU PEŠADIJSKE DIVIZIJE „RE"
i na znanje
KOMANDANTU SEKTORA GOSPIĆ[2]

Poznavanje situacije u Gospiću, koje sam stekao mnogim posetama mojoj grupi koja je ovde *raspoređena, upotpunjeno* je za poslednja 24 sata, od kada sam preuzeo komandu sektora, i omogućava mi da izložim sledeće:[3]

1) *Srpsko stanovništvo preovladava u zoni:* Ovo, tumačeći dobro ili rđavo humane i plemenite forme zaštite i pomoći koje mu naši vojnici pružaju, od naročite nam je koristi. U stvari:

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/5—3, k. 651.

[2] Odnosi se na komandanta 2. pešadijskog puka divizije „Re" pukovnika Sodua Mila Frančeska (Soddu Millo Francesco).

[3] Krajem jula i početkom avgusta 1941. u Gospiću se nalazila Komanda 1. peš. puka sa prištapskim jedinicama i 1. divizion 23. art. puka divizije „Re". Komandant 1. peš. puka u isto vreme je imao funkciju komandanta sektora Gospić. Usled mnogobrojnih incidenata između italijanskih vojnika i ustaša, krajem jula i početkom avgusta, nastala je zategnuta situacija u ustaško-italijanskim odnosima u garnizonu Gospić. Zbog toga „da bi se stanje normalizovalo", Komanda 5. armijskog korpusa naredila je izmenu dislokacije komandi i trupa s ciljem „da se odstrane iz zone svi oni koji su posredno ili neposredno imali veze sa poznatim incidentima". Na osnovu tog naređenja, Komanda 1. peš. puka i 1. divizion 23. art. puka premešteni su u Otočac, a u garnizon Gospić premeštena je Komanda 2. peš. puka sa 1. bataljonom (8. avgusta) i 3. divizion 23. art. puka (11. avgusta). Dok je smena ovih jedinica bila u toku, dužnost komandanta sektora Gospić vršio je privremeno komandant 23. art. puka (vidi Arhiv VII, reg. br. 5/2 i 22/3, k. 81, reg. br. 116/3, k. 73; Giuseppe Angelini: Fuochi di bivacco in Croazia, Oblasna štamparija (Stamp. regionale), Rim 1946, str. 20, 21).

— U progonima Srba od strane Hrvata,[4] naročito okrutnim prema ženama i deci bilo kojeg uzrasta, ovi se obraćaju našim jedinicama radi spasavanja golog života.

— Naši kamioni koji su ovde svi snabdeveni italijanskim zastavama i koji prolaze zonama okupiranim ili kontrolisanim od naoružanih Srba ne samo da su neometani već im se često kliče i upućuju oduševljeni poklici „Živela Italija", „Živeo kralj" i „Živeo Duče".[5]

— O akciji koju su Srbi preduzeli da bi zauzeli Medak (7. tek. uveče) prethodno su obavestili jednu našu patrolu sa službom na železničkoj pruzi, uveravajući da će poštedeti škole gde je detašman smešten. Doista su zapalili kuću ustaša, eliminišući mali garnizon hrvatskih žandarma, dok pomenuti detašman uopšte nisu ni dirnuli.[6]

— Ne propuštaju priliku da izraze živu želju da italijanske trupe okupiraju jednoga dana zemlju da bi se oslobodili ustaškog nasilja. U tom bi slučaju *odmah* predali oružje Italijanima i vratili se mirnom i plodnom radu.[7]

2) *Hrvatsko stanovništvo* je sad uglavnom koncentrisano u Gospiću i u nekoliko drugih obližnjih mesta: na nas uglavnom gleda sa *nepoverenjem,* ne razumevajući sav značaj koji ima samo prisustvo naših trupa u odnosu na njih.
I stvarno:

— *Stanovništvo* nam *ni na koji način ne olakšava* boravak u zoni: ili otežava snabdevanje namirnicama — što je delimično razumljivo — ili pogrdno komentariše našu neaktivnost, ili prepričava već poznate epizode u vezi sa ženama koje dozvoljavaju da im Italijani prilaze, ili pak zauzima bezobzirno držanje.

— *Ustaše* su odlučno protiv nas. To se vidi iz poznatih događaja koji su se desili. Primećuje se to i pri samom susretu na ulici kada nijedan od njih ne pozdravlja, ne sklanja se s puta, niti ma na kakav način izražava poštovanje i uvaženje prema našim višim oficirima.[8]

---

[4] Reč je o progonima Srba od strane ustaša.

[5] i [7] Vidi napomenu 2 uz dok. br. 87 u ovoj knjizi; tom V, knj. 30, dok. br. 1 i 8.

[6] i [11] Ustanici iz sreza Gospić zauzeli su s. Medak 5. avgusta (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 26, 41 i 123).

[8] Dvadeset trećeg jula 1941. došlo je do incidenta između italijanskih okupatorskih vojnika i ustaša. O tome se u obaveštajnom izveštaju 5. armijskog korpusa od 30. jula 1941. kaže:

„23. tek. meseca došlo je do incidenta usled neobuzdanog i nekorektnog ponašanja ustaša. Dok je jedan naš vojnik sa drugim voj-

Ustaše su, tačno rečeno, uglavnom mladići, čak i vrlo mladi, koji nose u sebi svu grubost rase i socijalnog položaja kojem pripadaju: već su se proslavili time što znaju da ubijaju, kolju, masakriraju goloruk i nebranjen narod.

Vojnički element, posredno, oseća taj ambijent nepoverenja. Komanda, koju sačinjavaju većinom oficiri bivše austro-ugarske vojske, korektno se ponaša i vojnički je disciplinovana. Ceni u suštini snagu koju predstavlja prisustvo naše vojske, makar samo potencijalno. Juče je general Lukić, pogrešno obavešten o polasku bataljona I pešadijskog iz Udbine, lično dotrčao u Komandu sektora da dozna da li je istina da napuštamo to srpsko mesto. Mnogo se obradovao kad je saznao da je posredi smena i da to mesto neće ostati *ni jedan sat bez našeg garnizona*.[9]

Komanda je otvoreno izjavila da vojska nema naročitog udela u politici, naročito što se tiče ustaške aktivnosti pod velikim županom u Gospiću koji je — dodajem — brat jednog ministra.[10]

Trupe ne vode računa o korektnom vojničkom držanju prema nama. U odnosu sa vojnicima može se mnogo uraditi i postići, barem po formi, uzajamno poštovanje i sve one dobre disciplinske navike koje regulišu koegzistenciju dveju vojski makar i različitih snaga.

3) *Hrvatski garnizoni* u pretežno srpskim mestima mali su i nisu organizovani za obezbeđenje ili barem za dužu odbranu samih mesta. U Medaku hrvatski garnizon sačinjavalo je dva-

---

nicima i civilima prisustvovao sprovođenju jedne devojke u ustašku kasarnu, koja je izgleda okrivljena da se zabavljala sa italijanskim vojnicima, prišao mu je stražar-ustaša, koji ga je bez ikakve opomene grubo udario. — Na jednog našeg oficira koji je došao da razdvoji ovu dvojicu ustaša je uperio pušku sa nataknutim bajonetom.

Oficir je reagovao uperivši na njega pištolj. Ustaša se povukao u kasarnu i digao uzbunu, nakon čega su se na svim prozorima zgrade pojavili vojnici naoružani puškama; na isti način su postupili i regularni hrvatski vojnici, smešteni u obližnjoj zgradi. Našim vojnicima je naređeno da se vrate u kantonman i incident je okončan."

Početkom avgusta nepoznata lica su ubila italijanskog podoficira iz 1. peš. puka. Ovo je još više zaoštrilo odnose, jer su italijanski vojnici smatrali da su ubistvo izvršile ustaše (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—156, k. 332, reg. br. 1/5—4, k. 651).

[9] Treći bataljon 1. peš. puka je 12. avgusta smenjen od strane 3. bataljona 2. peš. puka (vidi Arhiv VII, reg. br. 5/2—2, k. 31).

[10] Veliki župan Like i Gacka (sa sedištem u Gospiću) Juraj Frković. Njegov brat inž. Ivica Frković bio je ministar šuma i ruda u „državnoj vladi NDH" („Narodne novine", br. 3 od 16. aprila 1941).

desetak ljudi, što žandarma što ustaša. Napadnuti noću od nekoliko stotina Srba, savladani su za kratko vreme. Sudeći po držanju komandanta te posade, što sam spomenuo u izveštaju povodom bolne smrti ađutanta 1. pešadijskog, ne poseduju onaj vojničko-ratnički duh koji ustostručuje energiju i kojim se uvek postiže častan uspeh.

4) *Hrvatskih vojnih jedinica* ima malo i oskudevaju u sredstvima. Prisustvovao sam akciji na Medak kojom su ga noću 8. tekućeg hteli ponovo zauzeti.[11] Izgledali su mi nesigurni, neodlučni, spori, bez oduševljenja i napadačkog duha, nesposobni da operišu. U stvari, kako sam već spomenuo u rečenom izveštaju, mala četa naglo krenuvši na starim kamionima iz Bilajskog Novog Sela zaustavila se na oko 9 km pred Medakom i krenula u malim skokovima jarkom pokraj puta. Akcija se nakon nekoliko sati svela na poneki rafal ispaljen sa velike udaljenosti od mesta i na povratak u Gospić a da se ništa nije postiglo.

Na čelu je maršovao general hrvatski vojni komandant zone.[12] Iz toga proizlazi:

— da smo se našli u čudnoj situaciji: naklonjeni su nam „neprijatelji", nepoverljivi, ako ne i protivni, su nam „prijatelji";

— saznanje vojnih vlasti[13] o nedovoljnosti njihovih sredstava i s tim u vezi o značaju samog našeg prisustva;

— ubeđenje Srba[14] da mogu zauzeti manja mesta kad god se na to odluče, pošto imaju operativnu inicijativu, pošto su brojno jači, pošto imaju više ratničkog duha, pošto lokalno stanovništvo pripada istom plemenu i puno je pravedne mržnje prema okrutnim hrvatskim progoniteljima[15] i pošto mogu da se izvuku iz borbe kad god hoće da bi se ponovo pojavili u povoljnijim prilikama;

— da je pri sadašnjem stanju stvari Hrvatima[16] nemoguće ili teško, usled pomanjkanja snaga i sredstava i usled slabog napadačkog duha, da se svugde odupru akcijama „ustanika" ili da ponovo zauzmu izgubljena mesta.

Izlažem svoje lično mišljenje: Srbi bi mogli napasti Gospić kad god hoće sa velikim izgledima na uspeh što se tiče Hrvata. Ako to ne čine, razlog je taj što ovde postoji jak ita-

---

[12] Mihajlo Lukić

[13] Odnosi se na vojne vlasti NDH.

[14] Ustaničke jedinice tog kraja najvećim delom su bile sastavljene od srpskog stanovništva.

[15] Vidi dok. br. 87, primedbu 4. i 5.

[16] Odnosi se na organe NDH.

lijanski garnizon. Ali zatvori u Gospiću, gde uvek ima na stotine zatvorenih ljudi, predstavljaju veliki mamac za naoružane Srbe.

Pukovnik komandant
Dino Di Jani [Di Janni]

Za tačnost prepisa
štabni potpukovnik, načelnik
odeljenja
Renato De Frančesko [De Francesco]
De Frančesko

BR. 112

NAREĐENJE KOMANDE SEKTORA HERCEG-NOVI OD 11. AVGUSTA 1941. KOMANDI 164. LEGIJE CRNIH KOŠULJA DA PRIKUPLJA ORUŽJE NA PRAVCU ZELENIKA—PRESJEKA—LASTVA—BAKOČI[1]

KOMANDA SEKTORA HERCEG-NOVI

Br. 66. S.C. prot. Herceg-Novi, 11. 8. 1941. XIX. F.E.

KOMANDI 164. LEGIJE CRNIH KOŠULJA — *Zelenika*
i na znanje:
KOMANDI PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" — *V.P. 48/A.*

Predmet: čišćenje; ugušivanje.

1) Ta komanda, polazeći sutra u zoru, neka formira jednu kolonu jačine jedne čete strelaca sa pratećim oružjem.

2) Pravac:
Zelenika—Presjeka—Lastva—Bakoči.

3) *Zadaci:*
Prikupljanje oružja.

— Streljati odmah ustanike zarobljene sa oružjem, ako su i odbacili oružje u času kad su ih trupe iznenadile.

— Likvidirati one koji u svojim kućama ili pomoćnim zgradama drže sakriveno oružje, kao i porušiti im kuće.

— Uništiti kuće i imanja ustaničkih vođa.

4) Trupe će ručati van sedišta, a moraće se povratiti u svoje kasarne do 18 časova.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 47/2—1, k. 781.

5) Preduzeti mere sigurnosti za vreme marša i odmora (prethodnica — zaštitnica — delovi za bočna osiguranja).

6) Komora (tovarne mazge) u sredini kolone.

7) Veza te komande s kolonom radio-stanicom (R. 2.)

Po povratku kolone odmah mi saopštiti važne novosti i predati neposredni izveštaj.[2]

Potvrditi prijem.

Komandant sektora pukovnik
M. P.[3] G. Sifredi [Siffredi]
G. Sifredi

BR. 113

IZVEŠTAJ 22. MEŠOVITE ČETE T.R.T. OD 11. AVGUSTA 1941. KOMANDI INŽINJERIJE DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI" O PREKIDU TELEFONSKIH LINIJA NIKŠIĆ — BOGETIĆI — DANILOVGRAD — PODGORICA[1]

Br. 1904/23

22. mešovita četa T.R.T.[2]

V.P. 100/A, 11/8/41
XIX
časova 9.30

KOMANDI DIVIZIJSKE INŽINJERIJE
Od Kde 22 T.R.T.

Izveštava se da su noću između 10. i 11. avgusta posle 2 časa prekinute telefonske linije: Nikšić—Bogetići; Nikšić—Danilovgrad; Nikšić—Podgorica.[3] Cela jedna žica između stubova odsečena je makazama na oko dva kilometra od Bogetića

[2] Prema izveštaju Komande 1. čete 164. jurišnog bataljona crnih košulja od 12. avgusta 1941, u toj akciji nisu postignuti neki značajni rezultati (vidi Arhiv VII, reg. br. 51/3—1, k. 781).

[3] Upotrebljen je pečat 48. art. puka divizije „Taro", iz razloga što Komanda sektora (ustanovljena 9. avgusta) još nije raspolagala svojim pečatom, a komandant 48. art. puka je istovremeno i komandant sektora (vidi dok. br. 104).

[1] Original u Arhivu VII, reg. br. 2/7—1, k. 670.

[2] Verovatno: telegrafista i radio-telegrafista.

[3] Te linije su prekinuli Grlićko-turiočki i Kosovoluško-jastrebački gerilski vod (vidi B. Đuričković: „Razvoj ustanka u Srezu danilovgradskom", Vojnoistorijski glasnik (dalje: VIG), br. 1/1950).

na deonici Nikšić—Bogetići. U pitanju je sabotaža. Veza je uspostavljena.[4]

poruč [Potpis nečitak]

1295
11/8/41

BR. 114

PREGLED JEDINICA IZVIĐAČKOG VAZDUHOPLOVSTVA DODELJENIH 2. ARMIJI OD 12. AVGUSTA 1941. GODINE[1]

b.g.

BELEŠKA

A) — STANJE JEDINICA IZVIĐAČKOG VAZDUHOPLOVSTVA

— Armiji su dodeljene sledeće vazduhoplovne jedinice:
63. grupa (41. i 113. eskadrila) *Udine*
71. grupa (38. i 116. eskadrila) *Gorica*
36. eskadrila *Mostar*

— Armija ih je ovako decentralisala:

41.	eskadrilu	Udine	XI armijskom korpusu
113.	„	Udine	Brzom armijskom korpusu
38.	„	Gorica	Komandi armije i artiljeriji armije
116.	„	Gorica	V armijskom korpusu
36.	„		VI armijskom korpusu

— 63. grupa po naređenju Generalštaba takođe da daje jedan deo vazduhoplovnih sredstava potrebnih specijalnom armijskom korpusu za vazduhoplovno sadejstvo.

— Da bi udovoljila analognim zahtevima VI armijskog korpusa, Armija je tražila da se jedna grupa dislocira u Mostar. Generalštab je međutim dodelio samo jednu eskadrilu, i za sada ne može da dodeli druge (telefonsko saopštenje). Niti dozvoljava prebacivanje jedne eskadrile iz Gorice u Mostar (eskadrile iz Gorice nisu potpuno upotrebljive).

---

[4] Komanda inžinjerije je 12. avgusta izvestila da je, usled sabotaže, ponovo prekinuta telefonska linija Danilovgrad — Podgorica na oko 3 km od Danilovgrada (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/7—1, k. 670). Sledećih dana je došlo do novih sabotaža na telefonskim linijama na ovom sektoru (vidi dok. br. 121).

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/2—1, k. 146.

Ali će narediti da grupa iz Kotora sadejstvuje, u slučaju potrebe, sa 36. eskadrilom u službi za VI armijski korpus (čekati pismeno saopštenje Generalštaba).

B) — RADIO-VEZE

1) — Armija raspolaže sa 4 stanice R 4 A za površinske veze. Dve stanice su dislocirane u Karlovcu (centrala za vazduhoplovne veze) i dve na aerodromu Miren.

Osoblje dveju stanica je bilo povučeno iz radio-telegrafske čete koja ga je bila angažovala drugde.

Potrebno je izjednačiti preostalo ljudstvo dodeljivanjem dvojice radio-telegrafista na stanicu (pismo je na potpisu). Otišlo.[2]

Osoblje i stanice preostale na aerodromu Miren treba da pređu 38. eskadrili, a to je ona neposredno potčinjena Armiji.

2) — Zbog naročite situacije potčinjeni armijski korpusi, naročito VI i V, bez odobrenja su upotrebljavali stanice R 4 A u površinskim vezama, primenjujući frekvencije rezervisane za vazdušno-zemaljske veze.

Armija je tražila od Generalštaba 15 radio-telegrafskih stanica koje su joj potrebne i, u očekivanju da stignu, odobrila je upotrebu stanica R 4 A dodelivši frekvencije koje ne ometaju vazdušno-zemaljske veze.

3) — U vezi sa ograničenim brojem raspoloživih radio-telegrafskih stanica i frekvencija, armija je organizovala površinske radio-telegrafske veze za vazduhoplovno sadejstvo stanica R 4 A.

Ali da bi se mogla uspostaviti veza sa VI armijskim korpusom (odnosi se na saradnju sa vazduhoplovstvom) treba dislocirati u Zadru jednu međustanicu — između Crikvenice (V korpus) i Splita (VI korpus).

U tom cilju, za potrebne pripreme o kojima je reč, treba uputiti u Zadar oficira šefa centrale za vazduhoplovne veze.

V. P. 10, 12. avgusta 1941—XIX [paraf Blazio][3] Da

Potporučnik Fratini [Frattini] iz inžinjerije[4]

---

[2] Dopisano crnom olovkom.
[3] Etore de Blazio, brigadni general, načelnik Štaba 2. armije
[4] Dopisano crvenom olovkom.

BR. 115

NAREDBA GUVERNERA DALMACIJE OD 13. AVGUSTA 1941. O NADLEŽNOSTI SEKCIJE SUDA 2. ARMIJE U ŠIBENIKU[1]

NAREDBA 13 kolovoza 1941—XIX, br. 23.

Nadležnost Sekcije Suda II Armije, sa sjedištem Sebenico. Propisi o civilnoj mobilizaciji bića i ustanova.

MI
GIUSEPPE[2] BASTIANINI
Vitez Velikog Križa Redova Sv. Mauricija i Lazara
i Talijanske Krune
GUVERNER DALMACIJE

Snagom datih Nam ovlaštenja Kr. Dekretom od 7 lipnja 1941—XIX, br. 453;[3]

NAREĐUJEMO:

Čl. 1

Presuđivanje krivičnih djela, za koje su zakoni bivše Jugoslovenske države od 31 prosinca 1929 (Službene novine od 31 prosinca 1929) i od 24 listopada 1930 (Službene novine 5 studenoga 1930) dodijelili nadležnost Sudu za zaštitu države, doznačuju se anektiranim teritorijama provincija Zara,[4] Spalato[5] i Cattaro,[6] Otsjeku Suda II[e] Armije, sa siedištem Sebenico.[7]

Čl. 2

Paragrafi 91, 92 i 93 Krivičnog zakonika bivše Jugoslavenske države preinačuju se ovako: „Tkogod ugrozi život, nepovredljivost i ličnu slobodu Kralja, Regenta, Kraljice, Prestolonasljednika, drugog lica Kraljevskog Doma, Poglavara Vlade, Vođe Fašizma i Guvernera Dalmacije, kažnjava se smrću".

---

[1] Dokument (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 3, od 13. avgusta 1941, na str. 7. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2] Đuzepe

[3] Vidi dok. br. 32.

[4], [8], [11] Zadar

[5], [9] Split

[6], [10] Kotor

[7] Šibenik

Čl. 3

Vremene kazne ograničenja lične slobode koje se razlikuju od robije, predviđene zakonom bivše Jugoslavenske države za krivična djela navedena u članu 1. i novčane kazne koja se razlikuje od globe, zamjenjuju se robijom i globom.

Same kazne mogu biti povećane na trostruko, ali ni u kojem slučaju robija ne može da prevrši trideset godina.

Čl. 4

Istom Otsjeku Suda II Armije doznačuje se također, na teritorijama anektisanim provincijama Zara,[8] Spalato[9] i Cattaro,[10] presuđivanje krivičnih djela predviđenih Banovinskom Naredbom od 22 prosinca 1939 (Narodne novine od 27 prosinca 1939), koja proširuje na Dalmaciju Naredbu bivše Jugoslavenske države sa zakonskom snagom od 20 rujna 1939.

Čl. 5

Ostajući na snazi koliko je određeno u čl. 16 gorespomenute Naredbe, kazne utvrđene u istoj Naredbi za prekršaje zamjenjuju se zatvorom i novčanom kaznom, a kazne utvrđene za zločine robijom i globom.

Same kazne mogu biti povećane na peterostruko.

Objelodanjenje propisano u čl. 20 spomenute Naredbe vrši se na talijanskom i hrvatskom jeziku u jednoj od dnevnih novina koje se izdavaju na području Vlade.

Ukida se čl. 22 iste Naredbe.

Čl. 6

Istom Otsjeku Suda II Armije pripada presuđivanje zločina predviđenih u slijedećim članovima 7 i 8.

Čl. 7

Tkogod, oduzimajući na bilo koji način redovitoj potrošnji robu opće i obilne potrošnje u jakoj mjeri, prouzroči pomanjkanje iste na pijaci ili povišenje cijena, kažnjava se smrtnom kaznom.

Ako čin nije proizveo teški poremećaj na pijaci, primjenjuje se kazna vječite robije.

Roba biva zaplijenjena.

Čl. 8

Tkogod, uništavajući sirovine ili poljoprivredne ili industrijske proizvode, ili sredstva za proizvodnju, prouzroči veliku

štetu proizvodnji ili prouzroči pomanjkanje u jakoj mjeri robe opće ili obilne potrošnje, kažnjava se smrtnom kaznom.

Ako čin nije prouzrokovao tešku štetu ili je roba uzmanjkala u manjoj mjeri, primjenjuje se kazna vječite robije.

Čl. 9

Našom ćemo Uredbom odrediti koja se bića po pravu ili po stvarnosti i koje ustanove, na koji bilo način ustanovljene na anektiranim teritorijama, potrebiti životu, odbrani i djelovanju Nacije moraju smatrati civilno mobilizirani.

Sva lica koja pripadaju bićima i ustanovama civilno mobilizovanim potpadaju pod vojničku jurisdikciju iste Sekcije.

Čl. 10

Lica označena u prednjem članu koja napuste službu, makar privremeno, bez opravdanog razloga i potstrekači kažnjavaju se robijom do dvadeset četiri godine. Podliježu istoj kazni, ako izvrše nasilje ili prijetnju ili uvrijede ili otkažu poslušnost višemu u tehničkoj ili administrativnoj hijerarhiji ili vojniku pretpostavljenom disciplinarnom nadzoru.

Ako nasilje proizvede na višemu ili na vojniku tešku ili vrlo tešku tjelesnu povredu, može da se primjeni robija; ako proizvede smrt, primjenjuje se smrtna kazna.

Isto tako kažnjavaju se robijom do dvadeset četiri godine viši u tehničkoj ili administrativnoj hijerarhiji ili vojnici pretpostavljeni disciplinarnom nadzoru koji počine čin zloupotrebe vlasti ili izvrše nasilje ili prijetnju na štetu nižega.

Čl. 11

Ova naredba objelodanjuje se preko oglasa i stupa neposredno na snagu.

Iz palače Guvernera
Zara,[11] dne 13 kolovoza 1941—XIX

BR. 116

ZAPOVEST KOMANDE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ OD 13. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ČIŠĆENJE ZONE KRIVOŠIJE—ORJEN[1]

223/Poverljivo Poverljivo
14-VIII-941 (Dvostruki omot)

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ (48-ma)
„Napred po svaku cenu“
Odeljenje načelnika štaba
Operativni odsek i službe

Operativna zapovest br. 10
br. 3565/Op. prot. V.P. 48/, 13. avgust 1941—XIX

Predmet: Čišćenje zone Krivošije—Orjen
Prilozi: 3

Karta: 1 : 100.000 — serija J — Trebinje

KOMANDI 207. PEŠADIJSKOG PUKA
KOMANDI 208. PEŠADIJSKOG PUKA
KOMANDI II ALPINSKE GRUPE „VALE“
KOMANDI 48. ARTILJERIJSKOG PUKA
KOMANDI DIVIZIJSKE INŽENJERIJE
KOMANDI 164. LEGIJE CR. KOŠ.
KOMANDI XI BATALJONA FINANSIJSKE STRAŽE
KOMANDI 5. ČETE LAKIH TENKOVA
NAČELNIKU SANITETSKOG ODELJENJA
NAČELNIKU POVERENIŠTVA
NAČELNIKU VETERINARSKOG ODELJENJA
KOMANDANTU KR. KARAB.
} izvod

I na znanje:
EKSEL. GLAVNOM KOMANDANTU ORUŽ. SNAGA ALBANIJE (radi njegovog naređenja)
EKSELENCIJI KOMANDANTU XIV ARM. KORPUSA
KOMANDANTU DIVIZIJE „MESINA“
KOMANDANTU DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“
KOMANDANTU DIVIZIJE „MARKE“
KOMANDI VOJNOG POMORSKOG SEKTORA

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 53—54/3, k. 781.

I) — Prema vestima poslednji ustanici se kriju u zoni Krivošije — Orjen.[2]

Oni vode borbe na taj način što se prethodno koncentrišu, a gustina naseljenosti u zoni Pod Duge — Krušević potvrđuje to saznanje. Da bi se došlo do njih treba im zaprečiti sve puteve kojima bi mogli da pobegnu, što im ne bi bilo teško s obzirom na mnogobrojne brdske staze.

II) — Nameravam:

a) — čvrstom odbranom da blokiram naseljenu zonu;

b) — da nastupam prema ovoj koncentričnim kolonama sa ciljem raščišćavanja terena od ustanika; da ih sateram prema Orjenu i da sprečim da nam izmaknu jače grupe;

c) — na primeran način da dejstvujem protiv njih i njihovih dobara.

III) — Na osnovu gornjega naređujem:

Da se obrazuju dve grupacije: jedna pod komandom pukovnika Pecana[3] a druga pod komandom pukovnika Sifredija.[4]

Grupacija Pecana:

a) — *Raspoložive snage*

— 1 alpinski bat. i još jedna četa, uzeti iz II alpinske grupe „Vale";
— III/207. peš puk;
— 1 četa lakih tenkova;
— 1 vod mehaničara;
— količinu minobacača od 81 i brdske artiljerije odrediće komandant grupacije.

b) — *Zadatak*

Polazeći od raskrsnice Osječenica — Crkvice, treba da raščisti teren tako da potisne ustanike prema zoni raskrsnice Vučji zub (kota 1805) — Crljeni — Duboki do (kota 1583) i da ih spreči da se razbeže brdskim putevima koji vode iz te zone.

---

[2] U to vreme na tom terenu su se nalazili neki članovi MK KPJ Herceg-Novi s još nekoliko aktivista i pet tek formiranih gerilskih grupa, ukupne jačine oko 80 boraca (vidi „Grahovo u ustanku 1941", VIG br. 1/1963).

[3] Komandant II alpinske grupe „Vale".

[4] Pukovnik Dino Sifredi, komandant 48. art. puka divizije „Taro".

c) — *Itinereri za alpinske jedinice*
— brdska staza Grabovica — kota 1291 — kota 1255 — kota 1867 i kota 1805;
— Grahovo — kota 918 — kota 1425 i po mogućnosti zona Borov Do — raskrsnica južno od kote 1805;
— Pod Han — kota 1077 — Borov Do — i po mogućnosti zona raskrsnica kota 1805.

d) — *Itinereri za III/207. i četu lakih tenkova*
— Poljana — Malov Do — kota 1250;
— kota 1250 — raskrsnica 1805;
— raskrsnica kota 1250 — Crljeni;
— drum Crkvice — Vrbanje;
— kota 1080 — kota 158;

e) — *Od raskrsnice kote 1805 i zone Crljeni*
— drum Crkvice — raskrsnica Grab;
— brdska staza kota 1777 — kota 1362 — k. 1005;
— brdska staza Crljeni — kota 1189 — Mokri Do; radi dovršenja čišćenja.

Pukovnik Pecana neka ima u vidu:
— za upotrebu oružja položaje koje zauzimaju trupe ppukovnika Sifredija;
— da kolone omoguće uzajamno davanje podrške.

Grupacija Sifredi:

a) — *Raspoložive snage*
— I/207. peš. puka;
— II/208. peš. puka;
— formirani bataljon (1 četa 164. bat. cr. koš. — 1 četa finansijske straže sa tri voda, sve pod komandom komandanta bataljona finansijske straže);
— broj minobacača od 81 i brdske artiljerije odrediće komandant grupacije.

b) — *Zadatak*
— formirati stalan raspored u zoni Dobri Do — Duge — Pod Duge — Kruševica — kota 1096 u cilju zaustavljanja i hvatanja ustanika koje bude potiskivao bataljon Pecana;
— sprečiti ustanicima izlazak iz zone korišćenja brdskih staza koje vode iz nje.

c) — *Pravac kretanja kojim će se kretati I/207.*
— Ubli — kota 1303;
— Ubli — kota 1429;
— Ubli — kota zona Duge.

d) — *Pravac kojim će se kretati II/208.*
— raskrsnica Jablan Do (južno od Graba) — Vrbanje — Pod Drage;
— kota 1007 — kota 1066.

e) — *Pravac kojim će se kretati formirani bataljon*
— Mandići — Kruševica — kota 1096.

Neka pukovnik Sifredi ima u vidu:
— pokrete pukovnika Pecana radi upotrebe oružja;
— da sve grupe moraju biti u stanju da pruže uzajamnu podršku. Po podne, na dan X—1[5] trupe treba da zauzmu sledeći raspored:
— alpinci = zona Grabovica — Grahovo — Pod Han
— III/207. i tenkovi = Crkvice;
— formirani bataljon = Mandići;
— II/208. = raskrsnica južno od Graba;
— I/207. — Ubli.

Uveče dana X trupe će morati da dostignu zonu koja je na skici obeležena crvenom bojom (prilog 2).[6]
Na dan X + 1 treba da dostignu zonu obeleženu na pomenutoj skici plavom bojom i da pristupe čišćenju unutrašnje zone.

IV) — *Avijacija*

Tražiće se intervencija jednog aparata za vazdušno osmatranje u vreme od 8 do 10 časova i od 16 do 18 časova svakog dana sa sledećim zadacima:
— osmatranje;
— otkrivanje i označavanje mesta koja budu dostigle kolone u maršu;
— veza između komandi sektora i ove Komande.

Neka ostanu *stalno* istaknuti signalni položaji komandi sektora u blizini njihovih sedišta; signalni položaj i položaj za radio-vezu ove komande i u zoni Herceg-Novi.

V) — *Veze*
— mesto za prijem izveštaja u Mandićima;
— veza između komandi sektora i mesta za prijem izveštaja u Mandićima putem radio-aparata R2—3 sa dvostrukom linijom; telefonskim putem (pukovnik

[5] Iz zapovesti komandanta Sifredija od 15. avgusta 1941. potčinjenim jedinicama za izvršenje te akcije vidi se da je za „dan X—1" određen 17. avgust, „dan X" — 18. a „X+1" — 19. avgust (vidi Arhiv VII, reg. br. 58/3, k. 781).

[6] Redakcija ne raspolaže tom skicom.

Sifredi neka raspolaže telefonskom linijom između svog komandnog mesta i Mrcine) i putem motociklista;
— telefon i motociklisti za deo Mandići — Herceg-Novi.

VI) — *Komanda mesta*

— Sektor Pecana = Crkvice;
— Sektor Sifredi = između Vrbanje i raskrsnice Grab;
— Komanda divizije = Herceg-Novi od 6 časova dana X.

VII) — *Trupe koje treba ostaviti na mestu radi posedanja oblasti*

— Viluse—1 alpinska četa; Grahovo—1 alpinska četa; raskrsnica Osječanica 1 alpinski vod;
— Pod Han 1 vod 207. peš. puka; Crkvice—1 četa II/207. peš.; Ledenice — ostale trupe II/207.
— Zelenika — 2 čete 164. bat. cr. koš.; Mandići — artiljerijski garnizon koji je rasporedio 48. art. puk.

VIII) — *Držanje trupa* — Odlučno i spretno u skladu sa odredbama sadržanim u okružnici 4545 od 5. tek. — od komande XIV arm. korpusa.[7]

IX) — *Službe* (vidi prilog br. 1).

X) — *Potvrditi prijem.*

KOMANDANT DIVIZIJSKI GENERAL
(G. Pedracoli)

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. štaba
A. Bertorele [Bertorelle]
Bertorele

M.P.

[7] Redakcija ne raspolaže tom okružnicom, kao ni izveštajima potčinjenih jedinica o rezultatima te akcije. Međutim, naredbom od 29. avgusta 1941, komandant divizije „Taro" pohvalio je jedinice za snalažljivost u savlađivanju teškoća (vidi Arhiv VII, reg. br. 86/3, k. 781). Prema pomenutom članku „Grahovo u ustanku 1941", akcija se završila potpunim neuspehom. Kolone alpinaca su se kretale glavnim planinskim stazama i nisu uspele da zahvate gerilske grupe koje su se zatekle u međuprostorima. Prilikom pretresa seoskih domova italijanski vojnici su počinili niz zločina nad stanovništvom: streljali nedužne seljake, palili i pljačkali njihovu imovinu, a pri povlačenju u garnizone uzeli 10 talaca iz s. Gornjih i Donjih Krivošija (vidi VIG br. 1/1963).

Fh.

Prilog 1 dopisu 3565/op.
od 13. avgusta 1941/XX

Službe

1) — *Sanitetska služba*

— *58. sanitetsko odeljenje (Kotor) formiraće:*

a) — *sa jedinicom sa tovarnom stokom:*

— jedan sabirni centar za ranjenike u Crkvice sa jednim sanitetskim oficirom, 30 bolničara, jednim ambulantnim kolima;

— jedan sabirni centar za ranjenike: u Pod Han sa jednim sanitetskim oficirom i 30 bolničara;

b) — *sa jedinicom sa zapregnim vozilima:*

— jedan sabirni centar za ranjenike na raskrsnici puta Grab (kota 839) sa jednim sanitetskim oficirom, 30 bolničara, 1 ambulantnim kolima. Premeštaj pomorskim putem do Zelenike — zatim kamionima.

II *alpinska grupa formiraće:*

— jedan sabirni centar za ranjenike u Grabovici.

— *164. legija cr. koš. formiraće:*

— jednu ambulantu u Mandićima.

— *Evakuisanje*

Za poljsku bolnicu 524 Risan i bolnicu Kr. mornarice — Meline ambulantnim kolima. Organizacija službe mora da bude završena dana X — 1.—

2) — *Služba snabdevanja hranom*

— *jedinice će poneti sobom:*

— 2 obroka rezervne hrane;

— 2 obroka dopunske hrane;

— 4 obroka zobi.

I/207. i II/208 primiće sem toga na raskrsnici Grab hranu i furaž utrošenu prilikom premeštaja izvršenog u cilju dostizanja odgovarajućih polaznih baza za akciju; ovo radi dopune propisanog broja obroka.

Hrana i furaž moraju biti na određenom mestu dana X — 1.— Za to će se pobrinuti načelnik odeljenja za snabdevanje hranom i to pomoću kamiona koje će dati 164. legija cr. koš.

3) — *Artiljerijska služba*

— lično naoružanje ljudstva na osnovu već izdatih naređenja;

— municijska stanica: u Crkvice (staranjem 48. čete art. oruđa) i na raskrsnici puta Grab (kota 839) (staranjem 164. legije cr. koš.), svaka snabdevena 1/6 sledovanja za lično naoružanje i ručnim bombama za jedinice koje operišu u odnosnom sektoru.—
Dejstvo jedinica mora da počne u 20 časova dana X—1.—

4) — *Inženjerska služba*
Alat i eksploziv za miniranje u Crkvice. — Tamo će se nalaziti i dva kamioneta za eventualni brži transport pomenutog materijala na lice mesta.—

5) — *Transportna služba*
— 48. četa art. oruđa obezbediće za dan X—1 tri kamiona L/39 za obrazovanje municijske stanice u Crkvice.
— 164. legija cr. koš. obezbediće za isti dan:
— 2 kamiona za transport jednog dela sanitetskog odeljenja iz Herceg-Novog do raskrsnice puta Grab (kota 839);
— 1 kamion za obrazovanje municijske stanice u istom mestu (dotur municije obezbediće ova Komanda, pomorskim putem do Herceg-Novog);
— 4 kamiona za transport hrane i furaži (o čemu prethodna tačka 2) od Zelenike do raskrsnice Grab.—

6) — *Služba snabdevanja vodom*
Komandanti grupacija dodeliće dejstvujućim trupama potrebne bačve za transport vode.

M.P.

Df.

Prilog br. 3 dopisu br.
3565/op. od 13. avgusta 1941/XIX

POZIVNI ZNACI ZA POLOŽAJE NA ZEMLJI
(Veza vazduh—zemlja)

— Komanda pešadijske divizije „Taro“	7048
— Komanda I/207. peš.	7307
— Komanda III/207. peš.	7507
— Komanda II/208. peš.	7408
— Komanda grupacije puk. Sifredi	7038
— Komanda grupacije puk. Pecana	7802

— Alpinski bataljon 7822
— Komanda formiranog bataljona 7508

Konvencionalni znaci:
— Istaknite platna = crveni dim } aviona
— Razumeli = beo dim

M.P.

BR. 117

UPUTSTVO KOMANDE 2. ARMIJE OD 14. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O DRŽANJU ITALIJANSKIH TRUPA U SUKOBU IZMEĐU USTANIKA I USTAŠA I O MERAMA KOJE TREBA PREDUZETI[1]

Dvostruki omot

PERSONALNO POVERLJIVO

dcl.
KOMANDA 2. ARMIJE
Operativno odeljenje
B. prot. 7451

V.P. 10, 14. avgusta 1941. XIX
Predati na ruke
PRIMERAK ZA ARHIVU
14. avgusta 1941. XIX

PREDMET: Razna pitanja.—

EKSELENCIJI KOMANDANTU V ARMIJSKOG KORPUSA	V.P. 41
EKSELENCIJI KOMANDANTU VI A.K.	V.P. 39
EKSELENCIJI KOMANDANTU XI ARMIJSKOG KORPUSA	V.P. 46
EKSELENCIJI KOMANDANTU ARTILJERIJE 2. ARMIJE	V.P. 10
KOMANDANTU BRZOG ARMIJSKOG KORPUSA	V.P. 78
KOMANDANTU INŽINJERIJE 2. ARMIJE	V.P. 10
INTENDANTURI 2. ARMIJE	V.P. 10
KOMANDANTU KR. KARABINIJERA 2. ARMIJE	V.P. 10

— Treba imati na umu da su Srbi, u svoje vreme, vršili pritisak na Hrvate; sada se ovi svete, što sa svoje strane izaziva novu reakciju Srba. To su, međutim, stvari koje nas se

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 46/2, k. 79.

tiču samo posredno i stoga italijanske trupe treba da zadrže najstrožu neutralnost u delima, mislima i prosuđivanju.

U vezi s tim podvlačim da su neka dela (kao dozvoljavanje Srbima i Jevrejima da putuju vojnim transportima, ili, uopšte, činjenica da se tim ljudima pomaže da pređu granicu) veoma štetna po naš ugled, pri čemu treba zadržati potpunu neutralnost.

Potrebno je osujetiti inicijative te vrste i, ako je potrebno, dati spasonosni primer kažnjavanja.

Hrvatske i ustaške trupe, na svojoj teritoriji, moraju imati najpotpuniju slobodu kretanja, ali uvek u okviru sporazuma zaključenih za posebne prilike (tako: za vreme radova na opravci pruge Knin—Gračac bilo je ugovoreno da na pruzi ostanu samo italijanske trupe;[2] za zaštitu železničkih pruga određeni su odseci povereni isključivo Hrvatima i odseci povereni isključivo našim jedinicama).

— Trupe koje nisu angažovane za službe moraju da se brinu za svoju obuku ili za radove za koje su određene.

Imao sam prilike da primetim izvesno popuštanje i jednog i drugog: na sreću ograničeno na mali broj sektora Armije.

Molim komandante pomenute u naslovu da svu svoju budnu pažnju obrate na to da delatnost, dobro usklađena sa odgovarajućim odmorom, nikad ne prestane.

Pored toga, skrećem pažnju na način kako se vrši stražarska služba, patrolna služba, itd. Mnoge činjenice, nažalost, dokazuju da u ovim službama počinje da se pojavljuje izvestan mirnodopski mentalitet koji nije u skladu sa trenutkom i sa situacijom. Potrebno je reagovati, jer živimo među neprijateljski raspoloženim ljudima koji koriste nebudnost.

Sve službe, bilo koje vrste (straže kod logora i skladišta municije, patrole, čišćenja, zaštita pruga, objekata itd.), moraju biti budne i u stanju da odmah otklone svaku nepravilnost.

---

[2] Prema sporazumu između komandanta divizije „Sasari" (čije je sedište bilo u Kninu) i podmaršala Lakse, izaslanika Ministarstva domobranstva NDH, o sređivanju i reorganizaciji ustaško-domobranskih jedinica u Kninskoj krajini, ustaško-domobranske posade iz Knina, Livna i Gračaca obavezale su se da prilikom akcija protiv ustanika neće vršiti operacije na odseku između druma i železničke pruge Lovinac—Gračac—Knin i reke Zrmanje, gde su italijanske trupe u to vreme vršile opravke na železničkoj pruzi Knin—Gračac (vidi Arhiv VII, reg. br. 25/4, k. 540: izveštaj Komande 6. armijskog korpusa od 5. avgusta 1941. Komandi 2. armije i guverneru Dalmacije).

Na ovom području, i Kr. karabinijeri treba da usavrše svoju službu, kako je ne bi zaključivali uobičajenom formulom „Vodi se istraga", već hapšenjem, ako je potrebno i radikalno.

Potrebno je karabinijeru uliti osećanje superiornosti prilikom izvođenja njegove specijalne službe, osećanje koje proizlazi iz situacije da ume da je izvrši oprezno ali bez nesigurnosti. Zbog toga nikad ne sme dozvoliti da bude iznenađen.

Komandant Kr. karabinijera Armije neka putuje često, neka nadzirava akciju mobilisanih Kr. karabinijera, neka odlazi u naše nove provincije, gde komunizam uzima maha, neka stupa u kontakt sa prefekturama, vojnim komandama i kvesturama, tako će moći da mi referiše korisne stvari i to na osnovu svojih zaključaka.

GENERAL
Naznačeni komandant armije
V. Ambrozio s.r.

BR. 118

NAREĐENJE GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE OD 15. AVGUSTA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O POSEDANJU DEMILITARIZOVANE ZONE U NDH[1]

Šifrovani telegram

OD GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE — OPERATIVNO ODELJENJE

KOMANDI 2. ARMIJE

Br. 13089. Po naređenju Vrhovne komande neka se ta Armija pobrine da odmah zauzme čitav demilitarizovani pojas o kome se pregovaralo u Rimu 18. maja.[2] Okupaciju treba izvršiti sa trupama koje stoje na raspolaganju toj Armiji uz potrebno pojačanje snaga koje su sada raspoređene u zoni.[3] Treba imati u

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 34/5—1, k. 72.

[2] Vidi dok. br. 20.

[3] Okupacija demilitarizovane zone, kao i čitave NDH do demarkacione linije s Nemačkom, razmatrana je u Komandi 2. armije u toku juna i jula 1941. Krajem jula i početkoom avgusta i komande 11. i 5. armijskog korpusa završile su svoje planove za ovu akciju (vidi Arhiv VII, reg. br. 12/1, k. 79; reg. br. 19/3, k. 77; reg. br. 45/2, k. 458; reg. br. 46/3, k. 72, reg. br. 1/2, k. 81).

vidu potrebu smenjivanja pešadijske divizije „Granatieri di Sardenja“ kad za to dođe vreme.[4] U vezi sa vestima o verovatnim skorašnjim pokretima u južnoj Hrvatskoj, potrebno je do maksimuma ubrzati okupaciju gore pomenutog pojasa. Izvestiti o sprovedenim merama i o novoosnovanim garnizonima.[5]

V.P. 10, 15. avgust 1941—XIX

Roata[6], s.r.

KOMANDA 2. ARMIJE
OPERATIVNO ODELJENJE
Br. 7515 AR/2
Prispelo 15. avg. 1941—XIX

BR. 119

IZVEŠTAJ KOMANDE KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE OD 16. AVGUSTA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O STRELJANJU KOMUNISTA, RAZBIJANJU PRIMOŠTENSKOG NOP ODREDA I MERAMA ZA ODRŽAVANJE REDA I BEZBEDNOSTI[1]

Komanda Kr. karab. Guvernatorata Dalmacije
Podsetnik strogo na ličnost.

Zadar, 16. avgusta 1941—XIX

KR. GUVERNATORATU DALMACIJE — KABINET

Zadar

1.) — Juče 15. t.m. u 5 časova, na drumu Skradin—Bribirske Mostine, jedna patrola 106. mitraljeskog bataljona, u automobilu, pod komandom oficira uhapsila je dva lica koja

[4] Iz dopisa Komande 2. armije br. 7006 od 4. avgusta 1941. Generalštabu Kr. vojske proizlazi da je bilo predviđeno da se divizija „Granatieri di Sardenja“ (sa sedištem u Ljubljani) povuče iz Slovenije radi upotrebe „u druge svrhe“. Međutim, usled stalnog jačanja ustaničkog pokreta u Sloveniji i Hrvatskoj, ova odluka je izmenjena, o čemu je Komanda 2. armije obaveštena dopisom Generalštaba br. 14251 od 4. septembra 1941 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 55).

[5] Vidi dok. br. 123.

[6] Mario Roatta (general, načelnik Generalštaba Kopnene vojske).

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/4—1, k. 540.

su imala kod sebe — prvi tri ručne bombe i jedan pištolj a drugi tri ručne bombe.[2]

Karabinijeri su ih prepoznali kao komuniste a jednog od njih i kao izvršioca poznate diverzije u fabrici „Dalmacija" u Šibeniku, koja se desila noću 31. jula t.g.[3]

U 15.20 časova, takođe juče, streljana su ova dva ustanika, koji su odbili da prime sveto pričešće izjavivši da su komunisti.

Stanovništvo je prisustvovalo streljanju odobravajući brzo uništenje atentatora radi nastavljanja mirnog života.

2.) — Već više dana karab. iz Splita su proveravali izvesna obaveštenja u vezi sa nedozvoljenim izdavanjem jugoslovenskih pasoša.

Savesnim istraživanjem utvrđeno je da su posrednici prišli funkcioneru bivše jugoslovenske Javne bezbednosti Petretiću — zadržanom u službi Kvestrue u Splitu — koji se, prethodno primivši 15.000 dinara, pobrinuo za izdavanje jugoslovenskih pasoša upisujući u njih datume ranije od datuma naše okupacije, ubeležavajući ih redovno u registar koji je bio na snazi u vreme bivšeg režima.

Ugovorena cena je bila 20.000 dinara, od kojih je 5.000 isplaćivano posredniku.

Smatra se da je Petretić već stekao znatnu dobit.

Izvršeno je nekoliko hapšenja, a jutros je uhapšen i navedeni funkcioner, koji je, pošto je na dužnosti, predat kvestoru u Splitu.

3.) U vezi sa prisustvom četrdesetorice delimično naoružanih građana u zoni Grebaštica, na oko 11 km od Šibenika, o čemu je već javljeno 5. t.m., ističe se da je u hitnim istragama odmah organizovanim od strane karabinijera i pešaka a potom i hitro izvedenim, bilo moguće do danas pronaći i uhapsiti 14 članova bande.[4]

Iz njihovog saslušanja moglo se videti da je na dan 3. i 4. t.m. izvesni Milunin Antonije, rodom iz Krapnja, proturio vest da mnogim mladićima iz mesta predstoji hapšenje od strane karabinijera, čime ih je ubedio da moraju pobeći u šumu.

---

[2] Reč je o hapšenju Paška Trlaje i Pavla Papa Šilje. Opširnije o tom vidi knjigu Dušana Plenče „Partizanski odredi naroda Dalmacije 1941—1942", Vojno delo, Beograd, 1960, str. 127, i 128; dok. br. 202 u ovoj knjizi.

[3] Noću 30/31. jula 1941. Paško Trlaja je dinamitom onesposobio za rad jednu pumpu za hlađenje (vidi tom V, knj. 2, dok br. 130).

[4] Reč je o Primoštenskom NOP odredu. Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju u svom izveštaju od 19. septembra 1941. obavestio je da odred ima 30 partizana i da je „sastav odreda bio vrlo slab". (Opširnije o njegovom razbijanju vidi u dok. br. 126).

Okupivši ih u zoni Grebaštica u nekoj seoskoj nenaseljenoj kući, Milunin je saopštio na prevaru sakupljenim mladićima pravi razlog njihovog slanja:

„Banda navodno treba da pređe granicu, krećući se u pravcu Bosne, gde bi se imala susresti sa drugim jakim komunističkim grupama radi dizanja oružja protiv Italije i dizanja na ustanak dalmatinskog stanovništva protiv naše okupacije, a ako ne bi mogla da pređe granicu, velika majka Rusija bi poslala u tu zonu avione da ih oslobodi pomoću padobranaca".

U toku noći 5. t.m. i sledećeg dana, veliki deo mladića je otišao ne slažući se sa Miluninom, te se usled toga banda može smatrati potpuno raspalom.

Traga se za preostalima; uhapšeni su i sopstvenici dveju barki koje su služile za prevoz pomenutih lica u zoni Grebaštica.

Proizašlo je da je ova banda imala samo sedam pušaka.

4.) Četiri seljaka iz Kruševa (predgrađe Obrovca) su pre izvesnog vremena uputili vladi u Zagreb molbu kojom žele da dobiju zemlju u Hrvatskoj, ranije u vlasništvu srpskih građana koje su ustaše ubile.

8. t.m. ove molbe su zadržali karabinijeri u trenutku kad su vraćene da bi zainteresovani ispunili „naročite obrasce" i ponovo ih predali kolonizatorskoj ustanovi u Omišu.

Pošto je dve od tih molbi overio paroh iz Obrovca, čiji su neprijateljski stav i politička aktivnost prema nama bili već poznati preduzete su mere da se pošalje predlog za interniranje.

5.) Naređenje koje se odnosi na civilnu mobilizaciju, s obzirom na dosada primljene vesti, proizvelo je povoljan utisak, jer postoji opšta želja da se učini kraj sabotažama i osigura red i javna bezbednost.[5]

6.) Situacija stvorena u Splitu držanjem radnika u električnom preduzeću poboljšava se, iako alarmantne vesti i dalje kruže.

Jedan od radnika koji su bili nastavili da rade u preduzeću, bio je 15. t.m. uveče, malo pre policijskog časa, udaren nekim tupim predmetom po glavi.

Napadač se traži, i o njemu su već prikupljeni izvesni podaci.

---

[5] Trinaestog avgusta 1941. italijanske okupatorske vlasti, preko svog lista „San Marko", proglasile su civilnu mobilizaciju u nekoliko velikih preduzeća u Splitu i okolini. Mobilisana preduzeća stavljena su pod jurisdikciju Vojnog ratnog suda u Šibeniku (vidi D. Gizdić: „Dalmacija 1941").

Ipak se može smatrati da je red osiguran efikasnom kontrolom policije i vojske.[6]

7.) U noći 14/15 t.m. jedan stražar unutar sudskog zatvora u Šibeniku, bacio je ručnu bombu preko zida ograde jer mu se učinilo da neko izvlači kamenje.

Bomba je eksplodirala na oko 30 metara od jedne karabinijerske patrole na službi ispred zatvora i srećom niko nije pogođen.

Odmah izvršenim uviđajem zaključeno je da se isključuje prisustvo stranih lica u blizini zatvora, te je stoga skrenuta pažnja vojnim vlastima.

8.) 14. aprila je uhapšen paroh iz Kosinja koji je razvijao neprijateljsku političku aktivnost prema nama.

Pukovnik komandant Kr. karabinijera Guvernatorata
Đuzepe Buti [Giuseppe Butti]

BR. 120

NAREĐENJE KOMANDE 14. ARMIJSKOG KORPUSA OD 17. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA ZA OBEZBEĐENJE AUTO-KOLONA NA CRNOGORSKIM PUTEVIMA[1]

KOMANDA XIV ARMIJSKOG KORPUSA
Odeljenje službi

Br. 199/Vojna služba V.P. 14/A, 17. avgusta 1941—XIX

Predmet: Obezbeđenje auto-kolona.—
... adrese izostavljene ...

Da bi se izbegli napadi na pojedine kamione koji se odvajaju od auto-kolone naređujem:

a) — sve auto-kolone koje se kreću crnogorskim putevima treba da imaju odgovarajuću pratnju.

[6] Reč je o štrajku radnika električnog preduzeća koji je započeo 11. avgusta. Štrajkačima su se pridružili i radnici ostalih preduzeća u Splitu. (Opširnije o tome vidi dok br. 124.)

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 70/3, k. 781.

Neka komandant mesta Podgorica — koristeći svoje kontrolne stanice proveri da li se tog naređenja pridržavaju sve auto-kolone koje idu od Podgorice prema Nikšiću i Mateševu;

b) — neka se nijedan kamion ne odvoji od kolone; ako je potrebno neka cela kolona uspori kretanje ili neka se zaustavi;

c) — Ukoliko neki kamion ne bi mogao da nastavi put usled kvara, treba pretovariti materijal i ostaviti ga do povratka druge kolone, pošto mu se prethodno skine neki važniji deo.

Ni na ovom polju ne treba ništa zapostaviti da bi se izbegla iznenađenja.

Očekujem potvrdu o tome da su odnosna naređenja izdata i da je pripremljena kontrola.—[2]

GENERAL KOMANDANT
L.[3] Mentasti

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" (48a)
„Napred po svaku cenu"
ODELJENJE NAČELNIKA ŠTABA
Odsek operacija i službi

Br. 3739/Službe V.P. 48/A, 19. avgust 1941—XIX

SVIM POTČINJENIM KORPUSIMA I JEDINICAMA ....

na postupak.

Potvrditi

M.P.

Po naređenju
PPUK. NAČELNIK ŠTABA
A. Bertorele
A. Bertorele

[2] Vidi dok. br. 125.
[3] Luiđi (Luigi)

BR. 121

IZVEŠTAJ 22. ČETE T.R.T. OD 17. AVGUSTA 1941. KOMANDI INŽINJERIJE DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI" O PREKIDU TELEFONSKIH LINIJA NIKŠIĆ—PODGORICA—DANILOVGRAD—BOGETIĆI[1]

22. mešovita četa telegrafista i radio-telegrafista

Komandi inženjerije

1984/26. 17. avgust 1941 — 9,30 č

Noćas su usled diverzije prekinute telefonske linije Nikšić—Podgorica i Nikšić—Danilovgrad kao i Nikšić—Bogetići—Danilovgrad koje pripadaju istoj mreži.[2] Posečeno je 5 telefonskih stubova na 1,70 m od zemlje i prekinuto 6 polja. Linija Danilovgrad—Podgorica uspostavljena je u 10 časova. Utrošeno je 3 km telefonske žice.

por. Merđe [Mergè]

Šalje por. Merđe
prima Barile [Barrile] 9,39 č

BR. 122

NAREDBA KOMANDANTA ITALIJANSKIH OKUPACIONIH TRUPA U CRNOJ GORI OD 18. AVGUSTA 1941. O OSNIVANJU SEKRETARIJATA ZA CIVILNE POSLOVE CRNE GORE I O NJEGOVOJ NADLEŽNOSTI[1]

18. VIII 41. NAREDBA 45

GLAVNI KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA
KOMANDANT ITALIJANSKIH OKUPACIONIH TRUPA CRNE GORE

U vezi s Naredbom Dučea, komandanta operativnih trupa na svim frontovima, od 26. jula 1941—XIX;[2]

[1] Original u Arhivu VII, reg. br. 8/7, k. 670.

[2] Diverziju su izvršili Grličko-duriočki i Kosovoluško-jastrebački gerilski odred (vidi B. Đuričković, n.d., VIG, br. 1/1950).

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 10/1—7, k. 740.

[2] Odnosi se na naredbu Musolinija od 26. jula 1941. koja glasi: „Odredbe koje sadrži čl. 1. Naredbe od 17. maja 1941—XIX neće se primenjivati u odnosu na teritoriju Crne Gore ako Vrhovni komandant

U vezi sa ovlašćenjem datim mu Naredbom Dučea, komandanta operativnih trupa na svim frontovima, od 9. novembra 1940—XIX;

U vezi sa ovlašćenjem Dučea, komandanta operativnih trupa na svim frontovima, od 26. jula 1941—XIX, kojim je vršenje civilne vlasti u Crnoj Gori povereno komandantu italijanskih okupacionih snaga te teritorije;[3]

Smatrajući potrebnim da izda privremeni pravilnik za civilnu upravu Crne Gore;

NAREĐUJE

Član 1

Do daljih naređenja osniva se, podređen Vrhovnom komandantu Oružanih snaga, „Sekretarijat za civilne poslove Crne Gore", sa sedištem na Cetinju.

Član 2

„Sekretarijat za civilne poslove Crne Gore" vrši civilnu upravu nad čitavom teritorijom Crne Gore, po uputstvima Glavnog komandanta Oružanih snaga i stara se o objavljivanju svih mera koje olakšavaju funkcionisanje.

Član 3

Sekretarijatom za civilne poslove Crne Gore upravlja italijanski činovnik građanskog reda u aktivnoj službi ili rezervni oficir Kr. vojske, koji u civilu ima kvalifikacije italijanskog činovnika građanskog reda u aktivnoj službi. Njega imenuje svojim naređenjem Glavni komandant Oružanih snaga.[4] U hijerarhijskom pogledu, u odnosu sa oficirima i podređenim činovnicima, funkcija Sekretara za civilne poslove Crne Gore nezavisna je od čina koji u Kr. vojsci ili u administraciji civilne italijanske uprave ima oficir ili činovnik kome su povereni isti poslovi.

Sekretarijat za civilne poslove Crne Gore podeljen je na odeljenja, prema tabeli koja je priložena ovoj Naredbi. Tim odeljenjima na čelu su rezervni oficiri Kr. vojske koji su sposobni za vršenje civilnih poslova ili italijanski činovnici gra-

nađe za shodno da, iz posebnih razloga, ne imenuje komesara za pomenutu teritoriju" (vidi Arhiv VII, reg. br. 8/2—3, k. 74 i dok. br. 18 ove knjige).

[3] Vidi dok. br. 78.

[4] Naredbom br. 133 od 18. avgusta 1941. za sekretara za civilne poslove u Crnoj Gori postavljen je kapetan dr Ugo Vilani, „civilni funkcioner VII grupe Ministarstva rata" (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—41, k. 739).

đanskog reda u aktivnoj službi koje imenuje Glavni komandant Oružanih snaga na predlog Sekretara za civilne poslove Crne Gore.

Pomenutim odeljenjima dodeljeni su oficiri ili činovnici građanskog reda, podoficiri ili vojnici iz trupe u dovoljnom broju koji obezbeđuje obavljanje poslova.

Član 4

Sva javna nadleštva koja su pre pripadala bivšoj jugoslovenskoj upravi na teritoriji Crne Gore, uključujući i crkvena bilo koje veroispovesti, neposredno i isključivo su podređena, što se tiče civilne uprave, Sekretarijatu za civilne poslove Crne Gore.

Član 5

Periferni organi, neposredno odgovorni za mesnu civilnu upravu Sekretarijatu za civilne poslove Crne Gore, jesu:

a) *Civilni delegati,* imenovani za grad i za administrativni srez Cetinja, kao i za grad i administrativni srez Podgorice;

b) *Komandanti garnizona,* za vreme komandovanja, koji imaju sedište u glavnom mestu administrativnih srezova Andrijevice, Bara, Berana, Bijelog Polja, Čajniča, Danilovgrada, Kolašina, Nikšića, Pljevalja, Šavnika. Ti komandanti garnizona za vršenje civilnih poslova upotrebiće za rad sposobne oficire kojima će poveriti vršenje poslova civilnih delegata, koji će jedino biti odgovorni odnosnim komandantima garnizona za mesnu civilnu upravu i za izvršavanje naređenja Sekretarijata za civilne poslove.

Civilni delegati imenuju se naređenjem Glavnog komandanta Oružanih snaga na predlog Sekretara za civilne poslove.

Član 6

Komandanti garnizona, o kojima je reč pod b) prethodnog člana, vrše vlast nad čitavom teritorijom administrativnog sreza, stojeći na čelu, u smislu ranijeg naređenja, u glavnom mestu gde imaju sedište i onda kad je jedan ili više delova teritorije istoga sreza obuhvaćen u operativnim sektorima drugih velikih jedinica, kojima komandanti garnizona ne pripadaju.

Civilni delegati, o kojima je reč gore pod b), kad bi se vojna posada glavnog mesta sreza, u kojima imaju da vrše svoje funkcije, premestila u drugo mesto, nastaviće da vrše iste funkcije, podređeni komandantu novog garnizona.

Član 7

Odredba čl. 1 Naredbe br. 125 od 31. jula 1941—XIX proteže se na mesne načelnike Cetinja, Čajniča i Pljevalja.[5]

Član 8

Ovlašćenja data postojećim zakonskim odredbama sreskim načelnicima prenose se, do novog naređenja, na civilne delegate, o kojima je reč pod a) i na komandante garnizona, o kojima je reč pod b) prethodnog 5. člana. Ipak će civilni delegati i pomenuti komandanti garnizona, u vršenju policijskih ovlašćenja (koja su data sreskim načelnicima u granicama bivših jugoslovenskih zakonskih odredaba sada na snazi) saslušati mišljenje komandanta Kr. karabinijera glavnog sreskog mesta, pre no što dosude policijske kazne predviđene istim odredbama.

Predsednici opština Cetinje i Podgorica neposredno su podređeni civilnim delegatima o kojima je reč pod a) člana 5, i neće moći da vrše ništa u svojoj nadležnosti, a da nisu prethodno dobili saglasnost.

Opozivaju se čl. 2 i 3 Naredbe br. 125 od 31. jula 1941—XIX.[6]

Član 9

Sekretarijat za civilne poslove Crne Gore ovlašćen je da izda sve potrebne odredbe radi privremenog regulisanja podređenosti nadleštava i javnih ustanova, o čemu je reč u prethodnom članu 4, od odeljenja sekretarijata.

On je isto tako ovlašćen:

— da u najkraćem vremenu izvrši preuređenje pomenutih nadleštava i osoblja;

— da potpisuje „po naređenju" prepisku nadleštva koja se odnosi na civilnu administraciju njemu poverenu i naređenja koja se izdaju nadleštvima, o čemu je reč u prethodnim čl. 3 i 4, njemu neposredno podređenim, kao i perifernim organima, o kojima je reč u prethodnom čl. 5.

Član 10

Troškovi za funkcionisanje „Sekretarijata civilnih poslova za Crnu Goru" padaju na teret civilne uprave. Sekretarijat mo-

[5] i [6] Vidi dok. br. 91.

že da traži, uz plaćanje, sve što mu je potrebno za njegovo funkcionisanje od Vrhovne intendanture u granicama za to postojećih odredaba.

Član 11

Opoziva se svaka druga odredba donesena prethodnom Naredbom ili okružnicom, koja je u suprotnosti sa ovom ili koja nije izričito opozvana.

Član 12

Ova naredba objavljena je isticanjem na italijanskom i crnogorskom jeziku, na tabli sedišta Vrhovne komande Oružanih snaga na Cetinju (palata bivše Banovine) i stupiće na snagu istoga dana kad je istaknuta.

Cetinje, 18. avgusta 1941—XIX.

Alesandro Pircio Biroli, s.r.

Tablica
o podeli odeljenja Sekretarijata za civilne poslove Crne Gore.

I. Sekretarijat
II. Personalno odeljenje, unutrašnjih poslova i socijalnog staranja
III. Pravda
IV. Finansije
V. Blagajna
VI. Javna nastava
VII. Privreda
VIII. Snabdevanje i potrošnja
IX. Narodno zdravlje
X. Javni radovi
XI. Saobraćaj
XII. Pošta, telegraf i telefon
XIII. Šume
XIV. Štampa i propaganda

Alesandro Pircio Biroli, s.r.

BR. 123

DEPEŠA KOMANDE 2. ARMIJE OD 18. AVGUSTA 1941. GLAVNOM GENERALŠTABU VOJSKE O NEMOGUĆNOSTI OBRAZOVANJA GARNIZONA U LIVNU I VRLICI ZBOG ANGAŽOVANJA TRUPA U BORBAMA PROTIV PARTIZANA NA PODRUČJU SPLITA I ZBOG ŠTRAJKOVA U GRADU[1]

1 E/13 bg.

Obrazovanje garnizona

Telegram

KOMANDA 2. ARMIJE — OPERATIVNO ODELJENJE

GLAVNOM GENERALŠTABU VOJSKE — Operativno

Rim

7621 Zbog akcije čišćenja komunista u zoni severno-severo-istočno od Splita i štrajkova koji vladaju sad u pomenutom mestu,[2] nije bilo moguće obrazovati garnizone u Livnu i Vrlici prema mome telegramu 7571 od 17. t.m.[3] Potrebno je ubrzati dolazak u Split 4. bersaljerskog puka.[4] Molim da po ovome predmetu zainteresujete Višu komandu Albanije.

General **Ambrozio**

V. P. 10, 18. avgust 1941—XIX
Kap. Manlio[5]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 127/4—1, k. 73.

[2] Reč je o borbama italijanskih i ustaško-domobranskih jedinica protiv tek formiranog Splitskog, Solinskog, Šibenskog i Primoštenskog NOP odreda pri njihovom neuspelom pokušaju prebacivanja na područje Dinare i Kninske krajine. Tih dana u Splitu su štrajkovali radnici električnog preduzeća, brodogradilišta i drugi (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 30, 130, 131, 135, 143 i 144, Arhiv VII, reg. br. H-11/151—152).

[3] Obrazovanje garnizona u Livnu i Vrlici bilo je naređeno 6. armijskom korpusu još 15. avgusta u vezi sa pripremama za okupiranje tzv. demilitarizovane zone, ustanovljene ugovorom od 18. maja 1941. između Pavelića i Musolinija (vidi Dnevnik 2. armije, Arhiv VII, reg. br. 1/2—23, k. 55).

[4] Četvrti bersaljerski puk je dodeljen 2. armiji 15. avgusta 1941, a 22. avgusta je stigao u Split i stavljen pod komandu 6. armijskog korpusa (vidi Dnevnik 2. armije, Arhiv VII, reg. br. 1/2—23, k. 55).

[5] Na originalu dopisano olovkom.

BR. 124

IZVEŠTAJ KOMANDE KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE OD 18. AVGUSTA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U SINJSKOJ KRAJINI, SITUACIJI NA PODRUČJU BRUVNA I GRAČACA I ŠTRJAKU RADNIKA U SPLITU[1]

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE

Podsetnik strogo na ličnost br. 39

Zadar, 18. avgusta 1941. A. XIX.

KRALJEVSKOM GUVERNATORATU DALMACIJE
— KABINET —

Zadar.

. . .[2]

1.) 12. t. m. činovnik cenzure u pošti na Korčuli, proverivši sadržinu jednog paketa, utvrdio je da se u njemu nalaze štambilji — od kojih jedan suvi — na kome je pisalo hrvatski: „Nezavisna Država Hrvatska — sud, Korčula". — Paket je poslan iz Zagreba Sreskom sudu u Korčuli 5. ov. m.

Straža Kr. karab. je zaplenila paket i njegovu sadržinu.

2.) 14. t.m. oko 15.30 časova u mestu „Turia"[3] na oko sedam kilometara od Sinja (Hrvatska), jedna grupa od oko 200 naoružanih ljudi, za koju se smatra da je bila sastavljena od komunista pridošlih iz zona Solinski Kašteli, Mravince i iz Kile, sukobila se sa jedinicama 97. bataljona crn. koš. koji su zajedno sa ustašama i hrvatskim vojnicima vršili izviđanje u pomenutoj zoni.[4]

U sukobu je poginuo jedan ustaški kapetan, jedan ustaša i četiri hrvatska vojnika.

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/4—1, k. 540.

[2] Redakcija je izostavila deo teksta u kojem se govori o tome kako su ustaše ometale ribare s Korčule da love u blizini Pelješca.

[3] To mesto nije pronađeno na sekciji 1 : 100.000. Verovatno se odnosi na Trilj (kod Sinja), pošto je do sukoba s partizanima došlo u rejonu s. Košute, koje je u neposrednoj blizini Trilja (vidi, tom V, knj. 1, dok. br. 131).

[4] Borba je vođena protiv Splitskog NOP odreda, koji je u svom sastavu imao 44 partizana. U ovom sukobu, pored komandanta odreda Mirka Kovačevića Lale, poginula su još 3 partizana, jedan je ranjen a 24 su uhvaćena i 26. avgusta streljana u Sinju, dok se 13 vratilo u Split (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 31, 130, 131, 143, 144 i 162; knj. 30, dok. br. 11 i 14).

Ranjeni su: 1 vodnik iz 97. bataljona teško u trbuh, jedan vojnik u glavu i četiri hrvatska vojnika.

Uhapšena su 42 ustanika — koji će biti streljani — dok su drugi posle sukoba našli skrovište u obližnjim planinama.

3.) Dobijena je vest da su sve hrvatske kuće u selima Rudo Polje i Mazin kod Bruvna (Hrvatska), kako izgleda, zapalili i uništili ustanici, prisvojivši stoku koju su tamo zatekli.[5]

Hrvatske trupe posedaju planine koje okružuju Bruvno s namerom da opkole ustanike.[6]

13. t.m. od 21 časa nadalje, u toku cele noći 14. t.m., na brdima koja okružuju Gračac, ispaljeno je u intervalima više puščanih metaka i mitraljeskih rafala.

Poglavnikova naredba od 9. t.m., kojom su smenjene sve starešine ustaške organizacije u Hrvatskoj i zbog čega je trebalo da prestane svaka delatnost ove organizacije do naimenovanja novih zamenika, smatra se čisto formalnim aktom.

U stvari nastavlja se propagandna delatnost, potajno vođena, koju je teško otkriti, i koja teži da diskredituje naš rad na obnovi ; ta rušilačka aktivnost, kako izgleda, nije strana smenjenim prvacima ustaškog pokreta.

Kako su se srpskopravoslavne porodice vraćale svojim kućama (navedene na ovaj postupak našim prisustvom i uverenošću u našu nepristrasnu pravdu), hrvatski vojnici su hapsili sve ljude i odvodili ih ili prevozili u Gospić. Na ovaj način je i suviše revnosno izvršena naredba hrvatske vlade prema kojoj bi imali biti internirani samo „sposobni" ljudi.

Sve ovo otežava ne malo naše napore, usmerene normalizovanju situacije putem intenzivnog ubeđivanja srpskog stanovništva da se može sa poverenjem vratiti svojim kućama, dovodeći ga na kraju da se okrene protiv nas, pošto u našoj intervenciji oni gledaju jednu neodređenu akciju, gotovo u dogovoru sa hrvatskom vladom, za omogućavanje bržeg interniranja svih pravoslavnih Srba bez obzira na njihovo fizičko stanje.

Mnogi smatraju da ćemo na taj način na kraju imati kao protivnike kako Hrvate tako i pravoslavne Srbe.

---

[5] U izveštaju delegata iz Gračaca, podnetom 21. septembra 1941. na sastanku vojnih delegata iz Like, kaže se da je bilo slučajeva pljačke i da su zbog toga streljana tri lica (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 39).

[6] Sedamnaestog avgusta ustaško-domobranske jedinice pod komandom generala Lukića započele su napad na ustaničke snage u južnoj Lici pravcem — Gračac — Mazin — Kulen-Vakuf, koji su ustanici razbili, nanevši neprijatelju velike gubitke (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 16; Arhiv VII, reg. br. 8/2—1, k. 67).

4.) Prema poverljivim glasovima, pretpostavlja se da će se poznatom štrajku, radi davanja podrške radnicima električnih preduzeća, jutros pridružiti i ostali radnici u Splitu.

Tome pokretu je prišlo samo 293 radnika brodogradilišta, dok su u svima ostalim preduzećima radnici došli normalno na posao.

Izvršeno je 15 hapšenja iz predostrožnosti i hapšenje 3 komunista u momentu kad su bacali letke u kojima se pozivaju radnici da dadu svu svoju podršku rešenju pitanja koje su pokrenuli radnici električnog preduzeća, to jest: izjednačenju nadnica sa promenom dinara na 38, povećanje nadnice za 50%, davanje najneophodnijih namirnica sa smanjenjem zvanično utvrđenih cena za 20%.[7]

Ipak može se smatrati da opšta situacija nije zabrinjavajuća.

Pukovnik komandant Kr. karab. Guvernatorata
Đuzepe Buti

M.P.

---

[7] Jedanaestog avgusta 1941 (istog dana kada je iz Splita krenuo prema Dinari Splitski NOP odred) stupili su u štrajk radnici i nameštenici Splitskog električnog preduzeća. Štrajk je izbio zbog odbijanja okupatorskih vlasti da ispune zahteve radnika i zbog hapšenja delegata koji su te zahteve izneli. Pored ostalih, postavljen je i zahtev da se nadnice i plate obračunavanju po zakonskom kursu 38 lira za 100 dinara, a ne 33 lire za 100 dinara kako su okupatorske vlasti nameravale da učine. Istog dana karabinijeri su počeli da hapse štrajkače. Tada su u znak solidarnosti stupili u štrajk i radnici brodogradilišta. Prema izveštaju PK KPH za Dalmaciju od 19. septembra 1941. Centralnom komitetu KPH, štrajk su podržali i radnici ostalih preduzeća („neke struke dva, a nekoje 4 dana"). U proglasu Mesnog komiteta KPH za Split kaže se da je „borba radnika protiv fašističke prevare i pljačke samo jedan od oblika borbe cijelog naroda protiv tuđinskog porobljavanja" i pozivaju se radnici, nameštenici i građani Splita da pomognu borbu štrajkača i tako dadu odgovor na teror fašističkog okupatora (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 15, 31 i 59; S. Kvesić: „Dalmacija u narodnooslobodilačkoj borbi", „Lykos", Zagreb, 1960, str. 181).

BR. 125

UPUTSTVO KOMANDANTA 14. ARMIJSKOG KORPUSA OD 20. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O OBEZBEĐENJU AUTO-KOLONE OD ZASEDA USTANIKA[1]

5852 *164 Pov.*
26-8-941.
Df.

KOMANDA XIV ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Br. prot. 5217/op. Podgorica, 20. avgust 1941—XIX
Predmet: Držanje auto-kolona pred zasedom.

... naslovi izostavljeni ...

Desilo se ovih dana da je jedna naša auto-kolona bila napadnuta vatrom iz mitraljeza od strane nekoliko ustanika i prilikom tog napada nije umela da podesi držanje kako bi izbegla ugrožavanje.

Da bi se izbeglo ponavljanje toga propisujem dopunu akta 199/služb. M. od 17. tek.:[2]

a) — Kolone uvek sa pratnjom.
b) — Pratnje pod komandom oficira.
c) — Članovi pratnje sa naoružanjem koje odgovara službi koju vrše.
d) — Stavljam na raspolaganje Komandi mesta Podgorica jednu mitr. četu gran. straže za formiranje pratnji.
e) — Službeno osoblje (vozači, pomoćno osoblje, sanitarno, itd.) sa urednim oružjem i municijom i orijentisano da odgovara vatrom iz sopstvenog oružja na svaki napad.
f) — Na čelu pratnje treba da stoje podoficiri i vojnici izabrani među onima koji su prožeti ratničkim duhom i koji ne gube prisustvo duha pri prvom pucnju.
g) — Kolone ne treba da se zaustave na prvi mitraljeski rafal, već pošto reše zadatak dostizanja cilja treba da izmaknu protivničkoj vatri povećavajući brzinu.
h) — Pratnje onih kolona koje su prinuđene da se zaustave usled prekida na putu treba odmah da budu u stanju da zaštite ljude koji rade na raskrčivanju.

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 75/3, k. 781.

[2] Vidi dok. br. 120.

i) — Između kamiona treba zadržati propisano rastojanje tako da vatrom jednog istog oružja ne budu zahvaćena dva vozila.

l) — Rastojanje treba zadržati i za vreme zàstanaka a naročito u slučaju iznenadnog zaustavljanja nekog vozila.

m) — Gore izloženo može se sažeti u tri principa koje je trebalo već svi da usvoje, ali na kojima treba insistirati.
— brižljiva priprema pokreta;
— disciplina pri pokretu;
— budućnost i agresivnost za vreme iznenađenja.

Treba podsetiti sve da su ustaničke grupe koje napadaju obično male i da se ne može dopustiti da desetine italijanskih vojnika gube prisustvo duha pri nekom pucnju iz puške i mitraljeza.

GENERAL KOMANDANT
Luiđi Mentasti, s.r.

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO" (48-a)
„Napred po svaku cenu"
ODELJENJE NAČELNIKA ŠTABA
Operativni odsek i Službe

Br. prot. 3733/Op. V.P. 48/A, 25. avgust 1941.

Svim potčinjenim ustanovama i jedinicama
Komandama sektora
Komandama vojnih garnizona
... radi doslednog usvajanja gore iznetih propisa.

Po naređenju
Potpukovnik nač. štaba
(A. Bertorele)
A. Bertorele

BR. 126

IZVEŠTAJ KOMANDE KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE OD 20. AVGUSTA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O RAZBIJANJU PRIMOŠTENSKOG NOP ODREDA I HAPŠENJU NJEGOVIH PRIPADNIKA[1]

KOMANDA KR. KARAB. GUVERNATORATA DALMACIJE

Br. 3/44 prot. odelj. III Zadar, 20. avgust 1941—XIX

Predmet: Prisustvo oružanih civila u zoni Grebaštica.

KR. GUVERNATORATU DALMACIJE — KABINET

Zadar

Povodom ličnog poverljivog izveštaja od 6. tek. i ograđujući se da saopštim krajnji rezultat istraga, prepisujem sledeći izveštaj koji mi je prispeo iz Šibenika u pogledu prisustva oružanih civila u zoni Grebaštice:

„5. tek. u 19,30 č, ova komanda je izveštena iz poverljivog izvora da u zoni Grebaštica postoji jedna grupa od oko 40 mladića, delom naoružanih puškama.[2]

Istog dana u 23,30 Karab. stanica iz Perkovića izvestila je da je u toj zoni primećeno prisustvo oko 40 lica naoružanih puškama.

Komanda div. „Sassari" i komanda mesnog garnizona, blagovremeno izveštene, uputile su u Perković jedinice za pojačanje teritorijalno-mobilnoj četi koja poseda žel. stanicu, dok je komanda XVI pokretnog bataljona Kr. karab. pristupila čišćenju područja poslavši 20 karabinijera u zonu Vrpolje, 20 karabinijera na raspoloženje potpukovniku Teranova Injaciju [Terranova Ignazio], komandantu stanice Šibenik—jug, za službu čišćenja u zoni Grebaštica.

6. tek. oko 2.15 mitraljezac raspoređen za odbranu žel. stanice Perković, ugledavši nekoliko lica koja su, silazeći sa brda

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 15/4—1, k. 540.

[2] Na tom terenu je formiran Primoštenski NOP odred o kome u našoj dokumentaciji nema mnogo podataka. U izveštaju Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 19. septembra 1941. kaže se: „Primoštenski odred od 30 partizana otišao je, ali se raspršio i vratili su se svi natrag. Koliko smo do danas obavešteni, sastav odreda je bio vrlo slab" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 31). O uzrocima razbijanja ovog i ostalih NOP odreda Dalmacije u avgustu 1941. vidi tom V, knj. 2, dok. br. 10, knj. 30, dok. br. 11, 14 i 15.

Mravnik, koje se nalazi jugozapadno od naselja, išla u pravcu stanice, ispalio je nekoliko rafala, dok su se drugi vojnici pridružili sa puščanom paljbom: izgleda da su nepoznati odgovorili sa nekoliko puščanih hitaca. Vatra je trajala nekoliko minuta bez ikakvog rezultata i bez gubitaka na obe strane.

Usled vatre nepoznati su se povukli, pobegavši u gustu borovu šumu gde ih nije bilo moguće goniti zbog opasnosti od zaseda.

Služba čišćenja, koju su vršili vojnici XVI bataljona od ranog jutra 6. tek. i celog sledećeg dana, dovela je do hapšenja dva mladića koji su pripadali neregularnoj bandi, ali nisu imali oružja. Iz saslušanja uhapšenih i iz istraga proizlazi sledeće:

Na dan 3. i 4. tek. neki Milutin Antun, sa nadimkom Rade, pok. Antuna i pok. Milutin Katarine, rođen u Krapnju 7. maja 1892, tamo nastanjen, pomorac, tajno je pronosio glas da će mnogi mladići naseljenog centra Krapanj biti uhapšeni od strane karabinijera i uspeo je da ubedi neke od njih da odu u šumu, kako bi izbegli potrage i da se zatim vrate u selo kada se sve smiri.

Na taj način organizovao je odlazak 24 mladića, od 17 do 22 god., iz Krapnja, koji su pošli sa dva ribarska čamca 4. tek. oko 17 časova i uputili se prema pristaništu Grebaštica, gde ih je čekao neki nepoznat čovek pod čijim je rukovodstvom radio Milutin Antun.

Za vreme iskrcavanja, iz dva čamca je izvučeno 7 pušaka bivše jugoslovenske vojske i 7 fišeklija, svaka sa 30 puščanih zrna, koje je Milutin Antun, zadržavši jednu za sebe, razdelio šestorici mladića, svojih saradnika, koji su bili upoznati sa pravim ciljevima koje je trebalo postići. Ovi su identifikovani kao Milutin Svetin, Lusa Milivoj, Jurić Niko, Spania Roko i Zuravić Petar, svi iz Krapnja.

Ostali mladići iz ove grupe ne znajući za ciljeve koje je Milutin Antun hteo da postigne i uvidevši neosnovanost izgovora pod kojima su bili navedeni da pobegnu iz svojih kuća, protestovali su i izrazili želju da se vrate, ali su im Milutin Antun i njegovi gore navedeni saradnici zapretili smrću.

Nepoznati čovek koji ih je očekivao, otpratio je celu grupu u unutrašnjost zone Grebaštica, i to u jednu pustu seosku kuću u blizini sela Svirčić, zatim je otišao i otprilike posle jedan sat se vratio u društvu druge grupe sastavljene od oko 18 mladića, koji su dolazili iz Primoštena i iz obližnjih sela, od kojih je jedan bio naoružan puškomitraljezom a osmorica puškama.[3]

[3] i [5] Drago Gizdić u svojoj knjizi „Dalmacija 1941", na str. 240—241, piše da je 5. avgusta 1941. u Lepeničkom Gaju održan zbor na kome je, pored velikog broja ljudi iz Krapnja i Primoštena, učestvovalo i preko 30 drugova, koji su odlučili da idu „u šumu". Ovaj zbor je orga-

U toku noći između 4. i 5. tek. mes. Milutin Antun i ovaj nepoznati izložili su svim mladićima, koji su ovde prevarom bili dovedeni, prave ciljeve ekspedicije, tj. „da će banda navodno preći granicu i krenuti u Bosnu gde bi se sastala sa drugim jakim grupama komunista sa ciljem da se dignu na oružje protiv Italije i da pobune dalmatinsko stanovništvo protiv naše okupacije, a ukoliko ne bude mogla preći granicu, velika majka Rusija će u tu zonu poslati avione da ih oslobodi pomoću padobranaca".[4]

U toku iste noći i za vreme lutanja preko polja te zone i zone Boraja, na dan 5. tek. veliki deo mladića koji se nisu slagali s tim uspeli su da se odvoje od neregularne bande, a neki od ovih su se vratili svojim kućama, dok su ostali iz straha od hapšenja još uvek odsutni.[5]

Do danas su uhapšena dole navedena lica, od kojih prva dvojica za vreme čišćenja a ostali u svojim kućama prilikom povratka.

1) — Milutin Dinko Ivana, 18 god;
2) — Milutin Svetin Antuna, 19 god.;
3) — Tudić Stefan pok. Nikole, 30 god.;
4) — Vukerja Matej Kristofora, 17 god.;
5) — Tanfara Ljubo Nikole, 20 god.;
6) — Milutin Ćiril Franje, 17 god.;
7) — Gović Velimir Vinka, 17 god.;
8) — Milutin Vinko Josipa, 21 god.;
9) — Zuravić Petar Tome, 20 god.;
10) — Tanfara Antun Pavla, 21 god.;
11) — Lusa Svetozar Antuna, 22 god.;
12) — Čudina Franjo Antuna, 19 god.;
13) — Gović Mirko Roka, 19 god.;
14) — Tanfara Miro pok. Nikole, 21 god.;
15) — Jaran Petar pok. Luke, 33 god.;
16) — Sarić Matej pok. Antuna, 33 god.

Sem toga su identifikovani ostali pripadnici grupe iz Krapnja, koji su još uvek odsutni, a za kojima su poslate poternice.

1) — Lurić Niko pok. Ivana 17 god.;
2) — Jaran Josip Stefana, 38 god.;
3) — Zuravić Antun Ivana, 19 god.;

---

nizovao i održao Pero Grubišić, član Okružnog komiteta KPH za Šibenik, čije je izlaganje o nužnosti oružane borbe protiv okupatora narod s oduševljenjem prihvatio.

[4] Po planu PK KPH za Dalmaciju, NOP odredi Dalmacije, formirani tih dana, trebalo je da se prebace „u kninski, sinjski, vrlički, livanjski i benkovački kraj i da tamo počnu sa osvajanjem sela, a ne u krajevima i selima primorja" (vidi tom V, knj. 30, dok. br. 14).

4) — Lusa Milivoj pok. Ivana, 19 god.;
5) — Zuravić Svetin, 22 god.;
6) — Spanja Roko pok. Vinka, 30 god.;
7) — Bergan Dragutin Roka, 17 god.;
8) — Tanfara Rudolf Marka, 29 god.

Nastavljaju se aktivne istrage u cilju iznalaženja, identifikovanja i hapšenja mladića iz Primoštena i okolnih sela.

Ima razloga da se veruje, zahvaljujući službi čišćenja koju vrše i jedinice pešadije u čitavoj zoni između Grebaštice, Vrpolja, Perkovića, Lepenice, Dolca i Boraje, da se gore pomenuta neregularna banda sasvim razišla i da se njeni pripadnici, izuzev nekolicine organizovanih, nisu vratili iz straha da ne budu uhapšeni.[6]

Nankando će se saopštiti krajnji rezultat istraga i otežavajuće okolnosti koje terete odgovorne.

Od dvojice vlasnika čamaca jedan je uhapšen, dok se drugi, odsutan, još uvek traži. Čamci su oduzeti".

Pukovnik komandant Kr. karab. Guvernatorata
— Đuzepe Buti —
Buti
M. P.

BR. 127

DEPEŠA MUSOLINIJA OD 21. AVGUSTA 1941. PAVELIČU U VEZI SA OKUPACIJOM DEMILITARIZOVANE ZONE[1]

Poglavniče, primio sam telegram koji ste mi uputili preko tamošnjeg Ministra, a koji se odnosi na vojne mere koje treba primeniti u primorskoj zoni od Rijeke do Crne Gore za organizaciju odbrane od svake ratne pretnje. Želim da Vam zahvalim na punom razumevanju koje ste Vi i Vaša vlada pokazali

[6] U policijskom izveštaju od 20. novembra 1941. Glavnoj direkciji policije Guvernatorata Dalmacije piše: „Energičnim operacijama čišćenja uspjelo se delimično raspršiti bande na otoku Krapnju, u selu Primoštenu, početkom avgusta, dvojica su poginula u borbi sa oružanim snagama, 7 su streljani, nekolicina su ranjeni, a ostali optuženi i osuđeni od Prekog suda Dalmacije" (vidi, tom V, knj. 2, dok. br. 130). Druge podatke o borbama sa Primoštenskim odredom redakcija nije pronašla.

[1] Prepis originala (izvršen u italijanskom poslanstvu u Zagrebu) u Arhivu VII, reg. br. 1/1—4, k. 78.

za potrebe koje su me primorale da Vam uputim zahtev o vanrednim merama u zajedničkom interesu Hrvatske i Italije.[2]

[2] Povodom zahteva Italije da okupira demilitarizovanu zonu, Pavelić je 19. avgusta uputio Musoliniju sledeći telegram:

„Duče, italijanski poslanik mi je saopštio potrebu Italije da preduzme hitne vojne mere u primorskoj zoni, organizujući odbranu obalskog pojasa od Rijeke do Crne Gore.

Ja sam potpuno svestan, i moja je vlada podjednako svesna savezničke dužnosti koja nalaže Nezavisnoj Državi Hrvatskoj da svim svojim sredstvima pomogne Italiji da se suprotstavi svakom iznenadnom udarcu koji bi mogao doći s mora i svakoj pretnji ustanka.

Svesna tih dužnosti Hrvatska vlada izjavljuje svoju želju da doprinese svim svojim snagama preventivnom izvršenju vojnih mera koje Italija namerava preduzeti sa svojom vojskom i na teritoriji Hrvatske, u pomenutoj zoni. Za realizaciju te pomoći molim Vas, Duče, da odobrite ovaj postupak:

1) — Sve hrvatske civilne vlasti zone spremne su da pređu pod komandu italijanskih vojnih vlasti, upravo pod komandu 2. armije, s obzirom na sadašnju situaciju ratnog stanja.

Da bi bolje konkretizovali saradnju civilnih vlasti, i da bi istovremeno izbegli teške poremećaje u redovnom funkcionisanju administracije, u oblasti privrede i finansija, u snabdevanju stanovništva i trupa i u svim slučajevima koji zahtevaju poznavanje zakona, jezika i ljudi, ja bih imenovao jednog generalnog administrativnog poverenika za teritoriju koja pripada Hrvatskoj. Taj poverenik, koji će biti pod komandom armijskog generala u svojstvu vojnog komandanta u zajedničkom interesu dveju država u pomenutoj zoni, imaće svoje sedište kod iste komande i njemu će biti potčinjene hrvatske civilne vlasti koje će ostati na svojim mestima za ispunjenje zadataka redovne administracije i javnog reda.

Ukoliko bi se ukazala opasnost invazije obale, ili uopšte teritorije, od strane neprijatelja Italije, koji su takođe neprijatelji Hrvatske, svi zadaci civilnih vlasti i samog generalnog administrativnog poverenika usmeriće se na odbranu teritorije, sa jednim ciljem koji je zajednički našim narodima.

2) — U periodu priprema, sve naše misli biće posvećene olakšanju defanzivne organizacije predviđene od Vaše Komande. I trupe, koje smo spremni da stavimo na raspolaganje Vašoj Armiji, biće ponosne da sarađuju na uništenju ostataka naših neprijatelja. Naše trupe, koje se već nalaze u toj zoni, već su uvežbane za taj teren i dosada su, naročito u Hercegovini, izvršile povereni im zadatak na zadovoljavajući način, i siguran sam da će italijanska komanda, koristeći ih pod svojom komandom, biti zadovoljna njima u svakom pogledu.

3) — Što se tiče obnove i upravljanja železničkom prugom Rijeka—Split i telegrafsko-telefonskim službama na toj pruzi, saglasan sam da one budu poverene vojnoj komandi.

Na taj način, Duče, mislim da Vam mogu pružiti dokaz da saveznička Hrvatska odgovara potpuno svojim zadacima prihvatajući u suštini Vaše odluke, bez teških posledica po unutrašnju i državnu situaciju.

Molim Vas, Duče, da verujete u nepromenljivo prijateljstvo moga naroda i moje lično.

Pavelić"

(Prepis originala, izvršen u italijanskom poslanstvu u Zagrebu, nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/1—2, k. 78.)

Sve bliža saradnja, koja se na taj način uspostavlja između naše dve savezničke zemlje potpuno odgovara duhu sporazuma koje smo zaključili i nosiće pečat onog iskrenog i srdačnog prijateljstva koje je proželo svu našu politiku.

1) — Radujem se predlogu, koji ste mi učinili, o imenovanju jednog generalnog poverenika kod italijanske vojne komande koja je zadužena organizacijom pomenute zone, i potpuno sam s njime saglasan.

2) — Zahvaljujem Vam, Poglavniče, na ponudi da stavite našoj komandi na raspolaganje Vaše trupe koje se već nalaze u zoni. Poveravam Komandi naše Druge armije da sa Vašim vojnim vlastima prouči mogućnost upotrebe tih trupa. Bilo bi dobro da Vaše komande dobiju instrukcije o uspostavljanju potrebnog kontakta sa Komandom Druge armije.[3]

Primio sam na znanje ono što ste mi saopštili o nadzoru naše komande nad železničkom prugom Rijeka — Split i telegrafskom službom i na ovome Vam takođe zahvaljujem.

Uveravam Vas da su u pitanju potpuno vanredne mere u vezi sa vođenjem rata. Verujte, dragi Paveliću, u moje nepromenljivo prijateljstvo prema Vašoj zemlji i prema Vama lično.

MUSOLINI

[3] O toku pregovora između vlade NDH i italijanskih predstavnika u vezi sa okupacijom demilitarizovane zone vidi dok. br. 128 i 130.

BR. 128

DOPIS ITALIJANSKE VOJNE MISIJE U HRVATSKOJ OD 23. AVGUSTA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI O UNUTRAŠNJOJ SITUACIJI U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ I O MERAMA POVODOM PREDUZIMANJA VLASTI U DEMILITARIZOVANOJ ZONI[1]

Poverljivo

Kopija

Kr. Ital. Vojna Misija u Hrvatskoj
Prilog br. 1 aktu 574/1
na dan 24. VIII 1941—XIX

KRALJEVSKA ITALIJANSKA VOJNA MISIJA U HRVATSKOJ

Br. 574 Poverjivo **Zagreb,** 23. avgusta 1941—XIX

Predmet: **Mere koje su u toku za demilitarizovanu zonu. Unutrašnja situacija u Hrvatskoj**

VRHOVNOJ KOMANDI
(2 kopije)

RIM

Usled potreba vojnog karaktera, naređenje za izvršenje ponovne okupacije demilitarizovane zone i zahtev za potpunu predaju civilne vlasti italijanskim vojnim organima u pomenutoj zoni, kao i za udaljenje hrvatskih trupa, koje su dislocirane u ovoj zoni, uzbudilo je i izazvalo dubok utisak u svim vladajućim krugovima.[2]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/1—2, k. 78. Prepis kojim raspolaže redakcija dostavljen je Komandi 2. armije, radi upoznavanja sa sadržinom, uz propratni akt ital. vojne misije u Hrvatskoj br. 574/I od 24. avgusta 1941 (vidi Arhiv VII, reg. br. 7/1—1, k. 78).

[2] Iako je naređenje Generalštaba o okupaciji demilitarizovane zone bilo izdato već 15. avgusta, zahtev da celokupnu vojnu i civilnu vlast u toj zoni preuzmu italijanske vojne vlasti postavljen je ustaškoj vladi 16. avgusta 1941. Vlada NDH je pokušala da odbije taj zahtev i depešom od 17. avgusta naredila svim velikim županama da „ni pod kojim uvjetom, ni pod kojom formom" ne predaju „civilne vlasti bilo vojnoj bilo kojoj drugoj vlasti Kr. Italije" (vidi dok. br. 118; Arhiv VII, reg. br. 1/1—27, k. 308 i 1/6—1, k. 156).

Saopštenja koja su hitno upućena ministru spoljnih poslova Lorkoviću i Poglavniku od strane ministra Kazertana znatno su potresla i zabrinula pomenuta dva rukovodioca. Poglavnik se savetovao na raznim dugim sednicama s Ministarskim savetom. Postavljeni zahtevi izazvali su na tim sednicama ne malo zaprepašćenje i oštre diskusije, pa možda i ispade.

Naročito je ostao utučen Poglavnik koji je vodio višečasovne razgovore s našim ministrom, a hteo je da se savetuje i sa šefom delegacije PNF[3] pri ustaškom pokretu, konzulom Kozelskijem.

Sadržina tih mera smatrana je uglavnom od svih ministara kao namera Italije da okupira teritoriju određenu ugovorom Hrvatskoj (maskirajući sadašnju okupaciju vojnim razlozima) i da je kasnije ne vrati.[4]

Ako je bilo ovakvo mišljenje Kvaternika ili ostalih ministara — o tom strahu Hrvata govorio mi je otvoreno i general Glez fon Horstenau[5] (koliko ja znam to je jedino interesovanje koje je po tom pitanju pokazala nemačka strana) — ista misao uznemirila je i Poglavnika. On je svakako hteo izjaviti — rečima u kojima se ogledala disciplina i odanost Dučeu — da je spreman potčiniti se mišljenju Dučea u pogledu okupacije strategijskog karaktera ili zbog ratne situacije (treba imati na umu da je takva okupacija defakto već izvršena i proširila se preko granične linije demilitarizovane zone), ali nije propustio da istakne da su mere u vezi s uklanjanjem civilnih vlasti i hrvatskih trupa u suprotnosti sa načelom o sadašnjoj i budućoj nezavisnosti Hrvatske.

Nije propustio da ukaže da bi njegov lični položaj u zemlji, već ionako uzdrman s obzirom na ponovnu vojnu okupaciju, postao apsolutno neodrživ, jer kao predstavnik Nezavisne Države Hrvatske ne bi mogao da ostane na svom mestu ako ne bi pružao zemlji utisak da takva nezavisnost, kada se izuzmu postojeće i prolazne potrebe, nije niti će biti ugrožena.

U suštini Poglavnik se pokazao spreman da primeni odredbe vojnog karaktera, samo ako bi se istovremeno sačuvao ugled njegove vlade, koja bi trebalo da bude naklonjena Italiji.

---

[3] PNF (Partito Nazionale Fascista) — Nacionalna fašistička partija

[4] Okupacija demilitarizovane zone od strane italijanskih trupa obrazložena je ustaškoj vladi potrebom za preduzimanjem „neophodnih mera bezbednosti u cilju odbijanja iznenadnih napada s mora i da bi se apsolutno isključila mogućnost pridolaska ustanika u primorsku zonu" (vidi prepis Musolinijeve depeše italijanskom poslanstvu u Zagrebu, Arhiv VII, reg. br. 4/6, k. 309).

[5] Glez Horstenau Edmund (Edmund von Glaise und von Horstenau), general-major, sa zvanjem „nemački general u Hrvatskoj."

Diskutovano i osetljivo pitanje dovelo je do protivpredloga koje je Poglavnik izložio Dučeu, a koji su sigurno poznati tome Vrhovnom štabu.[6]

Takvi protivpredlozi nastali su sa ciljem da se ublaže reperkusije italijanskih zahteva u trenutku:

— kad je pristupanje mnogih eksponenata Mačekove stranke ojačalo poziciju vlade u zemlji i kad se nastavlja rad za njihovo što šire, iskrenije i sigurnije pristupanje;

— nekoliko postupaka Poglavnikovih kao: razgovori privatnog karaktera s nekim pravoslavnim elementima, koji su prema tome vezani i sa srpskim zajednicama (na pr. neki Vojo Besarović, koji živi u Sarajevu, osoba od izvesnog značaja za pravoslavne i možda za Srbe iz Bosne, i neka gospođa Jeftanović, koja je stanovala u Sarajevu, gde je njen muž bio jedan od srpskih glavara); ostavka šefa ustaške policije Cerovskog (govori se takođe da je uhapšen) zbog nesuglasica koje su nastale između njega i vlade, a misli se zbog preoštrih mera koje su primenjivane protiv Srba; hapšenje zbog pronevere nekog ustaškog glavara Barakovića, koji je pročelnik mešovitog odbora za ustanovljavanje vlasništva i imovine Jevreja; hapšenje — kako se govori — drugih 14 ustaških glavara, — označava tendenciju Poglavnikovu za obuzdavanjem ili bolje reći onemogućavanjem zloupotreba ustaškog pokreta i za širenjem njegovih baza u zemlji uz jednu politiku koja ne bi bila tako nepomirljiva.

Momenat je okarakterisan s ne malo teškoća za primenjivanje mera (kako je već javljeno toj Komandi) u cilju čišćenja partije, mera kojima su se, kako izgleda, suprotstavili i nisu se pokorili neki ustaški elementi iz provincija.

Ukratko, postojala je bojazan da bi reperkusija italijanskih zahteva otežala podršku, koju je dosad imala hrvatska vlada za svoj rad na normalizovanju odnosa prema Srbima i protiv onih ustaša za koje postoji bojazan da otvorenije ispolje neposlušnost.

U toj situaciji stigla je Poglavniku depeša od Dučea koja je pristankom na potrivpredloge vlade NDH — a i zbog reči srdačnog prijateljstva koje je sadržavala — ne malo umirila duhove odgovornih ministara.[7]

Jutarnje novine objavljuju zvanično saopštenje s potpisom Poglavnika, koje donosi italijansko-hrvatske mere u po-

---

[6] Vidi dok. br. 127.

[7] Vidi dok. br. 127.

gledu poznate zone (vidi prilog br. 1 — kompletan prevod — za 2. armiju i kralj. ministarstvo).[8]

Saopštenje, čije se objavljivanje očekivalo već nekoliko dana, izazvalo je povoljan utisak u novinarskim krugovima zbog umerenog i zdravog gledanja na stvar. Takođe među stanovništvom koje ne učestvuje aktivno u politici, kako mi je poznato, prva tumačenja nisu suprotna gornjemu.

Nasuprot tome, kako se moglo očekivati, saopštenje je izazvalo živu reakciju među ustašama, koji su, zbog svog preteranog nacionalizma, uglavnom sprovodili antiitalijansku propagandu za teritoriju Dalmacije, koju Italija nije dodelila Hrvatskoj u aprilskim ugovorima ove godine.

Govori se — a to verovatno nije daleko od istine — da je Poglavnik pretio vrlo strogim kaznama svima onima koji budu otežavali njegov položaj neprihvatljivim ocenama ili stavom u pogledu italijanskih vojnika i civila.

---

[8] Pomenuto saopštenje glasi:

„VOJNIČKO POJAČANJE JADRANSKOG OBALNOG POJASA
SURADNJA HRVATSKIH I ITALIJANSKIH SNAGA
OBAVIJEST POGLAVNIKA HRVATSKOJ
JAVNOSTI

Vlada savezničke Kraljevine Italije saobćila je hrvatskoj državnoj vladi, da smatra neophodno potrebnim da se obalnj pojas od Fiume [Rijeke] pa do Crne Gore s obzirom na probitke vođenja rata u pogledu vojničke pripravnosti znatno pojača.

Radi odgovornosti vojnog zapovjedničtva potrebno je, da ovo ima obsežniju mogućnost djelatnosti u pogledu javne sigurnosti, te službe javnog prometa.

Hrvatska je državna vlada sretna, da u pitanju zajedničke odbrane probitka Nezavisne Države Hrvatske i savezničke Kraljevine Italije u ratu može sa svoje strane doprinieti sve, što je od bilo kakove koristi.

Stoga sam za ono područje Nezavisne Države Hrvatske, koje spada u taj pojas, odredio sliedeće:

1. Da bi građanska uprava u tom pojasu u pogledu javnog mira i poretka čim bolje odgovorila zadaći usklađenja cjelokupne vojno obranbene djelatnosti, imenovao sam jednog obćeg upravnog povjerenika, komu su podložene sve upravne oblasti u tom pojasu, te čije naloge svi upravni organi imaju bezuslovno izvršiti i svoju djelatnost u pogledu javne sigurnosti i poretka po njegovim uputama vršiti.

2. Obće upravni povjerenik ima svoje sjedište u mjestu sjedišta zapovjedničtva II. Armate talijanske vojske. On stoji na raspolaganju zapovjednika rečene II. Armate u svim pitanjima uprave javne sigurnosti i poredka u tom pojasu. Time će osiguranje javne sigurnosti i poretka biti dovedeno podpuno u sklad sa probitcima vojne djelatnosti.

3. Željeznička pruga Fiume (Rijeka) — Ogulin — Split sa brzojavnom i brzoglasnom službom stavlja se pod vojno zapovjedništvo.

4. Vojne jedinice Hrvatskog domobranstva, što se nalaze u tom pojasu, stavljaju se operativno na raspolaganje jedinstvenom vojnom zapovjedničtvu II. Armate.

Udarac, uprkos prihvatanju Poglavnikovih protivpredloga od strane Dučea, bio je vrlo jak za hrvatsku vladu. Sa izvesnih tačaka gledišta isti je bio potreban, pa se možemo nadati da će koristiti pri upućivanju hrvatske vlade na pravi put.

Kako sam već javio u svojim prethodnim izveštajima, nema sumnje da je gest Poglavnika povoljan za Italiju i znak je vernosti i zahvalnosti Dučeu.

Ali on je okružen germanofilima i pritisnut vlastitim ustaškim pokretom preteranog nacionalizma, koji, zaboravivši zahvalnost koju bi trebalo da oseća Nezavisna Hrvatska prema Italiji, razvija javno, a još više prikriveno, antiitalijansku politiku.

U ovoj situaciji Poglavnik se ne oseća dovoljno sigurnim i jakim da razvije diktatorsku politiku i nametne svoju volju svojim potčinjenim. Nije nemogućno da on sam, kao i cela njegova hrvatska okolina, gaji simpatije i divljenje za Nemačku, niti je isključeno da on, pod pritiskom svojih ministara, namerava da vešto manevriše između dve velike sile, čime bi stvarao veću sigurnost za nezavisnost Hrvatske.

Svakako, čini mi se da je ovo najpodesniji momenat za vršenje pritiska na hrvatsku vladu kako bi ona ispunjavala ugovorne obaveze s većom lojalnošću i iskrenošću i omogućila na svim poljima razvitak saradnje predviđene ugovorima.

Nije nemogućno, po mome shvatanju, da će moćan adut koji mi držimo u svojim rukama biti podstrek pojedincima i vladi za rad u ovome pravcu.

Općim upravnim povjerenikom imenovao sam poslanika Dr. Andriju Karčića.

Pojedinosti provedbe dogovorit će obći upravni povjerenik te pretstavnici Hrvatskog domobranstva sa zapovjedničtvom II. talijanske Armate.

Ovom se zgodom daje na znanje, da su gornje mjere poduzete privremeno dok traje potreba vojnog osiguranja a na zajednički probitak savezničkih država Kraljevine Italije i Nezavisne Države Hrvatske.

Ujedno se poziva sve pučanstvo u tom pojasu, da se istinskom ljubavlju jednako izlazi u susret hrvatskim oblastima i talijanskim vojnim vlastima, da sa svoje strane podupire njihovu tiesnu suradnju, a to na vlastiti probitak sigurnosti i poretka, nesmetanog rada i sređenoga života, te na zajednički probitak Kraljevine Italije i Nezavisne Države Hrvatske proti zajedničkom neprijatelju u ratu. Takova suradnja danas biti će najbolji zalog za prijateljske i savezničke odnošaje između dva naroda i dvie države u budućnosti, kada se nakon pobjede povrati mir. Takova suradnja biti će i najveće jemstvo nezavisnosti i teritorijalne cjelokupnosti *Nezavisne Države Hrvatske.*

Poglavnik
Nezavisne države Hrvatske
Dr. ANTE PAVELIČ v.r."

(vidi „Novi list", Zagreb, od 23. avgusta 1941, drugo izdanje).

*
* *

Što se tiče sporazuma koji treba da se postignu između Komande 2. armije i hrvatskih civilnih i vojnih vlasti, zbog traženja i preciziranja njegove ekselencije generala Ambrozija održaće se sastanak u mojoj kancelariji u utorak 26. o.m.[9]

Na ovom sastanku učestvovaće s hrvatske strane ministar unutrašnjih poslova Artuković,[10] generalni komesar za demilitarizovanu zonu i general Perčević[11] iz Poglavnikove vojne kancelarije.

Međutim, jutros sam imao prethodni sastanak s maršalom Kvaternikom[12] strogo vojnog karaktera. On me je, kao i obično, primio veoma srdačno, ukazao mi je na ozbiljne teškoće u kojima se našla hrvatska vlada i na najtopliji i najlepši način izrazio mi živu i iskrenu želju za saradnju s Italijom. „Ja bih hteo", rekao je, „da se ukaže potreba u kojoj bih dokazao činjenicama ovu moju volju, i uveravam Vas da ćemo biti — cela hrvatska vojska sa mnom na čelu — spremni da se borimo i ginemo za prijateljsku Italiju".

Sporazumeli smo se, svakako, da će trupe koje će ostati u zoni koja je u pitanju biti potčinjene italijanskim komandama u operativnom smislu, taktičkoj obuci i nastavi. Dao sam mu savet — shodno željama ekselencije generala Ambrozija — za smanjenje broja bataljona u zoni, da bi se tako mogle smeniti i staviti na raspolaganje one trupe koje su određene za formiranje legije, koju treba uputiti u Italiju radi daljeg upućivanja na ruski front.

On mi je rekao da će načelno povući bataljone koji su upućeni za pojačanje i koji nemaju stalnog smeštaja u zoni, a nije se usprotivio ni daljem smanjenju broja bataljona o kojima je reč, naročito ako se za to ukaže potreba.

Smatram svojom dužnošću da objasnim da imam pravo smatrati da bi tezu o povlačenju hrvatskih trupa predložio general Glajze, koji mi je, na sastancima sa mnom, izgledao veoma zainteresovan da sazna da li će hrvatske trupe biti potčinjene i u pogledu obuke italijanskim komandama.

Naprotiv, Poglavnik, a izgleda — u manjoj meri i Kvaternik, bili su takođe mišljenja da se ne povuku hrvatske trupe,

[9] Vidi dok. br. 130.

[10] Andrija

[11] Ivan

[12] Slavko Kvaternik, zapovjednik cjelokupne oružane snage i ministar domobranstva, doglavnik-vojskovođa. Italijani su zvanje vojskovođa preveli, u duhu svoje vojne terminologije, kao maršal.

ako ni zbog čega drugog, svakako zbog moralnih razloga u odnosu na te trupe i stanovništvo.

Maršal Kvaternik, koji mi je nagovestio da postoji volja za pojačanje saradnje s Italijom u vojnom pogledu, dodao je:

„Vojničke mere, koje su obuhvaćene u sporazumima između Poglavnika i Dučea, mogu biti efikasne za vojnu saradnju i prijateljstvo između naših oružanih snaga, ali su delikatne i opasne. U istoriji su česti slučajevi podređivanja i zajedničkog života trupa dveju vojski, koji su se završili ispoljavanjem mržnje između oružanih snaga dveju različitih država; Vi ste pročitali zvanično saopštenje Poglavnika i uočili lojalnost i osećanje prijateljstva kojim je nadahnuto. Čuli ste malopre od mene, s kolikom lojalnošću želim da hrvatske trupe sarađuju u svakom pogledu s vojnim vlastima i italijanskim trupama.

Sada je stvar italijanskih komandi i trupa, koje se nalaze na periferiji i u dodiru, da rade u atmosferi prijateljstva, razumevanja, snošljivosti i uzajamnog poštovanja. Nije dovoljno da u tome smislu deluju samo više komande, to treba da dopre do svakog čoveka. Ja sam dao i daću i druge tačne direktive u tom pogledu. Molim Vas da u opštem interesu — ova situacija, iako s nekih tačaka gledišta za nas mučna i teška, bude iskorišćena u interesu prijateljstva koje hoćemo i moramo ostvariti između dva naroda, a koje je neophodni temelj razvitka svake buduće saradnje. Naglašavam da želim da iz Hrvatske nestane svaki trag predubeđenja protiv Italije, plod višegodišnje propagande, posledica jedne žalosne istorijske situacije.

Ovaj zadatak koji je, mislim, želeo i hteo Duče — i koji se osniva na postojećim ugovorima koji postoje između naših dveju država — poveren je Vašoj 2. armiji.

Od nje treba da zrače ovaj duh i sećanja, da budu date jasne direktive do najniže jedinice i da njihovo primenjivanje bude praćeno uz pomoć i s drugarskim duhom od strane svih oficira i podoficira.

Molim Vas lepo, učinite nešto u ovom smislu kod Vaše Vrhovne komande i kod Komande 2. armije, pa ćemo Vi i ja doprineti mnogo budućem razvitku odnosa naših dveju država".

Reči maršala Kvaternika bile su izgovorene toplo i sa osećanjem duboke iskrenosti. On je čovek koji ima mnoge nedostatke, ali svakako nije bez inteligencije i gospodskog držanja.

Ako stvarno želimo da uspostavimo dobre odnose s Hrvatskom, treba da ostvarimo jedan temelj prijateljstva i razumevanja među narodima.

Ovaj se rad može razvijati i produbljivati u velikoj meri između dveju oružanih snaga u dodiru: vojnika i oficira.

Smatrao sam zbog toga potrebnim da prenesem gotovo doslovno reči maršala Kvaternika u vezi s onim što ta Vrhovna komanda misli da učini, u slučaju da namerava izdati direktive tim povodom i u pogledu saradnje s hrvatskim oružanim snagama.

ŠEF MISIJE — GENERAL
(G. Oksilija)[13]

Za tačnost prepisa
MAJOR ZA GENERALŠTABNE POSLOVE
Domeniko D'Urso C. [Domenico]
D'Urso

BR. 129

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. ARMIJE OD 24. AVGUSTA 1941. GENERALŠTABU KOPNENE VOJSKE O INCIDENTIMA ITALIJANSKIH VOJNIKA I USTAŠA[1]

A R
2

1 E
10

Koncept za odobrenje
Predati u ruke

KOMANDA 2. ARMIJE
— Operativno odeljenje —

br. 7889

Odg. na akt 12514 od 5. avgusta t. g.[2] — V.P. 10, 24. avgusta 1941—XIX.

Predmet: Incident između vojnika i hrvatskih građana.

GENERALŠT. KR. VOJSKE — Operativno odeljenje

Vojna pošta br. 9 —

Razmotrio sam izveštaj kr. ministra u Zagrebu.[3]

O incidentima, koji su pomenuti u navedenom izveštaju, obavešteni su u svoje vreme taj Generalštab i Kr. vojna misija u Zagrebu.

---

[13] G[eneral] Antonio Oxilia

[1] Koncept dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 13/1, k. 73.

[2] Aktom Generalštaba br. 12514 dostavljen je Komandi 2. armije prepis izveštaja italijanskog poslanstva u Zagrebu (vidi dok. br. 65) sa zahtevom da se hitno dostave podaci o incidentima između vojnika fašističke Italije i ustaša (vidi Arhiv VII, reg. br. 11/1—1, k. 73).

[3] Vidi dok. br. 65.

Naročito incident u Vrbovskom bio je izazvan ozbiljnim provokacijama jednog žandarma i jednog ustaše u napitom stanju.

Incident u Bakarcu izazvan je zabunom u koju je doveden jedan ustaša na službi u stražari na granici, koji je, od dva naša vojnika koji su vežbali na 400—500 m odstojanja, pomislio da su izbeglice koje se kriju i pucao na njih.

Kao što je poznato, ovo nisu jedini incidenti ove vrste koji su se desili.

Posle prvog meseca boravka naših trupa u Hrvatskoj, a naročito od meseca juna naovamo, incidenti su učestali. Razmotrivši njihove uzroke, jasno izbija na površinu izvesna mržnja ustaša prema našim trupama.

Uzroci su sasvim drugi i mnogo su dublji nego što to navodi naš kr. ministar u Zagrebu.

Činjenica je da prisustvo italijanskih trupa ovde nije rado viđeno, jer se ovi ljudi plaše da ono umanjuje njihov prestiž i da stvara kod stanovništva ubeđenje da hrvatska vojska još nije dovoljno jaka za samostalno opstojanje; ono naročito nije rado viđeno zato što italijanske trupe predstavljaju nezgodnog svedoka zverskih divljaštava koja oni vrše, i kojih se i sami pošteni Hrvati stide.

Odatle potiče aktivna ustaška propaganda među stanovništvom, da bojkotuje naše trupe u trgovinama i javnim lokalima, kako bi što je moguće više otklonili prijateljske dodire, primenjujući prema civilima prinudne mere kao što su hapšenja, pretresi, saslušavanja, sečenje kose devojkama viđenim u društvu Italijana, primoravajući tako stanovništvo na veliku — a za nas neugodnu — opreznost u kontaktu koji mora da ima sa našim trupama.

Odatle potiče teškoća u izdavanju stanova oficirima, koji su se u najvećem broju morali privići na jevrejske i srpske kuće, usled zastrašivanja i straha koji su vlasti ulile hrvatskom stanovništvu.

Što se tiče „blagonaklonosti" prema Srbima i Jevrejima o kojoj svojim postupcima italijanske trupe, navodno, daju neprekidne dokaze, treba pre svega naglasiti da Jevreji ne dolaze ovde u obzir, jer u merama koje su bile preduzete protiv njih naše trupe nisu uočile neku naročitu strogost.

Međutim, osećanje sažaljenja — a ne blagonaklonosti — jasno se manifestovalo kod naših trupa zbog pokolja kojem su ustaše izložile Srbe uz manje ili više zvanično odobravanje hrvatske vlade; i to zbog divljačke nečovečnosti, kao što kaže i sam naš kr. ministar, kojom su pomenuti pokolji izvršeni. Tome Generalštabu o toj stvari poslati su mnogi izveštaji koji, smatram, jasno dokazuju činjenice.

Svi mi poznajemo karakter našeg naroda, koji ovde ima svog pravog predstavnika — vojnika. Nasleđe hiljadugodišnje rimske civilizacije, duboko osećanje pravde usađeno u njemu, nisu mogli da ga ostave ravnodušnim pred prizorom neprestanih i nečasnih zločina koje su počinile ustaše, manje-više organizovani i kontrolisani, pod okriljem centralne vlasti. A pogotovo pred ponašanjem hrvatskih vlasti i oružanih formacija koje su spremne da napuste svoje odgovorno mesto čim iskrsne mogućnost direktnog sukoba sa naoružanim ustaničkim grupama.

Uprkos tome, disciplina, koja prožima našeg vojnika, uvek ga je sprečila da se umeša neposredno i nepotrebno.

Ali nije čudno ako je, van neposredne kontrole hrvatskih vlasti, neka stotina terorisanih izbeglica, među kojima i mnogi ranjeni, uspela da se skloni u Dalmaciju, ma i potpomognuta zalaganjem pojedinaca.

Postojanje neke tvrđave antihrvatstva u Dalmaciji je puka izmišljotina.

To se očevidno dokazuje time, što hrvatski i nemački policijski funkcioneri u Zagrebu, i pored njihovih čestih nenajavljenih poseta i neodobrenih od vlasti u Dalmaciji, nisu navodili konkretno i pojedinačno imena i događaje.

I tvrđenje o „mogućnostima pruženim izbeglicama da se vrate u Hrvatsku" treba uvrstiti u red tvrđenja učinjenih zato da bi se našao razlog za protest. Najveći deo takozvanih izbeglica (oko 800) predstavljaju starci, žene i deca koje bi, čim bi iskrsla mogućnost, civilne i vojne vlasti vratile svojim kućama. Ako ipak neko sumnjivo i nepoznato lice, izigravši našu opreznost, pređe u Dalmaciju a zatim uspe da se vrati u Hrvatsku, ne može se stavljati primedba nama, a još manje protestovati protiv nas, jer bi protest najpre morao biti upućen protiv hrvatskih nadzornih organa koji nisu bili u stanju da im spreče prelaz.

Isto tako je potpuno izmišljena optužba o krijumčarenju kao i trošenju i iznošenju hrane, što bi hrvatske vlasti htele da pripišu našim trupama; ishod incidenta u Ogulinu, o kojem je svojevremeno javljeno, to potvrđuje. U stvari pokušaj pretresanja našeg vojnog voza, zbog sumnje da je natovaren stokom, bio je osujećen a zatim, kad je dokazano da je sumnja bila potpuno neosnovana, sama vlada je premestila jednog oficira i 80 ustaša, za koje je priznala da su izazivači incidenta.

Neki transporti za prefekta Rijeke prešli su u Italiju na vojnim kamionima u početku naše okupacije, ali na osnovu naređenja koja su izdali Ministarstvo rata — Kabinet — i taj Generalštab.

Što se tiče 100,000.000 prokrijumčarenih dinara, može se apsolutno isključiti učešće vojnika, pošto se nijednom nije desio takav slučaj, a i o ovom učešću izvešteno je uopšteno, bez navođenja činjenica i tačnih podataka.

Na kraju, gore pomenuti argumenti, koji zaista nisu novi, pokazuju da je hrvatska vlada htela postepeno da stvori neprijateljsko raspoloženje prema našim trupama, koje, nakon kratkotrajnog zvaničnog dobrog prijema, sada jedva podnosi i rado bi dočekala njihov odlazak.

Sve ovo — ako se i ne uzme u obzir eventualna, uperena protiv nas, spoljno-politička orijentacija — činili su sa glavnim ciljem da bi mogli nesmestano nastaviti preterivanja protivna svakom čovečanskom principu.—

General
Naznačeni komandant armije
(A. AMBROZIO)

BR. 130

ZAPISNIK S KONFERENCIJE PREDSTAVNIKA ITALIJANSKE VLADE I VLADE NDH ODRŽANE 26. AVGUSTA 1941. U ZAGREBU POVODOM OKUPACIJE DEMILITARIZOVANE ZONE OD STRANE ITALIJANSKIH TRUPA[1]

REFERAT O KONFERENCIJI ODRŽANOJ U ZAGREBU U PROSTORIJAMA KR. ITALIJANSKE VOJNE MISIJE UJUTRO 26. VIII 1941.

———0———

Učestvovali su:

predstavnici hrvastke vlade:

— Ekselencija komandant armije **Ambrozio,** nosilac Gr. Cr. Vittorio — komandant 2. armije;
— General **De Blazio** — načelnik Štaba 2. armije
— General **Oksilia** — šef italijanske vojne misije u Hrvatskoj
— Markiz **Đustiniani** [Giustiniani] u svojstvu italijanskog otpravnika poslova u Hrvatskoj;

[1] Dokumenat (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/1—1, k. 78.

predstavnici hrvatske vlade:

— General **Perčević;**
— Ministar unutrašnjih poslova **Artuković;**
— Hrvatski poslanik u Rimu dr **Perić;**[2]
— Administrativni poverenik pri Komandi 2. armije dr **Karčić;**
— Državni tajnik za železnice doktor **Marković;**[3]
— Sekretar administrativnog poverenika pri Komandi 2. armije dr **Rusić.**

———0———

Ekselencija komandant 2. armije otvara konferenciju:

Veoma me raduje što predsedavam ovoj konferenciji koja treba da upotpuni odnose između naših dveju vlada sa vama poznatim ciljevima.

Otvarajući je, izražavam svoju želju da ona bude vođena u punom i uzajamnom razumevanju i prožeta najvećom srdačnošću.

Osvrnuću se na razna pitanja.

Smatram za umesno da istaknem potrebu da se sve zainteresovane hrvatske vlasti, kako centralne, tako i periferne, upoznaju sa sporazumima koje mi konkretizujemo, analogno onome što ću ja učiniti u odnosu na meni potčinjene italijanske komandante. To radi toga da bi se izbegli eventualni nesporazumi, utoliko što kasnije neću moći pravdati neki prekršaj sporazuma nepoznavanjem istih.

1. CIVILNE VLASTI

Ekselencija **Ambrozio:** razmatranje se odnosi na poznatu zonu. Komanda 2. armije preuzima u njoj civilnu vlast.

Da olakša moj zadatak, Poglavnik mi stavlja na raspolaganje administrativnog poverenika dr Karčića. Sve periferijske civilne vlasti, za raspravljanje pitanja koja su na njih prenesena, moraju se obraćati dr Karčiću.

Ali treba razgraničiti ova pitanja, jer dok nas neka ne interesuju, druga direktno interesuju moju delatnost kao komandanta.

Radi objašnjenja, spomenuću neka pitanja koja nas ne interesuju: škole, duvan, razni monopolski artikli, takse, ishrana i uopšte pitanja koja su usko administrativne prirode.

Administrativni poverenik će, po ovim pitanjima, saobraćati direktno sa hrvatskim vlastima.

---

[2] Stjepan
[3] Josip

Međutim, sva pitanja koja imaju direktnu ili indirektnu vezu sa trupama, a posebno ona koja se odnose na javni poredak, moraju mi se uvek saopštiti od strane poverenika i naravno, ukoliko bi postojale različite tačke gledišta, nastojaćemo da rešimo svaku stvar na prijateljski način.

Što se ovoga tiče, važan argumenat je propaganda koju vaša Vlada smatra korisnom da bi pojačala svoj položaj.

Na vašoj teritoriji, koja se graniči sa italijanskom, pokazalo se da takva propaganda nije uvek vršena s obzirom prema Italiji. Učinjen je poneki nagoveštaj koji nije bio uvek u saglasnosti sa duhom prijateljstva. Ne mogu dozvoliti da se ubuduće širi neprijateljska propaganda prema nama. Danas radimo u punoj saglasnosti, ali ako se opet pojavi ono o čemu sam pre govorio, ja ću smesta preduzeti mere.

Da li smo svi saglasni sa raspravljanim tačkama.

Svi predstavnici hrvatske Vlade odgovaraju potvrdno.

2. JAVNI POREDAK I PRAVOSUĐE

Ekselencija **Ambrozio:** Ja sam odgovoran za javni poredak. Za vršenje pravosuđa u odnosu na obična krivična dela nadležne su hrvatske vlasti. Međutim, za krivična dela koja zadiru u nadležnost vojnih vlasti, ako su ih izvršili civili, ovi će biti predati ratnom sudu 2. armije; ako su ih izvršila vojna lica, ista će biti predata nadležnim hrvatskim vojnim vlastima.

Ministar **Perić:** Ali onda treba konkretizovati šta se podrazumeva pod građanskim krivičnim delom a šta pod vojnim krivičnim delom.

Ekselencija **Ambrozio:** Sva dela, izvršena od civila koja zadiru u javni poredak ili vojno područje, ulaze u nadležnost ratnog suda 2. armije — na primer: građanin koji drži oružje, koji je kriv za sabotaže na železnicama itd.

Krivična dela izvršena od vojnih lica potpadaju pod nadležnost hrvatskih vojnih sudova.

Ministar **Perić:** Insistira na tome da se konkretizuje tačna razlika i kaže da smatra da su ta pitanja razmotrena u vojnom ratnom krivičnom zakonu.

Ekselencija **Ambrozio:** Nisu svi ovi slučajevi predviđeni zakonom. Smatram običnim krivičnim delom ono delo koje izvrši jedan građanin prema drugom.

Potvrđujem na svaki način da će biti predati ratnom sudu 2. armije građani koji čine krivična dela koja imaju veze sa javnim poretkom, a da će hrvatska vojna lica, međutim, uvek biti predana nadležnim hrvatskim vojnosudskim vlastima.

Ministar **Perić:** Ako jedan građanin ubije četnika?

Ekselencija **Ambrozio:** Delo zadire u javni poredak i prema tome građanin biva prijavljen ratnom sudu 2. armije.

Ministar **Perić:** Ima mnogo takvih slučajeva, u svakom slučaju uzdamo se u prijateljsku saradnju i prema tome sve će ići kako treba.

Ekselencija **Ambrozio:** Ako gospodin Ministar smatra, izložiće nekoliko slučajeva generalu **Oksilia** i oni će se uvrstiti u kriterije koje sam odredio.

Ministar **Perić:** Ako Srbi budu podneli lažne tužbe protiv hrvatskih vlasti, kako će postupiti italijanski komandanti?

Ekselencija **Ambrozio:** Biće potrebno razjašnjenje. Ako bi se optužbe pokazale lažne, o toj stvari biće obavešteno povereništvo, a Srbi će biti predati ratnom sudu 2. armije. Svako pitanje će se uvek rešavati sa potpunom pravednošću.

Ministar **Perić:** Hoće li povereništvo biti obavešteno o svakoj takvoj tužbi?

Ekselencija **Ambrozio:** Da, naravno. Ali ne mogu dozvoliti nikakvo mešanje u stvari javnog poretka jer je potrebno da u zoni vlada najveći mir. Za javni poredak, bez daljeg, direktno ću se postarati. Po ostalim pitanjima savetovaću se uvek sa povereništvom i postupaću po kriterijumu pravičnosti.

3. TRUPE

Ekselencija **Ambrozio:** Hrvatske trupe u poznatoj zoni potčinjavaju se komandi 2. armije. U samoj zoni moraju ostati trupe koje su danas tamo dislocirane sa odgovarajućim naoružanjem i municijom.

General **Oksilia:** General Perčević mi je ukazao da bi hteo dobiti vašu saglasnost za povlačenje hrvatskih trupa koje su poslane kao pojačanje za operacije protiv ustanika.

Ekselencija **Ambrozio:** Snage koje se u ovom času tamo nalaze ne treba da budu povećane, ako hoće da ih smanje mogu to učiniti, i što je rečeno za trupe važi i za naoružanje i municiju.

General **Perčević:** Predaje grafički prikaz dislokacije trupa u poznatoj zoni. Kaže da će u Mostaru ostati general Iser, komandant divizije. Neće biti drugih generala. Osim trupa ostaće i graničari (na crnogorskoj granici).

Trupe koje treba povući uglavnom su one koje su dislocirane u Gračacu i Kninu i u tim mestima ostaće samo trupe za garnizonske službe.[4]

---

[4] i [5] Prema zapovesti Glavnog stožera domobranstva br. 2144 od 28. avgusta 1941. godine:

Ovo je bilo potrebno, da bi se moglo raspolagati trupama koje treba angažovati u operacijama u drugim zonama i radi uključenja regruta narednog poziva koji će morati da vežbaju van poznate zone.

Ekselencija **Ambrozio:** Ovo smanjenje mora biti vremenski ograničeno. Kada će biti završeno?

General **Perčević:** To nije moguće odmah reći. Sada se sastavljaju odgovarajuća naređenja. Moći ćemo saopštiti sutra ili prekosutra.[5]

Ekselencija **Ambrozio:** U svakom slučaju utvrđeno je da od *danas 26. septembra*[6] — *u 12 časova* hrvatske trupe ne mogu izvršiti nikakav pokret u unutrašnjosti poznate zone, sa izuzetkom odgovarajućih pokreta prilikom odlaska iz te zone, bez moga znanja. Tako, u unutrašnjosti pomenute zone hrvatske trupe, od danas u 12 časova, više ne smeju preduzeti nikakvu akciju čišćenja ili bilo kakvu drugu akciju protiv ustanika.[7]

General **Perčević:** Jamčim za to. Ovde je reč o trupama jedne savezničke vojske koje su potčinjene komandi jedne velike jedinice drugog saveznika i, prema tome, za svaki pokret i upotrebu Vi ćete izdavati naređenja po svome nahođenju.

U pogledu discipline i obuke moraju ostati na snazi odgovarajuće norme i pravila hrvatske vojske.

Trupe koje ostaju moraju zadržati sadašnja boravišta. Kasarne koje ostanu slobodne biće na raspolaganju vašim trupama.

Ekselencija **Ambrozio:** U redu. Na polju discipline, ako prekršaje zapaze komandanti garnizona, oni će ih prijaviti nadležnim hrvatskim komandantima. Što se tiče prekršaja koje zapaze hrvatski komandanti, a koje izvrše italijanska vojna lica, primenjuje se obratna procedura.

Kasarne koje ćete nam dati nisu dovoljne. Sagradićemo barake i u gradnji učestvovaće i hrvatska preduzeća.

„Posade u Kninu, Sinju, Mostaru i Nevesinju ostavljaju u posadnim mjestima onoliko snaga koliko je potrebno za osiguranje objekata u kojima se čuva vojni materijal, tj. dvostruke jačine straža...

Privremene posade u Lovincu, Gračacu, Livnu, Ljubinju, Stolcu i Berkoviću biti će povučene.

Kada čete u označenim posadama budu izmjenjene sa četama Talijanske vojske imaju javiti svoju spremnost za odlazak. Ovo se odnosi kako na stalne tako i na privremene posade u mjestima označenim u ovoj točki.

Oružništvo i finansi ostaju na svojim mjestima." (Vidi Arhiv VII, reg. br. 14/2, k. 143, reg. br. 40/2—2, k. 82).

[6] Omaška; treba: 26. avgusta.

[7] Već sledećeg dana Ambrozio je promenio tu odluku i dozvolio domobranskim jedinicama da dejstvuju protiv ustanika kod Bileće i na Dabarskom polju (vidi Arhiv VII, reg. br. 16/1—1, k. 78).

Što se tiče administracije, ishrane, u suštini za sve službe, moraju se postarati hrvatske vlasti.

General **Perčević** i drugi predstavnici hrvatske vlade saglašavaju se po svim tačkama.

4. ROKOVI PRELASKA POTČINJENOSTI HRVATSKIH TRUPA I PREUZIMANJA CIVILNE VLASTI U POZNATOJ ZONI

Ekselencija **Ambrozio:** Predlažem da se hrvatske trupe potčine komandi 2. armije na dan 1. septembra o. g. i da u tom roku budu već izvršeni pokreti za smanjenje snaga u zoni.

Svi predstavnici hrvatske vlade saglašavaju se.

Ministar **Perić:** Za prelazak civilne vlasti pod komandu 2. armije bio bi potreban rok od 2 sedmice.

Administrativni poverenik morao bi najpre da poseti sve hrvatske vlasti radi boljeg obezbeđenja saradnje.

Ekselencija **Ambrozio:** Poverenik može obaviti posete i posle izvršenog prelaska.

Ministar **Perić:** Predlažem da komanda 2. armije preuzme civilnu vlast na dan 7. septembra o. g.

Ekselencija **Ambrozio:** Prihvatam, ostaje utvrđen taj termin.[8]

5. MERE ZA REGULARNU I NEREGULARNU USTAŠKU MILICIJU I OMLADINSKE USTAŠKE FORMACIJE — DELEGATE USTAŠKOG POKRETA

Ekselencija **Ambrozio:** Koje su namere u pogledu regularne i neregularne ustaške milicije?

General **Perčević:** Danas će poslednja regularna ustaška četa napustiti zonu. Neće ostati nijedna jedinica.

Na dan 22. avgusta o.g. neregularne trupe su dobile naređenje da predaju oružje hrvatskim vojnim vlastima. Naređenje se sada izvršava. Nećete imati ni regularnih ni neregularnih ustaša. Ostaće samo nenaoružani građani.

Ekselencija **Ambrozio:** U redu. 1. septembra ne sme više biti ni regularnih ni neregularnih ustaša.

Uzimajući u obzir potrebe pokreta nemam ništa protiv obrazovanja omladinskih formacija. Ali moraću uvek biti obavešten o tome.[9]

---

[8] Vidi dok. br. 139.

[9] U dopisu Komande 2. armije br. 8150 od 30. avgusta 1941, kojim se potčinjene komande obaveštavaju o postignutom sporazumu, kaže se da sve ustaše treba da napuste demilitarizovanu zonu počev od 5. septembra, da je dopušteno obrazovanje ustaških omladinskih formacija i da „ostaju delegati stranke, ali njihova aktivnost treba da bude kontrolisana" (Arhiv VII, reg. br. 10/2, k. 459).

Doktor **Rusić:** U zoni ima delegata pokreta, ali izgleda da oni nemaju nikakve veze sa javnim poretkom.

Ekselencija **Ambrozio:** Za njih, kao i za sve druge, vredi ono što sam već rekao u odnosu na javni poredak. Preduzeće se jednake sankcije prema svima koji se ne budu pridržavali naređenja.

6. MERE ZA ŽANDARMERIJU

Ekselencija **Ambrozio:** Nameravam da izvršim reviziju i da zadržim žandarme u službi. Oni će se upotrebiti, uz karabinijere, u službama javnog poretka.

Ministar **Perić:** Trebalo bi da žandarmi ostanu u nadležnosti župana.

Ekselencija **Ambrozio:** Kao što sam već rekao, župani ne mogu izdati nikakvo naređenje koje se odnosi na javni poredak.

Ministar **Perić:** Ako se desi zločin, ko izdaje nalog za hapšenje?

Ekselencija **Ambrozio:** Ako je u pitanju obično krivično delo — onda hrvatska vlast. U svakom slučaju prihvata se saradnja župana. Ali, naređenja u odnosu na javni poredak izdaju isključivo italijanske vojne komande.

Ministar Perić ne izgleda ubeđen.

Ekselencija **Ambrozio:** Vi ne smete obesnažiti obaveze koje je Poglavnik već prihvatio.

Župan je pozvan da sarađuje, ali on nema nikakvu direktivnu funkciju u odnosu na javni poredak.

7. MERE U VEZI SA CARINAMA

General **Perčević:** Još uvek nije rešeno pitanje linije na kojoj će se uspostaviti carinska služba. [10]

Markiz **Đustiniani:** Linija je već određena, mora samo biti određena dislokacija mesta.

Ekselencija **Ambrozio:** Molim da zainteresujete našeg Kr. ministra neka što pre reši to pitanje.

Nadalje molim generala Oksilia da u saglasnosti sa hrvatskim vlastima reguliše pitanje prelaska kako vojnih lica, tako i civila iz Hrvatske u poznatu zonu i obratno.[11]

Moraće se takođe rešiti slično pitanje u odnosu na prelazak Nemaca.

---

[10] i [11] Detaljnije o tim pitanjima vidi dopise generala Oksilija Komandi 2. armije od 26. avgusta i 14. septembra 1941 (Arhiv VII, reg. br. 1/3, k. 77, reg. br. 18/1, k. 79).

Ministar **Perić:** Kad naši carinici budu na svojim mestima, kome će biti potčinjeni?

Ekselencija **Ambrozio:** Direktno hrvatskim vlastima.

General **Perčević:** Bilo bi dobro da carinici na crnogorskoj granici budu potčinjeni vojnim vlastima.

8. ŽELEZNIČKA PRUGA RIJEKA — SPLIT

Ekselencija **Ambrozio:** Već je utvrđeno da služba na pruzi Rijeka — Split bude poverena italijanskom vojnom osoblju. Vozovi već prolaze i deonicom Gračac—Knin, ali je potrebno još mnogo radova pre nego što se promet normalizuje.

Mi ćemo se postarati da vratimo sav upravni i prometni personal. Mora se odrediti datum kada ćemo primiti upravu pruge. Ali, u ovom momentu, ne raspolažemo svim elementima koji su potrebni da bi se taj datum odredio.

Tajnik **Marković:** Pruga Rijeka — Split je u redu. U tri stanice, između Gračaca i Knina osoblje je potpuno italijansko jer su četnici isterali hrvatske železničare. Mi smo spremni da ih zamenimo, ako je dozvoljeno, i ako hrvatski železničari budu zaštićeni od četnika.

Ekselencija **Ambrozio:** Nismo se razumeli. Uprava nad prugom mora biti poverena nama (čita telegram koji je Poglavnik uputio Dučeu).[12]

Biće potrebno da hrvatska vlast izda materijal za opravku signalnih uređaja, budući da su drukčiji oni koji se upotrebljavaju na italijanskim železnicama.

U svakom slučaju, prilikom mog odlaska u Rim, primiću dalje direktive za prijem uprave nad prugom. Kao orijentacija, mislim da to može biti oko 15. septembra.

Tajnik **Marković:** Da li će administrativno poslovanje biti i dalje povereno nama?

Ekselencija **Ambrozio:** Da, i dosledno tome i održavanje biće u vašoj nadležnosti.

Tajnik **Marković:** Smatram da je pruga potpuno ispravna i da ne nedostaje nijedan signalni uređaj.

General **De Blazio:** Bio sam juče na licu mesta i ustanovio sam lično da je potreban materijal za signalne uređaje. Na deonici Gračac—Knin za sada prolaze samo dva para vozova dnevno.

9. SNABDEVANJE ZONE SPLITA NAMIRNICAMA

Ekselencija **Ambrozio:** U zadnje vreme hrvatski carinski organi sprečili su dovoz namirnica, naročito povrća, koje su seljaci

[12] Vidi dok. br. 127.

poznate zone donosili u Split. Osim štete koja se time nanosi stanovništvu italijanske Dalmacije, to šteti i hrvatske seljake koji ne mogu više da izvezu svoje proizvode. Molim da zainteresujete nadležne organe da se ova smetnja ukloni.

10. SNABDEVANJE STANOVNIŠTVA POZNATE ZONE NAMIRNICAMA

Ekselencija **Ambrozio:** Ulazi u nadležnost hrvatskih vlasti koje su odgovorne za snabdevanje.

Italijanske trupe primaju sve iz Italije sa izuzetkom svežeg mesa kojeg ima dosta u mestu.

11. RADNA SNAGA I MATERIJAL ZA IZGRADNJU VOJNIČKIH BARAKA

Ekselencija **Ambrozio:** Pozvaće se i hrvatska preduzeća da potpomognu ovu izgradnju.

Drvo će se nabavljati na licu mesta, bilo zato što ga ima dosta, bilo da se izbegnu teškoće transporta.

Ekselencija general Ambrozio:

Zadovoljan sam rezultatima konferencije.

Složili smo se po svim raspravljanim pitanjima.

Ostalo je da se reše samo pitanja koja se odnose na prugu i na carinsku službu.

BR. 131

TELEFONSKO SAOPŠTENJE NAČELNIKA ŠTABA 2. ARMIJE OD 28. AVGUSTA 1941. GENERALŠTABU KR. VOJSKE O NAPADU USTANIČKIH SNAGA NA USTAŠKO-DOMOBRANSKU KOLONU U ZONI BILEĆE[1]

Generalštab Kr. vojske
I Operativno odeljenje — 3 sekcije

28. avgust 1941—XIX

Telefonsko saopštenje generala de Blazija —
— časova 8.30

Situacija na južnom sektoru VI arm. korp. U zoni Bileće jednu hrvatsku kolonu napala je jaka ustanička grupa koja je došla iz Crne Gore i sa severo-zap. od Bileće. Položaj hrvatskih

[1] Original dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 140/4—1, k. 73.

trupa nije dobar (komandant kolone ubijen, jedan top izgubljen); povlači se ka Trebinju.[2]

Pokret se izgleda širi ka Stocu (severo-zapadno od Bileće). Eks. gen. Dalmaco[3] moli da mu se, u cilju uništenja ustaničkog pokreta, stavi na raspolaganje divizija „Kačatori".[4]

Puk. [paraf nečitak]

[5]Ova vest nije poznata eks. Ambroziju.

Dobro, neka ga vidi jutros i neka govori o tome sa Eks. načelnikom.[6]

28/VIII

[2] Reč je o napadu Paničke, Miruške, Baljačke i Ljubomirske čete narodne vojske Oblasnog štaba za Hercegovinu, up zomoć crnogorskih jedinica: Tupanjskog gerilskog odreda i Bukovičke ustaničke čete, na kombinovanu kolonu jačine jednog bataljona (bojne) iz sastava 14. pješačke pukovnije NDH koja je iz Trebinja krenula 27. avgusta 1941. u pomoć ugroženom garnizonu u Bileći. Istog dana kolonu su navedene jedinice napale kod sela Moska i potpuno je razbile. Tom prilikom je poginulo 10 domobrana (među kojima komandant kolone bojnik Eleuterije Čelar i još jedan oficir), ranjen 21 i zarobljeno 95 vojnika, 5 oficira i 8 podoficira, a ostatak se u neredu povukao ka Trebinju. Zaplenjeno je: jedna haubica, 2 minobacača, 4 mitraljeza, 11 p. mitraljeza, 210 pušaka, 5 kola i 23 konja (opširnije o ovoj akciji vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 183, 204, 310 i 313; Arhiv VII, stenografske beleške, reg. br. 17, 18 i 19/5, k. 2001; VIG br. 1/1963, str. 21).

[3] General Renco Dalmaco, komandant Šestog armijskog korpusa.

[4] Vidi dok. br. 132.

[5] Sledeći tekst dopisan je olovkom.

[6] General Ambrozio boravio je tih dana u Rimu, odakle se vratio u sedište tek 4. septembra 1941 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—23, k. 55).

BR. 132

TELEFONSKO SAOPŠTENJE KOMANDANTA 2. ARMIJE OD 28. AVGUSTA 1941. NAČELNIKU ŠTABA DA DIVIZIJA „KAČATORI DELE ALPI" NIJE DODELJENA 2. ARMIJI I DA USTANAK U ZONI BILEĆA — STOLAC TREBA UGUŠITI ANGAŽOVANJEM DIVIZIJE „MARKE" I DRUGIH JEDINICA 6. ARMIJSKOG KORPUSA[1]

Fonogram Komandi 2. armije — Karlovac na dan 28 — časova 17.

„Odgovaram na telefonsko saopštenje od 8,30 časova.[2] Divizija „Kačatori" nije dodeljena 2. armiji,[3] te prema tome treba ugušiti ustanak u zoni Bileća—Stolac sa divizijom „Marke" i drugim trupama, koje će dovesti komanda 6. arm. korpusa, uključivši i 4. bersaljerski[4] — General Ambrozio.

— Telefonsko saopštenje generalu De Blazio — 28. u 17 časova.

— Jutros je konferisano dva časa sa načelnikom štaba —

— 17 časova — konferencija — Vrhovna komanda i predstavnik Ministarstva spoljnih poslova —

— 19 časova — konferencija sa nj. eks. Volpi di Mizurata[5]

— 8 časova — 29. t. m. — govoriće gen. Ambrozio sa gen. De Blazio.

---

[1] Original dokumenta (pisan mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 140/4—1, k. 73.

[2] Vidi dok. br. 131.

[3] Divizija „Kačatori dele Alpi" nalazila se u to vreme u Crnoj Gori, na prostoriji Nikšić—Viluse, spremna da se prebaci na teritoriju NDH radi pojačanja trupa predviđenih za okupaciju demilitarizovane zone u NDH. O ovome je, radi orijentacije, bila obaveštena Komanda 2. armije, kao i 6. armijskog korpusa, depešom Generalštaba br. 13112 od 16. avgusta 1941. Depešom br. 14178 od 3. septembra 1941. Generalštab je naredio da pomenuta divizija pređe odmah pod komandu 2. armije. Divizija je 6. i 7. septembra počela da pridolazi u Dubrovnik, odakle je morem prebačena za Split (vidi Arhiv VII, reg. br. 36/5—1, k. 72, reg. br. 1/2—23, k. 55).

[4] Četvrti bersaljerski puk, dotad u sastavu trupa Albanije, dodeljen je 2. armiji 15. avgusta 1941, a 22. avgusta prebačen je u Split, u sastav 6. korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. 40/5—1, k. 72, reg. br. 1/2—23, k. 55).

[5] Giuseppe (Đuzepe) Volpi conte (konte) di Misurata (Mizurata), jedan od vodećih fašista, predsednik Stalnog hrvatsko-talijanskog gospodarstvenog povjerenstva (sa sedištem u Rimu) i predsednik fašističke konfederacije industrijalaca.

BR. 133

OKRUŽNICA KOMANDE 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 28. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O POJAČANOJ KOMUNISTIČKOJ PROPAGANDI PUTEM LETAKA I O POTREBI DA SE PRONAĐU ILEGALNE ŠTAMPARIJE I CENTRI KOJI IH RASTURAJU[1]

KOMANDA XI ARMIJSKOG KORPUSA

Obavešt. odelj. Arm. korp. V. P. 46, 28. avgust 1941—XIX

Br. I/2200

Predmet: Potraga za ilegalnim štamparijama.

KOMANDI DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA" *V. P. 81*
KOMANDI PEŠ. DIVIZIJE „IZONCO" *V. P. 59*
KOMANDI GRAN. STRAŽE XI ARM. KOR. *V. P. 46*

i na znanje:

KOMANDI GRUPE KR. KARAB. XI ARM. KORP. *sedište*

Komunistička propaganda putem letaka u poslednje vreme znatno je pojačana.[2]

Ispitivanjem letaka izgleda očigledno da se štampaju u jednoj ili dve štamparije: otkrivanje tih štamparija značilo bi, bar izvesno vreme, prestanak tog oblika propagande.[3]

Iz saslušanja onih koji šire ili poseduju letke, a koje skoro svakodnevno hapsimo, ne bi trebalo da bude teško izvući takve elemente pomoću kojih bi se ušlo u trag centralama za odašiljanje.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. b. 38/4—2, k. 451.

[2] Obaveštajno odeljenje Komande 11. arm. korpusa u svom informativnom biltenu br. 23. od 10. septembra 1941. konstatuje da su slučajevi rasturanja letaka „više nego učetvorostručeni u odnosu na mesec juli, kada je već bilo naznačeno njihovo znatno povećanje". Iz grafikona koji je priložen ovom biltenu vidi se da su na teritoriji 11. arm. korpusa u maju zabeleženi 2, u junu 4, u julu 17, a u avgustu 78 slučajeva rasturanja letaka sa antifašističkom sadržinom (vidi tom VI, knj. 1, dok. br 157, i prilog tom dokumentu na kraju knjige).

[3] Broj štamparija u Sloveniji koje su radile za NOP bio je mnogo veći. Samo u Ljubljani radilo je za vreme okupacije 9 takvih štamparija i 55 tehnika (vidi knjigu „Bibliografija izdanja u NOR-u 1941—1945", izdanje VII, Beograd, 1964).

Istrage u tom smislu treba pojačati, a ne treba zapostaviti ni vršenje izvesnog nadzora nad štamparijama i tipografima koji se nalaze po raznim garnizonima.

Po svaku cenu treba doći do izvora.

General Arm. korpusa
Komandant
Mario Roboti

Za tačnost prepisa
Pukovnik nač. štaba
— A. Galo[4] —
Galo

BR. 134

UPUTSTVO VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE OD 31. AVGUSTA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA O DRŽANJU TRUPA PREMA CIVILNOM STANOVNIŠTVU CRNE GORE[1]

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
CETINJE

Br. 1041/op. M. Cetinje, 31. avgust 1941—XIX

Predmet: Stav trupa prema civilnom stanovništvu.

KOMANDI DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“ *V. P. 100/A*
KOMANDI DIVIZIJE „VENECIJA“ *V. P. 99/A*
KOMANDI DIVIZIJE „MESINA“ *V. P. 91/A*
KOMANDI DIVIZIJE „TARO“ *V. P. 48 A*
KOMANDI DIVIZIJE „PUSTERIJA“ *V. P. 206/A*
KOMANDI XI BATALJONA KR. KARAB. *sedište*
CENTRALNOJ KOMANDI KR. FINANSIS. STRAŽE ZA CRNU GORU *sedište*

i na znanje:

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA ALBANIJE *V. P. 22/A*
KOMANDI XIV ARMIJSKOG KORPUSA *V. P. 14/A*

Neophodna potreba ugušivanja kojim je prekinut crnogorski ustanak stvorila je kod komandi i jedinica mentalitet okupacionih trupa, a to se odrazilo i još uvek se odražava na

[4] Annibale Gallo

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/4—1, k. 738.

civilnom stanovništvu nad kojim su neposredno ili posredno izvršene represalije.

Danas crnogorski narod zna da italijanske trupe poznaju metod sile i da znaju njime da se služe kad zatreba. Uz ovu neophodnu pretpostavku moguća je politička, ekonomska i civilna nadgradnja koju sam ja započeo a koja treba da nađe najbolje i najneposrednije saradnike u komandantima ma kog čina, a naročito u onima koji su zaduženi za civilne poslove.

Potrebno je da trupe, svojim besprekornim držanjem prema stanovništvu, doprinesu sa svoje strane normalizaciji situacije. Nepotrebna nasilja, zloupotrebe, samovoljna hapšenja, metodi površne pravde, shvatljivi su i neizbežni za vreme akcije ugušivanja u onim zonama gde treba raščistiti sa poslednjim ustanicima, ali ne nalaze nikakvog opravdanja u onim centrima gde je već odavno normalno stanje.

Potrebe civilnog stanovništva treba imati u vidu i dogod je moguće poštovati.

Pokazalo se da oficiri imaju preterane i neumesne zahteve za stanovima, bez ikakvog obzira prema kućevlasnicima, dok se možda tolika briga ne pokazuje prilikom smeštaja trupa. Oficir treba da bude plemenit i prema neprijatelju. To je neophodan uslov za prestiž.

Bez ikakvog obzira na kritične ekonomske uslove u zemlji, zanatlije pretenduju da im se dodele sirovine (npr. koža za cipele) koje redovno obezbeđuje Intendantura.

Slučajevi nasilja od strane pojedinih vojnika s jedne strane i preterana nasrtljivost prema ženama s druge pokazuju da nekima nedostaje smisao za ravnotežu.

Sa mnogo lakoće se pristupa hapšenjima na najobičniju prijavu meštana koji su često podstaknuti ličnim razlozima, a zatim, sa očiglednom štetom po naš prestiž, hapšenjima izvršenim sa krajnjom lakoćom slede puštanja na slobodu.

Postojanost povezana humanošću, pravednošću, mirnom i objektivnom ocenom od strane komandanata viših činova treba da formira stav trupa prema civilima. To ne znači popuštanje nadzora i ukidanje mera predostrožnosti. Radi se o uvođenju jednog čvrstog poretka, ali koji ima razumevanja za tuđe potrebe i u kome će crnogorski narod osetiti da, iako je ustanak prazna nada, ima mogućnosti za nov život u saradnji sa Italijom.

Crnogorac je živahan i inteligentan, gotov da oceni i najslabiju nijansu prezira ili poštovanja, vrlo osetljiv na pravdu i na vernost, u osnovi pošten; poverljiv i odan onom ko zna da ga pridobije. Jedna reč dobrote, jedan akt milosrđa, jedan primer nepokolebljive pravde mogu da unesu više mira od jedne ratne kampanje.

Drevno siromaštvo, današnja beda, dezorijentacija neočekivanog sloma, nesmotrenost prošlog režima, nenormalno stanje stvari uopšte pritiskuju i uznemiravaju ovu zemlju.

Danas se treba postaviti kao tutor ovom narodu tako da se oko nas okupi sa poverenjem, kao što se okupljao oko starog kralja Nikole da im deli pravdu. To pokazuje da je Italija ne samo pobednik u ratu već i majka i vaspitačica.

Da bi se mirnim putem postigao pravi preporod Crne Gore, sa kojom nam je u interesu da budemo u prijateljskim odnosima, treba da nam bude program pravda, hleb, rad i moralno uzdizanje.

Jednom reči, treba mudro i sa razumevanjem voditi ovaj narod koji je vekovima znao da se suprotstavlja teškim iskušenjima protiv Turaka, stvarajući branik pred isklamskim pritiskom.

Molim da sa oficirima održite odgovarajuće sastanke izlažući im moje ideje i pozivajući ih, naročito mlađe, da se u javnosti i privatno drže uvek dostojanstveno, jer je to potrebno u jednoj zemlji koja je odskoro okupirana.

Neka svi shvate da je ustanak predstavljao samo jednu epizodu koja je sada nadvladana. Budno paziti da se ne ponovi ne treba da znači razdraživati duhove i ometati konstruktivnu političku akciju koja je u toku.

ARMIJSKI GENERAL KOMANDANT
(Alesandro Pircio Biroli)
A. Pircio Biroli

BR. 135

IZVEŠTAJ KOMANDE JEDANAESTOG BATALJONA KARABINIJERA O DRŽANJU KARABINIJERA U BORBI KOD BERANA OD 16. DO 19. JULA 1941. GODINE[1]

Izveštaj o borbi kod Berana[2] *— 16—19. jula 1941—XIX*

13. jula 1941. komunistička revolucija potresla je Crnu Goru stavivši u naročito tešku situaciju ono malo okupacionih trupa, raspoređenih sa zadacima zavođenja mira i nacionalne rekonstrukcije na čitavoj teritoriji. Vrlo je osetljiv bio položaj karabinijera, raspoređenih u proporciji od jedne trećine najviše, u odnosu na žandarmerijske snage, u 39 od 120 žandarmerijskih stanica.— Ovaj oružani korpus koji je nadživeo rasulo jugoslovenske vojske i ostao da vrši policijske akcije u Crnoj Gori, odražavao je, svojim sastavom i svojim funkcionisanjem, političku i moralnu bedu koja je dovela do propasti veštačku versajsku tvorevinu.—

Ustanici koji su se pojavili 13-og na vratima Cetinja, izolujući ga, a zatim otišli zapadno, južno i istočno od glavnog grada, u početku su se bacili na pojedinačne kamione ili manje kolone, da bi zatim postepeno pojačani stanovništvom pokolebanim lažima i pretnjama, krenuli na karab. stanice, na brigade finansijske straže i na garnizone.—

Iznenadna i nezaslužena izdaja izazvala je u samom početku iznenađenje i neodlučnost, kojima je ipak usledio brz otpor naših trupa, gde više gde manje uporan i žestok.—

S obzirom na teške okolnosti, iznad svake pohvale bilo je držanje karabinijera, koje su nepouzdani žandarmi gotovo svuda napustili, a oni su sa kasarnom neustrašivo branili slavno nasleđe svog roda boreći se do poslednjeg metka, a nekad i do poslednjeg čoveka.— U istoriji našeg naroda blistaće dr-

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 6/1—80, k. 776. Redakcija nije mogla da utvrdi tačan datum kada je izveštaj pisan. S obzirom na njegovu sadržinu pretpostavlja se da je pisan krajem avgusta 1941. Prepis izveštaja koji redakcija objavljuje nalazi se u elaboratu „Zbirka dokumenata koji se odnose na pripremu i dizanje ustanka u Crnoj Gori", koji je sačinila Komanda 2. čete 11. bataljona Kraljevskih karabinijera (sa sedištem u Pljevljima).

[2] To je nepotpun izveštaj o borbi kod Berana. U njemu se govori samo o borbi karabinijera i, delimično, finansa, dok nema ni reči o učešću bataljona 93. pešadijskog puka divizije „Mesina". Opširnije o napadu ustanika na Berane i predaji italijanskog garnizona vidi članak u „Vojnoistorijskom glasniku" (br. 1—2 za 1960): „Beranski srez u julskom ustanku" od general-majora Save Joksimovića; Arhiv VII, stenografske beleške, reg. br. 2—6/6, k. 2004 (izjava Đoke Pajkovića).

žanje karabinijera iz Berana, gde je od 21 vojnika ubijeno 13, među kojima dva podoficira, a trojica su teško ranjena.— Plemeniti primeri čuda koja stvara ljubav prema Otadžbini, ujedinjena sa silnom privrženošću svojoj dužnosti.—

Događaji, u uzvišenom nizanju herojskih podviga, prevazilaze mogućnost jedne retrospektivne rekonstrukcije, pošto su načelni ciljevi suviše zloupotrebljeni da bi mogli efikasno poslužiti.—

15. jula po podne ustaničke snage su napale jednu četu minobacača od 81 mm 93. peš. puka: u vreme napada pokazalo se da nedostaju tri čoveka.—[3]

Stariji vodnik Pirina, privremeni komandant Ispostave, pošto je od komandanta ovog garnizona dobio naređenje da izvrši patrolno izviđanje radi uspostavljanja dodira sa ustanicima i s tim da vrati tri vojnika, krenuo je sa jednom grupom karabinijera naoružanih puškomitraljezom i karabinima; vatrom iz tog oružja uspeo je, posle teške borbe, da razbije poslednje napadače i da izvuče obnaženi leš jednog starijeg kaplara minobacačke čete, sa koga je bio skinut čak i venčani prsten.—

Vrativši se u kasarnu karabinijeri su preuzeli redovnu službu, pristupivši još iste večeri brojnim hapšenjima i saslušavanju neprijateljskog ili sumnjivog elementa.—

Na dan 16. odmah se pokazalo da je situacija vrlo kritična: stvarno u toku noći telefonske i telegrafske veze bile su prekinute, te se Berane našlo izolovano od sveta.—

Karabinijeri su nastavili da vrše redovnu dužnost sa intenzitetom, brižljivošću i pažnjom kakvu je nalagao momenat. — Uveče je stigla vest da je ubijen komandant karab. stanice u Lubnici, stariji kaplar Ferente Mikele.—

Žrtve počinju da se nižu.—

Mada su ustanici već ugrožavali sela, stariji kaplar Ferente pošao je 16. ujutru, zajedno sa jednim žandarmom iz stanice Lubnica, koja je od Berana udaljena 12 km, da bi izvestio svog komandanta Ispostave o situaciji. Međutim, na pola puta sreo je veću grupu ustanika koji su mu naredili da preda oružje. Međutim, mada se nalazio u apsolutnoj manjini, podoficir je na naređenje odgovorio vatrom i odmah je uspeo da ubije dvojicu napadača; savladan brojnošću platio je životom svoju herojsku smelost. — Vest o smrti druga nije obeshrabrila karabinijere iz Berana, već je učvrstila njihovu odluku da do poslednjeg vrše svoju dužnost. — U noći između 16. i 17.

[3] Prema navodima učesnika napada na Berane, prve akcije na ovom terenu izvedene su 16. a ne 15. jula (vidi „Vojnoistorijski glasnik" br. 1—2 za 1960, str. 9).

spaljeni su neki mostovi; prekid komunikacija toliko je ohrabrio ustanike da su sišli sa brežuljaka i sa svih strana pokušali da prodru u grad.

I samo stanovništvo izgledalo je spremno da se pridruži ustanicima.

Ujutru 17-og stariji vodnik Pirina otišao je sa jedanaest vojnika službeno u kasarnu „Regina Elena", sedišta bataljona 93. peš. puka, gde je bio sazvan Preki sud radi suđenja nekolicini komunista, nad kojima je zatim izvršena smrtna kazna.[4]

Karab. kasarna u kojoj je ostao vodnik Taseli [Tasselli] sa osam karabinijera bila je odmah zatim napadnuta.

Stariji vodnik Pirina i njegovih 11 potčinjenih telefonom su bili obavešteni od strane zabarikadiranih drugova, i, mada je kasarna „Regina Elena" za njih predstavljala sigurno sklonište, nisu oklevali ni trenutak da priskoče u pomoć drugovima u opasnosti, pokušavajući da stignu, naoružani samo karabinima, do kasarne koja se nalazi na suprotnom kraju grada, baš kad se čitavo stanovništvo spremalo da se pridruži ustanicima.

Tek što su prešli nekoliko metara naišli su na prvi otpor, ali, pošto su ga ubrzo savladali, nastavili su put, mada su sa prozora i sa krovova bili obasipani puščanom vatrom.

Neki vojnici bili su ranjeni, ali herojski marš se nije zbog toga prekidao, već je nastavljen do jedne pomoćne kasarne Kr. finansijske straže, gde je stariji vodnik Pirina, pošto su mu gotovo svi ljudi bili ranjeni, smatrao za potrebno da uđe i da pruži otpor do kraja.—

Tu su se karabinijeri i pripadnici Finansijske straže borili dok im nije nestalo municije, zatim su, iznemogli od rana, prekinuli vatru: tek tada su nadmoćnije ustaničke snage savladale ovu šaku heroja i, prodrevši u kasarnu, poklale njene odvažne branioce.

Međutim, oko 13 časova, vojnici koji su ostali u karab. kasarni primetili su da sa svih strana, sa razdaljine od oko 400 m, nastupaju brojne grupe naoružanih ljudi. — Prvobitna odluka je bila da pruže otpor po svaku cenu. U tom cilju su se rasporedili na prvom spratu zgrade, podelivši zadatke. — Pošto su postavili dva puškomitraljeza, jedan su upravili na glavnu ulicu a drugi na ono mesto odakle je dolazilo najviše ustanika. — Postavili su i karabine a pored sebe su stavili sanduke sa ručnim bombama, otvorivši odmah učestalu i koncentričnu paljbu.

[4] Streljano je 9 rodoljuba: Mileta Mitrović, Danilo Joksimović, Boko Dervović, Milan Mališić, Božina Nedić, Božo Lekić, Vukajlo Zečević, Arso Mališić i Aleksandar Arsenijević (vidi navedenu knjigu B. Jovanovića, str. 148).

Osetivši opasnost a i radi zajedničke odbrane, iz kasarni Kr. finansijske straže odmah je stigla sva posada.

Ustanici su tako bili držani na odstojanju čitavo popodne pa se čak ni uveče niti u toku noći nije smanjila žestina vatre iz mitraljeza, karabina i ručnih bombi, koje su obazrivo bacane tek s vremena na vreme.

Međutim, ništa nije bila manja upornost neprijatelja, kod koga su puščanu vatru smenjivali rafali iz automatskog oružja. — Zahvaljujući tami, neki ustanici su se približili, uspevši da kroz prozore ubace u zgradu ručne bombe koje su im karabinijeri odmah izbacivali natrag, tako da su eksplodirale iznad glava protivnika. Već je bilo mrtvih i dosta ranjenih. — Rano u zoru vojnici su primetili da se u zgradi, sagrađenoj pretežno od drveta, pokazuju prvi znaci požara.

Ustanici su u stvari shvatili da vatrom svog oružja ne bi uspeli da izbace hrabre branioce, te su u toku noći polili kasarnu petrolejem i zapalili je.

Nastojeći da svim sredstvima ograniče požar, ali uzalud, vojnici ipak nisu odustali od paljbe i odbrane.

Plamen je potpuno obuhvatio krov, tako da je malo-pomalo počeo da se ruši i da pada baš tamo gde su se nalazili vojnici. — Uprkos tome 18-og u 12 časova nastavljen je uporan i aktivan otpor.

Vatra se međutim toliko proširila da je zahvatila zidove prvog sprata i pošto je jedino stepenište već bilo uništeno, vojnici su rešili da otvore rupu na podu, te su jedan za drugim sišli na donji sprat. — Ali tada je plamen zahvatio čitavu zgradu.

Pred alternativom: umreti u plamenu ili izaći izlažući se sigurnoj smrti, izabrali su drugo.[5]

Bacivši u vatru karabine da ih se neprijatelj ne bi domogao, naoružani pištoljima i poslednjim ručnim bombama, smelo su izašli napolje, gde su odmah bili ranjeni i uhvaćeni od strane divlje horde, oduševljene skupo plaćenim uspehom i žedne krvi.

Tako se završio otpor u Beranama, koji će ostati u našoj istoriji kao jedna među najznačajnijim i najherojskijim epizodama.[6] Ostaci kasarne koji zaslužuju da budu sačuvani u us-

[5] Iz iskaza učesnika, kao i iz italijanskih dokumenata, vidi se da se zarobljenicima nije ništa desilo (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 169; B. Jovanović, n.d., str. 152 i 153).

[6] Misli se na otpor karabinijera. Ostale italijanske snage (bataljon 93. pešadijskog puka divizije „Mesina") nastavile su otpor iz zgrade gimnazije do uveče istog dana, kada su ustanicima predale automatsko

pomeni zahvalnih i vernih sadašnjih i budućih generacija, biće fotografisani a držanje svakog heroja ponaosob biće ispitano i oni će biti predloženi za nagradu koju zaslužuju.

Na beranskom vojnom groblju, slavnim žrtvama odali su poštu drugovi iz borbe, a 21. tek. u Cetinju je održan pomen u prisustvu Ekselencije višeg komandanta, vojnih predstavnika i drugova. — Iza oltara blistala je na suncu pobede jedna reč kao uzvišena sinteza slavnih podviga: „Obbedimo".—[7]

Potpukovnik, komandant
XI bat. Kr. karabinijera
Tomazo Gaudini
[Tomaso Gaudini]

Glavna komanda Kr. karabinijera

Odeljenje službi i situacije
Rim, 27. septembra 1941—XX

Br. 146/97 Pov. prot.
Predmet: Pohvala.—

Ekselencija načelnik štaba vojske, obavešten o primernom držanju Kr. karab. iz Berana za vreme julskog ustanka u Crnoj Gori, izrazio je živo odobravanje za herojsko držanje i privrženost dužnosti kojoj su ovi hrabri vojnici žrtvovali svoje živote.—

General Arm. korpusa
Glavni komandant
Remo Gambeli
[Gambelli]

---

i teško naoružanje. Potpuno razoružavanje ovih snaga izvršeno je 20. jula, kada su, nakon pregovora sa ustanicima, prihvatile bezuslovnu kapitulaciju.

Prema iskazima učesnika, u borbi za Berane poginulo je 70 neprijateljskih vojnika. 30 ih je ranjeno i oko 700 zarobljeno (vidi B. Jovanović, n.d., str 153). Iz izveštaja italijanske Vrhovne komande od 10. avgusta 1941. vidi se da su u Beranama, prilikom ponovnog zauzimanja ovoga grada od strane italijanskih snaga (divizije „Venecija"), oslobođena 604 zarobljena italijanska vojnika (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 169).

[7] „Poslušasmo", tj. izvršismo zadatak.

BR. 136

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. PEŠADIJSKOG PUKA OD 1. SEPTEMBRA 1941. KOMANDANTU DIVIZIJE „RE" O SITUACIJI NA SEKTORU GOSPIĆ[1]

2. PEŠADIJSKI PUK „RE"
Štab

Br. 1721 Poverljivo Vojna pošta 93, 1. septembra 1941-XIX

Predmet: Situacija na sektoru Gospića (izvod)

GOSPODINU KOMANDANTU PEŠADIJSKE DIVIZIJE „RE"

Vojna pošta

U Medaku sadašnja situacija je sledeća:

Naši vonjici su, kao i dosad, poštovani i nema opasnosti od nekog iznenađenja.

U selu, da tako kažem, postoji garnizon s nekoliko hrvatskih žandarma, koji se od 17 časova uveče do idućeg jutra zatvore u kasarni, bojeći se da iziđu napolje. U Medaku nema ustaša.

Došao sam u dodir s jednim glavarom. Radovao se novom stanju stvari, i što se tiče razoružavanja, kazao mi je da će se razoružavanje Srba lako obaviti ali ne i Hrvata, čije porodice imaju dosta oružja. Dodao je da ih ponekad uznemirava ljudstvo koje dolazi iz Divosela (jugoistočno od Gospića).

Stekao sam utisak da bi jedna naša posada u selu Medak mogla lako uspostaviti mir neposredno oko samog sela, a možda i sprovesti razoružanje, pošto u zoni Medak nisam naišao na nepomirljivo držanje.

U Ploči sam zatekao sasvim drukčije stanje.

U tom selu hrvatska država ne uspeva da održi ni mali broj plašljivih žandarma iz sela Medaka, te je selo prepušteno na milost i nemilost svoga stanovništva.

Mnoge su kuće srušene, pravoslavna crkva je veoma oštećena usled bombardovanja, koje je izvršeno za vreme nedavne akcije od strane jedinica generala Lukića.

Zverski progonjeno, stanovništvo je zauzelo *potpuno* nepomirljiv stav.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 31/1—1, k. 82.

Seoski glavar, neki Petković Jure, govoreći o širem okolnom području, izjavio mi je da je pobeglo oko 5.000 osoba, koje su stanovale u razorenim ili zapaljenim selima; oni žive u šumama i neće se vratiti dok postoji hrvatska vlast.

Srbi iz ovog sela nisu voljni da priznaju ni Pavelića niti ma koju hrvatsku vlast. Žale se da su Srbi izbačeni iz svih javnih službi. Želeli bi srpske žandarme u srpskim selima.

Kažu da su prema dokumentima, koji su zaplenjeni ustašama, zaključili da je naređenje o uništenju Srba došlo iz Zagreba.

Pre nekoliko dana — kažu — stiglo je u Lovinac 100 vagona žita iz Zagreba za hrvatski živalj. Žene i deca, koji su prišli da traže žito, bili su ubijeni.

Između raznih divljaštava koje navode najodvratnije je ono da su Srbe prinudili da jedu vlastite oči, koje su im pre toga izvadili.

Nekom trgovcu iz sela Medak oduzeli su 900.000 dinara a onda ga uškopili.

Globa od 40 dinara naplaćuje se od onih koji su Italijane primili u svoje kuće, jer se plaše da će ovi pričati o stanju.

U ovom području nema komunista.

Srbi su bili proganjani jer u početku nisu imali oružja, a docnije su ga primili od Srba iz Bosne.

Između Bosne i Like računaju da je ubijeno 80.000 Srba i još 30.000 na čitavoj teritoriji bivše Jugoslavije.

Kažu da ne učestvuju ni u jednoj organizaciji i da nemaju veze s drugim krajevima gde je izbio ustanak (a puške iz Bosne?).

Imaju životnih namirnica još za mesec dana, pošto su Hrvati odneli sve.

Zamenik poglavnika Mile Budak u jednom govoru održanom u nekom obližnjem selu navodno je kazao: „Kako to da još postoje Srbi".[2]

Nedostaje im sve, a naročito so.

Pošto mi je general Lukić, pre nego što je konačno juče otputovao iz Gospića (otišao je za Karlovac kod 2. armije), preporučio da se postaram za sudbinu onog malog broja hrvatskih vojnika koji su ostali zatvoreni u Udbini, ja sam o tome razmislio i zaključio da to uopšte ne dolazi u obzir. „Ako žele preći, moraju doći sami".

Ne smatram da je potrebno izložiti opasnosti život makar samo jednog mog vojnika i proigrati poslednji adut koji još imam u ruci za postizanje pomirenja, samo radi obezbeđenja

[2] Vidi govor Mile Budaka, ministra u vladi NDH, održan u Kosinju 28. jula 1941 („Hrvatski narod", br. 165 od 29. jula 1941).

povratka hrvatskih vojnika iz Udbine. To će se izvesti drugom prilikom.[3]

Na kraju, Srbi iz Ploče prihvataju pomirenje samo pod jednim uslovom: da zavise u svakom pogledu od Italije, kojoj priznaju zaslugu da nije nikada činila zlo, i koja će vladati pravedno nad Srbima na teritoriji koja je priključena Dalmaciji, ali osuđuju Italiju što nije intervenisala u cilju sprečavanja pokolja koji su izvršili Hrvati.

Objasnio sam naš osobiti pravni položaj tog momenta, i oni su ga prihvatili, ali osećao sam da su moje postavke same po sebi bile manje ubedljive od njihovih jasnih zapažanja.

U Udbini primio sam od komandanta 3. bataljona izveštaj čiju kopiju prilažem, izveštaj zanimljiv u mnogo čemu.[4]

Duševno stanje ovih naoružanih ljudi u suštini je isto kao i kod onih u Ploči, tj. nije moguće ostvariti zbliženje s Hrvatima.

Može se tvrditi da idući iz Gospića prema Udbini nepomirljivost raste prema istoku i da na granici demilitarizovane zone (prelaz koji vodi za Donji Lapac) postoji, pored toga, jedna ozbiljna organizacija, vrlo jaka i dobro rukovođena.[5]

---

[3] Krajem jula, pod rukovodstvom partijskih organizacija u udbinskom srezu, grupe ustanika prekinule su telegrafsko-telefonske veze i zapečile puteve od Udbine prema D. Lapcu, Korenici i Lovincu, tako da je 1. avgusta ustaško-domobranska posada u Udbini bila potpuno odsečena. Drugog avgusta napadnuta je i uništena grupa od desetine ustaša koja je pokušala da se, poštanskim automobilom, probije iz Udbine prema Lovincu. Nakon ove akcije ustaše su se ograničile na odbranu Podlapca i Udbine, dok su okolna sela ostala slobodna, orijentisana na brzo skupljanje i sklanjanje letine. Ustaničke snage, organizovane u pet gerilskih odreda, ograničile su se uglavnom na blokadu ustaško-domobranskih snaga u Udbini i odbranu svojih sela (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 10, 26, 39, 42, 98, 103, 105, 114, 152, 154, 159 i 180; Arhiv VII, stenografske beleške, reg. br. 4/5, k. 2006).

[4] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[5] Odnosi se na teritoriju sreza Donji Lapac koja je bila oslobođena još prvih dana ustanka. Snažne ustaničke snage, organizovane u čete i vodove, odbile su 17—20. avgusta pokušaje Lovinačkog i Gračačkog ustaško-domobranskog zdruga da zauzmu čvorove komunikacija na pravcu Velika Popina—Srb—D. Lapac i Bruvno—Mazin—Kulen-Vakuf i spoje se sa snagama iz Kulen-Vakufa. U ovim borbama je ubijeno, zarobljeno ili ranjeno 23 oficira i podoficira i 189 domobrana, zaplenjena velika količina oružja i ojačan borbeni moral ustaničkih jedinica. Borbama na ovom terenu u početku ustanka rukovodio je Štab gerilskih odreda za Donji Lapac i okolinu, ubrzo nazvan Štabom gerilskih odreda za Liku, koji je 23. avgusta preimenovan u Štab bataljona gerilskih odreda za Liku i potčinjen Štabu Drvarske brigade (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 10, 12, 39 i 42; Arhiv VII, reg. br. 8/2—1, k. 67: izveštaj generala Lukića od 21. VIII 1941; članak Đ. Jovanovića „Ustanak u Južnoj Lici" u knjizi „Ustanak naroda Jugoslavije 1941", knj. 1, Vojno delo, Beograd, 1962).

Ovo je situacija ustanika u zoni kojom sam prošao.

Sutra ću narediti da se izvrši izviđanje na Vrebac s jednom ojačanom četom u cilju upoznavanja toga mesta, koje mislim posetiti odmah posle toga radi daljeg uspostavljanja dodira.

Što se tiče Hrvata, javljam da je danas došao k meni prefekt da mi saopšti o izvesnim incidentima koji su se desili u nekim selima (uključivši i krađu u Medaku), i da mi iznese neke teškoće koje sam ranije uočio i naveo u predašnjim izveštajima.

Razoružavanje Hrvata može se izvršiti u svako doba i sa sigurnošću. Njih je ipak potrebno štititi.

U selima ima oružja (ima ga mnogo). Ako to oružje bude oduzeto stanovništvo će pobeći u Gospić iz straha.

.....

Hrvati su mi kazali da su pokušali na sve načine ubediti Srbe da se mirno povrate, dajući i njima životne namirnice, ali bez uspeha.

Ovo može biti istina. Šteta što je njihovo kajanje zakasnilo pošto su, stvorivši neku teoriju o razbojničkim delima u čemu je taj narod još sirov, možda nepopravljivo kompromitovali u kratkom roku, svojom sopstvenom krivicom, spas i mogućnost postojanja hrvatske države, stvorivši ponor svađama između dveju strana.

.....

KOMANDANT PUKA
PUKOVNIK
F.[6] SODU MILO [SODDU MILLO]

Za tačnost:

NAČELNIK ODSEKA, GENERALŠTABNI POTPUKOVNIK
R. DE FRANČESKO [FRANCESCO]
[Potpis nečitak]

[6] Frančesko (Francesco)

BR. 137

OBAVEŠTAJNI BILTEN KOMANDE PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ OD 2. SEPTEMBRA 1941. O POKRETIMA USTANIČKIH SNAGA U REJONU BILEĆE[1]

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ (48)

„Napred po svaku cenu!“

Povereljivo
(Dvostruki omot)

OBAVEŠTAJNI ODSEK

Br. 1492 Obavešt. prot. V. P. 48/A 2. septembra 1941—XIX

Predmet: Obaveštajni bilten od nula časova do 24 časa 2. septembra 1941—XIX.

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA ALBANIJE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA—OPERAT. ODELJ.
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA—OBAVEŠT. ODELJ.
KOMANDI 208. PEŠAD. PUKA
KOMANDI II GRUPE ALPINACA „VALE“
KOMANDI 48. ARTILJER. PUKA
KOMANDI 164. LEGIJE CRN. KOŠULJA

Kr. prefektura - Kotor[2]
Kabinet
3. sept. 1941
Br. 1381 Kab XII/15

i na znanje M.P.[3]

KR. PREFEKTURI — KOTOR
KOMANDI VOJNOG POMORSKOG SEKTORA — TIVAT
KOMANDI DIVIZIJE „MESINA“
KOMANDI DIVIZIJE „MARKE“
KOMANDI DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“
KOMANDI DIVIZIJE „PULJE“
KOMANDI DIVIZIJE „PUSTERIJA“
KOMANDI TERIT. KR. KARAB. — KOTOR

4-9-1941—XI
Kr. kvesturi
Kotor[4]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/4—4, k. 550.

[2] Pečat prijema

[3] Okrugli pečat: „Kr. prefektura Kotor 2. septembar 41—XIX“.

[4] i [7] Dopisano mastilom.

I — *Pokreti ustaničkih snaga*

Ujutro 29-og primećene su jake ustaničke snage severoistočno od Bileće u odstupanju. U prolazu kroz naselja palili su ih. Tako je gotovo potpuno uništen Prijevor (GS-TR).[5]

Druge ustaničke snage primećene su kako odstupaju u 15 časova prema Kamenici (QG-UM); na njih je otvorio vatru vod tenkova.[6]

II — *Prekidi komunikacijskih linija*

Za vreme probijanja prema Bileći bataljon „Val Peskara" opravio je na putu Viluse—Bileća dva manja prekida.

III — *Spisak ustanika zarobljenih u borbama i streljanih*

Ustanici zarobljeni u akciji na Bileću, koje je predala divizija „Marke", jesu:

1. Nikolić Luka, Radovana i pok. Perović Veruše, 27. god.
2. Inić Milovan, pok. Jovice, 64 godine.
3. Miković Boško, 19 godina.
4. Vidović Milivoj, 29 godina, penzionisani oficir, Srbin — svi sada u zatvoru u Herceg-Novom.

Rađević Nikola, 40 godina, smešten u bolnici u Meljinama pošto je ranjen.

Zavedeni u kartoteku
5/9 Pl[7]

IV — *Spisak streljanih ustanika po presudi Vojnog suda. Negativan.*

V — *Spisak učesnika u ustanku koji su uhapšeni i predati Vojnom sudu.* Negativan.

---

[5] i [9] Noću 28/29. avgusta hercegovačke čete narodne vojske, pod rukovodstvom Oblasnog štaba za Hercegovinu, i crnogorski Banjsko-vučedolski bataljon ušli su u Bileću. Domobranska posada (dva bataljona), sa ostacima posade s. Plane (koju su pomenute ustaničke snage razbile 28. avgusta), povukla se u bileći vojni logor. Razni buržoaski elementi, nosioci velikosrpske politike, zagriženi šovinisti, iskorišćavajući ustaške zločine nad srpskim življem u Hercegovini, poveli su izvesne grupe u pljačku, paljenje i ubijanje po muslimanskim selima u okolini Bileće, nastojeći da borbu protiv okupatora i kvislinga skrenu na kolosek bratoubilačke borbe. Komunisti, i pored više pokušaja, nisu uspeli da sasvim onemoguće huškački i razbijački rad šovinističkih elemenata i da spreče zločine nad muslimanskim življem (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 72, 98, 183 i 204).

[6] To su snage o kojima je reč u prethodnom objašnjenju, a koje su, usled prodora italijanskog bataljona „Val Peskara", bile prinuđene da se povuku iz Bileće.

VI — *Spisak sumnjivih lica uhapšenih radi proveravanja.* Garnizon Gruda 4. — Još ne raspolažemo imenima.

VII — *Spisak uhapšenih osoba radi provere i puštenih.* Negativan.

VIII — *Spisak upućenih u koncentracione logore.* Negativan.

IX — *Spisak talaca.* Negativan.

X — *Spisak sumnjivih lica.* Negativan.

XI — *Ukupno sakupljeno oružje od početka operacija.*

Italijansko:

— mitraljeza „Breda“	4
— puškomitraljezi	7
— puške	7
— kutije za nošenje municije	12
— postolja tronožna za 81 mm	1
— ručne bombe	33
— signalni pištolji	3

. . .[8]

XII — *Ukupno sakupljeno oružje u zoni sadašnjeg razmeštaja*

Kao gore.

XIII — *Ukupno sakupljeno oružje u toku dana za koji se izveštaj podnosi.*

— puške i karabini jugoslovenski	11
— cev za mitraljez	1
— artiljer. munic. 100	19
— nekompletne nišanske sprave za top većeg kalibra	2
— gas-maska	1

XIV — *Razno:*

Stanovnici Bileće, koji su tražili pomoć od naših trupa, kažu da treba imati na umu da su stanovnici svih staleža koji su ostali u mestu, manje ili više, učestvovali neposredno u us-

[8] Izostavljen je spisak ostalog sakupljenog oružja (neitalijanskog porekla).

tanku, koji je izbio zbog mržnje Srba prema Hrvatima i muslimanima,[9] a naročito zbog mržnje prema garnizoniranim hrvatskim trupama.

KOMANDANT DIVIZIJSKI GENERAL
(G. PEDRACOLI)

Za tačnost prepisa
Načelnik štaba ppukovnik
(A. Bertorele)
A. Bertorele

M.P.

BR. 138

IZVEŠTAJ KOMANDE DIVIZIJE „SASARI" OD 2. SEPTEMBRA 1941. KOMANDI 6. ARMIJSKOG KORPUSA O STANJU U GRAČACU I KIJEVU I O SASTANKU ČETNIČKIH PRISTALICA U SELU PAĐENIMA KOD KNINA[1]

ODSEK OPERACIJA I SLUŽBI
798/ob.

POVERLJIVO
DVOSTRUKI OMOT

Vojna pošta 86 2/IX/941—XIX

Dnevni izveštaj.—

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

Vojna pošta 89

GRAČAC

U naselju Gračac život se polako normalizuje; vratile su se mnoge žene, deca i starci; zapaža se veliko nepoverenje kako od strane Hrvata tako i od strane Srba.

Hrvati i Srbi i dalje se javljaju Komandi garnizona, tražeći pomoć i zaštitu.

1. tekućeg, oko 9 časova, pukovnik **Bišćan**[2] sa delegacijom hrvatskih oficira otišao je u Komandu garnizona da

[1] Koncept izveštaja (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/1—1, k. 654.

[2] Maksimilijan Bišćan, zapovjednik ustaško-domobranske posade u Gračacu.

bi pukovniku Salvatoresu[3] izručio svoj pozdrav i pozdrav hrvatskih trupa koje odlaze.[4]

Pukovnik Salvatores se oprostio od pukovnika Biščana i od hrvatske vojske.

U 11,45 pukovnik Salvatores je otišao na žel. stanicu da bi pozdravio trupe koje odlaze.

Jedna četa hrvatskih vojnika odala je počast. Snage koje su otišle broje 1100 ljudi.

KIJEVO:

Patrole 151[5] raščistile su teren između naselja Kijevo i Polača obišavši Milivojević, Lazić, Mirković, Radinović, Čeko, Turić i Vujić. Nisu zapazile ništa značajno. Naše jedinice bile su srdačno primljene.

Stanovništvo je obavestilo naše oficire o zverstvima koja su počinili Hrvati, među koja se ubraja 48 ubistava.

Naši oficiri su naredili starešinama sela da opomenu stanovništvo i da izvrše makar i najmanji upad prema Kijevu ili Polači.[6] U visini Lokve (put Knin — Vrlika) patrole su primetile dve urvine, koje su nastale gotovo sigurno eksplozijom mine. Nepoznata lica su takođe pokušala da prekinu put Knin — Vrlika (na mestu Kikića mlin), na delu koji je vojna inženjerija već bila popravila.

KNIN:

Danas su se u Pađenima sastale glavne starešine sela Like, doline Zrmanje i iz Pađena.[7]

---

[3] Umberto Salvatores, komandant 6. bersaljerskog puka.

[4] Povlačenje ustaško-domobranskih jedinica iz Gračaca izvršeno je na osnovu sporazuma od 26. avgusta 1941, između predstavnika italijanske vojske i vlade NDH u vezi sa okupacijom demilitarizovane zone (vidi dok. br. 130).

[5] Reč je o 151. puku divizije „Sasari".

[6] U originalu „... hanno ordinato ai capi villa di diffidare le popolazioni e fare la benché minima incursione..." Pošto su se u Kijevu tada nalazile italijanske jedinice (vidi tom V, knj. 32, dok. br. 19), verovatno se htelo reći da starešine sela opomenu stanovništvo da ne vrši ni najmanji upad prema Kijevu ili Polači.

[7] Ceo sledeći tekst, do kraja dokumenta, u originalu je precrtan i umesto njega na margini je mastilom dopisano: „Složno su izrazili želju da se stanje normalizuje onako kako su odlučile italijanske vlasti. Bile su odsutne starešine iz Golubića, Strmice i Bos. Grahova. Situacija u ovoj zoni još nije jasno određena; detaljno ću je opisati čim budem imao tačne podatke. Reklo bi se, međutim, da su u Drvaru izražene komunističke tendencije, jer izgleda da se starešine iz Drvara nikako ne slažu sa starešinama koje se danas nalaze u Pađenima".

Pošto ih je poznata ličnost dr Novaković upoznala sa merama italijanske vlade, istog su izabrali za svoga predstavnika.[8]

Pomenuta ličnost mi je saopštila da čitavo stanovništvo gore pomenutih zona želi da se vrati svojim kućama i radi.[9]

Međutim predao mi je jedno pismo upućeno eksel. komandantu Armije, kojim srpsko stanovništvo traži, ako je moguće, da se ukloni hrvatski poverenik pri Armiji, a ako nije, želeli bi da imaju i jednog svog predstavnika.

Pomenuto pismo predaću lično generalu De Blaziju.

Što se tiče zone Bos. Grahovo—Drvar, uskoro ću poslati izveštaj, tj. čim se vrate izvesni ljudi koji su otišli tamo radi prikupljanja obaveštenja, s obzirom da su danas bili odsutni predstavnici sela Golubić i Strmica.

GENERAL KOMANDANT DIVIZIJE
Furio Montičeli [Monticelli]

BR. 139

PROGLAS KOMANDE 2. ARMIJE OD 7. SEPTEMBRA 1941. O PREUZIMANJU VOJNE I CIVILNE VLASTI U DEMILJTARIZOVANOJ ZONI NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE[1]

ZAPOVJEDNIŠTVO 2. ARMEJE

Proglas pučanstvu

U smislu sporazuma postignutih sa Vladom Nezavisne Države Hrvatske, preuzimam današnjim danom vojničke i građanske ovlasti na područjima ograničenim:[2]

Sa sjevera: rijekom Kupom između Osilnice (isključene) i Zdihova (uključenog).

---

[8] O protivnarodnom radu dr Nike Novakovića Longe i ostalih velikosrpskih elemenata Kninske krajine i Like vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 13, 66, 70 i 77; tom V, knj. 1, dok. br. 14, 20, 21, 22 i 24.

[9] O razlozima privremene krize ustanka na tom području vidi dok. br. 87, objašnjenje 4; tom IV, knj. 1, dok. br. 77: Izveštaj komandanta Drvarske brigade od 2. septembra 1941. Oblasnom komitetu KPJ za Bosansku krajinu.

[1] Original (štampan kao plakat, latinicom, na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) u Arhivu VII, reg. br. 30/4—10, k. 220. Redakcija objavljuje prevod (izvršen u Komandi 2. armije) koji je štampan uporedo sa italijanskim tekstom.

[2] Vidi dok. br. 130.

Sa zapada: crtom: Osilnica (isključena) — Mrzla Vodica (isključena) — Bakarac (uključen) — Jadranska obala do Grude (talijanska Dalmacija i Gruda isključena).

Obuhvaćeni su otoci Pag, Brač, Hvar, Sv. Klement, Šćedro, i manji južno od poluotoka Pelješca.

S juga: crtom: Gruda (isključena) — Grab (uključen) — Viluse (uključene) — Podvrš (uključen) — Crkvice (uključene) — Troglav (k. 1415).

Sa istoka: crtom: Troglav (k. 1415) — Bjelašnica (k. 1687) — Slivlje — Previja (k. 1804) — Lisac (k. 1497) — Prenj Pl. (k. 2102) — k. 2074 — Ljubuša Pl. (k. 1797) — Malovan d. — Dragnić (isključen) — k. 1049 — Golija Pl. (k. 1891) — k. 1634 — Šator Pl. (k. 1872) — k. 1650 — k. 1264 — Mali — Brotnja k. 1611 — Ruda poljana — k. 1616 — k. 1212 — Pleševica Pl. (k. 1640) — Prijeboj (isključen) — Plitvički Ljeskovac — Raskrižje (k. 777) — Gredoviti (k. 787) — Hum (k. 863) — Tounj — Zdihovo.

Sva mjesta uključena.

Podređene mi čete brinuti će se za obranu gore navedenih područja protiv zajedničkog neprijatelja: u tu svrhu one će poduzeti potrebne mjere radi vlastite sigurnosti i za očuvanje javnoga reda.[3]

Sve Hrvatske građanske oblasti gore ograničenog predjela podređene su zapovjedničtvu Talijanske vojničke vlasti koja se koristi suradnjom Hrvatskoga glavnog povjerenika, a ovaj ima svoje sjedište kod Zapovjedničtva 2. Armeje.

Sve hrvatske čete razmještene unutar istog predjela podređene su Zapovjedničtvu 2. Armeje.

Ne dvojim da će građansko pučanstvo i hrvatski službenici, svijesni ciljeva zajedničkog probitka, kojima teži Talijanska vojnička vlast, biti voljni pružiti joj svoju potpunu suradnju, brižljivo izvršujući sve naloge koje će od nje primati.

Ako bi se ipak našlo takovih neodgovornih ili zlonamjernih pojedinaca koji svojim djelima bilo kako sprječavaju rad Talijanske vojničke vlasti, čvrsto sam odlučen da poduzmem najteže mjere, radi njihovog suzbijanja.

---

[3] Dopisom br. 580 od 22. septembra 1941. Obće upravno povjereništvo kod 2. armije izvestilo je sve velike župe NDH da je „radi teškog saobraćaja sporazumno uključeno u obalnu zonu i Gacko, koje sada osiguravaju talijanske čete" (Arhiv VII, reg. br. 29/6, k. 156).

Svi oni koji su iz kojega god razloga napustili svoju zemlju, pozivaju se da se vrate svojim kućama. Talijanske im Oružane Snage jamče za njihovu sigurnost, za slobodu i za imovinu njihovu.

7. rujna 1941 — XIX.

General
Armejski Zapovjednik
VITTORIO AMBROSIO

ZAPOVJEDNIŠTVO 2. ARMEJE

MI GENERAL ARMEJSKI ZAPOVJEDNIK
Ambrosio Cav. di Gr. Cr. Vittorio
U SMISLU SPORAZUMA POSTIGNUTIH SA VLADOM
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

NAREĐUJEMO:

Čl. 1.

Tkogod drži vatreno oružje, streljivo ili praskave tvari, dužan je predati ih u roku od četrdeset i osam sati najbližem Talijanskom vojničkom zapovjedničtvu.[4]

Nakon minulog roka iz prednje stavke, tkogod bude zatečen u posjedu vatrenog oružja, streljiva ili praskavih tvari, kazniti će se smrću strijeljanjem.

Ako se oružje, strijeljivo ili praskave tvari pronađu u kućama za stanovanje, za djelo će odgovarati glavar one obitelji, kojoj dotični stan pripada.

Čl. 2.

Tkogod ugrožava sigurnost Talijanskih oružanih snaga, ili počini djela [ugrožava]nja javnog reda, kažnjava se strijeljanjem.[5]

Ista kazna će se primjeniti na svakoga, tko počini koie od kažnjivih djela navedenih u prednjoj stavci, ako je iz djela proizašlo teško poremećenje javnog reda.

---

[4] Dopisom 2. armije br. A.C 1601 od 7. septembra 1941. potčinjenim jedinicama naređeno je da se „oružje, municija i eksplozivi, vlasništvo hrvatske vojske, koje su zaplenili ustanici a povratila italijanska odeljenja, moraju... predati hrvatskoj vojsci čiji predstavnici treba da dokažu vlasništvo nad oružjem" (Arhiv VII, reg. br. 3/3. k. 663).

[5] Pomenutim dopisom Komande 2. armije naređeno je da se iste sankcije primenjuju „i za eventualna dela protiv bezbednosti hrvatskih oružanih snaga" (Arhiv VII, reg. br. 3/3, k. 663).

Čl. 3.

Tkogod ugrožava sigurnost Talijanskih oružanih snaga, ili počini djela smjerajući na oštećenje veleobrtnih ili željezničkih naprava, ili na bilo kakvo poremećenje pravilnog rada javnih poduzeća, kažnjava se smrću strijeljanjem.

Čl. 4.

U prednjim člancima predviđena kažnjiva djela presuđivati će izvanredni vojnički sudovi, pred koje će se krivce bezodvlačno izvesti.

Sudovi se sastavljaju, od slučaja do slučaja, po naredbi Zapovjednika posade, na čijem je području kažnjivo djelo počinjeno; a sastoje se od tri časnika Talijanskih oružanih snaga u činu ne ispod satnika, koje određuje isti Zapovjednik.

Najviši po činu ili, kod jednakih po činu, najstariji među određenim časnicima djelovati će kao predsjednik.

Zapovjednik koji određuje sastav suda, imenuje jednog nižeg časnika Talijanskih oružanih snaga, za vršenje dužnosti javne obtužbe, te jednog časnika istih snaga, za vršenje dužnosti tajnika.

Čl. 5.

U postupku pred sudom označenim u prednjem članku okrivljeni ima zaštitu jednog branitelja, kojega si može sam izabrati između nižih časnika Talijanskih oružanih snaga. Ako si ga sam ne izabere, imenovati će mu branitelja ureda radi predsjednik suda.

Osuda je bezodvlačno izvršiva.

Čl. 6.

Talijanski vojnici, određeni za stražarsku službu radi čuvanja sigurnosti Oružanih snaga ili javnog reda ili javnih poduzeća, upotrebiti će oružje protiv svakoga, tkogod bude zatečen na djelu vršenja bilo kojega od kažnjivih čina predviđenih u člancima 2 i 3, a isto tako i protiv svakoga onog, koji bude zatečen, u noćno doba, bez opravdanog razloga, uz željezničke pruge ili u neposrednoj blizini vojničkih naprava ili građevina od javne važnosti.[6]

---

[6] Dozvola za upotrebu oružja, u navedenim slučajevima, data je i domobranskim vojnicima (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/3, k. 663).

Čl. 7.

Zabranjene su, do daljne odredbe, svečanosti pučkog značaja, ili inače kakova sakupljanja ili sastajanja na mjestu javnom ili javnosti pristupačnom. U iznimnim slučajevima, svečanosti mogu biti dozvoljene od Zapovjednika posade.

Zapovjednici posada su isto tako ovlašteni, da zabrane održavanje sajmova na područjima njihove prostorne nadležnosti, ako nalaze da je takva zabrana potrebna iz razloga javnog reda ili radi vojničke sigurnosti.

Čl. 8.

Nitko se ne može udaljiti iz svojega običajnog boravišta, ako nema u tu svrhu izdane mu propustnice od strane Zapovjednika posade.

Čl. 9.

Ustanovljuje se zabrana izlaženja na ulicu od 22 sata do 5 sati.

Za trajanja ove zabrane mogu izlaziti samo liječnici, primalje i svećenici vjera priznatih u državi Hrvatskoj, ali i oni samo s razloga vršenja službe njihovog zanimanja ili zvanja, a i to samo ako imaju u tu svrhu izdanu im propustnicu od strane zapovjedničtva posade najbližeg mjesta.

Zapovjednici armejskih korpusa ovlašteni su mijenjati granice zabrane izlaženja na ulicu, u pogledu velikih stanbenih središta, vodeći računa o općem stanju i o mjestnim potrebama.

Čl. 10.

Zabranjen je, danju i noću, promet motornih kotača i automobilskih vozila kojega god uzorka, izuzev one, kojima je izdano posebno ovlaštenje od strane Zapovjednika posade.

Ovlaštenja se izdaju, od slučaja do slučaja, strogim mjerilom i važnošću samo jednokratnom.

Automobilska vozila sa prometnim ovlaštenjem moraju imati naročitu oznaku, koju propisuju nadležna zapovjedničtva armejskih korpusa.

Čl. 11.

Tkogod prekrši odredbe članaka 7, 8, 9 i 10, kažnjava se, ako djelo nema obilježje težega kažnjivog čina, zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

Djela predviđena u člancima 7, 8, 9 i 10 imaju za posljedicu bezodvlačni zatvor; nadležnost za suđenje o njima spada na vojnički ratni sud 2. Armeje.

Čl. 12.

Ovaj proglas se objavljuje izvještajem na pločama općinskih ureda, te stupa na snagu danom objave.

BR. 140

NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 7. SEPTEMBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA DA PREDUZMU MERE RADI SPREČAVANJA NAPADA NA VOJNE PATROLE[1]

V.P. 10. 7. 9. 1941 — XIX.

OD KOMANDE 2. ARMIJE — Operativnog odeljenja

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA	
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA	
KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA	dalekopisačem
KOMANDI 1. BRZE DIVIZIJE	ručnim fonogramom
i radi znanja:	
KOMANDI BRZOG ARMIJSKOG KORPUSA	dalekopisačem
UPRAVI INTENDANTURE 2. ARMIJE	

8432. Ovih poslednjih dana u Sloveniji su naše patrole za zaštitu pruge i male grupe naših vojnika u službi upadale u zasede i pretrpele gubitke. Ispostavlja se da nikakav gubitak nije nanet neprijateljima koji se određuju kao nepoznati. Činjenice dokazuju pravo pravcato iznenađenje naših elemenata i oskudnost snaga naših patrola. U cilju izbegavanja sličnih slučajeva i brzog sprečavanja napada hoću da se primene sve mere koje se pokazuju kao potrebne na osnovu razvoja lokalne situacije čije je stalno praćenje dužnost komandi, čak i manjih. Izdati stoga naređenje da se pojačaju patrole gde je potrebno skrećući pažnju na ono što sam propisao okružnicom 3400 — (Br. 8 — slovo D) od 23 aprila o.g.[2]

GENERAL AMBROZIO

— Original je u fasciklu AR 13, naređenja Armije.[3]

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/4a—1, k. 76.

[2] Pomenutim stavom okružnice br. 3400 predviđa se da trupe vrše česte pokrete da bi se stanovništvu pokazalo da su uvek spremne i svuda prisutne (vidi Arhiv VII, reg. br. 5/1, k. 77).

[3] Ta rečenica je dopisana olovkom.

BR. 141

OBAVEŠTENJE KOMANDE DIVIZIJE „TARO“ OD 10. SEPTEMBRA 1941. PREFEKTURI U KOTORU O REZULTATIMA ISTRAGE POVODOM NAPADA NA GARNIZON GRAHOVO[1]

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „TARO“ (48)
„Napred po svaku cenu“
Obaveštajni odsek Poverljivo
(dvostruki koverat)

Br. prot. 1613/Obavešt.

V.P. 48/A, 10. sept. 1941—XIX

Predmet: Obaveštajni bilten od 0—24 č. dana 10. sep. 1941-XIX.

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA ALBANIJE
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA — Oper. od.
KOMANDI XIV ARM. KORPUSA — Obavešt. od.
KOMANDI 207. PEŠADIJSKOG PUKA
KOMANDI 208. PEŠADIJSKOG PUKA
KOMANDI 48. ARTILJERIJSKOG PUKA
i na znanje [Paraf: Skaselati]
KR. PREFEKTURI KOTOR
KOMANDI VOJNOG POM. SEKTORA TIVAT
KOMANDI DIVIZIJE „MESINA“
KOMANDI DIVIZIJE „MARKE“
KOMANDI DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI“
KOMANDI DIVIZIJE „PULJE“
KOMANDI DIVIZIJE „PUSTERIJA“
TERIT. KOMANDI KR. KARABINIJERA KOTOR

KR. PREFEKTURA KOTOR[2]
Sekretarijat
11. sept. 1941—XIX
br. 1794 Sekr. XII—15

1.) *Jačina — razmeštaj i pokreti ustaničkih snaga* — ništa.
2.) *Prekidi komunikacionih puteva* — ništa.
3.) *Poimenični spisak ustanika koji su zarobljeni u borbi i odmah streljani* — ništa.
4.) *Poimenični spisak ustanika koji su streljani po presudi Vojnog suda:* ništa.
5.) *Poimenični spisak učesnika u pobuni koji su uhapšeni i predati Vojnom sudu:*[3]

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 9/4—1, k. 550.
[2] Pečat prijema.

— Milović Petar, pok. Sima i Milice Vujačić, rođen 8/4/1906. u Grahovu — tamo nastanjen, bivši narednik-vodnik jugoslovenskog vazduhoplovstva — oženjen sa Siriščević Marijom — pravoslavne veroispovesti.

Iz saslušanja proizlazi da je po naređenju dvojice ustanika, Kovačević Spasoja i Milović Marka, sa ženom morao ići za ustanicima u brda gde je bilo već okupljeno nekih dvadeset porodica ustanika, među kojima porodice: Deretić Mato — Vukasović Drago — Deretić Stanko — Milović Sava — Milović Tripko — Milović Đoko — Milović Dušan — Milović Mirko — Milović Marko — Milović Mato — Milović Đuro — Milović Petar — Milović Kosto — Deretić Božo — Milović Nikola — iz Petkovića.

Svi su bili pod zapovedništvom Save Mizara iz Nudola i razmešteni su duž padine brda, gde je pripremljena odbrambena linija i gde su naoružani samo dežurni, jer za sve nije bilo dovoljno oružja. Potvrđuje da je vođa naredio seljacima (izgleda iz Bara — FP—VK) da vrše prekide na drumu Pod Han — Grahovo.

Izgleda da su napad na garnizon Grahovo izvršile 3 ustaničke bande, i to od onih iz Grahova, Gornjeg Polja i Strekanice. Ttvrdi da su u napadu na Grahovo učestvovala sva imenovana lica, zajedno sa Kujačić Mirkom iz Nudola, i da je njegov vod bio pod zapovedništvom Milović Goluba Đorđa, koji je ranjen za vreme napada.[4]

Sa razoružanjem garnizona svi ustanici su se naoružali.

Dva dana kasnije Sava Mizara organizuje u Gornjem Polju napad na garnizon Viluse,[5] koji je izvršen sledećeg dana. Tom prilikom Milović Petar primio je komandu jednog voda u jačini od 24 čoveka, naoružanih puškama a po koji i bombama. Pominje imena nekih ljudi svoje čete kao: Deretić Stanko — Deretić Vidak — Milović Rifko — Milović Mato — Milović Blažo — Milović Novica.

Tvrdi da se posle neuspeha pretrpljenog od ustanika u Vilusama jedan deo ustanika sklonio u šume a drugi su se vratili porodicama.

Daković Dušan, pok. Marka i pok. Stoje Gluković, rođen ? februara 1889. u Grahovu — tamo nastanjen — gostioničar-hotelijer — pravoslavne veroispovesti.

Tvrdi da je na dan napada na kasarnu bio u svojoj kući u blizini Grahova, i da se nalazio u Grahovu na dan napada na Viluse.

---

[3] i [6] Na margini originala, duž čitavog teksta pod tačkom 5 i 15, olovkom je povučena linija i dopisano: „Kvestura—S[kaselati]".

[4] O napadu na Grahovo vidi i dok. br. 82 i 141.

[5] Vidi dok. br. 82.

Finansijski stražari — paroh iz Grahova i Milović Petar tvrde da je učestvovao u napadu na kasarnu u Grahovu. Milović čak napominje da je bio član bande koju je predvodio Savo Vujačić.

— *Daković Vojin,* Dušana i Jane Dragonić, rođen u Grahovu 20/8/923, tamo nastanjen — student — pravoslavne veroispovesti. Reč je o sinu gostioničara.

Kao i otac, tvrdi da nije učestvovao u napadu na Grahovo i Viluse. Njega terete iste optužbe kao njegovog oca.

— *Kujačić Mirko,* Jovana i Marice Plamenac, rođen u Kolašinu (Crna Gora) 2/6/1901 — nastanjen u Nudolu — oženjen — pravoslavne veroispovesti — slikar.

U svojim iskazima tvrdi da je bio u Grahovu sutradan posle napada da bi pomogao ocu u nezi ranjenika i da bi radio na izmirenju.

Finansijski stražari — paroh iz Grahova i Milović Petar tvrde da je pomenuti aktivno učestvovao u napadu na kasarnu.

— Iz iskaza Milović Petra proizlazilo bi da su braća Jakšić Pejo, Jakšić Stevo i Jakšić Vidak — svi iz Grahova — prijavljeni 12/8. vojnom sudu, aktivno učestvovali u napadu na garnizone Grahovo i Viluse pod komandom ustaničkog vođe Save Vujačića.

— *Bosnić Ilija,* Mitra i Vuković Stane, rođen u Bešviću (Petrovac) 29/4/1920, sa stanom u Škaljarima (Kotor), neoženjen — student — uhapšen po prijavi peš. divizije „Mesina", akt 2340/S.I. od 1. o.m. pod optužbom za komunističku propagandu, učestvovanje u napadu na kasarnu Kr. finansijske straže u Rijeka—Reževići, gde su italijanski vojnici ranjeni i zarobljeni, i za organizovanje oružanih napada na naše vojnike.

6.) *Poimenični spisak sumnjivih lica pritvorenih radi proveravanja:* ništa.

7.) *Poimenični spisak pritvorenih radi proveravanja i puštenih:* ništa.

8.) *Poimenični spisak lica upućenih u koncentracione logore:* ništa.

9.) *Poimenični spisak talaca* — ništa.

10.) *Poimenični spisak osumnjičenih lica.*[6]

— Po prijavama podnetim dnevnim izveštajem br. 24 peš. divizije „Kačatori dele Alpi" — obaveštajnim biltenom od 8. o.m. pešadijske divizije „Mesina" — obaveštajnim biltenom br. 35 II alpinske grupe „Vale" — povećao se spisak članova ustaničkih bandi za hapšenje, koji su

napali na garnizon u Grahovu i prema podacima do danas to su sledeći:

— Kovačević Sava	iz Nudola	— komandant
— Kovačević Stanko	iz Grahova	— inženjer, zam. komandanta
— Kovačević Pavle	iz Grahova	— brat inženjera
— Kovačević Miloš	iz Grahova	— seljak, komandir čete
— Kovačević Stevan	iz Grahova	— učitelj, „ „
— Kovačević Spasoje Gojka,	iz Petkovića	— ustanik
— Milović Ilija	iz Grahova	— predsednik opštine
— Milović Petar	iz Grahova	— biv. vazduhopl. podoficir
— Milović Mirko	iz Grahova	— brat obućara
— Milović Milka	iz Grahova	— vođa ženske komunističke organizacije
— Milović Žarko Gavrila	(Grahovo)	— student
— Milović Paula Gavrila	(Grahovo)	— komunistkinja-špijunka
— Milović Stojan	Tripka—Petkovići	— ustanik
— Milović Marika	iz Zagalja	— seljak ustanik
— Milović Milan Grazić	iz Petkovića	— seljak ustanik
— Milović Mirko	iz Zakurjaja	— ustanik
— Milović Stevan	iz Petkovića	— ustanik
— Milović Savo	iz „	— „
— Milović Tripko	iz „	— „
— Milović Gojko	iz „	— „
— Milović Dušan	iz „	— „
— Milović Mato	iz „	— „
— Milović Đuro	iz „	— „
— Milović Petar	iz „	— „
— Milović Kosto	iz „	— „
— Milović Rade	iz „	— „
— Milović Nikola	iz „	— „
— Milović Marko	iz „	— „
— Milović Rifko		— „
— Milović Mato		— „
— Milović Blažo		— „
— Milović Golub Đorđa		— komandovao jednim vodom
— Milović Marko	iz Zakurjaja	— ustanik
— Vujačić Savo	iz Grahova	— drvodelac — ustanik
— Vujačić Vukašin	iz „	— seljak ustanik
— Vujačić Jevto	iz „	— seljak ustanik
— Vujačić Marko	iz Nikšića	— advokat
— Vujačić Mirko, sin Cete		— seljak ustanik
— Bulajić Georgije, sin M.	iz Grahova	— ustanik
— Bulajić Mirko, Save	iz „	— ustanik organizator
— Bulajić Vladimir, sin R.	iz „	— seljak — ustanik
— Daković Dušan	iz „	— gostioničar — ustanik
— Daković Voja	iz „	— student — ustanik
— Daković Jana	iz „	— ženska organizatorka

— Deretić Mato	iz Zakurjaja	— ustanik
— Deretić Stanko	iz Zakurjaja	— ustanik
— Deretić Vidak	iz „	— ustanik
— Deretić Božo	iz Petkovića	— ustanik
— Jakšić Pejo	iz Grahova	— ustanik
— Jakšić Vidak	iz Grahova	— ustanik
— Jakšić Stevo	iz „	— ustanik
— Kujačić Mirko Jovana	iz Nudola	— slikar — ustanik
— Perović Ivo	iz Nikšića	— šofer „
— Bošković Mirko	iz Grahova	— mesar „
— Lazović Dušan	iz Grahova	— berberin — ustanik
— Banićević Đoko	iz „	— žandar. narednik
— Bigović?	iz „	— žandarm
— Stričević Marija udata Milović		— žena biv. podoficira
— Vukmirović Mitar, sin T.		— seljak — ustanik
— Lazović Andro		— „ „
— Lazović Dušan		— „ „
— Vuksanović Drago	iz Zakurjaja	— ustanik

11.) *Ukupno prikupljeno oružje od početka operacija*
— Isto kao u prethodnom izveštaju (obaveštajni bilten od 8/9/41);

12.) *Ukupno prikupljeno oružje u zoni sadašnjeg razmeštaja:* Kao gore.

13.) *Ukupno prikupljeno oružje na dan na koji se odnosi izveštaj:* ništa.

14.) *Razno:* ništa.

Divizijski general komandant
(G. Pedracoli)

Za tačnost prepisa
za nač. štaba potpukovnika
(A. Bertorele)
Major šef odseka operacija i službi
(E. Orioli)
M.P. **Orioli**

BR. 142

DOPIS PREFEKTA KOTORA OD 14. SEPTEMBRA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O PRIKUPLJENIM OBAVEŠTENJIMA U VEZI SA ORGANIZACIJOM USTANKA U ZONI GRAHOVA[1]

K. 550, 50/1

Kopija

KR. PREFEKTURA KOTOR

Br. 1890—Kab. Kotor, 14-IX-1941—XIX

Predmet: Poverljiva obaveštenja

Poverljivo — Dvostruki omot

GUVERNATORATU DALMACIJE

— Kabinet — *Zadar*

KVESTORU *Kotor*

Prema prikupljenim vestima i obaveštenjima proizlazi da je organizacija ustanka u zoni Grahova[2] bila pripremljena na Bijeloj Gori pod rukovodstvom Stanka Kovačevića — inženjera (diplomirao u Italiji a nastanjen u Grahovu) i Sava [Kovačevića] Mizara — seljaka, nastanjenog u Nudolu. — U to vreme Kovačević Stanko je vršio funkciju prevodioca pri detašmanu Kr. karab. u Grahovu i pošto je najbolje poznavao našu situaciju tražio je dozvole za Cetinje koje je, međutim, koristio za odlazak na Bijelu Goru gde se sigurno sastajao sa ostalim vođama pokreta.[3]

Iz Grahova je obično bio odsutan 3—4 dana; na Bijeloj Gori su se sastajali u dvema pećinama koje tamo postoje.

Za vreme njegovog odsustva zamenjivala ga je gospođa Milović Marija, rođena Siriščević, žena bivšeg podoficira bivše jugoslovenske avijacije, koja je saznala za ove odlaske Stanka Kovačevića i o tome je izvestila brigadira kr. karab.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 50/1, k. 550.

[2] O ustanku u zoni Grahovo i akcijama na italijanske garnizone u Grahovu i Vilusima vidi dok. br. 82 i 141.

[3] Stanko Kovačević je u to vreme bio član Mesnog komiteta KPJ za Grahovo i, po zadatku Komiteta, radio kao tumač kod karabinijera u Grahovu.

Početni rad se sastojao u prikupljanju oružja i hrane koja je navodno koncentrisana u kući braće Jakšić iz Grahova.

Prikupljanje oružja mora da je bilo olakšano i činjenicom da su se po kapitulaciji jugoslovenske vojske gotovo svi vojnici vratili svojim porodicama ponevši sobom i oružje koje im je bilo dodeljeno.

Vršena je takođe i vrlo aktivna propaganda za prilaženje pokretu, koja je imala neposrednog efekta s obzirom da je stanovništvo Grahova i obližnjih zaselaka u celini komunističko sa izuzetkom nekoliko lica. — Stoga nije pogrešno reći da je tu učestvovalo celokupno stanovništvo i da su žene i dečaci prenosili hranu i municiju. — Međutim, komunistička komanda je i dalje ostala u Bijeloj Gori.

Izgleda da su obrazovane tri grupe za akciju na Grahovo, i to: Grahovo, Gornje Polje i Strekanica.

Sve porodice iz Grahova bile su primorane da napuste selo i da se sklone u planinu.

Pred kaznom smrti ista sudbina je snašla i ono malo ljudi koji nisu nameravali da pristupe pokretu; čak izgleda da je sastavljena jedna lista ljudi koje treba likvidirati.[4]

Ustanici su se rasporedili duž planinskih padina gde su pripremili odbrambenu liniju a gde su bili naoružani samo dežurni, jer od samog početka oružja nije bilo dovoljno a rukovodioci su računali na ono oružje koje bi mogli da pokupe pri napadu na vojni garnizon. — Po naređenju rukovodilaca seljaci su izvršili prekide na putevima duž puta Pod Han — Grahovo sa ciljem da se garnizonu onemogući hitno dobijanje pojačanja.

Kako je izvršen napad, otpor i kapitulacija — to je već dovoljno poznato iz raznih izvora.

Međutim, može se dodati da je pokret dobio široku pomoć, jer je odmah posle naše okupacije, meseca aprila, u Grahovo stiglo mnogo novca iz Beograda preko Crne Gore.

Napominjem da se Grahovo nalazi na granici ove oblasti.

Prefekt Skaselati, s.r.

Za tačnost prepisa
komesar — Šef Javne bezbednosti

---

[4] Vidi tom III, knj. 4, dok. br. 159.

BR. 143

IZVEŠTAJ KOMANDE GRUPE KARABINIJERA U KOTORU OD 14. SEPTEMBRA 1941. PREFEKTU KOTORA O MINIRANJU MOSTA NA PUTU GRUDA—DUBROVNIK[1]

14. septembra 1941. čas 19.10

Hitan telegram Guverneru
šifrirano

Od Komande Grupe karabinijera — Kotor

Kr. prefekturi — Kotor

Br. 5/12 S noću 11—14 t.m.

Nepoznata lica digla su u vazduh most na drumu Gruda — Dubrovnik na oko 20 km od Dubrovnika.[2] Redovni saobraćaj Kotor—Dubrovnik nije prekinut pošto se vrši pretovar. Nije javljeno o drugim terorističkim delima ili sabotažama. Izdata su naređenja za pojačanje obezbeđenja puta i važnijih objekata. Vojne vlasti su obaveštene.

Major
KAZATI, s.r.
[Casati]

Primio: Magri
Odaslao: Sabi [Sabbi]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 49/1—1, k. 550.

[2] Reč je o rušenju mosta u blizini mesta Mlini, koje je izvršila grupa južnohercegovačkih partizana uz pomoć nekolicine članova KP i simpatizera iz Mlina (vidi knjigu Sibe Kvesića: „Dalmacija u Narodnooslobodilačkoj borbi", „Lykos", Zagreb, 1960).

BR. 144

IZVEŠTAJ PREFEKTURE U SPLITU OD 27. SEPTEMBRA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O DEMONSTRACIJAMA SREDNJOŠKOLSKE OMLADINE U SPLITU[1]

KR. PREFEKTURA SPLIT

Br. 04805

Odelj. Jav. bezb. Split, 27. sept. 1941—XIX

Guvernatorat
Dalmacije
5. oktobar 1941—XIX
Prijem pošte

Predmet: Demonstracije učenika

GUVERNATORATU DALMACIJE
Kabinet *Zadar*

GUVERNATORATU DALMACIJE
Generalni inspektorat Jav. bezb. *Zadar*

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Kabinet *Rim*

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Generalna direkcija Jav. bezb. *Rim*

GENERALNOM INSPEKTORATU JAV. BEZB.
Pri ital. Kr. poslanstvu *Zagreb*

Opšta registracija prijema
Registrovano
6. okt. 1941—XIX
8737

Kao što se vidi iz telegrama istog broja od 25. tek.,[2] demonstracije učenika su počele u 9 časova 25. tek.[3]

Stvarno je u taj čas jedna grupa od preko stotinu učenika i učenica, okupljenih ispred Srednje tehničke škole, neodložno zahtevala školska svedočanstva.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/6, k. 541.
[2] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 176.
[3] Opširnije o demonstracijama vidi tom V, knj. 1, dok. br. 59 i 79.

Na direktorovo opominjanje, koji je pokušavao da smiri omladinu savetujući im da sačekaju odluku viših vlasti, jedna grupa učenika formulisala je, u ime drugova, sledeće zahteve:

1) — Sastavljanje svedočanstava isključivo na hrvatskom jeziku.
2) — Predaju istih u roku od tri dana.
3) — Oslobođenje od obaveznog upisivanja u Fašističku partiju, sa čijim se ciljevima ne slažu. Direktora škole — koji je u međuvremenu sastavio spisak najbučnijih učenika — primorali su da im ga preda.

Udaljivši se odatle, učenici i učenice su se uputili prema centru intonirajući hrvatsku narodnu pesmu „Marjane, Marjane" i „Dalmacija", uzvikujući pri tom i poneku prostačku parolu, kao npr. „Sa italijanskim svedočanstvom obrisaćemo dupe".

Kod pozorišta „Verdi"[4] demonstrantima se suprotstavila jedna mala grupa policijskih agenata, tamo na službi, fašista i vojnika u prolazu; pošto su pružili izvestan otpor i bacili nekoliko kamenica demonstranti su se razišli po okolnim ulicama.

Neznatan broj najbučnijih uspeo je, međutim da dođe do Trga, gde su definitivno naterani u bekstvo od strane agenata i karabinijera.

Za vreme demonstracija izvršeno je 24 hapšenja, od kojih 14 učenika i 10 učenica — među ovima se nalazi i nastavnica ženske gimnazije Smodlaka Josipa Vesna, udata Simikić, 38 godina.

Svi pritvoreni učenici imaju približno 20 godina.

Nema sumnje da je demonstracija imala izrazito antiitalijanski karakter i da je bila podržavana od strane Komunističke partije, koja vrši uticaj koristeći iredentistička osećanja splitske školske omladine.

Utvrđeno je da je među demonstrantima bio berberin Barić Franjo, poznati organizator školske komunističke omladine, kao i bivši učenik Industrijske škole Maskareli Veljko, vatreni komunista, obojica ilegalci koje stalno tražimo.

Posle oštrih mera nadzora koje je naredila policija zasada nije bilo drugih incidenata.

Sada će se pristupiti brižljivom saslušanju pritvorenih učenika da bi se otkrili podstrekači ovog pokreta i radi boljeg utvrđivanja fizionomije istoga.

Prefekt
— Paolo Zerbino —

[4] Taj naziv su dale italijanske okupatorske vlasti.

BR. 145

PRETHODNO NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 28. SEPTEMBRA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA OKUPACIJU TERITORIJE NDH IZMEĐU DEMILITARIZOVANE ZONE I DEMARKACIONE LINIJE S NEMAČKIM TRUPAMA[1]

grf. V. P. 10, 28. septembra 1941—XIX

KOMANDA 2. ARMIJE
Operativno odeljenje

Primerak za arhivu
29. septembra 1941 XIX

Br. prot. 9606

Predmet: Eeventualna okupacija hrvatske teritorije između demilitarizovane zone i demarkacione linije sa nemačkom okupacijom.[2]

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA *Vojna pošta*
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA *Vojna pošta*
KOMANDI ARTILJERIJE 2. ARMIJE *Vojna pošta*
KOMANDI INŽINJERIJE 2. ARMIJE *Vojna pošta*
INTENDANTURI 2. ARMIJE *Vojna pošta*
KOMANDI 1. BRZE. DIVIZIJE *Vojna pošta*

I — U Srbiji su Nemci započeli jednu temeljitu akciju radi ugušivanja komunističkog ustanka.[3]

Pošto bi ustanici mogli da prodru u neokupiranu Hrvatsku, može nam biti naređeno da sa trupama uđemo na hrvatsku teritoriju između demilitarizovane zone i demarkacione linije sa nemačkom okupacijom,[4] dok ne uhvatimo kontakt sa Nemcima.

II — S obzirom na ovu eventualnost saopštavam ovde u nanastavku direktivu za akciju, koja će postati izvršna kad ja budem izdao izričitu zapovest:[5]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 4/4, k. 76.
[2] Vidi dok. br. 14 i 19.
[3] Vidi tom I, knj. 1, dok. br. 144 i 145.
[4] Generalštab kopnene vojske (naređenjem br. 15384 od 23. septembra 1941) naredio je 2. armiji da izvrši pripreme za eventualnu okupaciju navedene teritorije (vidi Arhiv VII, reg. br. 112—23, k. 55).
[5] i [8] Vidi dok. br. 154.

a) Nameravam:
   — delovati duž drumskih direktrisa, celishodno izabranih za dostizanje „demarkacione" linije kolonama takve jačine da se mogu savladati moguće reakcije i formirati garnizoni u najvažnijim mestima (veći demografski centri, drumska i železnička čvorišta);
   — eliminisati svaku delatnost ustanika u zonama koje se nalaze između tih pravaca.

b) Teritorija koju treba zaposesti, od granice Slovenije do gornjeg toka Drine biće podeljena na dva sektora armijskih korpusa: V-ti na severozapadu i VI-ti na jugoistoku.

c) Granica između armijskih korpusa: drum G. Lapac—Kulen-Vakuf—Petrovac—Velagići—Sanski Most (drum i mesta VI armijskom korpusu).

d) U potčinjenost V-og armijskog korpusa prelaze: 1. i 2. brza divizija (uključujući i 6. bersaljerski puk, ako bude oslobođen angažovanja u operacijama kod Drvara);[6] u potčinjenost VI-og armijskog korpusa prelaze trupe koje sam zatražio za pojačanje, tj. jedna grupa od 3 alpinska bataljona[7] „Vale" i jedan divizion brdske artiljerije.

e) Direktrise napredovanja:

V arm. korp.
   (a) Karlovac—Vojnić—Vrgin Most—Topusko
   (b) Slunj—Vrnograč
   (c) Bihać—Krupa—Otoka
   (d) Kulen-Vakuf—Petrovac—Sanski Most (ili Drvar—Petrovac itd.)
   (e) Glamoč—Varcar-Vakuf (drugostepeni itinerer)
   (f) Livno—Kupres—Bugojno

VI arm. korp.
   (g) Dolina Neretve—Gornji Vakuf
   (h) Dolina Neretve do Konjica
   (i) Nevesinje—Ulog—Kalinovik

f) Novi garnizoni koje treba formirati:
   — Pisarovina
   — Vrgin Most—Topusko

---

[6] Vidi dok. br. 156.

[7] U originalu je broj „3" ispravljen crvenom olovkom na broj „2", a na margini je, istom olovkom, dopisano: „2 a ne 3".

— Slunj—Vrnograč
— Bihać—Krupa
— Kulen-Vakuf—Petrovac—Sanski Most (pored Drvara koji je već zauzet)
— Glamoč—Varcar-Vakuf—Ključ
— Bugojno—Kupres
— G. Vakuf
— Ulog.

Jačina ne manje od bataljona. Neki garnizoni koji sada postoje unutar demilitarizovane zone mogu se, prema nahođenju komandanata armijskih korpusa, i ukinuti.

III — VI armijski korpus predvideće jedan auto-transport za itinerer Kulen-Vakuf—Sanski Most i jedan za itinerer dolina Neretve—G. Vakuf. U tom cilju biće korisno prethodno prikupiti auto-vozila raspoloživa u armijskom korpusu u zgodnim mestima. Pored toga dodeliću 6 auto-vodova koje će intendantura držati spremne i verovatno 3 automobilske jedinice (81, 84 i 87) koje sam već zatražio od Generalštaba. Ukupno će moći da raspolaže sa oko 400 kamiona.

V armijski korpus moći će, ako bude potrebno, raspolagati auto-vozilima 5. artiljerijske grupacije armijskog korpusa.

IV — Na osnovu gornjeg komandanti armijskih korpusa treba da prouče i unapred pripreme akciju tako da se ona može izvršiti u najkraćem vremenskom razmaku posle prijema izvršnog naređenja.[8]

GENERAL
NAZNAČENI KOMANDANT ARMIJE
(V. Ambrozio)
Ambrozio

BR. 146

IZVEŠTAJ KOMANDE GARNIZONA VRHOVINE OD 28. SEPTEMBRA 1941. KOMANDI GARNIZONA OTOČAC O BORBI PROTIV PARTIZANA KOD SELA CRNE VLASTI[1]

em Prilog br. 307

Prepis

1. PEŠADIJSKI PUK „Re"
Nome Omen[2]
KOMANDA VOJNOG GARNIZONA
VRHOVINE

Br. 868 org. prot. V. P. 93, 28. septembra 1941—XIX

Predmet: Akcija protiv ustanika

KOMANDI VOJNOG GARNIZONA

Otočac

Povodom jučerašnjeg fonograma br. 90/civ. post.[3] saopštavam sledeće:

„Juče u zoru jedno izviđačko odeljenje iz čete II bataljona pod komandom ppor. Đuzepe Prinvincana [Giuseppe Prinvinzano], pojačano jednim puškomitraljezom i brigadirom sa dva karabinijera mesne divizijske grupe, otišlo je auto-karetom u naselje Crna Vlast da uhapsi prokazana lica povodom nestanka osmorice činovnika određenih za trasiranje nove železničke pruge i razoružanja dvojice vojnika o kojima je reč u dopisu br. 92, prot. civ. posl. od 26. septembra.[4]

Posle prvih hapšenja, upravo oko 8,30 časova, između Bogdanovića—Pupavca patrola je iznenada bila obasuta mnogobrojnim hicima iz vatrenog oružja ispaljenim sa šumovitih uzviše-

[1] Prepis originala (pisan na mašini), u Arhivu VII, reg. br. 3/6—1, k. 651

[2] Pukovska deviza.

[3] Redakcija ne raspolaže tim fonogramom.

[4] Redakcija ne raspolaže pomenutim dopisom. Međutim, iz dopisa 5. armijskog korpusa br. 9525 od 27. septembra i br. 6660 od 29. septembra 1941. vidi se da su dva italijanska vojnika razoružana 25. septembra na putu Vrhovine — Otočac (vidi dok. br. 147 i 172). Pomenuti činovnici nestali su 26. septembra kod Babinog Potoka (vidi dok. br. 172, red. br. 128).

nja koja okružuju naselja. Usled toga ppor. Prinvincano grupisao je sve svoje ljude oko auto-karete i organizovao prvi otpor. Napadača je, međutim, bilo sve više i tada je ppor. Prinvincano potražio put za povratak. Međutim, posle prolaska auto-karete, put je na više mesta bio zakrčen deblima koja su ležala pored puta; stoga je patrola, da bi mogla da prođe sa auto-karetom, morala da ukloni prepreke; ta operacija je započeta i pored toga što je puščana paljba postajala sve žešća.[5]

Prilikom uklanjanja prvog velikog debla eksplodirala je mina koja je bila postavljena na putu, dok je sa niskih šumskih padina bačeno više ručnih bombi na put.

U međuvremenu je broj napadača sve više rastao pa je patroli pretilo da bude potpuno opkoljena; kako je između ostalog više hitaca pogodilo auto-karetu, učinivši je trenutno neupotrebljivom, ppor. Prinvincano je odlučio da napusti vozilo i pokušao da otvori sebi prolaz pre no što bi bilo suviše kasno.

Stoga je naredio da se sa vozila skine magnet, da jedan podoficir sa dva vojnika gleda da stigne u ovu komandu da bi je alarmirao, a sa ostalim ljudstvom pod njegovom komandom bacio se prema onom delu gde mu se učinilo da je broj napadača manji.

I stvarno, uspeo je da razbije obruč u pravcu Babinog Potoka gde je dostigao odred 5. čete.

U gore navedenoj akciji, dok je protivnik ostavio na terenu 10 mrtvih (utvrđeno), na našoj strani nije bilo nijednog gubitka.[6]

Dok se ovo dešavalo, a to je bilo upravo oko 9.30 časova, ova komanda je saznala da je gore pomenuta četa bila napadnuta.

Stoga sam naredio da se na lice mesta odmah pošalju pojačanja, štaviše lično sam preuzeo komandu nad tim pojačanjem, koje se sastojalo od dva streljačka voda i jednog voda finansijske straže, koji je u Vrhovine stigao prethodne večeri radi pojačanja naših kontrolnih stanica.

Još od prvih kuća u Crnoj Vlasti zatekao sam put zaprečen velikim stablima i to me je uverilo da je patrola stvarno bila napadnuta. Stoga sam nastojao da ubrzam marš da bih što pre stigao na mesto gde sam pretpostavljao da je došlo do sukoba.

---

[5] i [7] Napad je, uz pomoć meštana, izvršio partizanski odred „Crna Vlast" sa svega dve puške kojima je raspolagao (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 47 i 50).

[6] i [11] Prema izveštaju komandira odreda „Crna Vlast", partizani nisu imali gubitaka. Poginula su dva uhapšena meštanina koji su pokušali da pobegnu iz italijanskog kamiona (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 47).

Kada sam stigao u taj predeo, upravo u blizinu Pupavca, ne našavši traga ni vozilu niti njegovoj posadi, smesta sam počeo da pretražujem okolinu i da vršim sistematsko čišćenje zone. Stigavši na padine Klanca, južno od kote 759, ne naišavši ni na kakav otpor, iznenada sam bio napadnut brojnim puščanim hicima ispaljenim sa suprotnih uzvišenja.

Zabrinut zbog nestanka patrole, uprkos tome što teren na tom mestu postaje strmiji i šumovitiji, odgovorio sam vatrom, produživši sa nastupanjem. U međuvremenu mi je stigla vest da je patrola pod komandom ppor. Prinvincana stigla u Babin Potok, pa pošto je protivnička paljba postajala sve žešća, a neprijatelj započeo akciju opkoljavanja na bokovima, mada širokog radijusa, zatim kako mi je teren pružao velike mogućnosti da se efikasno suprotstavim, pošto sam bio pod potpunom dominacijom sa visine, započeo sam sa povlačenjem (pružajući stalno otpor) u pravcu kote 753 (sev. zap. od Trtice) gde je teren bio mnogo otvoreniji i gde je bilo veće mogućnosi za efikasniju vatru.

Neprijatelja koji su nas napali bilo je oko 300 i svi su bili skriveni po šumovitim brdima.[7] Zbog toga, a i zato što sam raspolagao neznatnim snagama (stvarno nisam mogao da uzmem druge ljude iz Vrhovina čiji je garnizon, predviđajući sazivanje Prekog suda,[8] već bio suviše smanjen) — smatrao sam da nije celishodno da pođem da ih izgonim.

Stoga sam pošao nazad, raščišćavajući sistematski zonu i naselje Crna Vlast, čije su kuće bile napuštene. Za vreme te akcije, upravo dok sam nastupao u pravcu Turjanski u potrazi za patrolom ppor. Prinvincana, bile su ranjene sledeće crvene kravate:[9]

1) — ppor. **Kaparoti** Domeniko [Capparotti Domenico] — rane od vatrenog oružja — prelom u ramenu desne ruke;
2) — stariji kaplar **Fumačini Primo [Fumacini]** — ranjen vatrenim oružjem — predeo kičmene moždine;
3) — pešak **Čači Đovani** [Ciacci Giovanni] — ranjen vatrenim oružjem — u levu nogu;
4) — pešak **Francone** Antonio [Franzone] — ranjen vatrenim oružjem — u levu nogu;

---

[8] Naređenjem od 7. septembra, komandant 2. armije ovlastio je zapovednike posada da mogu, od slučaja do slučaja obrazovati vanredne vojne sudove. Tako su u Vrhovinama 27. septembra osuđeni na smrt i streljani Stanko Cvetičanin i Đuro Vizmar (vidi dok. br. 139 i 172, red. br. 119 i 120; tom V, knj. 1, dok. br. 181).

[9] Naziv za pripadnike jedinica divizije „Re".

5) — pešak **Di Mario** Đovani [Di Mario Giovanni] — kontuzija izazvana hicem iz vatrenog oružja u šlem — ranjen u predeo leve slepoočnice.[10]

Nisam u stanju da preciziram gubitke koje je pretrpeo neprijatelj, ali sam siguran da je naša vatra bila efikasna.[11]

Prema prikupljenim obaveštenjima izgleda da se po zoni čiji je centar Turjanski kreću dve—tri hiljade četnika naoružanih vojničkim i lovačkim puškama i sa nekoliko mitraljeza.[12]

Ove vesti mi je potvrdio i mesni civilni komesar.

Po mom mišljenju ovaj broj je unekoliko preteran, ali po svemu se može smatrati da broj ustanika nije manji od hiljadu.

Grupisanje tolikog broja četnika u zoni ovog garnizona objašnjava se činjenicom da je mesno stanovništvo najvećim delom srpsko i da je u opštini Vrhovine uvek vladao mir i da su stoga ova mesta uvek pružala mirno i sigurno utočište svima onima koji su, takođe i usled nedavnih akcija čišćenja, pobegli iz drugih oblasti. Stvarno izgleda da se po okolini kreću ljudi koji su došli iz ličke oblasti pa čak i iz Gračaca.

Auto-kareta nije pronađena; pretpostavljam da je odvučena u Turjanski, odakle se nadam da ću moći da je odvučem čim budem imao dovoljno snaga na raspolaganju.[13]

POTPUKOVNIK, KOMANDANT GARNIZONA
Antonikola Fusko[14]
[Antonnicola Fusco]

Za tačnost prepisa
PUKOVNIK NAČ. ŠTABA
(Klemente Primieri)[15]
Primieri

M. P.[16]

---

[10] U izveštaju od 1. oktobra 1941. komandir partizanskog odreda „Crna Vlast" piše da je neprijatelj imao gubitke od 5 mrtvih i 11 teško ranjenih (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 47). Tadašnji komandant 1. peš. puka divizije „Re" pukovnik Đuzepe Anđelini (Giuseppe Angelini), u knjizi „Fuochi di bivacco in Croazia" (izdanje oblasne štamparije, Rim, 1946), na str. 36—37, navodi da su njegove jedinice u tom sukobu imale 1 mrtvog (podoficira) i 15 ranjenih (među kojima 1 oficir).

[12] Radi se o partizanima, a ne o četnicima. Krajem septembra 1941. u zoni s. Turjanski i susednim selima sreza Korenice dejstvovalo je, pod komandom Štaba Gerilskih odreda za srez Korenicu i okolinu, više mesnih gerilskih (partizanskih) odreda, koji su uglavnom, kao seoske straže, branili svoja sela. Svi ovi odredi imali su oko 110 pušaka i dva puškomitraljeza. Po jačini i naoružanju isticali su se odred „Ljubovo" i odred „Ognjen Prica" („Uvalica — Kik"). Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 32 i 39, knj. 30, dok. br. 7; Arhiv VII, mikrofilm 1, Gerilski odredi Like 1941—1943.

[13] Karetu su borci odreda „Crna Vlast" zapalili (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 47).

[14] Komandant 2. bataljona 1. pešadijskog puka divizije „Re".

[15] Klemente (Clemente) Primieri, načelnik Štaba 5. armijskog korpusa.

[16] Okrugli pečat: „Komanda teritorijalnog arm. korpusa — Trst."

BR. 147

NAREĐENJE KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 29. SEPTEMBRA 1941. DA POTČINJENE KOMANDE IZVESTE O PREDUZETIM REPRESALIJAMA POVODOM SABOTAŽA I NAPADA NA ITALIJANSKE VOJNIKE[1]

P/C KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA

Operativno odeljenje

Br. prot. 6660 Op. Poverljivo V. P. 41, 29. septembra 1941-XIX

Predmet: Incident u mesecu septembru.

KOMANDI PEŠADIJSKE DIVIZIJE „RE" V. P.
KOMANDI PEŠADIJSKE DIVIZIJE „LOMBARDIJA" V. P.
KOMANDI ARTILJERIJE ARMIJSKOG KORPUSA V. P.
KOMANDI VOJNOG UPORIŠTA BR. 111 V. P.
i radi znanja:
KOMANDI KR. KARABINIJERA V ARMIJSKOG KORPUSA V. P.

Dostavljam spisak iz kojeg se vide incidenti, sabotaže, atentati koji su se desili u mesecu septembru, a za koje mi još nisu saopštene represivne mere koje su preduzete.[2]

Pomenuti spisak moraće mi se vratiti sa naznakom, pored svakog od tih događaja, šta je ta komanda preduzela kao *neposrednu reakciju i represiju* koje sam više puta naredio.[3] Obič-

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 11/5—1, k. 401.

[2] Pukovnik Anđelini, tadanji komandant 1. peš. puka divizije „Re", govoreći o slabom efektu preduzetih represalija i stalnom insistiranju viših komandi da se represalijama spreče sabotaže na železničkim prugama, piše u „Fuochi di bivacco in Croazia" (na str. 35—36); „Ali komande su galamile i pretile pri svakom novom prekidu, ne misleći da za postizanje apsurdnog cilja za kojim su one išle — to jest apsolutne nepovredivosti železničke pruge — ne bi bilo dovoljno ako bi se rasporedila i cela Armija za zaštitu te pruge. Sve kasnije usvojene mere (među kojima seča šume u pojasu od dva kilometra s obe strane železničke pruge u najgušće pokrivenim odsecima, povećanje jedinica za nadzor, zamena bataljona granične straže grupama konjičkog eskadrona i posadnim alpinskim četama) nisu nikad sprečile — dok se ustanak sve više proširivao i pojačavao — da prekidi pruge ne postanu sve teži i češći".

[3] Redakcija ne raspolaže odgovorom potčinjenih jedinica.

no se postupa suviše sporo i birokratski, dok su u borbi protiv gerile važna dela. *Gerila je rat, a ne obična administracija.*

Dodajem da jačanje komunističke akcije, do kojeg je došlo ovih dana na našoj teritoriji, zahteva budnu obaveštajnu službu, odgovarajuće obezbeđenje manjih elemenata u pokretu, odgovarajuće mere za hitnu reakciju i brzo gušivanje komunističke delatnosti.

GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
Komandant
Rikardo Baloko
[Riccardo Balocco]

Za tačnost prepisa:
PUKOVNIK NAČELNIK ŠTABA
(Klemente Primieri)
Kl. P.

Pešadijska divizija „Re" Prilog 1, uz dopis 6660 Op. komande *V armijskog korpusa od 29. 9. 1941.*

Noć između 7. i 8. septembra	— Prekid druma i telefonske linije Senj —Žuta Lokva, 3 km od nje.[4]
8. 9—6 časova	— 8 naoružanih ljudi zaustavilo autobus Josipdol—Senj, zarobivši čuvara zatvora Brinje i još jednog putnika. Mesto: Velika Kapela, nekoliko km od Modruša.[5]
11. 9	— Na žandarme otvorena vatra iz vatrenog oružja; jedan ranjen. Mesto: Radojčići.
12. 9.	— Na vod karabinijera i žandarma koji je vršio čišćenje otvorena je vatra. Mesto: Radojčići.
13. 9. — 14 časova	— Manji drumski prekid. Mesto: Glibodol.
13. 9.	— Manji prekid železničke pruge između Javornika i Lič. Jesenice.
14. 9.	— Kamion pun pripadnika crnih košulja obasut sa nekoliko hitaca iz puške, drum Korenica—Prijeboj.[6]

[4] Diverziju su izvršili partizani logora Lipovac (kotar Brinje). Vidi: „Lika u NOB 1941", knj. 1, Vojno delo, Beograd, 1963.

[5] Akciju su izvršili partizani iz kotara Brinje (vidi tom V, knj. 1. dok. br. 121 i 163).

[6], [7] i [8] Akcije su izvršili borci NOP odreda Brinje i Škare (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 39; „Lika u NOB 1941", str. 316—317).

15. 9. — 3.30 časova — 2 pešaka 12. posadne čete iz straž. stanice Blata pucali na jednog hrvatskog vojnika i teško ga ranili.

16. 9. — Naš vojnik na straži kod tunela br. 5 (Blata) ubijen sekirom od strane nepoznatih lica (očekuje se istraga komandanta bataljona).[7]

17. 9. — 15.30 časova — Nepoznata naoružana lica zapalila pilanu. Jedan od vlasnika mrtav. Mesto: Stajnica.[8]

Noć između 19. i 20. 9. — Presečeno oko 20 telegrafskih stubova u mestu Beleš kod Tatalovića — telefonska linija je radila do 5 časova 20. o.m.

24. 9. — 3.15 časova — Na 546. km pruge Ogulin—Gomirje (12 km od Ogulina) odmah nakon prolaska jednog putničkog voza za Rijeku eksplodirale su dve mine dignuvši u vazduh metar i po tračnica. Vozu i putnicima nije nanesena nikakva šteta. Pruga popravljena u 8 časova.

24. 9. — 3.30 časova — Eksplozija mine izazvala prekid pruge Gospić—Medak, oko 10 km od Gospića, kidanjem dva praga i uklanjanjem dve tračnice. Pruga popravljena u 10.30 časova.

25. 9. — 12 časova — Dva naša pešaka napalo je oko 30 naoružanih ljudi na drumu Otočac—Vrhovine, 4 km od ovog poslednjeg mesta. Pošto su odvedeni u susednu šumu, bili su razoružani i vezani. U 22 časa opet su dovedeni na drum i pušteni.

Pešadijska divizija „Lombardija"

Noć izm. 9. i 10. 9. 2.25 časova — Eksplozija na pruzi sa odnošenjem 1,10 m tračnica. Mesto: 100 m od stanice Fužine.

Noć izm. 9. i 10. 9. — Nepoznata lica odnela su 17 sanduka eksploziva iz skladišta električnog preduzeća banovine Hrvatske. Mesto: Lič.

10. 9. — 23 časa — Prolazak teretnog voza kod 588. km između Delnica i Kupjaka, u blizini tunela Kupjak, izazvao je eksploziju mine i uništenje 1,30 m pruge i iskakanje 13 vagona. Osoblju nije nanesena nikakva šteta.

20. 9. — 23.30 časova — Naša patrola u izviđanju blizu stanice Fužine otvorila vatru na sumnjiva lica koja su, davši se u bekstvo, ostavila vreću sa 965 puščanih metaka.

24. 9. — 21.30 časova — Jedan teretni voz dolazeći iz Sušaka u blizini stanice Lokve izazvao je eksploziju mine. Razoreno je 80 cm pruge: nanesena manja šteta vagonima; pruga opravljena u 1,25 časova.

26. 9. po podne — Nepoznata lica iz zasede u šumi na drumu Begovo Razdolje—Mrkopalj ispalila su dva hica na naš kamion. Pogođen je radijator, usled čega se zaustavio motor. Niko nije ranjen.

Komanda artiljerije (Zona)

14. 9. — 8 časova — Paljenje pilane u mestu Vodički Vrh. Zapaljena tri kamiona firme „Rivolta".

Noć između 20. i 21. 9. — Paljenje pilane Mošune.

22. 9. — U toku operacije čišćenja u zoni Kamenjak—Kurilovac ubijen je jedan stariji kaplar hicima koje je ispalila grupa od 5—6 ljudi koji su uspeli da pobegnu. 50 uhapšenih, od kojih je zadržano 13 lica.

Vojna posada 111

18. 8. — 19 časova — Nađen sanduk sa eksplozivom na tračnicama na krivini Sveta Ana kod Drage.

18. 9. — 21.45 časova — Zapaljeni stokovi drva na delti u Sušaku.

BR. 148

IZVEŠTAJ KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 30. SEPTEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O POJAČANOJ KOMUNISTIČKOJ PROPAGANDI MEĐU ITALIJANSKIM VOJNICIMA U GOSPICU[1]

Civilni poslovi — Prilog br. 377

2498/AC — 30. septembra 1941—XIX

Komunistička propaganda

Komandi 2. armije

Odeljenju civilnih poslova

V. P. 10

Javljam, radi dužnog obaveštenja, da se u poslednje vreme u Gospiću i okolini pojačala komunistička propaganda pomoću letaka na italijanskom i hrvatskom jeziku, rasturanih noću po mestima koja posećuju naši vojnici.

Naređeno je, na osnovu ranijih naređenja koja sam u vezi s tim izdao, da se pojača budnost da bi se onemogućilo i suzbilo širenje komunističke propagande među vojnicima. Mišljenja sam da bi u brdovitom kraju bilo vrlo efikasno primeniti protivpropagandu koja bi se vršila bacanjem letaka iz aviona koji prikazuju pobede sila Osovine i njihovih saveznika u Rusiji kao i teško stanje u kojom se ta zemlja nalazi.

Isto važi i za šumoviti predeo između Jasenka, Novog i Mrkopalja.

General Armijskog korpusa
Komandant
(Rikardo Baloko)

Za tačnost prepisa
Pukovnik načelnik štaba
Klemente Primieri
Kl. P.

M. P.

---

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 13/6—1, k. 402.

BR. 149

DEPEŠA KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 30. SEPTEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O PALJENJU SELA ZALUŽNICE ZBOG ZAROBLJAVANJA ITALIJANSKIH OFICIRA OD STRANE PARTIZANA[1]

Pisani telegram Prilog br. 332

OD KOMANDE V ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI 2. ARMIJE

Br. 6736 Op.

Na dan 28. tekućeg u 9.30 sati u mestu Lalići (karta 100.000 GS-XP) oko 30 naoružanih ljudi opkolilo je i zarobilo potporučnika Spekonju Enca [Specogna Enzo] iz 1. peš. puka,[2] jednog hrvatskog žandarma i hrvatskog nastavnika, nekog Romano Marinkovića, koji su se, protivno izdatim naređenjima ove Komande, uputili bez pratnje u Brlog (raskrsnica puta jugoistočno od Žute Lokve) radi vođenja istrage. Istog dana započela je operacija čišćenja jedinicom 1. pešadijskog [puka] sa komandantom puka na čelu, čime se nije uspelo uhvatiti ustanike već je samo ispaljeno nekoliko metaka od 65 na veliku grupu ustanika koja se je povlačila u šumoviti predeo.

Komandant 1. pešadijskog [puka] je saopštio glavaru sela Zalužnica (zapadno od Vrhovina), koje je pomagalo grupu ustanika, da će, ako kroz 24 sata ne budu predati oficiri i oružje dvojice vojnika — o čemu govori telegram 6445 op. od 27 tek.[3] — narediti da se selo isprazni i da će ga porušiti.[4]

Kad je taj rok na dan 29. tekućeg istekao, naredio je da se mesto isprazni i delimično ga porušio. Nastavljaju se operacije

---

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 15/5—1, k. 401.

[2] Spekonju su zarobili borci Škaračkog partizanskog odreda (vidi „Lika u NOB 1941", str. 475). Šestog oktobra on je pušten i vratio se u Otočac. (Vidi tom V, knj. 32, dok. br. 34.)

[3] Telegram br. 6645 identičan je sa dokumentom br. 140 u ovoj knjizi, te ga zato redakcija ne objavljuje.

[4] Selo Zalužnica je spaljeno (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 50, knj. 32, dok. br. 28).

u šumovitom kraju gde su se ustanici povukli. Uhapšeno je nekoliko sumnjivih lica.[5]

Peti armijski korpus

V. P. 41, 30. septembra 1941—XIX
za tačnost prepisa
Pukovnik Načelnik štaba
(Klemente Primieri)
Kl. P.

Video:

BR. 150

DISLOKACIJA KOMANDI I TRUPA 2. ARMIJE 1. OKTOBRA 1941. GODINE[1]

KOMANDA 2. ARMIJE
— Operativno odeljenje —

SITUACIJA KOMANDI I TRUPA 1. OKTOBRA 1941.[2]

Karta razmere 1 : 500.000

KOMANDA 2. ARMIJE

Komanda	:	**Sušak**
Komanda armijske artiljerije	:	Karlovac
Komanda armijske inženjerije	:	Sušak
Komanda armijske avijacije	:	Gorica
Komanda pozadine armije	:	Sušak
3. armijska art. grupa	:	Postojna
XVI divizion 149/35	:	Postojna
XVII divizion 149/35	:	Postojna
LXV divizion 152/13	:	Postojna
LXVI divizion 152/13	:	Postojna

[5] Tri uhapšena seljaka iz s. Crna Vlast italijanske vojne vlasti su osudile na smrt i streljale 30. septembra u Vrhovinama (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 50).

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 41/2, k. 68.

[2] Vidi dok. br. 99.

10. armijska art. grupa	:	Perenići (Matulje)
XXIV divizion 149/35	:	Perenići
LXVII divizion 152/13	:	Jurdani
5. armijska grupa PA artiljerije	:	Sušak
3. armijska grupa inženjerije	:	Sušak
III bat. telegrafista	:	Sušak
III bat. radio-telegrafista	:	Sušak
XX pontonirski bat.	:	Gradiška
VII minerski bat. (V A.K.)	:	Jelenje
VI minerski bat. (XI A.K.)	:	Logatec
VIII minerski bat. (XI A.K.)	:	Rakek
III zanatlijski bat.	:	Lovile
IV bat. žičane železnice (XI A.K.)	:	Škofljica
2. hidrotehnička četa	:	Sušak
2. protivpožarna četa	:	Sušak
II hemijski bat. (V A.K.)	:	Pećine (Sušak)
1 vod 3. čete specijalista za zaprečavanje	:	Laze

V ARMIJSKI KORPUS

Komanda	:	**Crikvenica**
V mitr. bat.	:	S. Jakob Šiljevica
CV mitr. bat.	:	Krk
XXXIII zaštitni bat. cr. koš.	:	Perušić
LIV zaštitni bat. cr. koš.	:	Križpolje
LVIII zaštitni bat. cr. koš.	:	Bakar
LXI zaštitni bat. cr. koš.	:	Korenica
V nastavni bat.	:	Zabiče Stari Grad
V pionirski bat.	:	Crikvenica
5. art. grupa Arm. korp.	:	Kraljevica
XX divizion 105/28	:	Kraljevica
CXII divizion 149/13	:	Selce
XII divizion 105/28	:	Kraljevica
CXX divizion 149/13	:	Tribalj

DIVIZIJA „LOMBARDIJA"

Komanda	:	**Delnice**
73. peš puk — Komanda	:	Delnice
I bat.	:	Gerovo
II bat.	:	Delnice
III bat.	:	Lokve
četa minobacača 81	:	Delnice
prateća baterija	:	Delnice

74. peš. puk — Komanda	:	Novi
I bat.	:	Novi
II bat.	:	Jasenak
III bat.	:	Grižane
četa minobacača 81	:	Novi
prateća baterija	:	Novi
LVII bat. minobacača 81	:	Srpske Moravice
četa topova 47/32	:	Delnice
57. art. puk. peš. div. — Komanda	:	Pula
I divizion	:	Pula
II divizion	:	Pula
III divizion	:	Ravna Gora
baterija 20 mm	:	Rijeka
137. legija cr. koš. — Komanda	:	Vrbovsko
CXXXVII bat. cr. koš.	:	Vrbovsko
CXXXIV bat. cr. koš.	:	Senjsko
134. mitr. četa cr. koš.	:	Vrbovsko

DIVIZIJA „RE"

Komanda	:	**Gospić**
1. peš. puk — Komanda	:	Otočac
I bat.	:	Otočac
II bat.	:	Vrhovine
III bat.	:	Otočac
četa minobacača 81	:	Otočac
prateća baterija	:	Otočac
2. peš. puk — Komanda	:	Gospić
I bat.	:	Gospić
II bat.	:	Gospić
III bat.	:	Udbina
četa minobacača 81	:	Gospić
prateća baterija	:	Gospić
XIII bat. minobacača 81	:	Otočac
četa topova 47/32	:	Senj
23. art. puk peš. div. — Komanda	:	Rijeka
I divizion	:	Rijeka
II divizion	:	Lovran
III divizion	:	Otočac
baterija 20 mm	:	Rijeka
75. legija cr. koš. — Komanda	:	Brinje
LXXV bat. cr. koš.	:	Brinje
LXXVI bat. cr. koš.	:	Senj
75. mitr. četa cr. koš.	:	Brinje

VI ARMIJSKI KORPUS

Komanda	:	**Split**
VI nastavni bat.	:	Klana
VI mitr. bat. — Komanda	:	Vrgorac
CVI mitr. bat.	:	Bos. Grahovo
6. art. grupa arm. korpusa — Komanda	:	Trogir
LIV divizion 105/32	:	Split
LV divizion 105/32	:	Split
LVI divizion 105/32	:	Sinj
CXXVII divizion 149/32	:	Divulje
I. bat. 31. puka oklopne pešadije — Komanda	:	Bos. Grahovo
VII skvadristički bat. cr. koš.	:	*Bos. Grahovo*
4. bers. puk — Komanda	:	Dubrovnik
XXVI bat.	:	Mlini
XXIX bat.	:	Dubrovnik
XXXI bat.	:	Zavala
6. bers. puk. — Komanda	:	Bos. Grahovo
VI bat.	:	Bos. Grahovo
XIII bat.	:	Bos. Grahovo
XIX bat.	:	Zrmanja
106. bers. četa motociklista	:	Carie
II žel. bat.	:	Knin

DIVIZIJA „BERGAMO"

Komanda	:	**Sinj**
25. peš. puk — Komanda	:	Makarska
I bat.	:	Makarska
II bat.	:	Imotski
III bat.	:	Sinj
četa minobacača 81	:	Makarska
prateća baterija	:	Makarska
26. peš. puk — Komanda	:	Livno
I bat.	:	Sinj
II bat.	:	Livno
III bat.	:	Livno
četa minobacača 81	:	Livno
prateća baterija	:	Livno
XV bat. minobacača 81	:	Vrlika
četa topova 47/32	:	Brnaze

4. art. puk peš. div. — Komanda	:	Sinj
I divizion	:	Livno
II divizion	:	Sinj
III divizion	:	Zadvarje
89. legija cr. koš. — Komanda	:	Livno
LXXXIX bat. cr. koš.	:	Livno
XCVII bat. cr. koš.	:	Livno
97. mitr. četa cr. koš.	:	Sinj

DIVIZIJA „SASARI"

Komanda	:	**Knin**
151. peš. puk — Komanda	:	Knin
I bat.	:	Bos. Grahovo
II bat.	:	Bos. Grahovo
III bat.	:	Knin
četa minobacača 81	:	Bos. Grahovo
prateća baterija	:	Strmica
152. peš. puk — Komanda	:	Bos. Grahovo
I bat.	:	Drniš
II bat.	:	Bos. Grahovo
III bat.	:	Strmica
četa minobacača 81	:	Strmica
prateća baterija 65/17	:	Bos. Grahovo
XII bat. minobacača 81	:	Knin
četa topova 47/32	:	Knin
34. art. puk peš. div. — Komanda	:	Knin
I divizion	:	Bos. Grahovo
II divizion	:	Šibenik
III divizion	:	Bos. Grahovo
73. legija cr koš. — Komanda	:	Gračac
LXXIII bat. cr. koš.	:	Gračac
XLIV bat. cr. koš.	:	Gračac
52. mitr. četa	:	Gračac

DIVIZIJA „MARKE"

Komanda	:	**Dubrovnik**
55. peš. puk — Komanda	:	Trebinje
I bat.	:	Bileća
II bat.	:	Plana
III bat.	:	Trebinje
četa minobacača 81	:	Trebinje
prateća baterija	:	Plana

56. peš. puk — Komanda	:	Mostar
I bat.	:	Mostar
II bat.	:	Nevesinje
III bat.	:	Stolac
četa minobacača 81	:	Mostar
prateća baterija	:	Avtovac
XXXII bat. minobacača 81	:	Dubrovnik
32. četa topova 47/32	:	Lapad (Dubrovnik)
32. art. puk peš. div. — Komanda	:	Lapad (Dubrovnik)
I divizion	:	Trebinje
II divizion	:	Dubrovnik
III divizion	:	Mostar
49. legija cr. koš. — Komanda	:	Gacko
XLIX bat. cr. koš.	:	Avtovac
XL mitr. četa cr. koš.	:	Gacko
4. eskadron	:	Trebinje
mehanizovana četa lakih tenkova	:	Dubrovnik

DIVIZIJA „KAČATORI DELE ALPI"

Komanda	:	**Split**
51. peš. puk — Komanda	:	Split
I bat.	:	Klis
II bat.	:	Žrnovica
III bat.	:	Split
četa minobacača 81	:	Split
prateća baterija	:	Split
52. peš. puk — Komanda	:	Šibenik
I bat.	:	Šibenik
II bat.	:	Kistanje
III bat.	:	Metković
četa minobacača 81	:	Metković
prateća baterija	:	Šibenik
1. art. grupa — Komanda	:	
I divizion	:	
II divizion	:	Solin
III divizion	:	
22. četa topova 47/32	:	Split
baterija 20 mm	:	
bat. minobacača 81	:	Split
zanatlijska četa	:	Split
četa telegrafista i radio-telegrafista	:	Split
odeljenje reflektora	:	Split

105. legija cr. koš.	:	?
CV bat. cr. koš.	:	?
CIV bat. cr. koš.	:	Kaštel Novi
110. mitr. četa cr. koš.	:	Kaštel Stari

XI ARMIJSKI KORPUS

Komanda	:	**Planina**
XI mitr. bat.	:	Velike Lašče
CXI mitr. bat.	:	Vinica
CXLIV zaštitni bat. cr. koš.	:	Kočevje
CXLVI zaštitni bat. cr. koš.	:	Toplice
CLXII zaštitni bat. cr. koš.	:	Višnja Gora
III brdski bat. cr. koš.	:	Grosuplje
IV zaštitni bat. cr. koš.	:	Morava
XXXVIII brdski bat. cr. koš.	:	Dev. Marija
XI pionirski bat.	:	Velike Bloke
XI nastavni bat.	:	Vipava
11. art. grupa arm. korp. — Komanda	:	Vrhnika
LI divizion 105/32	:	Kormons
LII divizion 105/32	:	Grosuplje
CXVII divizion 149/13	:	Šmarje
LIII divizion 105/32	:	Vrhnika

DIVIZIJA „IZONCO"

Komanda	:	**Novo Mesto**
23. peš. puk — Komanda	:	Črnomelj
I bat.	:	Metlika
II bat.	:	Semič
III bat.	:	Črnomelj
četa minobacača 81	:	Črnomelj
prateća baterija	:	Črnomelj
24. peš. puk — Komanda	:	Novo Mesto
I bat.	:	Šmarjeta
II bat.	:	Št. Jernej
III bat.	:	Toplice
četa minobacača 81	:	Novo Mesto
prateća baterija	:	Novo Mesto
XIV bat. minobacača 81	:	Št. Vid
četa topova 47/32	:	Novo Mesto
6. art. puk peš. div. — Komanda	:	Novo Mesto
I divizion	:	Novo Mesto
II divizion	:	G. Straža — Vavta V.
III divizion	:	Novo Mesto
baterija 20 mm	:	

98. legija cr. koš. — Komanda	:	Trebnje
XCVIII bat. cr. koš.	:	Trebnje
CXVII bat. cr. koš.	:	Mokronog
98. mitr. četa cr. koš.	:	Trebnje

DIVIZIJA „GRANATIERI DI SARDENJA"

Komanda	:	**Ljubljana**
1. grenadirski puk — Komanda	:	Ljubljana
I bat.	:	Dravlje
II bat.	:	Ljubljana
III bat.	:	Ljubljana
četa minobacača 81	:	Ljubljana
prateća baterija	:	Ljubljana
2. grenadirski puk — Komanda	:	Kočevje
I bat.	:	Ribnica
II bat.	:	Kočevje
III bat.	:	Kočevje
četa minobacača 81	:	Kočevje
prateća baterija	:	Kočevje
XXI bat. minobacača 81	:	Studenec
četa topova 47/32	:	Ljubljana
13. art. puk peš. div. — Komanda	:	Ljubljana
I divizion	:	Ljubljana
II divizion	:	Ljubljana
III divizion	:	Ljubljana
IV divizion	:	Ljubljana

BRZI ARM. KORPUS

Komanda i glavni stan	:	Lovran

1. BRZA DIVIZIJA

Komanda	:	**Karlovac**
Konjički puk „Saluco" (Saluzzo)	:	Jastrebarsko
Konjički puk „Alesandrija" (Alesandria)	:	Ogulin
Konjički puk „Nica" (Nizza)	:	Karlovac
Konjički puk „Đenova" (Genova)	:	Plaški
11. bersaljerski puk — Komanda	:	Duga Resa
XXVII bat.	:	Karlovac
XV bat.	:	Duga Resa
111. bersaljerska četa motociklista	:	Karlovac
I grupa lakih tenkova „S. Đusto" (S. Giusto)	:	Karlovac

LI nastavni bat.	:	Rečica
271. četa topova 47/32	:	Mahično

2. BRZA DIVIZIJA

Komanda	:	**Ilirska Bistrica**
Puk kopljanika Vitorio (Vittorio)		
Emanuele — Komanda	:	Knežak
I bataljon	:	Zagorja S. Martin
II bataljon	:	Bač
Puk kopljanika „Firence“ (Firenze)		
— Komanda	:	Koseze
I bataljon	:	Donji Zemon
II bataljon	:	Vrbovo
Konjički puk „Piemonte Reale“		
— Komanda	:	Donje Bitinje
I bataljon	:	Zarečje
II bataljon	:	Topolec
5. mitraljeska četa	:	Mereče
II grupa lakih tenkova „S. Marko“ (S. Marco)	:	Rijeka

BR. 151

MUSOLINIJEVA NAREDBA OD 3. OKTOBRA 1941. O OSNIVANJU GUVERNATORATA ZA OKUPIRANU TERITORIJU CRNE GORE[1]

NAREDBA BR. 93 OD 3. OKTOBRA 1941. XIX O OSNIVANJU GUVERNATORATA CRNE GORE

DUČE
prvi Maršal Imperije
Komandant operativnih trupa na svim frontovima

U vezi sa Kr. ukazom od 10. juna 1940. XVIII, br. 566, kojim se naređuje primena Ratnog zakona na teritorije Države;

u vezi sa čl. 6 Kr. ukaza od 8. jula 1938. XVI, br. 1415, kojim se odobrava tekst Ratnog zakona;

u vezi sa čl. 15, 16 i 17 gore pomenutog Ratnog zakona

NAREĐUJE:

Čl. 1.

Uspostavlja se Guvernatorat za teritoriju Crne Gore, koja je dosada bila sastavni deo bivše Kraljevine Jugoslavije, okupiranu od italijanskih oružanih snaga.[2]

Naimenovanje i prema potrebi zamena guvernera vrši se na osnovu naređenja Vrhovne komande.

Čl. 2.

Guverneru Crne Gore stoje na raspolaganju oružane snage koje se nalaze na teritoriji Crne Gore. On je potčinjen Ministarstvu spoljnih poslova po pitanjima političke, građanske i administrativne prirode, a Vrhovnoj komandi po pitanjima vojne prirode.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 9/2, k. 740.

[2] Do donošenja te naredbe važila je Musolinijeva naredba od 17. maja 1941, prema kojoj je civilnu vlast na teritoriji Crne Gore vršio civilni komesar (Macolini) a vojnu — komandant okupacionih trupa Albanije. Posle izbijanja narodnooslobodilačkog ustanka u Crnoj Gori, 13. jula 1941, Musolini je, 26. jula, razrešio dužnosti civilnog komesara i svu vlast preneo na komandanta okupacionih trupa na toj teritoriji, tj. na višeg komandanta oružanih snaga Albanije, koji je svojom naredbom od 18. avgusta 1941. uspostavio Sekretarijat za civilne poslove Crne Gore (vidi dok. br. 8, 11, 18, 78 i 122).

Čl. 3.

Guverner putem naredbe reguliše obrazovanje i organizaciju službi i nadleštava, za vršenje poverenih mu građanskih i vojnih vlasti.

Čl. 4.

Što se pak tiče političkih, civilnih i administrativnih poslova guverner određuje posebnom uredbom osnivanje civilnog komesarijata kao i naimenovanje civilnog komesara koji će komesarijatu biti na čelu.[3]

Čl. 5.

Guverner Crne Gore ima sedište na Cetinju.

Čl. 6.

U slučaju odsustva ili sprečenosti Guvernera, njegove dužnosti vrši najstariji po činu, ili — ako su istoga čina — najstariji potčinjeni mu vojni komandant.

Čl. 7.

Ova naredba objavljena je u Službenom listu Kraljevine, i ima zakonsku snagu od dana objavljivanja. Naredba je takođe javno izložena u sedištima komandi velikih jedinica, razmeštenih na teritoriji Crne Gore.

Iz Glavnog stana oružanih snaga.

3. oktobra 1941 — XIX.

MUSOLINI, s.r.

Za tačnost prepisa
GENERAL
Đovani Malji, s.r.
[Giovani Magli]

[3] Naredbom guvernera Crne Gore (br. 253 od 8. marta 1942) za civilnog komesara je postavljen komandant Mario di Stefano, „savetnik Poslanstva" (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/3—129, k. 739).

BR. 152

MUSOLINIJEVA NAREDBA OD 3. OKTOBRA 1941. O KRIVIČNIM ODREDBAMA ZA PODRUČJA PRIPOJENA FAŠISTIČKOJ ITALIJI[1]

OBZNANA DUČE-A FAŠIZMA, PRVOG MARŠALA CARSTVA, KOMANDANTA TRUPA KOJE OPERIŠU NA SVIM FRONTOVIMA, 3 LISTOPADA 1941—XIX.

Krivične odredbe za područja anektirana Kraljevini Italiji Kraljskim Dekretima sa zakonskom snagom od 3 svibnja 1941—XIX, br. 291, i od 18 svibnja 1941—XIX, br. 452.[2]

DUCE
PRVI MARŠAL CARSTVA
KOMANDANT TRUPA KOJE OPERIŠU
NA SVIM FRONTOVIMA

Vidjevši članove 17 i 20 vojnog ratnog krivičnog zakonika:
Vidjevši Kr. dekret od 4 travnja 1941—XIX, br. 194[3].

NAREĐUJE:

Čl. 1

(Ugroženje jedinstva, nezavisnosti ili integriteta Države)

Kažnjava se smrću kogod na područjima anektiranim Kraljevini Italiji po Kraljskim dekretima sa zakonskom snagom od 3 svibnja 1941—XIX, br. 291, i od 18 svibnja 1941—XIX, br. 452,[4] počini djelo s težnjom da okrnji jedinstvo, nezavisnost ili integritet Države.

Čl. 2

(Ugroženje bezbjednosti Države)

Kažnjava se smrću kogod, u cilju da ugrozi bezbjednost Države, počini, na područjima naznačenim u prednjem članu, djelo s težnjom da proizvede pustošenje, grabež i pokolj na samom području ili na ostalom državnom području, ili na njegovu dijelu.

---

[1] Dokumenat (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 9, od 15. novembra 1941, na str. 2. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2] i [4] Vidi dok. br. 22.

[3] Redakcija ne raspolaže tim dekretom.

Čl. 3

(Oružana pobuna)

Kažnjava se smrću kogod, na područjima naznačenim u članu 1, promiče ili vodi oružanu pobunu protiv državne vlasti ili na koji bilo način u njoj sudjeluje.

Kazna može da se smanji, kad je saučesništvo od strane pojedinih osoba koje su sudjelovale u zločinu od vrlo male važnosti.

Čl. 4

(Prevratnička udruženja)

Kažnjava se smrću kogod, na područjima naznačenim u članu 1, promiče, osniva, organizuje ili vodi udruženja upravljena na to da nasilno poremete političke, ekonomske i socijalne uređaje ustrojene u Državi, ili da postigne teritorijalno komadanje Države.

Kogod uzima učešća u takovom udruženju kažnjava se robijom od tri do dvanaest godina.

Čl. 5

(Prevratnička propaganda ili njena obrana)

Kažnjava se robijom od pet do petnaest godina, kogod na područjima naznačenim u članu 1, vrši propagandu za uništenje, ili, na koji bilo način, za nasilno rušenje političkih, ekonomskih i socijalnih uređaja ustrojenih u Državi, ili za teritorijalno komadanje Države.

Ista se kazna primjenjuje na onoga koji ustaje u obranu djela koja su prethodnim članovima predviđena.

Čl. 6

(Zločini protiv unutarnjeg ustrojenja Države)

Kogod, na područjima naznačenim u članu 1, počini neko od djela navedenih u članovima 276—282 i u članovima 290—292 Krivičnog zakonika kažnjava se kaznama koje su u njima, za svaku od njih, utvrđene. Ipak se same kazne držanja u zatvoru povećavaju.

Za zločine koji su navedeni u prethodnom stavu, primjenjuje se odredba prvog stava člana 313 Krivičnog zakonika.

Čl. 7

(Ugroženje nepovredivosti ili lične slobode pripadnika vojnoj sili)

Kažnjava se robijom najmanje od pet godina, ako čin ne sačinjava teže krivično djelo, kogod, na područjima naznačenim u članu 1, ugrozi nepovredivost ili ličnu slobodu lica koje pripada Nacionalnoj oružanoj sili.

U slučaju ugroženja života, ili ako djelo proizvede smrt, primjenjuje se smrtna kazna.

Čl. 8

(Ugroženje javne sigurnosti ili javnih službа)

Kažnjava se smrću kogod, na područjima naznačenim u članu 1, u terorističke svrhe ili, na koji bilo način, u političke ciljeve, počini djelo iz kojega može da proiziđe opasnost za javnu sigurnost ili teška šteta putovima ili sredstvima za saobraćanje ili prenos ili, uopće, javnim službama koje su potrebite za život pučanstva.

Čl. 9

(Oštećivanje umjetničkih djela)

Kažnjava se robijom od jedne do deset godina kogod uništava ili oštećuje spomenike ili druga djela od znatne umjetničke, istoričke ili arheološke vrijednosti.

Čl. 10

(Obustava rada ili štrajk u političke svrhe)

Kažnjava se robijom od jedne do pet godina poslodavac koji, na područjima naznačenim u članu 1, u političke svrhe potpuno ili dijelom obustavi rad u svojim radionicama, radnjama ili kancelarijama.

Ista se kazna primjenjuje na radnike zaposlene u radionicama, radnjama ili kancelarijama, koji, na području naznačenom u članu 1, u trojicu ili više njih, u političke svrhe kolektivno napuste posed ili rade na način kako će poremetiti kontinuitet i redovitost.

Čl. 11

(Obustava rada ili štrajk u druge svrhe)

Kažnjava se robijom do tri godine poslodavac ili radnici, koji na području naznačenom u članu 1, u nepolitičke svrhe počine odgovarajuća djela predviđena u prethodnom članu.

Čl. 12

(Kazne za vođe, pokretače i organizatore)

Za vođe, pokretače i organizatore udvostručuju se kazne utvrđene za zločine predviđene u dvjema prethodnim članovima.

Čl. 13

(Podstrekivanje)

Kogod na područjima naznačenim u članu 1, potstrekne nekoga da počini pojedine zločine predviđene u ovoj obznani, kažnjava se, ako potstrekivanje nije bilo prihvaćeno, ili ako je potstrekivanje bilo prihvaćeno ali zločin nije počinjen, robijom od jedne do osam godina.

Ipak kazna koja se primjenjuje uvijek je niža od polovice kazne utvrđene za zločin na koji se potstrekivanje odnosi.

Ako je potstrekivanje vršeno javno, kažnjava se robijom od tri do dvanaest godina.

Čl. 14

(Urota putem dogovora)

Kad se više osoba dogovore u cilju da izvrše zločine predviđene ovom obznanom, oni koji saučestvuju u dogovoru kažnjavaju se, ako zločin nije počinjen, robijom od jedne do osam godina.

Za pokretače kazna se povisuje.

Ipak, kazna koja se primjenjuje uvijek je manja od polovice kazne utvrđene za zločin na koji se dogovor odnosi.

Čl. 15

(Urota putem udruženja)

Kad se tri ili više osoba udruže u cilju da počine jedan od zločina predviđenih ovom obznanom, oni koji pokreću, osnivaju i organizuju udruženje kažnjavaju se, samo za to, robijom od pet do petnaest godina.

Samo sudjelovanje u udruženju kažnjava se robijom od tri do deset godina.

Čl. 16

(Oružana banda)

Kad se za izvršenje jednoga od zločina predviđenih ovom obznanom ustroji oružana banda, oni koji je pokreću ili je osnivaju ili je organizuju, kažnjavaju se, samo za to, smrću.

Samo sudjelovanje u oružanoj bandi kažnjava se doživotnom robijom.

Čl. 17

(Potpomaganje sudionicima u urotama oružanih banda)

Kažnjava se robijom od pet godina kogod, izvan slučajeva sudjelovanja u krivicama podupiranja zločina, daje utočišta ili snabdjeva hranom neku od osoba koje sudjeluju u udruženju ili u bandi naznačenim u dvjema prethodnim članovima.

Kazna se povisuje, ako su utočište i hrana bili dani trajno.

Ne podliježe kazni ko počini čin na korist blizog rođaka.

Čl. 18

(Vojna jurisdikcija)

Sudovanje u krivicama predviđenim u prethodnim članovima pripada Vojnim ratnim sudovima.

Čl. 19

(Obnarodovanje propisa Krivičnog zakonika na koje se obznana pozivlje)

Obnaroduju se, na područjima naznačenim u članu 1, propisi Krivičnog zakonika na koja se ova obznana pozivlje, putem stavljanja na uvid odnosnog teksta u općinskim uredima.

Čl. 20

(Obnarodovanje obznane)

Ova obznana biva obnarodovana putem uvrštenja u „Gazzetta Ufficiale“ Kraljevine.

Ona osim toga biva pribita na općinskim pločama područja naznačenih u članu 1.

Iz Glavnog stana Udruženih snaga.

3 listopada

MUSSOLINI

BR. 153

IZVEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINIJERA DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA" OD 4. OKTOBRA 1941. KOMANDI KRALJEVSKIH KARABINIJERA 11. ARMIJSKOG KORPUSA O RASPOLOŽENJU TRUPA I STANOVNIŠTVA I POTREBI PRIMENJIVANJA ENERGIČNIJIH MERA U CILJU ZASTRAŠIVANJA[1]

21 U/7

21. PEŠ. DIVIZIJA „GRANATIERI DI SARDENJA"
Komanda Kr. karab.

N 39/13 prot. od. Poverljivo

V.P. 81, 4. oktobra 1941. XIX

Predmet: Izveštaj o duhu i moralu trupa i stanovništva

KOMANDI KR. KARAB. XI ARMIJ. KORPUSA

Voj. pošta 46

Duh i moral trupa i dalje su na visini.

Još uvek je u toku premeštanje dva grenadirska puka: I iz Ljubljane u Kočevje i II iz Kočevja u Ljubljanu.

Radovi za zimsko preuređenje prostorija određenih za kasarne i smeštaj raznih divizijskih jedinica odvijaju se u redu.

Privatna pošta i dalje stiže sa zakašnjenjem što deluje neugodno na vojnike i njihove porodice.

— · —

Razvijanje ratnih operacija Osovine praćeno je sa osobitim interesovanjem.

Uspesi ekspedicionog korpusa u Rusiji i nedavna pobeda italijanske avijacije u Sredozemnom moru izazvali su kod oficira i vojnika silno oduševljenje i opravdan ponos.

Poslednjih petnaest dana, na žalost, učestali su atentati na železničke pruge kao i napadi i vređanje vojnika od kojih su neki ubijeni, a neki ranjeni, a da se na protivnoj strani nisu mogli kazniti i uhapsiti zločinci koji su nekažnjeno nestali, pod okriljem tame.

Treba naglasiti da teroristički napadi svakodnevno uzimaju sve više maha i pored mnogobrojnih patrola koje se neprekidno upotrebljavaju za čuvanje želez. pruge.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/3—3, k. 448.

Da se obuzda ta zločinačka aktivnost, koja umanjuje prestiž italijanskih oružanih snaga, trebalo bi hitno primeniti energičnije kazne predviđene poslednjom naredbom Visokog komesara za Ljubljansku pokrajinu.[2] Na krivce za zločine predviđene pomenutom naredbom trebalo bi u što kraće vreme — tri ili četiri dana nakon izvršenja zločina — primeniti kazne koje određuje ta naredba, inače te vanredne mere gube veliki deo svoje efikasnosti. Dok ne budu dati primeri streljanjem u kratkom razmaku od počinjenog zločina, neće se smanjiti zločinačka dela ni brojem ni težinom.

Vrlo korisna bi bila vanredna mera kojom se određuje streljanje određenog broja pobunjenika, utvrđenih ili sumnjivih, svaki put kad se izvrši atentat ili napad od strane nepoznatih lica.

— · —

Problem za koji bi trebalo da se zainteresuju nadležne vlasti jesu škole, a naročito Univerzitet u Ljubljani. Ponovnim otvaranjem Univerziteta studenti će imati prilike da se okupljaju, a time će se pojačati i prevratnička propaganda.

Stoga bi bilo preporučljivo narediti zatvaranje Univerziteta ili bar primeniti takve mere da bi izbliza moglo da se prati držanje studenata i samih profesora, jer nije isključeno da bi izvesna propaganda mogla da se vrši baš u samim aulama. Eventualno upisivanje studenata iz unutrašnjosti Kraljevine na ovaj Univerzitet moglo bi da olakša ovaj neophodni nadzor.

— · —

Otvaranje Ljubljanskog sajma od strane ministra privrede, u prisustvu najviših civilnih i vojnih vlasti Pokrajine, predstavnika Fašističke komore i udruženja i komandanta 2. armije, pobudilo je najživlje interesovanje stanovništva i odvijalo se bez i najmanjeg incidenta.

Komandant Kr. karabinijera
kapetan
Vito Guarilja [Guariglia]
Guarilja

M.P.

---

[2] Reč je o naredbi visokog komesara za Ljubljansku pokrajinu od 11. septembra 1941. kojom se, pored ostalog, predviđa smrtna kazna za sve organizatore, saradnike i pomagače NOP-a (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 158).

BR. 154

NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 5. OKTOBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA ZA OKUPACIJU TERITORIJE NDH IZMEĐU DEMILITARIZOVANE ZONE I DEMARKACIONE LINIJE S NEMAČKIM TRUPAMA[1]

Prilog br. 1 uz dopis br. 10140[2]
od 7. oktobra 1941 — XIX

KOMANDA 2. ARMIJE

OPERATIVNO ODELJENJE
Br. prot. 10013

V. P. 10, 5. oktobar 1941, XIX.

Predmet: Okupacija hrvatske teritorije između demilitarizovane zone i demarkacione linije s nemačkom okupacijom.—[3]

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA	*Vojna pošta*
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA	*Vojna pošta*
KOMANDI ARTILJERIJE 2. ARMIJE	*Vojna pošta*
KOMANDI INŽINJERIJE 2. ARMIJE	*Vojna pošta*
INTENDANTURI 2. ARMIJE	*Vojna pošta*

1.) — Direktive date aktom br. 9606 od 28. septembra[4] postaju izvršne od dana 9. ovog meseca.

2.) — Granica između V i VI armijskog korpusa je preinačena i biće: Bruvno — D. Suvaja — Manastir — Bjelaj — Vrtoče — Petrovac — Velagići — Sanski Most (sva mesta VI armijskom korpusu).

3.) — Dosledno tome, Kulen-Vakuf treba da bude okupiran od strane trupa V armijskog korpusa.

4.) — Moći će da se raspolaže sa 81, 84. i 87. automobilskom jedinicom. Stoga Intendantura treba da se pobrine da ih uputi tamo gde bude zahtevala komanda VI armijskog korpusa.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 19/2, k. 459.

[2] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[3] Vidi dok. br. 14 i 19.

[4] Vidi dok. br. 145.

5.) — 6. bersaljerski puk vraća se u potčinjenost 2. brze divizije.[5]

6.) — Ostaje da se odluči o dodeljivanju alpinske grupe „Vale".

7.) — Dogovoreno je da u zoni koju treba okupirati italijanski organi *ne* preuzimaju civilnu vlast.[6]

8.) — Može se prihvatiti eventualno ponuđena saradnja hrvatskih trupa, ali ona treba da bude regulisana i vođena od naših komandi.

9.) — Izveštaje o situaciji okupacionih trupa dostavljaćemo svakodnevno do 18 časova.[7]

GENERAL
Naznačeni komandant armije
(V. Ambrozio) s.r.

Tačnost prepisa overava
BRIGADNI GENERAL
Načelnik štaba
(E. de Blazio)
De Blazio

MR[8]
M.P.

[5] Pomenuti puk je učestvovao u napadu na Drvar (vidi dok. br. 156). U dopisu Komande 6. armijskog korpusa br. 6776 od 9. oktobra 1941. Generalštabu kopnene vojske navodi se da je tog dana puk premešten iz Drvara u Bihać i da je prešao u potčinjenost 2. brze divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 20/3, k. 419).

[6] I u Istorijskom dnevniku 2. armije zabeleženo je 5. oktobra 1941, da je prispelo naređenje Generalštaba „da se pristupi ponovnoj okupaciji hrvatske teritorije do demarkacione linije s nemačkim trupama", ali da „ne treba preuzimati civilnu vlast" (Arhiv VII, reg. br. 1/1, k. 56).

[7] Vidi dok. br. 162 i 163.

[8] Paraf Marija Robotija, komandanta 11. armijskog korpusa.

BR. 155

IZVEŠTAJ KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 5. OKTOBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O OPERATIVNOJ AKTIVNOSTI JEDINICA OD 15. DO 30. SEPTEMBRA 1941. GODINE[1]

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Br. 6963/Op. prot. Pov. *Poverljivo* V.P. 41. 5. oktobar 1941/XIX

Predmet: izveštaj o situaciji od 15—30. sept. tek. god.

Prilozi:

KOMANDI 2. ARMIJE — V.P.

1. — Izveštaj o smeštaju i aktivnosti jedinica.—

a) — *Situacija i smeštaj jedinica*
Većina ljudstva smeštena je u kantonman;
...[2]

2. — *Aktivnost jedinica*

a) — *obuka*...[3]

c) — *operacije*

Operativna aktivnost vrlo je intenzivna na čitavoj teritoriji i za sve jedinice. Pojačane su sve službe straže, nadzora i kontrole, izvršena su brojna izviđanja i marševi u cilju demonstracije.

Pešadijska divizija „Re" od 23-eg je zauzela predviđeni raspored duž demilitarizovane linije sa zadatkom zaprečavanja prilaza na teritoriju Like s obzirom na operacije hrvatskih trupa protiv ustanika prikupljenih u zoni Kulen-Vakuf — Bukovača — Brotnja,[4] raspoređujući neke bataljone van teritorije, na desnom krilu, sa zadatkom održavanja taktičke veze sa VI arm. korp. — Sedište taktičke komande u Udbini.

Iznenada, 25-og i 26-og jako je pojačana aktivnost srpskih i komunističkih bandi koje su nezakonito prešle na teritoriju

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/2, k. 81.

[2] i [3] Redakcija je izostavila tekst koji govori o uslovima smeštaja i obuci jedinica.

[4] Reč je o akciji ustaško-domobranskih jedinica protiv jedinica Drvarske brigade koja je počela 25. septembra s prostora Bihać — Sanski Most u pravcu Bos. Petrovca i Kulen-Vakufa. Početak akcije bio je predviđen za 24. septembar, ali je, po Kvaternikovom odobrenju, odložen 24 časa da bi se dovršilo formiranje 11. domobranske pukovnije (vidi dok. br. 156, objašnjenje 13).

Arm. korpusa; mnoge jedinice i pojedinci bili su izloženi zasedama i napadima.[5]

Glavne grupe ustanika nalaze se:

— u zoni oko Vrhovina. Procenjeno je da ima 300—600 naoružanih ljudi;[6]
— na brdima jugozapadno od Jasenka. To je grupa možda ne toliko brojna, ali vrlo hrabra, dobro naoružana i vešto vođena;[7]
— na brdima oko Plasa i Liča; reč je o izolovanim grupama, koje se verovatno sastoje od hrvatskih dezertera.[8]

Sporazumno sa peš. div. „Sasari" komanda peš. div. „Re" povratila je na dan 27-og bataljone koji su bili dislocirani duž puta Bruvno i Brotnja radi obezbeđenja levog boka te divizije, ojačavši svoje unutrašnje garnizone; komandu je prebacila u Gospić radi boljeg kontrolisanja situacije.

U toku su zamašne operacije čišćenja i kaznene ekspedicije koje vrši:

— peš. div. „Re": u zoni oko Vrhovina;[9]
— peš. div. „Lombardija" uz učešće trupa Arm. korpusa i gran. straže: u zoni jugozapadno od Jasenka i severno od Plasa.

Što se tiče važnijih događaja i rezultata izveštaji su bili i biće na vreme dostavljani.[10]

Vrši se obalska i protivpadobranska odbrana kao i zaštita žel. pruga; nedovoljna je protivavionska odbrana jer je ograničena na mitraljeze.

3. — Moral jedinica:
. . .[11]
4. — Razno
. . .[12]

M.P.

Komandant Armijskog korpusa
general
Rikardo Baloko
Baloko

---

[5] O partizanskim akcijama 25. i 26. septembra na teritoriji 5. armijskog korpusa vidi dok. br. 146, 147 i 172 u ovoj knjizi; tom V, knj. 1, dok. br. 181.

[6] Vidi dok. br. 146, objašnjenje 12.

[7] Na području s. Jasenak dejstvovale su partizanske grupe Drežničkog odreda i seoski partizanski odredi toga kraja (vidi tom V, knj. 30, dok. br. 7).

[8] U tom periodu na području Plase — Lič dejstvovali su partizani Hreljinskog i Bribirskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 45 i 48).

[9] Vidi dok. br. 146 i 149.

[10] Vidi dok. br. 163 i 172.

[11] i [12] Redakcija je izostavila deo teksta, jer nije od naročitog značaja.

BR. 156

IZVEŠTAJ KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 5. OKTOBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O SITUACIJI I DEJSTVIMA JEDINICA U DRUGOJ POLOVINI SEPTEMBRA[1]

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTAB—OPERATIVNO ODELJENJE

Br. 6358 Op. TAJNO Vojna pošta 39, 5. oktobar 1941—XIX

Predmet: Izveštaj o situaciji od 15. do 30. septembra. 1941. godine — XIX

Prilozi: jedan.

KOMANDI 2. ARMIJE
(Veza akt 9067 od 19/12/1940 — XIX).[2]
(Veza akt 8998 od 18/ 9/1941 — XIX).[3]

Vojna pošta 10

1) — *SMEŠTAJ JEDINICA*

a) — *Ljudstvo:*

Jedinice koje se nisu premestile zbog operativnih razloga zauzimaju već javljeni razmeštaj; one koje su premeštene u operativnu zonu nalaze se pod šatorima.[4]

Na teritorijama divizija izgrađuju se barake: pokretne, stalne i betonske.

Na teritoriji divizije „Kačatori dele Alpi" podignuto je već 10 baraka tipa „Pasoti".

b) — *Stoka:*

Stoka mnogih jedinica živi još na otvorenom polju.

U izgrađivanju baraka data je prednost onima za ljudstvo; zbog toga barake za stoku biće izgrađene čim bude moguće.

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 50/2, k. 82.

[2] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[3] Tim aktom se Komandi 2. armije daju uputstva o sastavljanju dnevnih i polumesečnih izveštaja (vidi Arhiv VII, reg. br. 17/3, k. 80, reg. br. 4/1, k. 456).

[4] Prema izveštaju Komande 6. armijskog korpusa br. 6389 od 4. oktobra 1941. Komandi 2. armije, razmeštaj korpusnih jedinica, 3. oktobra, bio je sledeći: divizija „Sasari" na prostoru Oštrelj, Drvar; div. „Bergamo" — Selišta, Glamoč; div. „Marke" — Fojnica, Gacko, Avtovac (vidi Arhiv VII, reg. br. 18/3, k. 82).

c) — *Materijal:*

Materijal, naročito onaj koji se može pokvariti, uglavnom je smešten u zidane prostorije i ispod šatora sa drvenim skeletom.

Auto-transportna sredstva parkirana su na otvorenom polju.

2) — AKTIVNOST JEDINICA:

a) — *Obuka:*

Nastavlja se po planu uz ograničenja, usled operativnih potreba divizija „Sasari", „Bergamo" i „Marke" i potreba za smeštaj divizije „Kačatori dele Alpi", koja je u ovoj polovini meseca prešla iz Crne Gore u Dalmaciju.[5]

Baterije koje su raspoređene na obali za obezbeđenje, uputile su 23/9. ov. god. u Netuniju izvestan broj vojnika, da bi pohađali neki kurs u cilju detaljne obuke u obalskom gađanju.

Kod 95. čete radio-telegrafista počeo je kurs za obučavanje novih radio-telegrafista, koji su neophodno potrebni za rad na sredstvima veze kojima je snabdevena ista četa.

Sličan kurs radi i kod XXX bataljona inženjerije, za radio-telegrafiste koji su potrebni zadarskim trupama.

b) — *Radovi:*

— *Zadarske trupe:* nastavljaju se radovi pomenuti u prethodnom raportu o situaciji.

— *Divizija „Bergamo":* Popravljanje trase duž druma Glamoč — Rore i Medena Selišta — Jajce, koju su ustanici prekinuli na više mesta.

— *Divizija „Marke":* Popravljanje prekida i izgradnja mosta u okolini s. Mlini.[6]

— *Divizija „Sasari":* Izgradnja mostova i popravka prekida na drumu Knin—Resanovci.

— *Kod svih divizija:* Izgradnja baraka.

— *VIII zanatlijski bataljon:* Nastavio je radove na drumu Zemunik—Zadar i počeo radove za izgradnju varijante raskrsnice Pakoštane — Bolnica—Zemunik.

---

[5] Divizija „Kačatori dele Alpi" dodeljena je 2. armiji 16. avgusta 1941. Međutim, ona je iz Crne Gore u zonu Split — Šibenik prešla tek u septembru (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—23, k. 55, reg. br. 162/4, k. 73, reg. br. 18/3, k. 419).

[6] O rušenju toga mosta vidi, dok. br. 143.

— *2. četa VI zanatlijskog bataljona:* Radovi za uređenje kolskog druma Strmica — Bos. Grahovo na deonici od 11 km.

— *XXIX radna grupa:* Nastavila je radove na proširivanju druma Malovan — Gračac i poznatog druma koji od raskrsnice Zemunik — Vodice vodi neposredno na Zemunik — Zadar kod civilne bolnice. Izvršila je pored toga različite radove, među kojima izgradnju 4 barake.

— *95. četa radio-telegrafista:* Uvodi radio-mrežu Armijskog korpusa i vrši službu prisluškivanja.

— *97. i 98. četa telegrafista:* Dovršile su radove na unutarnjoj instalaciji za vezu sa novim sedištem Armijskog korpusa i uspostavile novu telegrafsku vezu Knin — Bos. Grahovo i Knin — Resanovci.

c) — *Operativna:*

— Na dan 18. septembra ov. god. trupe divizije „Marke", savladavši mnoge prepreke na drumu i ne nailazeći ni na kakav otpor, zauzele su Gacko i Avtovac.[7]

— Na dan 16. i 17. delovi divizije „Sasari" izvršili su početne operacije, severno od Resanovaca, za akciju na Drvar; naši gubici: 3 mrtva (2 umrla usled rana) i 11 ranjenika (od kojih 2 oficira).[8]

---

[7] Sporazumom od 26. avgusta 1941. nije bila predviđena okupacija Gacka od strane italijanskih jedinica. Međutim, Komanda 2. armije naredila je 12. septembra 6. korpusu da „pristupi okupaciji preuzimajući i civilnu vlast", iako Gacko nije „uključeno u demilitarizovanu zonu". Depešom od 20. septembra 1941. Komanda 2. armije izvestila je Generalštab da su u Gacku i Avtovcu dislocirane sledeće jedinice i komande: „Komanda 49. legije crnih košulja, 40. bataljon, 49. mitraljeska četa, dva voda tenkova „L" mehanizovane čete „Zara", 8. baterija 3. diviziona 1. artiljerijskog puka u Gacku; 49. bataljon crnih košulja i prateća baterija 56. pešad. puka u Avtovcu" (vidi dok. br. 145; Arhiv VII, reg. br. 1/2—23, k. 55, reg. br. 164/4, k. 73).

[8] O borbama na položajima kod s. Resanovaca, koje su sve do 22. septembra držali delovi Drvarske partizanske brigade, vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 175 i 193.

— Na dan 22-og ista divizija izvršila je druge početne akcije. Prilikom zauzimanja k. 1185 severno od Resanovaca, neprijatelj je ostavio na terenu 5 mrtvih. Naši gubici: 1 oficir i 1 vojnik ranjeni.

— Na dan 25-og okupiran je Drvar.[9]

Operacijom je rukovodio Štab peš. divizije „Sasari". Izvršile su je:

— desna kolona, koja je, operišući iznad druma Resanovci—Drvar, napala na odgovarajućoj liniji fronta: 1184 (Knin TI—EK), Palež (TN—EK);

— leva kolona, koja je, iz zone Trubar (SR—EO), preko k. 717 (Kamenica) (TN—EQ) nadirala na Drvar,

Slične akcije uporedo sa ovima izvršile su:

— divizija „Sasari", koja je uputila na dan 25-og jedan bataljon u zonu Trubar;

— divizija „Bergamo", koja je dostigla 24-og, sa jednom kolonom pešadije i artiljerije, zonu Rore (VK--DV) preko doline Unac (akciju vodila Komanda Armijskog korpusa).[10]

U operaciji je učestvovala izviđačka avijacija, koja je vršila bombardovanje i mitraljiranje.

Na dan 25-og u 12,30 časova desna kolona divizije „Sasari", pošto je savladala četničko-komunistički otpor (naročito na brdu Palež i na vododelnici k. 1184, k. 1159, k. 1142 (TL—EK) i mnogobrojne prekide i zapreke na drumu, zauzela je Drvar mehanizovanim delovima, iza kojih su nailazili na kratkom razmaku brzi delovi.

Oko 17 časova sve trupe kolone „Sasari" stigle su u zonu Drvar, goneći neprijatelja prema Oštrelju,

---

[9] Zauzimanje Drvara od strane italijanskih jedinica olakšano je izdajničkim držanjem velikosrpskih elemenata — kasnije četničkih komandanata — pod čijim su uticajem ustanici Kninske krajine i Bosanskog Grahova bez borbe napustili položaje i na taj način omogućili italijanskim jedinicama da posednu položaje na prilazu Drvaru. I pored ovog izdajstva, jedinice Drvarske partizanske brigade uspešno su odolevale nadmoćnim italijanskim snagama sve do 25. septembra, kada su se povukle iz Drvara, napustivši držanje krutih frontova i prešavši na partizanski način ratovanja (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 127, 145, 172, 209, 212, 219 i 222, knj. 2, dok. br. 3, 8 i 26; tom V, knj. 1, dok. br. 20 i 22; Arhiv VII, reg. br. 77/3, k. 1994, reg. br. 8/3—1, k. 537).

[10] Kolonu su sačinjavale sledeće jedinice divizije „Bergamo": 2. i 3. bataljon, prateća baterija i četa bacača 26. peš. puka, jedna četa 40. bataljona bacača od 81 mm i jedna baterija 2. diviziona 4. art. puka (vidi Arhiv VII, reg. br. 172/4, k. 72).

zauzevši ravnicu Kamenice i druge uzvišice koje se nalaze oko doline.[11]

Oko 14 časova drum Resanovci — Drvar bio je otvoren za saobraćaj teških kamiona; oko 17 časova omogućen je prelaz artiljerije Armijskog korpusa.

Ustanici, koji su odlučili nekoliko dana ranije da zapale mesto pre nego što ga napuste, to su i učinili. Gubici neprijatelja: ustanovljeno 19 mrtvih i veliki broj ranjenih; naši: 1 mrtav (oficir) i 3 ranjena.

Zaplenjeno je oružje.

Ujutro na dan 26-og ugušen je požar, koji je potpuno uništio dva postrojenja za pilanu i za izradu celuloze.[12]

— Na dan 28-og u 11 časova delovi divizije zauzeli su Oštrelj, gde je uspostavljena veza sa hrvatskim delovima koji su došli iz zone Petrovac, isturivši izviđače u zonu Otaševac, ne nailazeći na ustanike.[13]

Divizija „Bergamo" iz zone Glamoč i Rore izvršila je izviđanja u pravcu severozapada sa jedinicama pešadije i kamionima ne nailazeći na ustanike.

Posle ovoga, pojačana je aktivnost izviđanja i čišćenja u zoni Drvar, Oštrelj, Rore.

---

[11] U operaciji za zauzimanje Drvara, pod komandom divizije „Sasari", bile su angažovane sledeće jedinice: 6. i 13. bataljon 6. bersaljerskog puka, 1. bat. 151. puka, 2. i 3. bat. 152. puka, 7. bataljon skvadrista, jedna četa 12. bataljona bacača od 81 mm, 1. bataljon 31. puka tenkista, 1. i 3. divizion 34. artiljerijskog puka i 2. baterija 56. artiljerijskog diviziona 6. armijskog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. 172/4, k. 72).

[12] Ta postrojenja su, pored ostalog, bila jedan od razloga što su italijanske trupe posele Drvar. Još 19. avgusta 1941. Komanda 2. armije „predočila je Generalštabu neophodnost da Drvar, koji je blizu demilitarizacione linije i ima vanredne tvornice i postrojenja za celulozu, bude zaposednut". Depešom od 21. avgusta Generalštab se nije složio sa ovim predlogom, ali je 1. septembra ovo naređenje izmenjeno i 2. armiji dato ovlašćenje da pristupi okupaciji Drvara „ukoliko to situacija dozvoljava i kada to bude smatrala celishodnim" (Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 55).

[13] Dvadeset petog septembra, iskoristivši prodor italijanskih jedinica u Drvar, oko sedam ustaško-domobranskih bataljona iz Bihaća, Bos. Krupe, Sanskog Mosta i Bosanskog Petrovca započelo je akciju čišćenja šireg rejona Bos. Petrovca. Savlađujući jak otpor dvaju bataljona Drvarske brigade, te jedinice su uspele da ovladaju komunikacijama u pomenutom rejonu, spoje se sa delovima italijanskih jedinica kod Oštrelja i 29. septembra zauzmu Kulen-Vakuf (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 214—218, knj. 2, dok. br. 108; Arhiv VII, reg. br. 22—30/1, k. 2).

3) — MORAL JEDINICA:

a) — *Moral ljudstva i disciplina jedinica:*

Moral visok, disciplina zadovoljavajuća.

. . .[14]

KOMANDANT
GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
(R. Dalmaco)
Dalmaco

BR. 157

UPUTSTVO KOMANDE KARABINIJERA 2. ARMIJE OD 7. OKTOBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O ORGANIZOVANJU OBAVEŠTAJNE SLUŽBE RADI SUZBIJANJA DELATNOSTI PARTIZANSKIH JEDINICA[1]

21 F/1

KOMANDA KR. KARABINIJERA 2. ARMIJE

B— 58/1 78/1 prot. Poverljivo V. P. 10, 7. oktobra 1941—XIX

Predmet: Razbojnička delatnost oružanih grupa.

Svim potčinjenim komandantima

Zasede i napadi koji su na žalost propraćeni ubistvima, ranjavanjem, a ponekad i zarobljavanjem naših oficira, vojnika i civila, do čega dolazi naročito na teritoriji V armijskog korpusa i u Sloveniji, sve su žešći i zabrinjavajući.

Treba imati u vidu da karabinijeri, naročito usled nedovoljnog ljudstva i sredstava, imajući teškoća u vršenju samostalnih efikasnih akcija sprečavanja i ugušivanja te delatnosti mogu se ipak vrlo korisno upotrebiti delujući u bratskoj zajednici sa vojskom koju razni zainteresovani garnizoni koriste za uništenje oružanih grupa koje su se odmetnule.

[14] Redakcija je izostavila deo teksta koji govori o zdravstvenom stanju ljudstva i stoke.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 2/3—3, k. 453.

Naročito će njihova intervencija biti efikasna ako im uspe da razviju inteligentnu i oštroumnu delatnost na obaveštajnom polju.

Neophodno je potrebno svim mogućim sredstvima pronaći poverljiva lica koja će biti u stanju da dostave tačne podatke o sastavu, jačini i naoružanju oružanih grupa, o zoni u kojoj operišu, o njihovim ciljevima, vođama koje komanduju, o načinu na koji nabavljaju potrebnu hranu itd. Samo onda kad se bude raspolagalo tim neophodnim podacima i uz prethodno inteligentno koordiniranje istih, moći će se odrediti i preduzeti složne akcije „velikog stila" radi opkoljavanja i uništenja oružanih grupa koje tumaraju svuda pomalo ozbiljno ugrožavajući i oštećujući komunikacije (pruge, puteve, telefonske i telegrafske linije), napadajući nas smelošću i tehnikom koja zaista iznenađuje.

Stoga molim komande u naslovu da u vezi s tim izdaju blagovremeno posebne instrukcije potčinjenim komandantima da nađu poverljiva lica, i da komande u naslovu takođe upoređuju razne podatke koji će se prikupiti o zločinačkoj aktivnosti grupa o kojima je reč, tako da delatnost karabinijera na tom polju može zaista da bude efikasna i ujedno korisni saradnik odgovornim vojnim komandantima, koji će moći da izvrše čišćenje putem potčinjenih jedinica sa zaista efikasnijim rezultatima.

Prirodno je da će za angažovanje poverljivih lica biti potrebno raspolagati novcem koji će se moći tražiti od zainteresovanih komandi velikih jedinica a za Grupu u Ljubljani od visokog komesara. Ukoliko iskrsnu teškoće po tom pitanju, javiti meni.

Preporučujem veliku zainteresovanost i inteligentnu inicijativu. Karabinijeri treba da su na visini situacije i da budu na konkretan i opipljiv način efikasni saradnici u ugušivanju aktivnosti koja kad bi uzela maha mogla bi da ima ozbiljnih posledica.

A kao poslednje preporučujem da se ljudstvo vežba u spremnoj, brzoj i efikasnoj upotrebi oružja i ručnih bombi.

Vrlo često se dešava da su napadnuti, naši vojnici ili vojnici drugih vidova oružja, gore prošli pošto su dozvolili da budu iznenađeni i tako nisu imali mogućnosti da upotrebe sredstva za odbranu ili napad koja su imali pri sebi.

Stoga je neophodno potrebno obučavati ih brzoj i iznenadnoj odbrani ili napadu, a pre svega održavati kod njih duh budnosti i spremnosti, naročito kad su na službi, tako da budu u stanju da se suprotstave svakoj slučajnosti bilo kako da je iznenadna.

Ovo spada u dužnost naročito oficirima i podoficirima komandantima jedinica koji treba da vode računa o velikoj odgovornosti koju oni s tim u vezi imaju.

Polažem nadu u dobru volju i osećanje odgovornosti kod svih — oficira, podoficira i karabinijera, koji će nastojati da rad karabinijera naročito u današnjim prilikama, bude dostojan njihove dobro poznate tradicije.

Pukovnik
komandant Kr. karab.
Druge armije
Frančesko [Francesco] Delfino
Delfino

BR. 158

DEPEŠE GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE OD 7. OKTOBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE DA PORED REPRESIVNIH AKCIJA ZA UGUŠIVANJE USTANIČKE AKTIVNOSTI POČNE I SISTEMATSKO ČIŠĆENJE NAJUGROŽENIJIH ZONA[1]

(Šifrovani telegram)
Generalštab kopnene vojske — Odeljenje sekretarijata

Komandi 2. armije

Br. 16139/op. Šalje Generalštab Kr. vojske — Operativno odeljenje. S obzirom na pojačanje ustaničke aktivnosti koja se sada ispoljava svakodnevno u napadima na motorna vozila, patrole, pa i na manje jedinice, ukazuje se potreba da se pored represivnih akcija, koje je već naredio taj Štab, počne sa sistematskim čišćenjem bar najnesigurnijih zona, u cilju konačnog uklanjanja žarišta ustanka.

Ističem da se, s obzirom na predstojeće proširenje poznate okupacije do nemačke demarkacione linije, sada još više oseća potreba za uspostavljanjem reda u spornoj zoni.[2]

Roata

V. P. 10, 7. 1941—XIX
prispeo u 23,30 č.

---

[1] Original prijemne depeše (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 13/4—1, k. 76.

[2] Vidi dok. br. 159.

Dešifrovao major Troi u 1 čas 8. X 1941.

Komanda 2. armije operativno odeljenje
Br. 10167 AR 4
Prisečo 8. oktobra 1941—XIX

Videti naš 10237 od 1. oktobra u kom se daje odgovor u pogledu ovog.[3]

De Blazio

BR. 159

PODSETNIK KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 5. OKTOBRA 1941. ZA POSTUPAK JEDINICA PRILIKOM OKUPIRANJA TERITORIJE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE IZMEĐU DEMILITARIZOVANE ZONE I TERITORIJE POD NEMAČKIM TRUPAMA[1]

Poverljivo

Prilog dopisu 7241/Op.
od 9. oktobra 1941-XIX[2]

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Promemorija u vezi sa okupacijom zone koja se nalazi između demilitarizovane linije i demarkacione linije sa teritorijom pod nemačkom okupacijom.[3]

1) — proglas Komande Armije od 7. septembra neće biti istaknut[4]; ne treba izdavati proglase;
2) — pozvati stanovništvo da preda oružje i ubediti ga da Italijani ostaju u zoni;
3) — izvršiti neophodne pretrese i čišćenja;

[3] Rečenica je dopisana olovkom.

[1] Original (umnožen na šapirografu) u Arhivu VII, reg. br. 18/5—1, k. 401.

[2] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[3] Vidi dok. br. 154.

[4] Vidi dok. br. 139.

4) — postepeno prepuštati civilnu vlast, tako da se to ne primeti;

5) — po dolasku u naselja, radi obezbeđenja kantonmana za trupe, obraćati se uvek mesnim vlastima; samo u slučaju teškoća, zauzeti bez daljega potrebne prostorije;

6) — ako se u mestu nalaze hrvatske vlasti,[5] zadržati ih i uveriti se da će se starati o ishrani stanovništva i da će vratiti imovinu stanovnicima koji se budu vratili;

7) — ukoliko nema hrvatskih vlasti, imenovati naše poverenike u opštinama;

8) —prepustiti hrvatskim vlastima vođenje redovne administracije, ukoliko ova ne zadire u javni poredak;

9) — paziti da naređenja koja bi stizala mesnim vlastima od Vlade iz Zagreba ne budu partizanska;

10) — ukoliko stignu naređenja ili odredbe za primenu zakona koje bi bile u suprotnosti sa našim ciljem smirenja zone, sprečiti njihovo izvršenje;

11) — ne brinuti se o propusnicama;

12) — ne mešati se, za sada, u pitanje propusnica, sem onih koje su potrebne za prelaz u demilitarizovanu zonu;

13) — o eventualnim potrebama političke prirode, u vezi sa javnim poretkom, javljati Komandi Armije da bi ih rešila preko Hrvatskog administrativnog povereništva pri Komandi Armije;

14) — sumnjive slučajeve uvek prijaviti;

15) — u pogledu sajmova, narodnih praznika itd., odnositi se tolerantno;

16) — zavesti policijski čas gde bude potrebno;

17) — stupiti u kontakt sa ustaničkim vođama i ubeđivati stanovništvo da se vrati;

18) — u slučaju napada na naše trupe, na žel. pruge, na javne objekte itd.: *odmah streljati;*

19) — staviti pod komandu hrvatske trupe[6] dislocirane u zoni (pomenute trupe prethodno je upozorila njihova Vlada);

20) — po mogućstvu hrvatske trupe treba da ostanu stalno u svojim kantonmanima; pomagati njihove pokrete usmerene na prelaz demarkacione linije;

21) — ustaška milicija[7] (regularna ili neregularna) možda će otići; svakako treba sprečiti i odmah osujetiti pokušaje

---

[5], [6] i [8] Odnosi se na vlast i oružane snage NDH.

[7] Odnosi se na tzv. Ustašku vojnicu, kojom su potpuno *samostalno rukovodili* ustaški funkcioneri.

pokolja, makar i hapšenjem ponekog ustaškog rukovodioca;

22) — ma kakvu prepreku postavila ustaška milicija, treba je energično ukloniti;

23) — u novoj zoni, neprimetno, treba mnogo motriti na ustašku miliciju, pa i na hrvatske trupe.[8] Ako se neki komandant usprotivi, javiti, pa će biti uklonjen;

24) — ako su nemačke vlasti u susedstvu, stupiti u pregovore sa njima;

25) — ako je iz izvesnih razloga potrebno, može se okupirati i neko mesto preko demarkacione linije; sporazumno sa Nemcima;

26) — pošto se dostignu ciljevi, raditi i sa trupama prelaziti teren koji se nalazi između marš-ruta,tako da se svugde oseti naše prisustvo;

27) — za vreme marša i zastanka, potrebna je uvek vrlo efikasna služba obezbeđenja: dok god mir ne bude osiguran, obezbeđenje mora biti srazmerno jako. Naročito paziti na mogućnost iznenađenja transportnih vozila; mere opreznosti u vezi sa tim da budu genijalno zamišljene;

28) — sa svim gore navedenim uputstvima i sa drugim koje potčinjene vlasti smatraju za potrebno da izdaju *da bi se što pre zaveo mir u zoni koja se prostire do demarkacione linije,* treba dobro upoznati sve oficire, podoficire, starešine, koji imaju posebne zadatke i odgovornosti;

29) — ukoliko žandarmi budu podesni, pomagaće Kr. karabinijerima (ali mogu raditi i odvojeno).

BR. 160

NAREDBA GUVERNERA DALMACIJE OD 11. OKTOBRA 1941. O USTANOVLJENJU I NADLEŽNOSTI IZVANREDNOG SUDA[1]

NAREDBA br. 34 od 11. oktobra 1941—XIX.

Ustanovljenje i nadležnost Izvanrednog suda

MI

ĐUZEPE BASTIANINI
Vitez Velikog krsta redova Sv. Mauricija i Lazara
i Talijanske krune

GUVERNER DALMACIJE

Na osnovu ovlašćenja datih nam Kr. dekrt. br. 453 od 7. juna 1941—XIX;

NAREĐUJEMO:

Čl. 1

Ustanovljuje se Izvanredni sud sastavljen od predsednika i dvojice sudija, koji će biti imenovani našim dekretom.[2]

Dužnost javnog tužioca vršiće jedan oficir Vojske ili M.V.S.N.[3]

Dužnost zapisničara biće poverena licu koje će od slučaja do slučaja odrediti predsednik.

Čl. 2

Predsednik saziva Sud i određuje sedište u kojem se suđenje ima odvijati.

---

[1] Dokumenat (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 6—7, od 1—15. oktobra 1941, str. 4.

[2] Odlukom guvernera Dalmacije od 11. oktobra 1941. za predsednika Suda je imenovan general Gerardo (Gherardo) Magaldi, za sudije potpukovnici Vinčenco Serentino (Vincenzo Serrentino) i Pjetro Karuzo (Caruso), a za javnog tužioca Frančesko Čentonco (Francesco Centonzo). Vidi Službeni list Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 6—7, od 1—15. oktobra 1941, str. 12.

[3] Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale (Dobrovoljačka milicija za nacionalnu sigurnost).

Čl. 3

Pre nego što se otvori rasprava, Predsednik i sudije, u prisustvu optuženoga, zaklinju se da će vršiti svoju dužnost kao časni i savesni ljudi.

Optuženog može da brani jedan branilac i on poslednji ima reč.

Za sve ostalo postupak reguliše predsednik.

Po zaključenoj raspravi, Sud na tajnoj sednici donosi presudu, zatim, pripustivši ponovo javnog tužioca, optuženika i branitelja, predsednik je saopštava i nalaže neposredno izvršenje.

Nijedan pravni lek nije dozvoljen protiv presuda Izvanrednog suda.

Čl. 4

U nadležnost Izvanrednog suda spadaju: zločin umorstva, izvršenog ili pokušanog, iz političkih razloga, napadi na državno ustrojstvo, pustošenje, pljačke, pokolji i svaki napad počinjen iz političkih razloga, osnivanje organizacija i upravljanje komunističkih udruženja ili na koji bilo način prevratničkih te pripadanje istima.

Svi se ovi zločini kažnjavaju smrću.

Našim dekretom može da bude stavljen u nadležnost Izvanrednog suda svaki drugi zločin za koji je utvrđena smrtna kazna.

Čl. 5

Ova Naredba objavljuje se putem oglasa i stupa odmah na snagu.

Iz rezidencije Guvernera.

Zadar, 11. oktobra 1941—XIX.

BR. 161

IZVEŠTAJ KOMANDANTA GRUPE KARABINIJERA U KOTORU OD 14. OKTOBRA 1941. PREFEKTU KOTORA O POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU GRADA[1]

KOMANDA KR. KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE
GRUPA KOTOR

Br. Pov. ličnog protokola 11/2 Kotor, 14. oktobra 1941—XIX.

Predmet: Dekadni izveštaj o političkoj situaciji.

Kr. prefektura Kotor
15. okt. 41 XIX.

EKSELENCIJI PREFEKTU PROVINCIJE

Kotor

Poverljivo lično

Ništa novo nije se dogodilo što bi poremetilo stanje javne bezbednosti koje ostaje zadovoljavajuće.

U stvari, tokom ovog meseca bilo je malo zločinstava i sve manje značajnih, sem jednog rodoskrvnog odnosa koji je utvrđen u predelu Risna.

Preživeli ustanici iz ove provincije prešli su, izgleda, u Crnu Goru, gde su u besputnim brdima očevidno pronašli sigurnije sklonište.

Dejstvo ovih grupica pojavljuje se pojedinačno, uvek na crnogorskoj teritoriji, u zoni Grahova i Nikšića.

Bilo je nekoliko pucnjeva na kola intendanture Kr. vojske, poneki prekid puteva i zaustavljanje po kojeg vozila u cilju otmice lica koja su ustanicima poznata kao obaveštajci vojnih vlasti.

Nekoliko uspelih policijskih operacija, koje su vođene u ovom glavnom gradu, pokazalo je da postoje veze i odnosi između domaćih lica i ustanika u provinciji.[2]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/5—1, k. 551a.

[2] U vezi s tim, kvestor kotorske policije Doti obavestio je 14. oktobra 1941. prefekta Kotora o sledećem: „Prividno zatišje, koje postoji samo na izgled, nije prevarilo organe policije koji su ostali strogo budni. — Tako je bilo omogućeno da se otkrije jedna organizacija sa komu-

U suštini, u pitanju je povremena pomoć koju bi „Bokelji" trebalo da daju svojim drugovima — odmetnicima.

Iz količine namirnica koje traže ovi poslednji i iz nekoliko rečenica u nekom pismu koje je napisao neki ustanik svome bratu, zaključuje se da se broj crnogorskih ustanika još uvek penje na koju hiljadu.

Ali se saznaje da su vojne komande već otpočele sa akcijama čišćenja u predelu između hrvatske granice, granice Kotorske provincije i teritorije između Grahova i Nikšića.

I pored ovih izuzetnih prilika, mora se ipak, kao plod ispitivanja i brižnog posmatranja, u stanju gledanom kao celina, utvrditi izvesno smirivanje duhova i neko osećanje prilagođavanja, naročito od strane radničkog staleža, novom sređenju prilika koje se ustalilo na ovoj teritoriji.

Neproverene vesti koje stižu iz susedne Crne Gore, prema kojima bi se ta zemlja priključila Italiji (korenita i odlučna mera koja bi presekla svaku volju za borbom između raznih političkih strujanja), pobudile su među „bokeljskim" stanovništvom strahovanje, jer se misli da, ako bi pali granični lanci, vratila bi se na ovu teritoriju sva nepoželjna i buntovna lica iz Crne Gore.

Sem toga, nastalo bi učestano doseljavanje nezaposlenih, što bi prouzrokovalo pometnju na tržištu radne snage.

Tome treba dodati otvoreno neraspoloženje koje „bokeljsko" stanovništvo gaji prema Crnogorcima.

Toliko se saopštava u cilju da se viša vlast obavesti o težnjama i duhovnom stanju stanovništva, a nipošto radi toga da bi eventualno izvršenje priključenja moglo ili moralo, u vezi sa onim o čemu se verovalo da treba saopštiti, pretrpeti izmene.

Katoličko sveštenstvo iz sopstvenih pobuda, ili da bi postupilo suprotno pravoslavnom sveštenstvu, pokazivalo je, u početku, izvesnu naklonost prema italijanskim ustanovama, i po neki sveštenik otvorenije je potpomagao dejstvovanje italijanskih političkih i vojnih vlasti.

---

nističkom pozadinom kojoj je u prvom redu bio cilj da održava veze sa ustanicima Crne Gore i da im pruža pomoć u stvarima i novcu. Operacijom koja je još u toku otkriven je i uhapšen obućar Grgurević Jovan, koji je služio kao veza između ustanika i meštana; zatim je na prepad uhapšeno u jednoj gostioni na periferiji još 12 sumnjivih lica i zaplenjena su pisma od znatne važnosti" (Arhiv VII, reg. br. 2/5—1, k. 551). Iz izveštaja prefekta Kotora od 18. oktobra 1941. guverneru Dalmacije vidi se da je Izvanredni sud Dalmacije 17. oktobra 1941. osudio sedmoricu na smrt a devetoricu na pet godina robije (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 176 i 177).

Sada se moralo konstatovati da ova osećanja naklonosti, umesto da rastu i da postaju čvršća, polako bivaju hladnija, i oni sveštenici koji su pre činili po koju uslugu, zauzimaju sada povučeniji stav.

Sve ovo ne treba pripisivati nedostajanju predusretljivosti od strane vlasti, koje bi na neki način razočarale očekivanje katoličkog sveštenstva, njemu je baš davana velika podrška, nego — tako tvrde ljudi — uputstvima ove biskupske kurije, koja, možda pod uplivom strane propagande, ne želi da se sveštenstvo kompromituje pred javnim mnenjem time što bi otvoreno sarađivalo sa italijanskim vlastima.

Negodovanje izaziva zakašnjavanje pri postavljanju osnova za novo uređenje škole.

I u Kotoru, kamo počinje pristizati ne mali broj italijanskih činovnika, koji žele da im stignu i njihova deca, u pogledu školovanja ništa konkretno nije učinjeno, ili bar ove mere nisu poznate javnosti.

Mnogo prigovaraju što mesni civilni lekari traže sve veće honorare.

Nekolicina bolesnika, koji su otišli lekaru u kuću, platili su za jedan pregled od *15 do 20 lira.*

Isto tako, izražavaju se želje da se sredi prodaja lekova koji se, suprotno postupku u Italiji, prodaju po ceni koja je 40% veća od one označene na etiketi.

Ekonomsko stanje sve više se poboljšava, zahvaljujući mesnoj trgovini koja pronalazi mogućnost da se snabdeva robom iz Italije, i to ne pod teškim uslovima.[3]

Porastom javnih radova kao i radova na privatnu inicijativu zaposlena je gotovo sva raspoloživa radna snaga.

Nezvanična vest da će Nj. Ekselencija uskoro izdati naređenje kojim će svim službenicima javnih ustanova biti povećana plata za 30% izazvala je veliko olakšanje među zainteresovanima koji su se zbog ekonomskih teškoća stvarno mučili.

Major komandant Grupe
Karlo Kađati
[Carlo Cagiati]
Kađati

---

[3] U svom izveštaju prefektu Kotora od 14. oktobra 1941. kvestor Kotorske provincije daje drukčiju ocenu ekonomskih prilika u Kotoru. On kaže da „u svim društvenim klasama, bez razlike na poreklo, vlada zabrinutost zbog porasta skupoće i teškoća pri nabavljanju nekih namirnica" (Arhiv VII, reg. br. 2/5—1, k. 551).

BR. 162

IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 18. OKTOBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O OKUPACIJI TERITORIJE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE IZMEĐU DEMILITARIZOVANE ZONE I DEMARKACIONE LINIJE NEMAČKIH I ITALIJANSKIH OKUPACIONIH TRUPA[1]

BA. R.

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA

Komanda 2. armije
Operativno odeljenje
Br. 10839
Primljeno 20. oktobra 1941-XIX

Štab — Operativno odeljenje

Poverljivo

Br. 6919 op. prot. V. P. 39, 18. oktobra 1941; XIX

Predmet: Pregled situacije za petnaestodnevni period od 30 septembra do 15. oktobra 1941—XIX.

Prilozi: jedan

KOMANDI 2. ARMIJE

(u vezi sa aktom 9067 od 19. 12. 940—XIX)

(u vezi sa aktom 8998 od 18. 9. 1941—XIX)

Vojna pošta 10

. . .[2]

c) *Operativna*

U vezi s prethodnim naređenjem 2. armije br. 9606 od 28. septembra 1941.[3] i naknadnim naređenjem 10013 od 5. 10. 41,[4]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 47/2—1, k. 82.
[2] Redakcija je izostavila tekst koji se odnosi na smeštaj i obuku jedinica.
[3] Vidi dok. br. 145.
[4] Vidi dok. br. 154.

nastavljeno je okupiranje hrvatske teritorije između demilitarizovane zone i demarkacione linije sa nemačkom okupacijom.

Na dan 9:

Divizija „Sasari" okupirala je u 13 sati Petrovac i nastavlja čišćenje i izviđanje zone. Naišla je na mnogobrojne prekide puteva, telefonskih i telegrafskih linija, čije opravke se nastavljaju.

Divizija „Bergamo" stigla je naveče u Kupres i Bugojno i okupirala Mliništa i Gradinu, izvršivši u cilju čišćenja upade u obližnja mesta.

Divizija „Marke" okupirala je sa levom kolonom (dolina Neretve) Konjic; sa desnom stigla u Kalinovnik. Prilikom čišćenja u zoni Rujište (S. I. Mostar) ustanovljeno da su se ustanici komunisti udaljili iz mesta.[5]

Na dan 10:

Divizija „Sasari" vrši izviđanja iz Petrovca prema Vrtočama ne dolazeći u dodir ni sa V arm. korp. ni sa hrvatskim trupama koje su se bile premestile prema Kulen-Vakufu. Izvršeni su obimni radovi da bi se osposobili putevi i telefonske linije.

Divizija „Bergamo" vrši izviđanja i čišćenja i preko nemačke demarkacione linije.

I/26., dok je vršio čišćenje u zoni Sokolac[6] (ZR-ER), bio je napandut puščanom vatrom sa visova Suvaje (ZR-EH).

Bataljon je odbio ustanike koji su se dali u bekstvo ostavivši na terenu 15 mrtvih a ponevši sobom mnogobrojne ranjenike. Zarobljeno ih je 5, zaplenjen 1 puškomitraljez, nekoliko pušaka i mnogo municije.

Snaga ustanika procenjena je na 300 ljudi.

Naši gubici: 3 poginula, među kojima 1 oficir, 6 ranjenih, među kojima 1 oficir.[7]

Divizija „Marke" vrši svoju delatnost u zoni Konjic i Kalinovnik.

---

[5] U Rujištu su se nalazili delovi Konjičkog NOP bataljona, koji su 28/29. septembra 1941. zauzeli žandarmerijsku stanicu u tom mestu (vidi tom IV, knj 2 dok. br. 97 i 109).

[6] Odnosi se na 1. bataljon 26. pešadijskog puka divizije „Bergamo".

[7] Napad je izvršila jedna desetina iz sastava 2. bataljona 3. krajiškog NOP odreda, kojom je komandovao Simo Šolaja. U prvom naletu ona je zaplenila nekoliko kamiona. Međutim, neprijatelj je izvršio protivnapad. Tom prilikom su 4 partizana poginula a 2 su zarobljena. U jedinicu su se vratila samo 4 borca, vodeći sobom 3 zarobljena okupatorska vojnika.

U neposrednoj blizini Sokolca nalazile su se snage 1. i 2. bataljona 3. krajiškog NOP odreda, koje, usled iznenadnog nailaska italijanske jedinice, nisu uzele učešća u ovoj akciji (vidi Arhiv VII, stenogr. beleške, reg. br. 5—12/6, k. 1994).

Na dan 11-og:

Divizija „Sasari" stupila u Vrtočama u dodir sa jedinicama 2. brze divizije.

Divizija „Bergamo" isturila izvidnice preko D. Vakufa ne naišavši na nemačke trupe.

Divizija „Marke" vrši uobičajenu aktivnost izviđanja i čišćenja.

Na dan 12-og:

Divizija „Sasari" stigla sa 1. bataljonom iz Petrovca na raskrsnicu Velagići zapazivši duž itinerera gotovo potpuno porušena naselja i komunikacije.

U zonama drugih divizija izviđačka ili operativna aktivnost ometana je vetrovima, kišom i snegom na uzvišenijim mestima.

Na dan 13-og:

Divizija „Sasari" okupirala Ključ ne naišavši na otpor. U ostalim zonama nikakvih novosti.

Na dan 14-og i 15-og:

Tri divizije vrše izviđačku aktivnost ili čišćenje bez novosti vrednih spomena.

Divizija „Bergamo" na dan 15-og okupirala Prozor.

3) — *Duh jedinica* —

...

4) — *Razno* —

...

General
Komandant Armijskog korpusa
(R. Dalmaco)
Dalmaco

BR. 163

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 18. OKTOBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O OKUPACIJI TERITORIJE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE IZMEĐU DEMILITARIZOVANE ZONE I DEMARKACIONE LINIJE S NEMAČKIM TRUPAMA[1]

19 A 8

mz/

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA

Operativno odeljenje

Br. 7534 Op. prot. poverljivo V. P. 41, 18. oktobra 1941/XIX

Prilozi: 3

KOMANDA 2. ARMIJE OPERATIVNO ODELJENJE
Br. 10750 Stiglo 18. oktobra 1941/XIX

Predmet: Izveštaj o situaciji

(petnaestodnevni 1—15. oktobar)

KOMANDI 2. ARMIJE

V. P. 10

...

2.) — AKTIVNOST JEDINICA

c) *Operacije.*

Okupirana je hrvatska teritorija između demilitarizovane i teritorije pod nemačkim oružanim snagama.[2] U akciji su učestvovali 1. brza divizija ojačana art. divizionima sa konjskom vučom iz peš. divizije „Lombardija"; 2. brza divizija (manje jedan bataljon bersaljera) ojačana III bataljonom 1. peš. puka,

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 10/2—1, k. 81.

[2] Vidi dok. br. 154 i 162.

LIV bataljonom cr. koš., II divizionom 23. artiljerijskog puka; divizija „Re" sa 1. pešadijskim pukom (manje jedan bataljon) i jedan bataljon 6. bersaljerskog puka. Divizija „Lombardija" je pre akcije proširila svoju teritorijalnu nadležnost na demilitarizovanu zonu koja je ranije bila u nadležnosti 1. brze divizije, s ciljem da oslobodi komande i jedinice ove divizije od posadnih zadataka.

Pokret se je razvio u predviđenom vremenu i redu; od strane ustanika ispaljeno je samo nekoliko puščanih metaka na jedinice prethodnice ili zaštitnice. Držanje jedinica je odlično, stanovništvo je lepo primilo naše vojnike. Trupe su se brzo smestile i pristupile ne lakom zadatku da zavedu red na teritoriji i da reorganizuju građansku i ekonomsku aktivnost; vrši se popravka telegrafsko-telefonskih linija koje su velikim delom bile isprekidane.

Peš. diviz. „Lombardija" je pristupila jednoj obimnoj akciji čišćenja u zoni Jasenak gde se ugnezdila jedna grupa ustanika koja se ističe svojom veštinom i hrabrošću. Rezultati ove operacije, koja se izvodi, do sada su bili ograničeni i nisu uspeli da osujete zasede protiv naših jedinica.[3] Na teritoriji Like, nakon izvedenih operacija čišćenja u zoni Vrhovina i raznih kaznenih ekspedicija završenih razaranjem kuća i brojnim hapšenjima talaca, ustanička aktivnost je umanjena i postoje znaci popuštanja.[4]

Nadzor železničke pruge, obalskih postrojenja, magacina ili slagališta kao i nadzor u cilju čuvanja javnog poretka, pojačan je do maksimuma. Mada se nije uspelo sprečiti izvršenje nekih napada na železničke pruge, u mnogo slučajeva, na anektiranoj kao i na okupiranoj teritoriji, stražarska služba je uspela da spreči zločinačke pokušaje, uklanjajući na vreme već na pruzi postavljen eksploziv ili primoravajući sabotere da ostave svoje sprave i da se dadu u bekstvo.

Što se tiče napada na železničku prugu, u toku je brižljiva istraga od strane Kr. karab. Kr. karab. su u sadašnjoj političkoj situaciji pozvani da izvrše mnoge i teške zadatke.

---

[3] U zoni Jasenak dejstvovali su delovi Drežničkog NOP odreda i seoski partizanski odredi tog kraja. U drugoj polovini septembra i početkom oktobra u zoni Jasenka i Drežnice izvedeno je više uspešnih napada na italijanske vojnike i porušene su gotovo sve komunikacije. Italijani su bili prinuđeni da 9. oktobra povuku svoj garnizon iz Drežnice (u Brinje), koju su partizani istog dana zauzeli i time oslobodili čitavo područje drežničke opštine (vidi dok. br. 172 u ovoj knjizi; tom V, knj. 1, dok. br. 45, 49, 61, 67, 83, 178, 182 i 187, knj. 2, dok. br. 21 i 123; Arhiv VII, reg. br. 1—1/3 i 15/2—7, k. 2009: stenografske beleške).

[4] Vidi dok. br. 146 i 149.

Sekcije kojima sada raspolaže Armijski korpus nisu dovoljne i bilo bi potrebno i hitno znatno pojačanje.

M.P.

Divizijski general
Zastupa
Komandanta Arm. korpusa
B. Fiorencoli[5]
Fiorencoli

BR. 164

UPUTSTVO KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 20. OKTOBRA 1941. O BORBI PROTIV USTANIKA[1]

gr/

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Br. prot. 7900 Op. poverljivo V. P. 41, 20. oktobra 1941—XIX

I — GERILA

UVOD

Gerila, ili borba bandi, je lokalna pojava kojom se vrši oružana intervencija elemenata sa određenog područja čiji mentalitet, interese, društvena protivrečja, individualistički i sitnopokrajinski duh ona odražava.

Ovom usko lokalnom fenomenu nadovezuje se, sa sličnim načinima izvođenja, gerila koju vode elementi neposrednije podsticani, potpomagani i rukovođeni od strane neprijateljskih tajnih službi.

Bande, male ili velike, utiču sa svoje strane na stanovništvo, dobijajući, milom ili silom, materijalnu pomoć, obaveštajne podatke, saučesnike.

KRITERIJI I NAČINI IZVOĐENJA AKCIJE BANDI

1) Lukavstvo koje teži da do krajnjih granica iskoristi upotrebu sile putem iznenađenja;

[5] Benedetto Fiorenzoli, komandant peš. divizije „Re"

[1] Original (odštampan) u Arhivu VII, reg. br. 17/5—9, k. 401.

2) korišćenje jednog komplikovanog terena, ali savršeno poznatog pojedincima, a pored toga organizovanog pomoću:
   — logističkih tačaka oslonca;
   — itinerera označenih ugovorenim znacima;
   — raznih zbornih mesta utvrđenih svaki put za svaku pojedinu akciju;
   — signalizacija na daljinu i putem signalne veze kojom se služe ne samo gerilci već, i pre svega, stanovnici pomoću znakova, lozinki itd.;
3) iznenadni napad na logore, ili na bokove ili u leđa malih kolona u maršu;
4) zasede na naročito podmuklim mestima koja su pogodna za neposredno efikasne napade;
5) širenje, naročito preko tobožnjih dezertera iz bandi, takvih vesti koje mogu da navedu traganje na pogrešan put, da pruže neosnovano osećanje sigurnosti u odnosu na izvesne zone, da na drugom mestu preuveličaju opasnosti ili pretnje;
6) vešto, lukavo i podlo smišljanje i sprovođenje u delo svakog lukavstva koje je u stanju da među pripadnike protivničkih regularnih trupa unese nemir i da ih impresionira otkrivajući i iskorišćavajući njihovu nepripremljenost i naivnost.

Jednom reči, svaki vođa bande teži ne toliko da pobije velik broj ljudi koliko da zaplaši najveći mogući broj protivnika i stanovnika munjevitim pokretima, iznenađenjem, značajem ubijenih ili zarobljenih lica, pored neophodnosti da se dokopa namirnica i druge robe.

PONAŠANJE BANDI

Bande, iako deluju na savršeno poznatom terenu, u načelu sa najvećom pažnjom organizuju svoj život, svoje pokrete, svoje akcije. To jest:

1. Formiraju sopstvene logističke centre u malim selima i zaseocima, koje zatim koriste slanjem svojih ljudi u toku noći, ili pak postižu da ih čak usred dana (u šumi) snabdevaju stanovnici, obično žene ili deca.

2. Utvrđuju i označuju svoje itinerere za kretanje ili napad obeležavajući ih stubovima, žicom, granama, konopcima ili krpama pričvršćenim za rastinje, kamenje ili stenje, raspoređenim različito, i drugim sitnim predmetima ili napravama od kojh svaki ima ugovoreno značenje.

Na ove znakove paze stanovnici, takođe žene i deca, apsolutno pouzdani, koji ih ponovo postavljaju na mesto ako su odneti ili uklonjeni.

3. Stanovnici služe kao vodiči i saopštavaju bandama ili njihovim *izaslanicima novosti iz zone.*

4. Premeštanja bandi duž ovih itinerera su laka, brza i neprimetna, a isto tako i prikupljanje obaveštenja.

5. Akcije bandi teže:

a) da uklone pre svega naše delove za osmatranje i obezbeđenje, bilo u pokretu bilo u mestu;

b) da iznenade naše jedinice vatrom sasvim izbliza i, najradije, ručnim bombama, iznenađujući ih sa dominantnih tačaka i u trenucima kad popusti budnost;

c) da oštete centre i elemente snabdevanja, zaustavljajući transportna sredstva (kamione i kola komore) i zaplenjujući oružje, municiju, namirnice a ponekad se služe i vojnom odećom kojom žele da nas zavaraju prerušavanjem obaveštajaca i agitatora.

BORBA PROTIV BANDI

1. Gerila se uništava kontragerilom, a ne borbom na otvorenom polju.

2. Lukavstvo se savlađuje lukavstvom; veština neprijatelja se preduhitrava inteligentom i opreznom maštovitošću; iznenađenje se osujećuje stalnom budnošću.

3. Organizovati detaljno život, pokrete i akcije, na osnovu širokog predviđanja onog što neprijatelj, svojim zagriženim neprijateljstvom, može da zasnuje na našu štetu.

4. Svaki naš pripadnik treba da živi, da se kreće i deluje u sredini potpune, neprestane sigurnosti. Savršeno svesna disciplina treba da spreči sve i svakog da sebi dozvole odstupanje od tih principa.

5. Kad se postigne sigurnost u mišljenju, u odlukama, u navikama sviju, preduzimaju se mere za aktivan deo borbe.

6. Nijedan naš pripadnik ne sme da ide usamljen ni u gomili, već u društvu i istovremeno izdvojeno, što znači u grupicama koje nisu udaljene jedna od druge i koje su dobro povezane *glasom* tako da mogu blagovremeno da jedna drugoj priskoče u pomoć.

7. Pred mogućnošću da se padne u zasedu tamo gde se to najmanje očekuje, ne sme se računati s tim da će biti vremena za promenu mesta ili položaja: *naprotiv, potrebno je odgovoriti odmah* ili, još bolje, otvoriti vatru *pre* protivnika.

8. Oružje i ručne bombe, ali pre svega ljudi, moraju biti spremni *u svakoj prilici i na svakom mestu* da brzo i efikasno

odgovore na iznenadne napade, vatrom i pokretima koji teže da opkole protivnika ne dozvoljavajući mu da se izvuče.

9. Snabdevanje treba vršiti duž itinerera na kojima se nalaze posade na otprilike jednakoj udaljenosti, i pomoću transporata sa jakom pratnjom iz istih posada, uzastopno.

10. Formirati zalihe namirnica u svakoj posadi i koristiti do maksimuma lokalne izvore radi svođenja na minimum učestalosti snabdevanja.

11. Pre nego što se pristupi napadima ili čišćenjima, opkoliti zonu gde živi banda, snažno blokirajući njene itinerere jedinicama skrivenim u *zasedi,* nakon hapšenja i udaljavanja stanovnika iz mesta koja je podržavaju ili simpatizera i nakon odnošenja i uklanjanja svakog predmeta ili znaka koji može da služi kao putokaz neprijateljima ili njihovim izaslanicima.

12. Svaki predmet ili znak koji sa stabala, stubova, prozora, dimnjaka ili zvonika može da predstavlja ugovoreni znak za bandu, pored toga što mora biti skinut, treba da bude povod za hapšenje najbližih stanovnika čak i ako su samo malo osumnjičeni: naročito treba paziti na svetlosne i dimne signale.

13. Svaki prepad, pored neposrednog reagovanja, mora biti propraćen hapšenjem svakog ko se, pod bilo kakvim izgovorom u bilo kakvom stavu, nalazi na licu mesta ili u blizini.

14. Udaljeno stanovništvo treba držati zarobljeno u veoma udaljenom i sigurnom mestu i ne sme se puštati, ni delimično, dokle god banda ne bude zarobljena ili uništena.

15. Pomoći stanovništva može se pribegavati samo u slučaju ako je sasvim izvesno da je ono duboko politički ili lično neprijateljski raspoloženo prema članovima bandi.

16. Ako se javi neko ko se nudi kao vodič da bi se iznenadila banda, treba prethodno ispitati ko je on proveravajući što je moguće bolje prirodu i iskrenost razloga koji ga pokreću. U toku puta treba paziti na svaki pa i najmanji pokret vodiča, spremno ga likvidirati u slučaju da se otkrije prevara; a istovremeno treba paziti na sav okolni teren kako bi se na vreme primetile eventualne izvidnice, signalisti, signalna sredstva, nagazne ili potezne mine, oružje i ljudi u zasedi. U tom cilju treba ići napred polako, pažljivo i promišljeno.

17. Ozbiljna je greška držati brz tempo, naročito sa motornim vozilima: na taj način vozila se na kraju prevrnu udarivši na iznenadne prepreke ili se dobiju meci i ručne bombe pre nego što se uoči da se naišlo na opasno mesto.

18. U ovoj vrsti borbe od naročitog je značaja brižljivo vođena obaveštajna služba, kroz detaljno i strpljivo proveravanje vesti i indicija prikupljenih na bilo koji način, upoređujući ih međusobno kako bi se uzele u obzir one koje su utvrđene a odbacile one koje su opovrgnute očevidnim dokazima.

19. Potrebno je energično suzbijati i pažljivo neutralisati nepovoljan efekat koji su na sopstvene trupe ostavile štete koje su im nanele bande u početku.

20. Treba imati na umu i širiti među našim jedinicama prirodno poimanje o malobrojnosti neprijateljskih snaga i pune sigurnosti da se može neutralisati njihov jedini adut — iznenađenje — pomoću budnosti, promišljenosti i brzine.

21. Pošto banda nema dovoljno snaga da akciju dovede do kraja i računa samo na moralni efekat prvih iznenadnih gubitaka koje nam nanosi, potrebno je suprotstaviti joj veliku hladnokrvnost, budnu, savršeno tihu i koja odmah kažnjava.

22. Svakom gubitku koji pretrpimo mora odmah slediti daleko teža represalija protiv bande tako da se podigne moral i podvuče borbeni duh naših.

23. Svako lice primećeno na opasnim tačkama terena treba da bude obasuto paljbom, ma kakvo bilo njegovo držanje. Tako se na tim mestima niko neće usuditi da zaustavi.

DETALJNI MODALITETI

1. *Nastojati da se stanovništvo odvoji od bandi*, pažljivo se obaveštavajući o antagonističkim osećanjima i interesima na koje se možemo osloniti.

2. Obezbediti saradnju seoskih starešina, povlađujući njihovim ambicijama i obaveštavajući se kod njih o mesnim običajima i težnjama koje treba poštovati.

3. Uzeti za taoce (u formi *pritvaranja* radi istrage) porodice kako odsutnih ljudi, tako i onih koji služe kao konfidenti ili vodiči.

4. Svako zaustavljanje trupa obezbediti kružno postavljenim odeljenjima za nadzor i osmatranje, svako od bar 4 čoveka, okruženim zaprekama od priručnih sredstava (naročito je efikasna bodljikava žica skrivena u travi na maloj udaljenosti od položaja), ili raspoređenim u lovačkim jamama.

5. Na udaljenosti od stotinjak metara od njih postaviti *uveče* automatske signale za uzbunu koje treba skinuti *u zoru*.

6. Trupe neka kako danju tako i noću izbegavaju galamu ili druge karakteristične znakove za otkrivanje.

7. Postaviti oružje sa pripravljenim nišanom na pomoćne odbrane i duž obaveznih prolaza.

8. Formirati brižljivo mnogostruke veze, naročito optičke i akustičke.

9. Utvrditi da se na znak uzbune delova za nadzor, trupe iza njih prikupe u *tišini* u položaju „lezi", sa nataknutim bajo-

netima; čim otkriju položaj neprijatelja, neka pažljivo pokušaju da ga uhvate između dve vatre.

10. Imati dobro na umu da je najefikasnija akcija protiv bande ona koja dovodi do njenog okruženja, neizbežno sprečavajući izmicanje kroz pokrivenu zonu (šumu ili šumarak).

11. Otvarati vatru mirno i pažljivo nišaniti; na brdovitim, ili bilo kakvim opasnim terenima, *volumen vatre* je savršeno beskoristan, čak i štetan.

12. Zarobljenici neka budu odmah *svučeni* da bi se lišili svakog sredstva za napad i da bi se pažljivo ispitalo nisu li među njihovim stvarima skriveni dokumenti (tražiti ih i ispod postave i u rubovima).

Pošto se zatim zarobljenici podvrgnu pažljivom saslušanju, i kad se iscrpe svaka njihova obaveštajna korist, neka budu neumoljivo podvrgnuti ratnom zakonu.

13. Razbijene bande treba goniti vatrom mitraljeza i minobacača (u nekim slučajevima i artiljerijom), dok druge trupe nastoje da preseku itinerer kojim idu delovi koji se povlače: napadi i kontranapadi moraju uvek biti *obuhvatni* a nikad prosto frontalni!

14. Za svaki slučaj treba unapred utvrditi za naše trupe jedno sabirno mesto za prikupljanje posle akcije, sa prilaznim itinererima dobro označenim znakovima.

ZAKLJUČAK

a. Akcija protiv bandi zahteva čvrstinu nerava, stalan nadzor, detaljno zapažanje svakog korisnog obaveštajnog elementa, borbeni duh, veliko upoznavanje ljudske i topografske sredine, puno poverenje u same sebe.

b. Izraziti značaj dobijaju: inteligencija, oštroumnost, karakter i delatnost nižih oficira, podoficira i kaplara.

c. Gerilski rat je proba koja na nepogrešiv način otkriva pozitivne i negativne kvalitete svakog, i na jasan način pokazuje eventualne ranije greške u ocenjivanju ljudi.

d. Najveći značaj imaju posmatrački duh, *preventivna* promišljenost, oštroumnost.

e. Ta svojstva je neophodno razvijati *kod svih*, do najobičnijih vojnika, ohrabrujući ih da izlože svoje ideje koje ponekad nikako ne treba zanemariti.

f. Duhovna učmalost i odricanje unapred od stalnog usavršavanja izvori su žalosnih iznenađenja.

g. Naročito efikasno je započeti *istovremenu*, dobro pripremljenu i brzo sprovedenu, vatrenu akciju od strane naših nepokretnih elemenata i drugih koji se ustremljuju na bok i zaleđe neprijatelja.

Primedba: U pogledu akcije u šumi skrećem pažnju na poznatu brošuru koju je sastavila ova Komanda, a što se tiče odbrane obala i železničkih pruga na okružnice koje se posebno odnose na ta pitanja.

II — POSEBNI SLUČAJ SADAŠNJE PARTIZANSKE BORBE

U severnom delu sadašnje teritorije koju okupira Armijski korpus, napadi imaju na izgled sporadičan karakter, ali u stvari njima rukovodi jedna centralizovana organizacija, u kojoj izvestan broj vođa raznih činova sačinjavaju bivši španski borci; njen je cilj, kako izgleda, oslobođenje teritorije kako od Italijana tako i od sadašnjeg hrvatskog režima.

Za ovim poslednjim ciljem se, međutim, ne teži tako izrazito, što zajedno sa drugim znacima opravdava poneku sumnju.

U svakom slučaju, dela ovih partizana imaju izrazito obeležje razbojništva, prvenstveno zasedama duž drumova, napadima na železnicu, iznenađivanjima naših malih i izolovanih delova; reč je o ljudima koji savršeno poznaju teren, i stoga su dobri strelci, vešti u izboru položaja za zasedu i spremni da umaknu posle svake akcije kako bi, čak i kroz šumu i bez označenih itinerera, stigli do grupa kuća ili sela u kojima se sakrivaju ili se pretvaraju da su mirni stanovnici.

U toj sredini saučesništvo stanovništva je gotovo opšte.

Borba protiv takvih partizana treba da se vodi istovremeno i sa istom žestinom:

a. u pogledu *bezbednosti:* sa istim modalitetima koji su pomenuti u prvom delu;

b. u pogledu *preduhitravanja:* pomoću aktivne obaveštajne službe, odvojenih, stalnih, ponavljanih, suočavanih, unakrsnih saslušanja zarobljenih partizana i stanovnika; proučavanje svakog dokumenta i svakog znaka koji može imati karakter dogovora; veoma pažljivi pretresi; dobijanje i iskorišćavanje dokumenata; razborito korišćenje konfidenata;

c. u pogledu *represija:*

— streljanjem ustanika zarobljenih na bilo koji način odmah nakon saslušanja i pažljivog ispitivanja odeće radi otkrivanja eventualnih dokumenata, čak i ako su brižljivo sakriveni;

— hapšenjem simpatizera i istim postupkom prema njima;

— ucenama vođa;

— dugim i strpljivim pokretima kadrim da iznenade i zarobe partizane i njihove pomagače prenosioce naređenja i vesti;

— pritiskom na predsednike opština, koje treba učiniti naročito odgovornim za simpatizerstvo njihovih stanovnika;

d. u pogledu *propagande:* s jedne strane, naglašavajući neprijateljski duh naših trupa podižući im moral pažljivo organi-

zovanim i dobro sprovedenim akcijama do *kraja*, jer ta vrsta protivnika je sjajna pri prvom kontaktu, ali nema sredstva da istraje u borbi protiv odlučnih ljudi; s druge strane, čuvajući naše vojnike od podmukle društveno-političke propagande koju sprovode stanovnici a možda i sami zarobljenici, bilo usmeno bilo pomoću letaka i drugih napisa koji se mogu širiti među stanovništvom (na hrvatskom) ili među našima (na italijanskom).

e. u pogledu *iznuravanja* protivnika: tražeći način da mu se spreči snabdevanje i oduzmu sredstva za život ili municija, koji su obično skriveni u nekim kućama u selima, izolovanim grupama kuća i pećina; sprečavajući apsolutno svaki pokret ma kog lica izvan naselja.

U načelu ovi partizani ne ostaju dugo zajedno i stoga se njihovo zarobljavanje mora oslanjati pre svega na detaljnu obaveštajnu službu i uzastopne zasede i kontrazasede, imajući dobro na umu da ove akcije uspevaju samo ako *svi naši,* ne isključujući nikoga, imaju uvek um, uši, ruke i oružje *u pripravnosti,* i ako se kreću tiho, bez šuma, kao što sam ja uvek učio u pogledu akcije u šumi.

Ako se zatim dozna da su se partizani prikupili u jednom određenom mestu, treba ga opkoliti u najvećoj tajnosti, uništavajući svako sredstvo za signalisanje ili dojavljivanje neprijatelju, i zatim pristupiti sistematskom detaljnom čišćenju duž koncentričnih pravaca.

Najpre opkoljavanje a zatim koncentrično čišćenje obeležja su i neposrednih reagovanja na svaki napad.

III — UPOZORENJA OPŠTEG KARAKTERA

Ove beleške i druge koje će ova Komanda eventualno moći da izda na osnovu daljih obaveštenja, ne iscrpljuju i neće iscrpsti materiju jer, kao u bilo kojoj drugoj borbi, inicijative protivnika mogu biti bezbrojne i prema tome isto tako bezbrojne treba da budu mere predviđanja s naše strane.

Oštroumnost neprijatelja preduhitrava se i neutrališe najvećom oštroumnošću s naše strane; iznenađenje se osujećuje budnošću i spremnošću; zaseda, o kojoj javljaju organi obezbeđenja, sprečava se vatrenom akcijom i istovremenim pokretom na bokove i zaleđe.

Neprijatelj je malobrojan ali lukav i dinamičan: u svakom slučaju i svuda moraće da naiđe na još veće naše lukavstvo i dinamizam.

GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDANT
(Rikardo Baloko)

BR. 165

IZVEŠTAJ KOMANDE OBAVEŠTAJNOG ODSEKA 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 21. OKTOBRA 1941. KOMANDI KORPUSA O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U BOSANSKOM PETROVCU, KLJUČU, SANSKOM MOSTU I MRKONJIĆ-GRADU[1]

rs *U akta* *Poverljivo*
Dvostruki omot

OBAVEŠTAJNI ODSEK

975/Ob. V. P. 86, 21. oktobar 41.

Dnevni izveštaj

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

V. P. 39

Vojno-politička situacija u nedavno okupiranoj zoni

Petrovac

1. Veliko vrenje vlada među stanovništvom Petrovca iz sledećih razloga:
   a) Prisustvo nekolicine ustaša među kojima:
      — Halja Hujić, predsednik opštine, opasan čovek koji je bio jedan od glavnih krivaca za pokolj Srba.
      — Kulenović Hamdija, trgovac.
      — Brkić Petar, logornik.
      — Sjiuzim Vladimir, šumarski inženjer, zamenik sreskog načelnika sa funkcijom sreskog načelnika.
      — Husein Ferizović.
      — Ibrahović Osman.
   b) Gore pomenuti sreski načelnik izjavio je da će pravoslavnima dozvoliti samo dva puta nedeljno da ulaze u Petrovac.
   c) Pravoslavni traže da u Petrovcu muslimani budu razoružani, jer predstavljaju stalnu opasnost. Dokaz za to je da nijedan pravoslavac nema hrabrosti da uđe u Petrovac, a naročito starešine i oni što su učestvovali u borbama.

[1] Kopija originala (pisana na mašini), bez završetka, u Arhivu VII, reg. br. 7/1—1, k. 654.

d) Pravoslavci ne traže da njihovi ljudi dođu na vlast u Petrovcu, ali bi bili zadovoljni kada bi sadašnji kompromitovani Hrvati bili zamenjeni drugim Hrvatima koji se nisu kompromitovali u borbama protiv Srba.

Svi mrze sreskog načelnika koji će sigurno biti ubijen ako za nekoliko dana ne bude udaljen iz Petrovca.

e) Nijedan Srbin nije uspeo da dobije svoju imovinu, štaviše moraju da prisustvuju prizorima kad mnogi muslimani, koji napuštaju Petrovac, nose sobom sve što su uspeli da opljačkaju;

— srpski stanovi su prazni;

— kukuruz je odnet;

— isto je i sa stokom.

f) Najzad, pravoslavci traže da se u potpunosti sprovede ono što je najavljeno lecima bačenim iz italijanskih aviona, a to je: red i pravda, Srbi žele da se vrate svojim kućama sigurni i pod zaštitom italijanskih snaga i da im se naknadi šteta.

g) Žandarmerijski kapetan Svob Filip, uredan čovek, koji poštuje red, cenjen od svih, dobio je naređenje za premeštaj u Bihać. Umesto njega treba da dođe jedan major omrznut u narodu koga smatraju odgovornim za pokolj Srbia. Treba izbeći ovo smenjivanje.

h) Situacija je veoma delikatna, jer su jake grupe naoružanih ustanika još uvek raspoređene u zoni severno od Petrovca a sa njima pokušavaju da se povežu komunisti koji su pobegli iz Drvara. Nije isključeno da će zatim neki koji budu ostali u toj zoni vršiti aktivnu propagandu među naoružanim Srbima te oblasti.

2. Hrvatske trupe koje su bile raspoređene u Petrovcu, već su evakuisale selo, sem jedne čete koja je ostala radi posedanja mesta.

Druga četa još uvek se nalazi u Bravskom.

Ključ

1. Stanovništvo ovog mesta je gotovo potpuno muslimansko. Primilo je naše trupe ravnodušno. Mesne vlasti izgleda izražavaju nameru da sarađuju sa nama i da rade na smirivanju zone. Stanovništvo zone severno od Ključa većinom je pravoslavno. Stupili smo u kontakt sa četničkim rukovodiocima zone Ribnik (VS—EU) koji su izjavili da se raduju dolasku italijanskih trupa, samo im je žao što nisu mogli na vreme da izveste ljude koji su se razišli po planinama zone Slatina (ZI—EQ). Tvrdili su da se raširila vest kako su

Italijani zapalili Drvar i naumili da se pridruže ustašama da bi se borili protiv Srba. Potvrdili su svoju nepokolebljivu nameru da ne ostanu pod hrvatskom vlašću zato što su ustaše masakrirali sve Srbe u mestu Ključ i veliki deo Srba iz okoline i zato što su hrvatski ministri nedavno izjavili da će se program hrvatske vlade uvek bazirati na uništavanju Srba. Tvrde da uopšte nisu komunističkih ubeđenja i da će na svaki način sprečavati komunističku propagandu među seoskim stanovništvom. Bili su pozvani da saopšte pravoslavnom stanovništvu da se vrati svojim kućama i da ga uvere da će biti pod zaštitom naših trupa.

2. U Ključu je raspoređen hrvatski 1. bat. 10. peš. puka sa 2 čete; jedna četa je raspoređena u Sitnici, jedna četa u Banjoj Luci. Komandant bataljona je kapetan Sjenjak koji je već bio u kontaktu sa četnicima i uverio ih da se nad njima više neće vršiti nasilja.

3. Prekid između Ključa i Čađavice: dva mostića, koja su bila dignuta u vazduh, odmah su popravljena. Jedan veliki odron u mestu Klokotovac (ZI—FG) juče je popravljen, tako da je vozilima omogućen prolaz. Danas je u toku popravljanje mosta između Čađavice i Varcar-Vakufa[2] (ZP—FG), za koje je potrebno više vremena. Smatra se da će sutra biti uspostavljen saobraćaj.

   Vrlo su teški prekidi na telefonskoj liniji između Ključa i Čađavice,[3] te će biti potrebno više dana za ponovno uspostavljanje veze.

Sanski Most

1. Naselje u kojem većinu predstavljaju muslimani a Hrvata je malo. Srba što poubijano što pobeglo.

   Situacija u susednoj zoni je naročito nezgodna jer su naoružani ustanici raspoređeni u velikom broju (na hiljade) po čitavoj zoni zapadno od Sanskog Mosta.

   Juče su se vodile borbe između ustanika i Hrvata u blizini s. Došci (UO—GM). Jedna naša četa koja je upućena u izviđanje u pravcu tog mesta naišla je na nekoliko zapaljenih kuća na brežuljcima severno od puta.

   Izgleda da se ustaničke baze nalaze u zoni Palanka (UH—FX) — Tuk Bobija (UH—FV) i u zoni Prav. Sanica

---

[2] Sada: Mrkonjić-Grad.

[3] Prema izveštaju Ministarstva prometa i javnih radova NDH od 20. septembra 1941, telefonske linije su prekinute sredinom septembra 1941 (*vidi* tom IV, knj. 1, dok. br. 327).

(UQ—FR). U ova dva mesta došlo je do sukoba između Srba i hrvatskih jedinica upućenih u tu zonu.

Komandant italijanskog garnizona pokušava da stupi u borbeni dodir da bi saznao realnu situaciju u zoni. Mnoge teškoće stvara raštrkanost hrvatskih jedinica dislociranih na sve strane u grupama od 30—40 ljudi, koji onemogućavaju da se tačno utvrdi jačina ustaničkih snaga time što daju preterana i protivrečna obaveštenja.

2. U Sanskom Mostu su dislocirane dve čete 6. bataljona pešadijskog puka „Zagreb" pod komandom jednog kapetana; jedna četa je dislocirana po grupama između Sanskog Mosta i Vrhpolja (VO—FT); jedna četa severno od Sanskog Mosta, duž pruge za Prijedor.

Pruga Prijedor—Sanski Most—Bravsko funkcioniše mada je stalno ugrožavaju ustanici u zoni Sanica. Na toj deonici saobraća 9 lokomotiva.

3. Na putu između Ključa i Sanskog Mosta i na telefonskoj liniji nema prekida.

Varcar-Vakuf

1. Izgleda da su vlasti Varcar-Vakufa voljne da sarađuju s nama. Ustanici su se povukli u oblast Ribnika (vidi vesti iz Ključa br. 1) a neki i preko demarkacione linije.

Po dolasku naših trupa više pravoslavaca se vratilo u selo. Uopšte situacija je dosta mirna, bar za sada.

2. Hrvatski garnizon Varcar-Vakufa sastoji se od jedne čete.

IZVEŠTAJ

Ključ

Noću uoči 18. tek., u zaseoku Biljani, muslimani naoružani vojničkim puškama pucali su na srpsko stanovništvo, ali žrtava nije bilo. U pomenutom mestu još uvek ima naoružanih ustaša i komunista koji vrše razna divljaštva nad srpskim stanovništvom koje preklinje da ga zaštitimo.

Gračac

Kruže glasovi da će se ovih dana naoružani Srbi okupiti na okolnim brdima da bi zatim ušli u Gračac i poubijali hrvatske vlasti u cilju osvete. Ti glasovi ne mogu se proveriti jer se i Hrvati i Srbi plaše neke osvete. Mesna komanda garnizona pojačala je službu nadzora i obezbeđenja.

Drvar

Na dan 21-og pijaca je bila naročito živa; prodato je goveda i ovaca, suve kože i razne robe. Ponovno uspostavljanje trgovine povoljno se odrazilo na stanovništvu.

Starešine sela koje je sazvao naš poverenik izjavile su da žele da sarađuju protiv komunista — zajedničkih neprijatelja. Izneli su da u zoni nedostaju osnovni prehrambeni artikli, naročito so. Brašno se i dalje prodaje i besplatno deli stanovništvu.

Na dan 21. bilo je izvršeno čišćenje u zoni Otaševac — Materića klb. (UH—EU), gde je iz više izvora bilo saopšteno o prisustvu komunista. Izviđanje koje su izvršile tri kolone dolazeći iz Drvara, Pasjaka (TP—EU) i iz Glavica (TP—EZ) prema Materića klb. i Materića uvali, bilo je bez rezultata; komunista uopšte nije bilo, jer izgleda da su prešli u drugu zonu; proveravanje je u toku. Prikupljeno je mnogo stoke, ali se pokazalo da je privatna svojina.

Vrlika

Prilikom jednog izviđanja u zoni Uništa utvrđeno je da se na dan 18-og pojavilo u zoni oko 20 četnika u cilju zastrašivanja stanovništva i oduzimanja stoke. U zoni jugoistočno od Uništa, između brda Špija i Kurozeb, ti ljudi su na dan 18-og oduzeli oko devedeset ovaca koje su vraćene čim su četnici saznali da je oduzeta stoka bila vlasništvo pravoslavaca.

Izgleda da je jedna četnička banda sastavljena od 200 do 300.[4]

[4] Redakcija ne raspolaže završetkom izveštaja.

BR. 166

UPUTSTVO KOMANDE 2. ARMIJE OD 23. OKTOBRA 1941. KOMANDI 5. ARMIJSKOG KORPUSA O BORBI PROTIV PARTIZANA[1]

Kopija

KOMANDA 2. ARMIJE
Operativno odeljenje

br. 10.977 — *Tajno* Vojna pošta 10, 23. oktobra 1941—XIX

Predmet: Akcije protiv ustanika

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA

Vojna pošta

Dopuna aktu br. 9758 od 1. oktobra o.g.[2]

Osnova svake akcije protiv ustanika treba da bude:

— neprekidna dobro organizovana obaveštajna služba, koja ima mogućnost da deluje u dubini ustanika,

— priznavanje načina ratovanja ustanika (neprijatelj pokretljiv; oprezan, teško obuhvatljiv, smeo u napadima koje proučava i izvodi vrlo vešto;

— služba osiguranja pažljivo prostudirana i organizovana vanrednim radom jedinica itd.;

— usredsređena pažnja svih oficira i podoficira, s obzirom na sadašnju stvarnost: *iznenaditi a ne biti iznenađen;*

— spremna i neposredna reagovanja koja, da bi uspela, treba uvek da budu prethodno pripremljena.

Pored operacija kojima se reaguje postoje operacije s ciljem da se protivnik istera iz skrovišta i zarobi. Ove treba da budu pripremljene i proučene s praktične strane, i to:

— traženje najvećeg mogućeg broja podataka o ustanicima (jačina, navike, imena, mesta rođenja, mesta boravka, naoružanje);

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 22/2—1, k. 79.

[2] Redakcija ne raspolaže pomenutim aktom.

— neposredno opkoljavanje opasnih zona. Obično čišćenje bez opkoljavanja ne dovodi do konkretnih rezultata;

— čišćenje vršiti potrebnim snagama, koje treba da manevrišu ne masovno nego po delovima u jakim grupama, po mogućnosti uz neposrednu podršku, koristeći teren; oružje na gotovs, mnogo municije, osmatranje svuda, *taktika lovaca;*

— delovi za gonjenje da budu pri ruci, dislocirani na prikladan način, bilo radi toga da zadrže ustanike, koji bi uspeli izbeći čišćenje, bilo da smenjuju trupe koje su već angažovane.

Pri kontaktu akciju voditi do kraja, goniti ustanike. Ako je operacija bila dobro organizovana, ovi treba da padnu u klopku:

— već jednom započeta borba ne sme se ograničiti na početni kontakt i na običnu vatrenu akciju; treba zarobiti ustanike. Iznenađenja kojima obično počinje napad pobunjenika ne smeju paralizovati dalju akciju naših jedinica i nametnuti čisto defanzivni stav. Borba protiv ovih naših neprijatelja odvija se i završava, uglavnom, na brzinu. Dakle, bitno je uzeti inicijativu neposredno u svoje ruke, preći u ofanzivu, napuštajući cestu i u prvom redu proširiti front sa začelnim jedinicama i obuhvatiti neprijatelja. Ako ne postupimo tako, *trpećemo i dalje gubitke i daćemo* vremena i prilike neprijatelju da se oslobodi i umakne kad mu bude zgodno.

Vreme operacija: ustanici pažljivo osmatraju i imaju dobru obaveštajnu mrežu. Zbog toga treba izbegavati velike pokrete danju.

Na mesto prikupljanja dolaziti noću (oficiri, podoficiri, vodiči, *koji će izvršiti prethodna izviđanja*).

Napad međutim treba voditi za videla.

Izviđanja i operacije danju, s povratkom posle podne, nemaju uspeha i samo omogućavaju neprijatelju da otkrije naše snage. Jedino u mirnim predelima pokret uz povratak u toku dana služi da se oseti naša prisutnost i izbegnu budući upadi ustanika.

U zonama koje je zaposeo neprijatelj moraju imati određen cilj: zarobljavanje ustanika i nastavljanje operacija bez odmora;

— vremenske nepogode idu na ruku našim operacijama; potrebno je zato i staranje oko trupa, naročito pri povratku u kasarne;

— zarobljene ustanike treba smesta streljati;

— istovremeno sa streljanjem zarobljenika biće celishodno da im se po mogućnosti zapale kuće;

— ako ustanici imaju bazu u nekom selu, treba je eliminisati: iseliti stanovništvo i zapaliti selo.

Druge mere koje treba imati u vidu:

— hrvatske trupe ostaviti po strani ili im davati sporedne zadatke;

— ne izvoditi, ako nema dovoljno snaga, više operacija istovremeno. Ako nedostaju snage predvideti operacije koje treba razviti naknadno i izvoditi ih odmah, sve do slamanja otpora ustanika;

— neprijatelj dobija pomoć; utvrditi odakle dolazi i primenjivati mere koje će je sigurno onemogućiti;

— proučiti uvek da li vredi ili ne vredi upotrebiti artiljeriju; nekada ona ima samo moralno dejstvo;

— konjica i biciklisti, za dolazak na mesto operacije, upotrebiće konje ili bicikle kad — zbog brojnosti jedinica — nije moguće pribaviti auto-transportna sredstva. Oni će morati gotovo uvek da operišu kao pešadija, i zbog toga su potrebni uvežbavanje i sposobnost korišćenja terena; čuvati obuću;

— zaposliti najmanji broj vojnika za čuvanje konja i bicikla, koji moraju biti smešteni na sigurnom mestu gde nema mogućnosti za iznenađenje;

— pokret s konjima u povocu zabranjen je;

— veze manjeg opsega treba uputiti na ugovorene znake; izbegavati zviždanje, koje upozorava neprijatelja;

— ne sme biti velikih odstojanja i međuprostora. Na terenu biće grupe koje će se kretati prividno izolovane, a koje će u stvari biti međusobno povezane i ne odveć udaljene jedna od druge;

— dolazeći u dodir sa ustanicima manevar ovih grupa ne vrši se radi sužavanja fronta, nego u cilju proširenja i opkoljavanja;

— vojnik mora da puca kad je objekat vidljiv i na nišanu; pucnjava nasumce diže buku, služi za orijentaciju neprijatelju, troši municiju i — uvećava strah . . .;

— treba imati u vidu da je tišina neophodan faktor uspeha, pošto i ona doprinosi iznenađenju, koje igra važnu ulogu u tim operacijama;

— noću se oružje čuva u kasarnama da bi se izbeglo njegovo odnošenje.

Svi ovi propisi i odredbe moraju biti poznati svim oficirima, podoficirima i desetarima; ali u prvom redu treba se potpuno posvetiti ovom lovu na razbojnike, koje treba uništavati odlučnom borbom vođenom do kraja, vešto i nemilosrdno.

GENERAL
NAZNAČENI KOMANDANT ARMIJE
V. Ambrozio

Za tačnost
MAJOR. ŠEF ODSEKA
S. Palombarini
27. oktobra 1941—XIX

BR. 167

MUSOLINIJEVA NAREDBA OD 24. OKTOBRA 1941. O KRIVIČNIM ODREDBAMA KOJE ĆE SE PRIMENJIVATI NA PODRUČJIMA PRIPOJENIM FAŠISTIČKOJ ITALIJI[1]

OBZNANA DUČE-A FAŠIZMA, PRVOG MARŠALA CARSTVA, KOMANDANTA TRUPA KOJE OPERIŠU NA SVIM FRONTOVIMA, 24 LISTOPADA 1941—XIX.

Krivične odredbe za područja anektirana Kraljevini Italiji po Kraljskim dekretima sa zakonskom snagom od 3 svibnja 1941—XIX, br. 291, i od 18 svibnja 1941—XIX, br. 452.[2]

DUČE
PRVI MARŠAL CARSTVA
KOMANDANT TRUPA KOJE OPERIŠU
NA SVIM FRONTOVIMA

Vidjevši članove 17 i 20 Ratnog vojnog krivičnog zakonika;

Vidjevši obznanu od 3 listopada 1941—XIX,[3] koja sadržava krivične odredbe za područja anektirana Kraljevini Italiji Kraljskim Dekretima sa zakonskom snagom od 3 svibnja 1941—XIX, br. 291, i od 18 svibnja 1941—XIX, br. 452;[4]

---

[1] Dokumenat (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 9, od 15. novembra 1941. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2], [4] i [6] Vidi dok. br. 22.

[3], [7] Vidi dok. br. 152.

Vidjevši Kr. Dekret od 3 listopada 1941—XIX, br. 1129[5] kojim se proširuje na područja anektirana Kraljevini Italiji Kr. Dekret od 4 travnja 1941—XIX koji se odnosi na proglašenje u ratno stanje dijela metropolitanske teritorije;

NAREĐUJE:

Čl. 1

Primenjuju se odredbe slijedećih članova na područjima anektiranim Kraljevini Italiji po Kr. Dekretima sa zakonskom snagom od 3 svibnja 1941—XIX, br. 291, i od 18 svibnja 1941—XIX, br. 452,[6] ostajući na snazi odredbe obznane od 3 listopada 1941—XIX.[7]

Čl. 2

Kažnjava se robijom od tri do dvadeset i četiri godine robije kogod, bez ovlaštenja nadležne vlasti, nosi ili na bilo koji način drži vatreno oružje, municiju ili eksploziv.

Primenjuje se smrtna kazna, ako čin ima karakter naročite težine uslijed sposobnosti krivca da izvrši zločin, ili uslijed prirode, vrste ili količine oružja.

Ako se oružje, municija ili eksploziv pronađu u stambenim prostorijama ili u njihovim pripadnostima, odgovara za čin i glava obitelji, osim ako dokaže da mu je stvar nepoznata.

Ako se oružje pronađe na mjestima, različitim od mjesta navedenih u prethodnom stavu, primjenjuje se odredba istoga stava na onoga koji ima pod pasku ili na čuvanje dotična mjesta.

Čl. 3

Kažnjava se robijom od najmanje pet godina kogod širi ili prenosi lažne, pretjerane ili tendenciozne vijesti, koje mogu da alarmiraju javnost ili da potište duh javnosti, ili na koji bilo način razvija takovu djelatnost koja može da nanese štetu nacionalnim interesima.

Kazna robijom nije manja od petnaest godina, ako je čin počinjen u vidu propagande ili putem saopćenja upravljenog vojnim licima.

---

[5] Redakcija ne raspolaže tim dekretom.

Čl. 4

Kogod na javnom mjestu, ili otvorenom ili na mjestu izloženom javnosti vrši manifestacije ili kliče buntovničke povike, kažnjava se, ako čin ne sačinjava teže krivično djelo, robijom od jedne do petnaest godina.

Čl. 5

Kogod vrijeđa čast ili dostojanstvo vojnog lica u njegovu prisustvu, ili se vojnom licu grozi nepravednom štetom, kažnjava se, ako čin ne sačinjava teže krivično djelo, robijom do tri godine.

Čl. 6

Kažnjava se robijom do deset godina kogod, poslije nego što je bio počinjen zločin predviđen obznanom od 3 listopada 1941—XIX ili ovom obznanom, i bez sudjelovanja u samom zločinu, pomogne nekome da izbjegne istragama vlasti ili da izmakne njezinom traganju. Ipak, kazna ne može da nadvisi polovinu od kazne koja je ustanovljena za zločin na koji se potpomaganje odnosi.

Čl. 7

Kažnjava se smrtnom kaznom kogod oduzimlje normalnoj potrošnji robu u znatnoj količini, u cilju da prouzrokuje nestašicu iste ili povišicu cijena na tržištu.

Primjenjuje se kazna doživotne robije, ako čin nije prouzrokovao težu uznemirenost na tržištu.

Prethodne se odredbe primjenjuju i na proizvođača koji sakriva znatne količine vlastite robe, u cilju da prouzrokuje nestašicu ili povišicu cijena na tržištu.

Čl. 8

Kažnjava se smrću kogod, uništavajući sirovine ili poljodjelske ili industrijske proizvode, ili sredstva za proizvodnju, prouzrokuje tešku štetu nacionalnoj privredi i u znatnoj mjeri prouzrokuje nestajanje robe opće ili obilne potrošnje.

Primjenjuje se kazna doživotne robije, ako čin nije prouzrokovao tešku štetu ili je roba ponestala u neznatnoj mjeri.

Čl. 9

Kažnjava se robijom od šest mjeseci do šest godina i globom do dvadeset hiljada lira kogod oduzimlje robu iz normalne potrošnje, ako čin ne sačinjava teže krivično djelo.

Robija je od tri godine do petnaest godina a globa od pet hiljada lira do pedeset hiljada lira, kad je čin počinjen pri tjeranju trgovine ili industrije.

Prethodne se odredbe primjenjuju i na proizvođača koji sakrije vlastitu robu u cilju da je oduzme iz normalne potrošnje.

Čl. 10

Odredbe čl. 7 obznane od 3 listopada 1941—XIX primjenjuje se i u slučaju, ako je čin počinjen na štetu talijanskih upravnih ili sudskih vlasti, hijerarha Nacionalne fašističke stranke, kao i oficira i agenata javne sigurnosti.

Čl. 11

Ustanovljuje se pri Dalmatinskoj Vladi specijalni sud sastavljen od predsjednika i četvorice sudaca, imenovanih svake godine od Guvernera i izabranih, u prvom redu, među višim oficirima Državne oružane sile.

Kod suda navedenog u prethodnom članu ustanovljuju se javnotužilački ured, istražni ured i kancelarijski ured.

Funkcije javnog tužioca i istražnog suca dodeljuju se sucima redovnih sudova ili vojnih, a funkcije kancelara kancelarima ili sekretarima redovnih sudova ili vojnih.[8]

Čl. 12

Za funkcionisanje specijalnog suda važe odredbe vojnog krivičnog zakona koje se odnose na vojne armijske sudove. Ipak su ovlaštenja i nadležnosti, koje po vojnom krivičnom zakonu pripadaju komandantu jedinice kod koje je vojni sud ustrojen, povjereni Guverneru Dalmacije.

Čl. 13

Spadaju u nadležnost sudovanja ratnih vojnih sudova krivice predviđene ovom obznanom ili obznanom od 3 listopada 1941—XIX, osim u koliko se tiče odredbe slijedećeg člana.

[8] Vidi dok. br. 177.

Čl. 14

Spadaju u nadležnost sudovanja specijalnog suda krivice naznačene u prednjem članu, počinjene na području Dalmatinske Vlade od lica koja ne pripadaju Državnoj oružanoj sili, osim ako se radi o krivicama počinjenim na štetu pripadnika istoj sili ili na štetu Vojne uprave.

Čl. 15

U slučaju koneksije postupaka nadležnost sudovanja za sve pripada specijalnom sudu, osim ako, iz razloga oportuniteta, specijalni sud ili istražni sudac pri njemu, ne naloži izlučivanje postupka.

U slučaju spora, odlučuje Vrhovni komandat, saslušavši Guvernera Dalmacije i komandanta jedinice pri kojoj je vojni sud ustrojen.

Čl. 16

Ova obznana objavljena uvrštenjem u „Gazzeta Ufficiale" Kraljevine.

Iz Glavnog stana Oružanih sila
24 listopada 1941—XIX.

MUSSOLINI

BR. 168

TELEGRAM PREFEKTURE U SPLITU OD 25. OKTOBRA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O HAPŠENJU KOMUNISTA U ZONI SELA STOBREČA[1]

26. okt. 1941.

Dešifrovano od AP.	Primljeni telegram iz Splita Br. 1546	Šef Odeljenja šifre Prizia

Šalje: Prefektura u Splitu — 25. X 41. — 24 čas

Zadar 26. X 41. — 8 čas.

GUVERNATORATU DALMACIJE
GLAV. INSPEKTORU JAV. BEZBEDNOSTI
MIN. UNUTR. POSLOVA — JAV. BEZB. RIM

Dostavlja se: J. B.[2]

Na uvid: Kab. — Sekretarijatu — Kr. karab.

Predmet: Sukob između policije i komunista.

06313. J. B. — Jutros u zoru mesna kvestura u saradnji s karabinijerima izvršila je opkoljavanje zone Stobreč, koji je 7 km udaljen od Splita, da bi ušla u trag i uhapsila tražene komuniste, koji se tamo sakrivaju.[3] Kad su ugledali policiju, neka lica iz improvizovanih koliba i seoskih kuća, koje postoje u opkoljenoj zoni, nagla su u bekstvo u raznim pravcima pokušavajući da izbegnu hapšenje. Budući da neki od njih nisu na poziv stali, gađani su hicima iz karabina. Trojica od njih su pogođena. Jedan je odmah izdahnuo, drugi je teško ranjen a treći lako. Ostala trojica, mada su gađana hicima iz karabina i gonjena, uspela su da izbegnu hapšenje koristeći se tamom ranih jutarnjih časova i odličnim poznavanjem nezgodnog zemljišta. Druga dvojica su stignuta i uhapšena. Za poginulog je utvrđeno da se zove Jurčević Josip pok. Antuna, rođen u Makar-

[1] Original prijemne depeše u Arhivu VII, reg. br. 27/12—3, k. 542.
[2] Javnoj bezbednosti
[3] U izveštaju kvesture Splita od 29. oktobra 1941. prefektu Splita kaže se da je s. Stobreč blokirano na osnovu poverljivih obaveštenja da će se u njemu sastati traženi komunisti (vidi Arhiv VII, reg. br. 26/1—1, k. 549).

skoj 1902. g., bankarski činovnik, poznat kao opasan komunistički vođa koji je već bio zatvaran od bivše vlasti.[4]

Utvrđeno je da su ranjeni Predelj Jure Matin i Marijin, rođen u Makarskoj 1917, i Andrijašević Juraj Antunov i Marije Franković, rođen u Makarskoj 31. VIII 1918. god. Utvrđeno je da su uhapšeni Gobin Slavko Boškov i Kristine Skalarević, rođen u Kalima kod Zadra 1921, i Popović Borislav pok. Filipa i Šimice Mladenić, rođen u Splitu 25. XII 1922. sa stanom na Poljičkoj cesti br. 7. Naknadno ću izvestiti o istraži radi proveravanja aktivnosti pomenutih lica, osobito u vezi sa poslednjim terorističkim atentatima. Ovaj akt je upućen Guvernatoratu Dalmacije, Glav. inspektoratu Jav. bezbednosti i Ministarstvu unutrašnjih poslova, Kabinetu i Javnoj bezbednosti.

Prefekt Zerbino

BR. 169

DOPIS KOMANDE KARABINIJERA 2. ARMIJE OD 24. OKTOBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA DA PREDUZMU MERE ZA SPREČAVANJE ZIMSKOG BORAVKA USTANIKA U NASELJIMA[1]

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINIJERA
2. ARMIJE

Br. 78/24 **Tajno**

Predmet: Pobunjenici. Vojna pošta 10, 24. oktobra 1941—XIX

SVIM POTČINJENIM KOMANDAMA

Pridolaskom lošeg godišnjeg doba, teško da će uspeti pobunjenicima opstanak u brdima.

Zbog toga mnogi od njih pokušaće naći utočište u selima i naseljima.

---

[4] Josip Jurčević Bepica je do avgusta 1941. bio sekretar Okružnog komiteta KPJ za Makarsku. Pre rata je bio više puta hapšen kao istaknuti partijski radnik. Godine 1940. interniran je u lepoglavsku kaznionu, odakle je pušten 1941. Povodom njegove pogibije Drago Gizdić („Dalmacija 1941") kaže da se Jurčević, sa Andrijaševićem i Prdeljom, po odluci Pokrajinskog komiteta KPJ za Dalmaciju, nalazio na putu iz Splita za Biokovo radi formiranja Biokovskog NOP odreda.

[1] Prepis dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 5/3, k. 453. Redakcija raspolaže prepisom koji je izvršila Komanda karabinijera 11. armijskog korpusa radi slanja potčinjenim komandama.

Treba uraditi sve što je moguće u pogledu prikupljanja podataka da bi ih se eventualno iznenadilo.

Ne sme im se dozvoliti da se odmore, prinuđavajući ih na predaju ili da ostaju dalje u šumi sa svim opasnostima i naporima, koje ista donosi.

Zbog toga se treba držati vrlo oprezno i pažljivo i prikupiti svaki najmanji znak njihovog prisustva u naseljima, nakon čega postupiti smelom energijom i odlučnošću.

U tom duhu izdati tačne instrukcije potčinjenim komandama.

KOMANDANT KRALJEVSKIH KARABINIJERA 2. ARMIJE
PUKOVNIK
Frančesko Delfino, s.r.

BR. 170

UGOVOR IZMEĐU NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE I FAŠISTIČKE ITALIJE O GRANICAMA IZMEĐU NDH I CRNE GORE[1]

UGOVOR
HRVATSKO-TALIJANSKI O UTVRĐENJU GRANICA IZMEĐU NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE I CRNE GORE

Hrvatska vlada i talijanska vlada, u želji da zajedničkim sporazumom, u duhu prijateljstva i suradnje, koji postoje među njima, utvrde granice Nezavisne Države Hrvatske prema Crnoj Gori, čija uzpostava uslied razpada jugoslovenske države odgovara željama crnogorskog naroda, utanačile su sliedeće.[2]

Članak 1.

Granica Nezavisne Države Hrvatske prema Crnoj Gori, polazeći sa područja Dobričevo (sjeverna granica međe, utvrđene već Rimskim ugovorom od 18. svibnja 1941—XIX), sliedi uglav-

[1] Redakcija ne raspolaže originalom dokumenta, te objavljuje tekst štampan u zborniku Ministarstva spoljnih poslova: Međunarodni ugovori 1941, Hrvatska državna tiskara, Zagreb, str. 305.

[2] Pitanje granice između NDH i Crne Gore pokrenuto je pismom Ante Pavelića od 15. juna 1941. Musoliniju (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/5—1, k. 309). Granica predviđena ovim ugovorom uglavnom se poklapa s Pavelićevim predlogom.

nom staru granicu od godine 1914. između bivše Austro-Ugarske Carevine i, odnosno, Crne Gore i Srbije, sve do brda Kljunačka glava (vrh 1082), koje je tromeđna točka između Crne Gore, Hrvatske i Srbije.

Članak 2.

Jedno hrvatsko-talijansko povjerenstvo ustanovit će čim prije na licu mjesta granicu, označenu u čl. 1.

Konačno utvrđenje granice izvršit će se u duhu pravičnosti, imajući u vidu zemljopisni položaj, potrebe gospodarskog značaja i prometne veze.

Izpravci, o kojima se govori u prednjoj stavci, sastojat će se u odstranjivanju suvišnih krivulja, izlazećih i ulazećih, bez uštrba nastanjenih središta, podrazumievajući da će željeznički ogranak Bileće—Trebinje biti uključen u hrvatsko područje.

Članak 3.

Ovaj ugovor stupa na snagu njegovim potpisom.

U vjeru čega su podpisani opunomoćenici, valjano ovlašteni, podpisali ovaj ugovor, sačinjen u dva primjerka na hrvatskom jeziku i na talijanskom jeziku.

U slučaju nesuglasja između dva teksta, tekst na talijanskom jeziku smatrat će se vjerodostojnim.

Sačinjeno u Zagrebu dana 27. listopada 1941.

Dr MLADEN LORKOVIĆ
Dr STJ. PERIĆ

LUCA PIETROMARCHI[3]
RAFFAELLO CASERTANO[4]

[3] Luka Pjetromarki, opunomoćeni ministar

[4] Rafaelo Kazertano, poslanik fašističke Italije pri vladi NDH u Zagrebu.

BR. 171

IZVEŠTAJ KVESTURE U SPLITU OD 29. OKTOBRA 1941. PREFEKTU SPLITA O NAPADIMA NA FAŠISTIČKE VOJNIKE I KARABINIJERE I HAPŠENJU KOMUNISTA U SPLITU[1]

KR. KVESTURA U SPLITU

Br. 1337 Odelj. Kabinet

Split, 29. oktobar 1941/XIX

Predmet:
Izveštaj o značajnim događajima koji su se desili u trećoj dekadi oktobra.

EKSELENCIJI PREFEKTU

Split

1) 19. oktobar. — Malo posle 19 časova, nepoznato lice je bacilo petardu na slagalište goriva 22. auto-odreda div. „Kačatori dele Alpi". — Nikakva šteta nije naneta ni licima ni stvarima.

U razmaku od nekoliko minuta, na raskršću Korzo Italija sa Smodlakinom ulicom, bačene su još dve petarde na patrolu koja se sastojala od jednog karabinijera i 4 vojnika. Lakše su ranjeni narednik Bralja Mario [Braglia Mario] i pripadnik odabranih Cr. koš. Di Đakomo Anđelo [Di Giacomo Angelo].[2]

2) 20. oktobar. — Oko 19,30 č. nepoznata lica su bacila u Vizantinskoj ulici bombu na patrolu koja se sastojala od karabinijera i vojnika, kojom prilikom je bilo nekoliko ranjenih.[3]

Otprilike posle pola sata, na glavnom trgu prepunom ljudi, u blizini ranije pomenutog mesta, bila je bačena druga bomba, kojom prilikom je ranjeno mnogo građana.

Ukupno je ranjeno 31 lice, među kojima sedam vojnika lakše a ostali su civili.[4]

Od ovih su tri civila umrla još u toku noći.

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 26/1—1, k. 549.

[2] i [3] Opširnije o tim akcijama vidi izveštaje Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta KPH, od 22. oktobra i 10. novembra 1941 (tom V, knj. 1, dok. br. 74, knj. 2, dok. br. 6).

[4] Povodom ranjavanja civilnih lica u toj akciji protiv italijanskih fašističkih vojnika, Rade Končar, koji je u to vreme boravio u Splitu radi pomoći partijskoj organizaciji Dalmacije, u svom izveštaju Central-

3) 21. oktobar. — Izdato je naređenje da policijski čas traje od 18h do 6h.

4) 23. oktobar. — U rudniku mermera fabrike cementa u Sv. Kaju, oko 21,30, nepoznata lica su iskoristila trenutno odsustvo čuvara i da bi izvršila sabotažu stavila su u pokret jednu dizalicu za vagonete. Čuvar je odmah dotrčao i zaustavio dizalicu. Nikakva šteta nije pričinjena ni licima ni stvarima.

5) 24. oktobar. — Oko 6h pre podne jedna patrola sastavljena od deset artiljeraca, tri karabinijera i dva finansa, pod komandom poručnika Kr. karab. Bukalje [Bukaglia], opkolila je nekoliko kuća u predelu „Gašpioi" kod Solina radi pretresa stanova i prikupljanja oružja.

Pošto su operacije započele jedan karabinijer, koji je bio na straži, primetio je nepoznato lice kada je izašlo iz kuće i brzim koracima pokušalo da se udalji.

Na poziv karabinijera da stane, nepoznati, koji je posle identifikovan kao radnik Milišić Ivan, star 41 god., ispalio je četiri hica iz vatrenog oružja.

Karabinijer i jedan artiljerac odgovorili su sa više hitaca iz karabina, ali nisu uspeli da stignu Milišića, koji je zahvaljujući mraku uspeo da pobegne.[5]

6) 25. oktobar. — U zoru su funkcioneri Javne bezbednosti i karab. oficiri sa agentima i karabinijerima blokirali mesto Stobreč, gde se, na osnovu poverljivih obaveštenja, saznalo da će se sastati traženi komunisti.

Pošto je primećeno prisustvo organa Javne bezbednosti, neka lica, verovatno skrivena u kolibama, dala su se u bekstvo da izbegnu hvatanje.

Agenti i kr. karabinijeri ispalili su više hitaca iz vatrenog oružja: jedan begunac je smrtno ranjen, drugi teško, treći lakše.

Druga dvojica su stignuta i uhapšena. Trojici je uspelo da pobegnu.

---

nom komitetu KPH od 10. novembra 1941. piše: „Kada su naši ljudi počinili tu glupost... bio sam očajan, jer smo im time zbilja učinili „medveđu uslugu". Mi smo ispitali kako se to dogodilo i vidjeli da su to drugovi učinili u samoodbrani. Htjeli su navaliti na talijansku patrolu, međutim su ih Talijani prije primijetili i počeli ih goniti. Da spasu glave, naši su bacili dvije bombe, koje su dvojicu ranile, ali dijete koje je bilo na ulici — ubijeno je..." (tom V, knj. 2, dok. br. 6).

[5] Tom prilikom je Ivan Milišić bio ranjen, ali je, zahvaljujući pomoći koju mu je odmah ukazala jedna skojevka, uspeo da se spase (D. Gizdić.: „Dalmacija 1941", str. 370).

Poginuli je identifikovan kao Jurčević Josip, star 39 god,- bankarski činovnik, poznat kao opasan komunistički vođa, koji je bio interniran još za vreme stare Jugoslavije. U toku je istraga za utvrđivanje odgovornosti ostalih za koje se pretpostavlja da su članovi prevratničkih partija.[6]

7) 28. oktobar. — U 17,45h nepoznato lice iz Vrhmanuške ulice bacilo je bombu na patrolu karabinijera i vojnika koji su vršili patroliranje; bomba je delimično eksplodirala ne nanevši štetu ni licima ni stvarima.

U 19,20h bačena je druga bomba, bez posledica, u Balkanskoj ulici, u blizini električnog transformatora, na patrolu pripadnika divizije „Kačatori dele Alpi", koji su odgovorili vatrom iz karabina ne pogodivši vinovnike, koji su nestali u polju.

ZA KVESTORA
(A. Amato)
A. Amato

[6] Opširnije o tom hapšenju vidi dok. br. 168.

BR. 172

IZVOD IZ IZVEŠTAJA JEDINICA I USTANOVA POTČINJENIH KOMANDI 2. ARMIJE O ZNAČAJNIM DOGAĐAJIMA OD 5. SEPTEMBRA DO 31. OKTOBRA 1941. GODINE[1]

KOMANDA II ARMIJE
OPERATIVNO ODELJENJE — UNUTRAŠNJA SAOPŠTENJA

Red. br.	Datum	Br. prot.	Izveštaj			Mesto
			ustanova	br. prot.	datum	
1	2	3	4	5	6	7
1	11. IX 41.	8628	Žel. dir. Vrhovine	696	9. IX 41.	Žel. pruga između Rudopolja i Javornika (Otočac) — pruga Druznica[2]
2	11. IX 41.	8595	K-da Kr. karab. 2. armije	13/396	9. IX 41.	Predeo jugozapadno od Vr. Ješca kod Primskova (sev. istočno od Št. Vida).
3	11. IX 41.	8594	K-da Kr. karab. 2. armije	13/400	10. IX 41.	Put Ježica — Ljubljana
	18. X 41.	10776	Odelj. za vezu sa M.V.S.N.	1208/R	17. X 41.	Jedan od dvojice vojnika, graničar Rata Roko izdahnuo je 11. X 41. usled zadobijene rane.
4	11. IX 41.	8632	K-da XI arm. korp.	1/2415	11. IX 41.	Žel. pruga Rudnik—Škofljica
5	11. IX 41.	8633	K-da XI arm. korp.	1/2416	11. IX 41.	Ital.-nem. demark. linija — kod naše postaje Ipavec (s. i. od Lipoglava)

Datum i opis događaja	Saopštenje		
	ustanova	br. prot.	datum
8	9	10	11
Komunisti postavili dinamit pri prolasku voza; nije bilo štete. — Izvaljeno 5 pragova.[3]			
Sukob između pripadnika IV granične legije i nepoznatih lica; bez posledica. Za vreme čišćenja nađen je jedan šator u kojem je zatečen jugoslovenski ratni materijal (bodeži, bajoneti, ručne bombe, šaržeri, signalni pištolji, šatori, odeća, poljski kazani), lični dokumenti i skice predela (5. IX 41).			
Granična patrola iznenadila je dva sumnjiva lica naredivši im da stanu, našta su oni odgovorili vatrom.			
Dva vojnika, mada ranjena, odgovorila su vatrom iz karabina i bacila ručnu bombu — bez rezultata. Organizovano izviđanje, izvršeni pretresi: ishod negativan.[4]	Gl. generalštab Kr. vojske	8547	9. IX. 41.
Patrola od 6 pripadnika gran. straže sa oficirom napadnuta vatrenim oružjem iz šume. Izvršeno izviđanje. Nađene su čaure i šaržeri za puške. — U toku je izviđanje da bi se utvrdio trag napadača koji mora da su otišli naviše pošto se čuo bat konja (incident se desio 10. IX 41. u 2,45).[5]			
Ranjen je nemački finans iz zasede koju su postavila nepoznata lica. Izvršiće se čišćenje. — (Incident se desio 10. IX 41. u 9 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
6	11. IX 41.	8623	K-da XI arm. korp.	1/2430	11. IX 41.	Put Stranska Vas — Dobrava (zapadno od Ljubljane) Žel. pruga Brezovica. Kod Viča (jugozapadno od Ljubljane)
7	11. IX 41.	8624	K-da XI arm. korp.	1/2429	11. IX 41.	Blizina groblja Moste (predgrađe Ljubljane)
8	12. IX 41.	8643	K-da XI arm. korp.	1/2410	10. IX 41.	Zona oko sela Klanec (sev. ist. od Moravča)
9	12. IX 41.	8644	K-da Kr. karab. 2. armije	20/283	11. IX 41.	Lič (Delnice — jugozapadno)
10	12. IX 41.	8645	K-da Kr. karab. 2. armije	13/403	11. IX 41.	Zona Pusti Javor (jugoist. od Litije)
11	12. IX 41.	8646	K-da Kr. karab. 2. armije	13/404	11. IX 41.	Žel. pruga Škofljica — Ljubljana (jugoist. od Ljubljane)
12	12. IX 41.	8651	K-da peš. div. „Izonco“	08/1047	9. IX 41.	Zona oko sela Klanec

8	9	10	11
Oko 24 č. otvorena vatra na patrolu graničara — Jedan vojnik ranjen. Patrola Kr. finans. straže ranila a zatim zarobila jednog civila. Iznenađeno jedno sumnjivo lice.	Generalštab Kr. vojske	8750	13. IX 41.
Četiri vojnika napadnuta kamenicama iz zasede. Jedan od njih koji je bio pogođen pucao je na jednog civila i ubio ga (desilo se 10. IX 41. u 20 č).	Generalštab Kr. vojske	8750	13. IX 41.
Na našu patrolu Cr. koš. ispaljeni su hici iz vatrenog oružja od strane dva civila, koji su pobegli i sklonili se u jednu kuću u Klanecu. Nakon gonjenja došlo je do sukoba. Dva napadača su ubijena. Reč je o braći Vidman iz Čeplja kod s. Dole (nemačka teritorija). Stanovništvo je zadovoljno što su Vidmanovi ubijeni. — (Incident se desio 8. IX 41. u 23 časa.)[6]	Generalštab Kr. vojske	8562	10. IX 41.
Iz slagališta eksploziva Soc. Elettrik Baducese Banovine Hrvatske izneto je 340 kg eksploziva. Sumnja se na tri radnika i jednog čuvara. Pritvoren je inženjer-rukovodilac. Traga se za ukradenim materijalom. (Ovo se desilo 9. IX 41. u 24 č.)[7]			
Na autokaretu XIV minobacačkog bataljona koja je prenosila hranu bila je otvorena vatra iz pištolja. — Pratnja je odgovorila na vatru. — Napadači su se razišli po šumi. Rezultati izviđanja negativni (incident se desio 10. IX 41. u 17 č.)			
Na patrolu od 7 ljudi sa oficirom koja je vršila nadzor otvorena je paljba iz vatrenog oružja, bez posledica (incident se desio 10. IX 41. u 2.30).[8]			
Saopštenje već prispelo od Komande XI arm. korpusa (videti br. 8).			

1	2	3	4	5	6	7
13	12. IX 41.	8655	Kr. karab. 2. armije	20/284	12. IX 41.	Udbina Gospić
14	12. IX 41.	8676	K-da XI arm. korp.	1/2387	10. IX 41.	Vrhnika
15	12. IX 41.	8683	M.V.S.N. želj. Ljubljana	1/4429/125	9. IX 41.	Ljubljana
16	13. IX 41.	8702	K-da inženjerije 2. armije	1282	13. IX 41.	žel. pruga Ličko Jesenica
17	11. IX 41.	8593	K-da Kr. karab. 2. armije	13/399	11. IX 41.	Cesta Bos. Grahovo — Drvar 10 km od Bos. Grahova.

8	9	10	11
Za vreme pretresa kuće koja je već bila zauzeta od strane ustaša nađena su dva pištolja sa mecima i 2 ručne bombe. Uhapšen je ustaški vođa Staneve Amilko (19 god.), mesar (desilo se 9. IX 41). Nađen pištolj sa mecima za vreme pretresa stana gostioničara Ivana Javora koji je uhapšen (10. IX 41).			
Primećena su 4 lica u blizini šupe sa stočnom hranom, koji su prilikom poziva da stanu pucali. Stražari su odgovorili vatrom. Nepoznati su pobegli prema reci. Čulo se pljuskanje po vodi (desilo se 7. IX 41).[9]			
Eksplozija mine sa električnim paljenjem prilikom prolaska poslednjeg vagona jedne kompozicije — bez oštećenja materijala — odneto nekoliko metara šina — patrolno izviđanje otežano rđavim atmosferskim prilikama. Nađena velika količina bakarnih žica međusobno povezanih, koje su polazile od šina do jednog mesta udaljenog 20 m. Vozovi prebačeni na drugi kolosek (desilo se *noću između 8. i 9. IX*).[10]	Generalštab Kr. vojske	8547	9. IX 41.
Zapaljen eksploziv — izvaljeno 50 m šina — materijal nije oštećen. — Prekid saobraćaja od 18 do 22 č. (Desilo se 12. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	8702	14. IX 41.
Komunisti zarobili karab. Antonačija iz 41. mešovitog odelj. i por. Lučić-Rokija iz div. „Sasari", koji je vršio izviđanje motociklom kojim je upravljao karabinijer. Po naređenju komunističkog komesara karabinijeru je naređeno da produži motociklom prema Drvaru. Poručnik je zadržan. Ovaj je *uz pomoć pravoslavaca* uspeo da pobegne pošto ga je komunistički vođa uverio preko telefona da se Antonačiju neće ništa desiti.[11] (Desilo se 9. IX 41. u 19,30). (Vidi br. 74.)	Generalštab Kr. vojske	8750	13. IX 41.

1	2	3	4	5	6	7
18	13. IX 41.	8705	Sa potpisom Piranušević iz Ogulina upućeno K-di 2. armije i II, III—IV direkciji Zagreb	900 F	13. IX 41.	Žel. pruga Ogulin— —Vrhovine
19	13. IX 41.	8711	K-da Kr. karab. 2. armije	13/406	12. IX 41.	Divne[13] (Drežnica jugozap. Ogulina)
20	13. IX 41.	8712	K-da Kr. karab. 2. armije	13/408	12. IX 41.	Cesta Škofljica — Šmarje (ist. od Ljubljane).
21	13. IX 41.	8713	K-da Kr. karab. 2. armije	20/289	12. IX 41.	S. Šmihel kod Novog Mesta
22	13. IX 41.	8715	Hrvatsko odelj. za vezu sa 2. armijom	459	5. IX 41.	Vrbovsko
23	13. IX 41.	8716	Hrvatsko odelj. za vezu sa 2. armijom	422	25.VIII 41.	Senj

8	9	10	11
Eksplozija mine između stanica Javornik i Lička Jesenica (istočno od Brinja). Italijanski vojnički voz 1062, pošto je čuo eksploziju, zaustavio se na 100 m od mesta sabotaže — nije bilo nikakve štete. Malo dalje izvaljeno je nekoliko pragova. (Desilo se 12. IX 41. u 18,20.)[12]			
Nepoznata lica su ispalila dva hica iz vojničke puške na brigadira Ostruma i na žandarma Prokina dok su sprovodili nekoliko civila u ogulinski sud. Žandarm je odgovorio na vatru. Brigadir je ranjen. (Desilo se 11. IX 41. u 23 č.)			
Nađeno 12 letaka u kojima se veliča bivši kralj Petar II. (Nađeni 11. IX 41.)			
Neki Kosirnik se obratio starijem kaplaru Čekareli Dariju iz pukovske čete 24. peš. puka rekavši mu: Musolini i Kralj su u stalnoj svađi. — Stariji kaplar je udario Kosirnika pesnicom, zatim ga predao Kr. karabinijerima.			
Jedan italijanski oficir, koji je ostao nepoznat, sporečkao se sa upravnikom pošte, nekim g. Lučićem i jednim udarcem ga izgurao iz ureda. (Desilo se 15. VIII 41.)			
Saopštava da je upravnik pošte Senj, neki Mudrovčić, javio da je jedan italijanski oficir sa nekoliko vojnika izvršio pretres agenata u autobusu Senj — Josipdol i oduzeo jednu pušku i metke koji su služili za odbranu autobusa. Odabrao je civile koji su mogli da koriste autobus, ne vodeći računa o kapacitetu — popelo se 30 i dvojica na krov, umesto 21.— Moli da se izbegavaju takvi incidenti koji su se dešavali i ranije. — Predviđa ukidanje javne službe ukoliko se nastavi sa pretresima. (Desilo se 12. VIII 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
24	13. IX 41.	8727	Karab. ispostava na Korčuli	243	12. IX 41.	Velaluka — zap. rt Korčule
25	13. IX 41.	8718	Hrv. glavna komanda armije	179	12. IX 41.	Fužine (ist. od Bakra)
26	14. IX 41.	8819	Vojna misija Zagreb	890	14. IX 41.	Zagreb
27	15. IX 41.	8842	VI arm. korpus	5573	15. IX 41.	Split
		8894	K-da Kr. karab. 2. armije	20/308	16. IX 41.	
28	15. IX 41.	8848	Kap. Kr. karab. Malofarina iz Splita	17/30	15. IX 41.	Split
29	15 IX 41.	8789	K-da XI arm. korp.	1/2460	14. IX 41.	Mirna — okolina stanice
30	15. IX 41.	8826	K-da Kr. karab. 2. armije	20/299	14. IX 41.	Pruga Ljubljana — Brezovica — okolina Viča.

8	9	10	11
Uhapšen mladić Andrić Pavle, 19 god., naoružan napunjenom puškom, prilikom lova. Kada je ugledao karabinijere, dao se u bekstvo bacivši oružje. (Desilo se 12. IX 41. u 15 č.)			
Komunisti digli u vazduh želez. prugu. — Javlja da prema primljenim obaveštenjima slovenački komunisti pokušavaju da prošire akciju na ovu teritoriju. Smatra da je potrebna tesna saradnja i pomoć žandarma koji imaju velikog iskustva u graničnoj zoni. (Desilo se 10. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	8562	10. IX 41.
Razni atentati u Zagrebu (bombe u zgradi glavne pošte — 1 mrtav — 15 ranjenih — znatna šteta — bombe na ustaške jedinice — nekoliko ranjenih — napad na autobus pun nemačkih vojnika (dvojica ranjena). (Desilo se 14. IX 41.)[14]	Generalštab Kr. vojske	8819	15. IX 41.
Bačena bomba na vojnike koji su se vraćali u kasarnu „Roma" posle izlaska u varoš: 5 lakše ranjenih. Bačene bombe i pucano iz pištolja na patrole Kr. karab. koji su odgovorili vatrom. Jedan karabinijer umro, drugi je lakše ranjen — (14. IX 41. u 20,30) (Vidi br. 48.) 14. u 17.55 streljana dva civila u Supetru na Braču zbog toga što su prekršila naredbu.[15]	Generalštab Kr. vojske	8819	15. IX 41.
U 20,30 bačena petarda — lakše su ranjeni vojnici: Sotile, Lorenceti, Galjardi iz XIII posadnog bataljona — u toku je istraga. (Desilo se 14. IX 41. u 20,30 — vidi gore.)[16]			
Bačene bombe i ispaljeni hici iz pištolja na našu patrolu koja je odgovorila bombama. (Desilo se noću uoči 14. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	8843	15. IX 41.
Jedna naša patrola teško je ranila hicem iz karabina nekog Ćirila Hrbata, 23 god., komunista, *koji nije odgovorio na poziv da stane.* (Desilo se 10. IX 41. u 23,40.) (Vidi br. 42.)	Generalštab Kr. vojske	8750	13. IX 41.

1	2	3	4	5	6	7
31	15. IX 41.	8827	Karabinijeri 2. armije	20/300	14. IX 41.	Stepanja Vas Ljubljana
32	15. IX 41.	8828	K-da Kr. karab. 2. armije	13/415	14. IX 41.	Šuma Trebnje 2 km od žel. stovarišta (sev. zap. od Novog Mesta)
33	15. IX 41.	8829	K-da Kr. karab. 2. armije	13/416	14. IX 41.	Gabrje (sev. zap. od Ljubljane)
34	15. IX 41.	8830	K-da Kr. karab. 2. armije	13/417	14. IX 41.	Vinja Vas (put N. Mesto — Metlika)
35	15. IX 41.	8831	K-da Kr. karab.	13/417-6	14. IX 41.	Glibodol (ist. od Brinja)
36	15. IX 41.	8832	K-da Kr. karab. 2. armije	13/418	14. IX 41.	Vič (jugozap. od Ljubljane)
37	15. IX 41.	8849	K-da XI arm. korp.	0/2503	15. IX 41.	Zona Rakovnik (žel. pruga Ljubljana — Škofljica)
38	15. IX 41.	8851	K-da I brze divizije	1718	14. IX 41.	Vojnić (jugo-ist. od Karlovca).

8	9	10	11
Na vojnike Mararo i Sera iz 168. odelj. Su. bačeno je kamenje. Oni su odgovorili vatrom *ubivši jednog napadača.* (Desilo se 10. IX 41. u 20 č. Vidi br. 7 od 11. IX.)			
Nepoznata lica pucala na patrolu Cr. koš. 98. legije koja je odgovorila na vatru. Ishod patroliranja negativan. (Desilo se 12. IX 41. u 22,30.)			
Na patrolu od 6 vojnika otvorena puščana vatra — jedan vojnik koji je bio ranjen otvorio je vatru na napadače u bekstvu. — Patroliranje je bilo bez rezultata. Nađen je automatski pištoj Stejer. — (Desilo se 10. IX 41. u 23,30.)	Generalštab Kr. vojske	8750	13. IX 41.
Karabinijeri uhapsili: Ravter Dušana, 24 god., iz Hrušice, koji je bio crveni avijatičar u Španiji, i Zurman Karola, 26 god., takođe iz Hrušice, pod sumnjom da su agitatori i komunistički propagandisti. (Desilo se 10. IX 41. u 23,30 č.)			
Nepoznata lica su na dva mesta minirala kolski put i razdelila komunističke letke stanovništvu. (Desilo se 13. IX 41. u 14 č.)			
Patrola 221. T.M. bat. našla je u ulici Rožna dolina letke na slovenačkom i italijanskom u kojima se ogleda privrženost fašizmu.			
Jedan vojnik iz I bat. gran. straže XXIII sektora ranio je hicem iz vatrenog oružja komunistu Medved Alojza, koji nije odgovorio na poziv da stane već je produžio preteći i upućujući vođi patrole antiitalijanske psovke. (Vidi br. 76.) (Desilo se 15. IX 41. u 2,25.)	Generalštab Kr. vojske	8897	16. IX 41.
Izgleda da su ustanici zapalili stanicu Vojnić noću uoči 14. IX.—[17] Sa vozova koji su ujutru 14. IX išli prugom Karlovac—Petrinja skinuti su civili. — Tom prugom otišlo je 20 vojnika i 10 civila — svi naoružani mitraljezom i puškomitraljezom. (Desilo se noću uoči 14. IX i ujutru 14. IX.)			

1	2	3	4	5	6	7
39	16. IX 41.	8874	K-da XI arm. korp.	1/25/3	15. IX 41.	Kota 834 (10 km južno od Kostanjevice)
40	15. IX 41.	8866	K-da Kr. karab. 2. armije	13/421	15. IX 41.	Cerknica (6 km jugozap. od Ljubljane)
41	15. IX 41.	2443 A.C.Q.R.	K-da Kr. karab. 2. armije	13/422	15. IX 41.	Vodica (18 km jugoist. od Novog)
42	14. IX 41.	8826	K-da Kr. karab. 2. armije	20/299	14. IX 41.	Vič (1 km zap. od Ljubljane)
43	16. IX 41.	8889	K-da I brze div.	1728	15. IX 41.	Blata (15 km sev.-ist. od Brinja)
44	16. IX 41.	8881	K-da Kr. karab. 2. armije	20/294-1	15. IX 41.	Vrbovsko

8	9	10	11
Naše patrole su došle u sukob sa komunistima od kojih je jedan ubijen karabinom. S naše strane nije bilo gubitaka. (Desilo se 15. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	8897	16. IX 41.
Na karabinijere Valpreda i Jelmoti, koji su se vraćali iz službe pretraživanja, ispaljena su 4 revolverska hica kod stanice Cerknica u šumovitom predelu udaljenom oko 1 km od zaseoka Oštarije kod Begunja. Odgovorili su karabinom i pištoljem bez rezultata. — Nepovređeni. — (Desilo se 14. IX 41. oko 21 č.)			
Grupa od oko 50 nepoznatih naoružanih pištoljem i puškomitraljezima opkolila je strugaru nekog Rajkovića iz Senja. Pretresli i opljačkali 3 italijanska šofera (firma Rivolta iz Rijeke za koju su tovarili drva na 3 kamiona) uzevši im 2 520 dinara i 100 lira. — Zapalili su 3 kamiona, strugaru i slagalište drva i dasaka. — Ukupna šteta 800.000 lira. — Banditi su pobegli u šumu odnevši džakove brašna, slanine, dva kvintala debelih svinja. Požar je lokalizovan. Istraga bez rezultata. Napadnuti tvrde da je reč o ustanicima koji su došli iz zone Krivi Put — Brinje.[18] Uhapšeno je 5 radnika strugare. (Desilo se 14. IX 41. u 8,30.)	Generalštab Kr. vojske	8897	16. IX 41.
Vojnik Fabri iz XXIII sektora za nadzor pruge Ljubljana — Brezovica u blizini Viča teško je ranio hicem iz vatrenog oružja Hrbat Cirila (vidi br. 30).			
Patrola 12. posadne čete ranila je vatrenim oružjem hrvatskog vojnika Cindrić Ivana (desilo se 15. IX 41. u 3 h).			
Vodnik Cio iz mitr. čete 137. legije cr. koš. uhapsio je na pruzi Bogdana Musolina iz Gomirja — železničkog radnika. Prenosio je sanduk, upućen šefu stanice Vrbovsko, u kojem je bilo 15 fitilja i 21 čaura. — (Desilo se 11. IX 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
45	16. IX 41.	8882	K-da Kr. karab. 2. armije	20/307	15. IX 41.	Crikvenica
46	16. IX 41.	8885	K-da Kr. karab. 2. armije	13/406-1	15. IX 41.	Drežnica (jugozap. od Ogulina)
47	16. IX 41.	8884	K-da Kr. karab. 2. armije	13/406-2	16. IX 41.	Drežnica
48	16. IX 41.	8894	K-da Kr. karab. 2. armije	20/308	16. IX 41.	Split
49	17. IX 41.	8915	K-da 1. brze div.	1716	17. IX 41.	Zona Popović Brdo, Kamensko (Karlovac)
50	17. IX 41.	8922	K-da Kr. karab. 2. armije	13/423	16. IX 41.	Podzemelj (Črnomelj)
51	17. IX 41.	8923	K-da Kr. karab. 2. armije	13/428	16. IX 41.	Zona k. 913 — jugoist. od Kostanjevice — (javljeno sa položaja pogranične milicije Sv. Jernej)

8	9	10	11
Prilikom pretresa stana bivšeg ustaškog komandanta, nekog Car Ivana, nađeno je oružje i municija. Nije se pristupilo hapšenju jer je Car otišao 8. IX — izgleda da se nalazi u Zagrebu. (Desilo se 10. IX 41.)			
Doičić Dirko — Radoičić Ilija — Radoičić Rada koji su bili pobegli posle sukoba 12. IX, predali su se, uhapšeni su i zatvoreni, pod jakom stražom, u žandarmerijskoj kasarni dok ne budu prevedeni u zatvor u Vrbovskom (desilo se 13. IX 41. pre podne. — (Vidi br. 19). Događaji u Divne.)[19]			
Radoičić Ilija, 23 god., uhapšen zbog poznatih događaja u Divne, uspeo je da pobegne. Odmah je preduzeta potraga. (Desilo se 13. IX 41. u 23,30. — Vidi br. 46.)			
Bačene bombe na vojnike (desilo se 14. IX 41. u 20,30. — Vidi br. 27, 74 i 73).	Generalštab Kr. vojske	8843 (v. br. 27)	15. IX 41.
Prema vestima hrvatske komande iz Karlovca u zoni postoje grupe četnika i komunista koje dolaze sa juga. Preduzete su mere za pojačanje nadzora i sigurnosti stanova. (17. IX 41.)			
Karabinijeri iz Črnomelja uhapsili su nekog Simec Stanka, 26 god., miner. — Za vreme pretresa stana nađeni su noviji brojevi „Slovenskog poročevalca", „Dela" i komunistički propagandni leci. U toku je istraga radi utvrđivanja porekla. — (Desilo se 16. IX 41. u 8 č.)			
Desetak ljudi naoružanih pištoljima i dugim noževima pojavilo se kod nekolicine radnika tražeći hleba i potpis „za Rusiju". Došli su iz Samobora i zahtevali da ih otprate prema Metlici. Preduzete su mere za hvatanje (15. IX 41, 21 č).			

1	2	3	4	5	6	7
52	17. IX 41.	8924	K-da Kr. karab. 2. armije	13/429	16. IX 41.	Zona Gorjanci — Orehovec (2 km južno od Kostanjevice)
53	17. IX 41.	8925	K-da Kr. karab. 2. armije	13/431	17. IX 41.	Bos. Grahovo (Vidi br. 102.)
54	17. IX 41.	8930	Gen. administrativni komesarijat pri 2. armiji	259/ 1941	16. IX 41.	Gračac
55	17. IX 41.	8931	Gen. administrativni komesarijat pri 2. armiji	335	16. IX 41.	Matkovine (Vrlika) sev.-ist. od Omiša
56	18. IX 41.	8972	K-da 1. brze divizije	1781	17. IX 41.	Veljun (4 km ist. od Ogulina)
57	18. IX 41.	8993	K-da V arm. korpusa	6299	17. IX 41.	predeo Stajnica (južno od Jezerana)
58	18. IX 41.	8995	K-da V arm. korpusa	2286	18. IX 41.	Brinje

8	9	10	11
Došlo je do sukoba između komunista i 2. bataljona 24. peš. puka[20] — na strani ustanika jedan mrtav. — (Desilo se 15. IX 41. u 18 č.) Vidi br. 61.	Generalštab Kr. vojske	9013	18. IX 41.
Vojnici Sorlinezi i Erkolini iz 11. bat. 151. peš. puka[21] iznenadili su nekog Arežina Nikolu, zemljoradnika iz Bos. Grahova, koji je hteo da sakrije paket. Kada je ugledao vojnike dao se u bekstvo ostavivši paket u kojem su bili komunistički propagandni leci. Arežina je uhapšen i sproveden u Split. (15. IX 41, 17 č.)			
Hrvatski karabinijeri su dostavili letke i komandi 2. peš. puka, koje je 12. tek. bila poslala Prefektura iz Gospića, a u kojima se napada međusobna saradnja Dučea, Poglavnika i Firera.			
Prefektura iz Omiša izveštava da su četnici iz okruga Livanjsko polje odveli hiljadu ovaca, 60 konja i volova, dva čoveka i jednu devojku. Moli za intervenciju kako bi se izbeglo ponavljanje sličnih stvari. (Desilo se 15. IX 41. oko 12 č.)			
Hrvatski garnizon od 30 ljudi bio je napadnut od oko 200 četnika. Manji gubici na obe strane. Napadači su se povukli u pravcu juga. Druge akcije četnici su izveli u zoni Slunja, čiji je garnizon povučen u Rakovicu. (Desilo se 17. IX 41. u 14 h.)[22]			
Četnici su napali i zapalili hrvatsku strugaru nekih Majkovića. — Jedan od suvlasnika je umro. — Odneli su novac iz pošte. Jedan odred 75. legije cr. koš. upućen je na lice mesta. Patrolno izviđanje negativno. (Desilo se 17. IX 41. u 15,30 č.)			
Paroh don Bujanović Josip uhapšen je zbog povrede čl. 8 proglasa. U toku je prijava Ratnom sudu Armije. (Desilo se 17. IX 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
59	18. IX 41.	8977	Gen. administrativni hrvatski komesarijat pri komandi 2. armije	226/ 1941	16. IX 41.	Opština Škare (6 km sev.-ist. od Otočca) selo Glavace
60	17. IX 41.	8964	K-da XI arm. korp. Pismo upućeno Visokom komesarijatu za Provinciju Ljubljana i na znanje K-di 2. armije	1/2500	16. IX 41.	Gradac
61	18. IX 41.	8981	K-da Kr. karab. 2. armije	13/432	17. IX 41.	Zona kota 913 (jugoist. od Kostanjevice)
62	18. IX 41.	8991	K-da V arm. korpusa	6298	18. IX 41.	Tunel br. 5 Blata (3 km sev.-ist. od Brinja)
63	18. IX 41.	9002	K-da Inženjerije 2. armije	6499	18. IX 41.	Resanovci

8	9	10	11
Oružane bande četnika — komunista stalno napadaju jedino katoličko selo u opštini (Glavace). *Ubijen je jedan seljak, neki Pavelić.* Traži se intervencija kako bi se izbeglo ponavljanje takvih događaja.			
Karabinijeri iz Črnomelja prilikom pretresa stana nekog Simec Stanka iz Gradaca, našli su br. 14 „Slovenskog poročevalca" i „Delo" br. 2, zatim letke štampane crvenim slovima sa parolama „Živela osvobodilna" a sa druge strane „Za slobodo v boj". Taj broj „Dela" sadrži pored propagandnog dela još i jedan gotovo potput pravilnik o regrutovanju i o akciji komunističkih bandi. Samec i njegovi članovi porodice su uhapšeni. Traženi materijal došao je iz Novog Mesta a štampan je u Ljubljani (štamparija nepoznata). Imena lica koja su umešana u rasturanje letaka javljena su karabinijerima. Uhapšeno je 7 sumnjivih. — (Videti br. 50.) (Desilo se 11. IX 41.)			
7. četa 24. peš. puka naredila je trojici da stanu, međutim oni su se dali u bekstvo. — Otvorena je vatra te je ubijen devetnaestogodišnji Ante Lucev iz Prvić Luke, nastanjen u Zagrebu. — Posedovao je komunističku legitimaciju „Croatischer Arbeiter Verein Zagreb br. 202363" i jedan bodež. (Vidi br. 52) (Desilo se 15. IX 41. u 16 č.)			
Rici Đino, vojnik gran. straže, kada se udaljio sa stražarskog mesta zbog nužde, nepoznati su ga napali i ubili udarcem sekire po glavi. (Desilo se 16. IX 41. po podne)	Generalštab Kr. vojske	9013	18. IX 41.
Prilikom iznenadne protivničke akcije ranjeni su: por. Kantini Rodolfo komandir 2. čete telegrafista i inženjerci Dominiči Orlando i Paliki Kvinto; ovaj poslednji teško. (Desilo se 16. IX 41. po podne.)[23]			

1	2	3	4	5	6	7
64	18. IX 41.	9003	K-da XI arm. korp.	1/2547	18. IX 41.	Žel. pruga Novo Mesto—Mirna Peč
65	19. IX 41.		Hrvatski gen. administrativni komesarijat	416/1941	18. IX 41.	Škare (6 km ist. od Otočca)
66	19. IX 41.	9046	K-da Kr. karab. 2. armije	13/438	18. IX 41.	Št. Rupert (4,5 km sev. od N. Mesta)
67	19. IX 41.	9047	K-da Kr. karab. 2. armije	13/439	18. IX 41.	Ljubljana
68	19. IX 41.	9048	K-da Kr. karab. 2. armije	13/441	18. IX 41.	Ig — Zona brdo Mokrec (20 km južno od Ljubljane)

8	9	10	11
Nepoznata lica su pomoću paklene mašine digla u vazduh kratak deo pruge na oko 3 km od stanice Mirna Peč. — Pruga je osposobljena za saobraćaj. (Desilo se 18. IX 41. pre podne.)		9013	18. IX 41.
Četnici su odveli predsednika opštine Škare Nikolu Pavelića. Vinovnici su neki Pavičić Dušan i Savić Tihan, koje bi trebalo uhapsiti i primorati da pokažu gde se nalaze odvedeni. (Desilo se)			
Uhapšen je slovenački seljak — komunista Štrukelj Ludvig, okrivljen što je pretio smrću Breznikar Isidoru, koji je odbio da vrši protivitalijansku propagandu. Uhapšena su i braća: Štrukelj Antun, Konrad, Leopold, opasni komunisti. (Desilo se 12. IX 41.)			
Nepoznata lica su u ulici Due Cesari presekla šest telefonskih žica na liniji Ljubljana—Trst i Ljubljana—Zagreb. Linija je uspostavljena 18. u 11,15 č (desilo se noću uoči 13. IX 41).			
Patrola Kr. Karab. i žandarma stanice Ig dobila je naređenje da utvrdi prisustvo naoružane bande koja je primećena u zoni brda Mokrec. Kad su stigli u Iška Vas za vreme zastanka u jednoj krčmi saznali su da se u jednoj baraci u tom kraju nalazi neki bivši jugoslovenski pukovnik — verovatno vođa bande. Uhapšena su dva lica koja su se nalazla u baraci i jedno u blizini, a takođe i gostioničar. Nađene su uniforme i oružje jugoslovenskih oficira — vojna puška — privatna prepiska, sve to u baraci. U gostionici i u baraci: telefonska žica, pijuk, lekovi, krevet, slamarice, vojnički šinjeli, kožni pribori jugoslovenskih oficira, kalem snimljenih filmova. — (Desilo se 13—14. sept. 41.)[24]			

1	2	3	4	5	6	7
69	19. IX 41.	9049	K-da Kr. karab. 2. armije	13/443	17. IX 41.	Iška Vas — zona Ig
70	19. IX 41.	9055	Hrvatski gen. administrativni komesarijat	228/ 1941	18. IX 41.	Zona M. Kapela (jugozap. od Ogulina) — zona Modruš — Žuta Lokva
71	20. IX 41.	9099	Intendantura 2. armije	37/tr.	19. IX 41.	Zona Zrmanja (5 km sev. od Knina)
72	20. IX 41.	9101	1. brza div.	1826	19. IX 41.	Zona Carevo Polje (istočno od Josipdola)
						Stanica Vojnovac (8 km sev. od Plaškog)

8	9	10	11
Odred 85 čete telegrafista otišao je u mesto Iška Vas, gde je napadnut mitraljeskim hicima, koji su promašili, od strane nepoznatih lica iz raznih pravaca. Naš odred je odgovorio na paljbu. Karabinijeri iz Iga uz pomoć 1. čete 1. grenadirskog puka izvršili su patrolno izviđanje. Uhapšen je neki Rob Ivan, rođen u Trstu 1908 — sumnjiv. (Desilo se 16. IX 41. u 15 č.)[25]			
Banda četnika — komunista napala je autobus kod Modruša, linija Josipdol—Senj. Presečene su telefonske linije i oborene bandere kod Žute Lokve.—[26] Na putu Jezerane—Drežnica banditi su napali trgovca oduzevši mu 10.000 kuna. Moli da se preduzmu mere u cilju očuvanja javne i privatne imovine. (Desilo se 10. IX 41.)			
Vojnički voz Rijeka—Split stigao je sa 6,45 časova zakašnjenja usled prekida na pruzi koji je prouzrokovala eksplozija mine. Posle eksplozije primećen je zeleni svetlosni signal na planinama Zrmanja i Pribudić (3 km južno od Zrmanje) (desilo se 18. IX 41. u 20,40).	Generalštab Kr. vojske	9190	21. IX 41.
Nekoliko stanovnika iz Carevog Polja koji su otišli u seču drva u zonu van linije demilitarizacije napadnuto je od strane 5 četnika. Opljačkali su im odeću i zlostavljali ih. Nisu povređeni. Naređeno je patroliranje. — (Desilo se 17. IX 41). Jedna naša patrola pucala je na jedno lice sakriveno duž žel. pruge 500 m severno od stanice Vojnovac. Patrolno izviđanje negativno. Čovek je pobegao. — Naređeno je da se pojača nadzor. (Desilo se noću 19. IX 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
73	20. IX 41.	9141	Intendantura 2. armije	4599	20. IX 41.	Split
74	21. IX 41.	9155	K-da VI arm. korp.	5836	20. IX 41.	Zona Zrmanja (žel. pruga Ogulin—Knin)
						Zona Kosovo
						Blizina Splitskog groblja
						Mostar
						Zona Resanovci
75	20. IX 41.	9156	K-da XI arm. korp.	12/575	20. IX 41.	Nova Vas

8	9	10	11
Pominje incident koji se desio u Splitu 14. IX (vidi br. 27 i 48) ali navodi imena ranjenih — pešaci Martini Nardo, Galjardi Sekondo, Lorenceti Enriko iz 1. posadne čete; pešak Sotile Sirio iz 152. posadne čete i cr. koš. Kosta Anđelo iz VII skvadrističkog bataljona. Svi su sasvim lako ranjeni: prva dvojica nisu smeštena u bolnicu dok se ostali nalaze u garnizonskoj bolnici radi eventualnog vađenja parčadi.—[27]			
Paklena mašina izazvala prekid saobraćaja, izvaljen je deo koloseka. Na suprotnoj strani koloseka nađena je paklena mašina cilindričnog oblika (60 X 12 cm) sa električnim paljenjem, povezana sa šinama, koja bi mogla da se aktivira pri velikoj brzini. (Desilo se 18. IX u 20,5. — Vidi br. 71)	Generalštab Kr. vojske	9190	21. IX 41.
Blizu stanice na 20 m od koloseka nađena je neeksplodirana bomba koja je bačena izgleda na kamion dok je prolazio putem. (Desilo se 20. IX u 15 č.)			
Streljan je sudski pisar iz Supetra na Braču Gizdavčić Ivan koji je ubio karabinijera Saka (vidi br. 27, 48—73). Desilo se 19. IX u 19 č.	Generalštab Kr. vojske	9135	20. IX 41.
Vanredni sud osudio je na smrt Hrvate iz Širokog Brijega: Gojko Mladinov, Gadže Ante, Draškić Pero, Sopta Frano, okrivljeni za držanje oružja. Kazna je izvršena 19. IX ujutru u blizini strelišta kod Mostara.	Generalštab Kr. vojske	9190	21. IX 41.
Karabinijer Antonači Đuzepe, koga su ustanici uhvatili 8. tek., ostavljen je u Blatu (vidi br. 17). (Desilo se 19. IX 41. u 15 č.)	Generalštab Kr. vojske	9190	21. IX 41.
Nepoznati su pucali iz vatrenog oružja bez rezultata na vojnike iz detašmana minerskog bat. u Novoj Vasi. Na vatru je odmah odgovoreno. Patroliranje je bilo bez rezultata usled tame i guste magle. (Desilo se noću uoči 19. IX 41).	Generalštab Kr. vojske	9190	21. IX 41.

1	2	3	4	5	6	7
76	20. IX 41.	9104	K-da XI arm. korp.	1/2523	18. IX 41.	Zona Rakovnik (žel. pruga Ljubljana— —Škofljica) kuća br. 43 u Podgorici (Šmarje u visini km 6,1 na pruzi Rakovnik
77	20. IX 41.	9117	K-da Kr. karab. u Šibeniku	67/4	20. IX 41.	Blizina svetionika Kukljari (krajnja južna tačka na ostrvu Zlarin, 23 km jugozap. od Šibenika)
78	20. IX 41.	9105	K-da Kr. karab. 2. armije	20/318	20. IX 41.	Zona Savlje (5 km severno od Ljubljane)
79	20. IX 41.	9106	K-da Kr. karab. 2. armije	13/446	19. IX 41.	Semič (Kočevje)
80	20. IX 41.	9108	K-da Kr. karab. 2. armije	20/317	19. IX 41.	Lešnica, Brod na Kupi (20 km južno od Kočevja)
81	20. IX 41.	9109	K-da Kr. karab. 2. armije	39/103	19. IX 41.	Videm-Dobrepolje (13 km jugoist. od Grosuplja) — u blizini pruge Ljubljana— —Kočevje

8	9	10	11
Dostavlja kopiju akta 753 od 15. IX 41. od komande I bat. XXIII sektora gran. straže poslatu komandi divizije Granatieri di Sardenja sa detaljima u pogledu incidenta koji se desio u 2,25 č 15. IX 41. kada je ranjen u grudi komunista Medved Alojz. Pucao je vojnik gran. straže (vidi br. 37) Acola Marko — vođa patrole narednik-vodnik Muradori Đorđe.			
Brod „Lacio" od 166 tona — matična luka Đenova — polazeći iz Zarina u pravcu Zadra, natovaren drvima, u blizini svetionika Kukljari bio je pogođen u levi bok izgleda podmorničkim torpedom. Brod je oštećen i odbačen na ostrvo Murter od strane lučke službe Šibenik — Zadar. Od posade koja broji 10 članova 2 su ranjena. (Desilo se 20. IX 41. u 8 č.) K-da Mornarice od 22. IX — br. 5541 (naš 9227) javlja da se smatra da je u pitanju udarac mine.			
U blizini žel. mosta patrola od 3 graničara 4. legije iz Savlja naredila je dvojici nepoznatih lica da stanu; oni su međutim pobegli i ispalivši 3 hica iz pištolja. Odmah je otvorena paljba iz karabina i bačene su dve bombe bez posledica. (Desilo se 14. IX 41. u 20,30 č.)			
U maloj zgradi gde se nalazi pumpa za snabdevanje pruge vodom, naše jedinice su našle oko 20 kg dinamita pomešanog sa fitiljem koji se ugasio čim je bio upaljen. U toku je istraga. (Desilo se . . . .) Vidi br. 100.—			
Prilikom pretresa stana nekog Crnković Đure karabinijeri su našli u vrtu zakopano 86 metaka za vojničku pušku. Crnković je uhapšen.			
U jednoj pećini kod 10. km puta Videm-D. karabinijeri su našli oko 80 kg metaka za vojničku pušku bivše jugoslovenske vojske — 5 bombi nepoznatog tipa — 1 granata za top i 2 upaljača.			

1	2	3	4	5	6	7
82	20. IX 41.	9110	K-da Kr. karab. 2. armije	40/714	19. IX 41.	Zona opština Kalje i Sošice (20 km istočno od Novog Mesta—Hrvatska)
83	20. IX 41.	9111	K-da Kr. karab. 2. armije	13/447	20. IX 41.	Žel. pruga Delnice—Kupjak
84	21. IX 41.	9161	K-da Kr. karab. 2. armije	20/323	20. IX 41.	Rovte (10 km sev.-zap. od Logateca)
85	21. IX 41.	9163	K-da Kr. karab. 2. armije	20/325	20. IX 41.	Severin na Kupi

8	9	10	11
Nekontrolisane vesti ali iz pouzdanog izvora javljaju da dve četničke bande od 150 i 30 ljudi naoružanih puškama i sa dva mitraljeza vrše teror u zoni. U sukobu sa žandarmima i ustašama jedan ustaša poginuo, a jedan žandarm ranjen. Došle su hrvatske trupe radi patrolnog izviđanja — bande su se izgleda povukle u šume na planini Sveta Gera.			
Na oko 500 m od kontrolne kabine i na km 588, 613, 25. lokomotiva teretnog voza 353 izazvala eksploziju mine — razneta je leva šina u dužini od 130 cm. Lokomotiva je lako oštećena — iskliznulo je 13 vagona natovarenih senom, drvima, sa nekoliko vojnih kamiona i 2 fotoelektrična odeljenja upućena u Karlovac. — Šteta iznosi 50.000 kuna. Saobraćaj prekinut, nastavlja se za putnike, ali sa prekrcavanjem. Pruga je osposobljena 20. IX u 13 časova. (Desilo se 14. IX 41. u 22,38.)[28]			
Straža kod slagališta eksploziva 2. čete VII zanatskog bat. iz Rovta ispalila je dva hica iz karabina na jedno sumnjivo lice koje se približavalo slagalištu kroz obližnju šumu. Nestalo je nakon gonjenja i još jednog hica iz karabina. (Desilo se 20. IX 41. u 5 č.)			
Za vreme pretresa u kući Mukar Tome, seljaka od 62 god., nastanjenog u Malom Pradieru,[29] karabinijeri su pronašli oko 300 grama baruta. Pristupilo se hapšenju Mukara. (Desilo se 17. IX 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
86	21. IX 41.	9164	K-da Kr. karab. 2. armije	13/450	20. IX 41.	Ledenice
87	21. IX 41.	9167	K-da Kr. karab. 2. armije	13/452	20. IX 41.	Ljubljana
88	21. IX 41.	9169	K-da Kr. karab. 2. armije	13/451	20. IX 41.	Ljubljana
89	21. IX 41.	9170	K-da Kr. karab. 2. armije	01/1647	18. IX 41.	Karlovac

8	9	10	11
Za vreme pretresa stana Komadine Stefana pok. Đorđa, rođenog u Ledenicama 12. VIII 76, zidara, i tamo nastanjenog, nađeno je: lovačka puška kalibra 16 mm — neispravna, 11 ustaničkih propagandnih letaka, ustanička propagandna knjiga, 1 bodež, sanduk za granate, 150 g crnog praha, vojna odeća (gaće, košulje, kožni kaiševi). — Bila je prisutna žena Vilković Marija pok. Pavla, 66 god. — Komadina je uhapšen sutradan. (Desilo se 18. IX 41.)			
Neki Stempihar Primoža Petar, 39 god., rođen u Vogizu[30] (teritorija pod nemačkom okupacijom), nastanjen u Glinici 11 (Ljubljana,) radnik, prišao je karabinijeru Zorn Andreji, koji je bio u civilu, zapitavši ga šapatom „da li može da pomogne onim jadnicima koji su pobegli u brda". Kada mu je zatraženo objašnjenje, posle izvesnog oklevanja dodao je da je aludirao na komuniste koji su se sklonili u brda kod italijansko-nemačke granice blizu Št. Vida; uhapšen je.			
Patrola Kr. karab. našla je u Celovškoj ulici, kod crkve Sv. Bartolomeja, oko stotinu letaka, razbacanih po zemlji, na kojima je mašinom bila ispisana parola „Živeo SSSR". (Desilo se 17. IX 41. u 5,20 č.)			
Tenkista 1. grupe lakih tenkova „S. Đusto", Saketi našao je u Banijskoj ulici jedan komunistički propagandni letak. U sredini tog letka, koji pored hrvatskog teksta ima italijanski prevod, nalazi se amblem —srp i čekić na petokrakoj zvezdi; u njemu se veliča sovjetska revolucija, komunistički 1. maj, komunistička partija, a napadaju fašizam i imperijalistički okupatori. — (Desilo se 16. IX 41. u 23,30 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
90	22. IX 41.	9202	K-da XI arm. korp.	1/2571	20. IX 41.	Zona severno od Temenice (30 km ist. od Ljubljane)
91	22. IX 41.	9232	K-da XI arm. korp.	1/2578	21. IX 41.	Ljubljana
92	23. IX 41.	9265	K-da Kr. karab. 2. armije	13/457	22. IX 41.	Karlovac
93	23. IX 41.	9267	K-da Kr. karab. 2. armije	13/456	22. IX 41.	Zona Mrkopalj—Lokve (od 10 km jugoist. od Delnica do 5 km jugozap. od Delnica)

8	9	10	11
Dostavlja kopiju akta 02/2950 od 18. IX od K-de peš. div. „Izonco“ koji obaveštava o operacijama čišćenja u šumovitoj zoni severno od Temenice gde je bilo sumnjivih lica, koja su verovatno, došla s druge strane granice i obilazila seoske kuće tražeći hranu. Pretpostavlja se da su bili i vinovnici raznih napada u zoni. Patrolno izviđanje sa negativnim ishodom. Uhapšena su dva lica koja su imala kod sebe cevčice za mine i barut. — Za jednog se pokazalo da je ovlašćen kao putar i da su mu te stvari potrebne zbog njegove struke; drugi je uhapšen. — (Desilo se 15. IX 41. u 2 č.)			
Oficir — poznavalac slovenačkog jezika — tvrdi da je za vreme putovanja autobusom „Gorica — Ljubljana“ čuo kad su dva civila tvrdila da mnoge prodavačice novina u Ljubljani raznose slovenačkim mušterijama, koji su poznati kao nacionalisti, letke u kojima se poziva na ustanak. (Desilo se 20. IX 41.)			
Nekoliko dečaka našlo je komunističke propagandne letke skrivene u jednom drvetu na putu za Zagreb, 2 km od Karlovca. Uhapšen je seljak Nikola Tonković kao sumnjiv. (Leci su identični sa onima koji su naznačeni pod našim br. 89 — vidi.) (Desilo se 14. IX 41.)			
Prekinuta je telefonska linija na deonici Mrkopalj — Lokve. Nadzornik Matić Nikola iz Lokava tvrdi da je reč o sabotaži jer je nađena spojnica između pozitivnog i negativnog pola. Prekid je trajao od 8 do 11,30 č. (Desilo se 19. IX 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
94	23. IX 41.	01/717	K-da 1. brze div.	9272	22. IX 41.	neodređeno Generalski Stol (oko 20 km jugozap. od Karlovca) Karlovac G. Poloj (4 km južno od Perjasice — oko 22 km južno od Karlovca)
95	23. IX 41.	9307	Kr. karab. Šibenik	356/1	23. IX 41.	Rogoznica (razdaljina 8 milja)
96	24. IX 41.	9313	K-da VI arm. korp.	5768	21. IX 41.	Knin — Strmica — Tiškovac
97	24. IX 41.	9318	K-da VI arm. korp.	2889	21. IX 41.	Split

8	9	10	11
Automobil koji je prevozio komandanta 3. čete IX bataljona Kr. finans. straže bio je pogođen bombom prilikom prelaska na slovenačku teritoriju. Automobilu je naneseno izvesno oštećenje. (Desilo se 20. IX 41.) (Vidi br. 147.)			
Primećeni su četnici i komunisti koji su ranili jednog stanovnika. (Desilo se 21. IX 41.)			
Hrvatska komanda saopštava da joj je javljeno o prisustvu ustanika u neodređenoj zoni na oko 10 km od Karlovca. (Desilo se uveče 21. IX 41.)			
Por. Perneti Steno i stariji kaplar Belini Umberto iz I grupe lakih tenkova „S. Đusto", za vreme izviđanja na motocikiu bili su napadnuti puščanom vatrom od strane 30 civila skrivenih duž puta. — Na vatru je odgovoreno. — Vođa grupe je prišao, naredio da se prekine paljba i izvinio se izjavivši da je prijatelj Italijana (govorio je francuski) i da želi da oni okupiraju zonu. Pucao je zato što se motocikl nije zaustavio. Stariji kaplar je lakše ranjen usled pada motocikla koji se naglo bio zaustavio; ustanici su ga previli. Poručnik i stariji kaplar vratili su se u svoju jedinicu sopstvenim sredstvima u 15,30 č. (Desilo se 22. IX 41.)			
Brod „Luše" od 4.000 tona natovaren boksitom, upućen u Trst, potopljen je pošto je naišao na lutajuću minu. — Od 20 članova posade 16 je ranjeno. (Desilo se 23. IX 41. u 8,45 č.)	Generalštab Kr. vojske	9335	24. IX 41.
Žel. pruga uskog koloseka za Bosnu ima 9 prekida.			
Nađeni komunistički propagandni leci rastureni po ulici.			

1	2	3	4	5	6	7
98	24. IX 41.	9322	K-da Kr. karab. 2. armije	13/458	23. IX 41.	Planina Metnaj — Stična (20 km jugoist. od Ljubljane)
99	24. IX 41.	9323	K-da Kr. karab. 2. armije	13/465	23. IX 41.	Perlež kod Zaloga (10 km istočno od Ljubljane)
100	24. IX 41.	9336	Železnička M.V.S.N.	1/4874/ 125	20. IX 41.	Semič (žel. pruga Ljubljana—Metlika)
101	24. IX 41.	9337	K-da XI arm. korp.	1/2611	23. IX 41.	Put Vinica—Učakovec (15 km sev.-ist. od Vrbovskog)
102	24. IX 41.	9359	K-da Kr. karab. Dalmacije	70	18. IX 41.	Bos. Grahovo
103	25. IX 41.	9363	K-da V arm. korp.	6499	24. IX 41.	Žel. pruga Gospić—Medak
104	25. IX 41.	9364	K-da V arm. korp.	6500	24. IX 41.	Žel. pruga Vrbovsko—Ogulin

8	9	10	11
Duž planinske staze nepoznati su ispalili tri puščana metka na našu patrolu finansijske straže, koja je odgovorila na vatru. Ništa. (Desilo se 21. IX 41. u 20 č.)			
Nepoznata lica napala patrolu granične milicije iz pušaka, a zatim pobegla. Naša milicija ranila jedno nepoznato lice u ruku. Identifikovan je kao komunista Sluga Mirko pok. Viktora, 23 god., obućar: već je tražen. (Desilo se 21. IX 41. u 20,30 č.)			
Nađeno oko 10 kg dinamita bez fitilja pod točkovila motora za hidrauličnu pumpu koja snabdeva stanicu Semič. O tome je javila žena koja je videla obijena ulazna vrata. (Desilo se 18. IX 41. pre podne. Vidi br. 79.)			
Patrola od 20 ljudi sa dva oficira prilikom pregleda male pećine pored Kupe, našli su 4 nova karabina Mauzer, još neraspakovana, 10 šaržera, 4 ručne bombe. — (Desilo se 19. IX 41. uveče.)			
Patrola uhapsila nekog Arežina Nikolu, iz Bos. Grahova, tamo rođenog 9. V 1909, koji je nastojao da sakrije omot za koji se pokazalo da sadrži 26 subverzivnih propagandnih letaka na italijanskom jeziku. Imao je propusnicu br. 7355 od splitske kvesture sa datumom 7. IX 41. (Vidi br. 53.)			
Usled eksplozije mine prekinuta je žel. pruga na 10. km od Gospića. Prekinuto je nekoliko pragova i razmaknute su šine. Linija je uspostavljena u 11,30.— (Desilo se 24. IX 41. u 3,30.)	Generalštab Kr. vojske	9335	24. IX 41.
Usled eksplozije mine prekinuta žel. pruga na 12. km od Ogulina. Izvaljeno je 1,50 m šina. Linija uspostavljena u 8 č. (Desilo se 24. IX 41. u 3,30.)	Generalštab Kr. vojske	9335	24. IX 41.

1	2	3	4	5	6	7
105	25. IX 41.	9365	K-da VI arm. korp.	60—6	24. IX 41.	Kota 1254
106	25. IX 41.	9376	K-da Kr. karab. 2. armije	13/472	24. IX 41.	Ljubljana
107	25. IX 41.	9376	K-da Kr. karab. 2. armije	13/468	24. IX 41.	Grize kod Št. Vida pri Stični (žel. pruga Ljubljana—Novo Mesto)
108	25. IX 41.	9386	K-da Kr. karab. 2. armije	13/477	25. IX 41.	Lokve
109	25. IX 41.	9393	K-da XI arm. korp.	1/2659	25. IX 41.	Semič (žel. pruga Ljubljana—Metlika)
110	25. IX 41.	9394	K-da XI arm. korp.	2658	25. IX 41.	Rovte (sev.-zap. od Logateca)

8	9	10	11
Ustanici koji su se približili našim stražarnicama odbijeni su i naterani u bekstvo. Gubitaka nema. Izvešteno je da je prilikom našeg mitraljiranja voza iz vazduha između Drvara i Oštrelja ubijeno 6 a ranjeno 18 ustanika. (Desilo se noću uoči 24. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	9335	24. IX 41.
Karabinijeri su našli mnogo listića po ulicama, sa subverzivnim parolama „Živeo oslobodilački front", „Živela oslobodilačka borba". (Desilo se 21. IX 41.)			
Patrola od 10 ljudi, pod komandom p. por. Kampanela Vita iz XIV minobacačkog bat., bila je napadnuta hicima iz pištolja iz šume. Na vatru je odgovoreno i bacanjem ručnih bombi. Nikakva šteta. Patrolno izviđanje bez rezultata. — (Desilo se 23. IX 41. u 4 sata.)			
Na deonici pruge Lokve — Delnice, na 1 km od Lokve, teretni voz 353 bis izazvao je eksploziju mine koja je odnela 80 cm šina. Saobraćaj je bio u prekidu oko 6 sati. Nikakva šteta nije nanesena ni osoblju ni materijalu. (Desilo se 24. IX 41. u 20,48 č.)			
Na straže kod severnog ulaza u tunel Semič i kod hidrocentrale ispaljeni su iz pištolja hici. Odgovoreno je na vatru. Patrole su izvršile izviđanje sa negativnim ishodom. (Desilo se 24. IX 41. u 24 č.)			
U zaseoku Petkovec uhapšeni su neki Ganter i Janez Oblak. Prvi je iznenađen u šumi sa dve ručne bombe, dva sanduka municije i oko 800 metaka za jugoslovensku pušku. Drugi je imao u stanu 3 fišeka baruta, 4 metra fitilja, šaržer za jugoslovensku pušku i još raznog materijala bivše jugoslovenske vojske. (Vidi br. 114.) (Desilo se 24. IX 41. u 5 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
111	25. IX 41.	9412	K-da XI arm. korp.	1/2644	24. IX 41.	Sv. Lenart (10 km ist. od Ljubljane) Sodražica (10 km ist. od Ljubljane)
112	25. IX 41.	9415	K-da XI arm. korp.	1/2636	24. IX 41.	Ljubljana
113	26. IX 41.	9434	K-da XI arm. korp.	06/1437	25. IX 41.	Ljubljana
114	26. IX 41.	9461	K-da Kr. karab. 2. armije	13/486	25. IX 41.	Rovte
115	26. IX 41.	9462	K-da Kr. karab. 2. armije	13/489	25. IX 41.	Split

8	9	10	11
Nepoznati su nastojali da zapale prostoriju komore 1. čete 38. bat. cr. koš. Patrola koja je vršila nadzor osujetila je sabotažu ugasivši fitilj povezan za benzinske boce. (Desilo se 23. IX noću.)			
Na vratima stana nepoznata lica su ubila, sa dva revolverska hica u glavu, nekog Kovačić Leopolda, pok. Antona (rođ. 19. IX 1906. u Vel. Lašču), nastanjenog u Sodražici, zaselak Jelovec br. 11, radnik. Verovatno iz političkih razloga. Kovačić je pomogao diviziji „Granatieri di Sardenja" u operaciji pronalaženja oružja i municije.			
Nepoznata lica su bacila sa balkona na parter bioskopa „Sloga" u Kolodvorskoj ulici, letke u kojima se veliča oslobodilački front. Uhapšeno je 14 lica. U isto vreme u svim glavnim ulicama centra grada i na stanici nađeni su isti leci. (Desilo se 21. IX 41. u 20,30.)			
Nepoznata lica su hicem iz pištolja ranili divizijskog generala bivše jugoslovenske vojske Rupnika u njegovom stanu. Nikakvog traga napadačima, koji su odmah pobegli. (Desilo se 25. IX 41. u 12,40 č.)			
Uhapšeni seljaci Ganter Petar, pok. Ivana, 32 god., i Oblak Ivan, 38 god, zbog posedovanja oružja. (Vidi br. 110.) (Deislo se 24. IX 41.)			
Oko stotinu studenata izazvalo je demonstracije protiv Italije zato što se traži članska karta „Gil"-a kao neophodni dokument za upis u škole. Karabinijeri i fašisti su rasturili demonstracije. Među demonstrantima 20 uhapšenih a 10 kontuzovanih. (Desilo se 25. IX 41.)[31]			

1	2	3	4	5	6	7
116	26. IX 41.	9450	K-da I brze div.	1934	25. IX 41.	Saborski (25 km ist. od Brinja)
117	26. IX 41.	9493	K-da XI arm. korp.	1/2658	25. IX 41.	
118	27. IX 41.	9525	K-da V arm. korp.	2516	27. IX 41.	Vrhovine—Otočac (put) Proizlazi da je to leš jednog našeg obaveštajca
119	27. IX 41.		K-da V arm. korp.	2540	27. IX 41.	Vrhovine
120	27. IX 41.		K-da V arm. korp.	2544	27. IX 41.	Vrhovine
121	27. IX 41.	9526	K-da Kr. karab. 2. armije	13/499	27. IX 41.	Put Iluga — Jasenak — Begovo
122	27. IX 41.	9527	K-da Kr. karab. 2. armije	13/496	27. IX 41.	Žel. pruga Brod-Moravice — Skrad

8	9	10	11
Preko komande hrvatske žandarmerije u Ogulinu stanovnici zahtevaju prisustvo italijanskih trupa. Plaše se četničko-komunističkih napada. Noću se čuje pucnjava iz vatrenog oružja. (Desilo se 19. IX 41.)			
Dostavlja preveden primerak „Slovenskog poročevalca" br. 16 od 6/9 — subverzivna propaganda, podsticanje na borbu protiv Italije i Nemačke.			
Vojnike 1. peš. puka Bulgari Renata i Tomasier Renata napalo je na putu oko 30 naoružanih ljudi. Bili su odvedeni u šumu, vezani i razoružani. Tamo su zadržani do 22 časa, zatim su dovedeni na put i pušteni na slobodu.[32] — Izvršeno je patrolno izviđanje, nađen je jedan leš i dokumenti. Uhapšena su sumnjiva lica. (Desilo se 25. IX 41. u 12,30.) (Vidi br. 125)	Generalštab Kr. vojske		
Obrazovan je vanredni sud radi suđenja Cvitičanin Stanku — Srbin, pravosl. vere — i Đuri Vizmaru — Srbin, pravosl. vere. — Prvom, nastanjenom u Inice,[33] zbog kršenja člana 3. proglasa, drugom koji je nastanjen u Brezovcu, zbog kršenja člana 2. proglasa. Uhapsili su ih hrvatski žandarmi iz Jesenice. (27. IX 41.)			
Izvršeno je streljanje Srba pravoslavaca Cvitičanina i Vizmara (Vidi br. 119.)	Generalštab Kr. vojske	9607	28. IX 41.
Na kamion 172. pekarskog odeljenja, koji je prenosio drva, ispaljeni su hici iz vatrenog oružja na 3. km od Begova. Pošto je pogođen u hladnjak dalje nije mogao da krene. U toku je istraga. (Desilo se 26. IX 41. u 16,30.)	Generalštab Kr. vojske	9607	28. IX 41.
Patrola Gran. straže primetila je nepoznata lica koja su posle prolaska voza došla na šine. Na poziv da stanu pobegla su u šumu otvorivši vatru na našu patrolu, koja je odgovorila ali u prazno. (Desilo se 25. IX 41. u 20,30.)			

1	2	3	4	5	6	7
123	27. IX 41.	9528	K-da Kr. karab. 2. armije	13/494	26. IX 41.	Put Ježica — Ljubljana
124	27. IX 41.	9533	K-da Kr. karab. Dalmacije	109/20	24. IX 41.	Vačane (Skradin: 3 km sev.-ist. od Šibenika)
125	28. IX 41.		K-da V arm. korp.	6645	28. IX 41.	Crna Vlast (južno od Vrhovine)
126	28. IX 41.	9588	K-da Inženjerije 2. armije	6802	28. IX 41.	Zona Jezerane — Drežnica
127	28. IX 41.	9572	K-da Kr. karab. 2. armije	13/501	28. IX 41.	Drvar
128	29. IX 41.	9618	K-da Kr. karab. 2. armije	2459	28. IX 41.	Babin Potok
129	29. IX 41.	9654	K-da Kr. karab. 2. armije	13/514	29. IX 41.	Jasenak — Novi

8	9	10	11
Nepoznata lica su u blizini carinskog pojasa presekla 6 žica telefonske linije koja je ostala prekinuta do 10 časova. (Desilo se 23. IX 41. rano ujutru.)			
Vojnici garnizona Skradin našli su u kući nekog Gnidić Save pok. Bože, 59 god., seljak, redenik za mitraljez, sanduk šaržera, dva hladnjaka za mitraljez i drugi materijal. Uhapšen je Gnidić sa sinom Perom od 20 god., sin Nikola od 30 god. nije pronađen.	Istraga se nastavlja (Dogodilo se 22. IX 41.)		
Jedinice pešadije i Kr. karab. pod komandom jednog podoficira za vreme izviđanja radi pronalaženja otmičara dvojice naših vojnika (vidi br. 118) došle su u sukob sa ustanicima, koji su pobegli ostavivši 10 mrtvih na terenu. Druge naše jedinice u istoj zoni sukobile su se sa drugim ustanicima, koji su se sklonili u šumu. Naši gubici: jedan oficir i četiri vojnika ranjeni. (Vidi 118.) (Desilo se 27. IX 41. u 8,30 i 10.)[34]	Generalštab Kr. vojske	9607	28. IX 41.
Nepoznata lica su pretesterisala 15 stubova telefonske linije prekinuvši vod 3957 koji je uspostavljen na dan 21. Meštani su pomagali našem ljudstvu. (Desilo se noću 20. IX 41.)[35]			
Streljana tri komunista zbog posedovanja oružja i nasilja nad stanovništvom.	Generalštab Kr. vojske	9730	30. IX 41.
Inženjeri Galar Nikola i Šaban Lav, zajedno sa svim hrvatskim radnicima određenim za gradnju žel. pruge, nisu se vratili u sedište. Ne dolaze od 26. tek. Smatra se da su ih ustanici pohvatali.[36]			
Naši vojnici koji su otišli do kontrolne stanice na raskrsnici za Novi i Drežnicu (koja se sastoji od jednog podoficira i 8 vojnika) radi preuzimanja namirnica, konstatovali su nestanak vojnika i oružja i puškomitraljeza. Smatra se da je to posledica ustaničkog prepada. Naređeno je da se izvrši provera i istraga.[37] (Konstatovano 29. IX 41. u 9,40 č.) Vidi br. 139.	Generalštab Kr. vojske	9657	29. IX 41.

1	2	3	4	5	6	7
130	29. IX 41.	9636	K-da Kr. karab. 2. armije	13/505	28. IX 41.	Veliki Gaber (put Novo Mesto — Ljubljana)
131	29. IX 41.	9637	K-da Kr. karab. 2. armije	13/506	28. IX 41.	Lukovek (južno od Trebnja) 7 km južno od Ljubljane
132	29. IX 41.	9638	K-da Kr. karab. 2. armije	13/510	28. IX 41.	Dev. Marija (5 km ist. od Ljubljane)
133	29. IX 41.	9640	K-da Kr. karab. 2. armije	13/513	28. IX 41.	Stalak (put Novi—Jasenak)
134	29. IX 41.	9658	K-da Kr. karab. Split	66/31	29. IX 41.	Split
135	29. IX 41.	9671	K-da XI arm. korp.	1/2666	27. IX 41.	Ljubljana

8	9	10	11
Nepoznata lica su u cilju sabotaže presekla civilnu telefonsku liniju. Kada ih je naša patrola otkrila, ispalili su nekoliko hitaca iz pištolja. Odgovoreno je vatrom iz karabina i bacanjem bombi od strane vojnika 98. legije cr. koš. Patrolno izviđanje bez rezultata. (Desilo se 27. IX 41. u 4 č.)			
Patrola 98. legije cr. koš. pucala je i ubila nepoznato lice koje je na uobičajen poziv pobeglo biciklom. Druga patrola uhapsila je nepoznato lice bez dokumenata. (Desilo se 27. IX 41. u 23,45.)			
Kr. Karab. divizije „Granatieri" utvrdili su da su kod kuće br. 18 presečene četiri žice civilne telefonske linije. (Utvrđeno 28. IX 41. u 9 č.)			
Banda od oko 70 naoružanih ljudi napala kamion 73. peš. koji je prevozio namirnice, 70.000 lira; posada se sastojala od 2 of., 1 podof. i 7 vojnika. Za vreme čišćenja koje je vršio garnizon iz Jasenka nađen je na jednoj stazi, oko 500 m severno od puta, zapaljen kamion. Podoficir i vojnici pušteni, a našao ih je komandant garnizona Jasenak 28. IX u 7 časova. Oficire su ustanici zadržali. (Vidi 146.) Desilo se 27. IX 41. u 19 č.)[88]	Generalštab Kr. vojske	9607	28. IX 41.
Mešovita patrola karabinijera, Kvesture i fašista iznenadila je u ul. Bosut br. 10 poljske i nemačke Jevreje okupljene u jednoj sali unutar Sinagoge, gde su proslavljali jevrejsku Novu godinu Reč je o domaćim Jevrejima koje je Jevrejska opština u Splitu smestila u pomenutoj zgradi. Nađena je prepiska na stranim jezicima koju Kvestura ispituje. (Desilo se 24. IX 41. u 24 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
136	29. IX 41.	9672	K-da XI arm. korp.	1/2706	27. IX 41.	Ljubljana
137	29. IX 41.	9673	K-da XI arm. korp.	04/4854	28. IX 41.	
138	30. IX 41.	9679	K-da V arm. korp.	6734	29. IX 41.	Zona Gomirje
139	30. IX 41.	9678	K-da V arm. korp.	6733	29. IX 41.	Jasenak
140	30. IX 41.	9691	K-da Kr. karab. 2. armije	13/518	29. IX 41.	Meza Gai[41] (2 km sev. od Bakarca)

8	9	10	11
Dostavlja na znanje akt koji je uputio Visoki komesar sa prevodom „Slovenskog poročevalca“ br. 17 i 18, koji je ilegalno štampan, prodavan i upućivan pretplatnicima. Pojačana kampanja protiv Italijana i Nemaca. Javlja o potrebi da se preduzmu neke mere (vrlo aktivna kontrapropaganda, neposredno strogo kažnjavanje, povlačenje privatnih radio-aparata).			
Iznosi detalje o podmuklom i iznenadnom napadu na por. Livio Zanini i na vojnike Đov. Matioli i Ranieri Conjo. Por. Zanini ubijen bajonetom koji mu je snažno zabijen u grudi; vojnik Matioli ubijen hicem iz vatrenog oružja; vojnik Conjo nepovređen pobegao ne vodeći računa o poginulima i ne upotrebivši oružje. Ovaj poslednji prijavljen je Vojnom sudu 2. armije za delo po čl. 98 — 2 paragraf Kriv. zakona Kr. vojske. Svi su iz 3. čete XIV minobacačkog bat. div. „Izonco“. (Desilo se 2. IX 41.)[39]			
Patrola gran. straže u službi nadzora našla je na žel. pruzi kod tunela, na oko 2.500 m od Gomirja, paklenu mašinu. (Utvrđeno 29. IX 41.)			
Podoficiri i vojnici kontrolne stanice koji su pušteni na slobodu razoružani vratili su se u Jasenak. Izveštavaju da su bili napadnuti od strane tridesetak naoružanih ljudi dok su vršili kontrolu tenka. Nema nikakvih indikacija o napadačima, koji su došli sa juga. Vojnici će biti prijavljeni. Nastaviće se akcija čišćenja.[40] (Desilo se 29. IX 41.) — Vidi br. 129.	Generalštab Kr. vojske	9730	30. IX 41.
Nađen je leš dezertera hrvatske vojske (11. peš. puk Delnice) Kučan Josipa pok. Nikole, 1912. godište — komunista, koga je tražio garnizon Plase i Kr. karab. (Desilo se 25. IX 41. u 12 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
141	30. IX 41.	9692	K-da Kr. karab. 2. armije	13/519	29. IX 41.	Sv. Petar (2 km zap. od Ogulina)
142	30. IX 41.	9693	K-da Kr karab. 2. armije	13/552	29. IX 41.	Ljubljana
143	30. IX 41.	9694	K-da Kr. karab. 2. armije	13/523	29. IX 41.	Punat (ostrvo Krk)
144	30. IX 41.	9695	K-da Kr. karab. 2. armije	13/525	29. IX 41.	Ljubljana
145	30. IX 41.	9696	K-da Kr. karab. 2. armije	13/526	29. IX 41.	Ljubljana

8	9	10	11
Uporno kruži glas da će od 1. do 7. oktobra ustaše pokušati da izvrše prepad radi preuzimanja vlasti u demilitarizovanoj zoni. *Ova vest je u vezi sa učestalim* traženjem propusnica za Italiju od Komande garnizona Sv. Petar. (Saznalo se 27. IX 41. u 14,45.)			
Na inženjerce Mađoni Bruna i Barone Virđinija iz 54. tehničke čete bačene su čaše u gostionici Smartiskova, ali bez posledica; isti Baknik Franc, slikar, 22 god., pretio im je i bocom. Uhapšen je. (Desilo se 28. IX 41. u 20 č.)			
Uhapšen je neki Raguzin Jakov pok. Ivana, 61 god., zato što je nagovarao prisutno hrvatsko stanovništvo da ne pozdravi našu zastavu i da ne prisustvuje svečanom spuštanju zastave. (Desilo se 28. IX 41.)			
Na starije kaplare Nespoli Anđela, Fraskardi Luiđija i kap. Đilardini Anđela iz 3. diviziona 13. art. peš. div. ispaljeno je deset hitaca iz pištolja u blizini pukovskog slagališta municije. Nespoli je ranjen, zadobio frakturu kolena. Na vatru je odmah odgovoreno, ali bez rezultata. Ranjenik je smešten u bolnicu. Patrolno izviđanje negativno.[42] (Desilo se 25. IX 41. u 20,15 č.)			
Kr. karab. — odeljenje u civilu — uhapsili su braću Đuran Ivana, 24 god., i Bogomira, 20 god., kalfa, državljani bivše Jugoslavije, kod kojih je nađena ilegalna publikacija „Delo“, organ centralnog rukovodstva slovenačke komunističke partije, kao i jedna pesmica na slovenačkom jeziku protiv Italijana, Nemaca i Hrvata. Istraga se nastavlja. Optuženi će biti prijavljeni. (Desilo se 26. IX 41. u 7 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
146	30. IX 41.	9701	K-da V arm. korp.	6736	30. IX 41.	Lalići (sev. od Otočca) demilitarizovana zona Vidi 59 — oktobar Zalužnica (zap. Vrhovine)
147	30. IX 41.	9714	K-da XI arm. korp.	1/2711	29. IX 41.	Karlovac—Kočevje
148	30. IX 41.	9716	K-da Kr. Karab. Dalmacije	6/131	30. IX 41.	Split

8	9	10	11
Trideset naoružanih ustanika opkoliko je i zarobilo ppor. Spekonja Enca iz 1. peš., jednog žandarma i jednog nastavnika Hrvata — po imenu Romano Marinković; išli su za Brlog (raskrsnica puteva jugoist. od Žute Lokve) bez pratnje (protivno naređenjima) radi otpočinjanja istrage. Operacija čišćenja nije uspela da zahvati ustanike. Ispaljeno je nekoliko hitaca od 65 mm na jaku grupu ustanika koji su se povukli u šumovitu zonu. Komandant 1. peš. opomenuo je glavara sela Zalužnice (zap. od Vrhovine) koje pomaže ustanike, da predaju oficire, vojnike i ranije zaplenjeno oružje u roku od 24 časa, zapretivši uništenjem sela. Pošto je bezuspešno istekao rok, na dan 29. pristupilo se evakuisanju i delimičnom uništenju sela. Operacije se nastavljaju. Izvršeno je i nekoliko hapšenja.[43] (Vidi br. 133.) (Desilo se 28. IX u 9 č. i 29. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	9730	30. IX 41.
Od eksplozije mine oštećen je automobil komandanta 3. čete XI bat. Kr. finansijske straže na 2. km od Morave; oštećenje iznosi 8 cm na blatobranu i 12 cm na rezervoaru. Kratko patrolno izviđanje bilo je bez rezultata. Put je nastavljen. (Vidi br. 94.)			
Po zidovima i vratima nužnika električne centrale nađeni su natpisi olovkom (na hrvatskom jeziku) kao: dole fašizam; zaklaćemo vas kao jaganjce; hoćemo kožu najvećih zlikovaca Musolinija i Hitlera; živeo crveni rat; itd., itd. Natpisi su odmah izbrisani. (Otkriveno 27. IX 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
1	1. X 41.	9734	K-da V arm. korp.	6805	30. IX 41.	Vrelo (put Korenica— Vrhovine)
2	1. X 41.	9739	K-da Kr. karab. 2. armije	13/528	30. IX 41.	Dolac kod Crikvenice
3	1. X 41.	9746	Hrvatski glavni adm. poverenik	621	25. IX 41.	Lič (jugozap. od Delnica) Podkobiljak
4	1. X 41.		V arm. korp.	6852	29. IX 41.	Drežnica — Tomići — Krivi Put
5	1. X 41.		K-da V arm. korp.	6853		Plase — Lič
6	1. X 41.	9747	Hrvatsko gen. adm. povereništvo	713	26. IX 41.	Dabar i okolina
7	1. X 41.	9748	Hrv. gen. adm. povereništvo	677	25. IX 41.	Gomirje
8	1. X 41.	9770	K-da VI arm. korp.	6267		Grevatičevo (Konije SI-BN) Zona Kalić (RQ-BQ)[46]

8	9	10	11
Dva kamiona 33. bat. cr. koš. sa 40 vojnika bila su upućena iz Korenice u Vrhovine radi podizanja sledovanja. Kada je drugi, koji je išao na kratkom rastojanju, stigao na 3. km od Vrela, naišao je na put zaprečen jednim stablom. Čim se zaustavio na njega su ispaljeni hici iz mitraljeza, pušaka i bačene ručne bombe: 4 mrtva i 6 ranjenih. Naši su pružili otpor nateravši u bekstvo napadače. Garnizon Korenica obavešten je telefonom te je uputio četu radi raščišćavanja. Pritvoreno je 50 lica i spaljeno nekoliko kuća u Vrelu na ime represalija.[44] (Desilo se 30. IX 41. u 12 č.)	Generalštab Kr. vojske	9783	1. X 41.
U krčmi Brasičević Petra, 60 god., neki Ante Kostrenčić uzviknuo je „Dole Italija".			
Komunisti su izneli iz magazina električnog preduzeća NDH 15 sanduka (300 kg) dinamita i 80 m fitilja.[45] (Desilo se 9. IX 41.)			
Pritvoren je Moravić Dušan — pravoslavne vere — zbog posedovanja dve napunjene puške, model 91. Drugo oružje nađeno je u Krivom Putu za vreme čišćenja.			
Komande garnizona javljaju da su hrvatski civili zapazili oko 50 ljudi naoružanih puškomitraljezom a išli su od Brda prema M. Jelenčiću (AV —VH) — Stergorica.			
Komunisti su ubili seljaka Rajković Dana. Predsednik opštine i opštinski sekretar napustili su selo. Traži se intervencija italijanskih trupa.			
Uhapšen je komunista Marčula na koga se sumnja da je izvršio napad na žel. prugu u blizini tunela.			
Primećeno je prisustvo srpskih oružanih grupa sa crvenim poramenicama i crvenom zvezdom na kapi. Izdat je proglas u ime komande NO vojske kojim se pozivaju Srbi, Hrvati i muslimani da pristupe toj vojsci.			

1	2	3	4	5	6	7
9	1. X 41.	9772	V arm. korp.	2622 civ. posl.		
10	1. X 41.	9786	K-da XI arm. korpusa	1/2773		Raskrsnica Gomila — Gradišče
11	1. X 41.	9787	K-da V arm. korp.	6833	30. IX 41.	
12	1. X 41.	9789	K-da V arm. korp.	6834	1. X 41.	Medak (pruga Gospić — Lovinac)
13	2. X 41	9795	K-da Kr. karab. 2. armije	13/511	2. X 41.	Zalužnica (4 km ist. od Otočca)
14	2. X 41.	9797	K-da Kr. karab. 2. armije	13/518	2. X 41.	Zona Tomić — Drežnica (5 km ist. od Novog)

8	9	10	11
Neki Marković ubijen je u trenutku kad je presecao telefonsku žicu. (Desilo se 29. IX 41.)			
Pritvoreno je sumnjivo lice koje je posedovalo pištolj. Prilikom pretresa stana nađen je radio-aparat, topografske karte Slovenije i fotografije.			
Nepoznata lica (3) došla su u stan Marinović Vlaške, žene hrvatskog učitelja koji je uhvaćen 28. IX (vidi br. 146), pozivajući je da saopšti italijanskoj komandi da će tri zarobljenika biti oslobođena pod uslovom da se uhapšeni ne streljaju i da se vrate taoci. Naređeno je da se kaže ustanicima da će se pristupiti normalizovanju života ukoliko oni budu predali oružje.			
Na našu patrolu ispaljeni su hici iz vatrenog oružja: dva ranjena. Odmah je pružen otpor te je jedan napadač ubijen. (Desilo se 30. IX 41. u 22,15.)	Generalštab Kr. vojske	9838	2. X 41.
Kao represalija za napad i razoružavanje vojnika 1. puka Bulgarija i Famaziera, komandant garnizona Otočac naredio je da se zapali oko dvadeset kuća u Zalužnici. Stanovništvo je evakuisano u Vrhovine. (Desilo se 29. IX 41. u 17 č.) Vidi br. 118.			
Za vreme čišćenja koje je vršio 1. peš. na oko 2 km od naselja Tomić ispaljeno je nekoliko hitaca na dvojicu nepoznatih koji su primećeni u šumi. Na nekoliko stotina metara otkrivena je drvena koliba — sklonište bande — gde su zaplenjene tri tube baruta, nova uniforma srpskog vojnika, jedno krilo ital. šatora, akumulatori i paket pamuka. (Desilo se 1. X 41. u 10 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
15	2. X 41.	9798	K-da Kr. karab. 2. armije	13/536	1. X 41.	Punat na Krku
16	2. X 41.	9799	K-da kr. karab. 2. armije	13/533	2. X 41.	Brakusova Draga (1/2 km zap. od Vrhovina)
17	2. X 41.	9824	K-da V arm. korp.	6882	2. X 41.	put Novi — Jasenak
18	3. X 41.	9856	K-da Kr. karab. 2. armije	13/540	3. X 41.	Žel. most Velika Loka (sev. zap. od Trebnja)
19	3. X 41.	9867	K-da Kr. karab. 2. armije	13/550	3. X 41.	Radojčići (Drežnica)

8	9	10	11
Na zakazanu fudbalsku utakmicu na Krku (Punat) okupilo se oko 30 fašista, 20 avangardista, balila i malih Italijanki sa Krka, svi u uniformi i organizovani. Utakmica je igrana između vojnika i civila iz Punata i civila iz Sušaka. Fašisti su se našli u gostionici „Vera" sa mladićima iz Punata, koji su izgleda u znak prezira pljuvali na zemlju. Izbila je žestoka svađa; kontuzovana su dva mladića iz Punata. (Desilo se 28. IX 41. u 15,30.)			
Ustanici su minirali i digli u vazduh 4 m puta i oborili 50 telegrafsko-telefonskih stubova, prekinuvši svaku vezu sa komandom sektora Otočac. U toku dana put je popravljen.[47] (Desilo se noću uoči 29. IX 41.)	Generalštab Kr. vojske	9883	3. X 41.
Kamion 74. peš. koji je prevozio 2 oficira i 20 vojnika pao je u zasedu ustanika koji su se nalazili u šumi. Odmah je odgovoreno na vatru. Naši gubici: poginuo 1 vojnik, ranjen 1 oficir i 3 vojnika, među kojima puškomitraljezac. Pošto se smrklo nisu se mogli proveriti gubici ustanika. Kamion se vratio u Novi. Preduzeto je intenzivnije čišćenje.[48] (Desilo se 1. X 41. u 19 č.)	Generalštab Kr. vojske	9838	2. X 41.
Patrola 3. bat. cr. koš. za nadzor žel. pruge Grosuplje — Višnja Gora našla je jugosl. art. projektil sa dva metra sagorelog fitilja, postavljen ispod desne šine. (Desilo se 1. X 41. u 7 č.)			
Vojnici 1. bat. peš. za nadzor strugare ispalili su 20 puščanih metaka na oružane ljude koji su prolazili na udaljenosti od oko 50 m. Nikakav otpor. Kasnije je na pomenute vojnike otvorena paljba iz vatrenog oružja, na koju je odgovoreno paljbom iz puškomitraljeza.[49] (Desilo se 1. X 41. u 0,30 i u 4 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
20	3. X 41.	9868	K-da Kr. karab. 2. armije	13/552	3. X 41.	Južno od Tomića (Ogulin ZT-AL)
21	3. X 41.	9875	K-da V arm. korp.	6925	3. X 41.	Žel. pruga Delnice — između stanice Zlobin (V-H. AT) i kontrolne stanice 52
22	3. X 41.	9897	M.V.S.N. — pruga Ljubljana	1/5873 124/119	30. IX 41.	Između Pađena i Plavna (pruga Gračac—Knin)
23	3. X 41.	9902	Kr.karab Šibenik	60/13	3. X 41.	Šibenik
24	3. X 41.	9916	K-da XI arm. korp.	1/280-8	2. X 41.	Škofljica—Sv. Marija (podvožnjak Reber)
25	4. X 41.	9917	iz Sušaka potpisao Piveli	17	4. X 41.	između Sv. Ane i Drage

8	9	10	11
Na oko 2 km ispaljeni su rafali iz automatskog oružja na vojnike 1. čete 1. bat. 74. peš. i na 18 karabinijera pod komandom ppor. Ruso Vinčenca. Pružen je otpor. Pritvoreno je 18 lica, među kojima starešina sela Tomić i Krakar, kao i otac i sin — vlasnici kolibe (skrovišta ustanika) koja je juče bila otkrivena.) Vidi br. 14.) (Desilo se 2. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	9883	3. X 41.
Za vreme prolaženja teretnog voza u pravcu Delnica eksplodirala mina. Nije bilo štete.[50] (Desilo se 3. X 41. u 5 č.)	Generalštab Kr. vojske	9883	3. X 41.
Na vojnike u đresini otvorena je paljba iz vatrenog oružja, na koju je odgovoreno, ali bez rezultata usled mraka i magle. Zatim je primećeno lice sumnjivog držanja u blizini pruge kod istog mesta, koje je pobeglo ugledavši vojnike. Nađen je i uhapšen u kući pored pruge, zajedno sa još 2 Srbina koji su se tu zatekli i koji su uzeli u zaštitu begunca. To su neki Dane Serdreci, Petes, Pero Sundić i Nikola Sundić. (Desilo se 27. IX 41. u 0,50 i u 7 č.)			
Noću uoči 3. nepoznati su u ul. Sv. Križ i u obližnjim ulicama iscrtali po zidovima srp i čekić. Preduzeto je brisanje. (Desilo se 3. X 41.)			
Patrola 2. grenadirskog puka našla je 2 mine od kojih je 1 od 6 a druga od 5, postavljene na šine, već zakačene i pripremljene za eksploziju. Priprema atentata olakšana je zahvaljujući magli. (Konstatovano 3. X 41. u 9,45)			
U blizini stražare 31 na 647. km došlo je do eksplozije. U udubljenju pod šinama nađeno je 10 bombi od kojih jedna eksplodirana. Nikakve štete nije bilo. (Desilo se 4. X 41. u 4 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
26	4. X 41.	9924	K-da Inženjerije 2. armije	1503	4. X 41.	Delnice, stanica Kupjak
27	4. X 41.	9931	K-da Kr. karab. 2. armije	19/555	3. X 41.	Ljubljana
28	4. X 41.	9933	K-da Kr. karab. 2. armije	13/554	4. X 41.	Karlovac
29	4. X 41.	9934	K-da Kr. karab. 2. armije	13/554	3. X 41.	Pag
30	4. X 41.	9935	K-da Kr. karab. 2. armije	13/556	3. X 41.	Ljubljana
31	4. X 41.	9951	K-da Kr. karab. 2. armije	13/564	3. X 41.	Planina — Rakek (Pruga)
32	5. X 41.	9963	K-da Kr. karab. 2. armije	13/570	4. X 41.	put Ogulin — Jasenak

8	9	10	11
Prolaskom voza u blizini ulaza u stanicu izazvana je eksplozija. Pruga je prekinuta u dužini od 1,20 m.[51] (Desilo se 4. X 41. u 22,25.)	Generalštab Kr. vojske	9941	
U Celovskoj i Vodnikovoj ul. Nađeni su leci sa antiitalijanskom propagandom. (Desilo se 29. IX 41. u 22 č.)			
Dragoner Pelesino Pietro iz „Nice" našao je na ogradi kantonmana pričvršćen list hartije sa komunističkim amblemom i sa pogrdnim parolama protiv Pape, Rima, Pavelića i nacionalsocijalizma a za komunizam. (Desilo se 29. IX 41.)			
Oko 20 italijanofila izvesili su našu zastavu na lučkom koplju. Komandant hrvatskog garnizona naredio je da se spusti. (Desilo se 2. X 41. u 23 č — 3. u 0,15.)			
Vojnik Lue Karmen, iz 13. art. puka, u ul. Tomačeva ranio je iz puške nekog Blas Ignaca, železničara, 36 god. koji je na poziv da stane pokušao da pobegne. (Desilo se 28. IX 41. u 22,15.)			
Teretni voz 643 iz pravca Postojna — Ljubljana izazvao je eksploziju. Izvaljeno je 50 m šina. Iskliznula je lokomotiva i 8 vagona. Mašinovođa ranjen. Predviđeno je uspostavljanje saobraćaja u toku dana[52] (Desilo se 4. X 41. u 3 č.)	Generalštab Kr. vojske	9941	4. X 41.
Na motocikliste Pasafaro Pietro i Ravacolo Verino iz 57. auto-odreda „Lombardija" ispaljeni su (na 3. km od Jasenka) puščani meci. Obojica su lakše ranjeni u glavu i razoružani. Odmah je pružen otpor i naređena je intervencija tenkova.[53] (Desilo se 3. X 41. u 16,45.)			

1	2	3	4	5	6	7
33	5. X 41.	9962	K-da Kr. karab. 2. armije	49/1	4. X 41.	Pleše (3 km sev. od Šmarja)
	5. X 41.	10011	K-da V arm. korp.	1/2833	5. X 41.	
34	5. X 41.	9981	K-da V arm. korp.	7026	5. X 41.	Žel. pruga Fužine — Vrata na 300 m od mesta Fužine
						žel. pruga Plase — Zlobin na 4 km od Plase
35	5. X 41.	9983	K-da peš. div. „Izonco“	02/3153	5. X 41.	Zona žel. stanice Gračac
36	5. X 41.	9990	K-da Kr. karab. 2. armije	1/202	5. X 41.	Vrbovsko
37	5. X 41.	9991	K-da Kr. karab. 2. armije	16/64	5. X 41.	Rijeka

8	9	10	11
Kr. karab. i žandarmi vršili su pretraživanje. Nepoznata lica skrivena u šumi otvorila su na njih paljbu iz vatrenog oružja. Ubijen je karabinijer Roseti Đovani. Preduzeto je izviđanje po šumi: jedan žandarm se nije vratio. Sledi naknadno saopštenje. (Desilo se 4. X 41. kasno po podne.)	Generalštab Kr. vojske	10014	5. X 41.
Teretni voz izazvao eksploziju mine — izvaljeno 50 cm šina. — Vagon sa stokom iskliznuo i prevrnuo se niz nasip.[54] (Desilo se 5. X 41. u 0,10.) Putnički voz izazvao eksploziju mine — izvaljen 1 m šina. Šteta nije velika.[55] (Desilo se 5. X 41. u 1,15 č.)	Generalštab Kr. vojske	10014	5. X 41.
U blizini prelaza preko pruge dva nepoznata čoveka su stala na poziv patrole za nadzor pruge. Dok je stariji kaplar Donatelo Narčizo sa još jednim vojnikom prilazio da proveri dokumente nepoznatih, ovi su iznenada opalili iz pištolja ubivši podoficira, a zatim su pobegli. Naši su se odmah dali u poteru za beguncima, ali bez rezultata. (Desilo se 4. X 41. u 21,15.)	Generalštab Kr. vojske	10014	5. X 41.
Vojnik Tomè Augusto iz 8. čete II/73. peš. na straži kod električnog transformatora fabrike šibica, ispalio je dva hica na nepoznato lice koje nije poslušalo poziv da stane. U ranjenom je prepoznat Lešak Ivan, 62 god., čuvar fabrike. (Desilo se 4. X 41. u 2,15.)			
Razvio se požar u magacinu sena i slame koji pripada Intendanturi, a nalazi se u krugu opštih magacina slobodne luke; verovatno je posredi samozapaljivanje. Uništeno je 20 kvintala slame — šteta 5000 lira. (Desilo se 5. X 41. u 1,15.)			

1	2	3	4	5	6	7
38	5. X 41.	9993	K-da Inženjerije 2. armije	1516	4. X 41.	Žel. pruga Lič. Jesenica — Javornik (Vidi br. 41)
39	5. X 41.	10021	K-da VI arm. korp.	614	5. X 41.	Mliništa (Jajce VU—DX)
40	5. X 41.	10026	K-da Inženjerije 2. armije	7074	5. X 41.	Trsat
41	5. X 41.	10027	K-da V arm. korp.	7054	5. X 41.	Okolina Javornika (Videti br. 38)
42	5. X 41.	10029	K-da V arm. korp.	7006	5. X 41.	put Jasenak — Novi, 1 km od Stalka

8	9	10	11
Usled eksplozije mine iskliznulo 6 vagona vojničkog voza sa vojnicima koji su odlazili na odsustvo. Šine su prekinute u dužini od oko 70 m. Ponovno uspostavljanje predviđeno za 7. tek. u 5 č.[56] (Desilo se 4. X 41. u 19,15.)			
Art. por. Pavezi komandir baterije od 72/27, 26. puka, u izviđanju sa art. ppor. i 20 vojnika, nalazio se u teškom kamionu kad je na ovaj bila otvorena paljba iz vatrenog oružja. Odmah je pružen otpor. Po dolasku pojačanja ustanici su se dali u bekstvo. Autokareta koja je pošla za njima morala je da se zaustavi zbog duboke jame na putu. Ustanički položaj zaštićen je zidićem. Naši gubici: por. i dva artiljerca poginuli; 3 artiljerca ranjena.[57] (Desilo se 5. X 41. u 12 č.)	Generalštab Kr. vojske	10014	5. X 41.
Dva inžinjerca radio-stanice na ultrakratkim talasima pucala su na dve osobe koje su počele da beže kada im je bilo naređeno da stanu. Kad je stiglo pojačanje izvršeno je patroliranje: ona dvojica nađena su skrivena u jednoj drvenoj kućici. (Milivoj Ivanović — 21 god., Simko Glazar — 20 god.) (Desilo se noću uoči 5. X 41.)			
Voz 1009 izazvao eksploziju mine. — Laka oštećenja — iskliznula 4 vagona. Uspostavljanje saobraćaja predviđeno za 12 č. (Desilo se noću uoči 5. X 41.)			
Ustanici otvorili vatru iz puškomitraljeza i bacali bombe na dva kamiona 74. peš. sa pratnjom. Mi smo odmah pružili otpor. Ustanici su pobegli u šumu pred našom poterom. Pojačanje je rasteralo ustanike i oslobodilo pratnju i kamione. Naši gubici: dva mrtva, 7 ranjenih. Sukob je trajao pola sata.—[58] (Desilo se 4. X 41. u 18 č.)	Generalštab Kr. vojske	10014	5. X 41.

1	2	3	4	5	6	7
43	5. X 41.	10045	K-da V arm. korp.	7060	6. X 41.	Dubrava (van demilitarizovane zone)
44	6. X 41.	10054	K-da Kr. karab. 2. armije	13/575	6. X 41.	Velike Lašče
45	6. X 41.	10055	K-da Kr. karab. 2. armije	13/576	5. X 41.	Sela (Smerjene)
46	6. X 41.	10071	Ital. vojna misija Zagreb	1168	5. X 41.	Bosna — Hercegovina
47	6. X 41.	10085	K-da nac. žel. milicije Ljubljanske kohorte	1/6073 125	5. X 41.	Žel. pruga Višnja Gora — Grosuplje
48	6. X 41.	10107	K-da VI arm. korp.	4068	6. X 41.	Split *Vidi br. 92 Novembar*

8	9	10	11
Tri naoružana komunista napala stanicu. Prekinute su telegrafsko-telefonske veze. Odnete su sve uniforme hrvatskih vojnika na straži. Jedan poginuo; dva hrvatska vojnika i šef stanice ranjeni. Žel. pruga nije oštećena. Hrvatski garnizon uputio je 100 ljudi radi raščišćavanja.[59] (Desilo se 5. X 41. u 3 č.)			
Neki Dragorin Josipa Renco, 28 god., koji je pritvoren zbog kršenja policijskog časa, u stražari II mitr. bat. napao je dežurnog oficira ppor. Severi Renca. (Desilo se 3. X. 41.)			
Nepoznata lica u srpskoj uniformi iz blizine šume ispalili su oko dvadeset metaka iz karabina na naselje, bez posledica. Izvršeno je patrolno izviđanje sa negativnim ishodom za vreme kojeg je ispaljeno 15 metaka na nepoznate. (Desilo se 4. X 41. u 10, 40.)			
Dostavlja kopiju prevoda (dobijenu od šefa Poglavnikove vojne kancelarije) letaka koje su rasturali komunisti. Poziv na ustanak protiv italijanskih i hrvatskih trupa, negodovanje protiv Pavelića koji predaje strancu deo po deo zemlje, koja nije njegova.[60] (Oktobar 41.)			
Slovenački radnik — čuvar pruge Kocmur Anton iz 7. sekcije, iz Novog Mesta, našao je na km 125+180 paklenu mašinu uvijenu u krpu sa fitiljem koji se ugasio na sredini. Obavestio je našu patrolu koja je uklonila paklenu mašinu. Istraga bez rezultata. (Desilo se 3. X 41. u 7,45.)			
Na brodu „Palermo“ prilikom istovara izbio je požar koji je već ugašen. Na sigurno mesto je stavljena municija i boce sa oksigenom, koje je brod transportovao pored stočne hrane. Pritvoreni su radnici koji su bili upotrebljeni za istovar. Sledi istraga.[61] (Desilo se 6. X 41. u 11,30.)			

1	2	3	4	5	6	7
49	7. X 41.	10109	K-da XI arm. korp.	1/2855	6. X 41.	Polhov Gradec (zap. od Ljubljane) dvojica strelja-na 8-X-41; tlg. XI Arm. Korp. br. 1/2894 —na-šim predmetom 10194 obustav-ljen je telegram Superslodi br. 10304 od 9-X-41.
50	7. X 41.	10110	Karab. ispostava Split	36/21	6. X 41.	Žel. pruga Split — Sinj (tunel na 16. km)
51	7. X 41.	10147	K-da XI arm. korp.	1/2859	7. X 41.	Vidi br. 17— Novembar
	29. X 41.	7837	K-da Kr. karab. 2. armije	11352	28. X 41.	*Ljubljana* Uhapšeni 6. X uveče: Polanika Branko, 20 god., Breznikar Dra-go, Pencelj Jo-zefina, 21 god., i braća Pahor Drago i Josip, 22 i 20 god., zbog prenoše-nja municije u terorističke ci-ljeve. Predati Spec. sudu Vi-sokog komesa-rijata.
52	7. X 41.	10148	K-da XI arm. korp.	1/2857	7. X 41.	Ljubljana Streljan 8. X 41. tlg. 1/2894 od 8. X XI A.K. Na-šim predmetom 10194 povučen je tlg. 10304 od 9. X Superslodi.

8	9	10	11
Graničar i dva karabinijera uhapsili su 3 lica naoružana puškomitraljezom, sa dva automatska pištolja (i odgovarajućom municijom), hranom i šatorskom opremom. Išli su autobusom iz Ljubljane za Horjul i Vrhniku. Biće sprovedeni u ljubljanski zatvor.[62] (Desilo se 6. X. 41. u 13,30.) Vidi br. 72.			
Vojnik Kanera Đakomo iz 326. alpinske čete naredio je seljaku Boban Andriji, 52 god., iz Rupotine kod Klisa, da stane. Pošto je naš vojnik pretpostavio da ovaj pokušava da potegne oružje, pucao je ubivši Bobana. (Desilo se 6. X 41. u 2 č.)			
Šofer Franjo Macnik prijavio je karab. stanici da je pod pretnjom oružjem prevezao na periferiju nekoliko lica koja su posedovala eksplozivni materijal. Sačekali su ih drugi sa kojima su se udaljili u nepoznatom pravcu. Određena je služba radi hvatanja razbojnika. (Desilo se 6. X 41. u 20,30.)			
Na put koji vodi pored Sajmišta nepoznato lice bacilo je dve mine koje su načinile uzanu pukotinu na ogradnom zidu. Napadač je uhapšen i identifikovan kao komunista Grcar Vladimir, 33 god., električar, rođen u Črnomelju a nastanjen u Ljubljani. Prilikom pretresa stana nađen je eksplozivni materijal. (Desilo se 5. X 41. u 20 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
53	7. X. 41.	10134	K-da Inženjerije 2. armije	1539	7. X 41.	Pruga za Brod Moravice i Skrad, 3 km od B.M.
54	8. X 41.	10176	Ital. vojna misija u Zagrebu	1172	6. X 41.	Bosna
55	8. X 41.	10182	Kr. karab. 2. armije	13/614	7. X 41.	Ježica
56	8. X 41.	10187	K-da Kr. karab. 2. armije	13/612	7. X 41.	Vrbovsko
57	8. X 41.	10188	K-da Kr. karab. 2. armije	13/616	7. X 41.	Vrhnika
58	8. X 41.	10230	K-da Kr. karab. Dalmacije	Pov. 79	7. X 41.	Split
59	8. X 41.	10237	K-da V arm. korp.	7124	7. X 41.	Lalići — Otočac
60	9. X 41.	10264	K-da Kr. karab. 2. armije	13/624	8. X 41.	Vijadukt Zalog (pruga Ljubljana — Zalog)

8	9	10	11
Usled eksplozije iskliznuo voz 303 sa 8 vagona, poštanskim vagonom i lokomotivom; šine pomerene u dužini od oko 300 m, rupa duboka 50 cm, duga 150 cm. Ranjen jedan oficir.[63] (Desilo se 6. X 41. u 20,15.)	Generalštab Kr. vojske	10144	8. X 41.
Dostavlja prevod letaka rasturenih među stanovništvom kojima se poziva na ustanak protiv okupatorskih trupa.			
Nepoznata lica presekla su 4 žice telefonske mreže na liniji Ljubljana—Ježica u blizini telefonske centrale. (Desilo se 4. X 41. noću.)			
U blizini ulaza u tunel Hortan naša straža je naredila jednom licu, koje se približavalo pruzi, da stane. Ovaj je ispalio nekoliko hitaca iz pištolja, na koje je straža odgovorila. (Desilo se 6. X 41. u 21,35.)			
Vojnici 2. grenadirskog puka koji su se smestili u crkvi Sv. Trojstva našli su ispod velikog oltara 20 zapečaćenih paketa od kojih je svaki sadržavao 10 dinamitskih punjenja; 39 kalema fitilja; 50 zrna za jugoslovensku pušku. — Sve ovo ostavila je bivša jugosl. vojska. (Desilo se 5. X 41. u 19 č.)			
Nađen subverzivni propagandni letak štampan ciklostilom. U njemu se pominje antiitalijanska studentska manifestacija od 25. IX 41.[64] (Vidi br. 115.)			
Por. Spekonja, koga su ustanici uhvatili 28. IX 41. (vidi br. 146), uspeo je da pobegne i stigne u Otočac. (Desilo se 6. X 41. u 13 č.)	Generalštab Kr. vojske	10237	8. X 41.
Grenadir u službi na žel. pruzi naredio je železničaru Vrecar Mihajlu da stane dok je ovaj prolazeći pljunuo na noge našeg vojnika. Pošto je počeo da beži grenadir je pucao ranivši teško Vrecara. (Desilo se 8. X 41. u 6,30.)			

1	2	3	4	5	6	7
61	9. X 41.	10265	K-da Kr. karab. 2. armije	13/630	9. X 41.	Žel. pruga Rozalnice—Metlika
62	9. X 41.	10266	K-da Kr. karab. 2. armije	13/629	9. X 41.	Drežnica
63	9. X 41.	10267	K-da Kr. karab. 2. armije	13/628	9. X 41.	Krčić (put Vrlika — Knin — 16 km od Knina)
64	9. X 41.	10268	K-da Kr. karab. 2. armije	13/631	9. X 41.	Ljubljana — Prešernova ul.
65	9. X 41.	10270	K-da Kr. karab. 2. armije	13/623	9. X 41.	Nedvenik[67] (Karlovac)
66	9. X 41.	10276	Hrv. adm. povereništvo	528	6. X 41.	Plaški — Stanica

8	9	10	11
Vojnik 1. peš. za nadzor pruge (vijadukta) pucao je na nepoznato lice koje je prelazilo prugu, idući ka mostu na Kupi, a koje se nije zaustavilo kada mu je ovaj naredio da stane. Dalo se u bekstvo i nestalo u magli. Tragovi krvi. (Desilo se 7. X 41. u 23,30.)			
Pri povratku iz Ogulina na civilnim kolima ubijeni su hicima iz vatrenog oružja žandarmerijski brigadir Vukelić Ivan i žandarm Biljan Nikola. Kod ubijenog podoficira nađeno je 20.000 kuna. Uhapšeno je pet lica, među kojima 2 žene.[65] (Desilo se 8. X 41. u 12 č.)			
Oružana banda od oko 20 ustanika napala je dva kamiona hrvatskih regruta: 7 mrtvih i 6 ranjenih na strani Hrvata. Prilikom čišćenja pritvoreno je 10 lica.[66] (Desilo se 8. X 41. u 6,30 č.)	Generalštab Kr. vojske	10304	9. X 41.
Por. Vilorezi Renato iz 13. puka grenadirske peš. div., komandant počasne straže, prilikom spuštanja zastave, udario je sabljom jedno nepoznato lice koje ga je pozdravilo mašući pesnicom. Ranjenik se odmah dao u bekstvo. (Desilo se 7. X 41. u 18 č.)			
Neki Tomasić, drvarski trgovac, prijavio je karabinijerima u Vrbovskom da mu je u Nedveniku prišlo nepoznato lice predstavivši se kao drvarski trgovac i pozvalo ga na svoje imanje. Na oko 4 km naišli su na tridesetinu naoružanih ljudi. Njihov vođa ispitivao ga je o pokretima naših trupa. Pustili su ga na slobodu u 16 časova pošto su mu oduzeli 4.000 kuna. (Desilo se 7. X 41. u 10 č.)			
Javlja da je hrvatski žandarm Zlepola Mirko bio razoružan od strane dvojice karabinijera iz nepoznatih razloga. Moli da se vrati oružje (puška) i odgovarajuća municija. (Desilo se 11. IX 41. — sa zakašnjenjem)			

1	2	3	4	5	6	7
67	9. X 41	10248	Hrv. odelj. za vezu	1181	7. H 41.	Žabica (Gospić) 1 km južno
68	9. X 41.	10277	Hrv. odelj. za vezu	478	7. X 41.	Kupjak (Delnice)
69	10. X 41.	10315	K-da V arm. korp.	02/1/2403	9. X 41.	mesto Burik[68] — stanica Meja pruga Sušak—Delnice
70	10. X 41.	10332	K-da XI arm. korp.	1/2892	9. X 41.	Ljubljana
71	10. X 41.	10333	K-da XI arm. korp.	1/2891	9. X 41.	Ljubljana

8	9	10	11
Javlja o prisustvu naoružanih komunista koji mora da imaju špijune u Gospiću. Uplašeno stanovništvo napušta kuće i poljske radove. Traži pomoć naših trupa. Gospić oskuđeva u hrani.			
Javlja da je italijanski vojnik na straži kod tunela skinuo crvenu lampu sa poslednjeg vagona teretnog voza 352-11, koji je dolazio iz Brod. Moravica. Kad su mu tražili da je vrati, bacio ju je na zemlju. Traži da se sazna cilj takvog postupka koji se deso 4. IX 41!			
Kripa Antonio i Basen Mario iz 27. gran., na straži kod vijadutkta, primetili su 8 naoružanih lica. Pustili su ih da se približe na 10 metara, a zatim su otvorili na njih puščanu vatru i bacili bombe. Napadači su se dali u bekstvo. Primećeni su tragovi krvi. Nađeno: dvocevna puška, mitraljez, 7 ručnih bombi, 121 napunjen šaržer, različit materijal. Za pohvalu je držanje dvojice naših vojnika. (Desilo se 8. X 41. u 24 č.)			
Naša patrola našla je po glavnim ulicama oko stotinu letaka, štampanih crvenim slovima, u kojima se veliča oslobodilački front. Uočeno je takođe da su zidne plakate koje predstavljaju Nj. Vel. Kralja i Cara i Dučea zderane, iscepane i nagrđene prevratničkim znacima. (Desilo se 5. X 41.)			
U parku Tivoli naša patrola je iznenadila 4 mladića dok su crtali komunističke ambleme po električnim stubovima glavne aleje. Samo trojica su uhapšena, četvrti je uspeo da pobegne. Identifikovani su kao studenti: Raister Vojnik pok. Josipa, 19 god., Franki Josipa Fric, 18 god., Zadnik Antona Antomir, 18 god., svi nastanjeni u Ljubljani. (Desilo se 5. X 41. u 4,45.)			

1	2	3	4	5	6	7
72	10. X 41.	10340	K-da XI arm. korp.	1/2884	9. X 41.	Polhov Gradec (zap. od Ljubljane)
73	10. X 41.	10359	K-da Kr. karab. 2. armije	13/636	10. X 41.	Sv. Gregor (Sodražica)
74	10. X 41.	10381	K-da XI arm. korp.	2951	10. X 41.	Šuma, sev-zap. od Velikih Lašča
75	11. X 41.	10384	K-da Kr. karab. 2. armije	13/638	10. X 41.	Km 544, 800 na žel. pruzi Gomirje — Ogulin
76	11. X 41.	10385	K-da Kr. karab. 2. armije	13/639	10. X 41.	Put Jasenak — Stalak (na 4. km)
77	11. X 41.	10406	K-da V arm. korp.	02/1/2427	10. X 41.	Selo — stanica Vrata

8	9	10	11
Saopštava imena uhapšenih u autobusu Ljubljana — Horjul — Vrhnika zbog posedovanja oružja. Identifikovani su kao: Vode Ferdinanda Marjan, nastanjen u Ljubljani, Tržaška 21, radio-telegrafista; Balasa Arpad pok. Aspaga, nastanjen u Ljubljani, Mokroluška ul. 1, mehaničar; Cestnik Alojza Slavko, nastanjen u Ljubljani, Gospodarska ul. 17, sarač. (Vidi br. 49.)			
Nepoznata lica su pomoću mina oborila 7 elektrovoda izazvavši potpuno zamračenje u okolnim opštinama. (Desilo se 10. X 41. u 2 č.)			
Nepoznata lica su pucala iz vatrenog oružja na vojnike XI mitr. bat. Arm. korp. u blizini protivavionskog mitraljeza. Komandira P.A. mitraljeza okrznulo je jedno zrno koje mu je progorelo rukav kaputa, dolamu i košulju. Brzo reagovanje nije dalo rezultate zbog guste šume. (Desilo se 10. X 41. u 9,40.)			
Nepoznata lica su ispalila dva hica iz vatrenog oružja (u prazno) na vojnički voz Q koji je iz Splita išao u pravcu Rijeke. (Desilo se 9. X 41. u 22,30 č.)			
Na putu su bili postavljeni, sa razmakom od 200 m, stabla stoletnog drveća, a nešto dalje je pomoću mine načinjen jarak dug 3 m, a dubok 2 m. Na lice mesta je upućen 2. bat. 74. peš. sa Kr. karab., istražnim agentima i sa psima. Ovi su po njuhu odveli u šumovitu zonu gde je otkriveno 11 ustanika, koji su uhapšeni. Spaljeno je 7 koliba i jedna kuća u predelu Vučević, gde su otkriveni znaci nedavnog boravka.[69] (Desilo se 9. X 41.)			
Nepoznata lica su na žel. pruzi ispalila nekoliko hitaca na našeg kaplara koji je lakše ranjen u vrat.			

1	2	3	4	5	6	7
						Fužine Belo Selo
78	11. X 41.	10407	Vojna misija u Zagrebu	1279	11. X 41.	Podlapac
79	11. X 41.	10391	K-da Kr. karab. 2. armije	13/642	10. X 41.	Ilirska Bistrica
80	11. X 41.	10392	K-da Kr. karab. 2. armije	13/643	11. X 41.	Ljubljana
81	11. X 41.	10393	K-da Kr. karab. 2. armije	13/644	10. X 41.	Št. Rupert
82	11. X 41.	10394	K-da Kr. karab. 2. armije	13/645	10. X 41.	Žel. pruga V. Lašče — Videm — Dobrepolje

8	9	10	11
Nepoznata lica su bez posledica pucala na našu žel. stražaru. (Desilo se 10. X 41. u 21,45.)			
Ispod šina nađena je paklena mašina sa električnim elementom i sa satom za upravljanje iz daljine. U jednom žbunu nađene su tube dinamita i drugi predmeti. (11. X 41. u ranim časovima.)			
Četnici su napali stanovnike koji su se vratili svojim kućama. 1 mrtav, 1 ranjen, 8 civila zarobljeno. (Desilo se 10. X 41.)			
Por. Leončini iz 40. pekarske čete i por. Feragoni Fulvio iz 44. ter. bat. našli su 184 letka (6×4 cm) sa natpisom „Živeo oslobodilački front", „Za oslobodilački rat", na 600 m od staničnog trga Ul. Dante — Ul. Trieste. Leci su predati kr. karab. (Desilo se 8. X 41.)			
Patrola Kr. karab. našla je u Aškerčevoj ul. oko stotinu letaka (6x9) na crnom papiru sa slovom „A" bele boje u sredini. Rastureni su u znak žalosti na godišnjicu smrti bivšeg kralja Aleksandra. (Nađeni 8. X 41. u 23,30.)			
Dva vojnika 98. legije našla su u blizini naselja 12 listića pisanih mašinom, na slovenačkom jeziku, sa prevratničkom sadržinom. (Nađeni 5. X 41. u 7,30.)			
Čuvar stražare br. 6 primetio je 2 nepoznata lica kako uklanjaju šljunak oko šina. Kad su videli da su primećeni pobegli su. Na mestu je nađena električna paklena mašina mašina koja je uklonjena. Nije bilo štete. (Desilo se 10. X 41. u 17 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
83	11. X 41.	10395	K-da Kr. karab. 2. armije	13/646	11. X 41.	Raskrsnica Ig — Turjak — Želimlje Dol. Golo — Želimlje
84	12. X 41.	10431	K-da Kr. karab. Dalmacije	258/2	11. X 41.	Split
85	12. X 41.	10448	K-da Kr. karab. 2. armije	13/651	10. X 41.	Črnomelj
86	12. X 41.	10449	K-da Kr. karab. 2. armije	13/653	11. X 41.	Rob (Turjak)
87	12. X 41.	10483	K-da Inženjerije 2. armije	2/7316	12. X 41.	Delnice

8	9	10	11
Odred 2. čete II bat. 1. grenadirskog puka ubio je hicem iz vatrenog oružja seljaka Vivant Andreja koji je pokušao da pobegne kad mu je bilo naređeno da stane. (Desilo se 9. X 41. u 24 č.) Odred 2. čete II bat. 1. grenadirskog puka ranio je hicem iz pištolja Pocek Alojza, jer je pokušao da pobegne kad mu je bilo naređeno da stane. (Desilo se 9. X 41. u 5,45.)			
Na nekog Presel Alojza i Krstulović Antuna, pomorske agente i članove fašističke organizacije, bačena je bomba tipa „sipe" u blizini stana koji se nalazi na periferiji. Nepoznati su se odmah izgubili.[70] Lakše je ranjen Presel i neki Polenić Antun, koji je tuda prolazio. Povod je političke prirode. (Desilo se 11. X 41. u 11 č.)[71]			
Uhapšen je neki Malić Oskar na prijavu ppor. Janelo Enrika, zato što je, prolazeći pored oficira koji se vozio biciklom, pljunuo u njegovom pravcu. (Desilo se 5. X 41. u 21 č.)			
Na karabinijere je u blizini šume otvorena paljba iz vatrenog oružja i bačene su ručne bombe od strane nepoznatih lica koja su odmah pobegla. Pružen je otpor: jedan napadač je ranjen ali su ga saučesnici odneli u šumu.[72] (Desilo se 10. X 41. u 17 č.)			
Obilazeći tri telegrafsko-telefonska pojasa, pripadnici 2. čete telegrafista pronašli su da je na linijama prouzrokovan kratak spoj pomoću gvozdene žice. S obzirom na savršenstvo tehnike rada i na tačan izbor linija na kojima je prouzrokovan kratak spoj (civilne linije su ostale slobodne) smatra se da su sabotažu izvršili stručnjaci. Smatra se da je to delo jednog čuvara linija koji poseduje sav alat i gvozdene kuke za penjanje. (Utvrđeno oktobra 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
88	12. X 41.	10492	K-da Kr. karab. Šibenik	377/1	12. X 41.	Šibenik
89	12. X 41.	1/9154 Obav. odelj. Armije uputilo na uvid	K-da V arm. korp.	02/1/ 2431/8	11. X 41.	Krnjak (Karlovac) put Karlovac — Slunj
90	12. X 41.	10443	K-da V arm. korp.	227	12. X 41.	Žel. pruga Zalog — Ljubljana
	18. X 41.	10753	Žel. milicija Ljubljana	111/6547 /308	15. X 41.	
91	13. X 41.	10525	K-da V arm. korp.	1/2987	13. X 41.	Bistra (20 km jugozap. od Ljubljane)
92	13. X 41.	10549	K-da XI arm. korp.	3021	13. X 41.	Blatnik kod Semiča (15 km zap .od Metlike)
93	14. X 41.	10572	K-da Kr. karab. 2. armije	13/658	13. X 41.	Žel. pruga Ribnica — Žlebič

8	9	10	11
Na Skoton Antonija, 22 god., italijanskog studenta, nepoznati su ispalili 10 revolverskih hitaca u Zagrebačkoj ulici, u blizini njegovog stana. Pogodila su ga 4 metka, od kojih 2 smrtno. Pritvoreno 11 lica. Politički povod.[73] (Desilo se 11. X 41. u 20,30 č.)			
Ustanici su zarobili komandira čete M.V.S.N. Blazi Đuzepa, dodeljenog Obaveštajnom odeljenju Komande Armije. (Desilo se 11. X 41. u 18,30.)	Generalštab Kr. vojske	10478	12. X 41.
Jedan teretni voz u visini stražarske kućice na km 561,300 izazvao je eksploziju mine koja je raznela 60 cm šina. Jedan vagon je lako oštećen. Konvoj je nastavio put. (Desilo se 12. X 41. u 0,30.)	Generalštab Kr. vojske	10542	13. X 41.
Grenadir Đulijani Stanislao na straži u blizini stražare 418, jugozap. od Bistre, primetio je dva lica pri pokušaju prelaska pruge. Na poziv da stanu jedan se vratio, dok se drugi dao u bekstvo. Stražar je pucao. Jedan je verovatno ranjen. Patroliranje bez rezultata s obzirom na gustu šumu. (Desilo se 12. X 41. u 22 č.)			
U cilju sabotaže nepoznati su zapalili 4 privatna senjaka. Naneta je znatna šteta; sem toga bacili su dve bombe na privatnu kuću ranivši lakše jednog civila. Udaljavajući se pucali su iz puškomitraljeza na zapaljene objekte. Žrtava nije bilo. (Desilo se 12. X 41. u 24 č.)			
Osoblje za nadzor našlo je na km 30475 dve male tube dinamita postavljene ispod šina. Uklonjene su bez štete. (Desilo se 12. X 41. u 9,30.)			

1	2	3	4	5	6	7
94	14. X 41.	10573	K-da Kr. karab. 2. armije	13/660	14. X 41.	Zona Slunj
95	14. X 41.	10555	K-da XI arm. korp.	3025	14. X 41.	Šiška (1 km sev.-zap. od Ljubljane)
96	14. X 41.	10556	K-da XI arm. korp.	3026	14. X 41.	Blatnik (Metlika)
97	14. X 41.	10557	K-da V arm. korp.	02/1/2459	14. X 41.	Sovenica (7 km od Ogulina)
						Jasenak
						Jasenak — između stražare 44 i 45

8	9	10	11
Dostavlja kopiju na italijanskom jeziku proglasa nađenog u džepu jednog ustanika koga su ubile ustaše. U njemu su rezimirane odluke skupštine predstavnika narodnooslobodilačke borbe Korduna i Banije. Te odluke konkretizuju se u želji da se nastavi borba i da se pridobiju nove pristalice. Izdaju se naređenja o vojničkom vladanju i organizaciji ustanika, o regrutovanju, o načinu pribavljanja oružja, hrane, odeće, itd. Dodaje da u Srbiji ima 70.000 naoružanih ustanika; u Bosni i Crnoj Gori 28.000, a u Hrvatskoj narodnooslobodilački rat sve se više bliži narodnoj revoluciji za proterivanje okupatora — fašista i njihovih slugu: Pavelića, Nedića, Novakovića i drugih. Original proglasa predat je Velikom Županu u Karlovcu.[74] (Nađen 3. X 41.)			
Na pomoćnika slovenačkog kvestora nepoznato lice je ispalilo 6 hitaca iz pištolja, a zatim je pobeglo. Funkcioner je ranjen pa je smešten u ljubljansku civilnu bolnicu. (Desilo se 13. X 41. u 14. č.)			
Bačene 3 bombe na prostoriju člana nemačke komisije za iseljenje stanovništva, koji je ranjen; zapaljene kuće na četiri razna kraja sela; rafali iz puškomitraljeza radi sprečavanja gašenja. (Vidi br. 92 — nastavak.)			
Ustanici su uhvatili nekog Vadianak Vlase, 18 god. (Desilo se 13. X 41. u 16 č.)			
Uhapšen je italijanski građanin Mastro Donato Erkole, od oca Ferdinanda, rođen u Banjoli del Trinjo (Kampobaso) zbog izbegavanja regrutovanja (1930).	Generalštab Kr. vojske	10579	14. X 41.
Nepoznata lica su otvorila vatru na lokomotivu putničkog voza 31,5. — Štete nije bilo. (Desilo se 14. X 41. u 2,45.)			

1	2	3	4	5	6	7
98	14. X 41.	10559	Kr. karab. Dalmacije	260	14. X 41.	Split
99	14. X 41.	10576	K-da V arm. korp.	7424	14. X 41.	Delnice Stalak (put Novi — Jasenak)
100	14. X 41.	10598	K-da V arm. korp.	7443	14. X 41.	Kupjak
101	14. X 41.	10587	K-da Inženjerije 2. armije	2/7426	14. X 41.	Generalski Stol
102	14. X 41.	10561	K-da Kr. karab. 2. armije	13/665	14. X 41.	Grosuplje
103	15. X 41.	10563	K-da Kr. karab. 2. armije	13/664	14. X 41.	Žel. pruga Grosuplje — Višnja Gora
	18. X 41.	10763	K-da XI arm. korp.	1/3062	17. X 41.	
104	15. X 41.	10601	K-da Kr. karab. 2. armije	40/750	14. X 41.	Zona Drvar

8	9	10	11
Nepoznata lica su bacila dve bombe na slagalište municije 22. auto-odreda divizije „Kačatori dele Alpi". Izgubljeno je 480 litara ulja za podmazivanje i za motor. Žrtava nije bilo.[75] (Desilo se 13. X 41. u 19,40.)	Generalštab Kr. vojske	10579	14. X 41.
Nepoznati odneli 50 m telefonske žice. U 10 č oružani sukob između ustanika i naših jedinica za čišćenje.[76] (Vidi br. 108.) (Desilo se 14. X 41.)			
Nadzorno osoblje žel. pruge našlo je kod tunela paklenu mašinu napunjenu sa 5—6 kg eksploziva. Pritvorena su 4 lica. (Desilo se 14. X 41. ujutru.)			
Nepoznata lica su presekla 3 voda u snopu telefonskih linija.[77] (Desilo se 12. X 41. noću.)			
Patrola Kr. karab. našla je na periferiji, na putu za Žužemberk 5 letaka sa antifašističkom, antinemačkom propagandom, u kojima se kliče slobodi. (Desilo se 13. X 41. u 7 č.)			
Na km 227,200 nepoznata lica su učvrstila na šine papuču, koja se upotrebljava na železnici, u cilju izazivanja iskliznuća vojničkog voza koji je išao prema Višnjoj Gori. Kompozicija je prešla prepreku koju je zatim uklonila patrola 3. čete cr. koš. Štete nije bilo. (Desilo se 12. X 41. u 22, 30.)			
Oko stotinu Srba izrazilo je simpatije prema eksel. guverneru Dalmacije kličući Italiji, vojsci, Kralju, Duceu. (Desilo se 11. X 41. u 13,30.)			

1	2	3	4	5	6	7
105	15. X 41.	10602	K-da Kr. karab. 2. armije	13/668	14. X 41.	Ljubljana (sportsko igralište Mars)
106	15. X 41.	10603	K-da Kr. karab. 2. armije	13/669	14. X 41.	Grosuplje
107	15. X 41.	10610	K-da Kr. karab. 2. armije	78/7	15. X 41.	Zapotok (Turjak)
108	15. X 41.	10622	K-da V arm. korp.	02/1/2470	15. X 41.	Stalak (put Novi — Jasenak)
	18. X 41.	10767	K-da Kr. karab. 2. armije	13/684	18. X 41.	Put Gospić — Žabica
109	15. X 41.	10639	K-da XI arm. korp.	1/3052	15. X 41.	Mokronog (3,5 km sev. od Novog Mesta)
						Perovo (3 km sev. od Grosuplja), pruga Ljubljana — Grosuplje

8	9	10	11
Uhapšen je student Bregant Srđan, 18 god. Kada mu je bilo naređeno da se udalji, pošto je hteo krišom da uđe na sportsko igralište, uz prezriv osmeh pljunuo je na karabinijera koji je održavao red, a zatim je pokušao da pobegne. Biće predat Prekom sudu. (Desilo se 12. X 41. u 15,45.)			
Patrola 3. bat. cr. koš. skrivena na periferiji lakše je ranila u nogu, hicem iz vatrenog oružja, seljaka Bostjančič Franju, 18 god., koji nije hteo da stane kad mu je to bilo naređeno. (Desilo se 14. X 41. u 1,45.)			
Grenadirski odred i policijske snage izdržali su u šumskoj zoni sukob sa zločinačkom bandom ubivši dvojicu neidentifikovanih: zaplenjene su dve puške „mauzer" i ručne bombe. 14 preostalih pripadnika bande uhapšeno je.[78] (Desilo se 14. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	10626	15. X 41.
U sukobu 14. o.m. zaseda ustanika skrivenih u šumi otvorila je vatru sa svih strana na motorna vozila odreda 74. peš. Naši su pružili vrlo hrabar otpor do poslednjeg metka i poslednje ručne bombe. Od 19 naših ljudi 4 su poginula, među kojima jedan oficir; ranjeno 10. Nastavljaju se operacije za pronalaženje ustanika. (Desilo se 14. X 41. u 10/12 č.) *Vidi br. 99*	Generalštab Kr. vojske	10626	15. X 41.
Nepoznata lica izvršila su nekoliko oružanih prepada na našu patrolu — jedan vojnik lakše ranjen. (Desilo se 14. X 41. u 21 č.)	Generalštab Kr. vojske	10626	15. X 41.
Na kr. karab. i žandarma, čim su izašli iz karab. kasarne, otvorena je vatra iz šume; žandarm je lakše ranjen — čišćenje bez rezultata. (Desilo se 14. X 41. u 19,30.)			
Patrola cr. koš. u zasedi na periferiji naselja lakše je ranila nekog Bostjančiča koji nije stao kad mu je to bilo naređeno. (Desilo se 14. X 41. u 1,45.)			

1	2	3	4	5	6	7
110	15. X 41.	10640	K-da XI arm. korp.	1/3054	15. X 41.	Železniki (15—16 km jugozap. od Kranj — nemačka Slovenija)
111	15. X 41.	10643	K-da VI arm. korp.	bez broja	15. X 41.	Split
112	16. X 41.	10658	K-da Kr. karab. 2. armije	13/673	15. X 41.	Split
113	16. X 41.	10659	K-da Kr. karab. 2. armije	13/676	15. X 41.	Slivnica kod Šmarje—Sap
114	17. X 41.	10702	Hrv. Gen. adm. povereništvo	1510	14. X 41.	Dabar (Senj)

8	9	10	11
Povodom zarobljavanja dvojice nemačkih vojnika koji su zadržani kao taoci, nemačka Komanda je saopštila da će streljati sve komuniste koji su u njenim rukama ukoliko ova dvojica ne budu puštena još u toku današnjeg dana. Ustanici su odgovorili da će ubiti svakog Nemca na koga naiđu. Stanovništvo je zaplašeno jer se u nemačkim rukama nalazi oko 1000 komunista. Strahuje se da će se *nemačka pretnja danas ostvariti.*[79] (Desilo se 14. X 41.)			
U prostoriji brodogradilišta gde se nalaze nacrti nađene su tube sa zapaljivim materijalom i puščana zrna.[80] Eksplodirala paklena mašina u mašinskom odeljenju na krmi minopolagača „Vergada" — ratni plen — koji je trebalo da izvrši probu mašine. Druga neeksplodirana paklena mašina nađena je u mašinskom odeljenju na pramcu. — Manja oštećenja koja se mogu opraviti za nedelju dana. (Desilo se 15. X 41. u 5,30.)[81]	Generalštab Kr. vojske	10670	16. X 41.
Preki sud osudio 33 lica, od kojih sedam u bekstvu, okrivljena za pripadništvo prevratničkoj partiji i za posedovanje oružja — 19, od kojih sedam u bekstvu, na smrtnu kaznu koja je odmah izvršena — 13 na različite kazne od 3 do 20 god.; jedan je oslobođen.[82] (Desilo se 14. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	10626	15. X 41.
Patrola gran. milicije Trebnje, na oko 500 m od crkve, bila je napadnuta iz vatrenog oružja bez posledica. Patrolno izviđanje negativno. (Desilo se 13. X 41. u 18,30.)			
Javlja da su komunisti zapalili zgradu Opštine, uništili mnogo vojnih dosijea i registara. Ono što nije spaljeno uništeno je. Ta oblast je predmet stalnih napada. Moli da se preduzmu mere sigurnosti. Ranije je tamo bio italijanski vojni odred. Ako nije moguće poslati našu posadu, traži odobrenje da se naoružaju poverljivi građani.[83] (Desilo se 10. X 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
115	18. X 41.	10742	K-da V arm. korp.	02/1/2527	18. X 41.	Lič — Zlobin
	18. X 41.	10770	K-da Kr. karab. 2. armije	13/689	18. X 41.	
116	18. X 41.	10768	K-da Kr. karab. 2. armije	13/686	18. X 41.	Vrbovsko
	21. X 41.	10927	K-da V arm. korp.	05/7112	21. X 41.	
117	18. X 41.	10771	K-da Kr. karab. 2. armije	13/687	18. X 41.	Ljubljana
118	18. X 41.	10782	K-da Kr. karab. 2. armije	181/3	18. X 41.	Komiža na Visu
119	19. X 41.	10795	K-da Kr. karab. 2. armije	13/691	19. X 41.	Brdo Brena Drvar (2 km sev. od Drvara)
120	19. X 41.	10796	K-da Kr. karab. 2. armije	13/690	18. X 41.	Kupjak (pruga Delnice)

8	9	10	11
Pregledajući deonicu pruge između dve stanice, naša patrola je našla dve paklene mašine postavljene između šina. (15 kg eksploziva — 2 detonatora.) (Desilo se 17. X 41. u 14 č.)			
Vojnici Venelago Vitorio i Fiorini Đuzepe iz II bat. 73. peš. puka na straži kod fabrike šibica ispalili su dva hica od kojih je jedan ranio ppor. Kavali Romualda iz iste jedinice. Oficir koji je pošao u obilazak straže nije čuo kad mu je bilo naređeno da stane, usled žubora obližnjeg potoka. (Desilo se 17. X 41. u 23 č.)			
Patrola Kr. karab. uhapsila je: učenika Zajc Danila, 19 god., koji je posedovao prevratnički propagandni materijal; Stojković Karla, 24 god.; Limsit Mirka, 20 god., saučesnika u pomenutoj aktivnosti; Dolgan Franca, 30 god. — organizatore prevratničke propagande, svi nastanjeni u Ljubljani. (Desilo se 16. X 41. u 21 č.)			
Nepoznati saboteri zapalili su fabriku prehrambenih konzervi braće Mardešić. Požar je odmah ugašen — šteta neznatna. Na 3 razna mesta nađene su bočice sa zapaljivom tečnošću.[84] (Desilo se 17. X 41. u 22 č.)			
Na koti 678 ispaljeni su mitraljeski rafali i puščana vatra na patrolu od 5 vojnika iz II bat. 151. peš. — Vođa patrole ranjen u desnu nogu. — (Desilo se 17. X 41. u 10 č.)	Generalštab Kr. vojske	10800	19. X 41.
Putnički voz 312 iz Zagreba, pošto je ušao u tunel, otprilike posle 100 m iskliznuo je usled preloma prednje osovine na lokomotivi.— (Desilo se 17. X 41. u 17,45.)			

1	2	3	4	5	6	7
121	19. X 41.	10797	K-da Kr. karab. 2. armije	78/11	18. X 41.	Tušilović (put Slunj — Karlovac)
122	20. X 41.	10823	K-da XI arm. korp.	1/3123	19. X 41.	Lož (3,5 km jugoist. od Postojne)
	20. X 41.	10824	K-da Kr. karab. 2. armije	78/13	19. X 41.	
	21. X 41.	10894	Isto	78/13-1	21. X 41.	prema opširnijim detaljima
	26. X 41.	1/7948	K-da Inženjerije 2. armije	1/7948	26. X 41.	*Vidi br. 63 Decembar*
123	20. X 41.	10831	K-da XI arm. korp.	1/3127	20. X 41.	Bezuljak (3,5 km ist. od Postojne)
	21. X 41.	10880	K-da Kr. karab. 2. armije	78/15	21. X 41.	
124	20. X 41.	10825	K-da Kr. karab. 2. armije	13/692	19. X 41.	Kijevo (5 km ist. od Knina)
125	20. X 41.	10840	K-da Kr. karab. 2. armije	13/696	20. X 41.	Jasenak

8	9	10	11
Grupa od 200 ustanika, dolazeći sa juga, napala je hrvatsku stražaru sa 18 vojnika pod komandom narednika. U sukobu poginuo je narednik; nekoliko vojnika ranjeno. Ustanici su pobegli u šumu. Hrvatska komanda premestila je stražaru u Vukmanič.[85] (Desilo se 17. X 41. u 5 č.)			
Oko 50 ustanika napalo je garnizon Lož (156. bat. Gran. straže) vatrom iz mitraljeza. Naši gubici: 7 ranjenih (2 teško, od kojih ppuk. Ruiz) — ustanici zarobili kap. Pivotija, komandira baterije u Ložu, jednog vojnika i zaplenili 4 konja. Aktom 1/3125 (naš 10832) K-da XI arm. korp. javlja da ima 12 ranjenih. U akciji čišćenja ubijen civil koji je pokušao da beži: izvršeno 30 hapšenja.[86] (Desilo se 20. X 41. u 17,30 č.)	Generalštab Kr. vojske	10852	20. X 41.
Grupa ustanika napala garnizon koji se sastoji od 112. radne čete inženjerije. Napad je izveden istovremeno na 3 mesta: na komandu čete bezuspešno; na barutanu: napadnuta i razoružana straža a ručnim bombama izazvana eksplozija 8 kvintala baruta; na kantonman, gde su ubijena 3 vojnika.[87] (Desilo se 20. X 41. u 3 č.)	Generalštab Kr. vojske	10852	20. X 41.
Patrola od 3 vojnika i 2 karabinijera napadnuta iz vatrenog oružja od strane 3 seljaka, od kojih jedan nenaoružan. Posle dužeg gonjenja nenaoružani je uhvaćen; to je neki Slović Peter, 17. god., iz Kijeva. (Desilo se 16. X 41.).			
Za vreme raščišćavanja šume Jasenak — Ravna Gora vonjici 137. legije cr. koš. pucali su na dva civila koji su pokušali da beže. Jedan ranjen: Ljuban Stipanović, 33 god., seljak—Hrvat pravoslavne vere. Jedan ubijen: Stevan Trbović, 40 god. — isto, obojica iz Gomirja. Nije pronađeno ništa što bi ih teretilo. Uzrok bežanja je verovatno strah od represalija. (Desilo se 18. X 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
126	20. X 41.	10843	K-da Kr. arm. korp.	1/3137	20. X 41.	Zadvor (2 km ist. od Ljubljane)
	21. X 41.	10896	K-da Kr. karab. 2. armije	13/703	21. X 41.	Ortnek (pruga Grosuplje — Kočevje)
127	20. X 41.	10853	K-da Kr. karab. Dalmacije	277/3	20. X 41.	Split
	20. X 41.	10882	K-da VI arm. korp.	6975	20. X 41.	
	21. X 41.	10895	K-da Kr. karab. 2. armije	13/702	21. X 41.	
	31. X 41.	11499	Odelj. za vezu M.V.S.N.	3632	28. X 41.	
128	20. X 41.	10858	K-da Inženjerije 2. armije	1/7678	20. X 41.	Split
129	20. X 41.	10876	K-da Kr. karab. 2. armije	78/14	20. X 41.	put Krstinja — Vojnić
	21. X 41.	10888	K-da V arm. korp.	7700	20. X 41.	
130	21. X 41.	10890	K-da Kr. karab. Šibenik	109/30	20. X 41.	Vodice (15 km sev.-zap. od Šibenika)
	21. X 41.	10897	K-da Kr. karab. 2. armije	13/705	21. X 41.	

8	9	10	11
Stražar Kr. finans. straže na službi kod kantonmana pucao je na nepoznato lice koje nije stalo kad mu je to bilo naređeno. — Ubijeni je neki Robida Valentin. (Desilo se 20. X 41. u 4 č.) U blizini stanice uklonjeno 30 cm šina. (Desilo se 20. X 41. u 3,15.)			
Nepoznata lica su bacila petardu na slagalište goriva 22. auto-odreda div. „Kačatori dele Alpi", bez posledica. Nepoznata lica bacila dve petarde na patrolu Kr. karab. i cr. koš. Dva vojnika 104. bat. lakše ranjena. — Odmah je pružen otpor bombama i vatrenim oružjem nepoznatima u bekstvu. Brojna hapšenja.[88] (Desilo se 19. X 41. u 19,30 i 19,40.)			
Nepoznata lica bacila su bombe na kantonman 3. vatrogasnog bat. koji se nalazi na sportskom igralištu „B. Musolini". — Eksplodirale su ne nanevši štete. (Desilo se 13. X 41. u 19,30.)			
Jedna auto-kolona konjičkog puka „Alesandrija" sa pratnjom bila je napadnuta, ručnim bombama od strane grupe naoružanih, na oko 6 km od Vojnića. Naši gubici: 5 mrtvih (među kojima kapelan i jedan stariji vodnik) i 3 ranjena. Naređeno je da se odmah pruži otpor s pukom „Alesandrija", ojačanim jednim bataljonom i tenkovima.[90] (Desilo se 20. X 41. u 10 č.)	Generalštab Kr. vojske	10852	20. X 41.
Patrola Kr. karab. našla je na periferiji grada 70 kg crnog baruta bivše jugosl. vojske, koji se nalazio u 4 sanduka sakrivena u kamenju. (Desilo se 19. X 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
131	21. X 41.	10881	K-da V arm. korp.	02/1/2558	21. X 41.	Zona Mrkopalj — Tor — Debeli V. (VQ—US—BO—AX)
	21. X 41.	10893	K-da Kr. karab. 2. armije	78/16	21. X 41.	
132	21. X 41.	10892	K-da Kr. karab. 2. armije	13/701	21. X 41.	Ogulin
133	21. X 41.	10907	K-da XI arm. korp.	1/3108	20. X 41.	Ljubljana
134	21. X 41.	10908	K-da XI arm. korp.	1/3086	21. X 41.	Stara Gorà Stari Trg — Tanča Gora

8	9	10	11
Jedinice 73. peš [puka divizije „Lombardija"] sukobile su se sa ustanicima na padinama brda Cnažov V. — Naši gubici: 1 oficir poginuo, 1 podoficir ranjen. Među ustanicima 2 mrtva, od kojih jedna žena u muškom odelu; 8 zarobljeno — jedan u hrvatskoj uniformi.[91] (Desilo se 20. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	10918	21. X 41.
Por. Marega Bruno iz komande garnizona pritvorio je ustašu Blašković Josipa Nikolu, 20 god., zato što je išao u uniformi i naoružan. Naređeno mu je da obuče civilno odelo. Oružje i uniforma predati su komandi garnizona. Karabinijeri pritvorili ustašu Malkoc Petera, 18 god., koji je išao u uniformi, naoružan. Naređeno mu je da obuče civ. odelo. Oružje i uniforma predati su komandi garnizona. (Desilo se 11. X 41. u 16 č. 14. X 41. u 17 č.)			
Grenadir Lamenti predao je karabinijerima nekog Krolj Edvarda, rođenog u Trstu, nastanjenog u Ljubljani, starog 38 god., žel. kontrolora, koji je izjavio da „grenadiri nisu otišli zato što je za Dučea u Rusiji bitka izgubljena". Visokom komesaru je predloženo da se Krolj otpusti iz službe. (Desilo se 20. X 41. u 16 č.)			
Povodom obaveštenja o prisustvu bandita, XIV bat. 98. legije cr. koš. zajedno sa nemačkim jedinicama raščistio je zonu između Temenice i Mirne — 5 hapšenja. Na putu na padinama kote 545 nađen je leš Mihelič Marka — politički zločin — reč je o našem konfidentu.[92]			

1	2	3	4	5	6	7
135	21. X 41.	10917	K-da Kr. karab. Dalmacije	281/M	21. X 41.	Split
	27. X 41.	11260	K-da Kr. karab. Dalmacije	Pov. Lično 87	21. X 41.	Sa više detalja
136	21. X 41.	10935	Hrv. odelj. za vezu	545	21. X 41.	Zdenčina (Jastrebarsko), van teritorije pod našom okupacijom
137	22. X 41.	10952	K-da Kr. karab. 2. armije	78/17	22. X 41.	Bužim (28 km sev.-ist. od Bihaća), Lipovača (26 km sev.-zap. od Bihaća)
						Rasovača blizu Smiljana (3 km sev. zapad. od Gospića)
138	22. X 41.	10954	K-da Kr. karab. 2. armije	13/720	21. X 41.	Km 25,400 između stanica Retje i Ortnek
	20. X 41.	10843	K-da XI arm. korp.	1/3137	20. X 41.	
139	22. X 41.	10955	K-da Kr. karab. 2. armije	13/707	21. X 41.	Zona Bjeljevina (15 km jugozap. od Slunja)

8	9	10	11
Nepoznato lice bacilo je bombu u ul. Porta Aurea na vojnike: 2 lakše ranjena. Vojnici i agenti odgovorili su oružjem. Nepoznata lica bacila su bombe na Trg Gospode pun šetača: ranjeno 9 vojnika, među kojima jedan oficir; među civilima 3 mrtva i 19 ranjenih. Brojna hapšenja. U toku su stroge mere sigurnosti.[93] (Desilo se 20. X 41. u 19 č. i 19,45.)	Generalštab Kr. vojske	10918	21. X 41.
Javlja o incidentu koji se desio 31. VIII 41. između nekoliko oficira i šefa stanice koji nije hteo da da dva prazna vagona za utovar sena. Šef stanice tvrdi da ih nije imao na raspolaganju.			
Odred 34. odelj. Kr. karab. pod komandom ppor. Azana, vraćajući se kamionom iz Bužima, bio je izložen mnogobrojnim hicima iz vatrenog oružja u blizini Lipovače. Nepoznata lica sakrivena u šumi pobegla su kada smo mi počeli da pružamo otpor. Napadači su verovatno Hrvati — katolici (u zoni nema Srba) koji se plaše da će morati da vrate pokretnu imovinu koju su oduzeli za vreme ustaške vladavine. Odred, ponovo napadnut hicima iz vatrenog oružja, pružio je otpor. — Gubitaka nema.[94] (Desilo se 19. X 41.)			
Eksplozija mine koju su postavila nepoznata lica oštetila je šine u dužini od 30 cm. (Desilo se 20. X 41. u 3,20.)	Generalštab Kr. vojske	11033	23. X 41.
Neki Bukovac Ivan, seljak, 44 god., nastanjen u Rajloku, izvestio je vodnika Resavića i žandarma Bijelića, o prisustvu 30 naoružanih četnika u šinjelima, sa srpskim šajkačama, koji nastupaju prema Bjeljevini. To potvrđuje i Tomac Franjo, koji ih je takođe video. (Desilo se 17. X 41. u 18 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
140	22. X 41.	10967	K-da Kr. karab. Split	66/6	22. X 41.	Solin (Split)
141	23. X 41.	10995	K-da XI arm. korp.	1/3158	22. X 41.	Rakek
142	23. X 41.	10996	K-da XI arm. korp.	1/3159	22. X 41.	Šiška
143	23. X 41.	10989	K-da VI arm. korp.	7050	22. X 41.	Bukuni [Bucuni][95]
144	23. X 41.	10992	K-da Kr. karab. 2. armije	13/713	23. X 41.	Ljubljana
145	23. X 41.	11004	K-da Kr. karab. 2. armije	78/20	23. X 41.	Zavaro Brod[9] Gomirje (Vrbovsko)

8	9	10	11
Nepoznata lica bacila su bombu (petardu) na stražaru karabinijera dodeljenih kontrolnoj stanici. Nije bilo posledica. (Desilo se 21. X 41. u 21, 30.)			
Karabinijeri uhapsili: Osverc Rudolfa — 1925. godište; Hocnen Borsi, 24. godište; Malensek Stefana, 1929. godište — učenike i Bostjančič Ludviga, 1925. godište — svi iz Ljubljane, u blizini šume gde su prenoćili. Posedovali su 2 revolvera sa mecima i futrolama, dva bodeža, kalauze i 8.896 lira.— (Desilo se 20. X 41. u 8 č.)			
Grenadir Đorđi Lelio (minobacačka četa 2. puka) u blizini stanice ubio je hicem iz vatrenog oružja nekog Kobal Emila — poznatog kao sumnjivo lice — koji je počeo da beži kad mu je bilo naređeno da stane. (Desilo se 22. X 41. u 14 č.)			
Jedan naš odred na kamionu napao je 50 četnika naoružanih puškomitraljezima. Na našoj strani nijedan gubitak. — Dva ustanika zarobljena. (Desilo se 22. X 41.)			
Patrola Kr. karab. uhapsila je u Smartinskoj ulici tram. konduktera Rasperger Stanka, 21 god., koji je posedovao slovenački iredentistički proglas. Uhapšen je učenik Hrbar Iško, 18 god., rasturač proglasa; Posenel Iško, 53 god., činovnik pri Visokom komesarijatu, sa sinovima Marjanom, 21 god., i Iškom, 18 god. — učenici, u čijoj kući je Hrbar našao proglas. (Desilo se 18. X 41. u 18,30.)			
Banda od oko 20 naoružanih četnika napala je i odvela Hrvata katolika Pibernik Ivana, 34 god., i ranila Rumunku katoličke vere Bacnik Angelu — koja je živela sa Pibernikom. Patrola 8. čete 73. peš. puka prilikom patroliranja našla je u šumi Pibernikov leš. Posredi je osveta, pošto je Pibernik bio ustaški obaveštajac. (Desilo se 22. X 41. u 0,30 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
146	23. X 41.	11005	K-da Kr. karab. 2. armije	78/19	23. X 41.	Brlog (pola puta između Otočca i Senja)
	25. X 41.	11170	hrv. Min. spoljnih poslova	549	24. X 41.	
147	23. X 41.	11031	K-da Kr. karab. 2. armije	20/388	23. X 41.	599. km pruge Logatec — Vrhnika
148	23. X 41.	11032	K-da Kr. karab. 2. armije	13/719	23. X 41.	Begunje (15 km jugoist. od Logateca)
149	23. X 41.	11046	K-da Kr. karab. 2. armije	78/21	23. X 41.	Loški Potok
	23. X 41.	11058	K-da XI arm. korp.	02/1/200	23. X 41.	
150	23. X 41.	11047	K-da Inženjerije 2. armije	1/7763	23. X 41.	Split
151	24. X 41.	11050	K-da V arm. korp.	02/1/2606	23. X 41.	Vojnić

8	9	10	11
Oko stotinu ustanika napalo je ručnim bombama i puščanom vatrom trgovca, Hrvata katolika Filipović Silvija, ubivši ga. Uzeli su 50.000 din., srebrne i zlatne predmete u vrednosti od 500.000 din.; zapalili i porušili kuću. Istovremeno su napali kuću Hrvata katolika Nikše Jove, teško ranili dve žene; u pošti su izboli nožem poštanskog službenika i nekog Banić Josipa, obojica Hrvati katolici, odneli dragocenosti, zapalili kuću; napali žandarmerijsku kasarnu bombama i puščanom vatrom. Posle nekoliko sati bili su odbijeni.[97] (Desilo se 20. X 41. u 20 č.)			
Auto-kareta za nadzor pregazila je vojnika Kazaroti Gaetana, 1919. godište, iz 319. baterije 99. grupacije Gran. straže. (Desilo se 22. X 41. u 17 č.)			
Patrola je čula zvižduke i povike sa puta. Bacila je bombe, na koje je odgovoreno puščanom paljbom. Na oko 40 m primećena su četiri čoveka u bekstvu. (Desilo se 22. X 41. u 1,40.)			
Primećeno oko 50 naoružanih lica kako idu u pravcu Bele Vode. Dolaze iz Hrvatske. Obavešten je vojni sektor Gerovo i naređeno patrliriranje.[98] (Desilo se 22. X 41. u 7 č.)			
Nepoznata lica bacila su bombu na kantonman 3. vatrogasnog odeljenja. — Nikakva šteta (Desilo se 19. X 41. u 19,15.)[99]			
Ustanici su uznemirivali naše utvrđene položaje. — Odmah je pružen otpor, jedan artiljerac ranjen. (Desilo se noću uoči 22. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	11088	24. X 41.

1	2	3	4	5	6	7
152	24. X 41.	11052	K-da XI arm. korp.	1/3112	23. X 41.	Rovte — brdo Gradišče
	24. X 41.	11066	K-da Kr. karab. 2. armije	78/22	23. X 41.	brdo Gradišče
153	24. X 41.	11060	K-da Kr. karab. Šibenik	109/32	23. X 41.	Bilice (Šibenik)
154	24. X 41.	11056	K-da XI arm. korp.	02/8952	23. X 41.	Bela Voda i kota 957 (vidi br. 149)
155	24. X 41.	11063	K-da Kr. karab. 2. armije	13724	24. X 41.	Mostar

8	9	10	11
Patrola gran. straže naišla je na 6 ustanika sa dve puške i 4 puškomitraljeza. Obostrana paljba. Zahvaljujući terenu banditi su pobegli, vičući na italijanskom: „Uskoro ćemo se videti"; dva seljaka pritvorena. — Nepoznata lica su izvršila prepad vatrenim oružjem na naše straže pri kantonmanima.— Primećeni su svetlosni signali u šumi. (Desilo se 22. X 41. u 17,40 i u noći uoči 23. X.)			
Seljaka Pulić Jeronima, koji je iz Šibenika išao prema Skradinu, zaustavilo je nepoznato lice naoružano pištoljem i zatražilo mu novac za komuniste. — Pošto ga ovaj nije imao, pustilo ga je da nastavi put. Smatra se da je reč o izvršiocu drugih krađa za kojim se traga. (Desilo se 22. X 41. u 17 č.)			
Žestok sukob između naših jedinica i oko stotinu ustanika naoružanih puškama i mitraljezima. Zapaljena je kuća iz koje je otvarana puščana paljba. Naši dosadašnji gubici: 2 oficira i jedan vojnik lakše ranjeni; jedan žandarm u našoj službi teško ranjen. Dosadašnji gubici ustanika: 1 mrtav. Treba utvrditi još među onima koji su zatvoreni u kući.[100] (Desilo se 22. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	11088	24. X 41.
Na raznim mestima nađeni propagandni antiitalijanski komunistički leci. Pritvoreni muslimani: Jusufović Jusuf, 1920. godište, železničar iz Mostara, i Pajević Salko, 1923. godište, nastanjen u Mostaru, trgovački pomoćnik, zatečeni na delu. — Pritvorena, zatim puštena dva hrvatska oficira, zato što je pretres dao negativne rezultate. (Desilo se 19. X 41. u 11,30 i 18.)			

1	2	3	4	5	6	7
156	24. X 41.	11067	K-da Kr. karab. 2. armije	78/23	24. X 41.	Loški Potok
157	24. X 41.	11072	K-da Inženjerije 2. armije	2/7783	24. X 41.	Brlog
158	24. X 41.	11082	K-da XI arm. korp.	1/3218	24. X 41.	Lož, kota 858
159	24. X 41.	11083	K-da Kr. karab. 2. armije	13/728	24. X 41.	Karlovac
160	25. X 41.	11139	K-da Kr. karab. 2. armije	13/729	24. X 41.	Mirna
161	25. X 41.	11157	Intendantura 2. armije	4761	25. X 41.	Rijeka Napadač je umro u riječkoj bolnici — bio je poznat kao ranije osuđivan
	28. X 41.	11395	isto	4831/P	28. X 41.	
162	26. X 41.	11182	K-da Kr. karab. 2. armije	13/734	25. X 41.	Crni Lug

8	9	10	11
Kr. karabinijeri su prilikom patroliranja sa vodom grenadira garnizona iz Ribnice došli u sukob sa komunistima. Ranjen je žandarmerijski vodnik Poberaj Anton.[101] (Desilo se 23. X 41. noću.)			
Nepoznata lica su pretesterisala dva stuba i odnela telefonske vodove Sušak—Otočac.[102] (Desilo se 21. X 41. u ranim časovima.)			
Naši grenadiri-mitraljesci i karabinijeri u sukobu sa komunistima ubili jednog, ranili 3, zarobili jednog. Na našoj strani nije bilo gubitaka.[103] (Desilo se 24. X 41.)			
Dostavlja kopiju letaka, nađenih u Kasarni bana Jelačića, komunističke propagandne sadržine. Pretpostavlja se da su ih rasturali Hrvati zidari određeni za opravku zgrade. (Desilo se 17. X 41.)			
U blizini stanice patrola 98. legije cr. koš. primetila je kod šume jedno lice koje je pobeglo kad mu je bilo naređeno da stane. Ispaljena su dva hica koji su promašili. Čišćenje bez rezultata. (Desilo se 19. X 41. u 2 časa.)			
Narednik Maca Serđo iz 4. čete bio je napadnut u starom gradu od strane dvojice civila koji su govorili hrvatski. Pošto su ga bili uhvatili za gušu, pokušao je da se oslobodi, pa je ispalio hitac u vazduh. Za vreme borbe jedan slučajno ispaljeni hitac ranio je napadača u trbuh. U toku je istraga. Narednik je zadržan u pritvoru. (Desilo se 24. X 41. u 0,35.)			
Karabinijeri uhapsili komunistu Safar Branka, 30 god., iz Delnica. — Prebačen je u riječki zatvor. (Desilo se 25. X 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
163	26. X 41.	11183	K-da Kr. karab. 2. armije	13/738	26. X 41.	Cerknica
164	26. X 41.	11184	K-da Kr. karab. 2. armije	13/739	26. X 41.	Meja (Sušak)
	31. X 41.	11495	K-da Inženjerije 2. armije	2/8104	30. X 41.	
165	26. X 41.	11200	K-da VI arm. korp.	7140	25. X 41.	Stobreč
	26. X 41.	11208	K-da Kr. karab. Split	200/1	25. X 41.	
166	26. X 41.	11205	K-da V arm. korp.	02/J/2654	26. X 41.	Vojnić
	27. X 41.	11218	K-da Kr. karab. 2. armije	78/28	27. X 41.	Smiljan
167	26. X 41.	11206	K-da XI arm. korp.	1/3261	26. X 41.	Zona Debeli Vrh
168	26. X 41.	11209	K-da XI arm. korp.	1/3262	26. X 41.	Sv. Marija

8	9	10	11
Uhapšen je Obrega Franc zato što je u kući držao 600 gr eksploziva i 10 m fitilja.[104] (Nađeno 24. X 41. uveče.)			
Na 150 m od graničnog prelaza nepoznati saboteri su posekli pet stubova civilne telefonske linije za Hreljin (Hrvatska). (Desilo se noću uoči 25. X 41.)			
Za vreme čišćenja naši karabinijeri pucali su na tri lica koja nisu poslušala kad im je bilo naređeno da stanu. Jedan je ubijen, dva ranjena. Identifikovani su: *ubijeni* je poznati i opasni komunistički vođa Jurčević Josip, 1902. godište, bankarski činovnik. *Ranjeni su*: [Prodelj] Matije Jure 1917. godište, i Andrijašević Juraj — radnici.[105] (Desilo se 25. X 41. ujutru.)	Generalštab Kr. vojske	11215	26. X 41.
Na raskrsnici za stanicu ustanici su izvršili prepad vatrenim oružjem na 15. bat. 11. bers. puka. U sukobu neprijatelj je imao sledeće gubitke: 1 mrtav, 5 zarobljenih, među kojima jedna žena. Na našoj strani nije bilo gubitaka.[106] (Desilo se 26. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	11215	26. X 41.
Ustanici napali selo. — Ubijeno 5 lica, među kojima sekretar opštine; više ranjenih.[107] (Desilo se noću uoči 25. X 41.)			
Jedinice 3. bat. 2. grenadirskog puka sukobile su se sa ustanicima ubivši dvojicu; u sledećem sukobu 3 smrtno ranjena a jedan zarobljen. Oslobođen je art. kap. Pivoti i 5 vojnika, koje su ustanici bili zarobili u Ložu 20. X 41. (Vidi br. 122.) (Desilo se 25. X 41. po podne.)[108]	Generalštab Kr. vojske	11215	26. X 41.
Na voz koji je pošao iz Ljubljane za Novo Mesto ispaljeni su mitraljeski rafali. Jedinice za nadzor pruge odmah su pružile otpor.[109] (Desilo se 25. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	11215	26. X 41.

1	2	3	4	5	6	7
169	26. X 41.	11210	K-da XI arm. korp.	1/3265	25. X 41.	Ljubljana Karabinijer je kap. Maca Antonio iz IX bat. za putni saobraćaj.
	29. X 41.	11396	Intendanture 2. armije	4827/P	28. X 41.	
170	26. X 41.	11211	K-da Kr. karab. Šibenik	396	26. X 41.	Vodice Vidi br. 181
171	27. X 41.	11221	K-da XI arm. korp.	02/8422	26. X 41.	Zona Debeli Vrh
172	27. X 41.	11223	K-da XI arm. korp.	1/3280	26. X 41.	Ravna Gora
	28. X 41.	11315	K-da Kr. karab.	78/29	27. X 41.	
173	27. X 41.	11224	K-da XI arm. korp.	1/3284	27. X 41.	Šmarje
	28. X 41.	11314	K-da Kr. karab. 2. armije	78/30	27. X 41.	Vidi br. 168—222
174	27. X 41.	11230	K-da Kr. karab. Šibenik	400/1	26. X 41.	Zona Bilice
	28. X 41.	11313	K-da Kr. karab. 2. armije	13/748	27. X 41.	
	27. X 41.	11290	K-da VI arm. korp.	7221	27. X 41.	

8	9	10	11
Na staničnom trgu poznati komunista pucao je na dva policijska agenta koji su ga sprovodili u zatvor. Naišao je jedan karabinijer i ubio komunistu. (Desilo se 25. X 41. u 17 č.)	Generalštab Kr. vojske	11215	26. X 41.
Na patrolu od 5 vojnika 229. T.M. bat., koja se vraćala iz službe nadzora telegrafskih linija, nepoznata lica izvršila prepad vatrenim oružjem. Dva vojnika ubijena, 1 teško ranjen. Napadači pobegli.[110] (Desilo se 25. X 41. u 22,30.)	Generalštab Kr. vojske	11215	26. X 41.
Gubici ustanika do 18 časova 26-og iznose: 8 mrtvih, 19 zarobljenih, od kojih 3 ranjena.[111] Vidi br. 167.	Generalštab Kr. vojske	11273	27. X 41.
Naši odredi gonili su 3 lica koja su se dala u bekstvo čim su ugledala vojnike. Nađen je jedan ranjenik, koga su drugovi zatim ubili. Druga dvojica su uhvaćena sa materijalom za šatore, sa puškama i municijom.[112] (Desilo se 25. X 41. po podne.)	Generalštab Kr. vojske	11273	27. X 41.
Ustanici su napali ručnim bombama i mitraljeskim rafalima utvrđenje 2. grupe za nadzor ulaza u tunel. Brzim otporom napadač je nateran u bekstvo. Gonjeni su do Grosuplja a zatim su pobegli zaštićeni tamom. Jednom grenadiru odneta je desna ruka eksplozijom ispuštene ručne bombe.[113] (Desilo se 25. X 41. u 20 č.)	Generalštab Kr. vojske	11273	27. X 41.
Karabinijeri i vojnici pod komandom vodnika Simoneti Filipa uhvatili su Lugović Marka, radnika, 35 god., poznatog komunistu,[114] bacača dinamita. — Streljan je na licu mesta zato što je posedovao 10 tuba dinamita sa odgovarajućim kapsulama.— Zatim je uhapšen seljak Slavica Jakov iz Bilica zbog posedovanja lovačke puške. Predat je Prekom sudu 2. armije.[115] (Desilo se 26. X 41. u 13 č.)	Generalštab Kr. vojske	11273	27. X 41.

1	2	3	4	5	6	7
175	27. X 41.	11261	K-da Kr. karab. 2. armije	13/743	26. X 41.	Ljubljana
176	27. X 41.	11262	K-da Kr. karab. 2. armije	78/27	26. X 41.	Mrkopalj Brestova Draga
177	28. X 41.	11311	K-da Kr. karab. 2. armije	3/714	27. X 41.	Kozala (Rijeka)
178	28. X 41.	11312	K-da Kr. karab. 2. armije	13/745	27. X 41.	Stiona[116]
179	28. X 41.	11296	K-da XI arm. korp.	1/3313	27. X 41.	Vevče (6 km ist. od Ljubljane)

8	9	10	11
Patrola od 5 artiljeraca iz 13. puka pod komandom narednika De Mikeli Đuzepa na straži oko kasarne naredila je dvojici da stanu. — Pošto nisu poslušali patrola je ispalila 21 hitac iz karabina i 7 iz pištolja. Civili su bili smrtno ranjeni, a identifikovani su kao agenti Javne bezbednosti — Italijani: Podesta Anđelo, 30 god, izdahnuo posle 10 minuta — Bonalone Anđelo, 30 god., izdahnuo posle 2 sata. (Desilo se 25. X 41. u 22 č.)	Generalštab Kr. vojske	11286	27. X 41.
Grupa od 7 lica u hrvatskoj uniformi, među kojima jedna žena maskirana crnom maromom, na kojoj je belim koncem izvezeno „C“, i poznati traženi komunista Buzanj Andreja iz Fužina, dolazeći iz zone Bitoraj, zadržali su se u Brestovoj Dragi a zatim produžili za Bukovac. Svi su naoružani karabinima. Naređeno je patrolno izviđanje ali je izgubljen put i zamenjen drugim. (Desilo se 25. X 41. u 16 č.)			
Uhapšen je dezerter Smolik Đakomo, 1921. godište, iz 9. bat. Gran. straže, nastanjen u Marezine (Napulj); biće sproveden u Korpus. (Desilo se 24. X 41. u 24 č.)			
Vojnici Ferara Đenaro i Romacato Lučilo iz 3. čete minobacača prilikom patroliranja uhapsili su sumnjivo lice u krčmi nekog Gorišek Josipa. Identifikovan je kao Kovačić Josip, 25 god., seljak: imao je kod sebe proglase i prevratničke i antiitalijanske propagandne letke. Dok su ga sprovodili oteo se i pobegao. Za njim su pripucali ali ga nisu pogodili. (Desilo se 24. X 41. u 17 č.)			
Nepoznati mladić pojavio se u stanu jednog nemačkog podanika i ispalio na njega hice iz pištolja, koji su promašili. (Desilo se 16. X 41. u 19 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
180	28. X 41.	11297	K-da Kr. karab. Šibenik	403/1	28. X 41.	Šibenik
	4. XI 41.	11769	Intendantura 2. armije	5285	4. X 41.	
181	28. X 41.	11298	K-da Kr. karab. Šibenik	396/4	27. X 41.	Zona Vodice Vidi br. 170
182	28. X 41.	11303	K-da Kr. karab. 2. armije	78/21—3	27. X 41.	Podpreska kod Drage (Čabar)
183	28. X 41.	11324	Šef stanice Ogulin	11/10/54	28. X 41.	Lič. Jesenica — Javornik (žel. pruga)
184	28. X 41.	11334	K-da Kr. karab. 2. armije	13/751	28. X 41.	Kraljevica
185	28. X 41.	11335	K-da Kr. karab. 2. armije	13/752	28. X 41.	Stična

8	9	10	11
Nepoznata lica su bacila bombe (za koje se smatra da nisu ratne) na kamion komande Kr. karab. ranivši lakše jednog podoficira i jednog karabinijera. — Istovremeno ispaljeni su malo dalje revolverski hici, koji su pogodili jednog mornara na dva mesta. Na vatru su odgovorili karabinijeri, vojnici, milicija, agenti Jav. bezbednosti. Kasnije su bačene bombe na patrolu Kr. karab. — Jedan lakše ranjen. Na drugom mestu nađen je leš neidentifikovanog civila. Brojna hapšenja. Ranjeni pripadaju XVI bat. Kr. karab.[117] (Desilo se 27. X 41. u 19,35.)	Generalštab Kr. vojske	11326	28. X 41.
Za vreme čišćenja 4 lica su pobelga umesto da poslušaju naređenje „stoj". Naši vojnici su otvorili paljbu iz vatrenog oružja i sve poubijali.[118] (Desilo se 25. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	11326	28. X 41.
Vojnici Gran. straže i cr. koš. uhvatili i predali karabinijerima dvojicu komunista — pripadnike oružanih bandi. Nisu iz poznate grupe.[119] (Desilo se 26. X 41. po podne.)			
Patrola koja je dolazila iz Novog Mesta uklonila je dve neeksplodirane mine postavljene na šine, između stražare 28 i 27. Na istoj liniji oboreno je 5 telegrafsko-telefonskih stubova.— (Desilo se 28. X 41. u 2 č.)			
Po naređenju Komande Kr. karab. V arm. korp., sporazumno sa Komandom garnizona Kraljevica, karabinijeri su uhapsili Hrvata, katolika, arijevca Banko Viktora, 1914. godište, iz Sušaka, komandanta ustaške omladinske organizacije. Okrivljen je za politički defetizam na našu štetu, koji je sprovodio za vreme kulturne obuke svojih članova. Biće sproveden u riječki zatvor i predat Prekom sudu 2. armije. (Desilo se 24. X 41. u 15 č.)			
Karabinijeri iz Stične uhapsili seljaka Mak Franca, 37 god., pošto su za vreme pretresa stana kod njega pronašli spis prevratničke sadržine. (Desilo se 26. X 41. u 11,30.)			

1	2	3	4	5	6	7
186	28. X 41.	11336	K-da Kr. karab. 2. armije	13/753	28. X 41.	Polhov Gradec
187	28. X 41.	11338	K-da Kr karab. 2. armije	78/33	28. X 41.	Brlog-Stacija
188	28. X 41.	11339	K-da Kr. karab. 2. armije	78/35	28. X 41.	Druškovica (Ogulin)
189	28. X 41	11337	K-da Kr. karab. 2. armije	3/176	28. X 41.	Rijeka
190	28. X 41.	11340	K-da Kr. karab. 2. armije	78/36	28. X 41.	Prečna — Straža
191	29. X 41.	11355	K-da Kr. karab. 2. armije	13/758	29. X 41.	Ljubljana
192	29. X 41.	11356	K-da Kr. karab. 2. armije	13/759	28. X 41.	Ljubljana

8	9	10	11
Patrola Kr. karab. pucala je na dva lica koja su pobegla kad im je bilo naređeno da stanu. Ostavili su džak sa 250 pakli cigareta. (Desilo se 26. X 41. u 22,30.)			
Oko 70 naoružanih ljudi upalo je u stan pomoćnika komandanta hrvatske žandarmerije Jankovac Alojza. Odneli su 7.000 kuna, zlata, srebra, rublje, namirnice, čaršave, pokrivače neodređene vrednosti. (Desilo se 25. X 41. u 19 č.)			
Između kontrolnih stanica 4 i 5 primećena je banda od oko 200 Srba koji navodno vrše pokolj među civilima.[120] Ka tom mestu pošao je kontingent 137. legije cr. koš. i grupa karabinijera. (Desilo se 27. X 41.)			
Inžinjerac Storti Đuzepe, 1907. godište, iz 3. grupacije, puneći pištolj ispalio je hitac koji je ubio mornara Zuli Tomaza, 1918. godište, sa minolovca „Da Mosta". — Karabinijeri su ga sproveli u jedinicu. (Desilo se 25. X 41. u 20,15.)			
Na odrede 6. art. puka[121] izvršen je prepad iz vatrenog oružja iz šume u predelu Podgore. Odmah je pružen otpor. — Pritvoreno je 15 sumnjivih lica. Kasnije se opet čula paljba iz šume. Preduzeto je čišćenje. (Desilo se 26. X 41. u 17 i 22,15 č.)			
Ppor. Marteli na Trgu sv. Ambroža naredio je nekom Triplat Stanku, 37 god., poslužitelju, da stane. Nije poslušao i sklonio se u krčmu. Kasnije je ranjen puščanim hicem koji je ispalio naš vojnik. (Desilo se 22. X 41. u 20,30.)			
U cilju identifikovanja agenti Kvesture su u Masarikovoj ulici uhapsili studenta Belok Ernesta, 22 god. Uspeo je da umakne puščanoj paljbi na koju je odgovorio hicem iz pištolja, a zatim su ga naši ubili. (Desilo se 25. X 41. u 17,45.)			

1	2	3	4	5	6	7
193	29. X 41.	11357	K-da Kr. karab. 2. armije	13/760	28. X 41.	Podlipa (Ajdovec)
194	29. X 41.	11358	K-da Kr. karab. 2. armije	13/761	28. X 41.	Kastav
195	29. X 41.	11359	K-da Kr. karab. 2. armije	13/762	28. X 41.	Sušak
196	29. X 41.	11369	K-da peš. diviz. „Izonco“	08/1552	28. X 41.	Gorica — Hrib Rožni Dol (Rozalnice)
197	29. X 41.	11385	K-da Kr. karab. 2. armije	78/39	29. X 41.	Senožeti kod Dobrave (Vidi br. 18 — novembar)[123]

8	9	10	11
Karabinijeri našli antiitalijanske propagandne letke, na slovenskom jeziku, prikačene na zidnu puzavicu male kapele. Prikačili su ih petorica nepoznatih lica u slovenskoj uniformi, svi naoružani, a došli su iz Mirne Peči. (Desilo se 22. X 41. u 16 č.)			
Kaplar Simoneti i vojnici Donaca i Koci našli su na putu Sv. Mate—Kastav antiitalijanske propagandne letke, napisane na ital. jeziku. Predali su ih svojim starešinama. Leci su sa potpisom: „Komunisti Hrvatske.“			
Po zidovima u ulici Montebelo nađeni su natpisi plavim mastilom: Živela Rusija, Smrt fašizmu, Živeo Staljin, Smrt Italijanima. Preduzeto je brisanje. (Desilo se noću uoči 28. X 41.)			
Velika patrola vojnika i agenata Javne bezbednosti, idući tragom neprijateljske bande, ubila jednog bandita. Drugi je [ubijen] u Hribu.[122]	Generalštab Kr. vojske	11401	29. X 41.
Patrola finansa teško ranila sumnjivo lice u blizini stanice. Prenet u bolnicu Novo Mesto. (Desilo se 28. X 41. u 0,15 i rano ujutru.)	Generalštab Kr. vojske	11401	29. X 41.
Stražar Kr. finansijske straže primetio je u blizini kasarne nekoliko lica koja su se uputila prema Dobravi. Obavestio je podoficira koji je naredio patrolno izviđanje. Kada su vojnici stigli na 100 m od Senožeta bili su napadnuti iz vatrenog oružja. Pružili su otpor; zatim su se čuli jauci. Kad su stigli karabinijeri i agenti Kvesture patroliranje je nastavljeno. Na ivici šume nađen je leš mladića od oko 22 god. pogođenog iz vatrenog oružja u glavu. Pored leša nađen je ranac, obična torba, hrana, lekovi. Na lešu je nađeno 155 maraka, 26,50 lira, zlatna burma, ručni sat zaustavljen na 22,05 č. — Leš odnet u Ljubljanu.[124] (Desilo se 29. X 41. u 22 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
198	29. X 41.	11386	K-da Kr. karab. 2. armije	78/38	29. X 41.	Marija Dol kod Šmarja
199	29. X 41.	11411	K-da Kr. karab. 2. armije	13/761-1	29. X 41.	Jelenje — Čavle (Kastav) Vidi br. 194.
200	29. X 41.	11412	K-da Kr. karab. 2. armije	13/765	29. X 41.	Ljubljana
201	30. X 41.	11428	Šef stanice Plase	143	30. X 41.	Plase — Drivenik
	30. X 41.	11431	K-da Kr. karab. 2. armije	13/766	30. X 41.	
	30. X 41.	11445	K-da V arm. korp.	8140	30. X 41.	javlja za 6 ranjenih
	31. X 41.	11497	Intendantura Transp. div.	44	30. X 41.	
	5. XI 41.	11947	Komanda kohorti žel. milicije Ljubljana	111/8526/ 308	5. XI 41.	javlja za 6 ranjenih (3 teško)
202	30. X 41.	11432	K-da Kr. karab. 2. armije	13/767	30. X 41.	Visuć (Udbina — Tuk) — put

8	9	10	11
Patrola 6. grenadirske čete određena za nadzor u provinciji Ljubljana — Novo Mesto napadnuta hicima iz pištolja. Odmah je pružila otpor. Napadači su se razišli po šumi prema Pleše kod Šmarja. Čišćenje bez rezultata. (Desilo se 27. X 41. u 18,30.)			
Nađeni prevratnički propagandni leci protiv Italijana i Nemaca, kojima se pozivaju vojnici da polože oružje, da ne slušaju oficire, da se pridruže ustanicima. (Desilo se 28. X 41.)			
Patrola od dva inženjerca iz 21. bat. Gran. straže uhapsila je Brezovšek Antona, 25 god., stolara. Za vreme pretresa naglo je pobegao. Pošto nije poslušao naređenje da stane, ispaljeni su hici iz vatrenog oružja koji su ga ranili. (Desilo se 25. X 41. u 21,15.)			
Prilikom prolaska vojničkog voza 315 eksplodirala paklena mašina, koju su postavila nepoznata lica, usled čega su iskidane šine. Ranjeni: vojnik Kazati Đovani, stariji kaplar Čekini Aristide, konjanik Praminja Frančesko — Parikonte Oreste; cr. koš. Kiaparini Antonio; dvojica teško ranjena — oštećen vagon III klase.— (Desilo se 30. X 41. u 0 č.)	Generalštab Kr. vojske	11461	30. X 41.
Patrola koja se sastojala od podof. Finans. straže, jednog karabinijera i nekoliko vojnika uhapsila je učitelja osnovne škole Srbina pravoslavne vere Šakić Milana, 26 god., iz Udbine. Posedovao je: ručnu bombu, bajonet, napunjen automatski pištolj, važne dokumente i 12.922 din. Hteo je da pođe u Bosnu da se bori protiv ustaša i osveti pobijene rođake. (Desilo se 26. X 41. u 10 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
203	30. X 41.	11433	K-da Kr. karab. 2. armije	13/768	30. X 41.	Dobrova
204	30. X 41.	11434	K-da Kr. karab. 2. armije	13/769	30. X 41.	Krš kod Kosinja
205	30. X 41.	11435	K-da Kr. karab. 2. armije	78/43	30. X 41.	Jesenica
	30. X 41.	11447	K-da V arm. korp.	8132	29. X 41.	
206	30. X 41.	11436	K-da peš. div. „Izonco“	08/1569	30. X 41.	Stranje — pruga Novo Mesto — Ljubljana
	30. X 41.	11462	K-da XI arm. korp.	1/3381	30. X 41.	
	31. X 41.	11525	K-da Kr karab. 2. armije	78/48	31. X 41.	
207	30. X 41.	3243/ Civ. posl.	K-da XI arm. korp.	3357	29. X 41.	Ljubljana (Vidi 215)
	3. XI 41.	13/796	K-da Kr. karab. 2. armije	13/796	3. XI 41.	
208	30. X 41.	11458	K-da XI arm. korp.	8162	30. X 41.	Dobelc Brnić[126]

8	9	10	11
Graničar Bufaleti Anđelo na straži pred svojom kasarnom naredio je biciklisti da stane, međutim ovaj je pobegao. Graničar ga je gonio i bacio za njim bombu. Pošto nije poslušao kad mu je naredio da digne ruke uvis, vojnik ga je ranio nožem u vrat. Reč je o opštinskom kuriru Križar Alojzu, 28 god. (Desilo se 28. X 41. u 22,30.)			
Vodnik Bilandžić Ika i žandarm Perusić Josip iz žandarmerijske stanice Kosinj — Hrvati, katolici, ubili su puščanim hicima u njihovom stanu — tri brata (Srbi pravoslavne vere): Pribić Nikolu, Miloša i Todora, pok. Voje, 41, 38, 35 god. Povod: rasna mržnja. *Vojnici* 33. bat. cr. koš. uhapsili su žandarme i odveli ih u zator u Perušiću. (Desilo se 27. X 41. u 5,30.)			
Na oko 2 km od žel. stanice tridesetak ustanika — bandita pokušalo je da postavi mine duž šina. Pokušaj su osujetili vojnici Gran. straže koji su otvorili paljbu na bandite, nateravši ih u bekstvo. Ostavili su torbu sa dinamitom, nekoliko tuba želatina, engleski ključ, kante, nekoliko ašova. Već su bili oborili 15 telefonskih stubova.[125] (Desilo se 28. X 41. u noći.)			
Patrola odreda u s. Stranje pucala je na tri sumnjiva lica ubivši jedno. Ostali su pružili otpor hicima iz pištolja, a zatim su pobegli. Pripadnici odreda intervenisali su čim su čuli paljbu iz vatrenog oružja. Zona je pretražena bez rezultata. (Desilo se 29. X 41. u 22, 45.)	Generalštab Kr. vojske	11461	30. X 41.
Na godišnjicu formiranja jugoslovenske države uhapšen jedan radnik i dva studenta pošto su posedovali mnogo prevratničkih letaka. Jedan od studenata je *sin zatvorskog lekara* ljubljanske policije. (Desilo se 29. X 41.)	Generalštab Kr. vojske	11461	30. X 41.
Oko stotinu naoružanih Srba opljačkalo je selo oteravši svu stoku i izvršivši jedno ubistvo. (Desilo se 29. X 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
209	30. X 41.	11459	K-da XI arm. korp.	1/3380	30. X 41.	Zona Debeli Vrh
	31. X 41.	11526	K-da Kr. karab. 2. armije	78/49	31. X 41.	
210	30. X 41.	11472	K-da Kr. karab. 2. armije	78/47	30. X 41.	Put Novi — Bribir
211	30. X 41.	11473	K-da Kr. karab. 2. armije	78/46	30. X 41.	Horjul (Ljubljana)
212	31. X 41.	11474	K-da Kr. karab. 2. armije	78/45	30. X 41.	Raskrsnica Sinji Vrh — Damalj
213	31. X 41.	11464	K-da Kr. karab. 2. armije	20/409	31. X 41.	Matulje u blizini km 44—776

8	9	10	11
Četa 1. grenadirskog bat. iznenadila i napala ustaničku bandu zabarikadiranu u naselju Osredek. Ubijeno 5 bandita, a pošteđena, radi saslušanja, ljubavnica vođe ustanika u muškom odelu. Uhvaćeno 14 sigurnih pomagača, zaplenjena 2 puškomitraljeza, 13 pušaka. Osredek zapaljen, često se čuju eksplozije municije koja je ovde skrivena. Jedan naš grenadir lakše ranjen.[127] (Desilo se 29. X 41. ujutru.)	Generalštab Kr. vojske	11461	30. X 41.
Desetorica nepoznatih naoružanih ljudi uhvatili su nekog Kolomb Grgura pok. Đorđa, 1887. godište, Hrvat, katolik, arijevac. Sekretar turističkog ureda u Novom. Razlog odvođenja nepoznat. (Desilo se 30. X 41. u 8 č.)			
Petorica nepoznatih lica ušla su u privatan stan i ubili, pogodivši hicem iz pištolja u srce, pripadnika Kr. finans. straže Miraki Saverija, iz horjulske brigade. Banditi su se izgubili u obližnjoj šumi. (Desilo se 29. X 41. u 19,30.)			
Mešovita patrola od 5 karabinijera, 2 agenta Javne bezbednosti i 3 vojnika, pod komandom vodnika Lakvaniti Roka uhapsila je Spehar Franca, seljaka iz Gorice, 40 god. i Mukavec Mihaela, 34 god., iz Hriba, potkazane za saradnju sa banditima. — Dok su ih sprovodili pokušali su da pobegnu pa su stoga ubijeni hicima iz vatrenog oružja.[128] (Desilo se 28. X 41. u 7,30.)			
Vojnik Granične straže Majer Dekordo, 1920. godište, iz XXVI sektora 1. bat. ispao je iz voza 5487 zbog toga što su se otvorila vrata. Vojnik je zadobio kontuzije po glavi, desnoj lopatici, levoj butini i slomio desnu ključnu kost. Prenet je u civilnu bolnicu u Rijeci. (Desilo se 25. X 41. u 9 č.)			

1	2	3	4	5	6	7
214	31. X 41.	11475	K-da Kr. karab. 2. armije	13770	31. X 41.	Krmelj (nemačka teritorija)
215	31. X 41.	11476	K-da Kr. karab. 2. armije	13/771	31. X 41.	Trebnje (vidi br. 207)
216	31. X 41.	11477	K-da Kr. karab. 2. armije	13/772	31. X 41.	Grahovo
217	31. X 41.	11527	K-da Kr. karab. 2. armije	13/777	31. X 41.	Nova Gora
218	31. X 41.	11479	K-da Kr. karab. 2. armije	13/776	31. X 41.	Velike Lašče
219	31. X 41.	11528	K-da Kr. karab. 2. armije	13/778	31. X 41.	Begunje

8	9	10	11
U 3 sata čuli su se hici iz karabina i mitraljeski rafali. Malo kasnije prošao je automobil sa ranjenim Nemcem. Zatim su (oko 7 č) prošla prema Št. Janžu zatvorena nemačka motorna vozila, verovatno sa trupama. U 10 č čuli su se mitraljeski rafali i eksplozije ručnih bombi preko demarkacione linije. Čula ih je i straža na mostu na km 14,200.[129] (Desilo se 29. X 41. u 3 č i kasnije.)			
Nađene kopije komunističkog letka koji podstiče na proslavu godišnjice (23 god.) osnivanja jugoslovenske kraljevine. Obaveštava da je oslobodilački front proglasio 29. X za nacionalni praznik. Tog dana nijedan Slovenac ne sme da se pojavi od 7 do 20 č. Prestupnici će biti kažnjeni i smatraće se izdajnicima otadžbine. Poziva na davanje i prikupljanje fondova za oslobodilački front i namirnica za borce.[130] (Desilo se 27. X 41. u 21 č.)			
Uhapšena su braća Hravi Matija i Nikola, 29 i 24 god., zato što je u njihovom senjaku nađena jugoslovenska vojnička puška, kofer sa džakčićima bezdimnog baruta i jedan metar fitilja. (Desilo se 29. X 41.)			
U blizini km 81/5 žel. pruge odneto je 50 m telefonske žice. (Desilo se 27. X 41. noću.)			
Nađene četiri jugosl, zastavice, dve od platna, a dve od hartije: veličina 15x8. (Desilo se 30. X 41. u 7,30.)			
Uhapšeni su: neki Jermejović Jakov, 49 god., i Korošec Anton, 39 god., zato što je u njihovim kućama nađeno sledeće: kod Jermejovića 89 puščanih zrna, 23 prazna šaržera, 2 bajoneta, 137 čaura za pušku (neeksplodiranih), 300 gr. crnog baruta, 2 fišeklije, 63 metka. Kod Korošca: jugosl. bajonet. (Desilo se 31. X 41.)			

1	2	3	4	5	6	7
220	31. X 41.	11523	Intendantura 2. arm.	50 tr.	31. X 41.	Jesenica — Blata
221	31. X 41.	11510	Ital. vojna misija u Zagrebu	1626	30. X 41.	Bos. Krupa
222	31. X 41.	11678	K-da XI arm. korp.	1/3340	31. X 41.	Šmarje (vidi 173)

[1] Original (pisan mastilom, na italijanskom jeziku, u svesci) u Arhivu VII, reg. br. 3/2—2, k. 55. Na koricama je etiketa s natpisom: „Komanda II armije — Operativno odeljenje — Unutrašnja saopštenja."

[2] Verovatno: Zalužnica.

[3] Tu diverziju je 9. septembra izvršila grupa partizana iz kotara Otočac (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 164).

[4] Opširnije o tom događaju, koji se odigrao 7. septembra, vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 157.

[5], [6], [8], [9] i [10] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 157.

[7] Tu akciju je izveo Bribirski NOP odred (vidi tom V, knj. 1. dok. br. 45 i 49).

[11] Lučić Gvido Roki (Lucich Guido Rocchi), obaveštajni oficir, prisno je sarađivao sa četnicima Kninske krajine, posebno četničkim komandantom Pajom Popovićem. Verovatno je uz pomoć četničkih elemenata ovom prilikom Lučić uspeo i da pobegne (vidi tom V, knj. 30, dok. br. 75, knj. 32, dok. br. 12 i 70; Arhiv VII, reg. br. 13/1—5, k. 1492).

[12] Opširnije o toj diverziji vidi tom V, knj. 32, dok. br. 22.

8	9	10	11
Na utvrđenje kod ulaza u tunel br. 6 ispaljeno više rafala iz puškomitraljeza — nije bilo ni mrtvih ni ranjenih.[131]	Generalštab Kr. vojske	11588	1. XI 41.
Dostavlja kopiju telegrama maršala Kvaternika koji javlja da su karabinijeri i dva vojnika pozvali komandanta žandarmerijske stanice da dođe u ital. komandu. Pošto je obavestio da je bolestan, naređeno mu je da bez obzira na to dođe, inače će biti sproveden sa lisicama na rukama. Kad je došao u Komandu rečeno mu je da se smatra potčinjenim italijanskoj komandi, koja je nadležna za tu teritoriju, i da ne prima naređenja ni od hrvatske vojske niti od vel. župana. (Desilo se 28. X 41.)			
Javlja da je eksploziju ručne bombe, koja je odnela ruku grenadiru Poli, izazvao hitac iz pištolja ispaljen iznenada od strane jednog ustanika, a ne time što je grenadir pao na zemlju.			

	mrtvi	ranjeni
Mesec oktobar 1941 — Pregled	30 +	78 +
civili	3	19
	33	97
Mesec septembar (od 10-og)	4	27

[13] Na sekciji 1 : 100.000 to mesto nije pronađeno. Iz izveštaja Okružnog komiteta za Karlovac od 19. septembra 1941. Centralnom komitetu KPH vidi se da su napad na žandarmerijsku patrolu izvršili pripadnici Drežničkog NOP odreda u blizini s. Radoičići (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 32).

[14] Četrnaestog septembra nije izvršen poseban napad na nemačke vojnike. Prilikom eksplozije u Direkciji pošta ranjena su, pored ostalih, dva nemačka vojnika i jedan oficir. Odluku o izvršenju diverzije doneo je CK KPH, a izvođenjem akcije rukovodio je Rade Končar uz pomoć Mesnog komiteta u Zagrebu (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 169, 172 i 175; „Ustanak naroda Jugoslavije 1941," knj. 1, str. 816, Vojno delo, Beograd, 1962).

[15], [16] i [27] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 31 i 168.

[17] Napad na železničku stanicu Vojnić izvršili su partizani 1. rejona Komande NOP odreda Korduna i Banije (opširnije o tome vidi tom V, knj. 1, dok. br. 30, 35 i 170).

[18] Akciju su izvršili borci NOP odreda iz Brinja i Škara (vidi „Lika u NOB 1941"; str. 317).

[19] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 32.

[20] Taj puk je pripadao diviziji „Izonco".

[21] Puk je pripadao diviziji „Sasari".

[22] Reč je o sukobu partizanskog odreda „Šljivnjak" (2. rejon Komande NOP odreda Korduna i Banije) sa odjelom od 39 domobrana i oružnika između Šljivnjaka i Veljuna. Tom prilikom su poginuli 2 oružnika i 1 domobran, a ranjeni 4. Istog dana oko 15,30 između Slušnice i Broćanca (na putu Slunj — Bihać) partizani 3. rejona Komande NOP odreda Korduna i Banije napali su auto-kolonu oružnika koja se vraćala iz Karlovca za Bihać. Tom prilikom je ubijeno 5 a ranjeno 4 oružnika i ravnatelj župskog redarstva u Bihaću (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 35 i 183, knj. 32, dok. br. 27; Arhiv VII, reg. br. 11/2—3, k. 61, reg. br. 50/8—1, k. 152-a).

[23] Opširnije o borbama kod Resanovaca vidi dok. br. 155 u ovoj knjizi; tom IV, knj. 1, dok. br. 152, 175 i 193.

[24] i [25] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 37, 162 i 197.

[26] Napad na autobus izvršili su, 8. septembra 1941, partizani iz kotara Brinje (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 161 i 163).

[28] Diverziju su izvršili partizani Delničke čete (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 178).

[29] i [30] Ta mesta nisu nađena na sekciji 1 : 100.000.

[31] Vidi dok. br. 144 u ovoj knjizi; tom V, knj. 1, dok. br. 79 i 176.

[32] Vidi dok. br. 146.

[33] Verovatno: s. Inići, zapadno od Vrhovina.

[34] Opširnije o tom sukobu vidi dok. br. 146.

[35] Diverziju su izvršili partizani iz Drežnice i kotara Brinje (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 184).

[36] Prema izveštaju Zapovjedničtva oružničkog krila Gospić od 30. septembra 1941, pomenuti inženjeri, koji su radili na trasiranju železničke pruge Bihać — Senj, zarobljeni su 24. septembra „po jednoj komunističko-četničkoj bandi" (tom V, knj. 32, dok. br. 28).

[37] i [40] Napad na kontrolnu stanicu izvršili su partizani Drežničkog odreda (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 185).

[38] Napad na kamion izvršila je Bribirska partizanska četa (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 181, 182 i 185; Arhiv VII, reg. br. 32/4—1, k. 213, reg. br. 33/5—1, k. 85).

[39] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 25 i 149.

[41] To mesto nije pronađeno na sekciji 1 : 100.000. Verovatno je u pitanju s. Meja Gaj.

[42] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 165.

[43] Napad su izvršili borci NOP odreda „Škare" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 50 i 187, knj. 32, dok. br. 28; Arhiv VII, reg. br. 37/6—1, k. 220; dok. br. 149 u ovoj knjizi.

[44] Napad na kamione izvršili su NOP odredi „Škare" i „Ognjen Prica" (ranije „Kik—Uvalica"). Opširnije o ovoj akciji vidi tom V, knj. 1, dok. br. 189, knj. 30, dok. br. 21; Arhiv VII, reg. br. 6/19—5 i 6—20/5, k. 2006, reg. br. 48/4, k. 239, reg. br. 36/6—1, k. 220, reg. br. 6/7—1, k. 67.

[45] Akciju je izveo Bribirski NOP odred (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 49).

[46] Verovatno: Glavatičevo (Konjic), zona Kalinovik.

[47] Akciju je izveo NOP odred „Škare" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 50 i 188, knj. 32, dok. br. 34; Arhiv VII, reg. br. 36/6—1, k. 67).

[48] Napad su izvršili drežnički partizani (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 61).

[49] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 61 i 187.

[50] Diverziju je izvršio bataljon „Matija Gubec" Primorsko-goranskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 195).

[51] Diverziju su izvršili partizani iz Delničke čete (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 193).

[52] Prugu su minirali partizani Borovničke čete (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 47).

[53] Napad su izvršili partizani bataljona „Matija Gubec" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 195).

[54] Diverziju je izvršila grupa partizana iz Bribirske čete (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 192 i 193).

[55] Diverziju je izvršila grupa partizana—diverzanata iz Fužina.

[56] Diverziju je izvršila grupa partizana iz kotara Korenica, Otočac i Brinje (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 195).

[57] Napad na vojnike prateće baterije 26. puka divizije „Bergamo" izvršio je narodni heroj Simo Šolaja sa svojom udarnom grupom (vidi Dr Dušan Lukač: „Ustanak u Bosanskoj krajini", Vojno delo, Beograd 1967, str. 265).

[58] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 61.

[59] Napad su izvršili partizani Dubravskog odreda i odreda „Perjasica" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 61 i 192).

[60] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 11.

[61] Paljenje broda organizovao je Mesni komitet KPH u Splitu (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 59; Drago Gizdić: „Dalmacija 1941", Zagreb, 1959, str. 333).

[62] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 214.

[63] Akciju su izveli diverzanti iz Srpskih Moravica (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 195 i 201).

[64] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 79.

[65] Akciju je izvela grupa partizana iz Drežnice (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 67).

[66] Napad su izveli ustanici iz s. Kovačića (opširnije o tome vidi tom V, knj. 1, dok. br. 197; Arhiv VII, reg. br. 56/1—1, k. 195).

[67] i [68] Ta mesta nisu pronađena na sekciji 1 : 100.000.

[69] U akcijama rušenja i presecanja komunikacija koje vode u drežničku opštinu partizanima su uveliko pomagali seljaci tog kraja. Verovatno su karabinijeri uhapsili seljake koji su učestvovali u toj akciji (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 67).

[70] Bombu je bacio Đermano Senjanović, član SKOJ-a (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 76 i 78; Drago Gizdić: „Dalmacija 1941", Zagreb, 1959).

[71] U izveštaju kvesture u Splitu od 19. oktobra 1941. prefekturi kaže se da je bomba bačena 11. oktobra u 13,30 časova, dok u izveštaju PK KPH za Dalmaciju od oktobra 1941. piše da je to učinjeno 9. oktobra (vidi Arhiv VII, reg. br. 23/1, k. 549; tom V, knj. 1, dok. br. 76).

[72] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 53.

[73] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 72, 206, 207, 210 i 214; Arhiv VII, reg. br. 23/12, k. 542.

[74] Reč je o rezoluciji konferencije delegata NOP-a Korduna i Banije od 20. septembra 1941 (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 36).

[75] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 76.

[76] i [79] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 67.

[77] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 204.

[78] Kod Zapotoka je došlo do sukoba sa Robskom četom tzv. Trećeg partizanskog bataljona (opširnije o tome vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54 i 184).

[79] Šesnaestog oktobra 1941. streljano je 20 pripadnika NOP-a (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 170).

[80] U izveštaju kvesture u Splitu od 19. oktobra 1941. prefektu Splita piše da je 14. oktobra izazvan požar u arhivi planova brodogradilišta, koji je ubrzo savladan, i da je povodom više napada na brodogradilište uhapšeno 105 radnika, poznatih po komunističkim osećanjima (vidi Arhiv VII, reg. br. 23/1, k. 549).

[81] Reč je o sabotaži na minonoscu „Orao" (bivše Jugoslovenske ratne mornarice) koji su italijanski okupatori zaplenili u Splitu i dali mu ime „Vergada" (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 76 i 78; Jovan Vasiljević: „Dejstva na Jadranu u NOR-u", Vojno delo, Beograd, 1957, str. 262).

[82] Vanredni sud za Dalmaciju na pretresima u Šibeniku (13. oktobra) i Splitu (14. oktobra) osudio je 17 lica na smrt (6 na pretresu u Šibeniku i 11 na pretresu u Splitu) i 17 lica (7 u Šibeniku i 10 u Splitu) na vremenske kazne od 2 do 20 godina robije (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 72, 76, 206, 207 i 210; izveštaj prefekture u Zadru od 22. oktobra 1941. Guvernatoratu Dalmacije, Arhiv VII, reg. br. 23/12, k. 542).

[83] Noću 9/10. oktobra 1941. partizani iz s. Dabra i Plaškog napali su i zauzeli Dabar (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 205).

[84] Paljenje je organizovao Mesni komitet KPH Visa (vidi Drago Gizdić: „Dalmacija 1941", str. 352).

[85] Napad je izveo NOP odred „Debela kosa" (Komande NOP odreda Korduna i Banije). Zamenik komandira tog odreda Ignjatije Perić zapisao je u svom ratnom dnevniku o ovoj akciji sledeće: „Naš odred pojačan sa puškomitraljezom iz Radanjskog odreda (mi do toga nismo imali automatsko oružje) napada domobransku posadu na mostu u Tušiloviću. Pre napada na rukama i nogama dopuzili smo na deset metara od stražara, a da nas on nije primetio iako je noć bila vedra... Zarobili smo 14 domobrana, zaplijenili 13 karabina i puškomitraljez „Brno". Bio je to naš prvi mitraljez. Dobitkom ovog mitraljeza mi smo se smatrali jačim od NDH..." (Original u Arhivu CK SKH, prepis u Arhivu VII, reg. br. 8—4/7, k. XXV.) O napadu na Tušilović vidi i tom V, knj. 1, dok. br. 78, knj. 32, dok. br. 38.

[86] Napad na Lož izvršili su delovi 3. partizanskog (Krimskog) bataljona (opširnije o tome vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54, 173, 174, 175 i 184; dr Metod Mikuž: „Pregled razvoja NOB u Sloveniji I", Vojno delo, Beograd, 1956).

[87] Napad na Bezuljak izveli su delovi 3. partizanskog (Krimskog) bataljona (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54, 176 i 184).

[88] i [89] Vidi dok br. 171 u ovoj knjizi; tom. V, knj. 1, dok. br. 74 i 76, knj. 2, dok. br. 6.

[90] Napad na auto-kolonu izveli su NOP odredi Trupinjski i „Šljivnjak". Ignjatije Perić u svom ratnom dnevniku kaže da je zaseda odreda bila postavljena kod Vilina Točka (na putu između s. Kuplensko i s. Miholjsko), da su zapaljena dva kamiona i zaplenjeno 11 karabina i 1 puškomitraljez. Istog dana po podne snage konjičkog puka „Alesandrija" izvršile su napad iz Vojnića i popalile s. Kuplensko i s. Miholjsko (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 212; Arhiv VII, reg. br. 8—5/7, k. XXV).

[91] Reč je o napadu na logor Delničkog NOP odreda. Tom prilikom su poginuli Vjera Hynkova-Vejvoda, narodni heroj, i Nikola Šipek (opširnije o tome vidi tom V, knj. 1, dok. br. 83, knj. 2, dok. br. 21 i 44).

[92] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 53.

[93] Reč je o napadu na italijanske vojnike na Narodnom trgu (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 74 i 76, knj. 2, dok. br. 6).

[94] Verovatno je reč o Bužimu i Lipovcu, severozapadno od Gospića. Već krajem septembra 1941. svi članovi KPH iz Smiljana, Bužima i Rastoke naoružani su puškama, bombama i pištoljima. Na tom terenu dejstvovao je u drugoj polovini oktobra, pored 4. bataljona odreda „Velebit", i jedan iz lapačkog kotara (pod komandom Đoke Jovanića), te su verovatno napad na karabinijere izvršile partizanske jedinice ili članovi KPH i SKOJ-a iz pomenutih mesta (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 21; „Lika u NOB 1941", str. 139, 162 i 490).

[95] To mesto nije pronađeno na sekcijama 1 : 100.000. Verovatno je reč o neuspelom napadu Kamešničke partizanske grupe (pod komandom Ivana Bračulja) na italijanski kamion na cesti Sinj—Livno (vidi tom V, knj. 3, dok. br. 107, knj. 30, dok. br. 26).

[96] Verovatno: Carevo brdo, jugoistočno od Gomirja.

[97] Napad na Brlog izvršili su partizani iz Škara (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 211).

[98] i [100] Dvadeset drugog oktobra 1941. deo Krimskog NOP bataljona, koji je izvršio napad na Lož, prebacio se preko Loškog Potoka i Bele Vode u šumarske kolibe na Debelom vrhu (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 184).

[99] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 74 i 76.

[101] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 184.

[102] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 211.

[103] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 184.

[104] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 176.

[105] Vidi dok. br. 157.

[106] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21 (str. 53).

[107] Napad je izvršio jurišni (leteći) NOP odred „Čapajev" uz pomoć mesne partijske organizacije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21; Arhiv VII, reg. br. 8—15/5, k. 2006; „Lika u NOB 1941", str. 162).

[108] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 184.

[109] i [113] Opširnije o tom napadu vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 219.

[110], [115] i [118] Vidi dok. br. 202 u ovoj knjizi; tom V, knj. 1, dok. br. 215.

[111] i [112] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 184.

[114] Lugović nije imao nikakve veze s komunistima (prema usmenoj izjavi Nikole Slavice).

[116] Tako u originalu.

[117] Vidi dok. br. 202 u ovoj knjizi; tom V, knj. 1, dok. br. 217.

[119] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 184 i 192.

[120] Na tom prostoru dejstvovali su tada Brinjski, Škarački i Dabarski NOP odred. Pored ostalih akcija protiv neprijatelja, oni su u to vreme likvidirali nekoliko ustaša i neprijatelja NOP-a (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44; „Lika u NOB 1941", str. 317—320).

[121] Odnosi se na 6. art. puk divizije „Izonco" 11. arm. korpusa.

[122] Reč je o ubistvu rodoljuba Franca Špehara i Mihaela Mukaveca (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 192, str. 454).

[123] Vidi dok. br. 205.

[124] U ovoj borbi je poginuo komandir Moravške partizanske čete Ivan (Janeza) Bizjak, narodni heroj. Moravška četa je 21. septembra na Sv. Mohoru (kod Moravča) bila opkoljena od delova nemačkog 171. rezervnog policijskog bataljona. Nakon probijanja iz okruženja četa se povukla prema zapadnoj Gorenjskoj, a zatim se, zajedno sa ostacima Rašiške partizanske čete, okolnim putem, preko Gorenjske, prebacila na teritoriju Ljubljanske pokrajine (radi oporavka i odmora). Kod s. Šujice (blizu Ljubljane), pošto se zaustavila u dubokom snegu, četa je bila otkrivena i napadnuta (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 37; Zbornik narodnih heroja Jugoslavije, str. 57; Franc Škerla: „Počeci partizanskog pokreta u Sloveniji, str. 97. i 119).

[125] Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 219.

[126] Verovatno se odnosi na sela Duboki i Bunić (jugozap. od Titove Korenice). Štab gerilskih odreda za srez Korenicu i okolinu je 30. oktobra 1941. naredio partizanskim odredima sela Bunić, Šalamunić, Ljubovo i Debelo Brdo da najhitnije pronađu pljačkaše katoličkog stanovništva u Buniću, da im oduzmu opljačkane stvari i da upotrebe „čak i vatreno oružje" ako se neko od pljačkaša usprotivi da vrati opljačkane stvari. U naređenju se ova pljačka ocenjuje kao „postupak u najvećoj opreci sa našom oslobodilačkom borbom" (Arhiv VII, reg. br. 7—2/9, k. XXV).

[127] Napadnuta je Borovnička partizanska četa (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 55, 179, 183 i 192).

[128] Franc Špehar i Mihael Mukavec mučki su ubijeni u jednom podrumu u s. Sinji Vrh (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 192).

[129] Reč je o napadu nemačkih graničara na Milana Majcena, narodnog heroja, i Janeza Mežvelja, koji su imali zadatak da u Št. Janžu i okolini mobilišu nove borce-partizane. Primećeni od strane nemačkih graničara, oni su u s. Murenci (kod Sevnice), nakon višečasovnog otpora, ubijeni u jednoj kući (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 62, 177, 180 i 181).

[130] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 56 i 57.

[131] Napad je izvršila jedna desetina Brinjskog partizanskog voda (vidi tom V, knj. 30, dok. br. 21).

BR. 173

IZVEŠTAJ KOMANDE DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA" OD 1. NOVEMBRA 1941. VISOKOM KOMESARU LJUBLJANSKE POKRAJINE O OPERACIJAMA ČIŠĆENJA U ZONI MOKREC—DEBELI VRH[1]

V. P. 81; 1. novembar 1941—XX

KOMANDA PEŠADIJSKE DIVIZIJE „GRANATIERI DI SARDENJA"
Ured načelnika štaba
Sekcija operacija i službi

Predmet: Operacije čišćenja „6—29. oktobra 1941—XX"

NJEGOVOJ EKSELENCIJI VISOKOM KOMESARU ZA LJUBLJANSKU POKRAJINU

i na znanje:

KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA

Vojna pošta 46

Odgovarajući želji V. E. dostavljam Vam pregled operacija koje su se odigrale od 6. do 29. oktobra ov. godine i operativne zamisli koje su do njih dovele.

Nakon što se povećao broj zločina izvršenih od ustanika, razmatranjem načina na koje su ti atentati bili izvršeni i mesta gde su se odigrali, dobio sam jasan utisak da rukovodeći operativni centar atentatora ima svoj Glavni štab u brdovitoj zoni južno od Ljubljane.

Ta zona gusto pošumljenih brda Krim, Kamenica, Mokrec sa visoravni Iška (nazvana Dolomiti Iške) sačinjava u stvari pravu utvrđenu i nepristupačnu klisuru, gde okomite stene, prostrane špilje i neprohodni peščani nanosi pružaju sigurno sklonište.

Pored toga, odbrana tih predela osigurava se sa malo ali dobro raspoređenog automatskog oružja i sa po kojom istaknutom osmatračnicom, odakle se pruža širok pogled na prilazne puteve te zone i tako zaštićuje od svakog iznenađenja.

Sem toga postoje i druge prednosti:

— Blizina Ljubljane radi sigurne veze sa rukovodećim organima, za lako prihvatanje regruta koji najvećim delom dolaze iz grada i okoline, za preuzimanje snabdevanja, zahvaljujući jakoj turističkoj aktivnosti;

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 6/5—8, k. 456.

— mogućnost za ustanike da se oslone na brojna naselja koja postoje na strminama brda i po dolinama;

— mogućnost da se upućuju u zločinačke akcije grupe ustanika kroz brojne doline koje se iz planinskih masiva šire u svim pravcima teritorije.

Sa svrhom da se:

— neprijateljski organizam pogodi u srce;

— izbaci iz njegovog gnezda;

— spreči da organizuje polaznu bazu svoje zločinačke aktivnosti;

Smatrao sam potrebnim:

— izvršiti okupaciju teritorije za koju je ustanovljeno da je utvrđeno gnezdo ustanika;

— držati na dohvatu ruke, u raznim garnizonima koji okružuju brdski masiv, naoružane grupe spremne da se na vozilima brzo koncentrišu na mestu gde se ustanici pojave, imajući u vidu osobine ustanika, koji imaju mogućnost da se pretvore u mirne građane i izbegnu poteru tamo gde intervencija naših trupa ne bi bila hitno izvedena.

6. oktobra rasporedio sam II/1 grenadira u zoni Škrilje—Golo, da bih sledećih dana izvršio sistematsko čišćenje zone.

Odredi bataljona započeli su odmah te operacije sa odgovarajućom pripremom za borbu u šumama.

Na osnovu obaveštajne aktivnosti ranijih dana, operacije su u početku izvršene u zoni na unapred određenim pravcima, a zatim razvijane prema rezultatima prethodnih dana i naknadno dobivenim informacijama.

Prvi rezultati bili su sledeći:

— 7. pr. mes. u izviđanju u zoni Mokrec—Malinjak — k. 939, k. 982 bilo je otkriveno šest baraka — skloništa, koje su po obaveštenjima bile označene kao pribežište oružanih bandi.[2]

Barake su bile zamaskirane gustim šumarkom i zaštićene osmatračnicama i položajima izrađenim za automatsko oružje sa širokim vidikom i poljem dejstva, a u njima je nađeno oružje i razni drugi materijal.

Barake su bile zapaljene, a položaji i osmatračnice uništeni.

— U istoj zoni Mokreca pronađen je telefon vezan za Turjak—Gradež, Teskovec—Podturjak—Žaga—Mokrec—Mačkovec—Rob, za koji stanovnici kažu da postoji radi šumskih poslova, ali koji izaziva sumnje da se iskorišćava radi veze sa ustanicima.

---

[2] Barake su služile za smeštaj Mokreške partizanske čete (vidi Dr Metod Mikuž, n.d., str. 174).

— Na brdu Kurešček otkriveno je planinsko sklonište, do kojeg se penju brojni turisti, čiji broj, s obzirom na poodmaklu sezonu, opravdano izaziva sumnje da je reč o snabdevačima ustanika.

Na osnovu novoprimljenih obaveštenja o mogućnosti premeštanja ustanika i s obzirom na uspeh akcije čišćenja izvršene 7. pr. mes., naredio sam:

— pojačati prikupljanje obaveštenja s ciljem da se dođe do sigurnih podataka, da bi se moglo u jasnoj situaciji upornim akcijama raditi na uništenju ustanika;

— postaviti brojne zasede u zoni Kurešček, u kojoj barака—sklonište može da posluži kao privlačno mesto za pobunjenike;

— osluškivati telefonske razgovore koji se vode na liniji Mokrec.

Rezultati:

— brzo dešifrovanje sigurnih obaveštenja davanih telefonskim putem ustanicima o pokretima naših trupa;

— sukob nekih odeljenja sa jednom oružanom formacijom ustanika u blizini Zapotoka (14. prošlog mes.), sukob koji se odigrao bez ikakvih naših gubitaka.[3]

— 2 ustanika poginula;

— 20 uhapšenih, među kojima: 8 predatih ratnom sudu 2. armije jer su pripadnici bande, 9 jataka, i 3 oslobođena jer ih ništa ne tereti.

Onih 8 potkazanih zbog učešća u bandi bili su se prerušili, pošto su bacili oružje, u mirne građane i tako uhapšeni kao sumnjivi.

Tek naknadnim utvrđivanjem mogla se ustanoviti njihova odgovornost. S druge strane njihovo saslušanje bilo je neophodno potrebno, da bi poslužili kao izvor za nova obaveštenja.

Najveći uspeh aktivnosti naših trupa u toj zoni odrazio se na moralu samih bandita, koji su se osećali odasvud proganjani, otkriveni i lišeni skloništa i baza za snabdevanje.

Jedan pripadnik bande, koji je učestvovao u okršaju 14. pr. mes., dezertirao je iz svoje grupe i postao naš dragoceni obaveštajac.

Akcija 14. pr. mes. i vesti iz novog obaveštajnog izvora potvrđuju ranija obaveštenja i tada je neosporno utvrđeno da banda postoji i približno se moglo ustanoviti gde se nalazi.

Tada sam naredio da se 20. oktobra izvrši akcija čišćenja terena sa svrhom da se:

---

[3] Italijanske jedinice sukobile su se sa Robskom četom 3. partizanskog (Krimskog) bataljona (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54).

— zauzme logor prokazan od obaveštajca koji je utekao iz bande;

— da se zauzme šilja na visoravni Iške;

— da se unište ustanici ili bar da im se preseče svaka mogućnost prikrivanja i snabdevanja.

Međutim, posle podne 19. pr. mes. i noću 20. pr. mes., usledio je napad na Lož i Bezuljak,[4] očito izvršen od iste bande, koja se, već izbačena iz svog gnezda i željna da povrati svoj prestiž, osećala kao izgubljena, bilo zbog operacija izvršenih 14. pr. mes., bilo usled prisutnosti u zoni naših trupa, koje su osiguravale zaštitu civilnom stanovništvu.

Ta akcija nije izmenila moju operativnu zamisao, već me je, naprotiv, još više uverila da ustanici više neće vršiti napade na ta mesta, zbog kojih je data uzbuna, nego će pokušati da se vrate u svoje centre čije je mesto u zoni u kojoj je predviđeno čišćenje za 20. pr. mes. — Zbog toga sam naredio:

— da se izvrše operacije predviđene za 20. pr. mes.;

— da se u ešelonima po četama na odstojanju od jedne etape II/1 premesti iz brdske zone u zonu napada izvršenog 20. pr. mes. sa ciljem.

— da traga i uništi ustanike koji bi eventualno pokušali da se vrate u centar svoje aktivnosti;

— da im se zatvori put ka severu;

— da se po svaku cenu oslobode naši zarobljenici;

— da se operiše u sadejstvu tog bataljona s pokretnim periferijskim odeljenjima, da bi se kao u zamci zatvorili svi izlazi i zone u koje se neizbežno morala da skloni banda.

Na taj način, dok sam mogao da izvršavam postepeno čišćenje područja, kao i brze ofanzivne akcije na mesta u kojima su se, kako je javljeno, nalazili ustanici, stezao sam sve više krug vojske oko bandita.

Sledeće, postepene faze izvršavanja ovog manevra opkoljavanja dozvolile su:

— tačno pronalaženje i uništavanje logora ustanika, iz kojega su krenuli prema Robu 20. pr. mes.;[5]

— početak njihovog rasula do kojeg je došlo kad su tražili na drugim mestima mogućnost života i snabdevanja i kad su hteli da umaknu iz obruča koji se stezao oko njih;

---

[4] Napad na Lož izvršile su Loška, Robska i Preserska četa 3. partizanskog (Krimskog) bataljona a Bezuljak je napala Borovniška četa istog bataljona (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54).

[5] Odnosi se na glavni logor 3. partizanskog (Krimskog) bataljona u Zali pod Osredekom (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54).

— pravovremenu intervenciju pokretnih odeljenja u pomenutim pokušajima napada na Loški Potok i Gračarice, kao što se desilo 22. i 25. pr. mes., uz sukobe koji su doveli do ubivstva jednog ustanika, ranjavanja trojice i zarobljavanja jednog od njih;

— da se okupiraju tog istog dana, 25. pr. mes., mesto Draga i Grčarice s II odeljenjem grenadira, koji su stigli iz Kočevja i da se pošalju u zonu odeljenja IV bataljona Crnih košulja iz zone Morava da bi zakrčili put banditima prema jugu i sprečili ih u pokušaju da se bace prema Kupi, radi prelaska na hrvatsku teritoriju.[6]

Ovaj manevar sledećeg dana, 26. pr. mes., urodio je plodom i doveo do zarobljavanja osmorice bandita kod vile Miklič (među kojima je, sudeći po svemu, politički vođa bande) kao i brojne zaplene oružja i municije.[7]

— Da se 25. pr. mes. hitno upute u zonu Debeli vrh i Travnu goru pokretna odeljenja i garnizoni Ribnica, Velike Lašče i Velike Bloke, na vest da se ustanici nalaze u tom mestu. U okršajima koji su sledili nakon toga ubijena su 2 ustanika, ranjena 3, a zarobljeno 13, među kojima rukovodioci bande. Među zarobljenicima se nalazi i jedan izbeglica iz Trsta — neki Boris — kome je bilo povereno čuvanje naših zarobljenika da od njih prilikom saslušanja dobije tačne podatke.

Napad na Debeli vrh, izvršen od odeljenja III/1 grenadira i izveden sa naročitom brzinom i žestinom, nakon ubistva trojice ustanika, među kojima i vojnog rukovodioca bande (bivšeg srpskog oficira), doveo je do oslobođenja 7 zarobljenih Italijana i do potpunog rasula ustanika.[8]

Osim 4 ubijena bandita i zarobljenih u napadu na Lož, banda je za vreme operacije izgubila:

— velike količine oružja, materijala i municije;

— vojnog rukovodioca, koji je ubijen na Debelom vrhu;

— narodnog komesara, koji je živ pao u naše ruke;

— zamenika komesara, koji je poslat u Ljubljanu radi uspostavljanja veze; izgleda da je bio onaj isti koji je ubijen na železničkoj stanici 26. pr. meseca;

— jednog od najistaknutijih, 44 zarobljena.

Pored toga, pošto su primljene vesti da se jedna oružana grupa nalazi u zoni visokog udolja Iške, poslata je u zoru 29. oktobra ov. god. jedna četa na kamionima, da izvrši brzi ofan-

---

[6], [7] i [8] Na prostoriji s. Bele Vode, s. Draga i s. Travna Gora (kod Ribnice) našli su se u okruženju delovi 3. partizanskog (Krimskog) bataljona koji su 19. oktobra izvršili napad na Lož. Iz okruženja je uspeo da se probije samo manji broj boraca (19). Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54; Dr M. Mikuž, n.d., str. 177—178.

zivni udar u toj zoni, sa ciljem da napadne i uništi tu grupu. To odeljenje iznenadilo je bandu na spavanju u mestu Osredek i savladalo je nakon žestoke borbe.[9]

U tom sukobu ustanici su imali 6 mrtvih i 14 zarobljenih, među kojima i jednu ženu, zarobljenu sa oružjem u rukama. Zaplenjeno je 2 puškomitraljeza, 13 pušaka i velike količine ratnog materijala.

S naše strane, osim gubitaka pretrpljenih prilikom napada ustanika na garnizone Lož i Bezuljak (jedan viši oficir ranjen, tri vojnika ubijena, 16 ranjeno), gubici odeljenja koja su operisala protiv bandi ograničena su na 5 lako ranjenih, od kojih 2 oficira.

Ukupni utvrđeni gubici ustanika (mrtvih, ranjenih i zarobljenih) penju se na 19 mrtvih, 10 ranjenih i 58 zarobljenih.

Pored toga, proizlazi — čak i po izjavama samih zarobljenika — da ima i drugih ustanika ubijenih i ranjenih, ali da su ove na sigurna mesta sklonili njihovi preživeli drugovi.

.....

Gornje operacje mogle su da urode tako pozitivnim rezultatima samo zato jer je bilo moguće da se organizuju, vode i da se njima upravlja kao pravim vojnim operacijama, spurotstavljajući taktici ustanika istu takvu ratnu taktiku.

One bi bile sigurno neplodne da je primljen sistem čišćenja prostranog područja ili napad na zone u kojima bi se pretpostavljalo da se nalaze ustanici.

Takve akcije su u stvari već unapred osuđene na propast, jer se ne razvijaju na osnovu stvorene zamisli i izrađenog operativnog plana jedinstvenog komandovanja i teku u brzom snalaženju i uočavanju situacije, primenjujući onaj način borbe koji najbolje odgovara terenu i ratnoj tehnici ustanika.

Divizijski general komandant
Tadeo Orlando [Taddeo]
Tadeo Orlando

M.P.

[9] U Osredeku je napadnuta Borovnička četa 3. partizanskog (Krimskog) bataljona (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 54).

BR. 174

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. ARMIJE OD 8. NOVEMBRA 1941. GENERALŠTABU KOPNENE VOJSKE O SVE ČEŠĆIM NAPADIMA PARTIZANA NA ŽELEZNIČKE I OSTALE SAOBRAĆAJNICE S MOLBOM DA SE ARMIJI ŠTO HITNIJE UPUTE OBEĆANA POJAČANJA[1]

dcl **Hitno** V. P. 10, 8. novembra 1941—XX

13 A
1

KOMANDA 2. ARMIJE
— *Operativno odeljenje* —
Br. prot. 11943

Predmet: Jedinice za pojačanje.—

GENERALŠTABU KR. VOJSKE
— Operativno odeljenje —

Vojna pošta br. 9 —

Učestala razbojništva koja poslednjih dana vrše grupe ustanika—komunista na raznim sektorima prostrane teritorije Armije nalažu da se pojača nadzor na svim saobraćajnim linijama.

Ustanički napadi bili su upravljeni: na putničke i teretne vozove na železničkim prugama Rijeka—Split i Metković—Dubrovnik; na auto-transporte za snabdevanje nekih garnizona udaljenih od pruga; na civilna i vojna kola na putevima otvorenim za saobraćaj.[2]

Porast razbojništava je posledica:

— pojačane komunističke infiltracije među ustanicima u zavisnosti od našeg odobravanja hrvatske politike na teritorijama III zone i od reperkusija koje sam predvideo i o kojima sam već javio;
— elementarnih životnih potreba samih ustaničkih grupa.

I doista, postepeno nestajanje zaliha hrane, oružja i municije kojom su bili snabdeveni, obilan sneg koji je pao na či-

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/1, k. 257.

[2] O akcijama partizanskih jedinica na italijanske vojne transporte u toku druge polovine oktobra i početkom novembra 1941. vidi dok. br. 172 i 205.

tavu teritoriju, jaka hladnoća i nedostatak skloništa i odeće, potiskujući bande sa planina prema ravnici, nagone ih na napade i pljačku kako bi se snabdeli onim što im nedostaje.

U takvoj situaciji smatra se da su mogući sve češći napadi na železničke konvoje a naročito na transporte hrane, a isto tako nisu isključeni ni česti napadi na sredstva za vezu i snabdevanje običnim putem, tim pre što će smanjena prohodnost puteva usled snega ograničiti saobraćaj na određene puteve koji će stoga poprimiti obeležja nužnog prolaza.

Nadzor koji se sada vrši na 812 km železničke pruge na teritoriji Armije angažuje već 11.500 ljudi; nadzor na običnim putevima ograničen je na pokretne patrole različite jačine, već prema sredini.

Izložena situacija nalaže:

— da se pojačaju utvrđeni položaji i pokretne patrole duž pruge;
— da se odredi odgovarajuća pratnja svim putničkim i teretnim vozovima;
— isto tako da se dodeli pratnja i konvojima koji idu običnim putem.

Hladnoća i nevreme nalažu sa svoje strane naglašenije smenjivanje među jedinicama određenim za službu nadzora i pratnje, kako bi se češćim odmaranjem smanjile nevolje koje donosi ovo godišnje doba.

Potčinjene velike jedinice, svakodnevno angažovane u operacijama čišćenja, već učestvuju svim raspoloživim snagama u navedenim službama nadzora, odlažući čak i redovne smene vanrednih odsustava i odobrenja za odsustva radi setve.

Dodeljivanje garnizonskih trupa koje će ih smeniti u pomenutim teškim službama ima karakter apsolutne hitnosti.

Ekselencija Načelnik Generalštaba nedavno je najavio da će mi dodeliti 7—8 garnizonskih četa i 8 grupa konjičkih eskadrona. Molim Vas naredite da se ove jedinice za pojačanje upute Armiji čim budu spremne.[3]

Ovom prilikom molim da se uredi i to da one stignu na lice mesta snabdevene svim oružjem (puškomitraljezima i mitraljezima) koje predstavlja dotaciju jedinice, kao i individu-

---

[3] Dopisom br. 18550 od 17. novembra 1941. Generalštab je obavestio Komandu 2. armije da je u toku formiranje 6 grupa eskadrona konjice (bez konja) i 8 posadnih četa, namenjenih toj armiji, i tražio da se saopšti odredište tih jedinica. Aktom br. 12668 od 22. novembra Komanda 2. armije izvestila je da navedene jedinice dodeljuje 5. i 6. armijskom korpusu i da ih treba uputiti u sledeća mesta: u Fužine (Delnice), Ogulin, Gospić i Split po jednu grupu eskadrona konjice, u Knin dve grupe eskadrona konjice, u Karlovac, Ogulin, Bileću (Bihać), Split, Šibenik, Dubrovnik po

alnom zimskom odećom, jer je i jedno i drugo zaista neophodno za obezbeđenje efikasnosti službe koju će ti odredi morati da vrše.

General
Komandant Armije
(V. Ambrozio)

BR. 175

MUSOLINIJEVA DEPEŠA OD 11. NOVEMBRA 1941. GUVERNERU DALMACIJE DA LICA UHAPŠENA POVODOM NAPADA NA ODRED DIVIZIJE „KAČATORI DELE ALPI" TREBA SMATRATI TAOCIMA[1]

Dešifrovano od AP.	Telegram u dolasku iz Rima Br. 1827	Šef Odeljenja Šifre Pricia

Pošiljalac:

Ministarstvo unutrašnjih poslova 11. 11. 41. Sati 13.30
Zadar 11. 11. 41. Sati 19

Guverneru Bastianiniju

Oznaka: J.B. Predmet:
Na uvid: G. Kab. Taoci.

83670. Sve uhapšene prilikom napada na odred „Kačatori dele Alpi" treba smatrati taocima, dok krivce treba odmah izvesti pred Izvanredni sud.

Musolini

---

jednu posadnu četu i u Gospić dve posadne čete. Međutim, time ovo pitanje nije rešeno: 19. novembra, 5, 15. i 24. decembra zahtevi Komande 2. armije za pojačanjima biće povećani (vidi dok. br. 188; Arhiv VII, reg. br. 2/1, 4/1, 6/1, 9/1, 2/5 i 14/6, k. 257).

[1] Original prijemne depeše (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 42/6, k. 541.

[2] Reč je o napadu izvršenom u Splitu 9. novembra 1941 (vidi dok. br. 205, red. br. 62). Tom prilikom, u okolini mesta gde je napad izvršen, uhapšena su 143 osumnjičena lica (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 133).

BR. 176

IZVEŠTAJ PREFEKTA KOTORA OD 13. NOVEMBRA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O POLITIČKOJ SITUACIJI U TREĆOJ DEKADI OKTOBRA 1941. NA PODRUČJU KOTORA[1]

Gab. 2901/3

13. nov. 941/XX

Desetodnevni izveštaj o političkoj situaciji — III dekada oktobra 1941/XX.

Ekselencija
Vitez Velikog krsta Đuzepe Bastianini
Guverner Dalmacije

Zadar

Po naredbi Vaše Ekselencije aktom br. 6376 od 7. oktobra o.g. podnosim sledeći izveštaj:

Politička situacija

Dvadeseta godišnjica pohoda na Rim, koja je bila prva javna manifestacija režima u ovoj novoj provinciji, izazvala je vrlo dubok utisak kako impozantnom paradom oružanih i fašističkih snaga tako i brojnim učešćem stanovništva koje je dobrovoljno prisustvovalo proslavi. Na njoj su se pojavili, po prvi put u javnosti, odlično postrojeni i u velikom broju, članovi fašističke omladinske organizacije i, sem toga, posebán značaj je poprimilo učešće Ekselencije biskupa, koji je posvetio zastavu Federacije fašista.

Ova otvoreno pokazana, gotovo potpuna jednodušnost, a u vezi sa činjenicom da ni u daljoj ni u bližoj prošlosti nije bilo ni najmanjeg incidenta, dozvoljavala bi da se gaje najbolje nade za budućnost, kad stečena iskustva i ćudi ovog stanovništva, kao i neizvesno stanje i zbivanje u Crnoj Gori, ne bi nas upućivali na posmatranje sadašnjeg zatišja kao prividnog i stoga sa mnogo opreznosti i uzdržljivosti.

Značajna je činjenica da se komunistička organizacija za pružanje pomoći ustanicima, koja je satrvena odlučnom akcijom policije a koja se završila predajom odgovornih lica Vanrednom sudu Dalmacije i osuđivanjem njih sedmoro na kaznu

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 6/5—1, k. 551.

smrti, sastojala u celini iz katolika;[2] međutim slična, kasnije otkrivena organizacija u predelu Herceg-Novog sastojala se iz lica pravoslavne vere.

Iz ovog se prema tome izvlači zaključak da se ne radi o usamljenoj delatnosti pojedinaca, već o organizaciji, koja pronalazi sledbenike u raznim političkim strujama bez obzira na narodnosnu pripadnost i veru, sa zajedničkim ciljem da se pomažu ustanici i da se, prema tome, svim sredstvima bore protiv naše okupacije. Istina, radi se o jednom više-manje ograničenom krugu lica, ali postojanje ovih nemirnih lica čini svakako potrebnim da se ozbiljno razmotri opšta situacija i da se održava u punoj delotvornosti preventivna i represivna delatnost policijskih organa, naročito u sadašnjem momentu, kada je, zbog operativnih nužnosti, dobar deo vojnih snaga, koje su zaposedale teritoriju Boke, premešten u druga mesta.

Sa druge strane, dejstvovanje crnogorskih ustanika (za koje je dat očevidan dokaz napadom koji je izvršen 18. oktobra o.g. na drumu Cetinje—Podgorica na jednu kolonu naših kamiona, pri čemu smo izgubili 14 vojnika),[3] možda ohrabrenih sadašnjom politikom tamošnjeg Guvernatorata kao i uspesima postignutim zbog smanjenja broja nemačkih okupacionih trupa od četnika u Srbiji,[4] mora da ima posebnu privlačnu snagu za nemirne elemente u provinciji, koji, ako bi vlasti pokazivale znake slabosti, verovatno ne bi se ustručavali da pređu na akciju protiv nas.

Ekonomsko stanje

Poboljšava se, zbog uspostavljanja mesne trgovine i uvoza robe iz starih provincija Kraljevine.

Predviđa se i dalje osetno poboljšanje zbog oslobađanja od plaćanja carine za mnogobrojne artikle pa i za robu široke potrošnje, koje je nedavno određeno.

---

[2] Opširnije o tom hapšenju vidi dok. br. 161.

[3] Reč je o napadu na italijansku kolonu kamiona na putu Podgorica — Kolašin kod Jelinog Duba. Prema saopštenju br. 1 i 2 Glavnog štaba NOP odreda za Crnu Goru i Boku od oktobra 1941, ovu akciju su izvršile, po naredbi Glavnog štaba NOP odreda za Crnu Goru i Boku, jedinice Zetskog NOP odreda. Tom prilikom je uništena neprijateljska kolona od 44 kamiona i jednog motocikla. U ovoj akciji okupator je imao oko 150 ubijenih i ranjenih, a zarobljeno je 60 vojnika i 4 oficira, od kojih je 44 odmah pušteno na slobodu a 20 (oficiri, podoficiri, karabinijeri i šoferi) razmenjeno za uhapšene i internirane aktiviste NOP-a (vidi tom III, knj. 1, dok. br. 28 i 36).

[4] U svim italijanskim dokumentima iz ovog perioda često se pojedine akcije i uspesi partizana u borbi protiv okupatora pripisuju četnicima. Takav slučaj je i u ovom dokumentu.

U toku su otpuštanja radnika u arsenalu Tivat, zbog smanjenja proizvodnje.

Uprkos preduzimanju mera budnosti i sprečavanja, nastavlja se, doduše u smanjenom obimu, sistem robne razmene, naročito za voće i povrće od strane vojnika.

Sveštenstvo

Sveštenstvo, kako katoličko tako i pravoslavno, pokazuje dobru volju za saradnjom. Ipak postoje sumnje u iskrenost zauzimanja takvog stava, što stoga treba proveravati.

Dva pravoslavna sveštenika su uhapšena, jedan što je upleten u organizaciju u korist ustanika, koja je otkrivena u predelu Herceg-Novi, a drugi jer se za njega misli da je politički opasan; ova hapšenja izazvala su dubok utisak na stanovništvo onog mesta.[5]

Škole

Odgađanje ponovnog otvaranja škola, kojem je razlog određivanje pravca školovanja, naročito što se tiče nastavnog jezika, italijanski ili hrvatski, dalo je povoda zlonamernim prepričavanjima, prema kojima će Italija nailaziti na poteškoće prilikom upisivanja, i da će se školska omladina opirati nastavljanju školovanja kako ne bi pohađala fašističke škole.

Razno

Stanovništvo je sa velikim zadovoljstvom primilo vest da će uskoro otpočeti radovi na gradskom vodovodu.

Prefekt

[5] U vezi s tim hapšenjima, zamenik komandanta Grupe karabinijera u Kotoru izveštava 5. novembra 1941. prefekta Kotora da su ona uznemirila pravoslavnog vladiku Lipovca iz Cetinja „koji je požurio da se spusti u Kotor kako bi se obavestio o situaciji. Popovima ovoga grada, koje je okupio u cilju podnošenja izveštaja, savetovao je da se iskreno odnose i da pomažu italijanske vlasti..." (vidi Arhiv VII, reg. br. 5/5—1, k. 551).

BR. 177

ODLUKA GUVERNERA DALMACIJE OD 13. NOVEMBRA 1941. O SASTAVU SPECIJALNOG SUDA ZA DALMACIJU[1]

Odluka 13 studenoga 1941—XX.

Sastav Specijalnog suda za Dalmaciju

GUVERNER DALMACIJE

Vidjevši čl. 11 Obznane DUCE-a Fašizma, Prvog Maršala Carstva, Komandanta trupa koje operišu na svim frontovima, od 24 listopada 1941—XIX, objelodanjene u „Gazzetta Ufficiale" Kraljevine od 28 listopada 1941—XX[2]

ODLUČUJE:

Čl. 1

Pozivlju se da uđu u Specijalni sud ustanovljen Obznanom od 24 listopada 1941 kod Dalmatinske Vlade slijedeći oficiri sa funkcijama za svakoga od njih naznačenim:

Rezervni divizijski general Maggiora[3] Vergano Ernesto
Pretsjednik
Brigadni general M.V.S.N.-e[4] De Castiglioni Massimo,[5]
sudac
Pukovnik M.V.S.N.-e De Vecchis Ennio,[6] sudac
Potpukovnik M.V.S.N.-e Bellosi Luigi,[7] sudac
Potpukovnik M.V.S.N.-e Duranti Azelio, sudac
Major De Vecchi Pietro,[8] sudac.

Čl. 2

Javno tužioštvo pri Specijalnom sudu navedenom u prethodnom članu konstituiše se ovako:

---

[1] Dokumenat (na italijanskom i srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Službenom listu Guvernatorata Dalmacije, god. I, br. 9, od 15. novembra 1941, na str. 22. Jedan primerak tog lista nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/9—11, k. 542.

[2] Vidi dok. br. 167.

[3] Mađora

[4] M. V. S. N. — Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale (Dobrovoljačka milicija za nacionalnu sigurnost)

[5] De Kastiljoni Masimo

[6] De Vekis Enio

[7] Belozi Luiđi

[8] De Veki Pjetro

Sudski Generalmajor Meranghini[9] Umberto, Vojni Prokurator Kralja Cara
PukovnikVitale Vittorio, Vojni Viceprokurator Kralja Cara
Potpukovnik Mastroianni Vittorio,[10] Zamjenik Vojnog Prokuratora Kralja Cara.
Kapetan Piaggio Giovanni,[11] Zamjenik Vojnog Prokuratora Krilja Cara.

Čl. 3

Imenuje se Major Villacci[12] Edoardo za istražnog suca Specijalnog suda navedenog u čl. 1.

Čl. 4

Imenuje se Major Russo Tommaso[13] za šefa kancelarije Specijalnog suda navedenog u čl. 1.

Čl. 5

Specijalni sud naveden u čl. 1, ima sjedište u Zara.[14]
Kad potreba službe ili razlozi oportuniteta to zahtjevaju, Pretsjednik može, na traženje Javnog tužioca, dekretom narediti da se rasprava održi i u mjestu izvan sjedišta Suda.
Dekret nije podvrgnut pobijanju pravnim lijekom.

Iz Rezidencije Guvernera

Zara,[15] 13 studenoga 1941—XX.

---

[9] Merangini
[10] Mastrojani Vitorio
[11] Pjađo Đovani
[12] Vilači
[13] Ruso Tomazo
[14] i [15] Zadar

BR. 178

ZAPISNIK O POLITIČKIM PREGOVORIMA PREDSTAVNIKA VLADA FAŠISTIČKE ITALIJE I NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE ODRŽANIM 15. I 16. NOVEMBRA 1941. RADI OTKLANJANJA NESUGLASICA PRI NORMALIZOVANJU PRILIKA U NDH[1]

Prvi sastanak.

Nakon kratkog uvoda Državnog ministra grofa Volpi-a[2] o cilju sastanka da raspravi razna politička i gospodarska pitanja, a u prisustvu hrvatskog Ministra vanjskih poslova dr. Lorkovića, Ministra unutarnjih poslova dr. Artuković-a, državnog rizničara dr. Košak-a, državnog tajnika za javne radove ing. Bulić-a, zamjenika ministra vanjskih poslova dr. Vrančić-a, glavara stožera Armeje generala De Blasio-a, zamjenika bolesnog zapovjednika Armeje koji se nalazi u Turinu gen. Oxilia, poslanika Casertana, prefekta Teste i dr.

Ministar Grof Pietromarchi iznosi, da prije nije imao dovoljno elemenata o situaciji, kad je bio u Zagrebu, ali sada zna točno o čemu se radi. Želi sada prijateljski razgovarati. Armeja je imala zadaću, da pacificira. Na obalni pojas utiče i obći rat. Tu je blizu Jadran i more uobće, gdje se ratuje, pa nisu isključena iznenađenja, a već zato je potrebna pacifikacija.

Mi smatramo, do sada postignute uspjehe kao povoljne, ali tim stvar nije likividirana. Tu se radi o jednom procesu liečenja, koje dobro napreduje, ali koje se nalazi još u stanju rekonvalsence. Kriza može lako opet nastupiti, nepovoljno za nas sve. Treba je dakle spriečiti i dalje liečiti. Treba sve učiniti zajednički da se vidi puna suradnja.

Za nas je preduvjet u tom radu i puno povjerenje i suradnja između savezničkih zemalja i tim i akcija s obiju strana. Vama su poznate naše najbolje namjere. Vi sada morate gledati, da nam olakšate provedbu i morate imati pred očima, da i mi kod toga imamo svoje žrtve, u novcu i što je važnije i u krvi i da je to sve za Hrvatsku.

Možda je najbolje da se preko svega što je bilo pređe spužvom u svakom pogledu.

Tu su potrebne *široke amnestije*, da bi se ljudi mogli mirno vratiti svojim kućama. To je politički akt, koji je vrlo važan

---

[1] Dokumenat (pisan na mašini, na srpskohrvatskom jeziku) u Arhivu VII (ustaško-domobranski fond), reg. br. 37/1—62, k. 195, reg. br. 5/5—14, k. 239. Redakcija ne raspolaže tekstom na italijanskom jeziku.

i koji će imati veliki utjecaj, po našem mišljenju. Vrieme za te akte amnestije morali bi sami izabrati.

U III. zoni (proširenoj) mi nismo uzeli građansku vlast, ali i tu smo došli sa svrhom pacificiranja kao vaš saveznik. Razumije se vojničke vlasti primienjuju ratne zakone kada treba, a svakako traže dobre namjere kod Hrvata. Ali tu postoji inače i vojnička suradnja i sve se razvija srazmjerno dobro. Bilo bi međutim potrebno i oportuno, da pučanstvo zna za našu vojničku vlast, koju vršimo savezno sa radom naših četa. Mi smo se pitali na koji način bi se moglo to objasniti pučanstvu, da bi ono respektiralo stanje.

U II. zoni, obalnom pojasu, imali smo „Bando".[3] Mi smo tražili od Vas da Vi izdate Bando za III. zonu, da prikažete pučanstvu potrebu da respektira prilike i da će svaka povreda biti podložna vojničkim zakonima, to u općoj formi, u obliku „avvertimenta" (najavljivanja), iz kojeg bi se vidila podpuna saradnja saveznika.

Mi smo kod toga sada osigurali neke osnovne elemente sigurnosti pučanstva, isto što je u istočnoj Bosni učinjeno Poglavnikovim mjerama.

Nema pacifikacije bez osiguranja života i dobara. Pučanstvo se sada pita, što će biti, ako Talijani odlaze. Vaš je probitak, da pučanstvo ima u tom pogledu garancije. Poglavnik garantirao je i povratak dobara. Ako pučanstvo ima veze sa dobrima, sa zemljom, to je tek prva garancija, inače će opet ići u šumu ili tamo ostati. Niko ne želi biti rebel samo da bude rebel. Ako ima kuću i zemlju, obitelj itd. razmisliti će prije nego što se pobuni. Logično je, upravo normalno, da će ostati miran.

U nekim slučajevima nije dosta vratiti ljude i dobra, treba pomoći, treba i novo sagraditi. Potrebna su djela uređenja, radovi uređenja. Mi se stavljamo u vaš položaj i analiziramo sve sa gledišta, kao da je to vaše i mi nalazimo i sa tog gledišta, da bi trebalo tako postupiti.

Važna su pitanja kod toga:

Da se vrate *činovnici* u službu, naročito manji, da se uredi pitanje mirovina. To je sigurno osietljivo pitanje za vas, ali mi Vam to moramo kazati. Nije baš potrebno da činovnike takove vrsti upotrebite u centralnoj upravi, već u ostaloj organizaciji, u općinama i t.d. Tu imade mogućnosti nadzora, koji vas pomaže.

---

[2] Đuzepe Volpi Konte di Muzurato

[3] Reč je o proglasu Komande 2. armije od 7. septembra 1941 (vidi dok. br. 139).

Činovnici moraju doprinieti da sve funkcionira. To su sve upravo preduvjeti za jedno normalno stanje.

To *vriedi i za škole:*

Onaj koji djecu šalje u školu, misli na budućnost. Treba dakle da škole što prije funkcioniraju i za grčko-iztočnjake.

Zadjne važno pitanje je *promiena dinara.* Mnogi nisu još do sada mogli promieniti dinare u Kune. Ali probitci Hrvatske zahtjevaju, da se to uredi. Što manje dinara ima, tim gore za one koji su protiv vas. Ko ima Kune, taj je za vas sigurniji, jer ko drži dinare taj se nada zlu za vas i da će mu dinari vrieditи. Oportunitet traži, da vaša uprava što prije preuzme vlast. Morate izabrati činovnike, koji će uživati obće povjerenje. To ne smiju biti oni, koji su kompromitirani raznim događajima od prije, a moraju biti takovi koji se mogu prilagoditi. Treba svakom selu dati glavara. Treba početi od najmanjeg sa normalizacijom.

U još tako akutnoj situaciji, još možda ne mogu stići u sva područja vaši činovnici. Neka dakle mjestimice mjesne funkcije preuzme jedan naš častnik. To može sve biti u duhu najljepše suradnje. Mi smo si i tako stvar zamislili u obliku suradnje. Mi se pitamo, da li ne bi bilo dobro, da se na svakom mjestu dođe do uske suradnje između samih mjestnih vlasti, sve u duhu uskog prijateljstva.

Osim spomenutih ima još i raznih malih pitanja, možda isto važnih za zajednički obći uspjeh. Mogu navesti kao primjer: osoblje drvarske željeznice.

Nastojao sam, da se stavim u vaš položaj i da proučim što bih radio na vašem mjestu i savjetovao sam, da radite tako i to činim sada, kad su mi prilike bolje poznate. Sve sam to htio iznieti u duhu moga prijateljstva, koje Vam je poznato.

Ministar vanjskih poslova Dr. Lorković: izrazuje svoju zahvalnost na iznietom, i bit će slobodan da odgovori točku za točkom.

Mi smo zahvalni i II. Armati za napore, koje je učinila za 3 mjeseca i znademo njen cilj: pacifikaciju, da ovaj nije lako postići i da ima raznih poteškoća, koje se od danas na sutra nisu mogle ukloniti.

Mi smo kod samog početka u kolovozu, mislili, da se taj cilj pacifikacije, može postići u suradnji vaših vojničkih vlasti sa našim građanskim vlastima na malo drugi način. Stvari su išle svojim tokom i rieči, da se spužvom pređe preko toga, i da se stavimo na sadašnje činjenično stanje, prihvaća u tom pogledu sa zadovoljstvom.

Osvrnut će se na pojedine točke. Može kazati, da se one već provađaju u glavnim pravcima na teritoriji gdje imamo našu punu vlast.

Što se tiče amnestije, Poglavnik je takovu opetovano potvrdio, u koliko se radi o političkim činovima a ne zločinima kao umorstva, palež i sl.

Da to nije učinjeno i u II. zoni, ima svoj razlog; to je zato što nemamo punu vlast niti dajemo ton politici, pa nismo mogli za to dati ni odredbe u tom području. Mi smo svakog dana spremni u načelu, da to učinimo, jer nemamo želju istriebiti pučanstvo, već da ga pacificiramo. Mi smo pučanstvu grčko-istočne vjere, koje je bilo zavedeno komunističkom promičbom u zoni gdje vršimo punu vlast, osigurali punu slobodu života. Spominjem, da pravoslavce u Srijemu i u Slavoniji, gdje ih ima veliki broj, nismo dirali, jer se oni nisu ni pobunili. Isto je tako i u zapadnoj Bosni situacija mnogo bolja nego što je bila prije 3—4 mjeseca.

Istina, prije 3 mjeseca, kada je hrvatska državna vlast još bila manje sređena, događali su se pojedinačni ispadi, ali je danas državna vlast tako uređena, da se to više ne opetuje i da više nema ekscesa. Danas imamo oružnika, uređenu ustašku vojnicu i domobranstvo, što je danas sve dobro pod kontrolom. Naša organizacija u današnjem stanju ne može dati nikakav povod za pobunu.

Mi smo danas spremni i u II. zoni (Obalni pojas) pučanstvu dati sve garancije, ukoliko je to pučanstvo zbilja spremno da se vrati. Mi smo danas u stanju da tu garanciju ne damo samo u Zagrebu, već da ga na licu mjesta provedemo.

To znači praktično: od strane hrvatskih vlasti i hrvatskog pučanstva ne prieti više nikakova opasnost pravoslavnim žiteljima. Stoga držimo, da više ne postoji ma koji razlog, da se ograniči vlast naše uprave.

Mi smo općenito spremni da stanovništvu, koje je bilo pobjeglo u šumu, zavedeno komunističkom propagandom, vratimo i njihove kuće i njihove posjede, onima koji se vraćaju i koji priznaju našu vlast.

Mi ne možemo preuzeti odgovornost, da vratimo kuće i da garantiramo život osobama, za koje znademo da su vođe komunističkog ustanka, a sada se prikrivaju i za koje znademo, da samo žele prezimiti u kućama, da opet u proljeće dignu ustanak. Tu se radi o vrlo malom broju osoba, a ne o kakvim masovnim persekusijama.

Pitanje činovnika grčko-izstočnih je, kao što je Nj. Ekselencija rekla zaista delikatno, jer je pitanje državnih činovnika i činovnika javnih ustanova u prvom redu pitanje povjerenja.

Međutim možemo već danas reći, da mi imamo u Hrvatskoj prilično broj grčko-iztočnih činovnika, željezničara, lugara, javnih radnika, koji su povraćeni na njihova mjesta. Prema tome nemamo nikakvog razloga, da tu istu mjeru ne provedemo i u II. zoni, ali u takvoj formi, da to ne izgleda kao neka kapitulacija hrvatske državne vlasti prema pobunjenicima.

Što se tiče škola, mi smo sviesni, da te škole imaju biti razsadišta hrvatske državne promičbe i hrvatske državne sviesti. Mi ćemo te škole otvoriti i sigurno će kroz kratko vrieme u grčko-iztočnim mjestima biti više škola nego u katoličkim, jer je to baš ono pučanstvo koje treba putem škole pridobiti za Hrvatsku. Ako to danas još nije provedeno, naročito u II. zoni, to je zato što u II. zoni postoje, pokraj talijanskih vojničkih vlasti, još oružane srpske bande. Danas hrvatske učitelje ne možemo poslati u izvjesna područja, jer bi ih ubili.

Što se tiče dinara, mislim da se tu načelno slažemo pa bih molio Državnog rizničara dr. Košaka, da on na to pitanje odgovori.

Dr. Košak: Dinarske novčanice nisu bile zamjenjene, jer grčko-iztočnjaci nisu htjeli da uzmu kune, budući da će za njih ostati uviek dinarska valuta. Hrvatska državna banka je sporazumna i u tim slučajevima zamjeniti dinare za kune, pridržavajući si pravo, da ne zamjeni novac kriumčaren iz Srbije i Crne Gore, kojega pobunjenici imaju u velikim količinama.

Dr. Lorković: Što se tiče glavara pojedinih sela: i tu ne postoje nikakovi načelni razlozi, da se [ne] postave oni Srbi u koje hrvatska vlast ima povjerenje.

U konkretnom slučaju Drvara nismo preuzeli vlast iz naročitih razloga. Nemoguće nam je da pošaljemo u Drvar samo jednog načelnika i 2—3 činovnika, jer bi to služilo za ruglo pučanstva i vjerojatno bi ga tako osamljenog i ubili. Mi ćemo u Drvar i u slična mjesta poslati predstavnike naše vlasti zajedno sa našom oružanom snagom, koja će im dati zaštitu.

Što se tiče zadnje točke, koju je Nj. Ekselencija spomenula, *to jest odnosa između talijanskih vojnih vlasti* i hrvatskih građanskih vlasti putem veze dr. Karčića, to je problem, koji sada ulazi u središte čitavog pitanja. Mi možemo sve ono što je prije navedeno preuzeti na sebe i možemo to početi provađati, ali sve samo u slučaju da hrvatske vlasti dobiju pun autoritet, jer je to garancija za uspjeh. Svako drugo riešenje shvatilo bi grčko-iztočno pučanstvo kao našu kapitulaciju te bi bilo tim poduprto u svome odporu.

Moram upozoriti gospodu na sliedeće okolnosti, koje se opažaju na terenu u zadnje vrieme:

Pobunjenici, koji nastavljaju s terorističkom akcijom u zadnje vrieme govore, da su Italija i Hrvatska nemoćne, da ih savladaju. Mi imamo vrlo zanimljivih letaka u tom smislu, a jučer smo imali razgovor sa Velikim Županom Senjskim, koji mi je rekao, da dobiva peticije deputacija iz naroda, koje kažu: ili nas zaštitite ili idemo pod zaštitu komunista. A kad bi sada u tom psihološkom stanju hrvatska vlast provela te razne mjere bez pravog autoriteta išao bi glas od Ogulina do Mostara, da je hrvatska vlast pred pobunjenicima kapitulirala.

Ovo što sam rekao ne znači, da mi ne želimo suradnju sa talijanskom vojskom. Mi smo talijanskim vojnim vlastima zahvalili za ono što su učinile, ali po našem najdubljem uvjerenju, akcija smirivanja i akcija uništenja stvarnih terorističkih organizacija ići će samo, ako se hrvatska vlast uzpostavi u punoj mjeri i ako suradnja talijanskih vojnih vlasti dolazi do izražaja u zajedničkim akcijama. Ja sam jutros bio kod našeg Vojskovođe, on mi je rekao: da izručim njegove najljepše pozdrave i da kažem sliedeće: tehnička suradnja između njemačkih i hrvatskih četa u pobijanju komunista funkcionira na vrlo dobar način. On je mišljenja, da bi isti način, koji se tu upotrebljava, trebalo primijeniti i između talijanskih i hrvatskih vojnih vlasti. Naše vlasti poznaju dobro lokalne prilike. Ako se njihov autoritet podpuno uzpostavi, one će moći pomoći talijanskoj vojsci, više nego danas. Treba imati u vidu i sliedeće činjenice: Srbi i komunisti su zlorabili sadašnju situaciju, oni su sijali nepovjerenje između Hrvata i Talijana te između naroda i vojske. Onim časom kada hrvatske građanske vlasti budu uzpostavljene u punom obsegu, svi će viditi, da se više ne mogu služiti intrigama. To se je svugdje pokazalo kao izpravno, gdje je ta suradnja podpuno funkcionirala, a pobunjenici su se pokorili. Navest ću ovdje slučaj Drežnice kod Ogulina, gdje je talijanska vojska pohvatala veći broj komunista i to u suradnji sa hrvatskim vlastima, a za tim se je čitava zona umirila i izjavila lojalnost.

Mi smo sigurni, kada bi se uzpostavila puna hrvatska vlast, da bi imali podpuni uspjeh i da bi do Božića čitav ustanak bio ugušen. Danas je snieg koji će trajati 4 mjeseca. Mi moramo to vrieme izkoristiti za pacifikaciju. Sada, ako se uzpostavi puna hrvatska vlast, ne će nitko više pobjeći u šumu.

Danas kada postoji veliki broj talijanskih četa na našem području, i ako se uz to dodaju podpune hrvatske vlasti i jedan broj hrvatskih snaga za suzbijanje pobunjenika, imat će to podpun uspjeh.

Ako se naše vlasti uzpostave onda je podpuno normalno, da one surađuju sa talijanskim vojnim vlastima. Kada je izvr-

šena reokupacija rečeno je, da je to jedna iznimna i prolazna mjera.

Grof Volpi podjeljuje rieč generalu De Blasio i moli njegovo izvješće kao predstavnika talijanske vojske.

U pogledu operacija talijanske vojske iznaša da treba razlikovati dvije zone:

Drugu zonu gdje Talijani vrše vlast javne sigurnosti i

Treću zonu gdje te vlasti nemaju.

U drugoj zoni vratili su se skoro svi grčko-iztočnjaci svojim kućama i njihova je želja da mogu živiti mirnim životom.

Ali oni su se našli pred poteškoćama, jer su im kuće oštećene a nešto i uništeno. Zato bi trebalo popraviti im kuće i pomoći, da se mogu u njima smjestiti.

Ima raznih mjera koje su poduzete od Velikih Župana i te su različite, već prema županijama. U zoni sjeverno od Knina, dobra su vraćena bez poteškoća. U samom Kninu i Mostaru poteškoća se sastoji u tome što se hrvatske vlasti pozivaju na hrvatske zakone, na pr. na zakon o gubitku imetka, na zakon o promjeni dinara. Naročito se različito primjenjuje zakon o zaplieni imetka: jednima su imetci vraćeni, a drugima nisu. Trebalo bi to jedinstveno riešiti u svim detaljima. Trebalo bi na primjer odrediti, da se imetak može vratiti ženama i djeci nestalih, za koje se pravno za sada ne može dokazati smrt. Istina je, da se veći činovnici moraju uzimati po izvjesnom kriteriju, ali mali bi se činovnici mogli uzimati bez većih poteškoća. Naročito je to važno u Kninu. Tako je učinjena pogreška kad se u sporazumu o željeznici u II. zoni predvidilo, da se Srbi ne mogu uzimati kao željezničari u tom području. Takova je odredba po njegovom mišljenju bila pogrešna, jer otežava pacifikaciju. Ako bi se moglo sve zaista izvršiti što je Ministar Lorković iznio: amnestija, povratak imetka, vraćanje u službu i t.d., onda će se pacifikacija moći provesti. Mi smo operirali kao i njemačke čete u suradnji sa hrvatskim četama kao na pr. u Drvaru, Glamoču, Gacku i Bileći, gdje se god htjelo postojala je ta suradnja. Zapravo u II. zoni i nema mnogo hrvatskih četa, osim malo u Kninu, Mostaru i Sinju, ali to nije krivnja II. Armate. Broj oružnika isto tako nije dovoljan. Oružnici su naročito potrebni u malim mjestima, jer mi, redovne čete ne možemo tako dieliti, već obzirom na operativne potrebe da zaposjednu sva mala mjesta. Tu treba uočiti i naše zadaće za obranu područja na primjer na obali. To je zaista potrebno da čete, određene za obranu obale prije upućivanja u unutrašnjost imaju dozvolu. Zato bi u manjim mjestima oružničtvo moralo preuzeti držanje reda.

Osobna je suradnja potrebna. Ja sam na primjer osobno došao u Zagreb i svršio sam mnoge stvari, koje se inače nisu mogle riešiti.

Imade mnogo netočnih optužaba protiv II. Armate. Tako na primjer javljeno je, da su talijanski vojnici u Bileći oduzeli marvu i blago i okrali džamiju. Ustanovilo se je zajedničkom iztragom, da je to bilo lažno. I u Bugojnu se javilo, da nismo dozvolili, da se uhapse neke žene, koje su vrijeđale Poglavnika. Ali mi znamo, da je taj isti poglavar, koji nas tuži, dao javnu objavu preko glasnika, da se talijanskim četama ništa ne smije prodavati i da se niko sa Talijanima ne smije družiti. Ima i drugih prigovora protiv tog istog gospodina. Mi smo sada predložili, da se dva ugledna častnika pošalju u Bugojno da objektivno iztraže slučaj, a već je Vojskovođa za to odredio jednog uglednog hrvatskog stožernog častnika.

Grof Volpi iznaša, da se iz izlaganja De Blasio vidi, da se u glavnom radi dobro.

Prekida sjednicu na dva sata.

Drugi sastanak 15. studenog 1941. u 22 1/2 sati.

Ovaj se sastanak održao uz sudjelovanje najvažnijih ličnosti, ministara, gen. De Blasio i prefekta Teste. Svrha ovog sastanka bila je, da se u nevezanom razgovoru dalje dogovara i o političkim pitanjima savezno sa odnosima u području II. Armate.

Grof Volpi obrazložio je svoje gledište, pozivajući se na svoje veliko iskustvo kao guverner Libie, gdje je proveo pacifikaciju velikih područja. On ističe ogromnu važnost oružničtva kod tog rada, koje je i upravni organ i brahijalna sila. Podcrtava važnost bezuvjetne pravednosti, koja je potrebna kod svake pacifikacije bez obzira na to kako se to inače radi.

Ne treba zaboraviti, da država kod nas postoji tek 7 mjeseci, da je to ipak malo za jednu državu, da ima još mnogo mladih ljudi i naročito ljudi sa malo izkustva u tom poslu. Boravak talijanskih četa u tom području je u probitku same Hrvatske. Sa hrvatske strane traže se mnoge promjene, koje stvarnom stanju u II. zoni ne odgovaraju, kako se na primjer traži, da ustaše ulaze u tu zonu. To bi moglo izazvati veliku reakciju kod pučanstva obzirom na prijašnje događaje. To će se moći tek s vremenom urediti. Stanje bi se u glavnom moglo nazvati još „lebdećim". Treba u prvom redu dobro organizirati oružničtvo i ono treba podrediti Ministarstvu Unutarnjih poslova. To vam na osnovu moga iskustva toplo preporučam. Većina vaših građanskih vlasti je u glavnom zadovoljna radom naše voj-

ske, ali ima ih koji smetaju zajedničkom radu, koji se ne mogu snaći. Ponovno vam preporučujem, obratite najveću pažnju oružničtvu.

Ministar Lorković odgovara, da je stanje nemoguće, da u Ustaškoj Državi, vođenoj po ustaškim načelima, ustaše ne mogu u jednom njenom dielu nositi niti ustašku odoru, niti vršiti ustašku i hrvatsku promičbu u vrieme, kada je najživlja komunistička promičba i kada se nastoji tu promičbu razširiti i među Hrvatima, a da ni to ne možemo spriečavati.

Ministar Perić navodi primjer, da se u općini Ston na 8000 stanovnika, čistih Hrvata ne može nositi odora ustaška, pa ni on sam je ne bi mogao obući, a to vriedi za najhrvatskije krajeve.

Testa je vrlo temperamentno nastojao uvjeriti, da za redarstvene svrhe nema *smisla upotrebljavati Ustašku vojnicu*, osim za čistu borbu. Tvrdi da fašisti nikada miliciju za to nisu upotrebljavali i da bi *on skinuo svoju odoru* fašističke milicije kada bi se to od milicije zahtjevalo. To je stvar oružnika i samo njihova. To u ostalom nije tako jednostavno sa organzacijom milicije. Mi radimo na tome 20 godina pa još nismo završili organizaciju. Nemojte te stvari mješati.

U daljnjoj debati rekao je ministar Lorković, da se radi o upućivanju podpuno organiziranih vojničkih formacija Ustaške vojnice za pojedina mjesta, koja bi služila kao čete i da ne bi ni pučanstvo reagiralo, ako bi se ove uputile u čisto hrvatske krajeve, kojih ima u velikim područjima baš u Obalnom Pojasu. Na upit koji su to krajevi naveo je ministar Perić kotareve Dubrovnik, Metković, Imotski, Mostar, Makarska, Sinj, Senj, Crikvenica i dr. Radi Mostara razvila se je debata, jer je Volpi naveo, da je Mostar mješovit kraj. Dokazuje se obratno, jer Talijani ne znaju, da je grčko-iztočnjački predio na periferiji kotara i da gravitira prema Nevesinju. Volpi i drugi Talijani vraćaju se na način organizacije uprave i preporučuju, da se ova provede odozdol prema gore, opetujući stalno pojam kapilarne organizacije, koja se infiltrira do najmanjih jedinica, a sve što više pomoću oružničtva. Svi prisutni zagovaraju što bolju suradnju i na samom terrainu između nižih organa, a da ne treba stalno ići do vrhova. Vidi se, da su se gledišta u mnogo čemu približila, uzprkos daljih raznih prigovora grofa Volpi-a gledištima hrvatske delegacije. Formuliranje konkretnih zaključaka prepušteno je užem odboru, sastojećem se od gg. Ministra dra. Lorković-a, dr. Perić, Pietromarchi i gen. De Blasio.

Ovaj odbor priprema 16. studenog prije podne nakon kratkog dogovora osnove za zaključak.

Na sjednici održanoj u uzkom odboru 16. studenog o podne sastavljen je zapisnik o tom političkom sporazumu.

Isti pročitan je 16. studenog na široj sjednici u 18 1/2 sati i podpisan.[4]

Osim ovih pregovora i za vrieme istih vođeni su dielom u plenumu i dielom na zasebnim sastancima pregovori o primieni sporazuma za prehranu Dalmacije i II. Armate i o javnim radovima.

O obim ovim pitanjima podpisani su 16. studenog u 19 sati zapisnici o postignutim sporazumima.

Nakon toga sastavljen je i kratak komunikej.

BR. 179

ZAPISNIK O SPORAZUMU PREDSTAVNIKA VLADA FAŠISTIČKE ITALIJE I NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE POTPISANOM 16. NOVEMBRA 1941. U RIJECI, O PROŠIRENJU SARADNJE NA SMIRIVANJU I NORMALIZOVANJU PRILIKA NA PODRUČJIMA NDH GDE SE NALAZE ITALIJANSKE OKUPACIONE TRUPE[1]

ZAPISNIK

1. — Sporazumi postignuti na sastanku u Opatiji[2] pokazali su potpunu istovetnost gledišta hrvatskih i italijanskih delegata u tom smislu da delatnost, koja će se odvijati uz potpunu saglasnost italijanskih vojnih i hrvatskih civilnih vlasti, bude usmerena, u duhu savezničkog sporazuma i saradnje, na ubrzanje i konsolidaciju procesa smirivanja i normalizacije na svim područjima na kojima ta saradnja postoji, a naročito da se hrvatskim civilnim vlastima što pre omogući puna kontrola nad stanovništvom pomenutih područja.

2. — Italijanski delegati primili su na znanje sa velikim zadovoljstvom odredbe o amnestiji koje je izdala hrvatska vlada u čitavoj Hrvatskoj u smislu i u ciljevima nazna-

---

[4] Vidi dok. br. 179.

[1] Original (pisan na mašini, na srpskohrvatskom jeziku) u Arhivu VII (ustaško-domobranski fond), reg. br. 5/5—14, k. 239. Prepis (na italijanskom jeziku) u Arhivu VII (ust.-domobr. fond), reg. br. 37/1, k. 195.

[2] Vidi dok. br. 178.

čenim u prethodnoj tački. Cilj tih odredaba je da se isključi svaka istraga i sudski postupak za dela predviđena u tim odredbama o amnestiji koja su bila izvršena pre donošenja pomenutih odredaba.

3. — Italijanski i hrvatski delegati slažu se u pogledu potrebe da se garancija hrvatske vlade najšire primeni na sve stanovništvo koje se vratilo u svoja prebivališta i koje ispoljava miroljubivost i želju da se ponovo prihvati svog redovnog zanimanja. Delegati su se naročito osvrnuli na garantovanje života, na obavezu vraćanja imovine i deblokiranje unutrašnjih kredita, na eventualne olakšice koje bi omogućile stanovništvu koje se vratilo da nastavi svoja ranija zanimanja i svoj način života.[3]

4. — Hrvatski delegati izrazili su spremnost svoje vlade:

a) da s pravednošću ispita mogućnost ponovnog vraćanja u službu činovnika lokalne uprave i isplatu penzija koje im pripadaju;

b) da otvori škole koje će moći da koristi i pravoslavno stanovništvo;

c) da i pored isteka rokova odobri zamenu dinara kunama ovima koji su se vratili, uz potrebnu garanciju kako bi se izbeglo unošenje dinara iz inostranstva;

d) da uputi na pomenuta područja funkcionere odabrane među onima koji imaju najbolje uslove da ubrzaju gore spomenuti proces smirivanja i normalizacije;

5. — Italijanski i hrvatski delegati uvereni su da je za postizanje pomenutih ciljeva najefikasnije sredstvo da se između hrvatskih civilnih i italijanskih vojnih vlasti učvrsti bliska i srdačna saradnja i zato smatraju da je, pored funkcija Općeg upravnog povjerenika pri komandi 2. armije , korisno da se za sva pitanja, koja mogu da se reše neposredno, održava stalni kontakt između hrvatskih upravnih vlasti i komandi garnizona. Oni će se naročito sporazumevati o potrebi davanja garancija pod br. 3 i 4 daljim grupama stanovništva koje će se ubuduće vraćati u svoja prebivališta;

6. — Ugovoreno je da se na područje obalskog pojasa (II zona) rasporedi nekoliko bataljona regularne ustaške milicije sa dobrim rukovodećim kadrom i to u mesta naseljena

[3] U duhu te tačke sporazuma, ministar unutarnjih poslova NDH dr Andrija Artuković izdao je 10. decembra 1941. proglas narodu hrvatskog obalskog pojasa u kojem garantuje miran život, imovinu, slobodu svima koji se u roku od 15 dana vrate svojim kućama (vidi Arhiv VII, ust.-domobr. fond, reg. br. 37/1—84, k. 195).

hrvatskim življem, da bi zajedno sa trupama Armije sadejstvovali u akcijama hvatanja i čišćenja komunističkih snaga. O dislokaciji pomenutih jedinica odlučiće komanda 2. armije zavisno od operativnih potreba. Ustaške jedinice biće potčinjene komandi armijskog korpusa na čijem području će biti dislocirane na isti način kao regularne jedinice hrvatske vojske stacionirane na gore navedenim područjima.

7. — Smatra se da snage hrvatske žandarmerije na gore navedenim područjima treba pojačati naročito radi posedanja manjih naselja u čijoj blizini ne postoje garnizoni oružanih snaga.

8. — Na obalskom pojasu (II zona) političke formacije ustaške stranke moći će da vrše sve svoje delatnosti.

9. — Ugovoreno je da će svi funkcioneri kojima je dozvoljeno ili će im se dozvoliti nošenje oružja dobiti takođe i jednu stalnu propusnicu. Što se tiče ostalih propusnica, njih će izdavati organi hrvatske policije sa vizom italijanskih vojnih vlasti.

Sastavljeno u Rijeci 16. novembra 1941/XX.

Pietromarki [Pietromarchi] **Dr. Lorković**
Kazertano [Casertano] **Dr Artuković**

BR. 180

IZVEŠTAJ KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 18. NOVEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O SITUACIJI I OPERACIJAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA U ZONAMA JASENAK—DREŽNICA, GOSPIĆ, BRINJE I HRELJIN[1]

1 1/8 od)

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Br. 9147/Op. prot. pov. **Poverljivo** V.P. 41, 18. novembar 1941—XX

Predmet: Izveštaj o situaciji od 1—15. novembra 1941—XX.

Prilog: 3.—

KOMANDI 2. ARMIJE V.P.

1.) *Vest o uređenju jedinica.*—

a) *Situacija i uređenje:*

Izgradnja i uređenje logora za zimu za jedinice pešadijskih divizija privode se kraju dok su radovi za konjičke pukove, za koje je tek krajem oktobra bilo odlučeno da se ne vraćaju u otadžbinu, u zadocnjenju. Novi radovi su usporeni zbog stalnog nevremena: gradilišta su međutim organizovana.

Tek sada počinju da pristižu kreveti sa više ležajeva, koji su svojevremeno traženi, a na licu mesta brzo se izrađuje deo kreveta koji nije tražen.

b) *Stoka:*

Smeštena je u konjušnice, izuzev one (a nje nije malo) za koju nije bilo predviđeno da će se zadržati u mestu i koja se još delom nalazi pod strehom.

c) *Materijal:*

Oružje, municija i razni materijal su pod krovom, dok su gotovo sva kola i automobili još pod vedrim nebom.

2.) *Aktivnost jedinica.*—

a) *Obuka:*

Operacije čišćenja i nadzora pojačane su u ovom periodu a radovi na čišćenju snega predstavljaju gotovo celokupnu aktivnost jedinica; obuka je prema tome ograničena na kurseve za specijalizaciju koji se održavaju.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 12/2—1, k. 81.

b) *Radovi:*

Radovi koji se sada izvode odnose se uglavnom na zimsko uređenje i naročito su intenzivni u trećoj zoni gde sarađuju i tri inžinjerske formacijske čete granične straže i u obalskoj zoni, za smeštaj konjičkih pukova „Piemonte Reale" i „Nica". Radovi na zimskom uređenju anektirane teritorije (Bakar—Trsat — Kupa itd.) u velikom su zakašnjenju zbog preduzeća „Pasotti" koje izvodi ove radove za račun Komande Teritorijalne odbrane u Trstu (Inženjerski odeljak u Sušaku). Kao opravdanje zbog zadocnjenja u predaji radova, firma iznosi teškoće na koje je naišla kod civilnih vlasti na Rijeci u pogledu izdavanja propusnica radnicima.

c) *Operacije:*

Akcija protiv ustanika pojačana je u ovom periodu; naročito su aktivne divizija „Lombardija" u zonama Jasenak—Drežnica,[2] divizija „Re" na sektorima Gospić i Brinje i Komanda artiljerije u zoni Hreljin.

Prilikom operacija čišćenja izvršenih u ovim zonama, došlo je do sukoba uz gubitke na obema stranama, do sukoba koji su doveli do pozitivnih rezultata, iako ne do odlučujućih. Uhvaćeno je mnogo ljudi sa oružjem u rukama i uhapšena su mnoga lica osumnjičena da su učestvovala u napadima i pomagala ustanicima; postoji nada da će se od njih dobiti korisni podaci za dalje akcije.[3]

---

[2] i [4] U prvoj polovini novembra 1941. došlo je do sledećih sukoba između italijanskih i partizanskih jedinica u pomenutim zonama:

Prvog novembra jedinice divizije „Lombardija" bezuspešno su napale Bribirski partizanski logor. Sutradan je napadnut Drežnički partizanski logor, odakle su se partizani povukli, bez gubitaka, u pravcu Brinja, ali je neprijatelj uspeo da zapleni sve materijalne rezerve logora. Četvrtog novembra između Rudopolja i Javornika partizanski vodovi Brinje, Škare, Klanac i Dabar su napali okupatorski voz. Šestog novembra jedan vod partizanskog logora Tuhobić zarobio je u Hreljinu dva pripadnika talijanskih jedinica i jednog žandarma NDH, a sledećeg dana razoružao patrolu finansijske straže na putu Lepenice — Gor. Jelenje. Sedmog novembra pre podne drežnički partizani, s partizanima Brinja, napali su kamion 13. minobacačkog bat. kod Rapajin-klanca a posle podne ustaški autobus u blizini Žute Lokve. Osmog novembra napadnuta je italijanska patrola kod Gospića a 11. i 12. novembra došlo je kod s. Mekinjara (zona Podlapac — Udbina) do sukoba između 10. čete 2. bat 2. peš. puka div. „Re" i partizanskog Štaba Grupe NOP odreda za Liku. Toga dana italijanske jedinice granične straže, 3. bat. 73. peš. puka i 5. minerskog bat. napale su partizanski logor Tuhobić, severno od Hreljina, i zaplenile rezerve hrane, odeće i drugog materijala (vidi dok. br. 205 u ovoj knjizi; tom V, knj. 2, dok. br. 21, 44, 62, 69, 76 i 129, knj. 32, dok. br. 21).

[3] Prilikom tih akcija okupatorske jedinice su izvršile masovne zločine nad stanovništvom pomenutih zona. Teror je bio naročito žestok na

Uništena su skrovišta i uporišta, zaplenjeno je oružje, hrana i razni materijal koji je delom pripadao ustanicima a delom je bio oduzet od naših ljudi.[4]

3.) *Moral jedinica.*—

a) *Moral ljudstva:*

Dobar. Bio bi bolji kad bi poštanska služba, obuća i zimska odeća bili usklađeni sa zahtevima i opravdanim željama.

b) *Disciplina u jedinicama:*

Odlična. Najveći deo nedostataka nema ozbiljan karakter. Podaci o dezertiranju, tužbama i incidentima uneti su u priložene preglede.

4.) *Razno.*

a) *Zdravstveno stanje ljudstva:*

Zdravstveno stanje trupa je odlično s obzirom na rđave klimatske prilike. Poslednjih petnaest dana procenat prijavljenih za lekarski pregled iznosio je 5% a upućenih u bolnicu 0,6—1%.—

b) *Zdravstveno stanje stoke:*

Dobro.—

c) *Stanje oružja i opreme:*

Jedinice i dalje traže vunenu odeću, šinjele i ćebad, što se opravdava niskom temperaturom i velikim snegom na gotovo celoj teritoriji Arm. korp. Pitanje je ozbiljno i hitno. Naročito je primećena nestašica u cipelama, u koži za njihovu opravku i u masti za održavanje istih.

Sve jedinice su ponovo predložile, s čime se i ja slažem, da svi vojnici dobiju još po jedan par cipela.

c) *Pitanja opšte prirode:*

Potrebno je zameniti radio-stanice R.F. 15, koje u nedavnim operacijama nisu zadovoljile, naročito zbog svoje osetljivosti i teškoća u zameni rezervnih delova.

General Armijskog korpusa
komandant
(Rikardo Baloko)
Baloko

M.P.

---

području Drežnice gde je uhapšeno i podvrgnuto mučenju oko 500 ljudi (od kojih su 22 streljana), popaljeno više kuća i opljačkano stanovništvo (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21, 44, 62, 69 i 76).

BR. 181

OBAVEŠTENJE KOMANDE KARABINIJERA 2. ARMIJE OD 19. NOVEMBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O AKCIJI GRUPE BORACA 1. KORDUNAŠKOG BATALJONA U KARLOVCU[1]

KOMANDA KR. KARABINIJERA 2. ARMIJE

Br. prot. 78/110 Str. pov. V.P. 10, 19. novembra 1941—XIX

Predmet: Ubistvo dvojice karabinijera.—

SVIM POTČINJENIM KOMANDAMA

Kr. karab. div. „Granatieri di Sardenja"
„ „ „ „Izonco"
209. mešoviti vod Kr. karabinijera
375. brzi vod Kr. karabinijera
210. mešoviti vod Kr. karabinijera

U Karlovcu, 17. tekućeg, oko 18 časova, jedna jedinica od oko 50 komunista, u uniformi hrvatske vojske, prodrla je neometano u grad kroz jedan stražarski blok, prevarivši vojnike formacije i 8 bersaljera koji su stražarili na mostu na Korani.[2]

Pošto su ubili bodežima dvojicu ustaša koji su se nalazili u civilnoj bolnici, komunisti su pokušali da izađu iz grada preko istog stražarskog bloka. Pošto je bilo kasno, naši vojnici povikali su „stoj", ali iznenadnom vatrom iz pušaka ubijena su dva karabinijera i jedan bersaljer.[3] Iskoristivši iznenađenje, svi komunisti uspeli su da umaknu u polje.[4]

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 37/4, k. 452.

[2] Grupa od 24 borca 1. kordunaškog partizanskog bataljona, pod rukovodstvom političkog komesara Komande NOP odreda Korduna i Banije, ušla je u Karlovac, prerušena u domobranske uniforme, da iz tamošnje bolnice oslobodi Marijana Čavića Grgu, člana OK KPH za Karlovac. Iako im to nije pošlo za rukom, „pošto drugovi iz Karlovca nisu obavestili da se drug Grga više ne nalazi u bolnici", već u policiji, ovaj smeli upad partizana u Karlovac imao je „ogroman moralni uspeh" (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 18).

[3] U izveštaju 1. oružničke pukovnije NDH od 29. novembra 1941. kaže se da su Italijani, pored trojice ubijenih, imali i tri teško ranjena vojnika (vidi Arhiv VII, reg. br. 43/7—2, k. 143 a).

[4] U izveštaju Komande 5. armijskog korpusa od 18. novembra 1941. Komandi 2. armije o tom događaju piše: „... Grupa se povukla na Kamensko pošto je iz stražarnice odnela karabin, puškomitraljez i sanduk municije. Pošto je dat znak za uzbunu, stiglo je pojačanje. Patrolno iz-

Javljamo za tragični incident, da bi se s njim upoznali svi naši vojnici, od kojih mnogi još nisu svesni da žive u podmukloj zemlji, gde je izdajničko iznenađenje i zaseda glavno oruđe onih koji su van zakona, i koji dobro primenjuju taj način borbe, a ti vojnici nisu još svesni da je apsolutno neophodno ne verovati ničemu i nikome i da je stoga potrebno, kao što sam već imao prilike da u nekoliko navrata savetujem, da budu stalno budni duhom i okom i da im oružje bude spremno za upotrebu.

Ovo što se desilo daće stoga podsticaj oficirima i podoficirima komandirima da usade potčinjenima ubeđenje da samo stalnim i neprekidnim nadzorom svim intelektualnim, moralnim i fizičkim snagama može da se uspešno spreči ili dočeka podmukla, kukavička, iznenadna i izdajnička akcija komunista ili ustanika koji, bez obzira na sredstva i ciljeve, uspevaju gotovo uvek da nekažnjeno izvrše smele prepade krvave po nas.

Ponavljam još jednom — duh budan, ruka spremna i odlučna.

Nikakva zabrinutost ne sme da uspori akciju naših vojnika, koji treba da budu ubeđeni da će ih njihovi pretpostavljeni podržati i bdeti nad njima u izvršavanju njihove teške ali časne dužnosti.

PUKOVNIK
Komandant Kr. karabinijera 2. armije
Frančesko Delfino, s.r.

M.P.

Potpukovnik
Komandant Kr. karabinijera XI a.k.
Luiđi Brukieti [Luigi Brucchietti]

---

viđanje nije dalo nikakve rezultate..." Izveštaj slične sadržine podnela je 17. novembra i Komanda karabinijera 1. brze divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 2/1—33, k.56).

BR. 182

UPUTSTVO KOMANDE KARABINIJERA 2. ARMIJE OD 20. NOVEMBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O POTREBI DA SE U BORBI PROTIV PARTIZANA DEJSTVUJE BRZO I ENERGIČNO[1]

KOMANDA KR. KARAB. 2. ARMIJE

Br 78/116/poverljivo V.P. 10. 20. novembar 1941/XX

Predmet: ustaničke bande

Adrese izostavljene

Komandama iz naslova sigurno nije izmakao značaj vesti koje je prikupila Komanda 365. brzog odeljenja karabinijera, a koje su sadržane u dopisu 73/18 (poverljivo) od 17. tek. mes.[2]

Stoga je potrebno brzo dejstvovati udarajući bez ikakvog oklevanja i pridržavajući se sledećih kriterijuma:

a) Po mogućstvu hapsiti stvarno odgovorne pripadnike bandi koji su eventualno identifikovani i pronađeni.

b) Uzimati za taoce i predlagati za interniranje članove porodica bandita.

c) Tamo gde je moguće, i ako se ukaže potreba, sekvestrirati njihovu imovinu; u krajnjim slučajevima i ukoliko je odgovornost sigurno utvrđena, spaliti sve stvari radi primera.

b) Goniti bandite ne dajući im mira ma gde se nalazili, kao i njihovim pomagačima, pribegavajući ma kom sredstvu.

Neka Komanda Grupe u Sušaku utvrdi ko i kako snabdeva ustanike hranom. Neka odmah utvrdi koju kuću u Kikovici (Grobnik) su banditi uzeli pod najam i neka postupi krajnje energično prema onome ko se u toj stvari kompromitovao.[3]

Neka Komanda karabinijera 5. arm. korpusa utvrdi položaj kuće u Liču, gde je, izgleda, sedište komande bande, i neka prema okolnostima postupi naročito protiv vlasnika Gašparović Vesike. Na isti način postupiti i prema Car Nikoli iz Crikvenice, koji je vođa bande i carinski agent u civilu na žel. stovarištu u Plase i vrši dužnost skladištara.

---

[1] Prepis dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 14/3, k. 404.

[2] Redakcija ne raspolaže pomenutim dopisom.

[3] Vidi dok. br. 205 (red. br. 52, 106 i 156).

Jednom reči, treba krenuti, dejstvovati sa potrebnom obazrivošću, ali brzo, energično i odlučno.

Oslanjam se na profesionalnu nadležnost, inicijativu i odlučnost komandi, koje će odmah izdati odgovarajuća uputstva, kontrolišući lično izvršenje.

Naš karabinijer Gregori Alfredo, uhvaćen i možda ubijen, mora biti osvećen, u šta ne sumnjam.

Očekujem da me izvestite o rezultatima.

Komandant karabinijera 2. armije
pukovnik
Frančesko Delfino, s.r.

KOMANDA GRUPE KR. KARABINIJERA U SUŠAKU
ISPOSTAVA OMIŠALJ

Br. 56/12 Poverljivo Omišalj 24. novembar 1941/XX

POTČINJENIM KOMANDAMA

...u vezi sa prilogom ovog odeljenja br. 56/II sa današnjim datumom; očekujem da me telefonom izvestite o eventualnim hapšenjima u slučaju da su se neki od ilegalaca sklonili na naše područje.

M.P.

P.poručnik
Komandir ispostave
Alberto Đizondi
[Alberto Gisondi]
A. Đizondi

BR. 183

IZVEŠTAJ KVESTURE U KOTORU OD 25. NOVEMBRA 1941. PREFEKTU KOTORA O SITUACIJI NA PODRUČJU BOKE KOTORSKE OD 11. DO 20. NOVEMBRA 1941. GODINE[1]

KR. KVESTURA
KOTOR
Br. 03240 Gab.

Kotor, 25. novembra 1941—XX
Poverljivo — hitno

EKSELENCIJI PREFEKTU
—*Kotor* —

Predmet: Desetodnevni izveštaj od 11. do 20 t.m.

Kr. prefektura
Kotor
26. nov. 41-XX

1.) Politička situacija i raspoloženje stanovništva.—

Druga dekada tekućeg meseca novembra je značajna po nekim događajima koji pokazuju kako je nekim ustanicima uspelo da se uvuku na našu teritoriju, preko graničnog pojasa, koji je slabo zaposednut od naših trupa, s ciljem da vrše sabotaže i prepade u predelu Herceg-Novi — Gruda, uz saradnju nekih domaćih lica čiji je identitet već utvrđen.

U pojedine dane odigrali su se sledeći događaji:

1.) *13. novembra* — pokušaj napada na jednog našeg usamljenog vojnika u šumovitom predelu Grude;

2.) *14. novembra* — obaranje telegrafskih stubova u brdovitom predelu Herceg-Novog;[2]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 37/5—1, k. 551.

[2] U vezi s tom diverzijom, federalni sekretar fašističke partije u Kotoru uputio je 15. novembra 1941. sekretaru fašističke partije u Rimu sledeći telegram: „Saopštavam da je u provinciji izvršeno prvo delo sabotaže. Oboreno 7 telegrafskih stubova. Prostorija Kameno, Mandići, Žlijebi. Uhapšeno 50 lica, među kojima 2 starešine sela" (mikroteka VII, film UDB CG—2, sn. 144).

Prema saopštenju br. 1 Štaba Orjenskog NOP bataljona od decembra 1941, tih dana su izvršene sledeće diverzantske akcije:

„13. novembra 1941. god. uništena je telegrafska linija u Kotobilju (na pravcu Herceg-Novi — Trebinje) na dužini 550 metara.

3.) *15. novembra* — sukob jednog našeg odeljenja sa grupom od tri desetine naoružanih ustanika na drumu Kameno—Mandiću na koji je odgovoreno vatrom i ustanici su se povukli prema crnogorskoj granici;

4.) *16. novembra* — pokušaj napada puščanom vatrom na jedno naše izviđačko odeljenje na seoskom putu za Obalicu;

5.) *17. novembra* — kidanje telegrafskih i telefonskih žica na drumu za Pločice.

6.) *20. novembra* — napad na jednu ženu za koju se smatra da je nama naklonjena, na drumu za Igalo, od strane dva nepoznata lica koja su je ranila revolverskim mecima;

7.) *20. novembra* — Puščana vatra na jedan voz na pruzi Herceg-Novi—Gruda.

Dejstvovanje policijskih snaga bilo je blagovremeno i uspešno. — Odmah posle prve sabotaže, izvršena su brojna hapšenja u predelu gde je delo izvršeno i tri vrlo sumnjiva lica, koja su zateknuta sa oružjem u ruci, ubijena su na mestu od naših karabinijera.[3]

Odvedeni su brojni taoci iz svih sela predela, koji su uostalom, pošto je odmah uspostavljeno normalno stanje i kad su dobijene potrebne garantije, pušteni.

Protiv svih uhapšenika, koji su poznati po svojim komunističkim osećanjima i pod sumnjom da bi mogli pomagati ustanike, primenjena je mera interniranja, kao i za prethodno uhapšene, zbog čega je 15. t.m. ukrcana jedna grupa od 86 ljudi radi prevoženja u logore Lipari i Ustika.

Uputstva koja je sa tačnim predviđanjem i sa svesnom odlučnošću dala Vaša Ekselencija na sastanku koji je 17. t.m. održan u Vladinoj palati, uz prisustvo vojnih rukovodilaca iz ovog područja omogućila su da se situacija čvrsto drži u rukama i pomoću njih oduzeta je nepouzdanim licima svaka volja za saradnjom sa ustanicima; međutim, kod stanovništva koje je osetilo da je uspešno zaštićeno, učvrstilo se poverenje u italijanske vlasti i ono je izrazilo svoje negodovanje protiv ustanika time što je popalilo ne mali broj kuća najbuntovnijih stanovnika dotičnih mesta.

---

14. novembra porušene su tel. linije u Sutorini na dužini oko 1200 metara na pravcu Herceg-Novi — Dubrovnik.

15. novembra porušene su tel. linije kod Grude na pravcu Herceg-Novi — Dubrovnik."

(Arhiv CK SK Crne Gore, dok. br. 387. Snimak dokumenta u mikroteci VII, film CK Crne Gore, 53—54.)

[3] Tom prilikom karabinijeri su ubili Branka Brozića, Teodora Mandića i Danila Ajčevića i uhapsili 47 lica iz s. Kameno kod Herceg-Novog (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 180; Arhiv VII, reg. br. 10—1/15, k. 1676 A).

Vrlo dobar utisak je izazvao i proglas Vaše Ekselencije koji je izvešen u svim naseljenim mestima, a privoleo je starešine sela da odu odmah vlastima radi uveravanja o svojoj saradnji.

Svako međutim želi da se vojne snage razmeste više u širinu tako da bi se mogle suprotstaviti svakoj eventualnoj akciji koja dolazi s one strane granice time da delotvorno zaposednu granični pojas i sve prilaze, uključiv i najnepovoljnije i najbesputnije, time da očiste predele u koje su se ustanici uvukli i pre svega da pripreme pokretne snage primerne jačine koje bi mogle prema potrebi odlučno intervenisati.

Na ostaloj teritoriji Provincije, uključiv glavni grad, vlada najpotpuniji mir.

Osamnaesti novembar, godišnjica sankcija,[4] proslavljen je u Kotoru postavljanjem spomen-ploče u zgradi opštine. Na svečanoj proslavi tokom koje je federalni sekretar obrazložio značaj sada već istorijskog dana, učestvovalo je mnogobrojno stanovništvo, koje ni ovoga puta nije propustilo priliku da ispolji svoju saglasnost.

U međuvremenu režim, preko svojih provincijskih organa, sa obazrivošću koju nalaže situacija, i dalje nastoji da proširi svoj uticaj na široke slojeve stanovnišva, i u toku su upisivanja u Partiju velikog broja stanovnika, kako muškarca tako i žena, i u organizacije italijanske fašističke omladine koja takođe upotpunjuje svoju tehničku opremu.

2.) **Privredno stanje** — je zadovoljavajuće. — Trgovina na malo radi dobro a i tržište je u *dovoljnoj* meri snabdeveno namirnicama.

Zbog otpuštanja sa rada od strane arsenala u Tivtu porastao je broj nezaposlenih, ali samo privremeno jer će se većina otpuštenih iseliti.

Na poljoprivrednom sektoru primećuje se da ima još delova sasvim zapuštenog a obradivog zemljišta.

Sejanje žitarica nastavljeno je u zadovoljavajućem obimu.

3.) **Sveštenstvo** — Treba istaći zauzimanje nama bezuslovno *naklonjenog katoličkog biskupa.*

KVESTOR
LOTI [LOTTI]

---

[4] Verovatno se odnosi na ekonomske i finansijske sankcije protiv Italije zbog napada na Etiopiju, koje je Društvo naroda donelo 9. oktobra, a stupile su na snagu 18. novembra 1935 (Cronologia della seconda guerra mondiale, Editrice faro — Roma 1948).

BR. 184

IZVOD IZ IZVEŠTAJA VOJNOG ODELJENJA ZA RATNU CENZURU U ZADRU O CENZURISANOJ PREPISCI VOJNIH LICA OD 16. DO 30. NOVEMBRA 1941. GODINE[1]

Inv. br. 10779

POKRAJINSKA KOMISIJA ZA RATNU CENZURU

Vojno odeljenje — Zadar

Petnaestodnevni izveštaj od 16. do 30. novembra 1941. XX — o cenzurisanoj prepisci.

1) Prepiska upućena u otadžbinu — A.O.I.[2] — A.S.[3]
Posedi u Egeju.

a) Uzbune:

. . .

Pripadnici Crnih košulja Kresteni Severino [Cresteni], iz 89. legije Crnih košulja 97. mitralj. čete, 2. voda, V. P. 73. 15. 11. 41. piše svojoj sestri Meneli Pruneta (Menelli Prunetta) iz S. Đovani d'Aso Montizi Sugerona (Sijena):

„. . . za nas malo ružno i loše vreme, jedan dan izlazimo a jedan dan se odmaramo, kad izlazimo, draga sestro, moramo dosta dugo da idemo, da znaš koliko kilometara smo juče morali da pređemo do mesta gde smo vršili čišćenje — šezdeset kilometara, znaš, da sve one komuniste pohvatamo na spavanju, da ih razoružamo i odvedemo; odvodimo im svu stoku, više od hiljadu grla: goveda, ovaca, svinja i koza, svu živinu, i danas nam je komandant spremio lep ručak od sve živine što smo opljačkali po kućama. Znaš li zašto tako postupamo? Jednoga dana naiđe jedan puk pešadije a oni počnu pucati i mi im onda sve odnosimo . . .“

. . .

Artiljerac Karlo Antonio iz 98. bater., V. P. 141—Z piše 14. 11. 1941. gosp. Kuponi Adamu, Ul. Galileo 9, Kalodone (Leče) „. . . Ovde u Splitu je rđavo. Nadamo se da će brzo proći ovih 30 i nekoliko dana; danju i noću su stalno uzbune. Kada izla-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 10/17—37, k. 543.

[2] A.O.I. — Africa Orientale Italiana (Italijanska Istočna Afrika)

[3] A.S. — Africa Settentrionale (Severna Afrika)

zimo u grad, moraju nas uvek pratiti 4, 8 ili 12 naoružanih milicionera, jer ovde još ima Srba i Slovena . . ."

. . .

Alpinac Franji Anđelo iz 7. čete, peš. puk, V.P. 100, piše 14. 11. 41. svojoj porodici — Franji Demestrio, Kogoco Viadana (Mantova):

„. . . Tata, mi nismo u ratu, ali kao i da jesmo, jer ovde neprestano izbijaju pobune i ustanici ubijaju jedni druge; naš posao je odvratan, pošto se moramo braniti dan i noć. Svaki dan gine neko od naših, jer su ustanici do zuba naoružani, više puta imamo noću da prevalimo po 40 kilometara . . ."

. . .

Vojnik Dario Safioti iz 13. čete bataljona bersaljera „Zara", V.P. 141—Z, piše 10. 11. 41. gospođici Đerolani Eleni-Kaza Zeruaske, Zadar:

„. . .U mojim dopisnicama opisivao sam vam prirodne lepote mesta gde se nalazim, ali vam nisam pisao o vrlo važnim stvarima: svuda vlada razaranje, popaljene kuće, sela potpuno uništena i cele porodice bez krova. Izvršioci su uvek komunisti koji se kao ustanici nalaze po planinama i pećinama, kao divlje zveri. — Ovde je rat završen, ali je ostalo nešto što je mnogo strašnije od rata. Ostala je gerila, tj. ostali su ustanici od bivše jugoslovenske vlade, koji se bore za svoj račun, i tako nas smrt uvek vreba kada je najmanje očekujemo. Ali je na svaki način zabavno, jer mi smo za ovo stvoreni, nismo tek onako vojnici i bersaljeri . . ."

. . .

Potporučnik Teračano Vinčenco iz 31. batalj. 4. peš. puka bersaljera, V.P. 86, piše 13. 11. 41. gospođici Riti Fika, ul. Duomo br. 124, Napulj:

„. . . Jutros smo ovde imali uzbunu. Nekolicina naših vojnika naišla je na ustanike koji su obarali telefonske stubove, posle kraćeg puškaranja jednog ustanika smo ubili, a 2 čoveka i 2 žene zarobili. Možda ću sutra dobiti više pisama, jer već tri dana pošta ne dolazi, pošto su ustanici digli u vazduh jedan most. „Sada je sve opravljeno . . .".

. . .

Graničar Bokerini Gvido, iz 3. čete, bataljona „Kadorna", V.P. 141—Z, piše 11. 11. 41. gospođici Norčini Esterini, Seravale Kozentino (Areco):

„. . . . Ali kažem ti, ovde je takva zima da ne možeš zamisliti, jer osim studeni ovi su krajevi pusti i opasni ako čovek dobro ne otvori oči . . . Ovde postoje oružane „bande" koje su se odmetnule u visoke planine i svaki čas mora se pucati na ove napasnike, koji misle na svoj način. Ipak do ovog časa nisu imali

nikakvog uspeha niti će ga imati u skoroj budućnosti, jer sa nama Italijanima nema šale. Ovde smo zajedno sa hrvatskim vojnicima i u svemu što se zbiva pomažemo se kao braća . . . Ipak se nadam da će ova gužva kratko trajati jer ovde je stvarno posredi inat pojedinaca, koji ne poznaju našu lepu civilizaciju i naviknuti su na planine kao divlje zveri . . ."

Zadar, 30. novembra 1941—XX.

Šef odseka,
M.P. (pukovnik Roberto Barbolini)
R. Barbolini

BR. 185

OBAVEŠTENJE VOJNE KOMANDE U CETINJU OD 1. DECEMBRA 1941. MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA U RIMU O SITUACIJI U CRNOJ GORI I O MERAMA ZA NJENO NORMALIZOVANJE[1]

KR. VOJNA KOMANDA
CETINJE

1. decembar 1941/XX

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA — RIM

POVERLJIVO/1078

Unutrašnja situacija u Crnoj Gori u ovom mesecu se znatno komplikovala i o tome sam povremeno obaveštavao Vrhovnu komandu. Sve se više povećava aktivnost i snaga ustaničkih grupa, a sabotaže na glavnim saobraćajnim linijama sve su intenzivnije.[2] Radi se o obnovljenoj taktici ustanika, kojom sigurno rukovode lica i novac iz inostranstva, te, oslanjajući se na nesigurnu unutrašnju situaciju u Srbiji i Hrvatskoj, gleda da se iskoristi sadašnji prelazni period. Na sabotaže i na ustaničke operacije odgovorio sam i nastavićemo da odgovaramo

[1] Prepis dokumenta (izvršen od strane Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača) u Arhivu VII. reg. br. 15/1—2, k. 740.

[2] O akcijama partizanskih jedinica u Crnoj Gori u toku novembra 1941. vidi tom III, knj. 1, dok. br. 63, 64, 74, 80, 89 i 96, knj. 4, dok. br. 6, 180 i 181.

energičnim represivnim i kaznenim merama. Verujem, međutim, da je došao momenat da se takvoj situaciji učini kraj i da joj se na odlučan i jedinstven način suprotstavimo. Pre no što se usvoje najrigoroznija sredstva i strogo vojni metodi suzbijanja revolucije po svaku cenu, što bi imalo reperkusije i posledice i kod civilnog stanovništva koje nije neposredno odgovorno (hapšenja, streljanje talaca, itd.), moglo bi se pokušati sa korišćenjem osećanja protivljenja i zamorenosti znatnog dela zdravog seoskog elementa, pa da taj element preuzme neke odgovornosti i da se od njega traži aktivna saradnja u suzbijanju revolucije. Da bi se postigla slična saradnja trebalo bi dati nekim odgovornim licima izvesnu prividnu odgovornost, kakvu oni, uostalom, već odavno traže. Ne dovodeći do formiranja jedne crnogorske vlade ili veća (rešenje koje na svaki način treba odbaciti s obzirom na opštu situaciju i loše iskustvo u tom pogledu), moglo bi se pokušati sa obrazovanjem jednog odbora[3] za normalizovanje stanja u Crnoj Gori, koji bi bio formiran od odanih ljudi, odabranih iz raznih srezova, koje bi bilo moguće okupiti. Tom odboru, koji bi zvanično bio priznat, trebalo bi odobriti da se sastaje u Cetinju pod našim skrivenim nadzorom, da izdaje proglase stanovništvu, pozivajući ga da se okuplja u borbi protiv komunističkih i protivnarodnih ustanika i snabdeva vlast novcem i oružjem da bi se ugušio ustanak, više ili manje u saradnji sa italijanskim trupama, već prema okolnostima. Slično rešenje, ukoliko je ostvarljivo, ne bi kompromitovalo našu buduću odluku o budućnosti Crne Gore, a omogućilo bi akciju protiv ustanika, koju bi vodili Crnogorci istom taktikom i istim sredstvima kao ustanici, u oblastima koje su teško pristupačne regularnim trupama. Zapaženo je da su pre izvesnog vremena naše jedinice koje ovde operišu uspešno formirale neregularne crnogorske bande za nadzor nad mostovima u akcijama čišćenja. Došlo bi, dakle, do proširenja, gotovo nacionalizovanja sistema koji je već dao dobre rezultate. Ne krijem da postoje teškoće za ostvarenje sličnog plana i ne mogu da garantujem uspeh. Pre ma kakvog pokušaja takve vrste mislim da mi je dužnost da ga u glavnim crtama podnesem na prethodno načelno odobrenje. Ukoliko bih dobio Vaš pristanak, postupio bih najobazrivije i stoga da ne bi došao u opasnost budući politički razvoj uređenja zemlje, kao i sloboda pokreta za čisto vojno rešenje situacije. Mislim da bi vredelo učiniti

[3] i [4] Depešom od 2. decembra 1941. Ministarstvo inostranih poslova poslalo je sledeći odgovor: „Vaša razmatranja su ovde pročitana i proučena sa posebnim interesovanjem. Ipak se ne smatra da je zgodno, u sadašnjoj vojnoj fazi, pokretati formiranje Crnogorskog odbora, zato što je potrebno sa posebnom obazrivošću pristupiti saradnji sa crnogorskim elementom" (vidi Arhiv VII, reg. br. 15/1, k. 740).

sličan pokušaj koji, ukoliko se uspešno ostvari, mogao bi da pruži neko, makar i privremeno, rešenje teškog problema, kakav predstavlja sadašnja situacija u Crnoj Gori. Molio bih telegrafski odgovor, s obzirom na hitnost usvajanja mera.[4]

Pircio Biroli

BR. 186

IZVEŠTAJ KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 3. DECEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O AKTIVNOSTI JEDINICA U DRUGOJ POLOVINI NOVEMBRA[1]

1. I/8!
C/L
51/

Komanda 2. armije Operativno odeljenje
Br. 13314 Stiglo 4. dec. 1941. god. XX

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA
OPERATIVNO ODELJENJE

br. 9814 op. prot. pov. V. P. 41, 3. decembra 1941—XX

Predmet: Izveštaj o situaciji od 15—30. novembra.

Priloga: 6

KOMANDI 2. ARMIJE

V. P.

1. — *Podaci o uređenju jedinica*

a) — *Situacija i uređenje*

Povoljne meteorološke prilike su omogućile brzo napredovanje radova na izradi baraka a naročito radova u obalskoj zoni namenjenih za smeštaj konjičkih pukova. U zadocnjenju je predaja drugog dela peći, koje je tražila inženjerija od Armije. Oko 1200 dodeljenih peći, od kojih je samo 600 predato, nije dovoljno da se zadovolje celokupne potrebe jedinica.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 14/2—1, k. 81.

2. — *Aktivnost jedinica*

a) — *Obuka*

Pojačane operacije čišćenja i nadzora kao i radovi na čišćenju snega apsorbuju sve više aktivnost jedinica; obuka je, dakle, ograničena na postojeće kurseve za podoficire i za specijaliste; obuka u borbi protiv gerilaca izvodi se prilikom stvarnih akcija.

Izdata su naređenja za obrazovanje skijaških kurseva i jedinica.

b) — *Radovi*

Sadašnji radovi odnose se uglavnom na dovršenje zimskog uređenja.
Započeti su radovi na izgradnji baraka za automobile. Postavljena je stalna telefonska linija sa 90 km žice između Senja—Otočca i Gospića za svega 18 dana.

c) — *Operacije*

Operativna aktivnost u drugoj polovini novembra sastoji se od akcija čišćenja tamo gde su pouzdana obaveštenja javljala o prisustvu ustanika i gde je došlo do incidenata ili napada, i od inicijativnih prepada, kako bismo dali dokaza da smo snažni i da nas ima svuda, čak i u manje prohodnim zonama. Naročito su, sa snagama velike jačine, izvršene akcije čišćenja 12. novembra na brdu Tuhobić (AX—VH) sa vrlo dobrim rezultatima,[2] i kod Travnika (VH—VF), od strane XXVII sektora granične zaštite i 73. peš. puka „Lombardija"[3] i u predelu između Popovog Sela (XR—AV) i Osojnika (XP—BD) od strane trupa divizije „Lombardija".

Isto tako i jedinice peš. div. „Re" i ostalih sektora bile su veoma aktivne i vršile izviđanja pod nepovoljnim klimatskim i terenskim prilikama. Naročito treba spomenuti rad trupa za zaštitu pruga,

---

[2] Vidi dok. br. 184 i 205, red. br. 76 i 81.

[3] Reč je o akciji čišćenja zone Jelenac — Tisovac — Travnik (severno od Mrzle Vodice). Tom prilikom uhapšeno je više lica i zapaljene su kuće u kojima je pronađena odeća bivše jugoslovenske vojske (vidi dok. br. 205, red. br. 117 i 119, tom V, knj. 2, dok. br. 132).

a to vredi poglavito za zonu divizije „Re"; ovde su bile više puta napadnute od strane neprijatelja i uvek su uspevale da napad skrše.[4]

3. — *Moral jedinica*

a) *Moral ljudstva*

Dobar; međutim kod trupa Gran. straže, upotrebljenih za čuvanje pruge, primećuje se izvesno nezadovoljstvo koje je izbilo zbog toga što mnogi vojnici, iz službenih razloga, nisu mogli da koriste odsustvo za poljske radove. Danas je stigao raspis Ministarstva rata koji odobrava produženje davanja odsustva.

b) *Disciplina kod jedinica*

Vrlo dobra.

Podaci o dezertiranju, tužbama i incidentima uneti su u priložene preglede.

4. — *Razno*

a) *Zdravstveno stanje ljudstva*

Zadovoljavajuće; prosek prijavljenih za lekarski pregled: manji od 7%; prosek upućenih u bolnicu: 88%[5]; zarazna oboljenja: ukupno 21 slučaj u Arm. korpusu.

b) *Zdravstveno stanje stoke*

Dobro.

c) *Stanje oružja i opreme*

Zadovoljeni su skoro sasvim zahtevi za kamašnama i obućom i sad se vrši raspodela poslednje partije zimske odeće i ličnih potreba, kao sapuna, sveća i crne masti za obuću; jedinicama su dodeljene dovoljne količine.

Traženo je još dodeljivanje maziva za čišćenje oružja a poneka jedinica izveštava još o nedostatku obuće i o potrebi da se preduzmu mere za obnavljanje flanelskih košulja i uvijača.

b) *Pitanja opšte prirode*

Iznosi se naročiti položaj rezervnih oficira osposobljenih za službu pri komandama velikih jedi-

[4] Opširnije o napadima partizana na italijanske jedinice i saobraćaj u drugoj polovini novembra na teritoriji 5. armijskog korpusa vidi dok. br. 205 (u ovoj knjizi), red. br. 88, 100, 103, 106, 108, 111, 115, 116, 119, 122, 126, 127, 132, 134, 140, 144, 146, 147, 148, 150, 152, 155, 156; tom V, knj. 2, dok. br. 23, 31, 33, 44 i 76.

[5] Dopisano: „Od onih koji su se prijavili za pregled".

nica. Ovim ljudima, izabranim iz rukovodeće i intelektualne sredine javnog života, koji su, po sposobnostima stečenim na obaveznim kursevima, više nego drugi vezani za vojnu službu i koji ne mogu ni pod kakvim uslovima privremeno biti oslobođeni ili otpušteni, pravedno bi bilo dati veće mogućnosti za napredovanje nego što su date ostalim rezervnim oficirima, čime bi se odalo priznanje za pokazanu odgovornost i požrtvovanje na specijalnoj službi na kojoj se nalaze.

General Armijskog korpusa
komandant
M.P. (Rikardo Baloko)
Baloko

BR. 187

NAREDBA GUVERNERA CRNE GORE OD 4. DECEMBRA 1941. O KAZNENIM MERAMA ZA DELA UGROŽAVANJA JAVNOG PORETKA I SIGURNOSTI[1]

gm

Naredba koja sadrži kaznene odredbe za teritorij Guvernatorata Crne Gore

GUVERNER CRNE GORE

Na osnovu datih mu ovlašćenja,
smatrajući za potrebno da dovede u saglasnost odredbe ranije izdate radi osiguranja javnog poretka na nadležnom teritoriju,

NAREĐUJE

Čl. 1

(UGROŽAVANJE SIGURNOSTI GUVERNATORATA CRNE GORE)

Kažnjava se smrću ko god na teritoriju okupiranom od talijanskih oružanih snaga, a pod upravom Guvernatorata Cr-

[1] Original u Arhivu VII, reg. br. 17/1, k. 740.

ne Gore, u cilju da ugrozi sigurnost tog teritorija počini djelo pustošenja, pljačke i ubijanja na samom teritoriju ili pojedinom njegovom dijelu.

Čl. 2

(ORUŽANI USTANAK)

Kažnjava se smrću ko god na teritoriju označenom u čl. 1 pokrene ili vodi oružani ustanak protiv vlasti Guvernatorata ili bilo na koji način uzme učešća u njemu.

Kazna se može smanjiti ako djelo, koje su izvršili saučesnici u krivičnom djelu, ima neznatnu važnost.

Čl. 3

(PREVRATNIČKA UDRUŽENJA)

Kažnjava se smrću ko god na teritoriju označenom u čl. 1 pokrene, osnuje, organizuje ili vodi udruženja s ciljem da nasilno ruši politički, ekonomski i socijalni poredak u Vojnom guvernatoratu, ili s ciljem da postigne otcjepljenje teritorija Guvernatorata.

Ko god učestvuje u takvim udruženjima kažnjava se zatvorom od tri do dvanaest godina.

Čl. 4.

(PROPAGANDA ILI ODOBRAVANJE USTANKA)

Kažnjava se zatvorom od 5—15 godina ko god na teritoriju označenom u čl. 1 vrši propagandu za ukidanje ili, bilo kako, za nasilno rušenje političkog, ekonomskog ili socijalnog postojećeg poretka u Guvernatoratu, ili za teritorijalno otcjepljenje Guvernatorata.

Čl. 5

(UGROŽAVANJE SIGURNOSTI ILI LIČNE SLOBODE LICA KOJA PRIPADAJU ORUŽANIM SNAGAMA)

Ko god na teritoriju označenom u čl. 1 ugrozi sigurnost ili ličnu slobodu lica koje pripada talijanskim oružanim snagama kažnjava se — ako dijelo ne predstavlja teže krivično djelo — zatvorom ne manje od pet godina.

U slučaju ugrožavanja života, ili ako djelo prouzrokuje smrt, primjenjuje se smrtna kazna.

Čl. 6

(UGROŽAVANJE JAVNE SIGURNOSTI ILI JAVNE SLUŽBE)

Kažnjava se smrću ko god na teritoriju označenom u čl. 1, u cilju terorisanja ili bilo kako u političke svrhe učini djelo ugrožavanja javne bezbjednosti, teško oštećenje puteva, saobraćajnih sredstava ili uopšte javne službe potrebne za život naroda.

Čl. 7

(PODSTREKIVANJE)

Ko god na teritoriju označenom u čl. 1. podstiče nekoga da izvrši zločin predviđen ovom Naredbom kažnjava se, ako podstrekavanje nije prihvaćeno ili ako je prihvaćeno ali zločin nije izvršen, zatvorom od jedne do osam godina.

Samim tim kazna koja se ima primjeniti uvijek je manja od polovine određene kazne za zločin na koji se odnosi podstrekavanje.

Ako je podstrekavanje javno, kažnjava se zatvorom od 3 do 12 godina.

Čl. 8

(ZAVJERA DOGOVOROM)

Kad se više lica dogovore u cilju da izvrše jedan od zločina predviđenih ovom Naredbom, ona koja uzmu udjela u dogovaranju kažnjavaju se, ako zločin nije izvršen, zatvorom od 1 do 8 godina.

Za pokretače kazna se povećava.

Samim tim kazna koja se ima primijeniti uvijek je manja od polovine kazne određene za zločin na koji se odnosi dogovor.

Čl. 9

(ZAVJERA UDRUŽIVANJEM)

Kada se 3 ili više lica udruže u cilju da izvrše jedan od zločina predviđenih ovom Naredbom, lica koja pokrenu, osnuju ili organizuju udruženje kažnjavaju se, samo za to, zatvorom od 5 do 15 godina.

Za samo sudjelovanje u udruženju kažnjavaju se zatvorom od 3 do 12 godina.

Čl. 10

(ORUŽANA GRUPA)

Kad se radi izvršenja jednog od zločina predviđenih ovom Naredbom osnuje oružana grupa, ona lica koja je pokrenu, osnuju ili organizuju kažnjavaju se, samo za to, smrću.

Za samo djelo sudjelovanja u oružanoj grupi kažnjava se zatvorom, a smrću onaj za koga se utvrdi da posjeduje oružje.

Čl. 11

(NEOVLAŠĆENO DRŽANJE ORUŽJA)

Ko god, osim slučajeva predviđenih posljednjom alinejom *prethodnog* člana, neovlašćeno drži oružje bilo koje vrste, kažnjava se zatvorom ne manjim od 10 godina.

Čl. 12

(POMAGANJE UČESNICIMA ORUŽANE GRUPE)

Ko god, pored učestvovanja u kažnjivom djelu potpomaganja, dade utočišta ili pribavi hranu pojedinim licima koja sudjeluju u udruženju ili u grupi, označenim u prethodna dva člana, kažnjava se zatvorom do 5 godina.

Kazna se povećava ako se utočište ili hrana neprestano daju.

Čl. 13

(IZVRŠENJE SMRTNE KAZNE)

Smrtna kazna vrši se strijeljanjem.

Čl. 14

(VOJNIČKA JURISDIKCIJA)

Za suđenje za zločine predviđene u prethodnim članovima nadležan je Vojni ratni sud na Cetinju.

Čl. 15

Odredbe ove Naredbe zamjenjuju sve propise prethodno izdate.

Cetinje, 4. decembra 1941

Čl. 16

Ova Naredba obnarodovana je javnim isticanjem na tabli Guvernatorata Crne Gore i biće istaknuta na opštinskim tablama na teritoriju označenom u članu 1.—

Cetinje, 4. decembra 1941—XIX.

Guverner
Alesandro Pircio Biroli
general armije

BR. 188

IZVEŠTAJ KOMANDE 2. ARMIJE OD 5. DECEMBRA 1941. GENERALŠTABU O POTREBI DA SE, ZBOG VOJNO-POLITIČKE SITUACIJE NA NJENOJ TERITORIJI, DODELE TRAŽENA POJAČANJA I POVEĆA FORMACIJA JEDINICA[1]

— OPERATIVNO ODELJENJE —

13368 V.P. 10, 5. decembra 41. XX
Strogo poverljivo
Predati na ruke

Jedinice kao pojačanje za 2. armiju.—

GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE
— Operativnom odeljenju —

Vojna pošta br. 9

Zbog vojno-političke situacije koja je stvorena u nekim zonama armije i njenog verovatnog daljeg razvoja, ukazujem tom Generalštabu na celishodnost da se odgovori na moje zahteve u pogledu dodele jedinica za pojačanje i povećanje formacija.—

Sažimam te zahteve:

— pojačanje od 1 bataljona karabinijera (br. 12174 od 19. nov. o.g.);[2]

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 13/1—1, k. 257.

[2] Dopisom br. 12174, taj zahtev je obrazložen potrebom da se „zbog naročite političke situacije koja je stvorena u nekim zonama armije" pojačaju karabinijerske stanice, „naročito one u riječkom kraju i u mestima gde ne postoje vojna uporišta" (vidi Arhiv VII, reg. br. 9/1, k. 257).

— pojačanje formacije na 125% (dopis 5329/O od 27. 10. upućen Generalštabu Kr. vojske — mobil. odeljenja).[3]

Osim toga molim da izvolite narediti da se ubrza pripremanje jedinica pojačanja, dodeljenih od strane tog Generalštaba dopisom 18550 od 17. novembra o.g. — Op. od.—[4] i da se pomenute jedinice upute u zonu čim bude moguće.[5]

GENERAL
komandant armije
V. Ambrozio

Primerak za arhivu
5. decembra 1941. XX.

---

[3] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[4] Vidi objašnjenje 3. uz dok. br. 174.

[5] Dopisom Generalštaba br. 20213 od 15. decembra 1941. upućen je sledeći odgovor u vezi s prednjim zahtevima Komande 2. armije:

„— sada se formira jedan bataljon karabinijera; čim bude spreman, biće upućen toj armiji;

— nije moguće odgovoriti na zahtev za povećanjem formacije na 125%, u toku su mere za dovođenje jedinica te armije na formaciju 100%;

— već je naređeno da se toj armiji upute 4 diviziona konjice pretvorene u pešadiju i 8 posadnih četa.

Ostala dva diviziona konjice pretvorena u pešadiju biće poslata čim budu spremni."

Iz dopisa Komande 2. armije br. 13873 od 15. decembra 1941. pomoćniku načelnika Generalštaba vidi se da prednjim nisu bile zadovoljene sve njene potrebe u tom pogledu. Ovim dopisom je zahtevano da se hitno upute 2 legije crnih košulja i 4 do 5 alpinskih bataljona — po mogućnosti sa jednom pukovskom komandom (vidi Arhiv VII, reg. br. 11/1, k. 757, reg. br. 6/1 i 2/5, k. 257).

BR. 189

IZVEŠTAJ KVESTURE U KOTORU OD 5. DECEMBRA 1941. PREFEKTU KOTORA O AKCIJAMA PARTIZANA U POSLEDNJOJ DEKADI NOVEMBRA NA PODRUČJU HERCEG-NOVOG I O REPRESALIJAMA NAD STANOVNIŠTVOM[1]

KR. KVESTURA
KOTOR
Br. 03240 Gab.

M.P.[2]

Kotor, 5. decembra 1941—XX.
Poverljivo — hitno
Ekselenciji prefektu
Kotor

Predmet: Desetodnevni izveštaj (od 20. do 30. novembra).—

1.) *Politička situacija i raspoloženje stanovništva.* — Pojačala se delatnost ustanika koji su se, koristeći slabost naših vojnih snaga, uvukli na teritoriju provincije i bilo je sledećih događaja koje redom nabrajam:

1) *26. novembar.*— Noću su posečena dva stuba telegrafskog voda u predelu Ledenice i šest stubova telefonskog voda Risan — Grahovo i 23 duž voda Risan — Crkvice, na granici teritorije naše provincije, prekidajući na taj način telefonske veze između dotičnih vojnih garnizona.—
2) *26. novembar.*— Komunistički odmetnici oštetili su stan predsednika opštine Obalica i pretili mu smrću.—
3) *28. novembar.*— Prekidi drumova pomoću mine na drumu Risan — Grahovo na granici naše provincije.—
4) *28. novembar.*— Jedan naš odred iznenadio je i zarobio u predelu između s. Pod Han (Risan) i Grahova 28 lica pod sumnjom da su učestvovali u ustanku; predati su Specijalnom sudu.—
5) *30. novembar.*— U Bijeloj (Herceg-Novi) nepoznata lica ubila su mecima iz revolvera nama naklonjenog industrijalca Đakoni (Giaconi) Andreja.—
6) *30. novembar.*— Noću su porušena 3 stuba električnog voda u mestu Sv. Nedjelja kod Bijele (Herceg-Novi).—[3]

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 11/5—1, k. 551.
[2] Okrugli pečat: Kr. prefektura Kotor — 6. dec. 1941—XX.
[3] Prema saopštenju br. 1 Štaba Orjenskog NOP bataljona od decembra 1941, pripadnici ovog bataljona istog dana su presekli i „poljsku telefonsku liniju koja je vezivala Crkvice i Grahovo na Dragalju na dužini blizu dva kilometra". O diverzijama i akcijama od 26. i 28. novembra u saopštenju se ne govori, iako su i njih izveli pripadnici Orjenskog bataljona (vidi Arhiv CK SK Crne Gore, dok. br. 387; tom III, knj. 1, dok. br. 55; Arhiv VII, reg. br. 10—15, k. 1676 A).

7) *30. novembar.*— Tokom noći jedna grupa crnih košulja koja je stražarila iznad Kotora sukobila se sa grupom od sedam naoružanih ustanika.— U sukobu ranjen je jedan naš narednik-vodnik.—

Intervencija policijskih snaga, koje su bile savesno na oprezu kao i uvek, bila je brza i uspešna kad god se ukazala potreba, štaviše, može se tvrditi da je policija, prema svojoj dužnosti, učinila sve da obezbedi red u provinciji, međutim delatnost vojnički organizovanih ustanika kao takva sprečavana je i suzbijana prema, na žalost, i suviše ograničenim mogućnostima, od strane odeljaka naše vojske.—

Usled iskrslih događaja izvršena su mnogobrojna pritvaranja i hapšenja prijavljenih ili sumnjivih lica, naročito u predelima Herceg-Novi i Risan.—

Sem toga, na dan 30. novembra u stare provincije je upućena druga grupa od 30 lica za interniranje, dok se treća grupa još sprema.

Mere predostrožnosti pooštrene su do krajnjih granica a budnost je nepresťana i uspešna kako u glavnom gradu tako i, prema raspoloživom broju ljudstva, na ostaloj teritoriji.

Javno mnenje prati razvoj događaja sa očevidnom strepnjom, ali savršeno spokojno, u očekivanju da se ovamo što pre uputi dovoljno vojnih snaga u cilju oduzimanja ustanicima svake volje za prodiranje ka Boki.—

Stanovnici su odgovorili u više slučajeva, na sabotaže počinjene od ustanika paljenjem kuća najviše kompromitovanih lica.—

Razvoj ratnih događaja uvek se prati s naročitim interesovanjem, posebno u pogledu borbi u Marmariki i na ruskom bojištu.—

I dalje stižu u zadovoljavajućem obimu zahtevi za upis u fašističku organizaciju i Dopolavoro.
Na sektoru davanja pomoći treba istaći podelu namirnica najsiromašnijima preko E.C.A.[4] — „Dan vune" dao je dobre rezultate u Herceg-Novom.—

2.) *Privredno stanje.* Uopšte zadovoljavajuće, ipak ima žalbi na nestašicu drva, mesa, povrća i ribe.—

---

[4] Verovatno: Ente cura assistenza (ustanova za socijalno staranje i pomoć).

Nezaposlenost u osetljivom porastu zbog zastoja u nekim industrijskim i poljoprivrednim delatnostima, i usled godišnjeg doba.

3.) *Sveštenstvo.* Nema naročitih novosti.

Kvestor
Loti

Od ovoga načiniti
Izveštaj za guvernera[5].
Sk[6]

BR. 190

IZVEŠTAJ KOMANDE KARABINIJERA U KOTORU OD 6. DECEMBRA 1941. PREFEKTU KOTORA O POLITIČKOJ I VOJNOJ SITUACIJI U BOKI KOTORSKOJ[1]

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINIJERA GUVERNATORATA DALMACIJE
GRUPA KOTOR

Br. 11/8 Pov. ličnog prot.

Kotor, 6. decembra 1941—XX

Predmet: Političko stanje.—

EKSELENCIJI PREFEKTU PROVINCIJE

Poverljivo, lično *Kotor*

Ovih poslednjih nedelja politička situacija u provinciji Kotor se pogoršavala zbog porasta dela sabotaže i prisutnosti jakih ustaničkih grupa u blizini vojnički važnih centara.[2]

Treba napomenuti da ove ustaničke grupe ne dejstvuju pojedinačno niti su njihove akcije same sebi cilj, već manevrišu prema organskom nacrtu kome je svrha, ne prosta zaseda patroli ili malim konvojima intendanture, već taktički uspeh.

Ove grupe koje sasvim poprimaju vid nekih predstraža, koje dejstvuju u uzajamnoj povezanosti, postepeno se raspore-

[5] Ta rečenica je dopisana plavom olovkom.
[6] Paraf Skaselatija, prefekta Kotora.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 24/5—1, k. 551.
[2] Opširnije o akcijama partizana na tom području u toku novembra i prvih dana decembra 1941. vidi dok. br. 183 i 189; tom III, knj. 1, dok. br. 55 i 134, knj. 4, dok. br. 180.

đuju sa ciljem da izoluju naše garnizone iznad Risna kako bi posle nastupile protiv garnizona koji su pogodniji za iznenadan napad.

U međuvremenu, vojne komande zone bore se protiv poteškoća koje se ne mogu lako savladati, kako bi osujetile pretnje neprijatelja i uspostavile veze između odreda.

Budući da one ne raspolažu rezervnim odredima, prinuđene su da oslabe jedan garnizon kako bi pojačale ili osnovale neki drugi ili da dostave pratnju za intendanturni konvoj ili grupu telegrafista i slično.

Zbog nedostajanja snaga dešava se na primer da se pioniri, upućeni da oprave neki prekid druma, pojačaju jednim običnim odredom strelaca, nedovoljnim da se suprotstavi neprijatelju koji, sa položaja iza neke stene, sa jednim ili dva automatska oružja, može nesmetano da puca na naš odred.

Kada se stvori prva grupa, a u međuvremenu, neminovno, preostale male snage pomažu ranjenike, neki drugi ustanički odred napadne iznenada izbliza preživele i uništi ih.

Na taj način, jedan po jedan, gube se odredi, vodovi i sa njima naoružanje koje za protivnika predstavlja dragoceni plen.

Evo kako se objašnjava ono što bi na prvi pogled moglo izgledati neverovatno, naime, da nekoliko stotina ustanika drži u šahu ceo puk.

Ovo stanje koje se iz dana u dan pogoršava pažljivo se ispituje kako se ne bi doživelo moralno poniženje time što bi se pred nekim napadom neprijatelja morali zatvarati u garnizone ili u kasarne.

I prema mišljenju dobro upućenih oficira nisu potrebne divizije sa svojom glomaznom opremom za razne službe i mehanizovanim sredstvima, već obični bataljoni strelaca i mitraljeske čete kao ispomoć pukovima koji su već ovde raspoređeni.

Da bi se moglo shvatiti kolika je oskudica u ljudstvu sa kojom se bore komandanti sektora, navodi se slučaj kako su se baš ovih dana za stražu i odbranu jednog važnog garnizona na obali morali upotrebiti vojnici bolničari koji su od naoružanog ljudstva jedini ostali u dotičnom mestu.

Lica koja dolaze iz Crne Gore izveštavaju da je ukaz o pomilovanju izdat 1. novembra o.g. od Ekselencije vojnog guvernera Crne Gore, a kome je rok istekao 1. o.m., produžen za deset dana.[3]

[3] Verovatno se odnosi na proglas vojnog guvernera Crne Gore od 31. oktobra 1941 (vidi tom III, knj. 4, dok. br. 178).

Isti izveštači kažu da se ovaj novi akt blagosti tumači kao znak slabosti i nesposobnosti da se primene represivne mere kojima se pretilo.

Lica koja su još pre ovog sukoba dokazala svoju privrženost našem narodu savetuju da se osetno smanje sledovanja namirnica seljacima jer jedan dobar deo ovih namirnica ide ustanicima, milom ili silom.

Dalje se ukazuje na potrebu da se nadzire prodaja manufakture i odeće jer i ova roba služi za opremanje ustanika.

Ove restriktivne mere, iako nisu uperene protiv stanovništva, neizostavno će dejstvovati na njegovu štetu, ali su one ipak jedino sredstvo da se oduzme ustanicima svaka mogućnost snabdevanja namirnicama i odećom.

Dalje se ukazuje na potrebu što većeg ograničavanja seoskom stanovništvu slobode kretanja i između pojedinih sela da bi mu se onemogućila obaveštavanja o kretanju naših odreda.

Izjave odanosti od strane mesnog stanovništva treba primati vrlo oprezno; doista, neki ranjeni vojnici pušteni od ustanika izvestili su da su primetili kako se čak i deca upotrebljavaju za izviđanje radi javljanja o dolasku naših motornih vozila ili pešačkih odreda.

Major komandant Grupe
Karlo Kađati

BR. 191

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 7. DECEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O AKTIVNOSTI JEDINICA I NAPADU PARTIZANA NA DONJI VAKUF[1]

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
Generalštab — Operativno odeljenje

Br. 8620 Op. T a j n o. Vojna pošta 7. decembar 1941.

Predmet: Izveštaj o situaciji za period od 15. do 30. novembra 1941.

Prilozi: jedan.

KOMANDI 2. ARMIJE
(Veza akt 9067 od 19/12/1940)
(Veza akt 8998 od 18/ 9/1941)

— *Vojna pošta 10* —

1) — SMEŠTAJ JEDINICA

. . .[2]

2) — AKTIVNOST JEDINICA

. . .

c) *Operacije*

Sve potčinjene velike jedinice izvršile su mnogo akcija izviđanja, čišćenja i postavljanja zaseda, danju kao i noću.

Oživljavanje aktivnosti ustanika, naročito na sektorima „Bergamo" i „Marke".

Divizija „Bergamo": na dan 21. novembra dve jake grupe ustanika (oko 600 naoružanih ljudi) napale su D. Vakuf (11. četa III bat. 26. pešadijskog puka i hrvatska jedinica), prekinule telefonske veze sa Bugojnom (LI—DL) i srušile železnički most kod Plane (KI—DR).[3]

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 7/3—1, k. 82.

[2] Tekst obeležen tačkicama redakcija je izostavila, jer govori o smeštaju, obuci i disciplini jedinica.

[3] Napad na D. Vakuf izvršili su 1. i 2. bataljon 3. krajiškog NOP odreda. Pored italijanske jedinice, u mestu se nalazila i jedna četa 9. domobranskog puka. Zbog intervencije italijanskih snaga iz Bugojna mesto nije zauzeto, ali su spaljene dve pilane koje su radile za potrebe okupatorskih jedinica, uništena je jedna železnička kompozicija i tri motorna vozila (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 68; Arhiv VII, reg. br. 21/1, k. 4, reg. br. 2/1, k. 56, reg. br. 19/1, k. 71, reg. br. 2—46—7, k. 1994 — sten. beleške).

Odred je smesta reagovao paljbom i protivnapadom, nanoseći neprijatelju osetne gubitke (4 mrtva ostavljena na terenu, pored ostalih mrtvih i ranjenih, koje su ustanici odvukli).

Naši gubici:

dva podoficira mrtva;

dva potporučnika i jedan pešak ranjeni.[4]

Divizija „Marke": pored mnogih racija i akcija čišćenja, koje su nastale usled češćih sabotaža, 25. i 26. novembra vršene su operacije od strane kolone Rafaele (u Bileći) i pomoćnih kolona, o kojima smo vas posebno izvestili.[5]

...

KOMANDANT
GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
R. Dalmaco

BR. 192

IZVOD IZ IZVEŠTAJA POŠTANSKE RATNE CENZURE OD 1. DO 7. DECEMBRA 1941. O PLJAČKAMA I REPRESALIJAMA OKUPACIONIH TRUPA[1]

P.S. 0118

Poštanska ratna cenzura —
Izveštaj od 1. do 7. decembra 1941—XX.

Ministarstvo unutrašnjih poslova
Generalna direkcija javne bezbednosti
Odeljenje političke policije

Rim

izostavljeno[2]

... Grandi Bruno — 15. bataljon M. 81, 2. četa, V.P. 73[3] od 25. 11. 41. ocu gosp. Grandi Anselmo-Bondanelo Molja

[4] Prema izveštaju Štaba 3. krajiškog NOP odreda od 3. decembra 1941. Glavnom štabu NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu, ovaj odred je, pored 4 poginula imao i 8 ranjenih, dok su neprijatelju naneti sledeći gubici: ubijeno 50 italijanskih i 20 ustaško-domobranskih vojnika, zarobljeno 14 domobrana, koji su pušteni kućama; zaplenjeno: 3 puškomitraljeza, 35 pušaka, 2 sanduka municije i druge vojne opreme (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 68).

[5] Partizani su kolonu pukovnika Rafaela (Raffaele) zarobili kod Klobuka, na putu Trebinje — Nikšić (vidi dok. br. 205).

[1] Kopija (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 11/17—16, k. 543.

[2] i [4] Tako je u originalu.

[3] „V.P. 73" je oznaka divizije „Bergamo" 6. arm. korpusa. Krajem novembra 1941. ova divizija se nalazila na području Plane i D. Vakufa (vidi dok. br. 191).

(Mantova)... ostavljamo ih sa ono malo dronjaka što imaju na sebi, sve im odnosimo, najpre hvatamo ljude, zatim stoku, ovce, koze, krave i živinu koje ima toliko! Onda idemo da im opljačkamo kuće i da odnesemo što možemo poneti na leđima, i najzad završavamo cirkus paljenjem kuća, ali mi iz minobacačkih jedinica nemamo sreće, jer smo uvek pozadi, te nam malo šta ostane. Stigao sam na vreme da napljačkam 3 kg vune u 4 klupčeta tamnobraon i 2 bele boje, od kojih se ovde nalazi mustra. Zatim imam jedan tepih, a oni ove tepihe upotrebljavaju kao pregače; dakle ja sam ugrabio samo ovo što mi se slučajno pružila prilika, inače ne bih uzeo, jer osećam greh kad pogledam ovu bednu čeljad kako plače. Sirota deca su ostala gola, bez hleba, žalim ih, ali je tu milicija koja ne preza ni od čega, kao oluja...

izostavljeno[4]

Prefekt

BR. 193

NAREDBA GUVERNERA ZA CRNU GORU OD 8. DECEMBRA 1941. O ORGANIZACIJI SLUŽBI I NADLEŠTAVA GUVERNATORATA ZA CRNU GORU[1]

NAREDBA BR. 216

GUVERNER ZA CRNU GORU

Na osnovu čl. 3 i 4 Proglasa Dučea od 3. oktobra 1941—XIX koji se odnosi na obrazovanje Guvernatorata za Crnu Goru[2].

NAREĐUJE

Čl. 1

Pri Guvernatoratu za Crnu Goru obrazovane su niže navedene ustanove koje su neposredno potčinjene guverneru:

a) „Vojno nadleštvo", za vojne poslove;

b) Komesarijat za civilne poslove.

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/3—47, k. 739.

[2] Vidi dok. br. 151.

Čl. 2

Pored toga je obrazovan Kabinet sa delokrugom Sekretarijata i organa za koordiniranje službe između Vojnog nadleštva i Civilne uprave.[3]

Čl. 3

Vojno nadleštvo je organ Guvernatorata za odnose sa Komandom trupa u Crnoj Gori, a isto tako sa Vrhovnom komandom i sa drugim vojnim vlastima susednih predela. Pored toga u njegov delokrug spada proučavanje problema vojnog karaktera koji spadaju u nadležnost guvernera.

Čl. 4

Komesar za civilne poslove stoji na čelu za organizovanje i funkcionisanje civilne uprave na teritoriji Crne Gore.

On vrši nadzor nad svim civilnim vlastima i funkcionerima na pomenutoj teritoriji; a kada uoči potrebu za izmenu važećih zakona ili pak za postavljenje i smenu funkcionera, podnosi predlog guverneru, koji određuje potrebno putem svoje naredbe.

Čl. 5

Kao neposredno potčinjena Komesarijatu za civilne poslove obrazovana su posebna nadleštva za rešavanje po materijama koje se odnose na poslove unutrašnje uprave i pravosuđa, na organizaciju finansija, narodnu prosvetu, javne radove, poljoprivredu, trgovinu i industriju kao i na snabdevanje stanovništva i potrošnju.

Na čelu svakog od pomenutih nadleštava nalazi se po jedan šef iz Crne Gore a uz njega stoji po jedan funkcioner italijan-

---

[3] Naredbom guvernera za Crnu Goru br. 238 od 9. februara 1942, ta odredba je delimično izmenjena: umesto Kabineta „obrazovan je ured Sekretarijata guvernera sa sledećim delokrugom poslova:

a) otvaranje pošte;
b) održavanje veze između komesara za civilne poslove i Vojnog ureda;
c) razmatranje poverljivih i personalnih poslova;
d) pomoći i poslovi javne dobrotvornosti;
e) rukovanje 16. stavkom budžeta Guvernatorata i upravljanje fondovima javne dobrotvornosti" (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/3—96, k. 739).

ske države, po mogućnosti u činu najviše do šeste grupe ili pak jedan oficir italijanskih oružanih snaga u činu najviše potpukovnika ili drugo odgovarajuće lice koja lica su postavljena naredbom guvernera.[4]

Čl. 6

Naknadnom naredbom biće postavljen šef Vojnog nadleštva i civilni komesar.[5]

Za uređenje nadleštava Civilne uprave doneće se naknadna naredba.[6]

Čl. 7

Ova naredba stupa odmah na snagu i biće objavljena na službenoj tabli Guvernatorata za Crnu Goru.

Cetinje, 8. decembra 1941—XX

A. Pircio Biroli

12-XII-41—XX

BR. 194

NAREDBA GUVERNERA ZA CRNU GORU OD 10. DECEMBRA 1941. O UREĐENJU NADLEŠTAVA CIVILNE UPRAVE GUVERNATORATA CRNE GORE[1]

NAREDBA BR. 218

GUVERNER ZA CRNU GORU

Na osnovu čl. 3 i 4 Proglasa Dučea br. 93 od 3. oktobra 1941—XIX koji se odnosi na obrazovanje Guvernatorata za Crnu Goru;[2] i

Na osnovu svoje Naredbe br. 216 od 8. decembra 1941—XX koja se odnosi na organizaciju Guvernatorata za Crnu Goru;[3]

---

[4] i [6] Vidi dok. br. 194.

[5] Naredbom guvernera za Crnu Goru br. 253 od 8. marta 1942. za civilnog komesara je postavljen komendator Mario di Stefano (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/3—129, R. 739).

[1] Prepis originala (pisan mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 1/3—51, k. 739.

[2] Vidi dok. br. 151.

[3] Vidi dok. br. 193.

NAREĐUJE

Čl. 1

Civilna uprava Crne Gore je podeljena na sledećih devet direkcija: 1) — Personal i opšti poslovi; 2) — Pravda; 3) — Finansije; 4) — Javno zdravlje i socijalno staranje; 5) — Prosveta i narodno vaspitanje; 6) — Javni radovi i saobraćaj; 7) — Poljoprivreda, stočarstvo i šume; 8) — Industrija, trgovina i rudarstvo; 9) — Pošta, telegraf i telefon.—

Za koordiniranje rada pomenutih Direkcija stara se naročito „Nadleštvo za koordinaciju" (Kabinet) koje je potčinjeno komesaru za civilne poslove.

Arhiva Civilne uprave Crne Gore potčinjena je Nadleštvu za koordinaciju.— Istome nadleštvu je potčinjena Glavna kontrola kao i već postojeća nadleštva:

a) Bankarski inspektorat kojim upravlja dr Čiro De Martino;

b) Ured za ishranu, kojim upravlja prof. Akile Saki;

c) Nadleštvo za trezor, kojim upravlja dr Ičkljo Sansoni.

Čl. 2

Sledeći crnogorski funkcioneri stoje na čelu direkcija pomenutih u prethodnom članu:

1).— Gosp.	**Kalođera** Tomo	— 1. direkcija
2).— „	**Dragović** Radule	— 2. „
3).— „	**Plamenac** Marko	— 3. „
4).— „	**Gvozdenović** dr Milan	— 4. „
5).— „	**Prva** prof. Stanko	— 5. „
6).— „	**Ivanović** ing. Bogdan	— 6. „
7).— „	**Slapničar** ing. Juraj	— 7. „
8).— „	**Milošević** prof. Milivoje	— 8. „
9).— „	**Luković** Antun	— 9. „

Čl. 3

Sledeći italijanski oficiri i funkcioneri su dodeljeni direkcijama, kako je za svakog naznačeno:

1) — Major	**Patruno** adv. Vinčenco	— 1. direkciji
2) — Poruč.	**Frizadi** dr Vito	— 2. „
3) — Kap.	**Menikini** adv. Emilio	— 3. „
4) — Major lekar	**Mandel** dr Mauricio	— 4. „
5) — Vel. nač	**Orani** dr Anibale	— 5. „
6) — Major	**Kondurso** adv. Pietro	— 6. „ za admin. stranu
7) — Prof.	**Saki** Akile	— 7. „

8) — Poruč. **Pitoči** dr Francesko — 8. direkciji
9) — Kap. **Capavinja** Gvido — 9. „

Naknadnom Naredbom će se postaviti funkcioner koji će biti dodeljen za tehničku stranu u 6. direkciji.

Čl. 4

Sastav komisije obrazovane Naredbom br. 195 od 8. novembra 1941—XX[4] izmenjen je na ovaj način:

1) — Major **Patruno adv.** Vinčenco — predsednik
2) — Gosp. **Kalođera** Tomo — član
3) — „ **Plamenac** Marko — „
4) — „ **Pivac** Luka — sekretar

Pomenutoj Komisiji je zadatak da do 20. decembra 1941. prouči i predloži:

1) — Dalju podelu direkcija pomenutih u čl. 1 u manje urede (jedinice);
2) — Tačno delokrug poslova samih direkcija i manjih ureda;
3) — Privremenu sistematizaciju osoblja s obzirom na preuređene civilne uprave.

Ista Komisija će zatim na osnovu pomenute sistematizacije izvršiti imeničnu reviziju osoblja biv. jugoslovenske administracije, koje se sada nalazi u službi potčinjenoj Guvernatoratu, njegovom sređivanju po naročitim spiskovima prema grupama i stepenima i njegovom prvom dodeljivanju na rad pri pojedinim Direkcijama.

Predsednik Komisije je ovlašćen da pozove u Komisiju radi davanja saveta funkcionere i oficire o kojima je reč u prethodnim članovima 2 i 3, svaki put kada bude smatrao za potrebno.

Prilikom primene ove Naredbe u početku i sve dok Komisija ne bude izvršila zadatak o kome je reč u stavu trećem ovog člana pojedini crnogorski direktori će se i nadalje služiti radom osoblja koje im je dosad bilo potčinjeno, a prema ranijem uređenju.

---

[4] Prema toj naredbi, Komisija je imala sledeći sastav:
„Kap. dr Ugo *Vilani* — predsednik;
Poruč. *Aro* dr Livio — administrativni pravni referent;
Gosp. *Kalođera* Tomo — administrativni pravni referent;
Poruč. *Đanturko Vinčenco* (Gianturco Vincenzo) — finansijski referent;
Gosp. *Plamenac* Marko — finansijski referent (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/2—151, k. 739).

Čl. 5

Ova Naredba stupa na snagu danom njene objave na službenoj tabli Guvernatorata za Crnu Goru.

Cetinje, 10. decembra 1941—XX A. Pircio Biroli

BR. 195

OBAVEŠTENJE KVESTURE U KOTORU OD 10. DECEMBRA 1941. KOMANDI ČETE KARABINIJERA U KOTORU O AKTIVNOSTI PARTIZANA KOD SELA KNEZLACA[1]

KR. KVESTURA U KOTORU

Poverljivo — hitno

Br. 05055 Kab.

Kotor, 10. decembra 1941/XIX

Predmet: Aktivnost ustanika blizu s. Knežlaz[2]

KOMANDI ČETE KR. KARAB. — *Kotor*
i na znanje:
EKS. PREFEKTU *Kotor*

Od komande divizije *„Mesina"*[3] je stigao sledeći izveštaj: „Juče 5. t.m. u akciji koju je naredila komanda 93. pešad. puka radi oslobođenja puta za Crkvice,[4] na jedinice ba-

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 12/2—1, k. 550.

[2] Na sekciji 1 : 100.000: Knezlac.

[3] U toku novembra 1941. izvršena je nova dislokacija italijanskih jedinica u Crnoj Gori. Divizija „Mesina" napustila je 9. novembra „skromnu oblast između Cetinja i Bara", koju je zaposela nakon ustanka od 13. jula, i prešla na područje Boke, gde je smenila diviziju „Taro", dok se divizija „Taro" „premešta u srce Crne Gore ojačana novim trupama" i „svojim snažnim garnizonima drži prostranu pustu i krševitu zonu, koja od Njeguša do Bara formira sa Nikšićem prostrani trougao od preko 700 m²." Vidi izjavu bivšeg komandanta divizije „Mesina" od 17. oktobra 1945; članak „Godinu dana u Crnoj Gori", štampan u „Glasu Crnogorca" od 5. avgusta 1942 (Arhiv VII, reg. br. 4/1—2, k. 641, reg. br. 9/4, k. 781).

[4] U izveštaju straže karabinijera u Risnu od 9. decembra 1941. prefekturi u Kotoru stoji da je tu akciju izvodio 4. bataljon 94. pešadijskog puka (vidi Arhiv VII, reg. br. 33/1—1, k. 552).

taljona je posle prolaska kroz selo Knežlaz bila otvorena puščana vatra sa leđa iz samog naselja.[5] Patrole poslate da pretresu kuće uhapsile su nekoliko nenaoružanih lica protiv kojih činjenice nedvosmisleno govore da su učestvovali u puščanoj paljbi koja je otvorena na naše jedinice.[6]

Nema pored toga sumnje da su ova lica uzela aktivnost učešća, kao članovi ustaničke bande, u rušenju bandera za telefonske linije za Crkvice u blizini Knežlaza i u zarobljavanju vojnika koji su štitili telefoniste na dan 4. t.m., a čiji je zadatak bio uspostavljanje veze.[7]

Uhapšeni su sledeći:

1.) — Kokot Božo, pokojnog Jovana iz Knežlaza
2.) — Ilić Vaso, pokojnog Jovana, iz Knežlaza
3.) — Samarić Blažo, pokojnog Tošana „

koje je zarobio vodnik Vaki Luiđi i artiljerci Đakobi Đovani i Speci Vinčenco, koji su imali zadatak da pretresu kuće iz kojih su ispaljeni meci koji su ugrozili sa leđa jedinice u akciji.

Smatra se da je oružje sakriveno za vreme približavanja patrola koje su dobile zadatak da izvrše pretresanje kuća.

Kokot Đorđe, pokojnog Dimitrija, iz Knežlaza
Kokotović Radovan, pokojnog Jovana „ „
„ Stevan „ „ „ „
„ Dušan „ „ „ „ star 15 godina

Njih je zarobio star. vodnik Bertuci Minoti sa jednom patrolom koja je imala zadatak da pretrese jednu dobro uočenu kuću odakle se pucalo.— Oružje nije pronađeno. Smatra se da je dečko Kokotović Dušan služio ustanicima kao kurir.

Samarić Gavrilo, Pavlov, iz Knežlaza.

Kokot Risto, pokojnog Tome, iz Knežlaza.

Uhapsio ih je vodnik Romani Renato sa jednom patrolom koja je imala zadatak da pretrese jednu kuću odakle su đola-

---

[5] Prema izjavi Mirka Matkovića, tadanjeg komandanta Orjenskog bataljona, napad je izvršio jedan vod tog bataljona, koji je postavio zasedu iznad s. Knezlaca. U zapisniku od 16. novembra 1941, vođenom u karabinijerskoj stanici u Risnu, pri saslušavanju uhapšenih seljaka iz s. Knezlaca povodom ove akcije, konstatuje se činjenica „... da su meci ispaljeni iz tih kuća u potajnom napadu neke ubili i više njih ranili" (Arhiv VII, reg. br. 21/2—22, k. 552). Redakcija nije mogla da utvrdi tačan broj gubitaka okupatorskih vojnika.

[6] Uhapšeni seljaci nisu imali nikakvog udela u napadu na italijanski bataljon (izjava Mirka Matkovića).

[7] Tu akciju su izveli pripadnici Orjenskog bataljona. Tom prilikom je zarobljeno 7 vojnika iz 93. pešadijskog puka divizije „Mesina", 2 karabinijera iz stanice u Risnu i 4 vojnika-telefonista (vidi dok. br. 196 u ovoj knjizi; Arhiv VII, reg. br. 21/2—22, k. 552).

zili puščani meci. Oružje nije nađeno uprkos pažljivom pretresu.

Sigurno je da se iz navedene kuće pucalo; jedan metak je prilično teško ranio jednog pešaka.— Navedeni Samarić Gavrilo čim je uhapšen žestoko se je otimao pokušavajući da pobegne.

Petar Olić, pokojnog Mila, iz Knežlaza. Njega je uhapsio vodnik Salmi Ugo sa patrolom koja je imala zadatak da pretrese jednu kuću odakle se pucalo. Jedan artiljerac, član patrole, tvrdi da ga je već video u okolini Budve.

Komandant bataljona, kap. Lunari, s.r."

Skrećem vam pažnju na neophodnost da ovi ljudi budu optuženi Izvanrednom sudu.

Pošto se iz gore navedenog jasno vidi odgovornost navedenih osoba, ovo nadleštvo smatra za potrebno da oni budu predati Izvanrednom sudu za Dalmaciju.

Stoga molim da se sastavi analogan izveštaj sa rezultatima koje ima ta komanda i sa podacima uhapšenih, koji moraju biti prevedeni u mesni zatvor na raspoloženje ovog nadleštva.

Preporučujem hitnost

Kvestor

BR. 196

IZVEŠTAJ PREFEKTA KOTORA OD 16. DECEMBRA 1941. GUVERNERU DALMACIJE O DELATNOSTI USTANIČKIH SNAGA NA PODRUČJU BOKE I O POLITIČKOJ I EKONOMSKOJ SITUACIJI OD 1. DO 10. DECEMBRA 1941. GODINE[1]

Gab. 2902/5 16. dec. 1941/XX.

Desetodnevni izveštaj (od 1. do 10. decembra 1941/XX)

Ekselenciji
Vitezu Vel. krsta Đuzepe Bastianiniju
GUVERNERU DALMACIJE

Zadar

Prema naređenju Vaše Ekselencije aktom br. 6376 od 7. oktobra o.g., podnosim sledeći izveštaj:

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 15/5—1, k. 551.

Politička situacija.— Tokom prvih 10 dana tekućeg meseca decembra bilo je u Provinciji, a naročito na njenim granicama, pojačane delatnosti ustaničkih snaga i pravih pravcatih akcija vojničkog značaja.[2] — Međutim, dobija se utisak da je kritična tačka ustaničkog pritiska pređena i da stanje pokazuje znakove poboljšanja.—

Reč je o sledećim događajima koji se nabrajaju po hronološkom redu.

1. decembra. — Obaranje u mestu Sv. Nedelja kod Bijele pri Herceg-Novom triju stubova električnog osvetljenja i napad na mali odred vojne inženjerije dok je radio na opravci prethodno prekinutog druma Grahovo — Risan;

3. decembra. — Iskliznuće voza Zelenika — Gruda na visini Pločice, koje je prouzrokovano skidanjem jednog praga: jedan mrtav, tri ranjena i nanesena materijalna šteta.

4. decembra. — Mučki napad bacanjem bombi, uz laku telesnu povredu, na učitelja osnovne škole Jančića Savu iz Kuti, na stazi Presjeka — Kuti; napad na jednu četu strelaca Kr. vojske između Crkvice — Ledenice od strane jedne grupe ustanika sa kote 832 bez ranjavanja vojnika; postavljena je zaseda i zarobljena, od strane jedne poveće grupe ustanika, na drumu Crkvice, jedna vojna patrola od 3 inženjerca čuvara

---

[2] Prema saopštenju br. 1 Štaba Orjenskog NOP bataljona od decembra 1941, na tom području u prvoj dekadi decembra izvedene su sledeće akcije:

„1) *Diverzantske akcije*

...

30 novembra 1941 presječena je poljska tel. linija koja je vezivala Crkvice i Grahovo na Dragalju na dužini oko dva kilometra.

Nekoliko dana kasnije na Brdu Risanskom srušene su tel. veze u dužini od 1500 metara.

2 decembra 1941 izbačen je voz iz šina kod Debelog Brijega (blizu Herceg-Novog), kojom prilikom srušena je lokomotiva sa tri vagona.

4 decembra 1941 jedno naše odjeljenje porušilo je put Mrcine—Javor—Orjen i sjutradan zaustavilo jedan kamion te zarobilo dva vojnika i zaplijenilo izvjesnu količinu hrane i drugog materijala.

2) *Borbe s neprijateljem*

3 decembra 1941 naša zasjeda u saradnji sa grahovskim snagama dočekala je 17 okupatorskih vojnika u Lupoglavi (na putu Risan—Crkvice). Od neprijatelja bilo je 7 mrtvih i 10 zarobljenih, među njima 1 oficir. Zaplijenjen je 1 teški mitraljez, oko 15 pušaka, 5 pištolja i veća količina municije.

Istog dana došle su u sukob naše snage sa neprijateljem u jačini od 150 vojnika na Dragaljskom polju. Borba je trajala oko 2 i po sata. Rezultat: zarobljeno 17 vojnika, među njima 1 oficir i 1 podoficir, zaplijenjeno 1 puškomitraljez, 15 pušaka i drugi ratni materijal. Gubici kod neprijatelja nijesu poznati. Sa naše strane nema ni ranjenih ni mrtvih.

vodova, 8 pešaka i 2 karabinijera od pratnje koja je upućena radi opravke prethodno prekinutog telefonskog voda — vratio se jedan ranjen vojnik.[3]

5. *decembra.* — Prekidanje druma Mrcine — Grab na visini kote 616 i žice na direktnom vodu Herceg-Novi — Jablan Do, u blizini raskrsnice ovog poslednjeg mesta; zarobljavanje, u predelu Vrbanja, jednog kamiona i jednog automobila Kr. vazduhoplovstva sa pripadajućim tehničkim osobljem i ljudstvom za pratnju;

6. *decembra.* — Prekid druma Mrcine — Jablan Do na visini raskrsnice ovog poslednjeg mesta i podizanje od strane ustanika na koti 616 odbrambenih položaja sa poljskim fortifikacijskim objektima.

7. *decembra.* — Obaranje 17 telegrafskih stubova između sela Kostajnica i Durići, opštini Perast; otvaranje vatre na jednu izviđačku patrolu karabinijerske stanice iz Kamenara u blizini sela, nema ranjenih; zarobljavanje vojnog garnizona Jablan Do u sastavu 17 finansijskih stražara i 7 pešaka — vratila su se 2 ranjena finansijska stražara — i otvaranje vatre na jedan pešadijski bataljon koji je oslobađao garnizon Crkvice od zamašnih ustaničkih snaga; naši gubici: 1 oficir poginuo i 3 ranjena, 4 vojnika poginula i 30 ranjenih, od ustanika oko 50 poginulih.[4]

---

4 decembra 1941 naša zasjeda u saradnji sa grahovskim snagama na Ceroviku zarobila je 1 telefonsko odjeljenje od 13 vojnika i jednog kurira. Ovom prilikom zaplijenjen je telefonski materijal i oružje.

Istoga dana jedno naše manje odjeljenje izvršilo je demonstraciju na forteci Ober-Grkovac i tom prilikom ubilo 3—4 italijanska vojnika.

5 decembra 1941 u opsadi i osvajanju Javora pored zubačkih snaga učestvovala su i 2 naša odjeljenja.

5 decembra 1941 naša zasjeda na Ceroviku sačekala je 1 neprijateljsku kolonu, koja je imala namjeru da se probije do Crkvica, jačine oko 3 čete pješadije, 10 kamiona, 4 tenka, veliki broj bacača mina i automatskog oružja. Borba je trajala 5 sati. Neprijatelj je iznenađen i pretrpio je velike gubitke (po privatno prikupljenim podacima imao je 126 mrtvih i ranjenih) i odbijen je. Na našoj strani 2 su poginula, 2 teže i 2 lakše ranjena.

Od 7—11 decembra bilo je manjih sukoba i čarkanja sa opsjednutim Crkvicama.

11 decembra 1941 g. naše su snage napale kolonu od 150—200 italijanskih vojnika u Bjelotini iznad Konavala, koji su imali namjeru da prodru u naša sela, da ih popale, ali su bili odbijeni. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i ranjenih. Jedan naš lakše ranjen.

11 i 12 decembra 1941 neprijatelj je pokušao snagama jačine jednog bataljona, tenkovima i artiljerijom prodor iz Risna prema Crkvicama ali bez uspjeha. Borbe su trajale preko cijelog dana i neprijatelj je vraćen. Gubici kod neprijatelja nijesu poznati, dok sa naše strane nema gubitaka" (Arhiv VII. film CK CG, br. 55—56).

[3] O zarobljavanju patrole vidi i dok. br. 195.

[4] Opširnije o opsadi Crkvica i borbama na tom sektoru vidi tom III, knj. 1, dok. br. 134, 135 i 158.

8. decembra. — Prekid puta na 3. km od Mrcine u pravcu Jablan Do, sa upotrebom mina.

— *10. decembra.* — Između Balka i Kamenara na visini rta Pijavica mučki ubijen arsenalski radnik iz Kumbora, nama naklonjeni Jovan Zoran, izviđačka patrola Javne bezbednosti i Kr. karabinijera policijskih snaga Herceg-Novi otvorila vatru na 5 ustanika u brdovitom predelu između Bijele i Kamenara u mestu Sv. Ana Jožica; 2 mrtva na protivničkoj strani, među kojima bivši predsednik opštine Sutorina Lučić Mirko.

Intervenisanje policijskih snaga bilo je u svim slučajevima brzo i uspešno i ispoljavalo se energičnim akcijama čišćenja u pojedinim mestima i odmazdama. Stanovništvo, kao i u pređašnjim slučajevima, dalo je odgovor izvršiocima sabotaža time što je popalilo kuće najsumnjivijih lica.[5]

Izvršena su brojna hapšenja i predato je izvanrednom sudu Dalmacije 41 lice, koje je krivo ili osumnjičeno za saradnju sa ustanicima i poslate su u internaciju u stare provincije Kraljevine 2 grupe od ukupno 47 lica.

Kao preventivnu meru, policija je povela akciju u cilju sprečavanja meštana koji žele da se priključe ustanicima da napuste Provinciju u pravcu Crne Gore i, radi toga, pojačana je u najvećoj meri stražarska služba na granici i ujedno su, na naročito osetljivim mestima, određene posebne službe za izviđanje i postavljanje stražarskih mesta. Pomoću ovih službi preduzete su i mere za sprečavanje ubacivanja u Provinciju, iz predela Crne Gore, lica koja nameravaju vršiti teroristička dela ili sabotaže. I na administrativno područje je proširena ta mera predostrožnosti pa je naređeno da treba posebno uzimati u obzir položaj u vojsci lica koja traže dozvolu za iseljenje, s tim da se odbije davanje dozvole licima za koja se zna da su pripadala oružanim snagama bivše jugoslovenske države.

---

[5] Iako prefekt Kotora u svim svojim izveštajima paljevine pojedinih kuća i naselja pripisuje „ogorčenim meštanima", tj. stanovništvu, iz sačuvanih dokumenata se vidi da su to činile italijanske jedinice i policija i da je prefekt o tome bio obavešten. Tako u izveštaju karabinijerske stanice u Risnu od 9. decembra 1941. Prefekturi u Kotoru, pored ostalog, piše: „Navedene kuće koje je zapalila ista operišuća jedinica (paljenje s. Knezlaca od strane jedinica 93. peš. puka div. „Mesina" — prim. redakcije) u borbenoj akciji 7. t.m., otkrile su prava i istinska skloništa municije, iako se pažljivim pretresanjem, izvršenim neposredno pre paljenja, nije uspelo da pronađe nikakvo oružje i municija"; a u izveštaju komandanta Grupe kraljevskih karabinijera od 14. decembra 1941. prefektu Kotora: da se moglo „gotovo u svim naseljenim mestima koja su vatrom iz minobacača zapaljena utvrditi da je bilo detonacija zbog praskanja eksplozivnih sprava i municije za nosivo oružje" (vidi Arhiv VII, reg. br. 33/1—1, k. 552, reg. br. 13/5—1, k. 551).

Na domaće stanovništvo Provincije koje, i u sadašnjim prilikama, i dalje ostaje mirno, svakako vrlo ohrabrujuće deluje odlučnost koju pokazuju naše političke vlasti u nastojanjima da ovladaju situacijom, i očekuju da prestane sadašnje stanje koje remeti normalne odnose u razmeni dobara između zemalja.

Očevidna je potreba da se moraju staviti na raspolaganje jače vojne snage koje bi omogućile da se na našoj teritoriji do kraja uguši delatnost ustanika.

Domaće stanovništvo povoljno je primilo i ocenilo pojavu štampanih malih zidnih proglasa, koje je rasturio neki samozvani Bokeljski komitet za građansku odbranu.

Oni koji su sastavili ove male proglase a nisu se potpisali iz straha od represalija komunista, pozivaju stanovništvo da italijanskim vlastima, koje su u ovoj provinciji otvorile toliko dobrotvornih ustanova, ostane odano i verno.

Ukazuje se dalje na beskorisnost akcija ustanika protiv jedne velike nacije, koja raspolaže ovde sa organizovanom i silno naoružanom vojskom.

Misli se da su ove male proglase, antikomunističke i proitalijanske sadržine napisala lica koja žele smirivanje.

Da bi se sprečilo dalje pogoršavanje situacije smatra se da je potrebna brza i odlučna akcija naših vojnih garnizona koje treba primerno pojačati.

Treba dalje voditi računa da se trupe zbog telesnih napora počinju zamarati jer su prinuđene da operišu u visokim brdima, bez mogućnosti da se na odgovarajući način zaštite od oštre zime.

Sa osećanjem poverenja primljen je dolazak u Provinciju Ekselencije Guvernera Dalmacije, koji je izazvao osećanje interesovanja i zaštićenosti od strane visokih rukovodilaca.

Rasplet sukoba na frontovima Marmarike i Rusije i zauzimanje stava prema ovima od strane Japana, prati se od strane stanovništva sa vidnim zanimanjem.

Stanje privrede: U proteklom vremenu stanje privrede u Provinciji bilo je dobro; ponekad iskrsnu teškoće u pogledu stočne hrane i drveta jer je ova roba dolazila — prva iz Crne Gore a druga iz predela Urbanić.[6]

Sveštenstvo. — Nema nikakvih posebnih zapažanja.

Stanje školstva. — Treba zažaliti što još nisu stigli učitelji, čime se odlaže početak školske godine.

---

[6] Mesto nije pronađeno na karti 1 : 100.000.

Izlišno je podvlačiti kako škola predstavlja jedno od najuspešnijih sredstava za političku penetraciju, ne uzimajući u obzir da, sem toga, odlaganje početka nastave služi kao potvrda pričanja da se Italija, zbog sadašnjeg delikatnog političkog stanja, plaši da provede reformu školske nastave u čisto italijanskom duhu.

Prefekt

BR. 197

IZVEŠTAJ KOMANDE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 18. DECEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O AKTIVNOSTI JEDINICA U PRVOJ POLOVINI MESECA[1]

1 I/8

Operativno odeljenje
Br. 14106 op
Stiglo 19. dec. 1941. god. XX

mz/

KOMANDA V ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

br. 10632 op. prot. **Poverljivo** V. P. 41, 18. decembar 1941. XX

Predmet: Izveštaj o situaciji za petnaest dana od 1—15. decembra 1941. XX

KOMANDI 2. ARMIJE — V.P. —

1) — PODACI O UREĐENJU JEDINICA.—
. . .[2]

2) — AKTIVNOST JEDINICA.—

a) *Obuka:* sve trupe se vežbaju u rukovanju oružjem a naročito u bacanju ručnih bombi.
Obuka u borbi protiv gerilaca izvodi se prilikom samih čišćenja. Samom obukom postignut je cilj da se stvori ubeđenje o spremnosti i pokretnosti naših jedinica.

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 16/2—1, k. 81.
[2] i [5] Redakcija je izostavila delove izveštaja u kojima se govori o smeštaju i zdravstvenom stanju ljudstva i stoke.

b) *Radovi:* izvršeni radovi odnose se naročito na upotpunjavanje i poboljšanje smeštaja i na izgradnju objekata poljske fortifikacije za ojačanje garnizona.

Vredno je istaći rad granič. straža na preuređenju deonice Platak—Lazac, u dužini od 5,5 km, od kolskog puta u drum sposoban za prolaz automobila sa širinom kolovoza od 4,5m.—

c) *Operacije:* jaka operativna aktivnost naših trupa ispoljila se proteklih petnaest dana u sledećem:

— u akcijama čišćenja na teritorijama gde je primećeno prisustvo ustaničkih bandi;

— u iznenadnim ofanzivnim prepadima na centre gde je primećeno prisustvo komunističkih elemenata;

— u izviđanjima čiji je cilj bio nadzor najudaljenijih zona.

Po svome ishodu treba spomenuti: operacije kod Grabovca — Debele Kose, koje su izvodile trupe 1. brze divizije (1—3. decembra);[3]

Operaciju kod Živice — Petrinić Polja, koju je izvela divizija „Re". U njoj su ubijena 23 subverzivna elementa. O ovim operacijama poslat je poseban izveštaj.[4]

Na anektiranim teritorijama naše trupe su vršile česte pokrete u skladu sa akcijom koju su izvodile političke vlasti na tom sektoru.

Izvršene operacije su stvorile kod neprijatelja očevidnu dezorijentaciju, tako da su se zločinačke akcije u tome periodu smanjile i brojno i po karakteru.

3) — MORAL JEDINICA.—

a) *Moral ljudstva:* dobar.—

. . .[5]

Brigadni general
Privremeni komandant Armijskog korpusa
Vitorio Zati [Vittorio Zatti]
Za. Vi.

---

[3] Reč je o napadu 17. bersaljerskog bataljona 1. brze divizije i bataljona crnih košulja divizije „Lombardija" na oslobođenu teritoriju Korduna u rejonu Grabovca. Neprijateljsku kolonu, koja je, paleći sela, nastupala putem Krnjak — Veljun, napali su delovi 1. i 2. bat. NOP odreda Korduna i Banije i prisilili je na povlačenje prema Karlovcu i Vojniću, nanevši joj gubitke od 11 mrtvih i 28 ranjenih. Partizani su imali 1 mrtvog i 4 ranjena. Za odmazdu, pored paljenja kuća, neprijatelj je streljao 37 uhapšenih seljaka (vidi dok. br. 205, red. br. 8 i 12; tom V, knj. 2, dok. br. 45 i 48).

[4] Vidi dok. br. 205, red. br. 24; tom V, knj. 32, dok. br. 49.

BR. 198

IZVEŠTAJ PREFEKTURE U SPLITU OD 18. DECEMBRA 1941. GUVERNATORATU DALMACIJE O HAPŠENJU TALACA RADI OBUZDAVANJA KOMUNISTIČKE AKTIVNOSTI[1]

KRALJEVSKA PREFEKTURA U SPLITU

Br. 08540

Split, 18. decembra 1941 — XX

Predmet: Taoci.

Guvernatorat Dalmacije
27. dec. 1941/XX
18624

GUVERNATORATU DALMACIJE
Generalnoj direkciji policije

Zadar

U vezi sa telegramom br. 3087/2841 Javne bezbednosti od 30. novembra ove godine javlja se, da su onih 25 lica, koje su uhapsili karabinijeri u zoni Solina,[2] zadržani kao taoci, da bi se obuzdala komunistička aktivnost u ovoj zoni, gde su, pored poznatih sabotaža na telegrafsko-telefonskim linijama, izvršeni u poslednje vreme pravi atentati na naše vojnike.[3]

Kako izgleda, mera je bila korisna pošto, bar do sada, u ovoj zoni nije bilo atentata ili dela sličnih gore pomenutim.

Ovom prilikom skrećemo pažnju da je potrebno obezbediti što pre konačni smeštaj za 150 ljudi, koji su uhapšeni kao taoci i koji se nalaze delom u zatvorima u Trogiru, delom u Splitu i jedan deo u zatvorima policije, u prostorijama koje nisu po-

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 20/14—4, k. 543.

[2] Prema izveštaju Komande karabinijera Dalmacije od 22. novembra 1941. Guvernatoratu Dalmacije, to hapšenje je izvršeno 20. novembra, prilikom operacije čišćenja u okolini opštine Solin i Klis, u kojoj su, pored karabinijera, učestvovali jedan bataljon divizije „Kačatori dele Alpi" i trupne jedinice iz garnizona Solin i Klis (vidi Arhiv VII, reg. br. 20/14—1, k. 543).

[3] O sabotažama i napadima partizana na fašističke vojnike u Solinskom bazenu u toku novembra 1941. vidi dok. br. 205 (popis incidenata); tom V, knj. 2, dok. br. 22 i 133.

godne za duži *boravak* a uz to su i prepune, što onemogućava — gde je potrebno — mnoga druga hapšenja.

Prefekt
(Paolo Zerbino)
PZ

Guvernatorat Dalmacije
Generalna direkcija policije
Datum prijema 28. dec. 1941. XX

BR. 199

IZVOD IZ IZVEŠTAJA KOMANDE 6. ARMIJSKOG KORPUSA OD 19. DECEMBRA 1941. KOMANDI 2. ARMIJE O BORBAMA NA PODRUČJU KUPRESA, TREBINJA I BILEĆE[1]

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTAB — OPERATIVNO ODELJENJE

Br. 9270. Op. *Poverljivo* Vojna pošta 39, 19. decembar 1941.

Predmet: Petnaestodnevni pregled situacije za period od 1. do 15. decembra.

Prilozi: jedan.

KOMANDI 2. ARMIJE
(Veza akt 9067 od 19/12/1940)
(Veza akt 8998 od 18/ 9/1941)

Vojna pošta 10

1) — SMEŠTAJ JEDINICA
. . .[2]

2) — AKTIVNOST JEDINICA
. . .

c) *Operativna*

Mnoge akcije izviđanja, čišćenja, policijske mere, patrolna služba (danju i noću).

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/3, k. 82.

[2] i [3] Tačkice označavaju izostavljen tekst koji govori o smeštaju i obuci jedinica i zdravstvenom stanju ljudstva i stoke.

Detaljno:

— *Divizija „Bergamo"*. Na dan 28. novembra deo ustanika neutvrđene jačine otvorio je vatru na stražarsko mesto na severnom ulazu u Kupres. Straža je spremno uzvratila vatru. Mi nismo imali nikakvih gubitaka.

Na dan 3. o.m. izvršeno je izviđanje duž itinerera Kupres — Šemenovci (XP—DL; XI—DM).

Dostignuvši naselje Blagaj, čelni vod bio je izložen jakoj vatri iz pušaka i automatskog oružja, uz nekoliko pokušaja opkoljavanja koji su bili odbijeni.

Procenjujući da su snage neprijatelja mnogo jače od naših, a imajući u vidu približavanje mraka, komandant kolone u 16 sati počeo je sa povlačenjem u bazu Kupres.[3]

Na putu kolona je bila izložena jakoj mitraljeskoj i minobacačkoj vatri, sa pokušajima opkoljavanja koji su slomljeni uz osetne gubitke neprijatelja.

Kolona je više puta bila prinuđena da probija sebi put za Kupres, bacajući ručne bombe; povratila se u bazu u 20 sati.

Snage neprijatelja: oko hiljadu ljudi naoružanih automatskim oružjem i minobacačima.

Gubici neprijatelja: osetni ali neutvrđeni.

Naši gubici: 3 mrtva (od kojih jedan oficir), 6 ranjenih (od kojih 1 oficir), 22 nestala (od kojih 1 oficir).[4]

Na dan 5. o.m. jednu kolonu od sedam praznih motornih vozila koja je dolazila od Kupresa, u pratnji jednog mitraljeskog voda 26. pešadijskog puka i jednog odeljenja 97. bataljona Crnih košulja pod komandom komandira fašističke čete **Bartolučija,** napale su u blizini D. Malovana (XN-CS) mnogo jače snage ustanika.[5]

---

[3] O sastavu te kolone vidi dok. br. 205 (red. br. 14).

[4] U izveštaju Štaba 3. krajiškog NOP odreda od januara 1942. Glavnom štabu NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu ta borba je registrovana pod datumom 5. decembar 1941, kao napad na italijanske položaje kod s. Rastičeva. Prema ovom izveštaju, napad su izvršili 1. i 2. bataljon toga odreda; zarobljeno je 9 neprijateljskih vojnika a ubijeno preko 40; zaplenjeno je 40 pušaka, 2 teška i 4 puškomitraljeza, oko 10.000 metaka i druge ratne spreme; partizani su imali 1 ranjenog i 2 poginula (vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 6 i 93). Prema nekim podacima, pored jedinica 3. krajiškog odreda, u ovoj borbi su učestvovali i stanovnici okolnih sela. Borba je nastavljena i sutradan, a italijansku kolonu pojačale su ustaše iz Kupresa (vidi Arhiv VII, stenografske beleške, reg. br. 5/6, k. 1998, reg. br. 9—14/2, k. 1994).

[5] Napad na italijansku kolonu kod D. Malovana izvršila je grupa boraca 2. bataljona 3. krajiškog NOP odreda. U izveštaju štaba ovog odreda od januara 1942. kaže se da je napad izvršen iz zasede, 8. decembra, da je neprijatelj imao 8 mrtvih i 13 zarobljenih, da je zaplenjeno 5 teških mitraljeza, 10 pušaka i druga ratna oprema; partizani su imali 2 mrtva i 1 ranjenog (vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 6 i 93, Arhiv VII, stenografske beleške, reg. br. 9—14/2, k. 1994).

Pratnja je reagovala i vršila protivnapad dokle god je bilo municije.

Ova je grupa bila opkoljena. Jedan deo je savladan, a drugi je uspeo da se izvuče i krene u pravcu Šujice, gde ga je prihvatila jedna naša kolona, koja je posle toga izvršila istragu na licu mesta, čišćenje i paljenja kao represalije.[6]

Naši gubici: 1 mrtav, 11 ranjenih (od kojih 1 oficir), 9 zarobljenih (među kojima i komandir fašističke čete **Bartoluči**).

Sva motorna vozila spasena su.

6. decembra naše snage izvršile su čišćenje u zoni Malovan, sa ciljem ponovnog uspostavljanja sigurnosti na komunikacijama između Šujice i Kupresa.

Divizija „Marke": izvršila je mnogobrojne upade i akcije čišćenja. Na dan 30. novembra artiljerijska grupa, koja je dislocirana u Trebinju, otvorila je paljbu na grupu pobunjenika u zoni k. 414 (TR—FV), koji su se docnije povukli.

Dana 2. decembra, jednu kolonu za snabdevanje, koju je sačinjavalo sedam kamiona, na povratku iz Bileće, napale su snage pobunjenika, koje su veoma jake u zoni Jasen (TP—FH). Kolona je dočekana jakom puščanom vatrom, koja je dolazila sa obe strane ceste.[7]

Naši gubici: jedan mrtav (oficir).

U noći artiljerija je ispalila nekoliko zrna na male grupe pobunjenika, koji su se nalazili u blizini mesta Oko (TR—FV).

. . .[8]

KOMANDANT
GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
(R. Dalmaco)
Dalmaco

---

[6] Vojnike koji su uspeli da se izvuku iz partizanske zasede prihvatila je, kod s. Šujice, kolona pukovnika Frančeska Peretija (Francesco Peretti), komandanta 26. peš. puka, koja se iz Livna kretala prema Kupresu (vidi dok. br. 205, red. br. 25).

[7] Napad na tu kolonu izvršili su delovi Hercegovačkog NOP odreda. Opširnije o toku i rezultatima ove akcije vidi dok. br. 205 (red. br. 7, 9, 13, 14); tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 195 i 197.

BR. 200

IZVEŠTAJ KOMANDE KARABINIJERA 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 23. DECEMBRA 1941. KOMANDI KARABINIJERA 2. ARMIJE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI I O RASPOLOŽENJU STANOVNIŠTVA POSLE PRESUDA PRIPADNICIMA NOP-A OD STRANE FAŠISTIČKIH SUDOVA U TRSTU I LJUBLJANI[1]

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINIJERA XI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 3/32—poverljivo Vojna pošta (46), 23. 12. 1941—XIX

Predmet: Izveštaj o duhu i moralu trupa i stanovništva.

KOMANDI KRALJEVSKIH KARABINIJERA 2. ARMIJE

Vojna pošta 10

Duh i moral vojnika uvek su na visini.

Sve jedinice disciplinovano očekuju redovnu obuku i obavljanje teške službe nadgledanja železničkih pruga i veštačkih objekata kao i službu čišćenja predela kojima, kako se čuje, krstare grupe ustanika.

Isplata specijalnih doznaka, koju je Duče odredio počevši od 1. jula, naišla je na jedno opće, živo zadovoljstvo. Isto i u pogledu obilnog davanja nagrada vojnicima koji imaju potrebu.

Deljenje dopunskog sledovanja vojnicima koji su na noćnoj službi ponovo je uvedeno i nestalo je onog razočarenja koje je postojalo kod zainteresovanih o čemu je bilo govora u izveštaju od 7. tekućeg.

Ulazak Japana u rat primljen je od vojnika vrlo blagonaklono i bilo je oduševljenih komentara u vezi prvih sjajnih pobeda koje je japanska mornarica i vazduhoplovstvo izvojevalo nad Britanskom i nad Američkom Pacifičkom flotom koja je skoro uništena.

Sa živim se interesovanjem slede još uvek uspesi Japanaca i svi su mišljenja da će, u koliko se nastavi sa takvim uništavanjem angloameričkih snaga, ratna moć Sjedinjenih Država pretrpeti takove gubitke zbog kojih neće moći i nadalje snabdevati Englesku kojoj je pomoć neophodna.

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 35/3—1, k. 448.

Proglas po kojem se Italija nalazi u ratu sa Sjedinjenim Državama primljen je sa radošću. Iako su se neki u prvo vreme bojali da će američka flota intervenisati u Sredozemlju na našu štetu sada, nakon nenadnih pobeda Japanaca na Pacifiku, postoji uverenje da Italija nema, usled nove situacije koja je nastala potrebnim naveštavanjem rata Americi, čega da se boji.

Ali isto se ne može da kaže za utiske koje su stvorili nedavni događaji na istočnom bojištu i u Severnoj Africi.

Sudeći po tempu kojim su do pred petnaest dana vođene operacije na raznim delovima istočnog fronta kao i po komentarima strane štampe smatralo se da će pre zime nemačke i savezničke snage dostići druge važne ciljeve gde bi se zaustavile da bi sačekale daljne konačne operacije koje bi trebale započeti u proleće 1942. Ali, najprije apsolutna tišina a zatim izveštaj kojeg je nedavno izdala nemačka vrhovna komanda o ispravljanju fronta prouzrokovao je u izvesnom smislu klonulost duha kod vojnika a koji je još pogoršan skoro istovremeno slabim napredovanjem vojnih operacija u Severnoj Afnici gde situacija, ceneći je po poslednjim biltenima, izgleda kritična pošto postoji bojazan da se, usled pomanjkanja jedne solidne odbrambene linije zapadno od Derne, može pružiti mogućnost Englezima, koji su jaki na moru i dobro osposobljeni oklopnim sredstvima na kopnu, da ponovo zauzmu čitavu Kirenaiku izloživši tako i ostali teritorij Libije ozbiljnoj opasnosti.

Stanovništvo se drži prirodno mirno ali njegovo neprijateljstvo prema nama jasno izbija na površinu.

Ono malo Slovenaca koji su naklonjeni Italiji izloženi su pretnjama dok se obaveštajcima svirepo svete. Poslednjih dana u stvari petoro njih ili smatranih kao takovi bili su napadnuti u njihovim kućama u Verd, Begunje i Šiška. Dva su ubijena, ostali teško ranjeni.

Pored toga su ponovljeni atentati na veštačke objekte a čak je bilo i nekoliko napada na usamljene vojnike.

Prema verodostojnim obaveštenjima vidi se da se komunistička aktivnost koja je kod nekih ambijenata kamuflirana slovenskim nacionalizmom sve više pojačava.

Javljeno je da centrala u Ljubljani namerava da pusti u promet znatan broj prostitutki koje bi povukle sobom mlade oficire i vojnike koji bi zatim bili zarobljeni u spomenutom gradu i upotrebljeni u obaveštajne svrhe. Izgleda takođe da bi im bila namera da one koji su zarobljeni u spomenutom gradu uvuku u komunističku partiju. Neposlušni, kada bi upali u klopku ili u opasnost, bili bi ubijeni.

Izgleda da se proučava izvršenje jednog atentata većeg obima na vijadukt Borovnice.[2]

Vojne vlasti su izdale naredbe da se pojača nadzor i da svi budu spremni da dejstvuju odmah i točno ali to nije dovoljno,[3] potrebne su mere kojima će biti uklonjeni iz Slovenije svi elementi koji se smatraju sumnjivim i opasnim. To bi poslužilo kao opomena onima koji su se do sada držali po strani ali koji bi već sutra mogli preći u borbu protiv nas[4].

Presuda koju je izrekao Specijalni sud nad slovenskim zaverenicima i teroristima nije uglavnom zadovoljila vojsku i Italijane koji su ovde nastanjeni pošto su svi očekivali presudu koja bi bila inspirisana većom strogošću.[5]

Zatim se pronio glas da su u Trstu na tu vest vršeni napadi na Slovence i na njihovu imovinu; dnevna je štampa donosila obilne izveštaje o toku procesa usled čega se je pooštrila razdraženost stanovništva ove provincije protiv Italije.

Pored toga se priča da su pronađeni u predelu Postojne, Sežane i Sv. Petra na Krasu mnogobrojni letci koji govore o represalijama i ubijanju jednog većeg broja Italijana kao osveta za Slovence koji su osuđeni od Specijalnog suda na smrt. I tako pokušaj da se putem jedne blaže presude postigne jedno duhovno zbliženje Slovenaca sa Italijanima smatra se da je potpuno propao.

Presudu koju je nedavno izrekao Ratni vojni sud, odsek u Ljubljani, nad 15 ustanika po priznatom delu učestvovanja u oružanim borbama, od kojih je osam osuđeno na smrt, pet na robiju od dve do dvadeset godina, vojnici su primili sa zadovoljstvom dok je stanovništvo donekle zaplašeno.[6]

S tim u vezi treba smatrati da će izvršenje smrtne kazne koje je izvršeno 22 tekućeg delovati na one koji su još uvek ustrajni u svojoj antinacionalnoj i terorističkoj borbi[7]

Obzirom na oslobođenje od optužbe železničara Krajnera koji je sakupljao ustanike za vojsku, za kojeg je javni tužilac zahtevao robiju, loše je komentarisano, pošto je jasna odgo-

---

[2] Redakcija ne raspolaže podacima da je takav napad pripreman.

[3] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 202.

[4] Da bi ugušile oslobodilački pokret u Sloveniji, italijanske okupacione vlasti su 24. februara 1942. otpočele da hapse i masovno interniraju sve za oružje sposobne osobe (vidi tom VI, knj. 2, dok. br. 143).

[5] Reč je o procesu koji je, od 2. do 14. decembra 1941, vođen u Trstu protiv 60 komunista, antifašista i slovenačkih nacionalista optuženih zbog veza s komunističkim centrima preko granice, propagande i pripremanja oružanog ustanka protiv fašističkog režima (opširnije o tome vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 203).

[6] Reč je o presudi od 16. decembra 1941 (vidi dok. br. 205, red. br. 63).

[7] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 80 i 212.

vornost Krajnera kojeg je optuživao, ma da se je on stalno negativno držao, isti onaj ustanik koji se je javio za vojsku.

Naprotiv, presuda Krajneru, koji je predložen od istog Suda da bude predan policiji na postupak, sigurno da bi uticala na one koji bez da se podvrgnu tegobama i riziku ustanika, još uvijek vrše ulogu onih koji nagovaraju i sakupljaju ljudstvo radi obrazovanja oružanih bandi.

POTPUKOVNIK, KOMANDANT KR. KARABINIJERA
LUIĐI BRUKIETI
[LUIGI BRUCCHIETTI]
L.B.

BR. 201

IZVEŠTAJ KVESTURE U KOTORU OD 26. DECEMBRA 1941. PREFEKTU KOTORA O VOJNIM AKCIJAMA I POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU BOKE OD 11. DO 20. DECEMBRA 1941. GODINE[1]

KR. KVESTURA KOTOR

Odelj. Gab. br. 03241 26. decembra 1941—XX.

Predmet: Desetodnevni izveštaj (od 11. do 20. decembra).— *Poverljivo — hitno*

EKSELENCIJI PREFEKTU

Kotor

1.) *Političko stanje i raspoloženje stanovništva.*—

Tokom druge dekade tekućeg meseca u Provinciji nije bilo dela sabotaže. — S druge strane, vojne akcije nisu bile naročito značajne: samo na dan 11-og u predelu Dugi Do došlo je do oružanog sukoba između jednog bataljona divizije „Mesina" i jedne jake grupe ustanika koji se svršio u našu korist.[2] — Tako se pritisak ustaničkih snaga u ovoj dekadi osetno smanjio na našoj teritoriji, čime se može smatrati, pošto su stigli i

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 17/5—1, k. 551.

[2] U izveštaju komandanta Grupe karabinijera u Kotoru od 23. decembra 1941. prefektu Kotora kaže se da „vojna akcija na Dugi Do (Mrcine), koju su hrabro vodili vojnici 93. peš. puka „Mesina", iako nije mogla, niti je morala imati pozitivan ishod, svakako je izviđanjem po-

drugi naši odredi, da je kritična faza definitivno savladana.[3] — Ostaje mogućnost terorističkih dela i dela sabotaže, naročito na saobraćajnicama duž kojih su preduzete izuzetne mere nadzora. — Dobar uspeh, naročito u predelu Grude, imalo je osnivanje stražarskih odreda od poverljivih lica iz dotičnih mesta.

Policijske snage ipak su nastavile smišljene preventivne akcije čišćenja od opasnih ili sumnjivih lica i u posmatranom periodu pritvoreno je preko 150 lica koja će se, prema datom slučaju, uputiti ili u koncentracione logore u stare provincije Kraljevine, ili će se zadržati kao taoci.

Dok je upućena u internaciju jedna grupa od 16 pripadnika bivše jugoslovenske vojske, u činu oficira i podoficira, samo jedno uhapšeno lice predano je Izvanrednom sudu Dalmacije: reč je o nekom Vuković Vlahu, pok. Mile, starom 32 godine, iz Trebesine kod Herceg-Novog, koji se, pošto je učestvovao u nekom sukobu između ustaničkih i naših snaga, bio sklonio u bolnicu u Meljinama da bi se lečio od zadobijene rane.

Dolazak trupa u predeo Boke kotorske znatno je uticao, u povoljnom smislu, na raspoloženje stanovnika, ulivajući im ose-

---

služila postavljenim ciljevima i dala je stanovnicima Zaliva opipljiv dokaz kako italijanski vojnici budno čuvaju njihova ognjišta" (Arhiv VII, reg. br. 16/5—1, k. 551). U saopštenju br. 1 Štaba Orjenskog bataljona od decembra 1941. o ovoj akciji italijanske vojske stoji:

„11. decembra 1941. god. naše su snage napale kolonu od 150—200 italijanskih vojnika u Bjelotini iznad Konavala, koji su imali namjeru da prodru u naša sela, da ih popale, ali su odbijeni. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i ranjenih. Jedan naš lakše ranjen."

Prema istom saopštenju „11. i 12. decembra 1941. god. neprijatelj je pokušao snagama jačine jednog bataljona, tenkovima i artiljerijom prodor iz Risna prema Crkvicama ali bez uspjeha. Borbe su trajale preko cijelog dana i neprijatelj je vraćen. Gubici kod neprijatelja nijesu poznati, dok naša strana nema gubitaka." (Dokumenat u Arhivu CK SK Crne Gore, reg. br. 387—388, a snimak u mikroteci VII, film CK CG—1, br. 55—56.)

Iz depeše federalnog fašističkog sekretara u Kotoru od 12. decembra 1941. sekretaru fašističke partije u Rimu vidi se da su „u akciji protiv ustanika u predelu iznad Risna", koja je „od jutros povedena uz podršku *artiljerije i krstarice „Bari", italijanske jedinice imale ranjenih: 1 oficira,* 1 podoficira i šest vojnika" (mikroteka VII, film UDB—CG—2, br. 151). Narednih dana druge dekade i u poslednjoj dekadi decembra nastavljene su borbe partizana protiv italijanskih okupatorskih jedinica na tom području (vidi tom III, knj. 1, dok. br. 140, 144 i 161; tom III, knj. 2, dok. br. 5; tom III, knj. 4, dok. br. 17).

[3] Federalni fašistički sekretar u Kotoru, u svojoj depeši od 16. decembra 1941. sekretaru fašističke partije u Rimu, daje sledeću ocenu situacije u tom periodu: „Vojna situacija u ovoj oblasti još uvek je teška. Ustaničke snage vrše pritisak na granicu i prodiru u pojedine zone. U kotorske bolnice i oblast stalno pridolaze ranjenici a mnogo je i mrtvih" (mikroteka VII, film UDB—CG—2, br. 152).

ćanje olakšanja, sigurnosti i poverenja da će ustaničke snage biti uskoro uništene i da će se time uspostaviti mir.[4] Ovo stanovništvo uviđa da je delatnost ustanika izazvala preduzimanje policijskih mera predostrožnosti i odmazde te iskreno želi da se povrati normalno stanje.—

Razvoj svetskog sukoba stalno se sa interesovanjem prati od strane stanovništva Provincije koje je u većini nama naklonjeno; ovo je potvrđeno toplom i dobrovoljnom javnom manifestacijom koja je održana 11. decembra u Kotoru prilikom ulaska Japana u rat.—

Sa negodovanjem su primljena navedena naimenovanja učitelja srpske narodnosti i pravoslavne vere u čisto hrvatskim i katoličkim naseljima.

Nasuprot tome, u pogledu viših škola, ugodno je zapažen znatan broj upisanih, naročito u Brodarsku školu u Dobroti. —

Nedavni događaji otkrili su da je, nasuprot stanovnicima u naseljenim centrima i na obali, stanovništvo brdskih sela na granicama Provincije, naročito u predelima između Risna — Crkvice — Grahovac — Dragalj — Grahovo, u duši na strani ustanika. — Ovo se pokatkad ispoljavalo mučkim napadima na naše vojnike, snabdevanjem ustanika oružjem i municijom kao i obaveštajnom delatnošću na našu štetu. — Mere iseljenja stanovništva iz pomenutih predela, okupiranih od naših trupa, imale su stoga značaj neophodne i neodložne potrebe.[5]—

2.) *Privredno stanje*

Privredno stanje u Provinciji u posmatrano doba i dalje je bilo zadovoljavajuće, ali ima još teškoća u pogledu snabdevanja stokom *i drvetom* (?), čiji se izvori nalaze u području delatnosti crnogorskih ustanika.—

3.) *Sveštenstvo*

Prijateljsko držanje katoličkog biskupa i njegovog sveštenstva očevidno ima dejstva na katoličko stanovništvo Provincije koje prema nama zauzima sve prijateljskiji stav.

Za kvestora
[potpis nečitak]

---

[4] Redakcija nije mogla da utvrdi koje su jedinice došle tih dana u predeo Boke kotorske. Iz pregleda dislokacije italijanskih jedinica u Crnoj Gori 29. decembra 1941. vidi se da je tog dana, pored divizije „Mesina", na području Boke kotorske bila dislocirana i 4. alpinska grupa sa bataljonima „Kizone" (Chisone), „Orko" (Orco) i „Suza" (Susa). Verovatno je reč o dolasku ove grupe, pošto se iz ranijih dokumenata ne vidi da se ona nalazila na ovom području (vidi Arhiv VII, reg. br. 9/2—1, k. 741).

[5] Tim merama je bilo obuhvaćeno više sela u hercegnovskoj i risanskoj opštini (vidi tom III, knj. 1, dok. br. 189).

BR. 202

IZVEŠTAJ KOMESARIJATA JAVNE BEZBEDNOSTI U ŠIBENIKU OD 26. DECEMBRA 1941. KVESTURI U ZADRU O NAPADIMA NA ITALIJANSKE FAŠISTIČKE VOJNIKE I O AKCIJAMA PARTIZANA U ŠIBENIKU I OKOLINI OD 18. AVGUSTA DO 26. DECEMBRA 1941. GODINE[1]

KOMESARIJAT JAVNE BEZBEDNOSTI
ŠIBENIK

Šibenik 26. 12. 1941—XIX
Strogo poverljivo najhitnije

Br. OSL. prot.
Odg. na akt od .....

Predmet: Izveštaj o prevratničkim delima.
Prilozi . . . .

KRALJEVSKOJ KVESTURI

Zadar

Dostavlja se izveštaj o prevratničkim delima koja su izvršena u Šibeniku od 1. oktobra[2] do 26. tekućeg.

Komesar šef Javne bezbednosti
Modika dr Vitorio [Modica Vittorio]
Modika

PREVRATNIČKA DELA IZVRŠENA U ŠIBENIKU OD 1. OKTOBRA[3] DO 26. DECEMBRA 1941—XIX

18. 8. U 22.30 sati vojna patrola na periferiji grada pucala je i ubila nekog Gruje, Srbina, iznenađenog pri sečenju telefonske žice.

15. 8. Streljani u Skradinu Paško Trlaja iz Šibenika (vinovnik atentata dinamitom u fabrici „La Dalmatienne") i Magdalenić Vjekoslav iz Livna, kod obojice pronađeni oružje i bombe.[4]

---

[1] Original (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 40/3—17, k. 546.
[2] i [3] Tako u originalu; verovatno omaška.
[4] Reč je o streljanju Paška Trlaje i Pavla Papa Šilje, koji je posedovao lažnu legitimaciju na ime Vjekoslava Magdalenića (vidi dok. br. 119) .

19. 8. U 5.30 sati ujutro streljan je neki Šantić Ante, bez određenog zanimanja, star 21 godinu, u čijem je stanu nađen puškomitraljez sa 14 šaržera i 15 ručnih bombi.

19. 9. Noću su karabinijeri u obilasku našli 2 bombe tipa „sipe" u blizini zgrade Italijanske banke.

3.10. Nađeni su noću po zidovima kuća u nekim periferijskim ulicama grada srp i čekić nacrtani crvenom olovkom.

11.10. U 20.30 sati ubijen fašista Antonio Scotton, na koga su dva lica pucala iz pištolja dok je izlazio iz svoje kuće.[5]

23.10. Incident na trgu Vitorio Emanuele sa nekim čovekom za koga je utvrđeno da je nemački građanin rođen u Moskvi. Njega je napao vodnik Dobrovoljačke milicije za nacionalnu bezbednost jer nije hteo da skine šešir pri spuštanju zastave. Udaren je pesnicom i ozleđen; može se izlečiti, ukoliko ne nastupe komplikacije, za 15 dana.

25.
26-10. Noću su u Vodicama ubijena 2 vojnika a treći je ranjen. Vanredni sud je izrekao smrtnu kaznu 16-torici lica, od kojih su 4 u bekstvu, a 12-orici razne druge kazne.[6]

27.10. Oko 19.35 sati bačene su dve bombe na kamion Kr. karabinijera, ranjen je jedan mornar koji je bio u blizini mesta gde su bombe pale.[7]

5.11. Na periferiji u blizini „Dalmatienne" pronađeno je tridesetak letaka koji govore protiv rata u Rusiji.

28.11. Opštinski šumar Šupe Nikola našao je u predelu Sv. Vid, 6 kilometara od Šibenika, pod gomilom kamenja, tri posude za prenos kreča i 4 letka na hrvatskom jeziku. U jednom se pravda ubistvo fašiste Antonija Skotona [Antonio Scotton]. Drugi sadrži biografije šestorice streljanih zbog pomenutog ubistva. Treći poziva narode bivše Kraljevine Jugoslavije na pobunu protiv fašizma. Četvrti govori o manifestacijama u Moskvi povodom godišnjice boljševičke revolucije. Nadalje je pronađeno: jedan ciklostil, papir za ciklostil, 4 jugoslovenske vojničke puške, puščani meci, nekoliko kilograma crnog baruta, jedna knjiga Karla Marksa na čijoj naslovnoj strani stoji ime Marković Veljka.

---

[5] Opširnije o atentatu na Antonija Skotona vidi tom V, knj. 1, dok. br. 214, knj. 2, dok. br. 130.

[6] Akciju su izvršili partizani Vodica i okoline (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 215).

[7] Napad je izvršio Živojin Bulat sa svojom udarnom grupom (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 217, knj. 2, dok. br. 125 i 130).

5.12. Oko 14.30 sati jedan agent Javne bezbednosti, nadgledajući okolinu „Dalmatienne", uhapsio je jedno lice, po imenu Zenić Frane, kod koga je pronađena vreća sa namirnicama i odećom a koji je išao prema predelu Sv. Vid.
Prema izvršenoj istrazi smatra se da je Zenić pripadao prevratničkoj organizaciji na čijem je čelu stajao Marković Veljko. On i Marković biće predani Vanrednom sudu. Ovaj poslednji ima otežavajuću okolnost jer je bio jedan od vođa.

5.12. U ovdašnjoj Trgovačkoj akademiji na početku predavanja učenici Kovačević Mate, pok. Jakova, i Periša Vinko, Grgura, nisu hteli da pozdrave profesora rimskim pozdravom. Utvrđeno je da je prvi postupio namerno pošto je po osećanju komunista. Za njega se predlaže najstroži postupak vlasti. Za drugoga, pošto se smatra da je postupio iz neznanja i gluposti, predlaže se opomena.

16.12. Na kapiji i u okolini pravoslavnog groblja pronađeni su crteži crvenom bojom srpa i čekića. Istragom je utvrđeno da su izvršioci: Grubišić Živko od 17 godina, Čala Marko od 16 godina i Rajević Ivo od 16 godina, svi iz Šibenika. Uhapšeni su.

Utvrđen je i organizator student Zlatković Kristifor, komunistički agitator, koji je u bekstvu.

Komesar šef Javne bezbednosti
Modika Dr Vitorio
Modika

BR. 203

ZAPISNIK SA SASTANKA STAREŠINA 2. ARMIJE ODRŽANOG 30. DECEMBRA 1941. U VEZI S NEMAČKIM TRAŽENJEM DA ITALIJANSKE JEDINICE SADEJSTVUJU U OPERACIJAMA NEMAČKIH TRUPA ZA UNIŠTENJE PARTIZANSKIH SNAGA U ISTOČNOJ BOSNI[1]

VP 10, 30. 12. 1941—XX

SASTANAK 30. DECEMBRA 1941—XX

Prisutni: ekselencija komandant V AK; ekeselencija komandant XI AK; general, komandant armijske artiljerije; general, komandant armijske inžinjerije; general, komandant armijske pozadine; general, načelnik Štaba armije; pomoćnik načelnika Štaba armije; načelnici Štaba V, VI i XI AK; načelnik Obaveštajnog odeljenja armije; načelnik Odeljenja civilnih poslova armije; načelnik Operativnog odeljenja armije; primo seniore[2] iz Odeljenja za vezu Dobrovoljne milicije za nacionalnu bezbednost; potpukovnik avijacije iz Komande armijske avijacije.

Izlaganje je započeo ekselencija komandant armije i rekao da se ovi sastanci dosta često sazivaju usled nastalih promena koje ne potiču iz redova armije, već su odraz drugih sastanaka u Rimu, na kojima i sama ekselencija prisustvuje.

U posebnom slučaju današnjeg sastanka, koji je usledio kratko vreme posle jednog drugog sastanka, promene su nastale zbog neodlučnosti nemačke Vrhovne komande u vezi sa njenim zahtevom koji je postavila našoj Vrhovnoj komandi.[3]

[1] Original u Nacionalnom arhivu u Vašingtonu, a snimak originala u Arhivu VII, reg. br. NAV — I — T — 821, f. 64/000993.

[2] Čin u Dobrovoljačkoj miliciji za nacionalnu bezbednost. Odgovara činu potpukovnika kopnene vojske.

[3] Zbog nepovoljne situacije nemačkih jedinica na istočnom frontu, nemačka Vrhovna komanda oružane sile je 16. decembra 1941. naredila komandantu oružanih snaga Jugoistoka da snage u Srbiji i u NDH oslobodi za istočni front, s tim da njihovu ulogu preuzmu bugarske i italijanske jedinice. Italijanska Vrhovna komanda, koju je nemački vojni izaslanik u Rimu, general Eno fon Rintelen (Enno von Rintelen), upoznao 17. decembra sa ovim zahtevom, izjasnila se 18. decembra spremnom da trupe italijanske 2. armije uđu u NDH, severoistočno od italijansko-nemačke demarkacione linije, i smene nemačke trupe, preuzimajući njihove zadatke. Hitler je, međutim, odlučio da se odustane od zahteva da italijanske trupe posednu nemačku okupacionu zonu u NDH i da se njihova intervencija u tom delu NDH ograniči na sadejstvo s nemačkim trupama u istočnoj Bosni. Vidi Arhiv VII, nemački fond, reg. br. 19/1, k. 70 (Ernest Wisshaupt, Die Bekaempfung der Aufstandbewegung im Südostraum, str. 102—107), italijanski fond, reg. br. 3—1, k. 56, mikroteka NAV—I—T—821, f. 64/001006.

Ekselencija komandant iznosi sažet sadržaj poslednjeg sastanka, takođe i iz razloga da bi se sa njime upoznao komandant V AK, koji istom nije prisustvovao.

Pošto ga je, 18. 12., primio Duče i upitao da li je 2. armija u mogućnosti da okupira celu Hrvatsku i smeni jedinice nemačke vojske, ekselencija komandant je odgovorio da je potrebno pojačanje od dve komande AK sa pištapskim jedinicama i službama i pet divizija, kao i adekvatno pojačanje Komande pozadine armije.

Ovim pojačanjima mogli bi se rešiti samo problemi vojnog karaktera. Međutim, bilo je potrebno da se reše i svi ostali političko-ekonomski problemi itd., a da bi se postigao potpun efekat u ovom pitanju trebalo bi da se Nemci povuku sa svih funkcija koje sada vrše u Hrvatskoj (Gestapo — dodeljeni službenici itd.). Ne bi bilo pravedno dovoditi u pitanje živote naših vojnika i rasparčati snage posedanjem novih područja, dok bi drugi nastavili da gospodare u zemlji.

Duče nije odgovorio na ove argumente, već je od ekselencije komandanta armije tražio da iznese način na koji namerava da upotrebi snage koje će mu stajati na raspolaganju.

Predviđena upotreba snaga:

— jedan armijski korpus od dve divizije sa pravca jugoistočno od Zagreba prema jugu;

— jedan armijski korpus od tri divizije od Sarajeva prema severu, tako da se potpuno okruži glavnina ustanika i zatim definitivno rasprši.

Nemci drukčije vode operacije; dejstvuju po određenim pravcima, slično drumskom valjku koji prolazi i sve drobi, ali se ustanici vraćaju i postaju još jači.

Ekselencija načelnik Generalštaba KoV, koji je prisustvovao ovom sastanku,[4] odobrio je ovaj operacijski plan; zaključio je izjavom da je zahtev za dodelu pojačanja dosta skroman i da se može prihvatiti.

Pošto se vratio u sedište, izdato je naređenje da se priđe razmatranju ovog zadatka i sastavljanju odgovarajućeg zahteva za dodelu pojačanja.

Zahtev armije je već 25. o. m. bio u Rimu na razmatranju Generalštaba, ali su tada nastupile promene.

---

[4] Pored generala Roate, načelnika Generalštaba, i generala Ambrozija, komandanta 2. armije, tom sastanku su prisustvovali grof Ćano, ministar inostranih poslova, Kasertano, italijanski poslanik u NDH, i general Đovani Malji (Giovanni Magli) iz Vrhovne komande (vidi Arhiv VII, NAV—I—T—821, f. 64/001006).

Nemačka Vlada zahvaljuje italijanskoj Vladi na obećanoj saradnji, ali zasad namerava da ograniči intervenciju naših trupa samo na sadejstvo sa njenim trupama, koje će da otpočnu operacije protiv ustanika.

Razlog za ovu promenu može da se traži u jednoj informaciji koju je primio ekselencija komandant armije.

Nemački general u Zagrebu, koji je posetio maršala Kvaternika, mora da mu je podneo ovo rešenje na usvajanje i da je ono u krugovima hrvatske Vlade naišlo na za nas nepovoljno reagovanje.[5]

Pošto je ponovo pozvan u Rim, ekselencija komandant je razgovarao sa:

— njegovom ekselencijom Roatom [Roatta]; razgovor se vodio u opštim okvirima;

— njegovom ekselencijom Kavalerom [Cavallero]; razgovor se vodio o beznačajnim pitanjima.

Međutim, preciznija obaveštenja je ekselencija komandant primio u Rimu od načelnika Štaba armije, koji mu je depešom dostavio prepis dopisa primljenog iz nemačke Više komande Jugoistoka,[6] kojom privremeno sada rukovodi inžinjerijski general Kunce [Kuntze].

Ekselencija komandant naređuje da se pročita dopis nemačke komande, iz kojeg proističe da ona namerava da upotrebom 718. i 342. divizije u toku 15 dana, pošto 342. divizija mora biti premeštena radi upotrebe na drugom zadatku, napadne glavninu ustanika koja se nalazi oko Sarajeva.[7]

---

[5] Prema izveštaju nemačkog generala u Zagrebu Glez Horstenaua od 22. decembra 1941. komandantu oružanih snaga Jugoistoka, vodeće vojne ličnosti NDH su bile „iznenađene zbog nemačkih namera; maršal Kvaternik i general Laksa bili su novom situacijom preneraženi. Strahovali su od najtežih unutrašnjih poremećaja... Kvaternik je molio da [nemačka] 718. peš. divizija ostane u Hrvatskoj... i da se početkom iduće godine sprovede akcija čišćenja u istočnoj Bosni pod nemačkom komandom sa 718. div., 3—6 bat. iz Srbije i sa hrvatskim snagama, a po potrebi i sa italijanskim delovima iz Višegrada". U istom izveštaju Horstenau je predlagao da, radi zaštite nemačkih interesa, nemačka 718. peš. divizija i 3 landesšicen bataljona ostanu u NDH. U izveštaju od 24. decembra komandantu Jugoistoka general Horstenau se ponovo izjasnio protiv „suviše obimnog prepuštanja" teritorije NDH Italijanima, videći u tome „teške opasnosti za proleće". (Vidi Arhiv VII, nem. fond, reg. br. 19/1, k. 70, str. 105. i 106).

[6] Reč je o dopisu nemačke Komande Jugoistoka, str. pov. br. 2666 od 26. decembra 1941, Komandi italijanske 2. armije (vidi Arhiv VII, mikroteka NAV—N—T—312, f. 452/8036483—4).

[7] Tada je na teritoriji istočne Bosne dejstvovalo šest partizanskih odreda (Romanijski, „Zvijezda", Birčanski, Ozrenski, Majevički i Kalinovički, ukupno 6 do 7.000 boraca), kao i 1. proleterska brigada, koja se sa Vrhovnim štabom, krajem decembra 1941, iz Rudog, preko s. Međe-

Na osnovu toga proističe da je zadatak armije — V i VI AK — da posedne celu italijansko-nemačku demarkacionu liniju i zatvori sve one pravce kojima bi ustanici, proterani dejstvom dveju nemačkih divizija, pokušali da se prebace na našu teritoriju.

Prilikom izvršenja ovog zadatka, u prvi plan je istaknuta upotreba divizijske artiljerije, koja može pomoći dejstvom barážne vatre na pomenutim pravcima, kao i upotreba avijacije, ne samo radi osmatranja već i radi bombardovanja i mitraljiranja.

Zadatak poveren 2. armiji pretrpeo je još jednu izmenu; dok je prema prvobitnom planu trebalo da 2. armija preuzme na sebe italijansko-nemačku demarkacionu liniju zaključno do Kalinovika, a Komanda oružanih snaga Crne Gore, koja kao pojačanje prima diviziju „Ravena" (popunjenu 100%), odsek Foča—Goražde, juče, 29. 12. posle podne, stigla je druga depeša iz Generalštaba KoV.

Na osnovu ove depeše, koju ekselencija komandant daje da se pročita, odsek Foča—Goražde prelazi pod nadležnost 2. armije (VI AK), koja dobija diviziju „Ravena" i izvesnu podršku jedinica Crne Gore, koje će sadejstvovati na Drini. Jačina ovih jedinica nije poznata, ali se zna da nije značajna.

Podnet je zahtev za obaveštenje o dislokaciji i jačini

Ekselencija komandant poziva komande V i VI AK da dobro procene demarkacionu liniju, koja sada već mora da je poznata, kako bi se izvršio raspored potrebnih snaga radi sprečavanja prolaza ustanika.

Dva armijska korpusa moraju da se povežu tako da se u tačkama dodira postigne čak i spajanje jedinica dvaju armijskih korpusa; komandu nad ovim jedinicama preuzeće stariji.

Zatim, u opštim crtama, razmatra demarkacionu liniju.

V armijski korpus

Odsek 1. brze divizije može materijalno čak i da se ne zauzima, s obzirom na to da je divizija već duž demarkacione linije i da se nalazi na značajnoj daljini od zone operacija.

Što se tiče drugih odseka (divizije „Lombardija" i „Re"), potrebne mere preduzeće armijski korpus.

đe, prebacila na teritoriju Romanijskog odreda. Glavnina partizanskih snaga se nalazila na prostoriji Sarajevo — Višegrad — Zvornik. (Vidi „Oslobodilački rat naroda Jugoslavije", knj. 1, str. 177—179; A. Đonlagić i M. Leković: „Njemačka ofanziva na istočnu Bosnu", Vojno delo, Beograd, 1962, str. 66—70).

Ekselencija komandant V armijskog korpusa predočava da je u nekim zonama sneg visok i da situacija kod ustanika nije jasna, jer se oni nalaze i sa jedne i sa druge strane demarkacione linije.

VI armijski korpus

Pitanje se postavlja kao veoma teško. Trebalo bi da raspored bude izvršen do 15. 1. i da se zadrži do 31. 1., kada će Nemci završiti operacije.

Najveće teškoće u vezi sa izvršenjem rasporeda u pomenutom roku predstavlja dolazak divizije „Ravena". Kao prvo, potrebno je da divizija krene iz Aleksandrije za Dubrovnik.

Ekselencija komandant ne vidi mogućnost da se upotrebi neka druga divizija. Divizija „Ravena" popunjena je 100%, kako po brojnom stanju tako i po borbenoj gotovosti i uliva puno poverenje. U svakom slučaju to prepušta oceni komandanta VI AK.

Zatim je potrebno vreme za pokret divizije iz Dubrovnika do zone upotrebe — železnička pruga Dubrovnik—Metković je u prekidu.

Ekselencija komandant kaže da treba tražiti veliki broj prevoznih sredstava, tako da se obezbedi brzo prebacivanje divizije.

Načelnik Štaba VI AK iznosi da 23. ili 24. treba da stigne odgovor od poznate osobe koja je izjavila da je ranije nameravala da pokuša napad na Sarajevo a zatim, pošto se uverila u neuspeh samog napada, da se preda nama.[8]

Ekselencija komandant ne veruje u ove pregovore; traži u svakom slučaju da se požuri odgovor i odluka ove osobe.[9]

Potrebno je, pored ostalog, da VI AK vodi računa o svom desnom boku, naročito iz razloga što jedinice Crne Gore svakog časa mogu da napuste Grahovo.

Načelnik Štaba VI AK vodi računa o ovom napuštanju Grahova, koje dobija poseban značaj s obzirom na to da se mogućnosti infiltracije ustanika ovim povećavaju. Situacija na teri-

---

[8] i [9] Redakcija nije ustanovila o kojoj je ličnosti reč. Međutim, iz raspoloživih podataka se vidi da se četnička komanda istočne Bosne i Hercegovine krajem decembra 1941. povezala sa Nemcima i da su „15 januara [1942] delegati srpskih četnika Bosne vodili pregovore sa nemačkom i italijanskom komandom u Višegradu". Na osnovu postignutog sporazuma, pomenuta četnička komanda je naredila svim svojim jedinicama u istočnoj Bosni da nemačkoj vojsci omoguće slobodan prolaz na svim pravcima i da im pruže potrebna obaveštenja o partizanskim jedinicama (vidi Arhiv VII, četnički fond, reg. br. 4671 i 6060, fond NDH, reg. br. 12/2—5, k. 62).

toriji VI AK — divizija „Marke" [Marche] i divizija „Kačatori" [Cacciatori] — još je veoma zamršena i može postati uzrok neprijatnog razvoja.

Ekselencija komandant zatim potvrđuje da Rim može zahtevati izvršenje našeg rasporeda do roka koji su odredili Nemci, tj. do 15. 1,[10] zbog pitanja prestiža, i zahteva da ga komandanti dva armijska korpusa što pre upoznaju sa svojim operacijskim zamislima, kako zbog izvršenja naših priprema tako i zbog dogovora sa Nemcima.[11]

— 0 —

Razna pitanja

Raspoložive snage

U jednom razgovoru sa ekselencijom Kavalerom, ovaj je izrazio svoju želju da ne oduzima druge vojnike za zadatke koji nisu u vezi sa odbranom teritorije.

Ekselencija Kavalero je zadovoljan zbog promene koja je nastala u planu okupacije Hrvatske; na taj način on sada ima na raspolaganju snage koje su bile predviđene za okupaciju Hrvatske.

---

[10] Petnaestog januara 1942. nemačka 342. i 718. peš. divizija i delovi domobranskog 2. i 3. korpusa otpočeli su desetodnevnu operaciju za uništenje partizanskih snaga na prostoriji: Sarajevo, Višegrad, Zvornik, Tuzla, Vareš. Neprijatelj je uspeo da probije partizanske položaje i da prodre na oslobođenu teritoriju, ali nije uspeo da uništi partizanske snage, koje su se delom probile na susednu teritoriju a delom povukle u planinske predele, van zahvata neprijateljskih jedinica.

U toku izvođenja operacije neprijatelj je imao oko 400 mrtvih, ranjenih i zarobljenih i 464 promrzla vojnika. Vidi: tom IV, knj. 3, dok. br. 33 i 145; Oslobodilački rat naroda Jugoslavije, knj. 1, str. 169—179; A. Đonlagić i M. Leković, n.d., str. 21—145; Arhiv VII, fond NOP, reg. br. 11/15, k. 9, nem. fond, reg. br. 19/1, k. 70 (str. 117—123).

[11] Sedmog januara 1942. general Ambrozio je nemačkom opunomoćenom generalu u Srbiji predložio odlaganje projektovane operacije, navodno zbog nemogućnosti blagovremenog dolaska divizije „Ravena". Ali kako komandant Jugoistoka na to nije pristao, jer mu je 342. divizija stajala na raspolaganju samo do kraja januara, general Ambrozio je 10. januara izdao naređenje 6. armijskom korpusu da „se pobrine da do 15. tek. zapreči demarkacionu liniju" a Guvernera Crne Gore zamolio „da naredi, pored vršenja zaprečavanja, da alpinske trupe iz Višegrada slede pokret nemačkog puka iz Rogatice, zaposedajući zatim drumski čvor Mesići, južno od Rogatice". Istog dana (10. januara) Komanda 2. armije obavestila je nemačkog oficira za vezu o svojim namerama. Na kraju se učešće italijanskih jedinica u planiranoj nemačkoj operaciji svelo na angažovanje samo jednog alpinskog bataljona iz garnizona Višegrad, koji je guverner Crne Gore 11. januara stavio na raspolaganje nemačkoj komandi radi zaposedanja s. Mesića. (Vidi Arhiv VII, italij. fond. reg. br. 3/1, k. 56, nem. fond, reg. br. 18/1, k. 70, str. 114—116).

Ekeselencija načelnik Glavnog generalštaba ukazuje takođe na situaciju u Libiji, gde će naši moći da se brane u Sirtu držeći Bard. Na osnovu sporazuma sa Francuskom mogu u izvesnoj meri da se snabdevaju preko Tunisa.

Pored divizije „Ravena", dodeljene VI AK, već su stigle ili će stići sledeće jedinice:

— trinaest posadnih četa (pet za V AK, tri za VI AK, tri za Komandu pozadine i dve za Rijeku; već ih je stiglo jedanaest);

— šest grupa konjičkih eskadrona za dejstvo peške (tri za V AK i tri za VI AK; već su stigle dve);

— dve legije crnih košulja (jedna za V AK i jedna za VI AK; već se nalaze na putu);

— 7. grupa alpinaca (za VI AK; nalazi se na putu).

Oduzeće se šest teritorijalnih bataljona koji se sastoje od starijih godišta, a zameniće ih dva dopunska grenadirska bataljona i tri alpinska bataljona pod komandom jednog pukovnika. Dođeljuju se: alpinski bataljoni VI armijskom korpusu; bataljoni grenadira: jedan V i jedan 11. armijskom korpusu.

Jedanaesti AK, koji gubi dva od pomenutih teritorijalnih bataljona, primiće samo jedan grenadirski bataljon, koji, međutim, ne treba uključiti u formacijski sastav divizije „Granatijeri".

Šest teritorijalnih bataljona neće otići pre kraja januara.

Krajem januara oduzeće se konjički puk „Alesandrija" [Alessandria] koji treba da se motorizuje. Ovaj puk je određen iz razloga što je Generalštabu bio potreban jedan laki konjički puk. Njega će zameniti legija crnih košulja koja je već na putu; kao mesto dislokacije ove legije, V AK je odredio Karlovac.

Zamena divizije „Lombardija" izvršiće se okupacionom divizijom „Murđe" [Murge], i to početkom februara. Divizijom komanduje general Negri Paride; ima dva pukovnika, od kojih je jedan dobar.

Dolazi u svom organskom sastavu; nije prošla ni kroz kakvu obuku.

Divizion 75/13 divizije „Lombardija" ostaje u mestu, ali ga ne treba priključiti puku divizije „Murđe".

Dodeliće se dva komandanta obalske odbrane:

— jedan komandant brigade za V AK;

— jedan komandant divizije za VI AK.

Ekselencija komandant izjavljuje da treba odmah da se upoznaju sa dužnostima, kako bi se oslobodile komande koje su sada zadužene za obalsku odbranu. Treba im takođe ukazati da obezbede zaleđe sa pravca kopna.

Komandanti armijskih korpusa treba odmah da izveste o primećenim nedostacima kod pomenutih jedinica, čim budu pristigle u zonu.

Grešku da se u *Fužine u Val Romano* upute konačari grupe eskadrona određene za Fužine (teritorija V AK) verovatno je učinila nadležna Komanda teritorijalne odbrane ili neka druga ustanova. Armija je prilikom označavanja iskrcnih stanica odredila Fužine (vidi priložen dopis).[12]

Gubici u akcijama

Broj od 225 nestalih,[13] od kojih 14 oficira, zabrinuo je načelnika Generalštaba KoV.

Ekselencija komandant armije uveravao je da ne postoji tendencija za *lako predavanje* i da je reč o manjim, okruženim jedinicama koje su ostale bez municije itd.

Što se tiče Vilusa, razgovarao je sa ekselencijom Roatom. Početna greška je bila što pukovnik Pinjateli [Pignatelli] nije pokazao dovoljno autoriteta da odbije predlog za izlazak kolone Rafaele [Raffaele].[14]

Situacija

Ekselencija komandant je u jednom razgovoru sa Dučeom, 28. 12, izložio situaciju.

U vezi sa Slovenijom Duče je zaključio:

1. — Pozvaću u Rim visokog komesara koji, između ostalog, mora da prihvati predloženu soluciju vojnih vlasti za podizanje optužbi protiv krivaca.

2. — Ako ne primetim poboljšanje situacije, vlast ću poveriti vojnim organima.

Što se ostalog tiče, rekao je da se protiv komunizma treba boriti na svakom mestu i iskoreniti ga u osnovama.

Mogu da se izvuku sledeće direktive:

1. — Na sve moguće načine predupredити iznenađenja u našim uporištima pomoću odgovarajućih mera budnosti i odbrane.

2. — U najvećoj meri pojačati i aktivirati obaveštanju službu i stalno raditi na njenom poboljšanju.

---

[12] Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

[13] Redakcija nije utvrdila na koji se period odnosi taj broj. U decembru 1941. je 2. armija imala 136 nestalih (vidi dok. br. 205).

[14] Vidi dok. br. 205.

3. — Jedinice moraju da sačuvaju karakteristike pokretljivosti, kako bi se mogle suprotstaviti svim eventualnim situacijama.

4. — Sa jedinicama što češće dejstvovati i usmeriti ih tamo gde se pojave ustanici, žarišta pobune ili izvori snabdevanja (iznenaditi i okružiti naseljena mesta, izvršiti neposredan popis stanovništva, streljati sve one za kojima se traga).

5. — Ne kretati se glavnim putevima, jer ustanici njih najviše kontrolišu.

6. — Prodirati u šume, jer one predstavljaju skloništa bandi, i težiti postavljanju zaseda.

7. — Zarobljenike uzimati u što manjem broju.

8. — Kontrolisati i pružati zaštitu našim doušnicima.

9. — Zemljanim radovima i bodljikavom žicom ojačati rampe na ulazima u naseljena mesta i železničke stražare.

Duče je izrazio utisak da se sa našim početnim nepoverenjem prema izvesnim hrvatskim vlastima sada slažu i naše centralne vlasti.

Doslovno je izjavio:

— i ja smatram da su već prevaziđene sadašnje granice Dalmacije koje su nametnute okolnostima datog momenta;

— možete eliminisati hrvatski uticaj u 2. zoni i ostaviti utisak da Italijani više neće napustiti ove krajeve. Treba sprečiti da se hrvatska uporišta pojačavaju i postići definitivno udaljavanje ustaša;

— treba otpočeti razmatranje vojne sistematizacije nove granice na Dinari (izvršiti u februaru);

— treba iskoreniti komunizam i unutrašnje borbe. Sada radimo zajedno sa Nemcima, ali se može dogoditi da vam naredim da napustite 3. zonu.

Zatim ekselencija komandant referiše o razgovoru koji je u Veneciji vodio sa Pavelićem u prisustvu ekselencije Ćana i o nameri koju je izrazio predsednik hrvatske Vlade da ponovo preuzme civilnu vlast u 2. zoni.[15]

Aktivnost na podizanju morala

Ekselencija komandant pohvaljuje Obaveštajno odeljenje za pokazanu inicijativu.

Izjavio je da je Duče demantovao ono što govore vojnici koji se vraćaju sa odsustva.

U zemlji svi rade, trpe glad itd.

---

[15] Razgovor je vođen 15. i 16. decembra 1941 (vidi Dnevnik Grofa Ćana, str. 288).

U nekim sektorima treba poboljšati ovu aktivnost. Pohvaljuje XI AK za pokazanu inicijativu u vezi sa osnivanjem hora graničnih jedinica koji obilaze uporišta. Sličnu inicijativu takođe je preduzeo i VI AK osnivanjem jednog malog orkestra.

Nastavni centar armije

Skreće pažnju armijskim korpusima na neophodnost da prikladno ljudstvo upućuju na kurseve koji imaju praktični karakter, i da to ne predstavlja opasnost za jedinice da se ovo ljudstvo udaljava zauvek.

Administrativna pitanja

Ekselencija komandant je o ovom pitanju razgovarao sa načelnikom Generalštaba KoV i sa Vrhovnom komandom, i oni se slažu sa umesnim primedbama Komande 2. armije.

Situacija kod ustanika

Obaveštajno odeljenje mora pripremiti grafički pregled situacije kod ustanika i dostaviti ga armijskim korpusima, koji će preduzeti potrebno da se on ažurno vodi.

Pukovnik, načelnik Obaveštajnog odeljenja izjavljuje da se pregled situacije nalazi u fazi pripremanja.

Primedbe na dnevne i ostale izveštaje

Ekselencija komandant traži objašnjenja u vezi sa izvesnim podacima iz izveštaja nekih armijskih korpusa.

ooooo 0 ooooo

BR. 204

OBAVEŠTENJE KOMANDANTA 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 31. DECEMBRA 1941. VISOKOM KOMESARU ZA LJUBLJANSKU POKRAJINU O POTREBI ZA POJAČAVANJEM GARNIZONA U ZONI LJUBLJANE RADI SUPROTSTAVLJANJA AKCIJAMA PARTIZANA[1]

M
12 U akta

Operativno V. P. 46, 31. decembar XX

02/10497 Op.

Bataljon Gran. straže u zoni Kočevje

VISOKOM KOMESARIJATU ZA LJUBLJANSKU POKRAJINU

Ljubljana

Sadašnja situacija u zoni Ljubljane i na severnoj granici Slovenije nameće potrebu bilo da se pojačaju garnizoni na dohvatu gore pomenute granične linije, bilo da se raspolaže jačim mobilnim grupama za brzo ugušenje banditizma, koji se, kao što je poznato, pojačava.

Sadašnji broj mojih trupa ne omogućava mi da na pogodan način preduzmem gore izložene mere; molim stoga Vašu Ekselenciju da budete ljubazni i da mi javite što pre da li bataljon Gran. straže koji se nalazi u zoni Kočevje može biti uzet.

GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDANT
— Mario Roboti —

[1] Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 36/5—1, k. 456.

BR. 205

IZVOD IZ IZVEŠTAJA JEDINICA I USTANOVA POTČINJENIH KOMANDI 2. ARMIJE O ZNAČAJNIJIM DOGAĐAJIMA U TOKU NOVEMBRA I DECEMBRA 1941. GODINE[1]

Red. broj	OBAVEŠTENJE					
	Ustanova koja javlja	Broj protokola	Datum odlaska	Br. prijem. prot.	Datum dolaska	Datum
1	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/784	2. XI 41.	11614	2. XI 41.	31. X 41. 21 čas
2	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/786	2. XI 41.	11615	2. XI 41.	31. X 41.
3	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/792	2. XI 41.	11636	2. XI 41.	28. X 41.
4	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/799	2. XI 41.	11638	2. XI 41.	29. X 41.

DOGAĐAJ		SAOPŠTENO		
Mesto	Kratak sadržaj		Br. protokola i klasifikacija	Datum
Gerovo zaselak Gerovski Kraj	Patrola Gran. straže naredila je, bez naročitih razloga, petorici posetilaca krčme Klepac da izađu; to su bili: Žagar Franc, 19 god., Molnar Josip, 21 god., Okloz Stefan, 23 god., Zukorian Anton, 27 god. i Volf Vladimir, 16 god.; dok su se vraćali kući ispaljeno je 6 puščanih hitaca u prazno zato što nisu poslušali naređenje da stanu. Prva trojica su pretresena i sprovedena u karabinijersku kasarnu. Pušteni su na slobodu pošto im nije utvrđena krivica.			
Begunje	Karabinijeri zaplenili 23 tube baruta, 8 slovenačkih metaka i prevratničke letke. Uhapšeni su Podpeč Anton, Kovačič Ivan, obojica pedesetogodišnjaci.			
Cikava kod s. Šmarje Sap Vidi br. 207—oktobar	Karabinijeri su pritvorili Kovačić Josipa, 30 god., radnik, zbog posedovanja prevratničkih letaka kojima se stanovništvo poziva na ustanak protiv vlasti i da se u znak protesta 29. oktobra ne pojavljuje u javnosti.[2]			
Trebnje	Rano ujutru nepoznata lica su izmenila natpis „Živeo Duče“ u „Smrt Dučeu“ potpisavši: „Živeo oslobodilački front“.			

5	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/54	2. XI 41.	11639	2. XI 41.	31. X 41. po podne
6	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/789	2. XI 41.	11640	2. XI 41.	29. X 41. 18,30 č.
7	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/795	2. XI 41.	11641	2. XI 41.	28. X 41. 19,30 č.
8	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/790	2. XI 41.	11642	2. XI 41.	26. X 41. 9,30-11,30 č

Lič. Jesenica —Javornik	Naoružani banditi raspoređeni na dominantnom položaju 800 metara od istovarne žel. stanice otvorili su paljbu na petoricu naših vojnika pripadnika patrole za nadzor.— Jedan naš vojnik ubijen a 2 ranjena. Kad je naišlo pojačanje banditi su pobegli u šumu. Nađeni su tragovi krvi duž žel. pruge.[3]	Generalštabu Kr. vojske	11588	1. XI 41.
Ljubljana Vodnikova ul.	Vojnik Teverino Kvinto iz komandne čete 21. bat. Gran. straže uhapsio je Nebec Ivana, učenika, 14 god., zbog posedovanja prevratničkih letaka. Na saslušanju tvrdio je da je letke našao u školi. Prilikom pretresa aule IV/A razreda II muške građanske škole, nađeno je ispod klupa oko stotinu letaka. Uhapšeno a zatim pušteno nekoliko učenika. Biće predložene policijske mere protiv direktora.—			
Ljubljana	Uhapšen Ljubić Milivoj, 18 god., šegrt mehaničar, u momentu kad je bacao prevratničke letke. — Prilikom pretresa kod njega je nađeno 50 primeraka prevratničke brošure „Slovenski poročevalec", 3 primerka „Slovenskog partizana" i 25 primeraka nove prevratničke brošure „Slovenci". Uhapšen je i Dolinar Milan, pomoćni mehaničar, koji je brošure predao Ljubiću.—			
Dobrnič	Vojnici 98. legije cr. koš. zajedno sa karabinijerima izvršili su patrolna izviđanja i pretrese stanova. Nađeno: 2 bajoneta, gasmaska, 1 šlem, 5 vunenih ćebadi. Uhapšeni: Kiern Alojz, 32 god., Rakovec Stanko, 19 god., Krek Franc, 41 god., seljaci iz Kala. Rakovec je pokušao da beži pa je ranjen hicem iz vatrenog oružja koji je ispaljen na njega.[4]			

9	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/797	2. XI 41.	11643	2. XI 41.	29. X 41. 21,30 č
10	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/793	2. XI 41.	11645	2. XI 41.	29. X 41. 7 č
11	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/787	2. XI 41.	11647	2. XI 41.	31. X 41.
12	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/789	2. XI 41.	11648	2. XI 41.	29. X 41.
13	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/53	2. XI 41.	11650	2. XI 41.	31. X 41. 15 č
14	Komanda V arm. korpusa	8312	2. XI 41.	11663	2. XI 41.	1. XI 41. 16 č
15	Komanda VI arm. korpusa	7444	2. XI 41.	11667	2. XI 41.	2. XI 41. noću

Ljubljana Linhartova ul.	Nepoznata lica su zapalila drvenu baraku od 10 m² koja je služila kao slagalište opreme za poljske zapreke 13. art. puka. Šteta 1.000 lira.
Ljubljana	Odeljenje karabinijera u civilu uhapsilo je Kacjan Antona, 20 god., učenika III razreda medicinskog tečaja, zbog posedovanja slovenačkih letaka prevratničke propagande kojima se poziva na ustanak i sabotažu.—
Devica Marija u Polju	Patrola karabinijera, Gran. straže i žandarma uhapsila Pečar Srećka, 19 god., Ivanič Martina, 23 god., dok je neki Graiser pobegao. Pečar je posedovao automatski pištolj sa 6 metaka.
Ljubljana	Karabinijeri su uhapsili u stanu Slavić Antu koji je imao vojničku pušku sa 47 metaka.
Ledenice — zaselak Polac 5	Neki Svetić Anton, obaveštajac našeg garnizona Novi, obavestio je Komandu 4. čete 115. bat. kamiona, da su se prijavila dva bandita po imenu Milan Mataja iz Mataja i Strižić iz Bribira tražeći hranu za stanovništvo. Komandir čete sa još jednim oficirom i 20 vojnika iz čete otišao je na lice mesta i utvrdio verodostojnost obaveštenja. Izvršili su patrolno izviđanje idući za tragovima po snegu. U Prosto je došlo do sukoba sa desetak ustanika koji su imali nekoliko ranjenih. Banditi su naterani u bekstvo. Usled malobrojnosti vojnika, visokog snega i teškog terena odustalo se od daljeg traganja.
Stanica Moravice	Lokomotiva vojničkog voza 341, koja je iz Rijeke išla u pravcu Knina, iskliznula je usled kvara na kočnicama.
Marčete (ZP—FB)	Ustanici prekinuli most i telefonsku liniju.
Jazina	Ustanici oštetili most.

16	Komanda Kr. karab. Šibenik	409/1	2. XI 41.	11669	3. XI 41.	31. X 41. noću 1. XI 41. noću
17	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/37	29. X 41.	11679	3. XI 41.	*Vidi br. 51 od oktobra*
18	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/39-1	3. XI 41.	11680	3. XI 41. Vidi br. 197 (oktobar)	
19	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/796	3. XI 41.	11681	3. XI 41.	28. X 41. 20,30 č
20	Komanda Kr. karab. 2. armije	1/3450	3. XI 41	11712	3. XI 41.	3. XI 41. noću Vidi br. 24
	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/57	4. XI 41.		4. XI 41.	
21	Komanda V arm. korpusa	3622	2. XI 41.	3412/ civ. posl.	3. XI 41. (Vidi br. 108, okto- bar 41)	2. XI 41.
	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/60	4. XI 41.	Vidi br. 37 11782	novembar 5. XI 41.	

Ostrvo Žirje	Primećen čamac sa 6 ljudi koji su pokušali da se iskrcaju. Udaljili su se sa istim čamcem posle puškaranja sa patrolom garnizona.			
— „ —	Ponovljen isti pokušaj na drugom kraju tog ostrva: isti rezultat.—			
Ljubljana	Uhapšeni Strazar Matija, 52 god., tram. kondukter, Kolarič Matija, 24 god., Klapcaver Ivan, 20 god., okrivljeni za pomaganje braće Pohor Draga i Josipa za vreme njihovog ilegalstva, davali su im stan i hranu da ne bi bili uhapšeni.			
Dobrava	Dostavljam kopiju beležaka prevedenih na italijanski jezik, koje su nađene na lešu nepoznatog koga je ubio stražar finans. U njima se pominje sukob od 21. IX 41. u 18,45 sa Nemcima koji su navodno pretrpeli teške gubitke. Latio se oružja da brani svoja prava. Dvojica njihovih poginulih, koje smatraju herojima, osvećeni su na licu mesta i biće osvećivani svakom prilikom.			
Ljubljana	Iz šume Tivoli nepoznati su izbacili 4 crveno-plava svetlosna signala, pretpostavlja se u cilju signalizacije. Pretresi stanova i lica dali su negativne rezultate.			
Gorenje Polje (zona)	Četa 24. peš. puka napala bandu ustanika od kojih je šest ubijeno. Zaplenjen puškomitraljez i mnogo oružja. Jedan deo ustanika zabarikadiran u kući. Naši gubici: dva ranjenika ubijena. Akcija se nastavlja.[6]	Generalštabu Kr. vojske	11740	4. X 41.
Jasenak	Streljana trojica zbog učešća u napadu na raskrsnici za Drežnicu i Stalak.[7]	Generalštabu Kr. vojske	11704	3. XI 41.

22	Komanda V arm. korpusa	8410	3. XI 41.	11718	4. XI 41.	1. XI 41. po podne 2. XI 41. rano ujutru 2. XI 41.
23	**Komnada Kr. karab. 2. armije**	13/803 sa zakašnjenjem	3. XI 41.	11731	4. XI 41.	14. X 41.
24	**Komanda XI arm. korpusa**	1/3473	4. XI 41.	11735	4. XI 41.	3—4. XI 41.
	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/55-1	4. XI 41.	11755	5. XI 41.	(Vidi br. 20) Vidi br. 34
25	**Komanda Kr. karab. 2. armije**	15/22	4. XI 41.	11741	4. XI 41.	2. XI 41. 22,30 č

Zona Volac[8]	Prema uputstvu dvojice ustaša naš garnizon Volac otkrio je i gonio grupu ustanika. Nije došlo do sukoba zato što je već bilo kasno.	Generalštabu Kr. vojske	11740	4. XI 41
Podgori kod Bribir	Tri lica napala i ranila ustašu, jedan je identifikovan. Smatra se zato što je sarađivao sa našim trupama.—			
Zona Tomić—Vukelić	Za vreme čišćenja došlo je do sukoba sa ustanicima — zaplenjeno 5 pušaka, municija, poljski radio, telefon, zastava, namirnice, pisaća mašina i drugi materijal. Nekoliko lica je uhapšeno. Naši gubici: 1 ranjen.[9]			
Brlog	Đostavljaju kopiju letka sa potpisom Narodnooslobodilački komitet — upućen srpskom, hrvatskom i muslimanskom stanovništvu, kojim se jugoslovenski narodi, bez obzira na veru i partijsku pripadnost, pozivaju da se ujedine u borbi radi izvojevanja slobode i isterivanja Italijana. Letak su našli hrvatski žandarmi na kući seljaka Laković Boža iz Brlog—Dubrave 17. Original je dostavljen potprefekturi u Otočcu. Žandarmima je naređeno da u takvim slučajevima prevratničke letke dostavljaju u originalu Kr. karabinijerima.			
Gornje Laze	Nastavljajući patrolno izviđanje odred 24. peš. i 6. art. poubijao je 18 komunista među kojima i vođu bande. — Skoro svi su bili u srpskim uniformama. Ustanici su ubili vlasnika barake u koju su se bili sklonili. Do sada zaplenjeno: 2 puškomitraljeza, 10 karabina, više pištolja, municije, mali radio. Naši gubici: 2 mrtva, o kojima je već javljeno.[10]	Generalštabu Kr. vojske	11740	4. XI 41.
Ljubljana	Ppor. Đudiči Đankarlo, 1. četa XIV bat. Kr. karab., ranjen u levu nogu hicem iz sopstvenog pištolja koji je opalio kad se sagao da zaključa bicikl po povratku iz službe.			

26	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/806	4. XI 41.	11742	4. XI 41.	27. X 41. u 3 časa sa zadocnjenjem
27	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/57		11743	4. XI 41.	3. XI 41. u ranim časovima
28	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/58	4. XI 41.	11744	4. X 41.	1. XI 41. 10 č
29	Komanda peš. div. „Izonco“	08/1681	4. XI 41.	11746	4. XI 41. Vidi br. 44	4. XI 41. ujutru
30	Komanda peš. div. „Izonco“	08/1683	4. XI 41.	11747	4. XI 41.	4. XI 41.
31	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/55	4. XI 41.	11728	4. XI 41.	1. XI 41. prvi časovi 1. XI 41. 9 č.

Vinica	Dok je noćna patrola na čelu sa starijim kaplarom Terin Alesiom iz 3. bat. 23. peš. puka prolazila kroz naselje, neki Novak Đuro, seljak od 24 god., pljunuo je sa prozora štale izgovorivši sledeće: sakramentski italijanski. Uhapšen i predat Vojnom sudu 2. armije.			
Gorenje Laze	Vidi br. 20			
šumovita zona Tanča Gora — put Črnomelj — Stari Trg	Patrola Kr. karab. i agenti javne bezbednosti, svi u civilu, uhvatili su Levskovšek Franca od 28 god. iz Zakreta, osumnjičenog za pomaganje ustanika. Isti je bio pozvan pretećim pismom partizanskog fronta da izađe na taj put da bi se sastao sa drugima u cilju predaje nepreciziranih predmeta. Pritvorena su trojica osumnjičenih za saradnju sa gore imenovanim: Marije Anton, 27 god., Boruta Pavle, 27 god., Drobnik Alojz, 31 god.			
Uršna Sela	Patrola 24. peš. sukobila se sa 3 komunista — jedan ubijen. Druga dvojica pobegla, verovatno ranjeni.—[11]	Generalštab Kr. vojske	11740	4. XI 41.
Ribnik	Izvršen pretres strugare. — Pritvoreno 21 lice iz raznih krajeva i takvih profesija da im nije opravdano prisustvo na takvom mestu.			
Zona Pristava, Konec, Podgrad	Poverljiva lica su javila da je 31. X u 18 časova prošla grupa od 20 naoružanih ljudi u italijanskim i bivšim jugoslovenskim uniformama tražeći od stanovništva hranu, oružje i municiju.[12]			
Nova Gora	Prošlo je još 28 bandita u jugoslovenskim uniformama i dva civila, svi naoružani jugoslovenskim puškama, sa presavijenim rancem, torbom, poljskim pokrivačem. Išli su u pravcu Težke Vode. — Div. „Izonco" naredila je široko raščišćavanje.—[13]			

32	Komanda Kr. karab. 2. armije	3/179	3. XI 41.	11729	4. XI 41.	2. XI 41. u 18,45 č
33	Komanda Inž. 2. armije	2/8265/3	4. XI 41.	11753	4. XI 41.	1. XI 41. noću
	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/55	4. XI 41.	11755	5. XI 41.	Vidi br. 24
35	Komanda VI arm. korp.	7469	3. XI 41.	11754	4. XI 41.	3. XI 41. ujutru
36	Komanda Kr. karab. 2. armije	3/180	4. XI 41.	11781	5. XI 41.	3. XI 41. 15 č
37	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/60	4. XI 41.	11782	5. XI 41.	
38	Komanda VI arm. korpusa	7508	4. XI 41.	11785	5. XI 41.	3. XI uveče 4. X noću 4. XI noću 3. XI po podne
39	Komanda VI arm. korpusa	7539	5. XI 41.	11824	6. XI 41.	5. XI 5. XI

Vrhnika	Vojnik Banfi Dante, 1921. godište, iz 22. sektora Gran. straкorp., prilikom neopreznog puže, dodeljen Štabu XI arm. njenja opalio iz svog karabina ubivši vojnika Prezani Ambrođa 1921. godište, iz iste jedinice.			
Ribanič[14]	U cilju sabotaže nepoznata lica su presekla 28 stubova telegrafske linije Otočac — Split.			
Raskrsnica puta zapadno od Mrkonjić-Grada (ZR—EU)	Četa 31. bers. sukobila se sa grupom od 50 ustanika iz zone Gerzova opremljenih jugoslovenskom odećom, naoružanih puškama i ručnim bombama. Naši organi bezbednosti naterali su ustanike u bekstvo nanevši im gubitak od 2 mrtva. Mi nismo imali gubitaka.[15]	Generalštab Kr. vojske	11806	5. XI 41.
Ribnica	Pripadnik Kr. finans. straže Keservić Matko nepažnjom je ispalio hitac dok je čistio karabin, ranivši kolegu Radovan Antu.			
Vidi br. 21				
Borković (UM—CQ)	Prilikom pretresa stana odred se sukobio sa dvadesetak naoružanih ljudi rasturivši ih vatrenim dejstvom. Nije bilo gubitaka.— Na patrolu 51. peš. nepoznati su ispalili hice iz pištolja.	Generalštab Kr. vojske	11806	5. XI 41.
Klis				
Marčete	Nepoznati su porušili mostić i odneli materijal pripremljen za izgradnju mosta.—[16]	Generalštab Kr. vojske	11806	5. XI 41.
Sitnica	Nagovešten napad ustanika na mesto posednuto od strane hrvatske čete. Posle kratkog puškaranja u zoni je zavladao mir.	Generalštab Kr. vojske	11806	5. XI 41.
Drvar	Uhapšen komunista nosilac pisma, poznati rukovodilac Ljubo Babić.—			
Medeno Polje	Pritvoreno 113 sumnjivih lica.			

40	Komanda Inž. 2. armije	1795	5. XI 41.	11829	6. XI 41.	4. XI 8 časova
41	Komanda Inž. 2. armije	1796	5. XI 41.	11830	6. XI 41.	4. XI 15 časova
	Intendatura 2. armije	382	5. XI 41.	11801	6. XI 41.	
	Komanda V arm. korpusa (1), ubijen mašinista, ranjen kočničar.	8524	5. XI 41.	11858	6. XI 41.	
42	Komanda V arm. korpusa	02/1/2735	5. XI 41.	11816	5. XI 41.	28. X 41.
43	Komanda V arm. korp.	02/1/2736	5. XI 41.	11817	5. XI 41.	26. X 41. 20 časova
44	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/1	5. XI 41	11836	6. XI 41.	1. XI 41.
						2. XI 41.
						2. XI 41.

Split	Odred 3. vatrogasnog odeljenja intervenisao je na samom početku požara, koji je odmah ugašen. Izbio je u kancelarijama i magacinima slagališta goriva.			
Rudopolje — Javornik (između dve stanice)	Usled eksplozije mine prekinuta pruga u dužini jednog metra; dalje od stražarske kućice 33 — voz 1074 zaustavio se pre no što je stigao do mesta prekida. Atentatori su pucali ranivši mašinistu i ubivši ložača[17] — (1).	Generalštab Kr. vojske	11861	6. XI 41.
Brnasi kod Kastava	Uhapšen Sušanj Anton, pok. Josipa, zato što su za vreme pretresa nađene tri tube eksploziva, puška prednjača, bajonet.			
Kastav	Vojniku Marsina Vinčencu iz 1/XXVI bat. u krčmi su prišla nepoznata lica i pozvala ga da pije. Naslutivši da je reč o komunistima ili špijunima pristao je sa ciljem da ih demaskira. Obratili su mu se pitanjima vojne prirode: o jačini snaga, naoružanju itd. Odgovarao je preuveličavajući. Insistirali su da ih snabde oružjem i da pobegne sa njima, obećavajući mu novac. Zatim je izašao da ih uhapsi iz krčme sa nepoznatima, dajući znake drugim vojnicima da priđu, ali ovi nisu razumeli. Nepoznati su naslutili opasnost. Jednoga je Marsina zarobio posle borbe i predaje oružja.			
Ljubljana	Uhapšen činovnik Generalnog osiguravajućeg društva zato što je jednom meštaninu predao municiju nađenu prilikom pretresa stana.			
Ljubljana	Uhapšen žel. činovnik. Na kaputu je imao sokolsku značku sa jugoslovenskom zastavom.			
Vrbovsko	Nepoznato lice je ranilo hicem iz pištolja vojnika iz 25. gran. na straži duž pruge.			

						3. XI 41.
						3. X 41.
						3. XI noću
						5. XI
45	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/802	5. XI 41.	11839	6. XI 41.	5. XI
						5. XI
						5. XI 7 časova
46	Komanda V arm. korpusa	8224	6. XI 41.	11858	6. XI 41.	4. XI 15 časova
47	Komanda Voj. sektora Sušak	1374/1	5. XI 41.	11851	6. XI 41.	2. XI noću
48	Komanda VI arm. korpusa	7575	6. XI 41.	11882	7. XI 41.	6. XI

Široka Kula	Crnokošuljaš uhapsio dva lica — Srbi pravoslavne vere, opasni komunisti. U stanu nađene mine, karabin, bajoneti, kompas bivše jugoslovenske vojske.			
Ervenik	Ustanici i dalje vrše pljačke. Izgleda da se naoružani četnici prikupljaju sa namerom da iznenada napadnu Knin.—			
Zona Košare — Dabar — Perković — Dolac	Izgleda da se preko 200 ustanika okupljaju sa namerom da izvrše napade na naselja Kijevo i Vrliku.			
Sv. Matej — Kastav	Tri nepoznata lica umrljala su crvenom bojom slike Nj. Vel. i Dučea koje su se nalazile na zidovima seoske kuće.			
Zona Uršna Sela — Gora — Laze (vidi br. 29)	Vojnici div. „Izonco", nastavljajući čišćenje, ubili su ustanika a uhapsili dva sumnjiva lica.			
pruga Split — Solin	Ppor. Forte iz 311. bat. T.M., vršeći inspekciju u visini trećeg vijadukta, uklonio je jednu ručnu bombu bivše jugosl. vojske (postavljenu između šina) i zapalio je.			
Draga	Na auto sa komandantom garnizona Sinj otvorena puščana vatra bez posledica.			
Vrlika	Šire se vesti o nameri ustanika da dignu u vazduh most na Cetini i da prekinu telefonsku liniju.			
Vodice	Na putu Zaton — Vodice dva nepoznata lica uzela su 150 lira zidaru Pelaić Anđelu.			
Rudopolje — Javornik	Vidi br. 41			
Martinščica (Sušak)	U kantonmanu 186. obalske osmatračnice pored zida nađeno 7 propagandnih letaka (komunističkih), zatvorenih u 3 paketića povezana konopcem sa kamenčićem, koji su verovatno bačeni spolja.			
Pareš (Trebinje)	Nepoznati su napali voz — među našim vojnicima iz pratnje jedan poginuo, dva ranjena.[18]	Generalštab Kr. vojske	11904	7. XI 41. Vidi br. 52

						6. XI
49	Odeljenje civ. poslova 2. arm.		6. XI 41.			
50	Intendantura 2. armije	404	7. XI 41.	11907	7. XI 41.	7. XI 2 časa
	Žel. milicija Ljubljana	III/ 8939-308	11. XI 41.	12288	15. XI 41.	
51	Komanda V arm. korpusa	8636	7. XI 41.	11922	8. XI 41.	6. XI uveče
						6. XI noću
						7. XI 9,15 č
						7. XI ujutru
						7. XI 12,30

Uskoplje — Hum (pruga Dubrovnik — Trebinje)	Između dve stanice, dvojica nepoznatih (jedan u žandarmerijskoj uniformi) zaustavila su dresinu opljačkavši dvojicu železničara i naredivši im da produže sa dresinom.—			
Ljubinje	Streljan Srbin pravoslavne vere Lazo Bogdanović zbog kršenja člana 1. naredbe od 7. IX 41.	Generalštab Kr. vojske	11904	7. XI 41.
Tounj — Zdenac i Gornje Dubrave	Duž pruge Ogulin — Karlovac eksplodirala je mina, koju su postavili četnici, raznevši 40 cm šina. Usled preuranjene eksplozije ubijeno 7 atentatora.[19]	Generalštab Kr. vojske	11904	7. XI 41.
Hreljin Vidi br. 106 i 156—56—78—100 Januar 42. Cetingrad	Jedan karabinijer, jedan vojnik i jedan žandarm u službi za popis stanovništva nisu se vratili u kasarnu. Prilikom čišćenja uhapšeno 50 lica.[20] Grupa ustanika pokušala je da se približi položaju obezbeđenja naseljenog mesta. Posle otvaranja puščane vatre grupa se povukla.—	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
5 km sev. od Rakovice	Oko 20 ustanika napalo je duž puta Slunj — Rakovica kamion određen za vezu između puka „Piemonte Reale" i „Vitorio Emanuele", 1 konjanik poginuo; potčinjeni lakše ranjen; 1 narednik-vodnik i 1 konjanik ranjeni — kamion je stigao u Bihać. — Čišćenje je u toku.[21]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
zona Rapajin Klanac	Ustanici zaustavili kamion XIII minobacačkog bat., ubili šofera a oficira ranili. Izvršeno je čišćenje, ali nisu nađeni ni naoružani, ni oružje.[22]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
Put Žuta Lokva—Senj	Oko 3 km od Žute Lokve grupa ustanika napala autobus. 2 mrtva, 4 civila ranjena, svi od mitraljeskog rafala. Započeto čišćenje.[23]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.

52	Komanda VI arm. korpusa	7604	7. XI 41.	11924	8. XI 41.	Vidi br. 48 Vidi br. 62
						7. XI 41. 16 č
					Vidi br. 57.	18 časova
						7. XI 20 č
53	Komanda Kr. karab. Split	Bez br.	7. XI 41.	11929	8. XI 41.	7. XI 15,20 č
						17,15 č
	Odeljenje civ. posl. 2. armije	—	—	—	—	6. XI
54	Komnda XI arm. korpusa	1/3541	8. XI 41.	11940	8. XI 41.	7. XI 23,15 č
55	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/3	8. XI 41.	11920	8. XI 41.	7. XI 41.
						7. XI 41.

Pareš	Banda od 150 ustanika izvršila napad na voz. Odeljenje pratnje sastavljeno od podoficira i 9 ljudi sišlo je i započelo vatreno dejstvo — poginuo podoficir, 2 čoveka ranjena. Ostali savladani, razoružani i pušteni na slobodu. Izgubljena dva puškomitraljeza bez zatvarača, 4 oruđa model 91 i 4 pištolja.—[24]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
Split	Nepoznato lice je bacilo bombu u blizini civilne bolnice: 1 karab., 2 vojnika iz patrole i 5 civila lakše ranjeni.[25]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
isto	Još jedna bomba bačena kod Marjana; ranjena dva deteta.[26]			
Split	Na brdima oko Splita, na ostrvu Braču i Hvaru primećene vatre. Smatra se da je to u vezi sa godišnjicom preuzimanja vlasti od strane boljševičkog režima u Rusiji.[27]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
Split — mesto Vrhmanuška	Nepoznato lice je bacilo ručnu bombu tipa sipe na patrolu Kr. karab. i vojnika, ranivši lakše kr. karab. Prosperija (XIV bat.), vojnika Erkolanija (104. bat. cr. koš.) i 5 civila.[28]	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
Split — ul. Prilaz	Nepoznato lice je bacilo ručnu bombu tipa „sipe" na patrolu agenata javne bezbednosti ranivši teško jednog dečka i još devetoricu lakše. Nekoliko lica je pritvoreno. U toku je preduzimanje javnih mera.[29]			
Perušić	Streljan Srbin pravoslavne vere Lovrec Nikola zbog kršenja čl. 1 Naredbe od 7. IX 41.	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
Polhov Gradec	Stražar kantonmana Kr. finans. straže ispalio je 2 hica a zatim gonio sumnjivo lice koje se sakrilo u šumu. Uhapšen 8. ujutru pri polasku autobusa. Identifikovan kao Korpidec Matija — ranjen u ruku.			
Rakek i zaselak Unec (Logatec)	Nađeno 200 letaka prevratničke propagande.			
Vrhnika	Nađeni prevratnički leci u kojima se veliča sastav Sovjetske vlade.			

						7. XI 41.
	Komanda autonomnih kohorti žel. milicije Ljubljana	III—8743-308	10 XI 41.	12289	15. XI 41.	7. XI 41.
56	Intendantura 2. armije	5305	8. XI 41.	11948	8. XI 41.	7. XI 21,45 č
57	Komanda VI arm. korpusa	7650	8. XI 41.	11972	9. XI 41.	7. XI noću
					Vidi br. 66	
					Vidi br. 52	
58	Komanda V arm. korpusa	8726	8. XI 41.	11973	9. XI 41.	8. XI 1,30 č
59	Komanda V arm. korpusa	8710	8. XI 41.	11974	9. XI 41.	7. XI 18,30 č
60	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/4	9. XI 41.	12001	10. XI 41.	4. XI
						5. XI

Bogović	Uhapšen mesni lekar zbog protivitalijanske aktivnosti.			
Ljubljana	Na glavnoj stanici, pored barake u kojoj je smeštena čekaonica za vojnike u prolazu, eksplodirala je mala zapaljiva mina. Nije bilo ni štete ni žrtava.—	Generalštab Kr. vojske	11958	8. XI 41.
Trsat	U ulici Konte Verde na više mesta su presečene žice vojne telefonske linije koja pripada radio-centru i 3. grupaciji inženjerije.—			
Zasiok	Naoružani komunisti (20) opkolili selo. Naš odred koji je odmah upućen zatekao je opljačkanu parohiju, odneto 500.000 dinara, zlatni predmeti i namirnice. Prema primljenim vestima banda se povukla i odvela katoličkog paroha.[30]	Generalštab Kr. vojske	12005	9. XI 41.
Split	Umrlo jedno od dvoje ranjene dece prilikom eksplozije bombe kod brda Marjan. Uhapšen Turšić Ivan, katolik iz Splita. Prilikom pretresa stana zaplenjeni su prevratnički leci, mašina za umnožavanje, razni materijal.[31]			
žel. pruga Bilaj — Gospić	Na patrolu za nadzor 1 km od Gospića otvorena vatra, ranjen artiljerac u desnu ruku. Odmah je pružen otpor. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate.—[32]			
Put Lepenice—Gor. Jelenje	30 komunista iznenada napalo patrolu Kr. finans. straže koja se vraćala iz službe nadzora. Patrola razoružana i puštena na slobodu.[33]	Generalštab Kr. vojske	12005	9. XI 41.
Stari Log	Uhapšeni: student, 28 god., sa falsifikovanom legitimacijom i mesni učitelj koji je prikupljao vojne podatke da bi izveštavao studenta koji je došao sa teritorije pod nemačkom okupacijom.			
Ljubljana	Uhapšen poslovođa radnje zbog posedovanja prevratničkih letaka na slovenačkom jeziku.			

						6. XI
						7. XI
						7. XI 20,30 č
						7. XI
						8. XI noću
						6. XI
61	Komanda V arm. korpusa	8774	9. XI 41.	12018	10. XI 41.	9. XI 2 časa
62	Komanda VI arm. korpusa	7674	9. XI 41.	12020	10. XI 41.	9. XI noću
						9. XI
						Vidi br. 52
					Vidi br. 66	9. XI 18 č
63	Komanda unutrašnje čete Kr. karab. Split	322	9. XI 41.	12022	10. XI 41.	9. XI 17,30 č

Crikvenica i Sv. Jelena	Razdeljeni leci, kucani na mašini na hrvatskom jeziku, koji sadrže protivitalijansku propagandu (nađeno oko 40).		
Cerknica	Nađeni prevratnički leci na putu za Ljubljanu.		
Grosuplje	U naselju nađeni prevratnički leci bačeni iz automobila koji je išao prema Višnjoj Gori.		
Novi i Sv. Jelena	Nađeni listići sa crvenom zvezdom u sredini i sa natpisom „Živela narodnooslobodilačka borba — Smrt fašizmu“ sa srpom i čekićem.		
Sušak	U ul. Konte Roso i Akvileja na zidovima su nađeni natpisi plavom olovkom: Živeo Staljin, Smrt fašizmu — srp i čekić.		
Split	U raznim delovima grada nađeni su prevratnički leci štampani na italijanskom jeziku.		
Vrhovine	Inženjerac Turin Elio u patrolnoj službi na pruzi ispao je iz voza; teško ranjen.		
Kamengrad	Ustanici zapalili oko stotinu kuća u naselju gde žive pretežno Hrvati i muslimani.[34]		
Kalinovik	Garnizon je izvršio prepad u Vlahovlje rasturivši bandu koje opkoljavala naselje.	Generalštab Kr. vojske	12049 10. XI
Pareš	Za vreme napada na voz izgubljen jedan a ne dva puškomitraljeza.	Generalštab Kr. vojske	12049 10. XI
Split	Na korzu Italija nepoznati su bacili tri ručne bombe na vojnu muziku 51. peš. puka. Prve vesti: ranjeno 29 vojnika, od kojih trojica teško, i 21 civil.[35]	Generalštab Kr. vojske	12049 10. XI
Split Vidi br. 62	Nepoznati, skriveni iza zidića na korzu Italija, bacili su tri ručne bombe na vojnu muziku „Kačatori dele Alpi“ a zatim pobegli u okolne uličice. Ranjeno 25 vojnika, od kojih 4 teško, 17 civila delom usled otpora koji su pružili vojnici. — Brojna hapšenja.[36]		

64	Komanda Kr. karab. Šibenik	10941	9. XI 41.	12025	10. XI 41. Vidi br. 87	9. XI 4,30 č
65	Komanda V arm. korpusa	8796	10. XI 41.	12027	10. XI 41.	9. XI 41.
66	Komanda VI arm. korpusa	7711	10. XI 41.	12082	11. XI 41.	9. XI 41. Vidi br. 57 Vidi br. 62 9. XI 20 č 9. XI 22 č
67	Komanda VI arm. korpusa	36/24	10. XI 41.	12086	11. XI 41.	9. XI 21. č
68	Komanda XI arm. korpusa	1/3581	10. XI 41.	12088	11. XI 41.	9. XI 21,45 č

Šibenik	Blizu električne centrale Krka vojnici su ispalili 6 puščanih hitaca na čamac zato što nije zaustavljen. Produžio je dalje ka pučini. Smatra se da je prešao na levu obalu reke. U toku je istraga.—		
Lič. Jesenica	Naša patrola koju su napali ustanici otvorila je vatru ubivši jednoga a ostale naterala u bekstvo.	Generalštab Kr. vojske	12049 10. XI
Drvar	Komunisti su uklonili našeg obaveštajca.		
Zasiok	U grupi napadača na selo bilo je 150 naoružanih.		
Split	Umro jedan od ranjenih prilikom jučerašnjeg bacanja bombe.		
Gizdić	Nepoznati na putu Klis — Solin oborili 8 stubova telefonske linije zapalivši i bacivši ručne bombe na našu auto-kolonu: dva naša vojnika ranjena.[37]	Generalštab Kr. vojske	12108 11. XI 41.
Gizdić	Stražar barutane ranio nepoznato lice koje je pokušalo da se približi.[38]	Generalštab Kr. vojske	12108 11. XI 41.
Solin	Naša straža otvorila je vatru na nepoznato lice koje je pokušalo da se približi barutani. Ranjeni je identifikovan kao maloumnik Podrug Stipo, 39 god. Imao je bombu naše vojske.[38]	Generalštab Kr. vojske	12108 11. XI 41.
Šiška (*Ljubljana*)	Karab. stanica pojačana patrolom za nadzor oko kasarne 121. čete topova pritvorila je 22 lica koja su posle policijskog časa uzela tramvajska kola iz depoa. Od pritvorenih neki su imali revolver.	Generalštab Kr. vojske	12108 11. XI 41.

69	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/816	10. XI 41.	12090	11. XI 41.	6. XI 17,30 č
70	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/5	11. XI 41.	12112	11. XI 41.	6. XI 41. 7. XI 41. 7. XI 41.
71	Komanda Inž. 2. armije	8501	11. XI 41.	12116	11. XI 41.	9. XI 17 ć

Sinj	U spoljnjem izlogu radnje nađen je letak irendentističke sadržine.
Drvar	Komunisti zone pojačali su svoj delokrug sa trostrukim ciljem: propagandnim, zastrašivačkim, terorističkim. *Propagandu* vrše rukovodioci, obrazovane ličnosti, prilično ugledne, govore tečno i ubedljivo — neki sa završenim fakultetom. Govori se da posećuju kurseve za propagandu koje u Jugoslaviji drže izaslanici iz Moskve. Pogodan teren među omladinom privučenom obećanjima i novcem. Ona pristupa sa oduševljenjem.— *Zastrašivanje* — pomoću grupa od 2—3 naoružana čoveka koji isključivo zabranjuju seljacima da nose i prodaju namirnice i stoku na pijacama u Drvaru i [Bosanskom] Petrovcu pod pretnjom smrti, kao i da rade za Italijane.— *Teror* — putem pljačke i napada.
Ljubljana	Karabinijeri uhapsili četiri lica dok su po zidovima pisali parole i komunističke ambleme.
Ljubljana	Uhapšen neki Černik, berberin, pošto je priznao da je pročitao više brojeva „Slovenskog poročevalca“ sa prevratničkom sadržinom.
Ježica	U nekoliko ulica opštine karabinijeri su našli nekoliko slovenačkih zastavica sa crvenom zvezdom.
Split	Na inženjerca Bigoti Atilija iz voda za snabdevanje vodom ispaljeni su hici iz vatrenog oružja u blizini sportskog igrališta. Odmah je pružen otpor. Pritrčali su i drugi vojnici. Uhvaćeni su neki za koje se pretpostavlja da su napadači.

72	Komanda Intendanture 2. armije	5316	11. XI 41.	12121	11. XI 41.	6. XI 41.
	Civilni poslovi	—	—	—	12. XI 41.	11. XI 41.
73	Komanda VI arm. korpusa	8734	11. XI 41.	12132	12. XI 41.	11. XI 41.
74	Odeljenje transportne delegacije Ljubljana	961/0	11. XI 41.	12133	12. XI 41. Vidi br. 99.	11. XI 41. 17,30 č
75	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/6	12. XI 41.	12151	12. XI 41.	10. XI 41.
						10. XI 41.
						8. XI 41.

Split	U blizini žel. istovarne stanice opet je izvršen pokušaj da se zapali vagon sena, ali je požar odmah ugašen. Za vreme istrage prikupljeni su komadići stakla i jedan sagoreli zapušač od plute, potpuno isti kao oni što su nađeni prilikom požara u septembru mesecu. Reč je o bočicama azotne kiseline sa zapušačem od plute uvijenim u vrećicu u kojoj je bilo magnezijuma i katrana.—[39]		
Gospić	Streljan Adeka Božo, pravoslavne vere, iz Mekinjara, zbog kršenja čl. 1 naredbe: posedovanja puškomitraljeza.—		
Split	Za vreme pretresa stana pobeglo nekoliko mladića koji su otvorili vatru iz oružja, bez posledica. Na zemlji je nađena neeeksplodirana ručna bomba.		
Ljubljana	U magacinu sporovozne robe na žel. stanici došlo je do eksplozije i tom prilikom ubijen je magacioner Zlatnar Peter.— Pretpostavlja se da je rukovao bombom velike razorne moći jer je nađen leš sa potpuno rastrgnutim udovima i raznesenim trbuhom. Prostorija je malo oštećena.—	Generalštab Kr. vojske	12154 12. XI 41.
Zona Kurask[40] (Zona Turjak)	Karabinijeri i vojnici XI mitr. bat. Arm. korpusa pucali su za vreme čišćenja na nepoznato lice u bekstvu. Pritvorena 4 sumnjiva lica.		
Grosuplje	Sa 4 hica iz pištolja nepoznato lice je ubilo vratara mesne ustanove — iz političkih pobuda. — Odbegli je identifikovan kao komunista Kovač Ivan, kovač. Karabinijeri su pritvorili 15 prekršitelja čl. 9 naredbe. Kod nekog Jakovčić Vlatka nađen je prevratnički propagandni letak, kao i listić sa crvenom zvezdom i komunističkom parolom.		

76	Komanda V arm. korpusa	8928	12. XI 41.	12170	13. XI 41. Vidi br. 81	12. XI rani časovi 12. XI ujutru
	Civilni poslovi	—	—	—	—	11. XI 41.
77	Komanda Inž. 2. armije	2/8567/8	13. XI 41.	12205	13. XI 41.	8. XI noću 8. XI 41.
78	Komanda V arm. korpusa	1/3624	13. XI 41.	12206	13. XI 41.	11. XI uveče
79	Komanda VI arm. korpusa	7802	13. XI 41.	12217	14. XI 41.	12. XI 41.
80	Komanda VI arm. korpusa	isto	isto	isto	isto	isto

Zona Podlapac—Udbina	Ustanici su napali vod 10. čete 2. peš. bat. na povratku iz zone. Iz Udbine je pošla 10. četa naišavši na otpor na istočnim uzvišenjima kosa. Nastavila je sa čišćenjem. Naši gubici: 5 mrtvih, 3 ranjena.[41]	Generalštab Kr. vojske	12190 13. XI 41.
Zona kota 1101, severno od Jelenčića	Naše jedinice sukobile su se sa oko 60 ustanika naoružanih puškomitraljezima i puškama. Zarobili 8 ustanika, utvrđeno 3 mrtva. Naši gubici: 4 mrtva, nekoliko lakše ranjenih. Prikupljen vojni materijal među kojim puškomitraljez, 4 puške, municija i uništene barake koje su predstavljale ustaničke baze oslonca jer su se u njima nalazile obilne rezerve hrane, odeće, radio, razni materijal.[42]	Generalštab Kr. vojske	12190 13. XI 41.
Gospić	Streljan je Srbin pravoslavne vere Adeka Božo okrivljen za posedovanje oružja (čl. 1. naredbe).	Generalštab Kr. vojske	12190 13. XI 41.
deonica Kamenjak — Jelenje	Napoznata lica su odnela dve deonice električnog voda Sušak — Ljubljana i Sušak — Zagreb.		
Moravice (okolina)	Nepoznati su izazvali kratak spoj na telefonskim linijama Sušak — Crikvenica i Sušak — Zagreb.[43]		
Trst	Na stanici su nađene dve paklene mašine u vagonima natovarenim drvetom koje je stiglo iz Ribnice. Karabinijeri Ribnice pritvorili 8 lica.	Generalštab Kr. vojske	12250 14. XI 41.
Zona Vjestića Gora — Debelo Brdo — Kalino	Izvršeno je čišćenje u zoni gde je vršena komunistička propaganda među mesnim stanovništvom. Uhvaćeno je desetak ustanika. Jedan crnokošuljaš 97. bat. pao u provaliju.—		
Most na Obali	Desetak ustanika otvorilo je puščanu vatru na žandarme koji su napustili most sada posednut našim ljudstvom.		

81	Komanda V arm. korpusa	8993	13. XI 41.	12214	14. XI 41.	12. XI 41.
						12. XI 41.
						12. XI uveče
82	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/8	14. XI 41.	12227	14. XI 41.	11. XI 41.
						12. XI 41.
						12. XI 41.
						13. XI 41.
						10. XI 41.
						13. XI 41.

Zona k. 1101 sev. od Jelenčića Vidi br. 76 2. stav	Prilikom čišćenja koje su izvršile jedinice Gran. straže 3. bat. 73. peš. puka i V minerskog bat. uhvaćeno je 17 lica, od kojih 5 sa oružjem u ruci.[44]	Generalštab Kr. vojske	12250
Zona Podlapac Vidi br. 76 stav 1.	Ustanici naterani u bekstvo u pravcu Koviljača — Kosare — 3 streljana — napadnuti vod je oslobođen. Naši ukupni gubici: 5 vojnika poginulo, ranjen 1 oficir i 7 vojnika.[45]		
Put Plaški — Slunj	Oko 50 ustanika napalo kontrolnu stanicu. Odmah je pružen *otpor i naišlo je pojačanje* te su napadači, koji su ostavili 2 mrtva i neodređen broj ranjenih, naterani u bekstvo. Naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena.—[46]	Generalštab Kr. vojske	12250 14. XI 41.
Pudob kod Starog [Trga]	Karabinijeri uhapsili vlasnika krčme zbog omalovažavanja naše zastave. Lokal je zatvoren.		
Pudob kod Starog Trga	Dva stražara 52. grupacije Gran. straže pucali su na ženu koja je nastojala da se sakrije kad joj je bilo naređeno da stane.		
Crikvenica	Karabinijeri su pritvorili studenta iz mesta (katolik-Hrvat) osumnjičenog za komunističku aktivnost.		
Garići— Marčelji (Kastav)	12 naoružanih ljudi ispalilo je hice iz vatrenog oružja na karabinijere i vojnike iz jedinica XXVII sektora za vreme patrolnog izviđanja. Jedan ranjen, 5 zarobljeno a ostali su pobegli zahvaljujući mraku.		
Zona Krakar — Drugomišalj	Jedinice 74. peš. puka za vreme čišćenja pritvorile 25 lica, od kojih 2 Hrvata, za koje je utvrđeno da su pripadnici komunističke bande.—		
Brdo Podovi (Drvar)	Nepoznata lica izložila su na padini komunistički amblem načinjen od dve daske jugoslovenskih boja sa zvezdom na dasci crvene boje.		

83	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/7	13. XI 41.	12232	14. XI 41.	11. XI 41.
						11.XI 41.
						12. XI 41.
84	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/828	14. XI 41.	12253	15. XI 41.	9. XI 41.
						11. XI 41.
85	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/9	15. XI 41.	12274	15. XI 41.	14. XI 41.
	Komanda V arm. korpusa	1/3641	15. XI 41.	12279	15. XI 41.	
						7. XI 41.

put Crikvenica — Novi	Automobil 112. diviziona koji je išao za Selce sa 4 oficira, od kojih jedan vojni sveštenik, zakačio je konopčić zategnut preko puta, izazvavši eksploziju mine. — Vozač je lakše ranjen. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate. Pritvoreno nekoliko stanovnika iz naselja u blizini mesta atentata.—			
Otočac	Neki Ogninović Juraj, Hrvat, kovač, kada je u krčmi hteo da imitira stražara, pokušao je da oduzme pušku starijem kaplaru Kosta Đordanu iz 1. bat. „Re". Dok se podoficir opirao da ustupi oružje, opalio je hitac kojim je ubijen Ogninović.			
Bos. Grahovo	U blizini naselja jedan podoficir 4. mitr. čete našao je letak prikačen na drvo, upućen oficirima, podoficirima i vojnicima 2. armije. Pošto se objašnjava da Srbi ne mrze Italijane, izjavljuje se da nema nezadovoljstva zbog neodržavanja obećanja. Preporučuje nemešanje u borbu koju Srbi vode i koju će do kraja voditi protiv Hrvata (ustaša) čiju surovost pominje.			
Lanište	Naoružani četnici napali patrolu od 5 žandarma.			
Drvar	Nestao jedan srpski rukovodilac — naš prijatelj. Smatra se da su ga uhvatili komunisti.—			
Split	Agenti kvesture pritvorili sedam politički sumnjivih lica.			
Krst na Moravici[47]	Odred cr. koš., kr. karab. i graničara opkolio ustanike ubivši dvojicu. Zaplenjena tri karabina, ručne bombe, municija za mitraljez. Mi nismo imali gubitaka.	Generalštab Kr. vojske	12296	15. XI 41.
Mirna	Patrola cr. koš. u blizini stanice ispalila hitac iz karabina u prazno na nepoznata lica koja su na poziv da stanu pobegla u šumu. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate.			

7. XI 41.

Vidi br. 81 3. stav — 12. XI 41. 20 č

86	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/89	15. XI 41.	12284	15. XI 41.	1 čas	
87	Komanda Kr. karab. Dalmacije	109/41	12. XI 41.	12294	15. XI 41. (Vidi br. 64)	12. XI 41.	7. XI 41.

Trebnje	Vojnici iz odeljenja za snabdevanje primetili dva sumnjiva lica u blizini magacina. Na poziv da stanu pobegli su. Naši su otvorili puščanu vatru. Čišćenje bez rezultata.		
Kontrolna stanica br. 7 (Jezero)	Oko 50 naoružanih četnika napalo je kontrolnu stanicu sa 28 ljudi. U sukobu u kome je upotrebljeno skoro isključivo hladno oružje, ubijena su 2 napadača. Naši gubici: ubijen vojnik Điljo Frančesko — ranjeni: narednik Grosi Alfredo, obojica iz 62. posadne čete, i cr. koš. Nuči Luiđi iz 3. čete 137. bat.[48]		
Most na Rečini kod Jelenja (Kastav)	Na usamljenom mestu 6 nepoznatih lica napalo dva stražara iz 3. granične čete, razoružavši jednoga i ranivši ga. Napadnuti nije upotrebio oružje (vojnik Lo Fendo Frančesko, 1914. godište), njegov drug (vojnik Paskuti Paolo, 1914. godište) ispalio je šest hitaca u prazno. U blizini mesta napada nađena neeksplodirana bomba „sipa".—	Generalštab Kr. vojske	12296 15. XI 41.
Lozovac (Šibenik)	Uhapšen Skočić Tome, 49 god., član posade čamca koji je umakao kad je bilo naređeno da stane.		
Ključ	Kolona od tri kamiona sa 60 vojnika, naoružanih sa dva puškomitraljeza, upućena u Mrkonjić-Grad radi prevoza mehaničara koji su pošli da poprave most na potoku Ponor, bila je zaustavljena od strane naoružanih Srba (21) koji su se uljudno i korektno ponašali. Pošto su upitali i saznali kuda odlaze vojnici, pustili su ih da prođu rekavši: ne čekamo vas. Prišli su i drugi naoružani ljudi u ukupnom broju 200—250.		

83	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/7	13. XI 41.	12232	14. XI 41.	11. XI 41.
						11.XI 41.
						12. XI 41.
84	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/828	14. XI 41.	12253	15. XI 41.	9. XI 41.
						11. XI 41.
85	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/9	15. XI 41.	12274	15. XI 41.	14. XI 41.
	Komanda V arm. korpusa	1/3641	15. XI 41.	12279	15. XI 41.	
						7. XI 41.

put Crikvenica — Novi	Automobil 112. diviziona koji je išao za Selce sa 4 oficira, od kojih jedan vojni sveštenik, zakačio je konopčić zategnut preko puta, izazvavši eksploziju mine. — Vozač je lakše ranjen. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate. Pritvoreno nekoliko stanovnika iz naselja u blizini mesta atentata.—		
Otočac	Neki Ogninović Juraj, Hrvat, kovač, kada je u krčmi hteo da imitira stražara, pokušao je da oduzme pušku starijem kaplaru Kosta Đordanu iz 1. bat. „Re". Dok se podoficir opirao da ustupi oružje, opalio je hitac kojim je ubijen Ogninović.		
Bos. Grahovo	U blizini naselja jedan podoficir 4. mitr. čete našao je letak prikačen na drvo, upućen oficirima, podoficirima i vojnicima 2. armije. Pošto se objašnjava da Srbi ne mrze Italijane, izjavljuje se da nema nezadovoljstva zbog neodržavanja obećanja. Preporučuje nemešanje u borbu koju Srbi vode i koju će do kraja voditi protiv Hrvata (ustaša) čiju surovost pominje.		
Lanište	Naoružani četnici napali patrolu od 5 žandarma.		
Drvar	Nestao jedan srpski rukovodilac — naš prijatelj. Smatra se da su ga uhvatili komunisti.—		
Split	Agenti kvesture pritvorili sedam politički sumnjivih lica.		
Krst na Moravici[47]	Odred cr. koš., kr. karab. i graničara opkolio ustanike ubivši dvojicu. Zaplenjena tri karabina, ručne bombe, municija za mitraljez. Mi nismo imali gubitaka.	Generalštab Kr. vojske	12296 15. XI 41.
Mirna	Patrola cr. koš. u blizini stanice ispalila hitac iz karabina u prazno na nepoznata lica koja su na poziv da stanu pobegla u šumu. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate.		

7. XI 41.

Vidi br. 81 3. stav — 12. XI 41. 20 č

86	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/89	15. XI 41.	12284	15. XI 41.	1 čas

87	Komanda Kr. karab. Dalmacije	109/41	12. XI 41.	12294	15. XI 41. (Vidi br. 64)	12. XI 41.

7. XI 41.

Trebnje	Vojnici iz odeljenja za snabdevanje primetili dva sumnjiva lica u blizini magacina. Na poziv da stanu pobegli su. Naši su otvorili puščanu vatru. Čišćenje bez rezultata.				
Kontrolna stanica br. 7 (Jezero)	Oko 50 naoružanih četnika napalo je kontrolnu stanicu sa 28 ljudi. U sukobu u kome je upotrebljeno skoro isključivo hladno oružje, ubijena su 2 napadača. Naši gubici: ubijen vojnik Điljo Frančesko — ranjeni: narednik Grosi Alfredo, obojica iz 62. posadne čete, i cr. koš. Nuči Luiđi iz 3. čete 137. bat.[48]				
Most na Rečini kod Jelenja (Kastav)	Na usamljenom mestu 6 nepoznatih lica napalo dva stražara iz 3. granične čete, razoružavši jednoga i ranivši ga. Napadnuti nije upotrebio oružje (vojnik Lo Fendo Frančesko, 1914. godište), njegov drug (vojnik Paskuti Paolo, 1914. godište) ispalio je šest hitaca u prazno. U blizini mesta napada nađena neeksplodirana bomba „sipa".—	Generalštab Kr. vojske	12296	15. XI	41.
Lozovac (Šibenik)	Uhapšen Skočić Tome, 49 god., član posade čamca koji je umakao kad je bilo naređeno da stane.				
Ključ	Kolona od tri kamiona sa 60 vojnika, naoružanih sa dva puškomitraljeza, upućena u Mrkonjić-Grad radi prevoza mehaničara koji su pošli da poprave most na potoku Ponor, bila je zaustavljena od strane naoružanih Srba (21) koji su se uljudno i korektno ponašali. Pošto su upitali i saznali kuda odlaze vojnici, pustili su ih da prođu rekavši: ne čekamo vas. Prišli su i drugi naoružani ljudi u ukupnom broju 200—250.				

88	Komanda V arm. korp.	9096	15. XI 41.	12309	15. XI 41.	15. XI 41.
89	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/10	16. XI 41.	12324	16. XI 41.	14. XI 41. 20,30 č 15. XI 20 časova
90	Komanda XI arm. korpusa	1/3663	16. XI 41.	12326	16. XI 41.	15. XI 41. 19,20
91	Komanda Inž. 2. armije	2/8684	16. XI 41.	12342	16. XI 41.	13. XI 41. noću
92	Komanda Inž. 2. armije	1/2133	16. XI 41.	12344	16. XI 41	
93	Komanda XI arm. korpusa	1/3652	15. XI 41.	12345	16. XI 41.	

Kote 845 i 910 [Crni Vrh]	I i III bat. 2. peš. puka rasterali su grupe ustanika vatrom iz minobacača od 81 mm za vreme čišćenja zone Ljutica, Breštane, Mekinjar. Uzeto 38 talaca.[49]	
Josipdol-Vojnovac	Banda od 30 naoružanih lica otvorila vatru na patrolu za nadzor žel. pruge. U sukobu ubijeno 4 komunista, a lakše je ranjen vojnik Lučani Tomazo.	
Ljubljana	Na inženjerce Graneli Eđidija i Rekia Antonija, pri povratku u kasarnu, ispaljen je hitac iz pištolja, koji je odleteo u prazno. Isti su uhvatili Pukšić Antona, 18 god., koji im se učinio sumnjiv.	
Rakovnik	Našoj patroli iz 7. čete 2. grenadirskog bat., koja se vraćala iz službe, pritrčao je jedan Slovenac koga je drugi gonio, a za koga je rekao da je komunista i da hoće da ga ubije kao što je ubio jednog italijanskog vojnika. Patrola je goniocu naredila da stane, ali pošto se nije zaustavio na njega je otvorena vatra. Budući ranjen sklonio se u obližnju krčmu, gde su naišli karabinijeri zatekavši ga mrtvog.	
Medak (2 km)	Nepoznati su presekli žice i odneli jednu deonicu telegrafsko-telefonskih vodova Otočac—Split.	
Vidi br. 48 — oktobar	Dostavlja kopiju izveštaja koji je poslala 2. vatrogasna četa o požaru koji je izbio na brodu „Palermo". U zaključku kaže da smatra da je reč o sabotaži.	
Ljubljana	Dostavlja kopiju prevoda jednog letka štampanog na slovenačkom jeziku koji je bio razaslat po Provinciji u cilju podsticanja borbe protiv fašizma.	

94	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/11	17. XI 41.	12364	17. XI 41.	13. XI 41. 15,40 č 16. XI 41. 10,15 č
95	Komanda Kr. karab. Šibenik	60/16	15. XI 41.	12365	17. XI 41.	14. XI 41.
96	VI arm. korp.	7886	16. XI 41.	12356	16. XI 41.	14. XI 41. uveče
97	Komanda VI arm. korpusa	7848	17. XI 41.	12369	17. XI 41.	14. XI 41. 16. XI 41. uveče 16. XI 41. 16. XI 41. noću
98	Komanda VI arm. korpusa	7951	17. XI 41.	12436	18. XI 41.	17. XI 41. noću
99	Komanda XI arm. korpusa	3647/1	16. XI 41.	12426	18. XI 41. Vidi br. 74	11. XI 41.

Ljubljana	Nepoznata lica na biciklu ispalila 4 hica iz pištolja (otišli u prazno) na nekog Štegela — nemačkog obaveštajca.
Lukeži (Kastav)	Za vreme patroliranja jedinice Gran. straže ubile puščanim hicem u grudi nekog Radetića koji je hteo da pobegne kad mu je bilo naređeno da stane.
Šibenik	U raznim delovima grada nađeno nekoliko letaka pisanih ciklostilom koji sadrže antiitalijansku propagandu. Istraga u toku.
Solin	Nepoznata lica bacila petarde na stražarsko mesto električne centrale. Nije bilo nikakve štete.
Lesičić[50]	Dva nepoznata lica došla su kod seljaka tražeći oružje. Ovima su bili sumnjivi pa su ih pretresli i našli jednu ručnu bombu i metke; jednoga su ubili a drugoga ranili a zatim ga predali karabinijerima.
Pakoštane	Grupa od oko 20 ustanika naoružanih puškama napala je kontrolnu stanicu. Lokalnim otporom koji je odmah pružen i intervencijom ljudstva koje je kamionima došlo iz Biograda n/m napadači su naterani u bekstvo. Nije bilo gubitaka. Čišćenje bez rezultata.
Zrmanja — Malovan	Na deonici između dve stanice nepoznato lice je ispalilo puščani hitac na lokomotivu teretnog voza. Štete nije bilo.
Trebinje — Lastva	Između pomenutih mesta ustanici su na dva mesta zatrpali put zemljom.
Hum	U blizini stanice nepoznata lica su oštetila žel. vodovod. Snabdevanje lokomotiva vodom izvršeno je vagonima-cisternama.[51]
Ljubljana	Usled eksplozije mine ubijen pomoćnik otpravnika vozova Petar Zlatnar.

100	Komanda V arm. korpusa	9193	18. XI 41.	12440	18. XI 41.	17. XI 41. 20 č
isto	Kr. karab. 1. brze divizije	5/94	17. XI 41.		18. XI 41.	17. XI 41. 20,15 č
101	Komanda kohorti III/ Žel. milicije — Ljubljana	9204/308	15. XI 41.	12444	18. XI 41.	11. XI 41. oko 18 č

Karlovac	Grupa od 50 komunista u uniformi hrvatske vojske pojavila se na mostu preko Korane na ulazu u Karlovac. Na poziv naše mostovske straže da stanu, komunisti su otvorili vatru ubivši jednog bersaljera, jednog karabinijera i smrtno ranivši drugoga. Grupa se povukla u Kamensko pošto je iz stražarnice odnela karabin, puškomitraljez i sanduk municije. Pošto je dat znak za uzbunu, stiglo je pojačanje. Patrolno izviđanje nije dalo nikakve rezultate. Istovremeno je druga patrola napala gradsku bolnicu i odvela dvojicu ustaša koji su tamo ležali. Nađeni su zaklani u blizini Karlovca.[51]	Generalštab Kr. vojske	12449 18. XI 41.
Karlovac	Grupa od 50 komunista u hrvatskim uniformama i bosanskim fesovima, koja je u 18,45 prešla preko mosta na Korani u pravcu grada, ponovo se pojavila na tom mestu. Na poziv naše mostovske straže da stanu, komunisti su odgovorili vatrom. Ubijeni: karabinijer Batalja Antonio, 1906. godište, bersaljer Gotardo Luiđi, 1921. godište — smrtno ranjen — kasnije umro, karab. Pastore Pietro, 1915. godište. Ista grupa prodrla je u navedeno vreme u grad i nesmetano otišla u gradsku bolnicu da oslobodi druga koji je tamo ležao. Pošto ga nisu našli uhvatili su dvojicu ranjenih ustaša, izveli ih i ubili nožem na poljani oko 500 metara od bolnice.—[52]		
Rozalnice	Patrola 2. čete 23. peš. prilikom nadzora žel. pruge našla je između šina na oko 200 m od stanice (na strani Metlike) 360 gr baruta u platnenoj vrećici ružičaste boje na kojoj je pisalo ćirilicom: Obra 152 Metezor S. — Istraga u toku.		

102	Komanda karab. 2. armije	86/13	19. XI 41.	12480	19. XI 41.	18. XI 41. 17. XI 41.
103	Odeljenje za vezu M.V.S.N.	1584	18. XI 41.	12493	19. XI 41.	17. XI 8 č
104	Intendantura 2. armije	70	19. XI 41.	12509	19. XI 41.	19. XI 41. 4,30 č
105	Odeljenje za vezu Više direkc. transporta	1007	17. XI 41.	12510	19. XI 41.	16. XI 41. 22,15
106	Komanda V arm. korpusa	9281	19. XI 41.	12533	20. XI 41. Vidi br. 51 i 156	19. XI 41.

Ljubljana	Prilikom pretresa Tehničkog fakulteta funkcioneri Jav. bezb. i karabinijeri zaplenili su prevratnički materijal. Privedeno 29 studenata. Fakultet zatvoren. Dekan uklonjen.[53]	Generalštab Kr. vojske	12506 19. XI 41.
Kupjak	Jedinice 73. peš. opkolile su visoravan tražeći komunistu Kruliaž Kazimira. Pošto ga nisu mogli naći zapalili su kuću i senjak iz koga je izašao traženi koji je pokušao da baci ručnu bombu. Ubijen je iz puške. Njegova žena je izgorela u požaru.	Generalštab Kr. vojske	12506 19. XI 41.
Mrzla Vodica	Prilikom patroliranja oko kasarne na patrolu graničara bačena ručna bomba i otvorena vatra iz ručnog oružja od strane tri nepoznata lica koja su odmah pobegla u pravcu brda Tisovac. Nije bilo gubitaka. Otpor i čišćenje nisu dali nikakve rezultate usled guste šume.		
Vojnovac	Na vojnički voz „S" iz Splita zaustavljen u stanici naleteo vojnički voz RQ iz Rijeke. Nije bilo žrtava. Još nije utvrđena priroda i veličina štete.	Generalštab Kr. vojske	12553 20. XI 41.
Kočevje	U blizini stanice, neposredno kod nemačkog sanitetskog voza, stražar na vozu (17. odreda gran. straže) ispalio je dva hica na nepoznato lice koje se nije zaustavilo kad mu je bilo naređeno. Izvršivši izviđanje komandir straže našao je skriveno lice koje je predalo legitimaciju. Reč je o radniku — Slovencu, sa urednom propusnicom, koji je zalutao — pod dejstvom alkohola — na povratku iz rudnika. Predat je kr. karabinijerima.		
Kamenjak	Vojnik koji je 6. o.m. uveče uhvaćen zajedno sa karabinijerom i žandarmom, pobegao je od ustanika i javio se našem detašmanu Gran. straže. Tvrdi da su karabinijer i žandarm već streljani.[54]	Generalštab Kr. vojske	12553 20. XI 41.

107	Komanda VI arm. korpusa	8014	19. XI 41.	12535	20. XI 41.	19. XI 13 č
108	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/14	20. XI 41.	12543	20. XI 41	19. XI 41. 5,30 č 18. XI 20 č 19. XI 1,30 19. XI 12,30
109	Odeljenje za vezu M.V.S.N.	1599	19. XI 41.	12547	20. XI 41.	16. XI 41.
110	Komanda VI arm. korpusa	8051	20. XI 41.	12564	21. XI 41.	20. XI 41. 20. XI 41.
111	Komanda V arm. korpusa	9355	20. XI 41.	12567	20. XI 41.	20. XI 12 č
112	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/15	20. XI 41.	12576	21. XI 41.	18. XI 41. 12 č

Škrljevo — Meja	Banda od oko 40 naoružanih koja je išla u pravcu Hreljina, prelazeći žel. prugu između dve stanice, sukobila se sa patrolom za nadzor pruge. Patrola je otvorila vatru, ranila i zarobila jednog ustanika.	Generalštab Kr. vojske	12553 20. XI 41.
Lanište (okolina)	Četnici prekinuli žel. prugu Bravsko—Sanski Most — pod nadzorom Hrvata — i napali voz ubivši 9 hrvatskih vojnika i dva železničara — civila. Roba odneta, putnicima oduzet prtljag; odvedeno nekoliko žena i dece.[55]	Generalštab Kr. vojske	12553 20. XI 41.
Meja (okolina)	Vojnici u službi na žel. pruzi uhvatili Pavešić Filipa, poznatog komunistu.		
Kočevje	Tri maskirana naoružana lica primorala krčmara Kren Adolfa da preda 21.400 lira i razne *predmete.*		
Ljubljana	Nepoznati je ubio revolverskim hicem stražara slovenačke javne bezbednosti Kasevi Josipa. Smatra se da je to politički zločin.	Generalštab Kr. vojske	12553 20. XI 41.
Ljubljana	Student Bart Franc pobegao iz zatvora gde se nalazio na raspolaganju centra C.S.		
22. km na putu Sušak — Delnice	Nasred puta nađena ručna bomba zastarelog tipa, bomba je uništena.		
Zona Vještića Gora—Debelo Brdo	U toku čišćenja pritvoreno 9 sumnjivih lica.		
Zona Solin — Klis	Za vreme čišćenja pritvoreno 25 lica, od kojih 14 jako sumnjivih.		
Bil. Novo Selo	Ustanici su, dolazeći iz Omice, otvorili vatru iz pušaka i automatskog oružja na sedište čete. Brzim otporom jedinica za pojačanje ustanici rasterani.		
Logatec	Karabinijeri uhapsili Petak Franca zbog omalovažavanja nacije i psovanja karabinijera. Prilikom sprovođenja u zatvor oteo se i *bacio pod auto koji* je prolazio. Lakše ranjen.		

							19. XI
113	Vojna delegacija transporta — Ljubljana	3347	21. XI 41.	12579	21. XI 41.	21. XI 41.	
114	Komanda XI arm. korpusa	1/3735	21. XI 41.	12605	21. XI 41.	20. XI 41. 20,30 č	
115	Komanda Inž. 2. armije	2/8811	20. XI 41.	12595	21. XI 41.	16. XI 41. noću	
						18. XI noću	
116	Delegacija vojnog transporta 611		22. XI 41.	12628	22. XI 41. Vidi br. 119	21. XI 41. 18,40	
117	Komanda V arm. korpusa	9382	21. XI 41.	12625	22. XI 41.	20. XI 41.	
						20. XI 41.	

Ljubljana	Vojnici iz pratnje voza uhapsili Nosan Staneta zbog posedovanja letaka komunističke propagande.		
Radohova Vas—Stična	Na 122. km između dve stanice prilikom prolaska vojničkog voza „P" pokidale su se šine u dužini oko 1 m. Smatra se da nije sabotaža. — Voz je bio zadržan od 3,16 do 6,10: vreme potrebno za opravku.		
Moste	Nepoznato lice je ubacilo bombu u mesnu oficirsku menzu XXI minobacačkog bat. divizije. Bomba se kotrljala po podu i nije eksplodirala.	Generalštab Kr. vojske	12608 21. XI 41.
Zona Fužine	Nepoznata lica su izazvala kratak spoj pomoću bakarne žice na svim telefonskim linijama Sušak—Delnice na 6 km od Fužina prema Delnicama. Na istom mestu presečena su i dva električna stuba; usled toga su provodnici električne energije pali na telefonske žice elektrizirajući ih.[56]		
Kamenjak	Odnete tri deonice vodova telefonske linije 3203 Sušak — Ljubljana.		
Lička Lešće — Jesenica	Usled skidanja zavrtanja na šinama, između dve stanice iskliznula lokomotiva, poštanski vagon i još dva vagona. Ranjeno 5 civila. Pretpostavlja se da će prekid trajati 48 sati.[57]		
Zona brdo Tisovac i Travnik	U toku čišćenja uhapšeno deset sumnjivih lica.[58]		
Žuta Lokva — Melnice	Kamion koji je išao za Senj radi utovara materijala za inženjeriju bio je napadnut od strane 40 ustanika. Kamion onesposobljen. Oficiri i 4 inženjerca sišli pružajući otpor. Ubijen jedan inženjerac, oficir i ostali inženjerci ranjeni. Po dolasku pojačanja ustanici rasterani.	Generalštab Kr. vojske	12673 22. XI

118	Komanda VI arm. korpusa	8091	21. XI 41.	12624	22. XI 41 Vidi br 120 4 stav	21. XI 41.
				12624		21. XI 41. noću
						21. XI 41. noću
119	Komanda V arm. korpusa	9430	22. XI 41.	12669	22. XI 41. Vidi br. 116 i 120	21. XI 41. 20 č
120	Komanda VI arm. korpusa	8125	22. XI 41.	12696	23. XI 41.	22. XI 41.
						21. XI noću
						22. XI 41. po podne

Vakuf	Nekoliko stotina ustanika napalo naš detašman. Odmah je pružen otpor. Naši gubici: 1 mrtav, 5 ranjenih, među kojima 2 oficira.— Ustanici: 3 mrtva (utvrđeno), 2 zarobljena, neutvrđen broj ranjenih jer su odneti. U toku je čišćenje.[59]	Generalštab Kr. vojske	12673	22. XI	
Zona Livno—Sinj—Vrbica	Nepoznati prekinuli telefonske linije Sinj — Livno, i Sinj — Vrbica.—				
Ivanica (pruga)	Nepoznati prekinuli žel. prugu između Uskoplja i Dubrovnika u blizini Ivanice. Osoblje voza popravilo je prugu. Saobraćaj sa malim zakašnjenjem.	Generalštab Kr. vojske	12673	22. XI	
Jesenica (okolina stanice)	Banda od oko 20 ustanika izazvala prekid pruge. Putnički voz iskliznuo sa lokomotivom i dva vagona. Oštećeno 70 m pruge. Ranjeno 7 putnika.	Generalštab Kr. vojske	12673	22. XI	41.
Zona Malovan	Iz obližnje šume nepoznati su otvorili vatru na naše trupe; nije bilo gubitaka.				
Zaton	Ustanici su odneli iz pošte telefonski aparat, dva radio-aparata i novac.				
Mrkonjić-Grad	Našem garnizonu prijavilo se 16 ustaša, od kojih 7 ranjenih, vraćajući se iz jutrošnjeg sukoba na demarkacionoj liniji.[60]				
	Ustanici su ispalili hice iz vatrenog oružja na naše patrole pomenutog garnizona. Patrola je odgovorila vatrom ranivši i zarobivši 1 ustanika.	Generalštab Kr. vojske	12713	23. XI	
Mrkonjić-Grad Vidi br. 118	Cilj ustaničkog napada bio je da zapale strugaru „J.R.I.“, ali je uništena samo mala baraka. Ustanici su prekinuli komunikacije između D. Vakufa i Bugojna i zaustavili voz koji je od D. Vakufa išao za Bugojno radi traženja pojačanja. Ubijeno i ranjeno nekoliko putnika: uhvaćen knjigovođa — Hrvat strugare „J.R.I.“ — Naši gubici: poginula 2 podoficira; ranjena 2 oficira i 1 vojnik. Gubici ustanika: više mrtvih i mnogo ranjenih. Među mrtvima izgleda 1 oficir—Srbin. Zona je sad mirna. Okružni načelnik Travnika zahvalio za odbranu koju su vršile naše trupe.	Generalštab Kr. vojske	12713	23. XI	

Vidi br. 119	Komanda V arm. korpusa	9423	23. XI 41.	12699	23. XI 41.	— Vidi br. 119
121	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/17	23. XI 41.	12702	23. XI 41.	22. XI 41. 9 sati 21. XI 41.
122	Komanda V arm. korpusa	9463	23. XI 41.	12736	24. XI 41. Vidi br. 125	23. XI 41. oko 12 č
123	Komanda Kr. karab. 2. armije	68/18	24. XI 41.	12742	24. XI 41.	22. XI 10 č 22. XI 41. 23. XI 8,30 č 23. XI 41.
124	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/865	23. XI 41.	12745	24. XI 41.	16. XI 41.
125	Intendantsko odelj. 2. arm.	7341	23. XI 41.	12749	24. XI 41.	Vidi br. 122

	Izvršen napad na prugu 3 km sev. od Jesenica; lokomotiva i 2 vagona survali se sa nasipa; 2 vagona iskliznula — ranjeno 20 civila.		
Ljubljana	Duž puta ispaljeni hici iz vatrenog oružja na auto u kome je bio inž. Alfred Busbah, bez ikakve štete.		
Fužine	Nepoznata lica su utisnula po zidovima kuća amblem srp i čekić.		
Javornik—Rudopolje	Između dve stanice ispaljeni hici iz vatrenog oružja na vojnički voz koji je dolazio iz Fužina. 4 vojnika ranjena od kojih 2 teško.[61]	Generalštab Kr. vojske	12759 24. XI 41.
Črnomelj	U šumovitom predelu naša patrola otkrila nenastanjenu baraku, sigurno sklonište bandita. Zaplenjeno oružje, municija, hrana, dokumenti. Baraka zapaljena.		
Otočac	U barakama bat. cr. koš. nađen eksploziv i električni uređaj za vršenje atentata. Pritvoreni radnici koji su postavljali električnu instalaciju po barakama.		
Žel. pruga Ljubljana—Postojna	Nađen smrskan leš vojnika Macanti Darija koji je vršio nadzor pruge. Pregažen.		
Trojlak	Banda od 50 komunista napala selo odnevši namirnice i druge artikle. Odveli 4 čoveka od kojih su dvojica uspela da pobegnu.		
Mrkline (Trebinje)	Nekoliko naoružanih ljudi pojavilo se u prostoriji sa vodovodnim pumpama naredivši dežurnom radniku da otvori vrata i da ih prati. Odveden u pravcu Volujac, zatim pušten otprilike posle 2 km. Radnik je izvestio vojne vlasti u Trebinju koje su izvršile izviđanje našavši oštećenu pumpu koja snabdeva vodom žel. stanicu Hum.—[62]		
	...5 lakše ranjenih vojnika od kojih su 2 produžila a 3 smeštena u bolnicu u Gospiću.—		

126	Komanda V arm. korpusa	9501	24. XI 41.	12777	25. XI 41.	23. XI 41. po podne
127	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/19	25. XI 41.	12794	25. XI 41.	19. XI 41. noću 22. XI 41. 23. XI 41. 24. XI 41.
128	Komanda VI arm. korpusa	1/3719	24. XI 41.	12812	25. XI 41.	16. XI 41.
129	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/138	26. XI 41.	12832	26. XI 41.	25. XI 41.
130	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/20	26. XI 41.	12833	26. XI 41.	23. XI 41. 25. XI 41. 24. XI 41.

Cerovnik	Odeljenje Piemonte Reale izvršilo patrolno izviđanje u krčmi gde su se sastajali komunisti — pravoslavci. Zapaženo 12 lica koja su bežeći ispalila puščane hice, ranivši jednog konjanika. Uhvaćena su sedmorica kao i vlasnik lokala osumnjičen kao organizator atentata. Priznao je da poseduje oružje, kao i ostali.	Generalštab Kr. vojske	12796 25. XI
Gradac	Nepoznati su odneli oko 200 m telefonske žice iz okoline naselja.		
Zameško (N. Mesto)	Karabinijeri našli letak na slovenačkom jeziku kojim se poziva na ustanak.		
Otočac	Na autoambulantu ispaljeni hici iz vatrenog oružja bez posledica. Vojnici iz pratnje odmah odgovorili vatrom. Napadači pobegli u šumu.—[63]		
zona Ravne—Srednik—Ježevac	Zapaženo prisustvo oko 200 naoružanih komunista. Preduzeto patrolno izviđanje sa 300 ljudi.		
Kočevje	Dostavlja kopiju prevratničkog letka nađenog na ulici, upućenog italijanskim vojnicima. Prožet uobičajenom propagandom, sadrži lažne vesti. Potpiruje mržnju protiv režima, podstiče na neposlušnost i dezerterstvo.		
Zaselak Pašac (Grobnik)	Nekoliko graničnih vodova sukobilo se sa komunistima zarobivši 3, od kojih 1 teško ranjen. Druga trojica ubijena u sukobu. Na našoj strani nije bilo gubitaka.[64]		
Ogulin	Na vojnički voz koji je išao prema Splitu otvorena mitraljeska vatra — 4 vojnika ranjena.—		
Trsat	Nepoznata lica zapalila telefonsku liniju.		
Ljubljana	Nepoznati uklonili stražarnicu na mostu reke Abarbk[65] bacivši je u jarak — u cilju demonstracije protiv Italijana.		

131	Komanda VI arm. korp.	8199	26. XI 41.	12825	26. XI 41.	25. XI 41.
132	Komanda V arm. korpusa	9571	26. XI 41.	12843	26. XI 41.	24. XI 41. 24. XI 41.
133	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/872	25. XI 41.	12846	26. XI 41.	17. XI noću
134	Kvestrura Rijeka	022468	25. XI 41.	12852	26. XI 41.	25. XI 41. u ranim časovima
135	Komanda VI arm. korpusa	8231	26. XI 41.	12866	27. XI 41.	26. XI 41. noću " Vidi br. 139 poslednji stav

Oštrelj	Dva ustanika otvorila vatru u blizini automobila komandanta 152. peš. Pukovnik i njegova pratnja odmah odgovorili vatrom. Ustanici su se razišli: jedan ranjen.	Generalštab Kr. vojske	12819 26. XI 41.
Divoselo	Grupa naoružanih komunista napala odrede 2. peš. Odgovoreno vatrom. — Dva ubijena a 7 kuća zapaljeno, snažne detonacije pokazale su da je bilo eksploziva.[66]	Generalštab Kr. vojske	12819 26. XI
zona Poljane—Studenci	U toku raščišćavanja trupe garnizona Perušić ubile 2 komunista i uhvatile 9 talaca. Zapaljene 3 kuće; snažne eksplozije pokazale su da je bilo eksploziva.[67]		
Kalinovik	Pomoću eksploziva nepoznata lica su prekinula deo puta Kalinovik—Ulog.		
Pašac	Za vreme čišćenja na brzu patrolu otvorena paljba iz vatrenog oružja. Odmah je odgovoreno vatrom: ubijena 4 lica. Izvršen pretres kuća odakle je bila otvorena vatra. Zaplenjeno oružje, namirnice — uhvaćen jedan bandit.[68]		
Zona brdo Trsteno — Zaton Klobuk	Na naš odred koji je vršio čišćenje ispaljeni hici iz vatrenog oružja. Odred garnizona Bileća pod komandom ppuk. Rafaele, koji je pošao putem za Viluse, nije se vratio. Iz Trebinja je upućena izvidnica u Bileću radi pružanja pomoći. Kolona iz Trebinja, stigavši sa komandantom „Marke" u Klobuk, stupila je u „žestoku borbu sa brojnim ustaničkim snagama. Naši gubici su znatni, ali još neutvrđeni.[69]		

136	Komanda VI arm. korpusa	1/3820	25. XI 41.	12889	27. XI 41.	22. XI 41. 12 č
137	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/918	27. XI 41.	12912	27. XI 41.	26. XI 41. po podne
138	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/919	27. XI 41.	12913	27. XI 41.	26. XI 41. 22,30 č 27. XI 41. 3,30 č
139	Komanda VI arm. korpusa	8273	27. XI 41.	12917	28. XI 41.	27. XI 41. noću
					Vidi br. 135 1 stav — br. 141	26. XI 41. noću

Podbukovje	Čuvar lovišta javio o prisustvu 12 ustanika zabarikadiranih u njegovoj kući. Kada su jedinice „Granatieri" i „Izonco" stigle na lice mesta ustanici su već bili nestali i odveli sobom čuvarevog sina. Zarobljeni bandit odveo je jedinice na kotu 364 gde se nalazi koliba — sklonište u čijoj blizini je nađen leš bandita Milana Zenića. U nastavku patrolnog izviđanja uhvaćen je drugi ustanik Ivan Skampel. Patrolno izviđanje se nastavlja.			
Videm				
Čavle	Karabinijeri pritvorili nekog Borčić Franju, komunističkog agitatora. U toku noći njegovi drugovi su pokušali da mu se približe ali su ih naše jedinice rasterale hicima iz vatrenog oružja. Ujutru prilikom sprovođenja pokušao je da pobegne. Teško je ranjen hicem iz karabina koji je ispalio karabinijer Momeso Luiđi.			
Bakar — mesto Palris[70]	Patrola Kr. finans. straže čula je specijalne znake za dozivanje koji su dolazili iz šume. Odgovoreno je rafalima iz puškomitraljeza ali bez rezultata.			
isto mesto	Finansi čuli sumnjive šumove. — Ispalili hice iz vatrenog oružja. Patroliranje bez rezultata.			
Zona Bišina	Za vreme čišćenja podoficir ranjen hicem iz vatrenog oružja, zatim izdahnuo.	Generalštab Kr. vojske	12946	28. XI 41.
zona Bileća	Kolona pod komandom ppuk. Rafaela, sastavljena od 55. peš. (100 ljudi), odreda inženjerije, voda lakih tenkova, koja je pošla da izvrši prepad na grupu ustanika-diverzanata i da popravi prekid, bila je iznenađena od strane ustanika dok je izvodila radove. Bila je opkoljena i napadnuta od nadmoćnijih snaga. Posle žestoke borbe u kojoj je bilo 30—40 gubitaka, utrošena sva municija, kolona je verovatno zarobljena. Prethodne podatke dao je motociklista koji je uspeo da pobegne.	Generalštab Kr. vojske	12894	27. XI

140	Komanda V arm. korpusa	9649	28. XI 41.	12919	28. XI 41.	26. XI 41. noću
141	Komanda VI arm. korpusa	8279	28. XI 41.	12929	28. XI 41	
142	Del. vojnog transporta 602	1069	28. XI 41.	12926	28. XI 41.	27. XI 41.
143	Komanda VI arm. korp.	8285	28. XI 41.	12930	28. XI 41.	28. XI 41.

Vidi 135 poslednji stav	Gubici u borbi na koti 990 zona Klobuk: poginula 3 bersaljera, 5 ranjenih, 2 nestala.[70]	Generalštab Kr. vojske	12894 27. XI
zona Skradska Gora	Za vreme čišćenja grupa ustanika blagovremeno izbegla borbu. Uhvaćena 3 sumnjiva lica.		
Vidi br. 135/2 stav 1, br. 143	Potvrđeno je da je kolona Rafaele zarobljena. *Naši gubici:* 13 mrtvih, među kojima kapetan inženjerije Tiralasi i peš. por. Kandiati; ranjeno: 32, od kojih 18 teško; svi su odvezeni ambulantnim kolima traženim od ustanika preko motocikliste koji je doneo vesti. — Zarobljeno: 8 oficira i 80 vojnika, 4 kamiona, 3 laka tenka, 11 puškomitraljeza, 4 mitraljeza, lično naoružanje. Ustaničke snage su procenjene na više stotina.		
Velika Loka — Radohova Vas	Eksplozija bombe između dve stanice izazvala prekid saobraćaja od 23,10 do 4 č.	Generalštab Kr. vojske	12946 28. XI
zona Bileća *Vidi br. 141*	Kolona Rafaele pošla iz Bileće u 22,30 radi popravke prekida u zoni Usputnica i da bi osujetila eventualne pokrete ustaničkih diverzantskih grupa. U 24 č dostigla je položaj i započela sa popravkom. U 0,30 č iznenada je bila napadnuta s leđa duž puta za Bileću. Drugi napad na koti 990 za vreme pokušaja povlačenja ka Lastvi, treći napad na 2 km od raskrsnice na koti 920 prilikom pokušaja povlačenja ka Bileći. Mnogobrojne neprijateljske snage — poslednja borba trajala je od 5 do 8 č, kad je utrošena municija kolona je bila savladana. — Laki tenkovi su nastavili borbu i posle zarobljavanja kolone. — Otpor je prestao tek po naređenju komandanta kada su ustanici počeli da ubijaju zarobljenike sprovodeći u delo pretnju. Zarobljenici su upućeni u unutrašnjost Crne Gore.[71]	Generalštab Kr. vojske	12946 28. XI 41.

144	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/21	28. XI 41.	12942	28. XI 41.	26. XI 41. 26. XI 41. 10,45 27. XI 41. 27. XI 41. 6 č
145	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/22	29. XI 41.	12968	29. XI 41.	27. XI 41. 18,30
	Komanda XI arm. korpusa	1/3909	30. XI 41.	13125	1. XII 41.	27. XI 41. 27. XI 41.
146	Komanda V arm. korpusa	9703	28. XI 41.	12974	29. XI 41.	28. XI 41. 6,30 č 28. XI 41.
147	Kr. kvestura Rijeka	022663	28. XI 41.	12986	29. XI 41.	28. XI 41. 5,30

Rakek	Nepoznato lice ubilo hicima iz pištolja Malc Andriju. — Političko ubistvo. Malc je bio naš dostavljač.		
Otočac (zona)	Na kamionu 28. voda za snabdevanje natovarenom buradima, na kome je bilo 20 vojnika, popustila je leva strana usled čega su popadala burad povukavši vojnike: 6 mrtvih, 5. ranjenih. —		
Gospodska Bajta (Delnice)	Oko 30 ustanika otvorilo vatru na patrolu žandarma koji su se povukli prema Crnom Lugu. Patroliranje bez rezultata.		
Logatec — Verd	Voz iz Ljubljane naleteo na vojnike u službi na pruzi. Vojnik Mataguto iz 22. gran. poginuo, vojnik Kapeli u teškom stanju.		
Ljubljana	Nepoznata lica na biciklu, u jednoj gradskoj ulici, lakše su ranila malim nožem poručnika — vojnog sveštenika Capaterini Sigfrida iz 13. art. puka. Usledila je borba, napadači pobegli.	Generalštab Kr. vojske	13050 30. XI 41.
okolina Breg	Prilikom prolaska teretnog voza sa praznim cisternama eksplodirala bomba. — Štete nije bilo.		
Stari Trg	Karabinijeri uhapsili Pezul Petra koji je na javnom mestu pozdravio italijanskog oficira ispruženom rukom i stegnutom pesnicom.		
Meja	Sudar vozova na stanici — ljudstvo nepovređeno — tri teretna vagona oštećena.		
Lička Jesenica	Na patrolu južne žel. pruge otvorena vatra bez rezultata. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate.		
Jelenje	Brza kolona izvršila brojne pretrese stanova. Uhapšena 3 lica. U stanu Jakovičić Vladimira, 40 god., poznatog protivnika Italijana, koji je finansirao bande u Kastavštini i grobničkoj ravnici, nađena je jugoslovenska zastava, oružje i drugi materijal. Opirao se hapšenju, a za vreme sprovođenja pokušao je da pobegne; prilikom pokušaja bekstva smrtno je ranjen hicem iz karabina.		

148	Vojna delegacija transporta br. 611	221	29. XI 41.	12989	29. XI 41.	28. XI 41.
149	Komanda VI arm. korpusa	8351	29. XI 41.	13022	30. XI 41.	29. XI 41. 23 č
						29. XI 41.
						29. XI 41.
150	Komanda V arm. korpusa	9759	29. XI 41.	13025	30. XI 41.	28. XI 41. po podne
						29. XI 0,30 č
						28. XI 21 č
151	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/23	30. XI 41.	13043	1. XII 41.	24. XI
						27. XI 41.
						27. XI 41.
						29. XI 41.

km 109,9 Perušić	Prema Gospiću mina raznela 70 cm šina.			
zona sev. Vrata (Kupres)	Grupa od neodređenog broja ustanika otvorila vatru na našu stražarnicu sev. Kupres. Odmah je pružen otpor: ustanici su se povukli uz gubitke koji nisu utvrđeni. Mi nismo imali nijedan gubitak.	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI
zona Lastva	Na naše patrole otvorena vatra iz pušaka i mitraljeza. Pružen je otpor — nijedan gubitak.	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI
Koprivica	Izbeglice izveštavaju da je oko 40 ustanika opljačkalo selo.			
Vučjak	Grupa ustanika napala patrolu za nadzor tunela, koja je odmah odgovorila vatrom nateravši u bekstvo napadače; 1 vojnik ranjen; čišćenje bez rezultata.	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI
Budak	Eksplozija mine prekinula žel. prugu ne nanevši povrede licima.	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI
Gornje Dubrave	Na oko 4 km od stanice oružana banda je lažnim signalima pokušala da zaustavi voz 376, koji je dolazio iz Karlovca. Uočivši lažni signal mašinovođa je ubrzao kretanje. Iz obližnje šume banditi su ispalili na stotine puščanih hitaca na lokomotivu, ali žrtava nije bilo, voz je nesmetano produžio put.	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI 41.
zona Mali Cazin (CQ—VK-Cernica)[72]	Za vreme patroliranja naše jedinice ubile jednog ustanika a zarobile četvoricu.			
Rakek [kod Postojne]	Po zidovima kuća uočene komunističke parole.			
Crikvenica	Za vreme pretresa stana Radil Karla nađena komunistička brošura. Radil uhapšen i predat Prekom sudu 2. armije.			
Ljubljana	U dvorištu kuće nađeni leci sa jugoslovenskom trobojnicom. — Pritvoren je Goig Josip jer se sumnja da je on vinovnik.			

152	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/155	30. XI 41.	13045	30. XI 41.	29. XI 41.
153	Komanda peš. div. „Izonco“	08/2049	30. XI 41.	13047	30. XI 41. Vidi br. 158	30. XI 41. 1,15 č
154	Komanda Kr. karab. Dalmacije	1/28	26. XI 41.	13061	30. XI 41.	
155	Komanda V arm. korp.	9766	30. XI 41.	13065	30. XI 41.	29. XI 41.
156	Komanda V arm. korpusa	9780	30. XI 41.	13072	1. XII 41.	30. XI 41. 1 čas
					Vidi br. 51 i 106	30. XI 41.
157	Komanda VI arm. korpusa	8386	30. XI 41.	13074	1. XII 41.	30. XI 41.
158	Komanda XI arm. koprusa	1/3930	30. XI 41.	13075	1. XII 41.	30. XI 41. 1,15

Kastav (zaselak Brnčići)	Uhapšen Cetina Franjo, 32 god., opasan komunista — ustanik, koji je posedovao pištolj sa 8 metaka. Uhapšen je takođe Jelavica Andrija, 75 god., i sin Roberto, 41 god., zato što su pomenutog ustanika snabdevali hranom i pružili mu utočište. —			
Stična (Cerknica VS—CZ)	Usled eksplozije mine na oko 500 m istočno od stanice prekinuto 30 cm šina. Patroliranje i istraga bez rezultata.	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI 41.
Kistanje (28 km sev. od Šibenika)	Javlja da se katoličko stanovništvo koje je prošlo kroz mesto nije više vratilo. Smatra se da su ih pravoslavni četnici pohvatali radi odmazde.			
okolina Božića (IO—AV) Vidi br. 6 Decembar	Ustanici napali rafalima iz automatskog oružja dva naša kamiona koji su prevozili hrvatske trupe u Veljun radi smenjivanja hrvatskog garnizona. *Ustanici su zadržali 2 naša ranjena šofera.* Hrvatske trupe: 5 mrtvih a ostali zadržani. Jedan kamion spasen. Čišćenje koje je izvršila motorizovana kolona i četa cr.koš. dalo je slabe rezultate: pritvoreno 5 sumnjivih lica.[73]	Generalštab Kr. vojske	13050	30. XI 41.
zona G. Dubrava	Ustanici zatvorili žel. prugu zidićem u cilju prekida saobraćaja. Prepreku je srušio teretni voz bez oštećenja. U istoj zoni banda je napala privatnu kuću, odnela novac i odvela vlasnika. Naišli su žandarmi i odveli 10 talaca.			
Jasenovica (AX—UQ)	Pronađen leš karabinijera i žandarma koje su ustanici bili zarobili u Hreljinu.	Generalštab Kr. vojske	13118	1. XII 41.
Drvar (okolina)	Pritvoreno 260 sumnjivih lica, zapaženo prisustvo ustanika u Ključu. — Ustanici zapalili most u Lastvi.[74]	Generalštab Kr. vojske	13118	1. XII 41.

Vidi br. 153

159	Komanda peš. div. „Izonco"	08/2060	30. XI 41.	13077	1. XII 41.	
160	Intendantura 2. armije	5787	30. XI 41.	13079	1. XII 41.	30. XI 41. 19 č
161	Komanda XI arm. korpusa	1/3929	30. XI 41.	13076	1. XII 41.	29. XI 41.
162	Komanda XI arm. korpusa	1/3897	30. XI 41.	13121	1. XII 41. Vidi br. 5 decembar i 18-27-59	29. XI 41.
163	Komanda XI arm. korpusa	1/3901	1. XII 41.	13122	1. XII 41.	25. XI 41. 2,15 č
164	Intendantura 2. armije	5592	1. XII 41.	13131	1. XII 41.	29. XI 41. 18,55 č
165	Komanda Kr. karab. 2. armije	13960	2. XII 41.	13164	2. XII 41.	27. XI 41. 23 č

Ukupno

	Iz poverljivog izvora se saznaje da su za 1. XII ustanici pripremili da izbace balone koji će se u vazduhu rasprskavati i rasturati prevratničke letke i poziv stanovništvu.
raskrsnica Rupa	Zapalila se baraka u kojoj su smešteni šoferi slagališta goriva. Požar je odmah ugašen — lica nepovređena.
Jemernhol[75] (južno od Starog Trga)	Hicem iz karabina karabinijeri su ranili u desno bedro nekog Nomut Ivana koji nije stao kad mu je to bilo naređeno.
Ljubljana	Dostavlja kopiju letka rasturanog po Sloveniji kojim se poziva na proslavu 1. decembra — jugoslovenskog nacionalnog praznika. Poziva na jedinstvo, na slogu među slovenskim narodima koji će u narodnom frontu naći snagu za oslobođenje od ugnjetača. Najzad poziva stanovništvo da se 1. XII između 19 i 20 č ne pojavljuje na javnim mestima. Oni koji ne poslušaju smatraće se izdajnicima. —
Ljubljana	Na stražara automobilske radio-stanice na ljubljanskom aerodromu otvorena vatra. Otpor i izviđanje bez uspeha usled gustog mraka. U šumi na oko 200 m od aerodroma primećeni svetlosni signali džepnom lampom.
Brezovica — Ljubljana	Između dve stanice zapalio se vagon teretnog voza 6080 natovaren senom. Šteta neznatna — požar odmah ugašen.
Breg, Veliki Gaber	Nepoznata lica bacila bombu na prugu posle prolaska teretnog voza koji je išao u pravcu Novog Mesta. Nikakva šteta nije nanesena.

Gubici u mesecu novembru

		oficiri	*podoficiri*	*vojnici*	*civili*
mrtvih 55 —	mrtvi	2	1	47	5
ranjenih 206	ranjeni . . .	6	1	121	78

Utvrđeni gubici ustanika

mrtvih 66
ranjenih 5 — mnoge su odneli sami ustanici

Streljani ustanici — 10 —

1	Vojna delegacija transporta	254	1. XII 41.	13148	2. XII 41.	1. XII 41. 4 č
2	Komanda VI arm. korpusa	8444	2. XII 41.	13160	2. XII 41.	1. XII 41.
						2. XII 41.
3	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/25	2. XII 41.	13161	2. XII 41.	1. XII 41.
						1. XII 41.
						1. XII 41.
4	Komanda VI arm. korpusa	8426	1. XII 41.	13167	2. XII 41.	1. XII 41. noću
						1. XII 41.
						1. XII 41. noću
						isto
5	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/954	2. XII 41.	13169	2. XII 41.	1. XII 41.

Vidi br. 162 — novembar

Javornik	Četnici skinuli zavrtnje i odneli 10 m žel. pruge između stražare 32 i stanice. Saobraćaj je uspostavljen u 9 č. Prekinuta je i telefonska linija.	Generalštab Kr. vojske	13170	2. XII 41.
zona div. „Marche“	Primećene jake grupe ustanika u pokretu na putu Viluse—Bileća.			
zona Viluse	Izgleda da se okupilo nekoliko hiljada oružanih ljudi radi pokušaja napada na garnizone div. „Marke“ i prekida puta Grab—Dubrovnik. Na osnovu tih vesti pretpostavlja se da je moguć i snažan napad na Bileću i Trebinje.[76]	Generalštab Kr. vojske	13180	2. XII 41.
Ogulin	Streljano 14 Srba — pravoslavne vere — pripadnika komunističkih bandi koje su operisale u zoni Jasenak—Drežnica.[77]			
Sušak — Čabar	Izvršeno više hapšenja zbog			
Sv. Matej	komunističke aktivnosti.			
Ljubljana	U gradskoj ulici eksplodirala mina na tramvajskoj pruzi. Nije pričinjena nikakva šteta.			
Brezje[78]	Iz šume ispaljen mitraljeski rafal na vojnike Gran. straže. Patroliranje bez rezultata.			
Ključ—Sanski Most	Nepoznata lica presekla 8 telefonskih stubova.	Generalštab Kr. vojske	13170	2. XII 41.
zona sev. ist.—sev. zap. od Gračaca	Primećeno mnogo komunista naročito u okolini Bruvna i Blanuša. — Isto u zoni Rastičeva.			
Hum	Nepoznata lica presekla 20 telefonskih stubova.[79]	Gen. štab Kr. vojske	13170	2. XII 41.
Visočnik	Nepoznata lica oštetila put Dubrovnik—Trebinje duž pruge i prekinula telefonsku liniju.[79]			
Ljubljana	Povodom godišnjice formiranja bivše jugoslovenske kraljevine uhapšeno 7 lica dok su rasturali letke prevratničke sadržine i 5 terorista. Ova aktivnost putem letaka nije izazvala incidente na univerzitetu, ali je uticala na mase stanovništva koje se gotovo u potpunosti sklonilo sa ulica i javnih mesta.[80]	Generalštab Kr. vojske	13223	3. XII 41.

6	Komanda V arm. korpusa	9882	2. XII 41.	13205	3. XII 41.	1. XII 41. 2. XII 41. 4 č 2. XII 41.
7	Komanda VI arm. korpusa	8466	2. XII 41.	13206	3. XII 41.	2. XII 41.
					Vidi br. 9	
8	Komanda V arm. korpusa	9890	2. XII 41.	13224	3. XII 41. Vidi br. 12	2. XII 41. 2. XII 41. po podne

	.U ulici Celjanska post eksplodirala mala mina kod časovničarske radnje ne nanevši štetu. Usledila je učestala vatra od strane 2. grenadirskog i cr. koš. 8. bat. „M" koji su bili na službi i prolazili tuda. Poginuo trgovac Meden Viktor, 65 god., teško ranjen službenik Grucar Slavko, 45 god., i industrijalac Jeen Jakob, 38 god. koji, odlazeći sa mesta eksplozije, nije poslušao naređenje da stane.			
Brestova Draga (VQ—AV)	Karabinijeri uhvatili naoružanog ustanika koji je nosio zapovest komandi ustaničke bande.[81]			
Javornik	Ustanici prekinuli železničku, telefonsku i telegrafsku liniju, odvrnuvši zavrtnje na šinama i oborivši stubove. Patrola za nadzor naterala u bekstvo sabotere.			
Vidi br. 155 Novembar	Dva šofera, od kojih jedan ranjen, i hrvatski vojnici koje su ustanici bili zarobili pušteni su na slobodu.	Generalštab Kr. vojske	13240	3. XII 41.
Srb (SI—EO Knin) Plana (TR—GU Trebinje)	Ustanici prekinuli telefonske linije. Potvrđen je pritisak brojnih ustaničkih snaga i akcija radi prekidanja komunikacija između garnizona Plana—Bileća—Trebinje; moguć je napad. — Situacija se pogoršala. —[82]	Generalštab Kr. vojske	13240	3. XII 41.
Bileća Trebinje Stolac — Ljubinje — Bileća	Kolona kamiona napadnuta između dva mesta.[83] Ustanici teško oštetili teleg. linije.			
Presika Debeli vrh (VS—AX)	Za vreme čišćenja jedinice 73. peš. puka zapalile seno na kome su otkriveni sveži tragovi od ležanja.			
zona Grabovac (OI—AV) (Karlovac)	Dve čete XXVII bers. bat. stupile u borbu sa znatnim ustaničkim snagama. Bat. cr. koš. div. „Lombardija" pružio podršku. Protivnik se povukao u Debelu Kosu. Naši gubici: *11 mrtvih, 28 ranjenih;* u toku je utvrđivanje neprijateljskih gubitaka. Upućeno pojačanje kamionima i odeljenje tenkova.[84]			

9	Komanda VI arm. korpusa	8487	3. XI 41.	13242	3. XII 41. *Vidi br. 7 3 stav i br. 13—14*	2. XII 41. 11 č
10	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/27	4. XII 41.	13292	4. XII 41.	1. XII 41. 2. XII 41.
11	Komanda V arm. korpusa	9933	3. XII 41.	13259	3. XII 41.	2. XII 41. 17 č
12	Komanda V arm. korpusa	9950	3. XII 41.	13262	3. XII 41. *Vidi br. 8*	3. XII 41.
13	Komanda VI arm. korpusa	8503	3. XII 41.	13273	3. XII 41. *Vidi br. 9*	3. XII.41. 15 č 14,50 č

(Bileća — Trebinje) Jasen	Snažne ustaničke grupe napale 7 naših kamiona koje je pratio peš. vod i vod cr. koš., a koji su se vraćali posle izvršenog snabdevanja Bileće. Nekoliko vojnika koji su izbegli zarobljavanje izveštavaju o našim gubicima: *6 mrtvih, od kojih 1 oficir. — Nedostaje 29 vojnika i 7 kamiona.*[85]	Generalštab Kr. vojske	13312	4. XII 41.
Kostanjevica Ribnica	Po zidovima ispisane parole koje veličaju Jugoslaviju, kr. Aleksandra I i kr. Petra II. Nepoznata lica ispalila hice iz pištolja na kr. karab. Odgovoreno vatrom, ali bez rezultata.			
Javornik — Rudopolje	Na deonici između dve stanice ustanici napali našu patrolu za nadzor. Odmah je pružen otpor te su napadači rasterani. Naši gubici: poginuo kaplar Del Alba.	Generalštab Kr. vojske	13312	4. XII 41.
zona Krnjak (NM—AX) Debela Kosa (DL—AC Karlovac)	Za vreme čišćenja zone u kojoj su se odigrale poznate borbe, zapaljene su dve kuće. Učestale eksplozije otkrile su postojanje municije. *XVI bat. cr. koš.: 2 ranjena.* — Neprijatelj: 6 mrtvih i više ranjenih. — Zarobljeno i streljano 37 komunista.[86]	Generalštab Kr. vojske	13312	4. XII 41.
zona ist. od Malovana (RK—DX) put Bileća — Trebinje	Naš vojnik ranjen hicem iz vatrenog oružja. U toku poznatog napada na kamione *poginuo poručnik tenkista „S. Marko" Montaguti i dva vojnika, ranjena 4 vojnika, nestalo 29.* Avioni primetili 5 otetih kamiona — mitraljirali ustanike. — Nedostaju vesti iz Plane. U Trebinju situacija neizmenjena.			

14	Komanda VI arm. korp.	8511	4. XII 41.	13365	5. XII 41	
				Vidi br. 25		*3. XII 41.*
15	Komanda V arm. korpusa	9985	4. XII 41.	13344	5. XII 41.	4. XII 41. 9 č noću između 3. i 4. 4. XII 14 č
16	Vojna delegacija transporta 611	273/F	4. XII 41.	13354	5. XII 41.	3. XII 41. noću isto

Vidi br. 9	Kolona od 7 kamiona pošla iz Bileće sa jednim vodom 1/55. peš., jednim vodom 49. legije cr. koš.: *3 oficira, 116 vojnika. Poginuo 1 oficir, 3 vojnika; nestalo 20 vojnika;* ostali su se vratili; *4 ranjenika u Bileći.* Glavnina u Trebinju krči put popravljajući prekide, i pokušava da spase kamione od kojih je jedan stigao u Trebinje. — Izgubljeno: 2 puškomitraljeza, lično naoružanje poginulih, nestalih i nekih koji su se vratili. — Svi su se dobro držali, naročito jedan ppor. 55. peš. Izgubljeno 6 kamiona.[87]	Generalštab Kr. vojske	13312	4. XII 41.
zona Kupres — Blagaj (XP—OL) Šemenovci (XI—DN)	Kolona pod komandom puk. Molvanija: 1 četa 25. peš. ojačana, 2 ojačane čete 26. peš. — 2 mitr. voda, 1 vod minobacača izvršili izviđanje. U blizini Blagaja nadmoćnije snage napale čelo kolone sa pokušajem opkoljavanja. Naši su izvršili protivnapad i odbili neprijatelja. Pri povratku na bokove kolone otvorena vatra iz mitraljeza i puškomitraljeza. *Naši gubici: 19 mrtvih, 5 ranjenih.* — Veza Kupres—Livno prekinuta. Upućeno pojačanje tenkovima.[88]	Generalštab Kr. vojske	13312	4. XII 41.
Javornik — Rudopolje	Duž žel. nasipa između dve stanice patrola za nadzor našla veliku minu.	Generalštab Kr. vojske	13337	5. XII 41.
Selce—Novi	Nepoznata lica prekinula telegr.-telef. liniju.			
	Izvršena smrtna kazna nad Andlar Franjom — Hrvat, katolik, koji je priznao da je pripadnik ustaničke bande.	Generalštab Kr. vojske	13337	5. XII 41.
Trebinje	Saboteri oštetili žel. most.[89]	Generalštab Kr. vojske	13437	6. XII 41.
Zelenika — blizu Pločica	Saboteri oštetili žel. prugu: izvrnula se lokomotiva i furgon — ostali vagoni iskliznuli: *ložač poginuo, mašinista i njegov pomoćnik teško ranjeni, vozovođa lakše ranjen.*			

17	Komanda XI A.K. Odelj. za vezu Ljubljana	1/4005	5. XII.41	13375	5. XII 41.	5. XII 41.
		2023	5. XII 41.	13353	5. XII 41.	1 čas
	Delegacija vojnog transporta — Ljubljana	2024	5. XII 41.	13336	5. XII 41.	
18	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/28	5. XII 41.	13373	5. XII 41. Vidi br. 162 Novembar	1. XII 41.
						3. XII 41.
						3. XII 41.
						3. XII 21 č
19	Komanda Vojnog sektora	1646/7	5. XII 41.	13387	5. XII 41.	4. XII 18 č
20	Komanda Inž. 2. armije	9448	5. XII 41.	13388	5. XII 41.	4. XII 23 č
	Komanda V arm. korpusa	10054	5. XII 41.	13409	5. XII 41.	
21	Komanda V arm. korpusa	10054	5. XII 41.	13409	6. XII 41.	3. XII 41.
22	Komanda VI arm. korpusa	8587	5. XII 41.	13410	6. XII 41.	5. XII 41.
						5. XII 41.
						5. XII 41.

Preserje (CZ—TP)	Na gvozdenom žel. mostu banda od oko stotinu ustanika napala puškama i puškomitr. stražaru 221 T.M. bat., koja je savladana. Naši gubici: 4 mrtva, 3 ranjena i jedan teško ranjen. Jedini preostali uhvaćen, razoružan, zatim posle 2 časa pušten na slobodu. Uklonjena stražara, most miniran sandukom punim eksploziva. Radovi su stručno izvedeni: od 4 mine eksplodirala jedna. — Šteta nije velika.[90]	Generalštab Kr. vojske	13377	5. XII 41.
Novo Mesto	Povodom godišnjice formiranja bivše kraljevine Jugoslavije stanovništvo se sklonilo sa gradskih ulica i javnih mesta od 19 do 20 č.			
Loiska[91] (GZ—MH)	Nepoznata lica otvorila vatru na patrolu za nadzor žel. pruge. Posle nekoliko sati izvršen napad na vodovod.			
Jesenica[92]	Oružane bande izvršile napad na kola koja su prevozila drva. Nekoliko kola je oduzeto.			
Stražara 27 (Ogulin)	Naš odred za stražu duž žel. pruge ozbiljno angažovan u borbi protiv neodređenih snaga — bez gubitaka.[93]			
Meja	U blizini bunkera br. 25 na oko 50 m od pruge, nađena 2 sanduka, pretpostavlja se sa eksplozivom. —			
Plaški — Vojnovac	Ustaničke bande napale puščanom vatrom i ručnim bombama dve patrole 62. posadnog bat. u stražari br. 11. Naši gubici: 3 mrtva, 4 ranjena.[94]	Generalštab Kr. vojske	13437	6. XII 41.
Kručica (XV—EO) Stari Gred (MH—EH)	Usled pljačke i ubistva tri lica i prisustva četničkih oružanih bandi pojačan je *garnizon Trebinje* VI A.K.?[95]			
Gacko	Iz zone Višegrada stiglo je mnogo oružanih ljudi i izbeglica, pretežno ustaša.			
Bileća	Prodor ustanika sa težnjom opkoljavanja kote 487 i kote 566 (TR — GO).[96]			
Jasen oko (TR—VF)	Ustanici porušili zidani most i napali vodovod koji su držale hrvatske jedinice.[97]			

23	Komanda V arm. korpusa	10058	6. XII 41.	13416	6. XII 41.	5. XII 41. 6 č
24	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/191	6. XII 41.	13433	6. XII 41.	5. XII 41. 9 č
						4. XII 41.
	Komanda V arm. korpusa	4991/ Civ. posl.	5. XII 41.	Civ. posl.	—	5. XII 41.
25	Komanda VI arm. korpusa	8631	6. XII 41.	13464	7. XII 41. Vidi br. 14, 2. stav; 155 februar[101]	—
						5. XII 41.

Lokve	Usled eksplozije mine u blizini stanice iskliznuo teretni voz za Rijeku. Iskliznula lokomotiva i 4 vagona. Lica nepovređena. U blizini nađena još jedna neeksplodirana mina.[98]	Generalštab Kr. vojske	13437	6. XII 41.
Meja — Škrljevo	Na deonici između dva mesta vojnici 9. T.M. bat. za nadzor pruge sukobili se sa oko 10 ustanika. Vatra je trajala oko 15 minuta, ali bez posledica. *Čišćenje negativno.* —			
Živica (KI—GU Gospić)	Kolona 1. peš. i Kr. karab. opkolili bandu ustanika koji su pružili otpor. *Ubijeno 10 ustanika a zarobljeno 8, zatim streljani.* Naselje zapaljeno.[99]			
Petrinić Polje (IH—GS)	Prilikom drugog izviđanja ubijeno 5 ustanika i zapaljeno naselje. Mi nismo imali gubitaka.[100]			
	Preki sud Hreljin osudio na *smrtnu kaznu 3 ustanika* — Hrvata, katolika, zbog kršenja čl. 1 i 3 Naredbe od 7. IX 41. Kazna je izvršena na Trsatu 5. tek. po podne.			
Blagaj	Utvrđeni gubici: poginuli: por. Kosmer, 2 vojnika; *ranjeni: 1 oficir, 5 vojnika; 22 nestala.*	Generalštab Kr. vojske	13495	7. XII 41.
Kota 1078 (ON—CS)	Ustanici napali autokolonu od 7 praznih automobila koja je dolazila iz Kupresa praćena mitr. vodom 26. peš. i odeljenjem 97. bat. cr. koš. Pratnja je odgovorila vatrom i izvršila protivnapad. Pošto je utrošila municiju bila je opkoljena nadmoćnijim snagama, ali se delimično izvukla uputivši se prema Šujica gde je bila prihvaćena od kolone puk. Peretti koja je od Livna išla prema Kupres. Preostali su savladani. *Gubici: 1 komandir čete, 8 vojnika nestalo, 1 poginuo, 11 ranjenih među kojima lekar.* Izgubljeno oružje mitr. voda, kamioni spašeni. Kolona Peretti izvršila je čišćenje, zapalivši kuće.[102]	Generalštab Kr. vojske	13495	7. XII 41.

						6. XII 41.
26	Komanda V arm. korpusa	10101	6. XII 41.	13465	7. XII 41.	5. XII 41. 22 č 6. XII 41.
27	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/979	7. XII 41.	13474	7. XII 41. Vidi br 162 NOV	1. XII 41. 7 č
28	Komanda Kr. karab. Dalmacije	3/47	2. XII 41.	13479	7. XII 41.	
29	Komanda Kr. karab. 2. armije	40/906	7. XII 41	13497	7. XII 41.	1. XII 41 4. XII 41. noću
30	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/31	8. XII 41.	13510	8. XII 41.	5. XII 41. 4. XII 41.
31	Komanda V arm. korpusa	10125	7. XII 41.	13511	8. XII 41.	6. XII 41.

Zona Kupres	Iz poverljivog izvora se javlja o prisustvu oko 2000 ustanika sa automatskim oružjem i tromblonima.[103]			
na 10 km od Huma (SN—FV) južno od raskrsnice Jablan Do (TR—FN)	Prekinuta pruga i telegraf, na putevima otkriveni veliki prekidi.[104]			
Svib (UO—BD)	Patrola za nadzor pruge sukobila se sa grupom ustanika koji su pobegli po dolasku pojačanja.			
Glibodol (IH—SZ)	Prilikom akcije čišćenja zapaljene kuće u kojima je utvrđeno postojanje eksploziva.			
Brdo Kapela (KI—SZ)	Isto, pošto je utvrđeno pružanje pomoći ustaničkim bandama.[105]			
Sv. Rupert	Dostavlja kopiju nađenih letaka, kojima se poziva na proslavu praznika bivše kraljevine Jugoslavije.			
	Dostavlja se kopija letaka koji podstiču na borbu protiv Osovine, rasturanih među crnogorskim ustanicima.			
Dubac (Ivanica)	Kamion upućen u Trebinje, na 8 km od bunkera naišao na put zakrčen kamenjem i na njega je ispaljen hitac iz pištolja.			
zona Klis	Karabinijeri uhapsili poznatog komunističkog agitatora Bobana Stipu, koga su odavno tražili.			
Novo Mesto	U okolini otkrivena pećina iskopana u steni u kojoj je smešteno oružje. Preduzeto pretraživanje u dubinu. Uhapšena dva sumnjiva lica koja su se nalazila blizu pećine.			
Ljubljana	Nepoznato lice na biciklu ubilo sa dva hica iz pištolja nekog Enmera Franca.			
Vrginmost	Na 5 km zapadno prekinuta žel. pruga Karlovac—Topusko usled sabotaže[106] (uspostavljena 8. XII u 15 č).	Generalštab Kr. vojske	13510	8. XI 41.

32	Komanda VI arm. korpusa	8662	8. XII 41.	13512	8. XII 41.	7. XII 41.
33	Komanda V arm. korpusa	10138	8. XII 41.	13517	8. XII 41.	7. XII 41. 20 č
34	Vojna delegacija transporta 611	297	7. XII 41.	—	—	6. XII 41. noću
35	Odelj. Vojne delegacije transporta Ljubljana	3794	7. XII 41.	—	—	4. XII 41. noću
	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/34	11. XII 41.	13674	11. XII 41.	„
36	Komanda V arm. korpusa	10252	9. XII 41.	13612	10. XII 41.	9. XII 41.
37	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/33	10. XII 41.	13631	10. XII 41.	8. XII 41.
						9. XII 41.

zona Malovan Lazarevići (TR—FL) pruga Bileća — Trebinje	Za vreme čišćenja sela stanovništvo prepoznalo dva četnika među taocima. U zoni prisutne znatne ustaničke snage.[107] Primećene snažne grupe ustanika, takođe u Herceg-Novom (UO-EZ) i Risnu (VK-FI).[108] Još uvek pokreti i prisustvo jakih ustaničkih grupa.[109]	Generalštab Kr. vojske	13510	8. XII 41.
Delnice — Lokve	Između dve stanice teretni voz iz Rijeke isklizuo usled eksplozije mine, koja je prekinula šine u dužini 1 metra. Isklizнula lokomotiva, furgon i 3 vagona. Lica nisu povređena. 8. u 7 č uspostavljen saobraćaj. Pruga Karlovac—Topusko stalno u prekidu.[110]	Generalštab Kr. vojske	13530	8. XII 41.
Jasenica--Lug — Diklići (pruga Dubrovnik—Gabela)	Između dve stanice ustanici zatrpali šine, što je izazvalo prekid saobraćaja[111]	Generalštab Kr. vojske	13530	8. XII 41.
Ljubljana	Vagon 48986 natovaren sa 99 bala slame zapalio se iz nepoznatih razloga na koloseku 54 glavne stanice. Požar ugašen. Materijalna šteta oko 5000 lira. Slama oštećena 100%. —			
Zona G. Dubrave	Divizion „Piemonte Reale“ i hrvatski žandarmi trebalo je da izvrše ujutru čišćenje. Bez znanja komande sektora Ogulin, hrvatska žandarmerija je 7. tek. izvršila operaciju. U G. Dubravama napušten je hrvatski garnizon koji je danas pre zore omaškom otvorio vatru na naše trupe, nanevši jednoj patroli gubitak od 3 mrtva i 1 ranjenog.	Generalštab Kr. vojske	13653	10. XII 41.
Grosuplje Ljubljana	Kr. finans. straža otvorila je vatru ubivši 1 nepoznato lice koje nije poslušalo naređenje „stoj“. Karabinijer ubijen hicem iz pištolja jer je prilikom sprovođenja u zatvor pokušao da beži a nije se zaustavio kad mu je bilo naređeno da stane.			

38	Komanda XI arm. korpusa	1/4102	10. XII 41.	13638	10. XII 41.	8. XII 41. 21 čas
	Civilni poslovi					9. XII 41.
	Komanda V arm. korpusa	10296	10. XII 41.	13663	11. XII 41.	9. XII 41. 16,30 č
39	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/34	11. XII 41.	13674	11. XII 41.	5. XII 41.
						7. XII 41.
						10. XII 41.
						9. XII 41.
40	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/1001	11. XII 41.	13682	11. XII 41.	11. XII 41.
41	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/35	12. XII 41.	13726	12. XII 41.	7. XII 41.
						7. XII 41.

Sneberje (UQ—DN)	Naša patrola gonila nepoznata lica koja su izbacivala prevratničke parole. Otvorila vatru ranivši smrtno Janka Mihelčiča, opasno lice, više puta osuđivano.			
Ljubljana	Na poligonu izvršena smrtna kazna koju je izrekao Vojni sud 2. armije Jozefu Mihelčiču. Ne zna se za koje delo je okrivljen.[112]	Generalštab Kr. vojske	13653	10. XII 41.
Brezovo Polje (RH—AN)	Pao je nemački avion. — Tri avijatičara su se spustila padobranima i uputila se prema Topuskom.	Generalštab Kr. vojske	13686	11. XII 41.
Ljubljana	Nepoznato lice je u gradskoj ulici bacilo bombu sa bicikla na Vilenčaga Eberta koji je ranjen zajedno sa sestrom i nekim Kajec Josipom — vratarom.			
Kočevje	Posle obostrane vatre karabinijeri uhvatili ustanike Tomšič Milana i Zakić Josipa.		13686	11. XII 41.
Tihovo (VS—BF)	Nađen leš šumara Mance Ivana i njegovog sina Mance Ivana. Smatra se da je politička osveta.[113]			
Gospić	Po presudi Vojnog suda streljan je Srbin — pravoslavne vere Borić Samuilo, pripadnik komunističke bande.			
Drivenik Fužine	Vojnički voz 306 prolazeći pored staničnog semafora izazvao eksploziju mine usled koje je iskliznula tender-lokomotiva i prvi vagon i prekinute šine u dužini 1,50 m. Lica nisu povređena. Saobraćaj je bio prekinut oko osam sati.[114]	Generalštab Kr. vojske	13739	12. XII 41.
Bela Cerkev (N. Mesto)	Po zidovima, kućama i javnim zgradama nađeni amblemi srpa i čekića i parole u slavu Rusije. Osumnjičen i uhapšen Turk Franc.			
Dobrava	Stražar kod kantonmana Finans. straže ispalio 3 hica iz karabina na nepoznata lica koja su pokušala da se približe, ali su promašili. Nepoznati su nestali.			

						10. XII 41. 23 č
						10. XII 41.
42	Komanda VI arm. korpusa	4936	12. XII 41.	13738	12. XII 41.	
43	Komanda mesta Vrhovine	bez broja	12. XII 41.	13766	12. XII 41.	12. XII 41.
	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/215	12. XII 41.	13774	13. XII 41.	1 čas
44	Komanda V arm. korpusa	10378	12. XII 41.	13762	13. XII 41.	12. XII 41.
						noć uoči 11. XII
						11. XII 41. noć i dan
45	Komanda Kr. karab. 2. armije	20/458	12. XII 41.	13775	13. XII 41.	11. XII 41. 22 č
	— isto —	86/36	13. XII 41.	13792	13. XII 41.	

Sušak	Karabinjeri pritvorili Majer Milenu koja se kretala oko bataljona za saobraćaj na putevima. Otvorena vatra pošto nije poslušala kad joj je bilo naređeno da stane.		
Bilaj (Gospić)	Nepoznata lica ubila hicem iz vatrenog oružja Zupan Mileta.		
D. Vakuf	Izgleda da će ustanici-komunisti iz zone Oborci pokušati ponovo da napadnu strugaru. Privremeno je obustavljeno povlačenje novog garnizona.	Generalštab Kr. vojske	13739 12. XII 41.
Ramljane—Sinac	Usled sabotaže između dve stanice iskliznula lokomotiva i jedan vagon putničkog voza — mašinista kontuzovan. Saobraćaj uspostavljen.[115]	Generalštab Kr. vojske	13739 12. XII 41.
zona Bitoraj (VQ—AT)	Naša jedinica sukobila se sa ustanicima. *1 naš ranjen.* Zaplenjeno oružje, municija, dokumenti na osnovu kojih je povedena akcija protiv naselja te zone za koja se pokazalo da su centri prevratničke aktivnosti.[116]		
Jasenak	Ustanici napali hrvatski garnizon od 40 ljudi kojima su naredili bezuslovnu predaju. Saznavši o ovome od odbeglog podoficira, žandarmerija iz Ogulina uputila je 80 hrvatskih vojnika u pomoć, našim kamionima.[117]	Generalštab Kr. vojske	13784 13. XII 41.
Crni Kal (ZV—GS)	Izvršeno patroliranje: 1 komunista teško ranjen. Ostali lakše — zapaljena kuća — utočište ustanika.[118]		
Glavace (XR—GS)			
Zona Bunić (NM—DI —FT)	Sukob sa malom grupom ustanika naoružanih puškomitraljezom. Kod nas 1 mrtav a 1 ranjen.[119]		
Zona Plitvička Jezera	U sukobu sa ustanicima 1 mrtav. Na *našoj strani 2 konjanika i 1 karab. ranjeni.*[120]		
Semič	Od varnica iz peći zapalile se barake 2. bat. 23. peš. puka. Od 6 baraka uništene 4. Prilikom gašenja *1 lakše ranjen.* Uništene namirnice, oružje, municija. Šteta 2 miliona.		

46	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/36	13. XII 41.	13792	13. XII 41.	11. XII 41.
47	Komanda V arm. korpusa	10407	13. XII 41.	13814	14. XII 41.	13. XII 41. noću
48	Komanda VI arm. korpusa	8931	13. XII 41.	13826	14. XII 41.	13. XII 41.
	— isto —	9686	31. XII 41.	107	3. XII 41.	Detaljno govori o napadu na motociklistu i vojnika Galo Manilija —
49	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/37	14. XII 41.	13845	14. XII 41.	13. XII 41.
50	Vonja delegacija transporta 611	423	14. XII 41.	13851	14. XII 41.	14. XII 41. 4 č
51	Komanda V arm. korpusa	10480	14. XII 41.	13868	15. XII 41.	13. XII 41. noću
						13. XII 41. između 21 i 21,30 č
52	Komanda VI arm. korpusa	8992	14 XII 41.	13884	15. XII 41.	13. XII 41.
						14. XII 41.

Stari[121]	Karabinijeri pritvorili sveštenika Kravat Ivana jer su ga Nemci prijavili da drži propovedi protiv Osovine.		
Divoselo	Odred 2. peš. izvršio prepad gde je bilo javljeno da se nalazi poznati komunista adv. Blažević[122]; nije zatečen jer je pre nekoliko dana otišao. Zaplenjeno oružje, eksploziv, radio-aparat. Izvršena hapšenja i zapaljene kuće u kojima je nađen materijal.	Generalštab Kr. vojske	13860 14. XII 41.
Stolac (zona)	*Ustanici napali i ubili* motociklistu 56. peš. koji je nosio hranu na stražarsko mesto. Čišćenje bez rezultata.	Generalštab Kr. vojske	13860 14. XII 41.
Grahovo	Ustanici su postavili ultimatum koji je naša komanda odbila.		
Crkvice (VH—FL)	Ustanici napali naš garnizon: odbijeni uz gubitke. —[123]		
Kornić (Krk)	Karabinijeri otvorili vatru na dva lica koja nisu poslušala naređenje „stoj": 1 ranjen — neki Mraković Jerolim, a jedan uhapšen — neki Mraković Mate.		
Gračac	Neponzati saboteri oborili su korito sa pokretne platforme na stanici lokomotive br. 25019. —	Generalštab Kr. vojske	13892 15. XII 41.
Lič. Jesenica — Javornik	Duž pruge otvorena vatra na našu patrolu. Pružen je otpor te su napadači naterani u bekstvo.—		
Vrhovine — Sinac	Duž žel. pruge ustanici napali naše patrole. Pružen otpor — napadači naterani u bekstvo. Mi nismo imali gubitaka a protivnički nepoznati.	Generalštab Kr. vojske	13892 15. XII 41.
zona Zgonjevo (TL—FR) Bugojevina (TN—FR)	Naše jedinice vatrenim dejstvom rasterale ustanike.		
Most Mišelići (Trebinje UL—SM)	Na naše jedinice otvorena vatra s leve strane Trebišnice, bez posledica.	Generalštab Kr. vojske	13892 15. XII 41.

53	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/38	15. XII 41.	13891	15. XII 41.	11.XII 41. 11. XII. 41. 12. XII 41. noću
54	Komanda V arm. korpusa	10531	15. XII 41.	13918	15. XII 41.	14. XII 41. 20 č
55	Komanda V arm. korpusa	10552	16. XII 41.	13920	16. XII 41.	15. XII 41.
56	Komanda VI arm. korpusa	9038	15. XII 41.	13928	16. XII 41. Vidi br. 61	15. XII 41.

Toplice (ZT—CM)	Kaplar Broto Valentino iz II/6. art. otišavši po vodu bio je *udaren užetom* od strane Slovenca — mesara Vintar Josipa, koji je hteo da zabrani prolaz njegovom stazom.		
Stožice kod Ježica (DN—UM)	Nepoznata lica presekla 6 žica — telefonske linije Ljubljana—Ježica koja je uspostavljena 12. tek. ujutru.		
Ježica	Duž pruge za Ljubljanu nepoznata lica presekla 25 telefonskih i telegrafskih žica. Popravljeno u toku dana.		
Vojnovac (IH—AL)	Ustanici napali patrolu za nadzor pruge koja je odgovorila nateravši ih u bekstvo. U 14 časova ponovljen je napad na bunker. Pružen je otpor — ustanici naterani u bekstvo: 2 naša vojnika lakše ranjena.[124]	Generalštab Kr. vojske	13950 16. XII 41.
sektor Otočac	Izvršene ofanzivne operacije u zoni Radić—Čorci—Tonkovići (LI-MX-GM) gde su se napadači povukli na žel. prugu i gde su obaveštajci označili prisustvo ustanika. Utvrđeno je da nema naoružanih ljudi, koji su, prema izjavama stanovnika, prenoćili 1—12 i 13. tek. Spaljeno je selo Radić — sigurno sklonište ustanika. Naređena je evakuacija hrvatskog stanovništva iz Čoraca i Tonkovića: ova mesta će biti spaljena da bi se izbeglo da ih naoružano ljudstvo koristi kao sklonište.[125]		
Tašluk (UK—GK)	Na obaveštenje o prisustvu ustanika u zoni zapadno od Sanskog Mosta izvršeno izviđanje. Naišlo se na priličan otpor. U 15 časova borba je još trajala. Upotrebljene 2 čete, od kojih jedna ojačana.		
Zona Trebinje	Zauzeto sedlo Kravica (TP-FV) pošto je savladan otpor na koti 803. — Naši gubici: 2 ranjena, među kojima 1 oficir, neprijateljski nisu utvrđeni.[126]	Generalštab Kr. vojske	13950 16. XII 41.
Grahovo	Garnizon izgleda opkoljen, prilazni putevi zatrpani i prekinuti.[127]		

57	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/1018	15. XII 41.	13931	16. XII 41.	14. XII 41. 19,30 č
58	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/39	16. XII 41.	13932	16. XII 41.	13. XII 41. 14. XII 41. 14. XII 41.
59	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/1020	16. XII 41.	13933	16. XII 41.	12. XII 41.
60	Intendantura 2. armije	7677	15. XII 41.	13943	16. XII 41.	12. XII 41. 4,50 č

Moste (Ljubljana)	Pošto su paralisali nadzorno osoblje, 4 prerušena nepoznata lica postavila su 4 mine u centralnoj radionici pomoćne hemijske tvornice. Dve su eksplodirale i uništile vrata glavnog mašinskog odeljenja. Šteta je ogromna. 200 radnika ostaće nezaposleno neodređeno vreme.—	Generalštab Kr. vojske	13950 16. XII 41.
Tanča Gora (Ljubljana)	Nepoznati komunista ubio je sa dva revolverska hica obućara Tone Joe jer ga je smatrao našim konfidentom.		
Cernik	Patrola 18. minerske čete ubila hicem iz karabina Skerlj Antona koji nije poslušao naređenje „stoj".		
Čavle	Graničar na straži kod barutane „Italstrada", čuvši sumnjive šumove ispalio hitac iz karabina. Drugi vojnik je u cilju poziva na uzbunu ispalio rafal iz puškomitraljeza. Patroliranje bez rezultata.		
Novo Mesto (Vidi br. 27)	Iz mesne gimnazije isključeno na godinu dana 96 učenika i 107 učenica, koji su na godišnjicu osnivanja bivše kraljevine Jugoslavije (1/XII) ustali u svojim učionicama u znak simpatija prema bivšoj vladi. Nikakvih incidenata. Učenici su vrlo zabrinuti zbog ove mere i izjavljuju da su bili primorani na ovakav gest koji nisu nameravali da učine. S obzirom na povoljno raspoloženje, nastojaće se da budu kažnjeni organizatori.[128]		
Braidica kod Sušaka	Stražar kod parkirališta auto-vozila Aldrovandi Vando iz 43. odreda oklopnih automobila otvorio vatru na lice koje mu se učinilo sumnjivo jer je pokušalo da se približi a nije poslušalo naređenje „stoj". Istraga bez rezultata.		

61	Komanda VI arm. korpusa	5057	15. XII 41.	13946	16. XII 41. (Vidi br. 56, 1 stav)	15. XII 41. 11 č
62	Komanda XI arm. korpusa	1/4221	16. XII 41.	13960	16. XII 41.	16. XII 41.
	— isto —	1/4227	16. XII 41.	13964	17. XII 41.	14 č
63	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/221	16. XII 41.	13973	16. XII 41. Vidi br. 122 — oktobar[129]	16. XII 41.
64	Komanda VI arm. korpusa	9080	16. XII 41.	13980	17. XII 41.	16. XII 41. noću
65	Vojna delegacija transporta 611	—	17. XII 41.	13982	17. XII 41.	16. XII 41. 20,40 č
66	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/40	17. XII 41.	13983	17. XII 41	12. XII 41.
						13. XII 41.
						13. XII noću

Kota 207 (UQ—GK) (akcija bat. „Zara“)	Na ojačanu četu u izviđanju otvorena žestoka vatra. Odmah je pružen otpor i iz art. oruđa; neprijatelj procenjen na više stotina sa dvadesetak mitraljeza. Po dolasku druge čete sa artiljerijom neprijatelj ućutkan. Jedinice su se vratile jer je bilo već kasno. *2 bersaljera ranjena, 4 nestala.* Neprijateljski gubici nisu utvrđeni. Čišćenje će se završiti.		
Dobrava (VQ—CZ)	Oko 10 ustanika napalo graničnu patrolu. Odmah je pružen otpor; — ubijen jedan napadač a ostali rasterani (neki Eržen Jozef).	Generalštab Kr. vojske	14018 17. XII 41.
Ljubljana	Vojni sud osudio na smrt 8 pripadnika oružane bande, okrivljenih za napad na garnizon Lož, 5 na zatvor.	Generalštab Kr. vojske	14018 17. XII 41.
Strmica (SR—DR)	Ustanici odvrnuli zavrtnje — nikakva šteta. — Saobraćaj uspostavljen. Stanovništvo zone upozoreno da će biti izvršene represalije ako dođe do novih sabotaža.		
Zona Blagaj (XP—DL) Novo Selo (XN—DR)	Izvršeno čišćenje zone uz sadejstvo aviona. Prilikom čišćenja došlo je do manjih sukoba sa ustanicima koji su pobegli prema Vaganu (XN-DR) sa neutvrđenim gubicima. Na našoj strani nije bilo gubitaka.[130]	Generalštab Kr. vojske	14018 17. XII 41.
Gračac — Lovinac	Na putnički voz 1009/bis otvorena vatra između dve stanice. Lica nepovređena.		
Moste	U fabrici „Saturnus“ nepoznata lica zapalila vatru u vagonu sa praznim kutijama. Šteta 70.000.		
Ljubljana	U kabinetu realne gimnazije eksplodirala — bez posledica — mala mina koju su postavila nepoznata lica.		
Reberca (VU—CQ. N. Mesto)	Nepoznata lica kleštima presekla žice telefonske linije Žužemberk—Zagradec; uspostavljena 13. ujutru.		

67	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/1029	17. XII 41.	14009	17. XII 41. Vidi br. 72	16. XII 41.
68	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/225	17. XII 41.	14010	17. XII 41.	16. XII 41. 21,30 č
69	Komanda VI arm. korpusa	9129	17. XII 41.	14023	17. XII 41.	17. XII 41.
70	Komanda V arm. korpusa	10623	17. XII 41.	14042	17. XII 41.	16. XII 41. 22,30 č
						16. XII 41.
71	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/226	18. XII 41.	14034	18. XII 41.	17. XII 41. 8,30 č
	Komanda V arm. korp.	10671	18. XII 41.	14075	—	—

Zaplan[131] (SR—DE)	Karabinijeri uhapsili krojača Sinkar Franca, 20 god., zato što je u stanu držao radio-prijemnik i otpremnik, koje su mu poverili partizani.			
Raskrsnica za Bribir	Na patrolu od 16 ljudi 10. art. Gene-puka Gran. straže, pod ko-mandom podoficira, otvorena vatra i bačene ručne bombe prilikom pretraživanja puta Novi—Selce. Odmah je pružen otpor. Napadači pobegli, izgubljen im je trag. U toku je istraga: smatra se da je reč o pripadnicima komunističke bande iz zone Bribir; naši gubici: 2 ranjena.	Generalštab Kr. vojske	14060	18. XII 41.
zona Drvar	Prilikom efikasnog čišćenja uhvaćena dva rukovodioca bivše komunističke republike kao i više sumnjivih lica.	Generalštab Kr. vojske	14060	18. XII 41.
Belo Selo (VO—AX)	Prilikom prolaska voza eksplodirala mina — pruga nije oštećena. Na licu mesta nađeno 6 kg eksploziva i materijal za potpaljivanje.	Generalštab Kr. vojske	14060	18. XII 41.
Zona Crna Draga (Zagreb QK—BN)	Započelo čišćenje — streljan naoružani ustanik i uništeno ustaničko slagalište odeće.	Generalštab Kr. vojske	14060	18. XII 41.
Breze (Ledenice)	Uz pomoć kiše i guste magle oko 70 komunista napalo je automatskim oružjem i puškama detašman 4. čete 105. mitr. bat. Iznenadnom napadu odmah je pružen otpor. Upućeno pojačanje. Detašman je određen za stražu kod strugare koja snabdeva drvetom vojne ustanove. Sukob je trajao do 11 časova. Naši gubici: *1 podoficir poginuo, 2 aspiranta ranjena od kojih jedan teško; ranjeno 6 vojnika.* Neprijateljski: 2 poginula, koje su ustanici odneli. Zahvaljujući otporu našeg odreda strugara nije oštećena.[132]	Generalštab Kr. vojske	14097	19. XII 41.

72	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/ 1029-1	18. XII 41.	14035	18. XII 41.	Vidi br. 67
73	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/41	18. XI 41.	14036	18. XII 41.	14. XII 41. 16. XII 41. 17. XII 41. 17. XII 41. noću
74	Komanda XI arm. korpusa	1/4243	18. XII 41.	14054	18. XII 41.	17. XII 20,30 č
	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/42	19. XII 41.	14088	19. XII 41.	
	— isto —	1/4246	18. XII 41.	—	—	—
75	Vojna delegacija transporta 611	490/f	18. XII 41.	14055	18. XII 41.	17. XII 41. 23 č

Zaplan	U stanu Sinkar Franca zaplenjeno: otpremna radio-stanica, velike jačine sa sledećim karakteristikama: žice prečnika 50/100 Watt, domet 300/500 km, pri povoljnim atmosferskim uslovima i preko okeana. Kratki talasi mogu se pretvoriti u srednje naizmeničnom strujom. Zaplenjen gramofon i mnogo ploča sa jugoslovenskom, hrvatskom i srpskom himnom i narodnim pesmama. Sledi saopštenje posle detaljnije tehničke istrage.	Generalštab Kr. vojske	14090 19. XII 41.
Ljubljana	Patrola bat. „M" ubila hicem iz vatrenog oružja učenika Baloh Dalibora jer nije poslušao naređenje „stoj".		
Meja	Kod graničnog prelaza karabinijeri i graničari čuli sumnjive šumove iz Hreljina; posle uobičajenih poziva ispalili hice iz vatrenog oružja, bez posledica. Patroliranje bez rezultata.		
Ljubljana	Nepoznato lice preobučeno u telegrafistu, ušlo u stan Snoj Marije i ubilo je hicima iz pištolja a teško ranilo njenog sina Ivana, smatrajući ih za italijansko-nemačke konfidente.[133]		
Verd	Dva nepoznata lica ušla u stan supružnika Pavla i Marije Vehar ubivši ih hicima iz pištolja. Razlog nepoznat.		
Dobrepolje (VK—CQ) u blizini stanice	Ustanici neutvrđene jačine otvorili vatru na našu patrolu sastavljenu od oficira i 8 vojnika koji su vršili inspekciju duž pruge. Odmah je pružen otpor — napadači naterani u bekstvo prema zapadu. Naši gubici: *1 oficir, 1 vojnik ranjeni.* — Čišćenje u toku. *Vojnik je kasnije umro, oficir će ozdraviti za 60 dana* (prelom desnog ramena i kuka i povreda jetre).[134]	Generalštab Kr. vojske	14060 18. XII 41.
Bilaj — Ribnik Medak	Ustanici napali puškomitraljezima i ručnim bombama patrolu Gran. straže u službi duž pruge. Nijedan gubitak.		

76	Komanda VI arm. korpusa	9193	18. XII 41.	14094	19. XII 41. Vidi br. 88.	18. XII 41.
						18. XII 41.
77	Komanda VI arm. korpusa	9232	19. XII 41.	14095	19. XII 41.	18. XII 41. po podne
78	Komanda V arm. korpusa	02/1/ 3604	19. XII 41.	14117	20. XII 41.	19. XII 41. 1,10 č
79	Komanda V arm. korpusa	10703	19. XII 41.	14122	20. XII 41.	18. XII 41. 21,30 č
						19. XII 41.
						19. XII 41. 2,30 č
80	Vojna delegacija transporta 611	511/f	19. XII 41.	14125	20. XII 41.	19. XII 41.

Visočnik (SP—FR)	Ustanici napali kolonu za snabdevanje od Dubrovnika do Trebinja. Odmah je pružen otpor. Kamioni su se vratili u Dubrovnik neoštećeni. Dva tenka izbačena iz borbe usled eksplozije mine. Naši gubici do sada utvrđeni: *2 mrtva, od kojih jedan oficir, i 3 ranjena.* U toku čišćenje.[135]	Generalštab Kr. vojske	14097	19. XII 41.
Hum (SN—FV)	Ustanici prekinuli most između Huma i Uskoplja (SL—FT).			
Kalinovik	Major Todorović, vođa četnika u zoni Kalinovik — Foča, tražio je od našeg oficira da mu potvrdi da će se hrvatski garnizon Kalinovik bezuslovno povući 19. do 12 č. Odgovoreno mu je da se uslovi ne prihvataju. Garnizonu Kalinovik naređeno da pruži otpor.			
Martinščica	Nestala su 4 oficira bivše jugoslovenske vojske, koji su bili smešteni u poljsku bolnicu 186. Karabinijeri poslati u potragu. Obaveštena Kr. kvestura i garnizon Hreljin.	Generalštab Kr. vojske		20. XII 41.
Selce (VM—AL) 21,30 č	U blizini naša patrola otvorila vatru na 4 nepoznata lica. Smatra se da su nestali sa jednim ranjenikom.	Generalštab Kr. vojske	14145	20. XII 41.
Vrginmost (OM—AX)	Žel. pruga Karlovac — Glina prekinuta iz neutvrđenih razloga.	Generalštab Kr. vojske	14145	20. XII 41.
Stubica (XI—BD)	Ustanici koji su prodrli u selo ranili jednog Hrvata. Naš odred naišao rasteravši napadače i zarobivši jednog ustanika.			
Hum — Uskoplje	Između dve stanice prekinute telefonske linije iz nepoznatih razloga.[136]			
Dubrovnik — Mostar	Oštećena žel. pruga.[137]	Generalštab Kr. vojske	14145	20. XII 41.

81	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/43	20. XII 41.	14144	20. XII 41.	13. XII 41. 16. XII 41. 18. XII 41. 17. XII 41. noću
82	Žel. milicija Sušak	III/857/ 308	19. XII 41.	14151	20. XII 41.	15. XII 41. 19,30 č
83	Vojna delegacija transporta — Sušak	519	20. XII 41.	14176	21. XII 41.	20. XII 41.
84	Komanda XI arm. korpusa	92/10251	20. XII 41.	14177	21. XII 41.	19. XII 41. noću

Stari Trg	Na graničnu patrolu otvorena vatra. Pružen otpor — ubijen jedan od napadača, ostali pobegli. Patroliranje bez rezultata.		
Velike Lašče (Kočevje)	Karabinijeri pritvorili Grgu Franka, za koga se pokazalo da je određen za regrutovanje omladine u oružane bande, i Samić Rudolfa, pripadnika bande.		
Begunje (Ljubljana)	Nepoznata lica otišla u stan trgovca Meden Loda i ispalili hice iz pištolja, ranivši Medena i Pregalić Janka. Zločin iz političkih razloga pošto su konfidenti karabinijera.		
Selce — Tokal	Nepoznati presekli telefonske žice koje vezuju dva mesta.		
Kaštel Sućurac	Na deonici Kaštel Sućurac — Kaštel Gomilica mašinista lokomotive 31004 primetio da lokomotiva poskakuje. Pošto se zaustavio primetio je da su na km 309.082 na šinama bile postavljene dve gvozdene šipke savijene u obliku slova „U“ i pričvršćene. Nije pričinjena šteta.		
Žel. pruge	Pruga Ogulin — Split prekinuta usled velike količine snega, na nekim mestima visok je 4 m. Između Ogulina i Gračaca teretni vozovi blokirani. Između Rijeke — Karlovca — Zagreba saobraćaj se nastavlja uz teškoće.	Generalštab Kr. vojske	14145 20. XII 41.
Fužine (RQ—DN)	Ustanici zapalili drveni most i prekinuli telefonsku liniju sa Škofjom Lokom. O ovome su Nemci obavestili karabinijere na prevoju Žiri. Pomenuti smatraju da ustanici nameravaju da izoluju Žiri. Našim karabinijerima na prevoju Žiri izražavaju želju da u slučaju napada pruže zajedničku odbranu. Pomenuta karabinijerska stanica pojačana je odredima granične straže i sa 4 puškomitraljeza. Javljeno je da u slučaju traženja pojačanja od strane Nemaca naše trupe ne treba da prelaze granicu.[138]		

85	Komanda VI arm. korpusa	9309	20. XII 41.	14200	22. XII 41.	19. XII 41. uveče
						19. XII 41.
						19. XII 41.
86	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/243	21. XII 41.	14201	21. XII 41. Vidi br. 89	17. XII 41. 23 č
87	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/44	21. XII 41	14211	21. XII 41.	17. XII 41.
						20. XII 41.
88	Komanda VI arm. korp.	9268	19. XII 41.	14138	20. XII 41.	Vidi br. 76
89	Komanda V arm. korpusa	02/1/ 3638/S	21. XII 41.	14206	21. XII 41. Vidi br. 86	20. XII 41.

Štikovo (TL—CU)	Oko stotinu ustanika upalo u selo, odakle se 40 žandarma povuklo bez otpora: 12 civila ubijeno, 1 ranjen. Čišćenje bez rezultata.[139]		
Knin — raskrsnica Kistanje	Između dva mesta nepoznata lica presekla 12 telegrafskih stubova.		
Knin — Sanski Most	Nepoznata lica prekinula telefonsku liniju koja povezuje dva mesta.	Generalštab Kr. vojske	14207 21. XII 41.
zona 279 (Dubrovnik Tl—FT)	Naši odredi naterali u bekstvo oružano ljudstvo vatrom iz minobacača.		
Crikvenica	Vojnici 5. hemijske čete uhapsili Car Franju, 20 god., krojač, katolik, osumnjičen za komunističku aktivnost. Za vreme pretresa stana nađeni dokumenti koji su potvrdili postojanje tajne organizacije, verovatno komunističkog karaktera. Identifikovan je kao učesnik i dr Sobol iz Crikvenice. Obojica su uhapšena. Učesnici obeleženi brojevima.[140]		
Tribalj	Oružana lica prodrla u električnu centralu, odnela izvesnu količinu dinamita koji se tu nalazio za dnevnu upotrebu. U odlasku primorali 22 radnika da pođu sa njima.[141]		
Ljubljana	Nepoznata lica sa ulice ubacila kroz okna dve bombe u sobu vođe ital. omladinske organizacije. Bombe nisu eksplodirale.		
	Gubicima dodati *13 nestalih.*		
Crikvenica	U prostorijama civilne tehničke ustanove uhvaćen neki Matrljan Egidio u momentu kada je slao optičke signale. Postavljena je zaseda na osnovu podataka iz prethodno nađenih dokumenata. Iznenadio ga je narednik 5. hemijske čete koji se bio zatvorio u sobi. Matrljan je pokušao da se brani nožem ali ga je narednik ubio hicima iz pištolja. Istraga se nastavlja.[142]		

90	Komanda V arm. korpusa	10800	21. XII 41.	14224	22. XII 41.	21. XII 41. 19,30 č
	Vojna delegacija transporta 611	692	21. XII 41.	14226	22. XII 41.	—
91	Komanda VI arm. korpusa	9346	21. XII 41.	14225	22. XII 41.	20. XII 24 č noću
92	Vojna delegacija transporta 611	547/F	21. XII 41.	142/9	22. XII 41.	21. XII 41.
						22. XII 41.
93	Komanda V arm. korpusa	10810	22. XII 41.	14281	23. XII 41.	21. XII 41. 1 čas
94	Komanda VI arm. korpusa	9380	22. XII 41.	14286	23. XII 41.	21. XII 41. po podne
						22. XII noću
						22. XII 41.
95	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/46	22. XII 41.	14287	23. XII 41.	17. XII 41.
						18. XII 41.

Fužine — Vrata	Između dve stanice na 500 m od žel. mosta izvršen napad prilikom *prolaska teretnog voza*. Nikakva materijalna šteta. Eksplodirala mina raznevši jednu deonicu šina.[143]	Generalštab Kr. vojske	14252 22. XII 41.
Oko (TR—VF)	Ustanici ponovo izvršili napad na vodovod. Potisnuli su ih Hrvati uz sadejstvo naše artiljerije i minobacača iz Trebinja.[144]	Generalštab Kr. vojske	14252 22. XII 41.
Zavala — Hum, Hum — Uskoplje	Usled oštećenja između stanica saobraćaj na pruzi Sarajevo — Dubrovnik i Hum — Trebinje biće prekinut do novog obaveštenja.[145]	Generalštab Kr. vojske	14252 22. XII 41.
Strahomer (Cerknica UK—CZ)	Streljano 6 komunista koje je osudio Ratni vojni sud 2. armije — odsek za Ljubljanu, *kao pripadnike oružanih bandi*.[146]	Generalštab Kr. vojske	14269 22. XII 41.
Selce (okolina)	Na našu patrolu ispaljeni puščani hici i bačene ručne bombe. Odmah pružen otpor. — Napadači naterani u bekstvo. Nijedan gubitak.		
Panj (Split US—CM)	Ustanici izvršili iznenadni napad na žandarmerijsku stanicu: dva žandarma mrtva, 3 ranjena, 8 zarobljeno.[147]		
Uskoplje	Ustanici opustošili stanicu — u toku je čišćenje.—[148]		
Štikovo (Šibenik TL—CU)	Za vreme čišćenja zone obostrana puščana paljba. Pritvoreno 30 sumnjivih lica.[149]		
Suhi Vrh i kota 884 (Novo Mesto BZ—ZV)	Za vreme patroliranja opkoljena drvena baraka iz koje *su pobegla 4 lica, na koja je* otvorena vatra, ne pogodivši nijednog. Gonjenje ostalo bez rezultata. Na snegu tragovi krvi. U baraci nađeno oružje, municija, hrana, dokumenti.		
Ljubljana	U blizini gimnazije eksplodirala petarda, bez posledica. Smatra se da je to bila đačka manifestacija.		

96	Komanda Kr. karab. 2. armije	20/480	23. XII 41.	14324	24. XII 41.	22. XII 7,30 č
97	Komanda V arm. korpusa	10851	23. XII 41	14326	24. XII 41.	22. XII 22,30 č
98	Komanda VI arm. korpusa	9437	23. XII 41.	14327	24. XII 41.	23. XII 41.
99	Komanda V arm. korpusa	10849	23. XII 41.	14334	24. XII 41.	23. XII 9 č
100	Komanda VI arm. korpusa	9458	24. XII 41.	14354	24. XII 41.	24. XII 41.
	— isto —	9509	24. XII 41.	14396	25. XII 41.	
	— isto —	236	6. I 42.	218	4. I 42.	
	Energičnom akcijom čišćenja oslobođeni zarobljeni vojnici izuzev oficira i podoficira.					
101	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/1053	24. XII 41.	14380	25. XII 41.	23. XII 41. 21 čas
102	Komanda VI arm. korpusa	9509	24. XII 41.	14396	25. XII 41.	24. XII 41.

Dubrovnik	Laki tenk 3. eskadrona — 2. diviziona C.T. 35 „S. Marko", kojim je upravljao tenkista Baroni, usled klizanja naleteo na grupu ljudi ubivši jednoga a dvojicu teško ranivši. U toku je istraga i proveravanje.				
Selce — Crikvenica	Puškaranje između dva mesta, u blizini kantonmana 80. čete telegrafista. Napadači naterani u bekstvo, pošto je odmah pružen otpor. Nije bilo gubitaka.				
Polača (Šibenik TL—DE) zona Uskoplje Zavala (Dubrovnik RK—SO)	U toku čišćenja pritvoreno 108 sumnjivih lica. U toku je saslušanje. Još jedan napad ustanika odbijen intervencijom artiljerije. Ustanici napali voz sa pratnjom, koja je upućena radi popravke pruge. 1 železničar poginuo, a 4 ranjena. Pratnja pruža otpor.[150]				
Vojnić	Cr. koš. 1. brze div. ojačane eskadronima lakih tenkova i topovima 47/32 napali ustanike koji su opkolili selo i hrvatski garnizon. Pokret usporen usled prekida na putu.[151]				
Hum — Zavala	Između dva mesta ustanici napali voz i pratnju. Gubici ustanika nepoznati. Naši gubici: *3 mrtva, 5 ranjenih* (dva preneta); *40 nestalo, od kojih 1 oficir.* — Materijal: 4 puškomitraljeza, 4 laka minobacača.[152]	Generalštab Kr. vojske isto	14357 246	24. XII 6. I	41. 42.
Ljubljana	U Marmontovoj ulici nepoznato lice udarilo teškim predmetom majora Mencione Otavija na službi u Dir. ishrane, ranivši ga u desnu slepoočnicu. — Padajući oficir je uspeo da uperi revolver na napadača, ali hitac nije opalio, pošto se zaglavio. — Oficir će ozdraviti za 10 dana.				
zona Rastičevo (XP—DL)	Za vreme izviđanja na jedinice garnizona Kupres otvorena puščana vatra. Odmah je pružen otpor — napadači naterani u bekstvo.				

103	Komanda XI arm. korpusa	10355	26. XII 41.	14437	26. XII 41.	25. XII 19 č
104	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/50	27. XII 41.	14484	27. XII 41.	17. XII 41. 22. XII 41.
105	Komanda XI arm. korpusa	1/4414	27. XII 41.	14508	27. XII 41.	26. XII 41. 19 č
	Vidi br. 103 — nastavak					25. XII 41.
106	Komanda VI arm. korpusa	9651	27. XII 41.	14511	28. XII 41.	26. XII 41.

Bistra (Vrhnika CZ—TL)	Odred karabinijera, minera i grenadira izvršio izviđanje povodom obaveštenja o prisustvu oružanih ljudi. Sa jednog krova bačena bomba na odred i otvorena vatra na oficira. Kuća — vlasništvo poznatog opasnog vođe bande — napadnuta i demolirana akcijom minera. Posle jakog otpora ustanici su umakli zahvaljujući mraku. Uhapšena žena vođe bande i sin od 15 god. kao i jedno sumnjivo lice u srpskim pantalonama. Nađena puška sa tragovima krvi, bombe, srpske dolame, fotografski materijal.[153]		
Črnomelj	Straža kod vodovoda otvorila vatru na sumnjivo lice koje se vrzmalo oko vodovoda.		
Ljubljana	Hicem iz vatrenog oružja grenadir ranio u leđa nekog Mekeleka koji se sumnjivo ponašao i nije stao kad mu je to bilo naređeno.		
Ljubljana	Neki Potočnik Franc — student medicine — ušavši u salu civilne bolnice, naoružan, u belom mantilu, pokušao je da izvede 3 lica, smeštena tamo pod nadzorom. Odmah je intervenisao karabinijer i žandarm, osujetivši pokušaj Potočnika, koji je ranjen u toku borbe. Kod njega su nađena još dva revolvera kao i kofer sa dva para cipela i 3 odela za begunce.	Generalštab Kr. vojske	14540 28. XII 41.
Bistra	Otvorena vatra na karabinijere i vojnike koji su otišli da pretresu kuću u kojoj su se krili ustanici. Odmah su pružili otpor. Napadači pobegli zahvaljujući tami. Uhapšena 3 sumnjiva lica koja stanuju u blizini. Naši gubici: 2 *ranjena*: vodnik Koelati i grenadir Vidilante. U toku je čišćenje.[154]		
Grebak (Nevesinje RG—AR)	Naša četa razbila grupu ustanika koja je bila napala naš odred kada je vršio opravke prekinutih komunikacija. Na strani ustanika 3 mrtva.[155]	Generalštab Kr. vojske	14540 28. XII 41.

107	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/51	28. XII 41.	14526	28. XII 41.	27. XII 41.
108	Komanda Kr. karab. 2. armije	78/253	27. XII 41.	14527	28. XII 41.	26. XII 11 č
	Komanda XI arm. korpusa	02/10374	27. XII 41.	14458	28. XII 41.	
109	Intendatura 2. armije	946	28. XII 41.	14538	28. XII 41.	27. XII 21 č
	Vojna del. transp. 611	610	28. XII 41.	14541	28. XII 41.	
	Komanda V A.K.	797	19. I 42.	1013	20. I 42.	
110	Komanda XI arm. korpusa	02/10417	28. XII 41. Vidi br. 81/3	14546	28. XII 41.	27. XII 22 č
						27. XII noću
						28. XII 4. č

Ljubljana	Karabinijeri uhapsili Perk Stanka zato što je pljunuo prema karabinijerima i stražaru, pošto je prethodno odbio da siđe sa trotoara pored vojne komande.			
zona Primskovo (ZL—DE)	Patrolu od 15 ljudi 14. minobacačkog bat. pod komandom ppor. Kampanela napalo oko 60 ustanika zabarikadiranih u crkvi.— *Naši gubici: poginuo oficir, ranjena 4 vojnika, od kojih 2 teško.* Gubici ustanika: 2 mrtva.—[156]	Generalštab Kr. vojske	14504	27. XII 41.
Javornik — Stanica iznosi detalje o incidentu	Nekoliko vagona, koji su se otkačili od voza 1044, prešavši nizbrdicu prema Lič. Jesenici na km 424 survali su se sa nasipa zakrčivši prugu, prekinuvši telefonske komunikacije. Usled toga je vojnički voz 1009 iz Splita na km 424 iskliznuo sa tri vagona a lokomotiva se survala sa nasipa visokog 30 metara. Lica nisu povređena. Uzroci ovog incidenta nisu utvrđeni. U toku je istraga.	Generalštab Kr. vojske	14581	29. XII 41.
Dobrava — Šujica (TR—DL)	Nepoznata lica su pokušala da pomoću benzina i ručnih bombi zapale drveni most na Gradiščici u cilju prekidanja saobraćajnih veza između Ljubljane i Polhov Gradeca, lako oštećenje.	Generalštab Kr. vojske	14581	29. XII 41.
Toško Čelo (7 km sev. od Ljubljane)	Patrola zatvorila nepoznatog čoveka koji je izjavio da je pobegao iz logora u kome ima oko 600 komunista a nalazi se u blizini Crnog Vrha, 5 km sev. zap. od Polhov Gradeca na nemačkoj teritoriji.			
Polhov Gradec	Patrolu od 6 Nemaca koji su išli prema istoku napalo oko 50 ustanika koji su se zatim razišli po nemačkoj teritoriji. 3 Nemca poginula. Telefonska linija Ljubljana — Polhov Gradec prekinuta. U Polhov Gradec upućen pokretni divizion iz Ljubljane.[157]			

111	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/52	29. XII 41.	14583	29. XII 41.	26. XII 41.
112	Komanda Kr. karab. 2. armije	13/1075	29. XII 41.	14584	29. XII 41.	28. XII 1,30 č
113	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/53	30. XII 41.	14610	30. XII 41.	27. XII 41.
114	Komanda VI arm. korpusa	9725	29. XII 41.	14613	30. XII 41.	28. XII 41. 28. XII uveče
115	Komanda Kr. karab. 2. armije	86/54	31. XII 41.	14643	31. XII 41.	27. XII 41. 27. XII 41. 29. XII 41.

Novi	Karabinijeri sa oficirom za civilne poslove u Opštini izvršili pretres prostorija i tavana u zgradi Opštine. Nađeno mnogo oružja i municije. Do ishoda istrage zatvoren sekretar Opštine.		
Rijeka	Mornari u službi u luci ispalili 5 hitaca iz karabina pošto je, prema njihovom iskazu, nepoznato lice na njih ispalilo hitac iz pištolja. — Patroliranje bez rezultata. Istraga u toku.		
Bevke kod Vrhnike	Nepoznato lice ispalilo hitac iz vatrenog oružja na kuću nekog Lihtenberg Karla, teško ranivši kćerku Veru.—		
Brgat (Dubrovnik SL—FR)	Nepoznato lice bacilo bombu na vojnike: *1 mrtav, 5 ranjenih.* Uhapšen starešina sela i uzeti taoci.	Generalštab Kr. vojske	14616 30. XII 41.
Kalinovik — Ulog	Ustanici naredili hrvatskom garnizonu da preda oružje. Hrvatski komandant div. zatražio da hrvatski garnizon Kalinovik pređe pod našu komandu. Odobreno. Italijanski komandant odgovorio ustanicima da dođu da uzmu oružje ako im treba.	Generalštab Kr. vojske	14616 30. XII 41.
Glavace (Senj XR—GS)	Nepoznata lica otvorila vatru na žandarme koji su otišli za Otočac: 3 ranjena, od kojih jedan teško.[158]		
Lipa (Gospić KI—FL)	Dve ustaše zapalile kuće napuštene od strane Srba koji su pobegli. — Krivci se kriju.		
Ljubljana	Karabinijeri zatvorili Setničar Ivana, pripadnika komunističke bande.		

116	Komanda V arm. korpusa	11071	30. XII 41.	14634	31. XII 41.	29. XII 41. 20,30 č

Ukupno

zona Galovac i Bukovac (Gospić PI—FV=PL—FV)	Pošto se odred od 2 oficira i 20 vojnika nije vratio, garnizon Korenica uputio u potragu dve čete, koje su ustanici napali. *Naši gubici: 1 mrtav, 4 ranjena.* Komandant 1. peš. sa pojačanjem nastupa prema Korenici.—[159]	Generalštab Kr. vojske	14670 31. XII 41.

Gubici u mesecu decembru

		oficiri	*podof.*	*vojnici*	*civili*
poginulih: 74	*poginuli*	4	1	66	3
ranjenih: 132	*ranjeni*	7	—	118	7
nestalih: 136	*nestali*	4	—	132	—

Utvrđeni gubici ustanika

mrtvih:	50	*streljanih ustanika:*	25
ubijenih ustanika:	45		

[1] Original (pisan mastilom, u svesci) u Arhivu VII, reg. br. 2/1, k. 56. Na koricama je etiketa s natpisom: „Pregled incidenata — Novembar — decembar 1941". Ova sveska je nastavak dok. br. 165.

[2] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 56 i 57.

[3] Napad su izvršili partizani Brinjskog i Škaračkog voda (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21, knj. 30, dok. br. 21).

[4] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 192.

[5] Tako u originalu. Verovatno se odnosi na Valač, severoistočno od Bribira.

[6], [10] i [11] Napad je izvršen na Belokranjsku partizansku četu (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 63 i 192; Arhiv VII, reg. br. 1/2—1, k. 655).

[7] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44.

[8] Tako u originalu. Verovatno: Valač (severoistočno od Bribira) ili Dolac (kod Crikvenice).

[9] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44.

[12] i [13] Kod pomenutih mesta primećena je Belokranjska partizanska četa (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 63 i 192; Janko Jarc: „Krvava tragedija na Gorenjih lazah", Borec, 1954, str. 25).

[14] Tako u originalu. Verovatno: Ribnik (jugoistočno od Gospića).

[15] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 68.

[16] Most je srušila 1. četa 3. bataljona 3. krajiškog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 68).

[17] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21, str. 51.

[18] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 147.

[19] Minu su postavili borci 2. bataljona NOP odreda Korduna i Banije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 31 i 92).

[20] Pomenute su zarobili partizani logora „Božo Vidas Vuk", koji se nalazio pod komandom NOP bataljona „Matija Gubec" (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69 i 129).

[21] Napad je izvršila 2. četa 3. bataljona Komande NOP odreda Korduna i Banije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 31).

[22] i [23] Napade su izveli partizani iz logora Drežnice iz Brinja (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44).

[24] Napad su izvršili Lastvanska četa Trebinjskog bataljona Hercegovačkog NOP odreda i manji delovi Nikšićkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 147; tom III, knj. 1, dok. br. 60; V. Šegrt: „Krv na kamenu", Džepna knjiga, Sarajevo, 1956, knj. 1, str. 42—45; „Hercegovina u NOP", Vojno delo, Beograd, 1961. str. 220).

[25] — [29] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 6, 22 i 133, knj. 30, dok. br. 15.

[30] Odnosi se na samostan Dragović, u koji su upali borci NOP odreda „Starac Vujadin" i partizani s. Bitelića. I pored toga što je župnik bio ustaša i što su zaplenjene namirnice podeljene seljacima, Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju je osudio ovu akciju kao politički štetnu (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 78).

[31] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 133.

[32] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21.

[33] Finanse su razoružali pripadnici 2. bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69).

[34] Muslimanske kuće na području Sanskog Mosta palili su pročetnički nastrojeni pojedinci i grupe, pokušavajući na taj način da borbu protiv okupatora skrenu na kolosek bratoubilačke borbe. Štab 1. krajiškog NOP odreda (koji je dejstvovao na tom terenu) preduzimao je oštre mere protiv takvih pročetničkih i šovinističkih elemenata. Tako je, 23. novembra, vojni sud tog odreda izrekao tri smrtne kazne zbog nasilja i pljačke nad muslimanskim stanovništvom (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 61 i 67; Dr D. Lukač, n. d., str. 269, 283. i 288).

[35] Akciju je, zajedno s Mesnim komitetom Splita, organizovao Rade Končar, sekretar CK KP Hrvatske (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 6 i 133). Korzo Italija je naziv koji su italijanske okupatorske vlasti dale Tartaljinoj ulici.

[36] Uhapšena su 143 lica (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 133).

[37] Akciju je izvela grupa partizana Solinskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 22 i 133).

[38] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 133.

[39] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 22.

[40] Verovatno: Kurešček (trig. 833), kod Turjaka.

[41] i [45] Napad je izvršen kod s. Mekinjara. Grupa antifašističke omladine napala je vojnike koji su vršili hapšenja u s. Mekinjaru. Pridružili su im se i borci tzv. Udarnog odreda (bataljon „Marko Orešković", Štaba grupe NOP odreda za Liku) koji su se nalazili na tom terenu (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21, knj. 30, dok. br. 21; „Lika u NOB 1941", str. 547).

[42] i [44] Reč je o napadu na partizanski logor kod Sušaka (u sastavu 2. bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69 i 129.

[43] Sabotažu su izvršili partizani logora Lič (u sastavu 2. bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44.

[46] i [48] Napad su izvršili partizani odreda „Močila" i „Zbjeg" iz sastava 3. bataljona Komande NOP odreda Korduna i Banije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 11, 13, 24 i 31, knj. 32, dok. br. 48).

[47] Nije nađeno na karti 1:100.000.

[49] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 21.

[50] Nije nađeno na karti 1:100.000. Verovatno se odnosi na s. Lisičić (kod Benkovca) ili s. Lećevica (severozap. od Solina).

[51] Diverziju su izvršili delovi 3. čete 3. bataljona Hercegovačkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 2 ,dok. br. 80 i 161).

[52] Opširnije o toj akciji vidi dok. br. 170; tom V, knj. 2, dok. br. 18, knj. 32, dok. br. 44.

[53] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 189 i 196.

[54] Zarobljeni vojnik je pušten (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69).

[55] Napad su izvršili delovi 1. krajiškog NOP odreda.

[56] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44.

[57] Zavrtnje su skinuli borci NOP bataljona „Ognjen Prica" očekujući da naiđe vojnički voz (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 23 i 76).

[58] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 132.

[59] Napad su izvršili 1. i 2. bataljon 3. krajiškog NOP odreda. Gubici partizana: 4 poginula i 8 ranjenih (vidi dok. br. 180; tom IV, knj. 2, dok. br. 68).

[60] Verovatno je reč o napadu delova 5. bataljona 3. krajiškog NOP odreda na ustaško-domobransko uporište Crnu Rijeku, raskrsnicu puteva za Banju Luku, Jajce i Mrkonjić-Grad (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—22/1, k. 1994 — stenograf. beleške).

[61] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 23 i 76.

[62] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80 i 161.

[63] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 23 i 76.

[64] i [68] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44.

[65] Tako u originalu.

[66] i [67] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 76.

[69] i [71] Napad su izvršili partizani Grahovskog bataljona Nikšićkog NOP odreda zajedno sa Lastvanskom četom 3 (trebinjskog) bataljona Hercegovačkog NOP odreda. Opširnije o ovoj akciji vidi tom III, knj. 1, dok. br. 80 i 96; tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 167 i 169; Batrić Jovanović: „Crna Gora u NOR i socijalističkoj revoluciji", knj. 1, Vojno delo, Beograd, 1960, str. 351—354; i „Hercegovina u NOB", Vojno delo, Beograd, 1961, str. 220. i 235.

[70] Tako u originalu.

[72] Mesto nije nađeno na karti 1:100.000.

[73] Napad su izvršili odredi „Debela Kosa" i „Šlivnjak" (iz sastava 1. bat. Komande NOP odreda Korduna i Banije). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 31 i 48.

[74] Tridesetog novembra 1941. Lastvu su zauzeli Grahovski bataljon Nikšićkog NOP odreda i delovi 3 (trebinjskog) bataljona Hercegovačkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 96, 105 i 158, knj. 2, dok br. 167 i 168).

[75] Nije nađeno na karti 1:100.000.

[76] i [82] Nakon oslobođenja Lastve, Štab Grahovskog bataljona Nikšićkog NOP odreda je 1. decembra jednu svoju jaču četu uputio na komunikaciju Trebinje—Bileća sa zadatkom da je prekine. Ova četa i delovi Banjsko-vučedolskog NOP bataljona, zajedno sa delovima Hercegovačkog NOP odreda, učestvovali su u blokadi Bileće od 2. do 22. decembra 1941. Krajem novembra 3. bataljon (trebinjski) Hercegovačkog NOP odreda pokidao je sve telegrafsko-telefonske veze Trebinja sa okolnim garnizonima, onesposobio za saobraćaj put Trebinje—Grab i blokirao žandarmerijsku stanicu na Grabu (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 80. 105 i 158; tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 195 i 197; B. Jovanović: „Crna Gora u NOR i socijalističkoj revoluciji", knj. I, str. 427).

[77] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44 i 62.

[78] Verovatno se odnosi na Brezje kod Ljubljane.

[79] Akcije su izveli delovi 3 (trebinjskog) bataljona Hercegovačkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 187, 195 i 196).

[80] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 198.

[81] Reč je o hvatanju Franje Andlara Franića, kurira Primorsko-goranskog NOP odreda, koji je posle strahovitog mučenja streljan u Delnicama (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69).

[83], [85] i [87] Napad su izvršili delovi Hercegovačkog NOP odreda. Istog dana ove snage su zauzele i žand. stanicu Jasen (vidi dok. br. 192; tom IV, knj. 7, dok. br. 80, 195 i 197).

[84] i [86] Vidi dok. br. 186; tom V, knj. 2, dok. br. 45 i 48.

[88] Napad su izveli 1. i 2. bataljon 3. krajiškog NOP odreda (vidi dok. br. 188; tom IV, knj. 3, dok. br. 6 i 93).

[89] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 195 i 197.

[90] Akciju je izvršila Samotorska partizanska četa (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 75, 199, 201 i 202).

[91] Redakcija nije mogla da utvrdi o kojem je mestu reč.

[92] Verovatno: Jasenak. U izveštaju br. 2 Štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 18. decembra 1941, pored ostalog, piše: „Dnevne zasjede na cesti Drežnica—Jasenak koje, osim sigurnosti teritorija, rastovaruju sve transporte tehničkog i ogrevnog drva za Talijane i ustaše" (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69).

[93] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44, str. 424.

[94] Napad su izvršili borci odreda „Tobolić" i „Plaški" iz sastava 3. bataljona Komande NOP odreda Korduna i Banije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 46, 48 i 56).

[95] Nazivi mesta su prema originalu. Verovatno: Kruščica, Stari Grad, garnizon Tribalj.

[96] i [97] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 195 i 197.

[98] Eksploziv je postavila partizanska jedinica iz logora Lič (iz sastava 2. bataljona „Matija Gubec" Štaba NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69.

[99] i [100] U selima Živica i Petrinić Polje jedinice 1. puka divizije „Re" streljale su i hapsile stanovništvo tih sela, a ne ustanike (vidi dok. br. 186; tom V, knj. 32, dok. br. 49).

[101] U svesci Komande 2. armije u kojoj su evidentirani važniji događaji u toku januara, februara i marta 1942, pored red. br. 155/23 (za mesec februar), piše: „6. II 42., zona Glamoč. Posle ustaničkih dejstava vraćen kapetan Bartoluči, 1 podoficr i 15 vojnika, za koje se smatralo da su nestali prilikom napada na Blagaj" (Arhiv VII, reg. br. 1/2, kut. 57).

[102] Reč je o napadu grupe boraca 2. bataljona 3. krajiškog NOP odreda kod D. Malovana (vidi dok. br. 188; tom IV, knj. 3, dok. br. 6 i 93).

[103] U zoni Kupresa operisali su delovi 3. krajiškog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 6 i 93).

[104] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 195 i 197.

[105] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 56 i 76.

[106] Akciju je izveo 4. bataljon Komande NOP odreda Korduna i Banije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 56).

[107] Vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 6 i 93.

[108] Vidi dok. br. 185.

[109] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80, 195 i 197.

[110] Prugu je minirala partizanska jedinica iz logora Lič (iz sastava 2. bataljona „Matija Gubec" NOP odreda za Hrvatsku primorje i Gorski kotar). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69.

[111] Prugu su rušili borci 3 (trebinjskog) bataljona Hercegovačkog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 80).

[112] Verovatno je reč o streljanju Jožeta Mihelčiča, komesara Belokranjske partizanske čete, koji je zarobljen 3. novembra 1941. u borbi kod s. Gornje Laze (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 63 i 192).

[113] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 44, 69, 102 i 113.

[114] Eksploziv su postavili partizani 2. bataljona „Matija Gubec" NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar.

[115] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 156.

[116] Reč je o iznenadnom napadu na partizanski logor u s. Liču, koji je bio u sastavu 2. bataljona „Matije Gubec" NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar. U logoru je, pored ostalog materijala, zaplenjeno: 2 revolvera, 50 kg dinamita i sav kancelarijski i propagandni materijal toga odreda (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69 i 117).

[117] Kao pomoć posadi Jasenak upućen je vod oružnika i jedan vod domobrana. Njih je 11. decembra (oko 24 časa) kod Tisovca (na putu Ogulin—Jasenak), iz zasede, napao 1. bataljon „Marko Trbović" NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar. Na povratku iz Jasenka, 13. decembra, kod Žnidovca, ponovo ih je napao isti bataljon (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69, 117 i 150).

[118] i [119] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 76.

[120] Partizani bataljona „Marko Orešković" i „Ognjen Prica" napali su 11. decembra u 5 časova ustaško-oružničku posadu u Plitvicama, kojoj su stigli u pomoć delovi italijanskog konjičkog puka „Đenova". U borbi, koja je trajala do mraka, poginuo je jedan partizan a dvojica su ranjena (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 76, 139 i 156).

[121] Nije jasno na koje se mesto odnosi.

[122] Odnosi se na Jakova Blaževića.

[123] O borbama na sektoru Grahovo—Crkvice vidi dok. br. 185 u ovoj knjizi; tom III, knj. 1, dok. br. 134, 135 i 158.

[124] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 65.

[125] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 76.

[126] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 195.

[127] Vidi tom III, knj. 1, dok. br. 142, knj. 4, dok. br. 17.

[128] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 198.

[129] Vidi dok. br. 161.

[130] Vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 6.

[131] Verovatno: s. Zaplana, kod Ljubljane.

[132] Napad je izvršila jedna četa 1. bataljona „Marko Trbović" NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69, 79, 115, 117 i 147).

[133] U izveštaju peš. divizije „Granatieri di Sardenja" od 22. decembra 1941. Komandi granične straže 11. armijskog korpusa se kaže da je u Šiški izvršen atentat na Janeza Slegela i njegovu majku Mariju Snoj, koje je Osvobodilna fronta osudila na smrt (vidi Arhiv VII, reg. br. 24/3, k. 455).

[134] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 209.

[135] Napad su izveli partizani Površke, Šumske i Dživarske čete (vidi „Hercegovina u NOB", II izdanje, str. 230—231, 257, 262—264).

[136] i [137] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 195.

[138] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 78, 215.

[139] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 156.

[140] Franjo Car i dr Ivan Sobol osuđeni su na smrt 26. decembra 1941. i istog dana streljani (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 115, knj. 32, dok. br. 55).

[141] Napad je izvršila grupa boraca 2. bataljona „Matija Gubec" NOP odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar. Radnici su dobrovoljno otišli u partizane (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 69, 117 i 156).

[142] Vidi tom V, knj. 32, dok. br. 55.

[143] Prugu su minirali partizani logora Lič (iz sastava 2. bataljona „Matija Gubec" Primorsko-goranskog odreda). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 113.

[144] i [145] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 195.

[146] Reč je o streljanju narodnog heroja Ljubomira Šercera i drugova (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 80 i 212).

[147] Napad su izveli borci Sinjskog NOP odreda i Grahovsko-ždralovačke čete 1. krajiškog NOP odreda (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 104, 149 i 156; tom IV, knj. 3, dok. br. 31).

[148] Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 195.

[149] Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 156.

[150] i [152] Napad su izvele dve čete NOP bataljona „Neđo Čabrinović" (ranije: Trebinjski bataljon). Vidi Arhiv VII, reg. br. 40/3, k. 1708; „Hercegovina u NOB", II izdanje, str. 231.

[151] Vojnić su opsedali bataljoni Komande NOP odreda Korduna i Banije (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 91, 96, 99, 117, 122, 148 i 152).

[153] i [154] Vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 217.

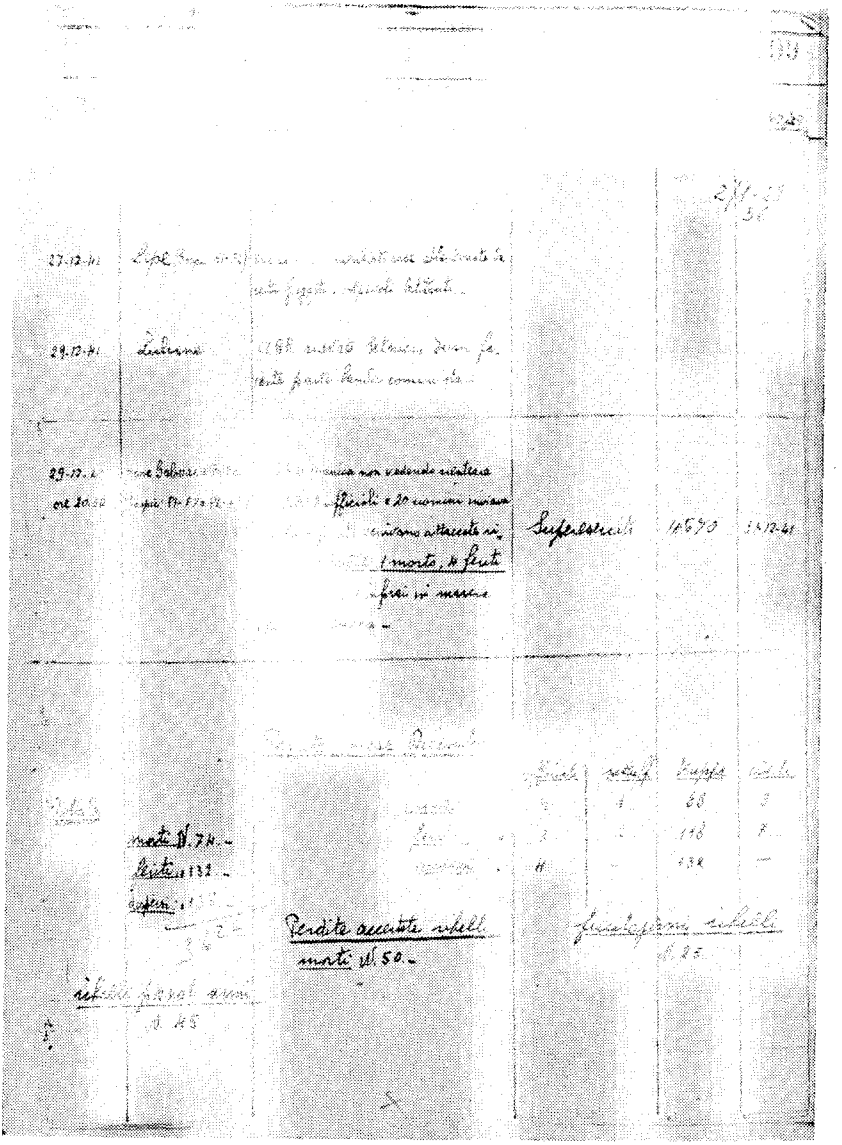
[155] Vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 141.

[156] Reč je o sukobu sa 2. štajerskim partizanskim bataljonom (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 79 i 216).

[157] Napad na nemačku patrolu izvršili su pripadnici Cankarevog NOP bataljona (vidi tom VI, knj. 1, dok. br. 222).

[158] Žandarme su napali borci Otočačkog bataljona Grupe NOP odreda za Liku (vidi tom V, knj. 3, dok. br. 38, knj. 32, dok. br. 54).

[159] Taj odred je upućen u s. Bjelo Polje radi nabavke životnih namirnica. Tu su ga napale i razbile jedinice Štaba grupe NOP odreda za Liku. Upućeno pojačanje takođe je napadnuto kod istog sela. Ovim sukobom su otpočele borbe za Korenicu, koju će italijanske okupatorske jedinice deblokirati tek krajem marta 1942 (vidi tom V, knj. 2, dok. br. 111, knj. 3, dok. br. 8, 9, 10, 11, 38 i 136).

Fotokopija poslednje stranice dok. br. 205

Prilog

ITALIJANSKA DOKUMENTA ZA PERIOD OD 31. MARTA DO 31. DECEMBRA 1941. KOJA SU DOSAD OBJAVLJENA U ZBORNIKU

1. Obaveštenje Generalštaba italijanske kraljevske vojske od 31. marta 1941. god. komandantu Druge armije Vitoriju Ambroziju o pretstojećem napadu na Jugoslaviju (tom II, knj. 2, prilog br. 7).

2. Obaveštenje italijanske Vrhovne komande od 5. aprila 1941. god. Generalštabu kraljevske vojske da je Benito Musolini naredio streljanje svih pripadnika italijanske vojske koji napuste svoje položaje kad počne napad na Jugoslaviju (tom II, knj. 2, prilog br. 9).

3. Saopštenje Generalštaba italijanske kraljevske vojske komandantu Druge armije da će napad na Jugoslaviju otpočeti 6. aprila 1941. god. u šest ujutru (tom II, knj. 2, prilog br. 10).

4. Obaveštenje Generalštaba italijanske kraljevske vojske od 6. aprila 1941. god. da će sa početkom nemačkih operacija protiv Jugoslavije i Grčke otpočeti i italijanske vazdušne i pomorske operacije (tom II, knj. 2, prilog br. 11).

5. Zapovest komandanta Druge italijanske armije od 7. aprila 1941. god. za otpočinjanje ofanzivnih dejstava od italijansko-jugoslovenske granice do linije Split — Jajce (tom II, knj. 2, prilog br. 13).

6. Naređenje načelnika Generalštaba italijanske vojske od 12. aprila 1941. god. Komandi Druge armije da u Ljubljani zadrži štab armije i jak garnizon radi trajne okupacije delova slovenačke i hrvatske teritorije (tom II, knj. 2, prilog br. 15).

7. Saopštenje italijanskog centra za vezu pri nemačkoj Vrhovnoj komandi od 17. aprila 1941. god. Generalštabu italijanske kraljevske vojske i Komandi Druge armije da je Musolini ovlastio vojnog atašea u Beogradu za pregovore o bezuslovnoj kapitulaciji Jugoslavije (tom II, knj. 2, prilog br. 18).

8. Saopštenje italijanskog centra za vezu pri nemačkoj Vrhovnoj komandi od 17. aprila 1941. god. Generalstabu italijanske kraljevske vojske i Komandi Druge armije o potpisivanju kapitulacije Jugoslavije (tom II, knj. 2, prilog br. 19).

9. Ugovor od 18. svibnja 1941. god. o suradnji između NDH i fašističke Italije (tom V, knj. 1, dok. br. 224).

10. Ugovor od 18. svibnja 1941. god. u određivanju granica između NDH i fašističke Italije (tom V, knj. 1, dok. br. 225).

11. Izveštaj komandanta Pedeset devete italijanske fašističke legije od 21. maja 1941. god. o razgovorima sa Visokim komesarom Ljubljanske pokrajine Emilijem Graziolijem o fašizaciji okupirane Slovenije (tom VI, knj. 1, dok. br. 82.)

12. Naređenje italijanske kraljevske kvesture u Ljubljani područnim organima od 5. juna 1941. god. o praćenju komunističke aktivnosti (tom VI, knj. 1, dok. br. 83).

13. Izveštaj komande italijanskog 11. armijskog korpusa od 14. juna 1941. god. komandi Druge armije o incidentu između stanovnika i italijanskih vojnika u Golom kod Želimlja (tom VI, knj. 1, dok. br. 84.)

14. Obaveštenje italijanske karabinjerske komande u Logatecu od 16. juna 1941. god. područnim karabinjerskim stanicama o Osvobodilnoj fronti slovenačkog naroda (tom VI, knj. 1, dok. br. 85.)

15. Upozorenje komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa svim jedinicama korpusa od 23. juna 1941. god. o mogućim incidentima u vezi sa objavom rata protiv SSSR (tom VI, knj. 1, dok. br. 86.)

16. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 23. juna 1941. god. o demonstracijama u Šmartnom, Polju, Kašlju i Sostrom i o incidentu u Vevčama i Sneberju (tom VI, knj. 1, dok. br. 87.)

17. Izveštaj komandanta sektora italijanskih karabinjera u Cerknici od 25. juna 1941. god. komandi Jedanaestog armijskog korpusa o nalasku letaka namenjenih italijanskim vojnicima (tom VI, knj. 1, dok. br. 88.)

18. Izveštaj komande Jedanaeste artiljeriske grupacije italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandi divizije „Granatieri di Sardegna" od 26. juna 1941. god. o komunističkoj delatnosti u zoni Vrhnike (tom VI, knj. 1, dok. br. 89.)

19. Naređenje komande Jedanaestog italijanskog armiskog korpusa podređenim komandantima od 1. jula 1941. god. o držanju okupacionih trupa prema stanovništvu (tom VI, knj. 1, dok. br. 91.)

20. Izveštaj federalne komande centara fašističke partije visokom komesaru Ljubljanske pokrajine od 4. jula 1941. god. o pronalaženju letaka namenjenih italijanskim vojnicima (tom VI, knj. 1, dok. br. 93.)

21. Bilten obaveštajnog odelenja komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 7. jula 1941. god. o situaciji u okupiranoj Sloveniji (tom VI, knj. 1, dok. br. 94.)

22. Izveštaj komande Kraljevskih karabinjera Jedanaestog armiskog korpusa komandi karabinjera Druge armije od 7. jula 1941. god. o stanju kod stanovništva okupirane teritorije korpusa (tom VI, knj. 1, dok. br. 95.)

23. Naređenje komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandantima divizija od 10. jula 1941. god. o merama predostrožnosti povodom očekivanog ustanka (tom VI, knj. 1, dok. br. 97.)

24. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa komandi Druge armije od 11. jula 1941. god. o merama predostrožnosti preduzetim povodom mogućnosti ustanka u Sloveniji (tom VI, knj. 1, dok. br. 99.)

25. Naređenje komande italijanske divizije „Isonzo" podređenim jedinicama od 11. jula 1941. god. o merama predostrožnosti povodom vesti o mogućnosti ustanka u Sloveniji (tom VI, knj. 1, dok. br. 100.)

26. Bilten obaveštajnog odeljenja komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 12. jula 1941. god. o situaciji u okupiranoj Sloveniji (tom VI, knj. 1, dok. br. 101.)

27. Ucjene koje su italijanski okupatori odredili za glavne vođe ustanka u Boki Kotorskoj 1941. godine (tom III, knj. 4, dok. br. 146.)

28. Naredba visokog komesara za Crnu Goru od 13. jula 1941. god. o ograničenom kretanju građanstva i zatvaranju lokala (tom III, knj. 4, dok. br. 148.)

29. Naređenje Aleksandra Pircija Birolija od 15. jula 1941. god. za preduzimanje hitnih mjera na teritoriji Crne Gore radi gušivanja narodnog ustanka (tom III, knj. 4, dok. br. 149.)

30. Izvještaj Grupe kraljevskih karabinjera iz Zadra od 15. srpnja 1941. god. o zločinima ustaša u Lici (tom V, knj. 1, dok. br. 229.)

31. Bilten obaveštajnog odeljenja komande Jedanaestog korpusa br. 16 od 17. jula 1941. god. o događajima u Ljubljanskoj pokrajini i Sloveniji okupiranoj od Nemaca (tom VI, knj. 1, dok. br. 104.)

32. Telegram visokog komesara Crne Gore od 18. jula 1941. god. ministru spoljnih poslova Italije o opkoljavanju dva italijanska bataljona na Rijeci Crnojevića od strane ustaničkih snaga (tom III, knj. 4, dok. br. 150.)

32. Naređenje visokog komesara za Crnu Goru od 19. jula 1941. god. građanstvu na teritoriji Crne Gore za pozdravljanje fašističkim pozdravom oficira italijanske vojske i drugih italijanskih funkcionera (tom III, knj. 4, dok. br. 151.)

35. Operativna zapovijest komandanta divizije „Taro" od 21. jula 1941. god. za ugušivanje ustanka na sektoru Budva — Kotor — Grahovo (tom III, knj. 4, dok. br. 152.)

35. Telegram visokog komesara za Crnu Goru od 21. jula 1941. god. ministru inostranih poslova Italije o ispadima italijanskih vojnika (tom III, knj. 4, dok. br. 153.)

36. Izveštaj visokog komesara za Crnu Goru od 22. jula 1941. god. ministru inostranih poslova Italije o situaciji oko Cetinja (tom III, knj. 4, dok. br. 154.)

37. Izveštaj komande karabinjera italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 23. jula 1941. god. komandi karabinjera Druge armije o otporu stanovništva u Ljubljanskoj pokrajini (tom VI, knj. 1, dok. br. 105.)

38. Izveštaj unutrašnje čete Četrnaestog bataljona kr. karabinjera Visokom komesarijatu od 23. jula 1941. god. o diverziji na civilnoj telefonskoj liniji Ljubljana — Dravlje (tom VI, knj. 1, dok. br. 106.)

39. Telegram ministra inostranih poslova Italije od 24. jula 1941. god. komesaru za civilne poslove Albanije da spreči albanske bande u pljačkanju crnogorskih sela (tom III, knj. 4, dok. br. 155.)

40. Bilten obaveštajnog odeljenja italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 25. jula 1941. god. o unutrašnjem položaju u okupiranoj Sloveniji (tom VI, knj. 1, dok. br. 108.)

41. Dnevni izvještaj Komande pješadiske divizije „Taro" od 25. jula 1941. god. o aktivnosti partizana na sektoru divizije (tom III, knj. 4, dok. br. 156.)

42. Izvještaj civilnog komesara Albanije od 26. jula 1941. god. Ministarstvu inostranih poslova Italije povodom pljačke albanskih bandi u crnogorskim selima (tom III, knj. 4, dok. br. 157.)

43. Telegram Vrhovne komande italijanske kraljevske vojske od 27. jula 1941. god. Ministarstvu spoljnih poslova o operacijama italijanskih trupa u Crnoj Gori (tom III, knj. 4, dok. br. 158.)

44. Dnevni izvještaj Komande pješadiske divizije „Taro" od 28. jula 1941. god. o situaciji na sektoru Lovćena i Grahova (tom III, knj. 4, dok. br. 159.)

45. Izvještaj Grupe kraljevskih karabinjera iz Zadra od 28. srpnja 1941. god. o zločinima ustaša u Lici (tom V, knj. 1, dok. br. 230.)

46. Uputstvo komande Šestog armijskog korpusa od 29. srpnja 1941. god. za borbu protiv ustanika (tom V, knj. 1, dok. br. 102.)

47. Dnevni izvještaj Komande pješadijske divizije „Taro" od 29. jula 1941. god. o situaciji na sektoru divizije (tom III, knj. 4, dok. br. 160.)

48. Izveštaj komande spoljne čete Četrnaestog karabinjerskog bataljona u Ljubljani komandi Jedanaestog armijskog korpusa od 29. jula 1941. god. o diverziji na telefonskoj i telegrafskoj liniji Ljubljana — Kamnik (tom VI, knj. 1, dok. br. 112.)

49. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 30. jula 1941. god. o čišćenju zone Zalog — Podlipoglav—nemačko-italijanska granica povodom ubistva nemačkog graničara 19. jula 1941. god. u Pečaru (tom VI, knj. 1, dok. br. 114.)

50. Dnevni izvještaj Komande pješadijske divizije „Taro" od 30. jula 1941. god. o situaciji na teritoriji divizije (tom III, knj. 4, dok. br. 161.)

51. Bilten obaveštajnog odeljenja komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 31. jula 1941. god. o situaciji u okupiranoj Sloveniji (tom VI, knj. 1, dok. br. 115.)

52. Izveštaj komande samostalne kohorte italijanske željezničke milicije Visokom komesarijatu za Ljubljansku pokrajinu od 31. jula 1941. god. o diverziji na telefonskoj i telegrafskoj liniji između Italije i Nemačke u blizini Ljubljane (tom VI, knj. 1, dok. br. 116.)

53. *Naredba komandanta italijanske divizije „Sassari" od 1. kolovoza* 1941. god. stanovništvu Knina o predaji oružja i ograničenom kretanju (tom V, knj. 1, dok. br. 109.)

54. Telegram Ministarstva inostranih poslova Italije od 2. avgusta 1941. god. guverneru Dalmacije o situaciji u Crnoj Gori i Boki (tom III, knj. 4, dok. br. 162.)

55. Izvještaj čete kraljevskih karabinjera iz Zadra od 2. kolovoza 1941. god. o borbama ustanika protiv ustaša kod Obrovca (tom V, knj. 1, dok. br. 112.)

56. Obavještenje Komande divizije „Taro" od 3. avgusta 1941. god. prefekturi u Kotoru o rušenju željezničke pruge Nikšić — Bileća (tom III, knj. 4, dok. br. 163.)

57. *Dnevni izvještaj Komande pješadiske divizije „Taro" od 3.* avgusta 1941. god. o situaciji u Boki Kotorskoj (tom III, knj. 4, dok. br. 164.)

58. Naredba Pircija Birolija od 5. avgusta 1941. god. svim opštinskim i seoskim starješinama za predaju oružja i ratne opreme (tom III, knj. 4, dok. br. 165.)

59. Izvještaj Operativnog odjeljenja komande Druge armije o diverzijama partizana u Sloveniji, Lici i Dalmaciji od 6. srpnja do 5. kolovoza 1941. godine (tom V, knj. 1, dok. br. 118.)

60. Naređenje komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandama divizija „Granatieri di Sardegna" i „Isonzo" od 6. avgusta 1941. god. o postavljanju noćnih zaseda u cilju sprečavanja diverzija na željezničkim linijama (tom VI, knj. 1, dok. br. 121.)

61. Izvještaj čete kraljevskih karabinjera iz Zadra od 6. kolovoza 1941. god. o napadu ustanika na žandarmerijsku stanicu Plavno (tom V, knj. 1, dok. br. 120.)

62. Izvještaj kraljevskih karabinjera iz Zadra od 6. kolovoza 1941. god. o izvršenim strijeljanjima u Benkovcu (tom V, knj. 1, dok. br. 121.)

63. Naređenje Pircija Birolija od 8. avgusta 1941. god. komandi Četrnaestog armijskog korpusa za konfiskaciju imovine ustaničkih porodica (tom III, knj. 4, dok. br. 166.)

64. Izvještaj Vrhovne komande italijanske vojske od 7, 8. i 9. avgusta 1941. god. Ministarstvu spoljnih poslova o situaciji u Crnoj Gori (tom III, knj. 4, dok. br. 167.)

65. Obavještenje Minstarstva inostranih poslova Italije od 9. avgusta 1941. god. guverneru Dalmacije o situaciji u Crnoj Gori (tom III, knj. 4, dok. br. 168.)

66. Bilten obaveštajnog odeljenja komande Jedanaestog armijskog korpusa od 9. avgusta 1941. god. o akcijama diverzije i sabotaže u Ljubljanskoj pokrajini (tom VI, knj. 1, dok. br. 123.)

67. Uputstvo komande Jedanaestog armijskog korpusa od 9. avgusta 1941. god. podređenim jedinicama o pooštravanju mera sigurnosti (tom VI, knj. 1, dok. br. 124.)

68. Telegram Vrhovne komande italijanske vojske od 10. avgusta 1941. god. Ministarstvu inostranih poslova o situaciji u Crnoj Gori (tom III, knj. 4, dok. br. 169.)

69. Naređenje komandanta 164. jurišne legije crnih košulja od 11. avgusta 1941. god. za formiranje jedne kolone iz sastava legije koja će vršiti represalije u rejonu Zelenika—Lastva—Bakoči (tom III, knj. 4, dok. br. 170.)

70. Izveštaj komande italijanske divizije „Granatieri di Sardegna" komandi Jedanaestog armiskog korpusa od 13. avgusta 1941. god. o diverzijama na vojnoj telefonskoj liniji između Studenec-Iga i Škofljice (tom VI, knj. 1, dok. br. 127.)

71. Izveštaj komande italijanske Druge armije Generalštabu kraljevske italijanske vojske od 13. avgusta 1941. god. o sabotažama na okupiranoj teritoriji u julu i početkom avgusta (tom VI, knj. 1, dok. br. 128.)

72. Saopštenje Ministarstva spoljnih poslova od 14. avgusta 1941. god. guverneru Dalmacije o situaciji u Crnoj Gori (tom III, knj. 4, dok. br. 171.)

73. Telegrafski izvještaj komande Šestog armiskog korpusa od 16. kolovoza 1941. god. o borbama protiv partizana u Sinjskoj Krajini (tom V, knj. 1, dok. br. 130.)

74. Bilten obaveštajnog odeljenja komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 17. avgusta 1941. god. o diverzijama i sabotažama u Sloveniji okupiranoj od italijanskih trupa (tom VI, knj. 1, dok br. 130.)

75. Pregled ljudstva Jedanaestog armiskog korpusa upotrebljenog za službu javne bezbednosti u Ljubljanskoj pokrajini u drugoj polovini jula i početkom avgusta 1941. godine (tom VI, knj. 1, dok. br. 133.)

76. Telefonski izvještaj komande Šestog armiskog korpusa od 19. kolovoza 1941. god. o borbama protiv partizana u Šibenskom kotaru (tom V, knj. 1, dok. br. 135.)

77. Izveštaj karabinjerske stanice u Logatecu visokom komesarijatu Ljubljanske pokrajine od od 21. avgusta 1941. god. o diverziji na telefonskoj i telegrafskoj liniji u blizini Preserja (tom VI, knj. 1, dok. br. 134.)

78. Izveštaj obaveštajnog odeljenja komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 23. avgusta 1941. god. o unutrašnjoj situaciji u Ljubljanskoj pokrajini u mesecu avgustu (tom VI, knj. 1, dok. br. 137.)

79. Izvještaj komande kraljevskih karabinjera u Zadru od 26. kolovoza 1941. god. o strijeljanim i zarobljenim partizanima Splitskog i Solinskog partizanskog odreda (tom V, knj. 1, dok. br. 143.)

80. Izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 27. kolovoza 1941. god. o borbi protiv partizana kod Sinja (tom V, knj. 1, dok. br. 144.)

81. Izveštaj 210. mešovite sekcije karabinjera komandi karabinjera Jedanaestog armiskog korpusa od 1. septembra 1941. god. o napadu na patrolu pogranične straže kod Vrhnike (tom VI, knj. 1, dok. br. 146.)

82. Izveštaj komandanta Jedanaestog armiskog korpusa komandi Druge armije od 4. septembra 1941. god. o potrebi uvođenja sistema talaca i smrtnih presuda u cilju savlađivanja vanrednog položaja u Ljubljanskoj pokrajini (tom VI, knj. 1, dok. br. 149.)

83. Zapovijest zapovjednika Druge talijanske pješačke pukovnije RE od 4. rujna 1941. god. o dužnostima i pravima vojnih i građanskih vlasti NDH na dijelu Primorja i Like (tom V, knj. 1, dok. br. 231.)

84. Saopštenje komande Jedanaestog armiskog korpusa svim podređenim organima od 6. septembra 1941. god. o napadu Belokrajinske čete na italijansku kolonu između Črnomelja i Gribalja (tom VI, knj. 1, dok. br. 154.)

85. Petnaestodnevni izveštaj komande karabinjera italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 7. septembra 1941. god. komandi karabinjera Druge armije o političkom i vojnom položaju na teritoriji korpusa (tom VI, knj. 1, dok. br. 155.)

86. Naredba komande Jedanaestog armijskog korpusa od 8. septembra 1941. god. svim jedinicama o pooštrenim merama protiv narodnooslobodilačkih odreda (tom VI, knj. 1, dok. br. 156.)

87. Bilten obaveštajnog odeljenja komande Jedanaestog armijskog korpusa od 10. septembra 1941. god. o unutrašnjoj situaciji u Ljubljanskoj pokrajini u drugoj polovini avgusta i početkom septembra (tom VI, knj. 1, dok. br. 157.)

88. Uredba Visokog komesara za Ljubljansku pokrajinu od 11. septembra 1941. god. o uvođenju vanrednog vojnog suda i smrtne kazne (tom VI, knj. 1, dok. br. 158.)

89. Telegrafski izvještaj komande Šestog armiskog korpusa od 15. rujna 1941. god. o atentatima na talijanske vojnike i karabinjere u Splitu (tom V, knj. 1, dok. br. 168.)

90. Izveštaj 85. čete telegrafista komandi stana italijanske pešadijske divizije „Granatieri di Sardegna" od 17. septembra 1941. god. o paljenju logora Mokrečke čete iznad Iške (tom VI, knj. 1, dok. br. 162.)

91. Izvještaj kotorskog prefekta od 22. septembra 1941. god. guverneru Dalmacije i upravi policije Kotor o grupi partizana na Bijeloj Gori (tom III, knj. 4, dok. br. 173.)

92. Izvještaj kotorskog prefekta od 25. septembra 1941. god. guverneru Dalmacije o aktivnosti partizana u okolini Grahova (tom III, knj. 4, dok. br. 174.)

93. Telegrafski izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 25. rujna 1941. god. o demonstracijama srednjoškolske omladine u Splitu (tom V, knj. 1, dok. br. 176.)

94. Raspis načelnika štaba 21. italijanske pešadiske divizije „Granatieri di Sardegna" od 25. septembra 1941. god. podređenim jedinicama (tom VI, knj. 1, dok. br. 165.)

95. Telegrafski izvještaj komande Petog armijskog korpusa od 28. rujna 1941. o napadu partizana na talijanski kamion na putu Novi—Jasenak (tom V, knj. 1, dok. br. 182.)

96. Uputstvo komande Petog armijskog korpusa od 5. listopada 1941. god. o načinu kretanja trupa i transporta kroz pošumljene krajeve (tom V, knj. 1, dok. br. 194.)

97. Izvještaj kotorskog prefekta od 6. oktobra 1941. god. guverneru Dalmacije o situaciji u Crnoj Gori i Boki (tom III, knj. 4, dok. br. 175.)

98. Izveštaj komande karabinjera italijanske divizije „Granatieri di Sardegna" komandi Jedanaestog armijskog korpusa od 14. oktobra 1941. god. o nemogućnosti angažovanja konfidenata zbog akcije Osvobodilne fronte i partizanskih jedinica (tom VI, knj. 1, dok. br. 169.)

99. Izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 15. listopada 1941. god. o presudi članovima SKOJ-a u Splitu (tom V, knj. 1, dok. br. 206.)

100. Izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 15. listopada 1941. god. o presudi tridesetorici komunista u Splitu (tom V, knj. 1, dok. br. 207.)

101. Izvještaj kotorskog prefekta od 18. oktobra 1941. god. guverneru Dalmacije o presudi nad sedamnaestoricom građana u Kotoru (tom III, knj. 4, dok. br. 176.)

102. Uputstvo kraljevske kvesture u Ljubljani svim sreskim komesarima, odeljenjima javne bezbednosti i karabinjerskim komandama u Ljubljani od 21. oktobra 1941. god. za poduzimanje istrage povodom napada Krimskog partizanskog bataljona na Lož (tom VI, knj. 1, dok. br. 173.)

103. Petnaestodnevni izveštaj komande karabinjera italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandi karabinjera Druge armije od 24. oktobra 1941. god. o položaju na teritoriji korpusa i potrebi oštrijih mera prema Narodnooslobodilačkom pokretu (tom VI, knj. 1, dok. br. 174.)

104. Izveštaj komandanta italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 24. oktobra 1941. god. o partizanskom napadu na Lož (tom VI, knj. 1, dok. br. 175.)

105. Izveštaj komandanta italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 24 .oktobra 1941. god. o partizanskom napadu na Bezuljak (tom VI, knj. 1, dok. br. 176.)

106. Izvještaj Komesarijata javne sigurnosti u Šibeniku od 24. listopada 1941. god. o političkoj i ekonomskoj situaciji u Šibeniku (tom V, knj. 1, dok. br. 214.)

107. Izvještaj Komande dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost od 27. listopada 1941. god. o napadu partizana na talijanske vojnike kod Vodica (tom V, knj. 1, dok. br. 215.)

108. Pismo kotorskog prefekta od 27. oktobra 1941. god. guverneru Dalmacije o situaciji u Kotorskom srezu (tom III, knj. 4, dok. br. 177.)

109. Izveštaj karabinjerske stanice u Logatecu od 30. oktobra 1941. god. Visokom komesarijatu Ljubljanske pokrajine o rezultatima sukoba sa partizanima u selu Osredek (tom VI, knj. 1, dok. br. 179.)

110. Izveštaj karabinjerske stanice Trebnje komandi Jedanaestog armiskog korpusa od 30. oktobra 1941. god. o sukobu komandira Mokronožke čete Milana Majcena sa nemačkim vojnicima kod Št. Janža (tom VI, knj. 1, dok. br. 180.)

111. Poziv Guvernera Crne Gore od 31. oktobra 1941. god. crnogorskom narodu da se vrati kući i preda oružje italijanskim vlastima (tom III, knj. 4, dok. br. 178.)

112. Izvještaj Političkog istražnog odjeljenja 107. legije crnih košulja od 31. listopada 1941. god. o napadu na talijanski kamion u Šibeniku (tom V, knj. 1, dok. br. 217.)

113. Izvještaj Političkog odjeljenja 107. legije crnih košulja od 31. listopada 1941. god. o pripremama garnizona u Šibeniku za borbu protiv partizana na terenu Tribunja (tom V, knj. 1, dok. br. 218.)

114. Izveštaj karabinjerske stanice Trebnje komandi Jedanaestog armiskog korpusa od 31. oktobra 1941. god. o okupatorskim gubicima prilikom borbe komandira Mokronožke čete sa nemačkim vojnicima kod Št. Janža (tom VI, knj. 1, dok. br. 181.)

115. Izveštaj italijanske pešadiske divizije „Granatieri di Sardegna" komandi Jedanaestog armiskog korpusa od 1. novembra 1941. god. o napadu na Osredek (tom VI, knj. 1, dok. br. 183.)

116. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa komandi Druge armije od 2. novembra 1941. god. o operacijama čišćenja u zoni Mokrec—Debeli Vrh (tom VI, knj. 1, dok. br. 184.)

117. Izvještaj operacijskog odjeljenja Petog armijskog korpusa od 4. studenog 1941. o akcijama protiv partizana u Gorskom Kotaru (tom V, knj. 12, dok. br. 123.)

118. Izvještaj komesarijata javne sigurnosti u Šibeniku o političkoj situaciji i atentatima na talijanska vojna lica u vremenu od 27. listopada do 5. studenog 1941. godine (tom V, knj. 2, dok. br. 125.)

119. Telegram Emilija Graziolija, visokog komesara za Ljubljansku pokrajinu, sekretarijatu fašističke stranke u Rimu od 5. novembra 1941. god. o ofanzivi protiv partizana u zoni Mokrec—Debeli Vrh (tom VI, knj. 1, dok. br. 185.)

120. Izveštaj komande karabinjera italijanske divizije „Granatieri di Sardegna" komandi karabinjera Jedanaestog armijskog korpusa od 6. novembra 1941. god. o upotrebi konfidenata i isplati nagrada (tom VI, knj. 1, dok. br. 186.)

121. Izveštaj karabinjerske stanice Trebnje komandi Jedanaestog armijskog korpusa od 6. novembra 1941. god. o napadu partizana na nemački garnizon u Bučkoj (tom VI, knj. 1, dok. br. 187.)

122. Naređenje Musolinija od 7. novembra 1941. god. za formiranje odeljka vojnog suda Druge armije u Ljubljani (tom VI, knj. 1, dok. br. 188.)

123. Petnaestodnevni izveštaj komande karabinjera italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 7. novembra 1941. god. komandi karabinjera Druge armije o političkom i vojnom položaju na teritoriji korpusa (tom VI, knj. 1, dok. br. 189.)

124. Izvještaj političkog istražnog odjeljenja 107. legije od 12. studenog 1941. god. o sukoba talijanske patrole sa naoružanim licima u Splitu (tom V, knj. 2, dok. br. 126.)

125. Izveštaj komande italijanske pešadijske divizije „Granatieri di Sardegna" komandi Jedanaestog armiskog korpusa od 14. novembra 1941. god. o merama potrebnim za kontrolu teritorije Mokrec — Rob — Rakitna posle oktobarske italijanske ofanzive (tom VI, knj. 1, dok. br. 191.)

126. Izveštaj komande italijanske divizije „Isonzo" od sredine novembra 1941. god. o partizanskoj delatnosti u mesecu oktobru i početkom novembra 1941. godine (tom VI, knj. 1, dok. br. 192.)

127. Izvještaj Kr. kvesture Kotor od 17. novembra 1941. god. Glavnoj direkciji policije o akcijama u predjelu Hercegovine (tom III, knj. 4, dok. br. 180.)

128. Izvještaj načelnika centra Komande sektora Tivat od 18. novembra 1941. god. Komandi vojno-pomorskog sektora o nestabilnoj vojno-političkoj situaciji u Boki Kotorskoj (tom III, knj. 4, dok. br. 181.)

129. Izvještaj šefa kotorske policije od 19. novembra 1941. god. glavnom šefu policije za Dalmaciju o političkoj situaciji u Kotorskom srezu (tom III, knj. 4, dok. br. 182.)

130. Izvještaj o političkoj situaciji i akcijama komunista u Zadarskom i Šibenskom kotaru u vremenu od 1. srpnja do 20. studenog 1941. godine (tom V, knj. 2, dok. br. 130.)

131. Izveštaj komande italijanskog Trinaestog artiljerijskog puka „Granatieri di Sardegna" komandi divizije „Granatieri di Sardegna" od 21. novembra 1941. god. o neprijateljskom istupu grupe učenika prema pukovskoj muzici (tom VI, knj. 1, dok. br. 195.)

132. Petnaestodnevni izveštaj komande karabinjera italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa od 23. novembra 1941. god. komandi karabinjera Druge armije o stanju kod trupa i stanovništva na teritoriji korpusa (tom VI, knj. 1, dok. br. 196.)

133. Izvještaj komande granične straže od 24. studenog 1941. god. o akciji čišćenja terena od partizana u okolici Sušaka (tom V, knj. 2, dok. br. 132.)

134. Izveštaj komandanta Jedanaestog italijanskog armijskog korpusa od 30. novembra 1941. god. o vojno-političkoj situaciji u Ljubljanskoj pokrajini (tom VI, knj. 1, dok. br. 197.)

135. Izveštaj obaveštajnog otseka komande italijanske divizije „Isonzo" od 30. novembra 1941. god. o političkoj situaciji na teritoriji divizije (tom VI, knj. 1, dok. br. 198.)

136. Izvještaj kraljevske prefekture u Splitu za mjesec studeni 1941. god. o političkoj situaciji i atentatima na talijanske vojnike u Splitu i okolici (tom V, knj. 2, dok. br. 133.)

137. *Izveštaj karabinjerskog Četrnaestog bataljona grupe karabinjera u* Ljubljani komandi Jedanaestog armijskog korpusa od 5. decembra 1941. god. o napadu na most kod Preserja (tom VI, knj. 1, dok. br. 199.)

138. Naređenje komandanta italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa komandantu divizije „Granatieri di Sardegna" od 6. decembra 1941. god. o istrazi povodom partizanskog napada na most kod Preserja (tom VI, knj. 1, dok. br. 200.)

139. Naređenje komande italijanskog Jedanaestog armiskog korpusa svim podređenim jedinicama od 8. decembra 1941. god. o merama opreznosti zbog partizanskog napada na most kod Preserja (tom VI, knj. 1, dok. br. 201.)

140. Naređenje komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa podređenim komandama od 8. decembra 1941. god. za odbranu garnizona Vrhnike i vijadukta kod Borovnice zbog pojačane delatnosti partizana (tom VI, knj. 1, dok. br. 202.)

141. Naređenje ministra unutrašnjih poslova vlade kraljevine Italije svim prefektima kraljevine od 9. decembra 1941. god. o pojačanju nadzora i opreznosti u vezi s procesom u Trstu (tom VI, knj. 1, dok. br. 203.)

142. Izvještaj komandanta italijanske divizije „Pusteria" od 10. decembra 1941. god. o napadu partizana na Pljevlja (tom III, knj. 4, dok. br. 183.)

143. Izveštaj komandanta Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 14. decembra 1941. god. o borbama Nemaca s partizanima u zoni Blegaš (tom VI, knj. 1, dok. br. 204.)

144. Izveštaj komande Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 14. decembra 1941. god .o uništenju nemačkog odreda pod Blegašem (tom VI, knj. 1, dok. br. 205.)

145. Naređenje guvernera Crne Gore od 16. decembra 1941. god. Komandi trupa za preduzimanje hitnih mjera u cilju sprečavanja *porasta partizanskog pokreta u okolini Lovćena* (tom III, knj. 4, dok. br. 184.)

146. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa od 16. decembra 1941. god. komandi Druge armije o kretanju Gorenjskog baatljona i o potrebi mera opreze na italijansko-nemačkoj granici (tom VI, knj. 1, dok. br. 206.)

147. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 20. decembra 1941. god. o diverziji Gorenjskog bataljona na mostu kod Fužina i sadejstvu nemačkih i italijanskih jedinica u slučaju partizanskog napada (tom VI, knj. 1, dok. br. 208.)

148. Obaveštenje komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa podređenim jedinicama od 21. decembra 1941. god. o napadu na italijansku patrolu kod stanice Videm-Dobrepolje (tom VI, knj. 1, dok. br. 209.)

149. Naređenje komandanta XIV armijskog korpusa od 21. decembra 1941. potčinjenim jedinicama za veću budnost prema ustanicima tom III, knj. 4, dok. br. 187.)

150. Izveštaj komande karabinjera divizije „Granatieri di Sardegna“ komandi karabinjera Jedanaestog armiskog korpusa od 22. decembra 1941. god. o streljanju narodnog heroja Ljubomira Šercera i drugova (tom VI, knj. 1, dok. br. 210.)

151. Pregled vojno-političke situacije — prilog uz vojno-istorijski dnevnik komande Jedanaestog armijskog korpusa od 23. decembra 1941. godine (tom VI, knj. 1, dok. br. 214.)

152. Izveštaj komande karabinjerskog Četrnaestog bataljona komandi Jedanaestog armijskog korpusa od 25. decembra 1941. god. o borbi na Mladom Vrhu (tom VI, knj. 1, dok. br. 215.)

153. Izveštaj komande vanjske karabinjerske čete Četrnaestog karabinjerskog bataljona od 26. decembra 1941. god. o sukobu Drugog štajerskog bataljona s Italijanima kod Primskova (tom VI, knj. 1, dok. br. 216.)

154. Izveštaj komande Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 26. decembra 1941. god. o sukobu Italijana sa partizanima u Bistri (tom VI, knj. 1, dok. br. 217.)

155. Izveštaj italijanske kraljevske kvesture u Ljubljani odeljku vojnog ratnog suda Druge armije u Ljubljani od 27. decembra 1941. god. o organizaciji i delovanju Osvobodilne fronte (tom VI, knj. 1, dok. br. 219.)

156. Izveštaj komande italijanskog Jedanaestog armijskog korpusa komandi Druge armije od 28. decembra 1941. god. o diverziji na drvenom mostu kod Dobrove, napadu na patrolu kod Polhov Gradeca i prekidanju telefonske linije Ljubljana—Polhov Gradec (tom VI, knj. 1, dok. br. 222.)

157. Izvještaj kraljevske prefekture u Splitu za mjesec prosinac 1941. god. o političkoj situaciji i akcijama komunista (tom V, knj. 2, dok. br. 154.)

Registar

LIČNA IMENA

A

Acola Marko (Azzola Marco) — 503
Adeka Božo — 741, 743
Aimone di Savoja, vojvoda od Spoleta (Aimone di Savoia, duca di Spoleto) — 60
Aldrovandi Vando (Aldrovandi Wando) — 807
Alfieri A. — 135
Aliberti Alberto — 77, 236, 239
Ambrozio Vitorio (Ambrosio Vittorio) — 20, 21, 47, 70, 71, 106, 271, 312, 323, 340, 345—355, 376, 379, 392, 422, 464, 475, 623, 663, 699, 703
Andrijašević A. Juraj — 470, 589
Anđelini Đuzepe (Angelini Giuseppe) — 396, 397
Anfuzo Filipo (Anfuso Filippo) — 223
Antonači Đuzepe (Antonacci Giuseppe) — 481, 501
Aranđo-Rule V. (Arangio-Ruiz) — 143
Arežina Nikola — 493, 513
Aro Livio — 675
Arpaja F. (Arpaia F.) — 136
Arsenijević Aleksandar — 362
Artuković Andrija — 340, 346, 629, 639, 640
Astolfi — 209
Azano (Azzano) — 579

B

Babić Ljubo — 723
Bacnik Angela — 581
Baknik Franc — 527
Balasa A. Arpad — 555
Baloh Dalibor — 813
Baloko Rikardo (Balocco Riccardo) — 398, 401, 426, 455, 643, 658
Banfi Dante — 723
Banić Josip — 583
Banićević Đoko — 384
Banko Viktor — 595
Baraković — 337
Barbolini Roberto — 653
Barić Franjo — 389
Barile (Barrile) — 318
Barone Virđinijo (Barone Virginio) — 527
Bart Franc — 759
Bartoluči Atos (Bartolucci Athos) — 40
Bartoluči — 687, 688, 834
Basen Mario (Bassen Mario) — 553
Bastianini Đuzepe (Bastianini Giuseppe) — 163, 165, 169, 176, 193, 194, 210, 219, 300, 438, 624, 678
Batalja Antonio (Battaglia Antonio) — 755
Belini Umberto (Bellini Umberto) — 511
Belok Ernest — 597
Belozi Luiđi (Bellosi Luigi) — 627
Beluči B. (Belucci B.) — 133
Benedeti Alesandro (Benedetti Alessandro) — 117
Berardi M. — 136
Bergan Dragutin — 332
Bertaki C. (Bertacchi C.) — 136
Berteli (Bertelli) — 121, 185
Bertorele A. (Bertorelle A.) — 179, 245, 307, 317, 328, 372, 384
Bertuci Minoti (Bertuzzi Minotti) — 677
Besarović Vojo — 337
Bigoti Atilio (Bigotti Attillio) — 739
Bigović — 384
Bilandžić Ika — 603
Bilja U. (Biglia) — 140
Biljan Nikola — 551
Biragi C. (Biraghi C.) — 129

Biroli Pircio (Biroli, Alessandro Pirzio) — 27, 46, 72, 74, 128, 147, 150, 158, 160, 167, 183, 184, 187—190, 192, 195, 202, 210, 222, 227, 234, 245, 253, 254, 263, 288, 332, 359, 364, 655, 662, 673, 676
Bisanti F. (Bissanti F.) — 135
Biščan Maksimilijan — 285, 372, 373
Bizjak (Janeza) Ivan — 614
Bjelić — 579
Blas Ignac — 539
Blašković J. Nikola — 577
Blazi Đuzepe (Blasi Giuseppe) — 561
Blažević Jakov — 803, 835
Boban Andrija — 547
Bobiezi (Bobbiesi) — 165, 166, 176, 177
Bogdanović Lazo — 729
Bokali Mentore (Boccali Mentore) — 291
Bokerini Guido — 652
Boljone G. (Boglione G.) — 132
Bombonato G. — 141
Bonalone Anđelo (Bonalone Angelo) — 593
Borčić Franjo — 771
Borgati A. (Borgatti A.) — 138, 139
Borić Samuilo — 799
Boruta Pavle — 721
Bosnić Ilija — 382
Bostjančić Franjo — 567
Bostjančić Ludvig — 581
Bošković Mirko — 384
Botari (Bottari) — 252
Bračulj Ivan — 613
Bralja Mario (Braglia Mario) — 473
Brasičević Petar — 531
Bregant Srđan — 567
Breznikar Drago — 546
Breznikar Isidor — 497
Brezovšček Anton — 601
Brkić Petar — 456
Brokoli R. (Broccoli R.) — 204
Broto Valentino (Brotto Valentino) — 805
Brukieti Luiđi (Brucchietti Luigi) — 645, 692
Bruni N. — 135
Bucio Nono (Buzio Nono) — 139
Budak Mile — 32, 366
Bufaleti Anđelo (Bufalletti Angelo) — 603
Bujanović Josip — 493
Bukalja (Bucaglia) — 474
Bukovac Ivan — 579
Bulajić M. Georgije — 383
Bulajić S. Mirko — 383
Bulajić R. Vladimir — 383
Bulat Živojin — 696
Bulgari Renato — 519, 533
Bulić — 629
Buonasizi Umberto (Buonassisi Umberto) — 225, 282
Burđo F. (Burgio F.) — 136
Busbah Alfred (Busbach Alfred) — 765
Buti Đuzepe (Butti Giuseppe) — 316, 326, 332
Buzanj Andreja — 593

C

Cama P. (Zama P.) — 143
Capavinja Guido — 675
Car Franjo — 819, 835
Car Ivan — 491
Car Nikola — 646
Cerovski — 337
Cestnik A. Slavko — 555
Cetina Franjo — 779
Cindrić Ivan — 489
Cio (Zio) — 489
Cokali (Zoccali) — 209
Crnković Đuro — 503
Cukolin Marčelo (Zuccolin Marcello) — 31, 34
Cvetičanin Stanko — 395, 519

Č

Čači Đovani (Ciaci Giovanni) — 395
Čavić Marijan Grga — 644
Čekareli Dario (Ceccarelli Dario) — 483
Čelar Eleuterije — 354
Čekini Aristide (Cecchini Aristide) — 601
Čentonco Frančesko (Centonzo Francesco) — 438
Černik — 739
Čudina Franjo — 331

Ć

Ćala Marko — 697
Ćano Galeaco (Ciano Galeazzo) — 31, 33, 60, 230, 699, 706

D

Daković Dušan — 381, 383
Daković Jana — 383
Daković Voja — 383
D'Alesandro S. (D'Alessandro S.) — 136
Dalmaco Renco (Dalmazzo Renzo) — 77, 210, 216, 236, 239, 241, 272, 286, 354, 432, 445, 670, 688
Dal Negro P. L. — 130
Danioni C. — 137
De Biaze Čezare (De Biase Cesare) — 129
De Blazio Etore (De Blasio Ettore) — 20, 37, 42, 73, 104, 299, 352, 353, 355, 374, 422, 435, 629, 635—637
De Frančesko Renato (De Francesco Renato) — 296, 368
De Karoli F. (De Caroli F.) — 142
De Kastiljoni Masimo (De Castiglioni Massimo) — 627
Delfino Frančesko (Delfino Francesco) — 434, 471, 645, 647
De Mikeli Đuzepe (De Micheli Giuseppe) — 593
De Paskale Luiđi (De Pascale Luigi) — 274
De Renci (De Renzi) — 272
Deretić Božo — 381, 384
Deretić Mato — 381, 384
Deretić Stanko — 381, 384
Deretić Vidak — 381, 384
Dervović Boko — 362
De Veki Pjetro (De Vecchi Pietro) — 627
De Vekis Enio (De Vecchis Ennio) — 627
Di Dakomo Anđelo (Di Giacomo Angelo) — 473
Di Jani Dino (Di Jani Dino) — 296
Di Mario Đovani (Di Mario Giovanni) — 396
Di Raimondo G. (Di Raimondo, G.) — 95
Di Stefano Mario — 413, 673
Di Vuolo R. — 142
Doičić Dirko — 491
Dolgan Franc — 571
Dolinar Milan — 713
Dominiči Orlando (Dominici Orlando) — 495
Donaca (Donazza) — 599
Donamario V. (Donnamario V.) — 133
Donatelo Narčizo (Donatello Narciso) — 541
Doti (Dotti) — vidi Loti
Dragorin J. Renco — 545
Dragović Radule — 674
Draškić Pero — 501
Drljević Sekula — 153, 263
Drobnik Alojz — 721
Dubiozi E. (Dubbiosi E.) — 133
Dukros Paolo (Ducros Paolo) — 10
Duranti Azelio — 627
D'Urso Domeniko (D'Urso Domenico) — 342
Dus Anđelo (Dus Angelo) — 197—200
Duze A. (Duse A.) — 135

Đ

Đakobi Đovani (Giacobbi Giovanni) — 677
Đakoni Andreja (Giaconi Andrea) — 644
Đakovi Vojin — 382
Đanađeli I. (Giannangeli I.) — 137
Đanfeliče Paolo (Gianfelice Paolo) — 37
Đani Sokrate (Giani Socrate) — 207
Đanturko Vinčenco (Gianturco Vincenzo) — 675
Đelormini (Gelormini) — 136
Dilardini Anđel (Gilardini Angel) — 527
Điljo Frančesko (Giglio Francesco) — 749
Đizondi Alberto (Gisondi Alberto) — 647
Đorđi Lelio (Giorigi Lelio) — 581
Đudiči Đankarlo (Giudici Giancarlo) — 719
Đulijani Stanislao (Giuliani Stanislao) — 561
Đuran Bogomir — 527
Đuran Ivan — 527
Đustiniani (Giustiniani) — 345, 351
Đuzepe Milone (Giuseppe Milone) — 107

E

Enmer Franc — 795
Eno fon Ritelen (Eno von Ritelen) — 698
Erkolani (Ercolani) — 731
Erkolani Đorđo (Ercolani Giorgio) — 216
Erkolini (Ercolini) — 493
Eržen Jozef — 809
Espozito Đovani (Esposito Giovani) — 189

F

Fabri (Fabbri) — 489
Famazier (Famasier) — 533
Farina G. — 136
Federiko Romero (Federico Romero) — 135
Feragoni Fulvio (Ferragoni Fulvio) — 557
Ferara Đenaro (Ferrara Gennaro) — 593
Ferero Alberto (Ferrero Alberto) — 29
Ferizović Husein — 456
Filipović Silvije — 583
Fiorencoli Benedeto (Fiorenzoli Benedetto) — 448
Fiorini Đuzepe (Fiorini Giuseppe) — 571
Forte — 727
Francone Antonio (Franzone Antonio) — 395
Franči V. (Franci V.) — 142
Franić Andlar Franjo — 789, 834
Franki J. Fric — 553
Franji Anđelo (Fragni Angelo) — 652
Fraska A. (Frasca A.) — 142
Fraskardi Luiđi (Frascardi Luigi) — 527
Fratini (Frattini) — 299
Frizadi Vito — 674
Frković Ivica — 294
Frković Juraj — 294
Fumačini Primo (Fumacini Primo) — 395
Fusko Antonikola (Fusco Antonicola) — 396

G

Gabrieli Luiđi (Gabrielli Luigi) — 127
Gabuti (Gabutti) — 185
Gacaniga Renco (Gazzaniga Renzo) — 14, 18
Gadže Ante — 501
Gafuri M. (Gaffuri M.) — 139
Galar Nikola — 521
Galo Anibale (Gallo Annibale) — 110, 112, 113, 129, 357
Galo E. (Gallo E.) — 137
Galo Manilijo (Gallo Manilio) — 802
Galjardi Sekondo (Gagliardi Secondo) — 485, 501
Gambeli Remo (Gambelli Remo) — 105, 155, 364
Ganter Petar — 515, 517
Gašparović Vesko — 646
Gaudini Tomazo (Gaudini Tomaso) — 155, 364
Gizdavčić Ivan — 501
Glazar Simko — 543
Gnidić Pero — 521
Gnidić B. Savo — 521
Gobin B. Slavko — 470
Goig Josip — 777
Goršek Josip — 593
Gotardo Luiđi (Gottardo Luigi) — 755
Gović Mirko — 331
Gracioli Emilio (Grazioli Emilio) — 53
Graiser — 715
Grandi Bruno — 670
Grandi Dino — 69, 90
Graneli Eđidijo (Granelli Egidio) — 751
Grcar Vladimir — 547
Grga Franko — 817
Grgurević Jovan — 441
Gregori Alfredo — 647
Grosi Alfredo (Grossi Alfredo) — 749
Grubišić Pero — 331
Grubišić Živko — 697
Grucar Slavko — 785
Guarilja Vito (Guariglia Vito) — 420
Guconi Alfredo (Guzzoni Alfredo) — 9, 18, 115, 184
Gvozdenović Milan — 674

H

Hitler Adolf — 39, 76, 81, 257, 493, 529
Hocnen Boris — 581
Horstenau Glez (Horstenau, Glaise von) — 33, 336, 340, 700
Hrabar Ante Rice — 212
Hravi Matija — 607
Hravi Nikola — 607
Hrbar Iško — 581
Hrbat Ćiril — 485, 489
Hujić Halja — 456

I

Ibrahimović Osman — 456
Ilić Vaso — 677
Ingaramo I. — 134

Inić Milovan — 370
Ivanić Martin — 715
Ivanović Bogdan — 674
Ivanović Mihailo — 153
Ivanović Milivoj — 543
Izer — 348
Izola G. (Isola G.) — 136

J

Jakovčić Vlatko — 741
Jakovičić Vladimir — 775
Jakšić Pejo — 382, 384, 386
Jakšić Stevo — 382, 384, 386
Jakšić Vidak — 382, 384, 386
Jančić Savo — 679
Janelo Enriko (Jannello Enrico) — 559
Jankovac Alojz — 597
Jaran Josip — 331
Jaran Petar — 331
Jeftanović — 337
Jeen Jakob — 785
Jelavica Andrija — 779
Jelavica Roberto — 779
Jelmoti — 489
Jermejović Jakov — 607
Joe Tone — 807
Joksimović Danilo — 362
Jovan Zoran — 681
Jovanić Đoko — 613
Jurčević Josip — 589
Jurčević A. Josip Bepica — 469, 470, 475
Jurić Niko — 330
Jusufović Jusuf — 585

K

Kacjan Anton — 715
Kađati Karlo (Cagiati Carlo) — 122, 442, 668
Kajec Josip — 799
Kalestani L. (Calestani L.) — 131
Kali Prenk (Cali Preng) — 185, 255
Kalođera Tomo — 674, 675
Kampanela Vito (Campanella Vito) — 515, 827
Kantini Rodolfo (Cantini Rodolfo) — 495
Kaparoti Domeniko (Capparotti Domenico) — 395
Kapaterini Sigfrid (Cappaterini Sigfrid) — 775
Kapeli (Cappelli) — 775
Karađorđević Aleksandar — 557, 787
Karađorđević Petar II — 483, 787
Karčić Andrija — 339, 346, 633
Kardona Đovani (Cardona Giovanni) — 241
Karlo Antonio — 651
Karnera Đakomo (Carnera Giacomo) — 547
Karpitela G. (Carpitella G.) — 135
Karuzo Pjetro (Caruso Pietro) — 438
Kasevi Josip — 759
Kastanjoli R. (Castagnoli R.) — 272
Kastelani (Castellani) — 72
Kavalero Ugo (Cavallero Ugo) — 29, 92, 125, 128, 155, 164, 188, 202, 700, 703
Kavali Romualdo (Cavalli Romualdo) — 571
Kavaloti G. (Cavallotti G.) — 142
Kazaroti Gaetano (Casarotti Gaetano) — 583
Kazati Đovani (Casati Giovani) — 601
Kazati (Casati) — 387
Kazertano Antonio (Casartano Antonio) — 174, 336
Kazertano Rafaelo (Casertano Raffaello) — 472, 629, 640, 699
Keserović Matko — 723
Keserling Albert (Kesserling Albert) — 29
Kiaparini Antonio (Chiapparini Antonio) — 601
Kiern Alojz — 713
Kjasarini A. (Chiassarini A.) — 138
Klepac — 711
Kobal Emil — 581
Koci (Cozzi) — 599
Kocmur Anton — 545
Koča Anđelo (Coccia Angelo) — 211, 277, 280
Koelati (Coelati) — 825
Kokot Božo — 677
Kokot Đorđe — 677
Kokot Risto — 677
Kokotović Dušan — 677
Kokotović Radovan — 677
Kokotović Stevan — 677
Kola Frančesko (Cola Francesco) — 129
Kolarić Matija — 717
Kolečak — 224
Kolomb Đ. Grgur — 605
Komadina Stefan — 507
Kompanjo I. (Compagno I.) — 141
Končar Rade — 473, 609, 832
Kondurso Pietro — 674
Korošec Anton — 607

Korpiđec Matija — 731
Korsi M. — 136
Kosinik — 483
Kosmer (Cosmer) — 793
Kosta Anđelo (Costa Angelo) — 501
Kosta Đordano (Costa Giordano) — 747
Kosta E. (Costa E.) — 142
Kostamalja (Costamaglia) — 272
Kostamanja (Costamagna) — 72
Kostrenčić Ante — 531
Košak Vladimir — 629, 633
Kovač Ivan — 741
Kovačević Leopold — 517
Kovačević Mate — 697
Kovačević Miloš — 383
Kovačević Mirko Lala — 324
Kovačević Pavle — 383
Kovačević Sava Mizara — 208, 381, 383, 385
Kovačević Spasoje — 381, 383
Kovačević Stanko — 383, 385
Kovačević Stevan — 383
Kovačević Stevo — 209
Kovačić Ivan — 711
Kovačić Josip — 593, 711
Kozelski Eugenio (Coselschi Eeugenio) — 336
Krajner — 691, 692
Kravanja Ferdo Skalar — 53
Kravat Ivan — 803
Krek Franc — 713
Kren Adolf — 759
Kresteni Severino (Cresteni Severino) — 651
Krolj Edvard — 577
Kripa Antonio (Crippa Antonio) — 553
Križar Alojz — 603
Krstulović Antun — 559
Kruliaž Kazimir — 757
Kučan N. Josip — 525
Kujačić J. Mirko — 381, 382, 384
Kulenović Hamdija — 456
Kunce (Kuntze) — 700
Kvaternik Slavko — 31, 33, 70, 101, 336, 340, 341, 425, 609, 636, 700

L

Laksa Vladimir — 311, 700
Laković Božo — 719
Lakvaniti Roko (Lacyuaniti Rocco) — 605
Languasko A. (Languasco A.) — 133
Lamenti — 577
Lazari Belizario (Lazzari Belisario) — 30
Lazović Andro — 384
Lazović Dušan (iz Grahova) — 384
Lazović Dušan — 384
Leardi U. — 136
Lekić Božo — 362
Leončini — 557
Leskai L. (Lescai L.) — 142
Leskovšek Franc — 721
Lešak Ivan — 541
Lihtenberg Karlo (Lichtenberg Karlo) — 829
Lihtenberg Vera (Lichtenberg Vera) — 829
Limsit Mirko — 571
Lipovac — 626
Lo Fendo Frančesko (Lo Fendo Francesco) — 749
Lo Jakono G. (Lo Jacono G.) — 143
Lombardi di S. Miniato — 132
Lorenceti Enriko (Lorenzetti Enrico) — 485, 501
Lorković Mladen — 33, 336, 472, 629, *631, 633, 635, 637, 640*
Loti (Lotti) — 120, 440, 650, 666
Lovrec Nikola — 731
Lucev Ante — 495
Lučani Tomazo (Luciani Tomaso) — 751
Lučić Guido Roki (Lucich Guido Rocchi) — 481, 608
Lučić Mirko — 681
Lučić — 483
Lugović Marko — 591, 613
Lue Karmen (Lue Carmen) — 539
Lukić Mihajlo — 285, 294, 295, 365— 367
Luković Antun — 674
Lunari — 678
Lurić Niko — 331
Lusa Milivoj — 330, 332
Lusa Svetozar — 331
Luzinjoli Aldo (Lusignoli Aldo) — 291

Lj

Ljubić Milivoj — 713

M

Maca Antonio (Mazza Antonio) — 590
Maca Serđo (Mazza Sergio) — 587
Macanti Darijo (Mazzanti Dario) — 765

Macnik Franjo — 547
Macolini Serafino (Mazzolini Serafino) — 28, 35, 153, 155, 156, 167, 175, 189, 202, 232, 234, 412, 623
Maček Vladimir — 32, 77, 99, 100, 225, 337
Maderno — 127
Madrešić — 571
Madžar — 103
Mađoni Bruno — 527
Mađora Vergano Ernesto (Maggiora Vergano Ernesto) — 627
Magaldi Gerardo (Magaldi Gherardo) — 438
Magri — 387
Majnik Anton — 53
Maj G. — 142
Majcen Milan — 614
Majer Dekordo (Maier Decordo) — 605
Majer Milena — 801
Majković — 493
Majstrojani Vitorio (Maistroianni Vittorio) — 628
Mak Franc — 595
Malc Andrija — 775
Malensek Stefan — 581
Malić Oskar — 559
Mališić Arso — 362
Mališić Milan — 362
Malkoc Peter — 577
Malji Đovani (Magli Giovani) — 413, 699
Mance Ivan — 799
Mančini (Mancini) — 69, 90
Mandel Mauricio — 674
Manfreda Antonio — 72
Manlio — 323
Mantoani O. — 138
Mararo — 487
Marčula — 531
Marinković Romano — 402, 529
Marinović Vlaška — 533
Marje Anton — 721
Marketi Mario (Marcheti Mario) — 107
Markini N. (Marchini N.) — 132
Marković Jerolim — 803
Marković Josip — 346, 352
Marković Mate — 803
Marković Veljko — 696, 697
Marković — 533
Marsino Vinčenco (Marsino Vincenzo) — 725
Marteli (Martelli) — 597
Martini Bruno — 129, 141
Martini Nardo (Martini Nardo) — 501
Martinović Simo — 153
Maskareli Veljko — 389
Mastro Donato Erkole — 563
Mataguto — 775
Mataja Milan — 715
Matić Nikola — 509
Matioli Đovani (Mattioli Giovani) — 525
Matković Mirko — 677
Matrljan Egidio — 819
Mazini L. (Masini L.) — 137
Meden Lod — 817
Meden Viktor — 785
Medved Alojz — 487, 503
Mencione Otavio (Menzione Ottavio) — 823
Menikini Emilio — 674
Mentasti Luidi (Mentasti Luigi) — 123, 127, 128, 157, 178, 317, 328
Merangini Umberto (Meranghini Umberto) — 628
Merđe (Merge) — 318
Merega Bruno — 577
Mereu Frančesko (Mereu Francesco) — 77
Mežvelj Janez — 614
Mihelčič Janko — 799
Mihelčič Jozef — 799, 834
Mihelič Marko — 577
Mijić Šime Šime — 283
Mikele Farente — 361
Miković Boško — 370
Milanezi Karlo (Milanesi Carlo) — 129
Milišić Ivan — 474
Miloševič Milivoje — 674
Milović Blažo — 381, 383
Milović Dušan — 381, 383
Milović Goluba Đorđe — 381, 383
Milović Đuro — 381, 383
Milović Gojko — 383
Milović Ilija — 383
Milović Kosto — 381, 383
Milović Siriščević Marija — 381, 384, 385
Milović Marika — 383
Milović Marko (iz Petkovića) — 381, 383
Milović Marko (iz Zakurjaja) — 383
Milović Mato — 381, 383
Milović Milan Grazić — 383
Milović Milka — 383
Milović Mirko (iz Grahova) — 381, 383
Milović Mirko (iz Zakurjaja) — 383

Milović Nikola — 381, 383
Milović Novica — 381
Milović Paula — 383
Milović Petar (iz Grahova) — 381, 382, 383
Milović Petar (iz Petkovića) — 383
Milović Rade — 383
Milović Rifko — 381, 383
Milović Sava — 381, 383
Milović Stevan — 383
Milović Stojan — 383
Milović Tripko — 381, 383
Milović Žarko — 383
Milutin A. Antun Rade — 314, 315, 330, 331
Milutin Ćiril — 331
Milutin Dinko — 331
Milutin Svetin — 330, 331
Milutin Vinko — 331
Miljorati (Migliorati) — 126
Miljorini (Migliorini) — 211
Minerva G. — 133
Mirabeli (Mirabelli) — 209
Miraki Saverijo (Miracchi Saverio) — 605
Mitrović Mileta — 362
Mladinov Gojko — 501
Modiko Vitorio (Modico Vittorio) — 695, 697
Molika A. (Mollica A.) — 142
Molnar Josip — 711
Molvani — 789
Momeso Luiđi (Momesso Luigi) — 771
Montaguti — 787
Montičeli Furio (Monticelli Furio) — 374
Moravić Dušan — 531
Morfini P. — 142
Moska G. (Mosca G.) — 131
Moskela I. (Moschella I.) — 135
Mudrović — 483
Mujezimović Hadži Mujaga — 103
Mukar Toma — 505
Mukavec Mihael — 605, 614
Musolini Benito (Mussolini Benito) — 17, 23, 28, 29, 37, 39, 40, 46, 47, 55, 59, 61, 62, 64—66, 69, 70, 72, 76, 84, 86, 88—91, 148, 180—182, 184, 201, 202, 220, 226, 234, 236, 250, 286, 318, 319, 323, 332—334, 336, 337, 339, 341, 352, 412—414, 418, 464, 468, 471, 483, 493, 529, 553, 565, 577, 636, 689, 699, 705, 706, 711, 727
Musolin Bogdan — 489

N

Nebec Ivan — 713
Nedić Božin — 362
Nedić Milan — 563
Negri Paride — 704
Nespoli Anđelo (Nespoli Angelo) — 527
Nikoleti (Nicoletti) — 83
Nikolić R. Luka — 370
Nosan Stane — 761
Notari Alberto — 129, 142
Novak Đuro — 721
Novaković Ljuba — 563
Novaković Nikola Longo — 75, 374
Nizini Đino (Nisini Gino) — 46
Nuči Luiđi (Nucci Luigi) — 749

O

Oblak Ivan — 517
Oblak Janez — 515
Obrega Franc — 589
Ogninović Juraj — 747
Okloz Stefan — 711
Oksilija Antonio (Oxilia Antonio) — 171, 342, 345, 348, 351, 629
Onesti G. — 133
Orani Anibale — 674
Orioli E. — 245, 384
Orlando Tadeo (Orlando (Taddeo) — 110, 112, 129, 620
Ostrum — 483
Osverc Rudolf — 581

P

Pahor Drago — 546, 717
Pahor Josip — 546, 717
Paić Lovro — 86
Pajević Salko — 585
Paliki Kvinto (Pallicchi Quinto) — 495
Palombarini S. — 464
Pap Pavle Šilja — 314, 395
Papanjo M. (Papagno M.) — 133
Parikonte Oreste (Pariconte Oreste) — 601
Parizi Ennio (Parisi Ennio) — 291
Pasafaro Pietro (Passafaro Pietro) — 539
Paskuti Paolo (Pascutti Paolo) — 749
Pastore Pietro — 755
Patruno Vinčenco — 674, 675

Pavelić Ante — 31, 32, 33, 34, 36, 39, 60, 61, 62, 64, 65, 219, 228, 323, 332—334, 336—339, 341, 346, 352, 366, 471, 493, 539, 545, 563, 706
Pavelić Nikola — 497
Pavešić Filip — 759
Pavezi (Pavesi) — 543
Pavičić Dušan — 497
Pecana (Pezzana) — 126, 280, 304, 305, 306, 309
Pečar Srećko — 715
Pedracoli G. (Pedrazzoli G.) — 166, 177, 206, 245, 280, 290, 307, 372, 384
Pelaci Antonio (Pelazzi Antonio) — 209
Pelaić Anđel — 727
Pelegrini A. (Pellegrini A.) — 136
Pelesino Pietro (Pelessino Pietro) — 539
Pencelj Jozefina — 546
Perbellini S. V. — 137
Perčević Ivan — 340, 346, 348, 349, 350, 351, 352
Pereti Frančesko (Peretti Francesco) — 688, 793
Perić Ignjatije — 612, 613
Perić Stjepan — 346—348, 350—352, 472, 637
Periša Vinko — 697
Perk Stanko — 827
Perneti Steno (Pernetti Steno) — 511
Perović Ivo — 384
Perušić Josip — 603
Petak Franc — 759
Petes — 537
Petković Jure — 366
Petretić — 314
Petrović Gavrilo — 116, 117
Petrović Mihailo — 153
Petrović Nikola (kralj) — 231, 359
Pezul Petar — 775
Pianese Gabriele (Pianeze Gabriele) — 79
Pibernik Ivan — 581
Picokari L. (Pizzocari L.) — 137
Pinjateli (Pignatelli) — 705
Piramišević — 482
Pirina — 361, 362
Pitoči Frančesko — 675
Pivac Luka — 675
Piveli (Pivelli) — 536
Plvoti (Pivotti) — 573
Pjađo Đovani (Piaggo Giovanni) — 628
Pjetromarki Luka (Pietromarchi Luca) — 472, 629, 673, 640
Plamenac Marko — 674, 675
Plamenac Petar — 153, 154
Pocek Alojz — 559
Pocoli (Pozzoli) — 164
Podesta Anđelo (Podesta Angelo) — 593
Podpeč Anton — 711
Podrug Stipo — 737
Pohor Drago — 546, 717
Pohor Josip — 546, 717
Polanika Branko — 546
Polenić Antun — 559
Poli — 609
Policio (Polizio) — 205, 278, 280
Poncani V. (Ponzani V.) — 132
Popović F. Borislav — 470
Popović Jovo — 153
Popović Pajo — 608
Posenel Iško — 581
Posenel I. Iško — 581
Posenel Marijan — 581
Posenti N. (Possenti N.) — 136
Potočnik Franc — 825
Praminja Frančesko (Pramigna Francesco) — 601
Prebelić Zdravko — 86
Predelj M. Jure — 470
Pregalić Janko — 817
Presel Alojz — 559
Prezani Ambrođa (Presani Ambrogio) — 723
Pribić V. Miloš — 603
Pribić V. Nikola — 603
Pribić V. Todor — 603
Prici — 623
Primieri Klemente (Primieri Clemente) — 396, 398, 401, 403
Prinčivale Aldo (Princivalle Aldo) — 10, 79
Prinvincano Đuzepe (Prinvinzano Giuseppe) — 393—395
Prodelj M. Jure — 589
Prokin — 483
Prosperio — 731
Proto Antonio — 274
Prva Stanko — 674
Prvić Luka — 495
Pukac Stefana Ilija — 283
Pukšić Anton — 751
Pulić Jeronim — 585
Pupini Etelredo (Puppini) — 129

R

Rabida Valentin — 575
Radetić — 753
Radil Karlo — 777

Radoičić Ilija — 491
Radoičić Rade — 491
Radovan Ante — 723
Rađević Nikola — 370
Rafaele (Raffaele) — 670, 705, 769, 771, 773
Raguzin Jakov — 527
Raister J. Vojnik — 553
Rajević Ivo — 697
Rakovec Stanko — 713
Rajković Dane — 531
Rajković — 489
Rampola F. (Rampolla F.) — 141
Ranieri Conjo (Ranieri Zogno) — 525
Ranjo I. (Ragno I.) — 129, 143
Rasperger Stanko — 581
Rata Roko — 476
Ravacolo Verino (Ravazzolo Verino) — 539
Ravter Dušan — 487
Reki Antonio (Rechi Antonnio) — 751
Resavić — 579
Reš Julio — 87
Ribentrop Joakim (Ribbentrop, Joachim von) — 33, 60
Rici Đino (Rizzi Gino) — 495
Roata Mario (Roatta Mario) — 114, 313, 434, 699, 700, 705, 709
Rob Ivan — 499
Roboti Mario (Robotti Mario) — 82, 129, 204, 375, 422
Rofi (Roffi) — 147
Roki (Rocchi) — 150
Rola Mikele (Rolla Michele) — 47
Romacato Lučilo (Romazzato Lucillo) — 593
Romani Renato — 677
Roseti Đovani (Rossetti Giovanni) — 541
Rosi Frančesko (Rossi Francesco) — 95
Rosi G. (Rossi G.) — 142
Ruiz — 573
Rupnik Lav — 517
Rusić — 346, 351
Ruso Tomazo (Russo Tommaso) — 628
Ruso Vinčenco (Russo Vincenzo) — 537

S

Sabi (Sabbi) — 387
Safar Branko — 587
Safioti Dario — 652
Saketi (Sacchetti) — 507
Saki Akile — 674
Sako (Sacco) — 501
Salvati L. — 142
Salvatores Umberto — 285, 373
Samarić Blažo — 677
Samarić Gavrilo — 677, 678
Samić Rudolf — 817
Sangvineti F. (Sanguineti F.) — 137
Santini — 208, 209
Sarić Matej — 331
Sarti A. — 140
Savić Tihan — 497
Senjanović Đermano — 611
Sera — 487
Serdereci Dane — 537
Serentino Vinčenco (Serrentino Vincenzo) — 438
Sestili Gualtiero (Sestilli Gualtiero) — 84
Setničar Ivan — 829
Severi Renco (Severi Renzo) — 545
Sifredi G. (Siffredi G.) — 277, 279
Sifredi Dino — 304—306, 309
Silvestri E. — 130
Simec Stanko — 491, 495
Simić O. Vjekoslav — 85
Simoneti A. (Simonetti A.) — 140
Simoneti Filipo (Simonetti Filippo) — 591
Simoneti (Simonetti) — 599
Sinkar Franc — 811, 813
Sjenjak — 458
Sjiuzimi Vladimir — 456
Skampel Ivan — 771
Skarperia G. — 140
Skaselati Franko (Scasselatti Franco) — 119, 145, 152, 162—164, 166, 168, 177, 193, 195, 200, 211, 236, 380, 381, 386, 442, 666
Skerlj Anton — 807
Skočić Toma — 749
Skoton Antonio (Scotton Antonio) — 561, 696
Skuero Antonio (Scuero Antonio) — 78
Slapničnar Juraj — 674
Slavica Jakov — 591
Slavić Ante — 715
Slegel Janez (Ivan) — 813, 835
Slović Petar — 573
Sluga V. Mirko — 513
Smodlaka J. Vesna — 389
Smolik Đakomo (Smolich Giacomo) — 593
Snoj Marija — 813, 835
Sobol Ivan — 819, 835

Sodu Milo Frančesko (Soddu Millo Francesco) — 292, 368
Sopta Frano — 501
Sorlinezi (Sorlinesi) — 493
Sotile Sirio (Sotille Sirio) — 485, 501
Spania Roko — 330, 332
Speci Vinčenco (Spezi Vincenzo) — 677
Spehar Franc — 605
Spekonja Enco (Specogna Enzo) — 402, 529, 549
Spikači Guljelmo (Spicacci Guglielmo) — 27, 164, 183
Staneve Amiko — 481
Stempihar P. Petar — 507
Stenjaić Kuzmana Spaso — 283
Stipanović Ljuban — 573
Stipić Ante Stipe — 283
Stipić Kuzmana Stipe — 283
Stojković Karlo — 571
Storti Đuzepe (Storti Giuseppe) — 597
Strazar Matija — 715
Strine U. — 136
Strižić — 715
Sundić Nikola — 537
Sundić Pero — 537
Supiej Đorđo (Suppiei Giorgio) — 36, 37
Sušanj Anton — 725
Svetić Anton — 715
Svob Filip — 457

Š

Šaban Lav — 521
Šakić Milan — 601
Šantić Ante — 696
Šercer Ljubomir — 836
Šipek Nikola — 613
Šolaja Simo — 444, 611
Špehar France — 614
Štegel — 753
Štrukelj Antun — 497
Štrukelj Konrad — 497
Štrukelj Leopold — 497
Štrukelj Ludvig — 497
Šupe Nikola — 696

T

Takoni (Tacconi) — 42
Tanfara Antun — 331
Tanfara Ljubo — 331
Tanfara Miro — 331
Tanfara Rudolf — 332
Taon di Revel Paolo (Thaon di Revel, Paolo) — 90
Taseli (Tasseli) — 362
Teračano Vinčenco — 652
Teranova Injacio (Terranova Ignazio) — 329
Terin Alesio (Terrin Alessio) — 721
Testa Temistokle (Testa Temistocle) — 19, 629, 636, 637
Teverino Kvinto (Teverino Quinto) — 713
Tinti A. — 142
Tiralasi — 773
Todorović — 815
Tomac Franjo — 579
Tomasić — 551
Tomasier Renato — 519
Tome Augusto — 541
Tomšić Milan — 799
Tonković Nikola — 509
Trbović Stivan — 573
Triplat Stanko — 597
Trlaja Paško — 314, 695
Tri Etore (Ettore) — 74, 435
Tuči Karlo (Tucci Carlo) — 175, 234
Tudić Stefan — 331
Tur (Thur) — 166, 176, 177
Turk Franc — 799
Turšić Ivan — 733

V

Vadianak Vlase — 563
Vaki Luiđi (Vachi Luigi) — 677
Valpredo — 489
Vehar Marija — 813
Vehar Pavle — 813
Vejvoda Hynkova Vjera — 613
Vekić Ante Marko — 283
Vekić Ante Rade — 283
Venelago Vitorio (Venelago Vittorio) — 571
Verkić Tome Milan — 283
Verkić Tome Šimun — 283
Vezenmajer Edmund (Veesenmayer, dr Edmund) — 33
Vidman — 479
Vidović Milivoj — 370
Vidilante (Vigilante) — 825
Vilači Edoardo (Villacci Edoardo) — 628
Vilani Ugo — 675
Vilenčag Ebert (Villentchangg Ebert) — 799
Vilorezi Renato (Villoresi Renato) — 551

Vilson Vudro (Wilson Woodrow) — 39
Vintar Josip — 805
Visarionovič Josif Staljin — 599, 735
Vitale Vitorio (Vitale Vittorio) — 628
Vitorio Emanuele III (Vittorio Emanuele III) — 65, 69, 88, 90, 553, 565, 696, 727
Vivant Andreja — 559
Vizmar Đuro — 395, 519
Vode F. Marjan — 555
Volf Vladimir — 711
Volpi Đuzepe di Mizurata (Volpi Giuseppe di Misurata) — 355, 629, 635—637
Vrančić Vjekoslav — 629
Vrecar Mihajlo — 549
Vujačić Jefto — 383
Vujačić Marko — 383
Vujačić C. Mirko — 383
Vujačić Savo — 382, 383
Vujačić Vukašin — 383
Vukasović Drago — 381, 384
Vukelić Ivan — 551
Vukerja Matej — 331
Vukmirović T. Mitar — 384
Vuković Vlaho — 693

Z

Zadnik A. Antomir — 553
Zajc Danilo — 571
Zakić Josip — 799
Zanini Livio — 525
Zati Vitorio (Zatti Vittorio) — 684
Zečević Vukajlo — 362
Zelen Danilo — 53
Zenić Frane — 697
Zenić Milan — 771
Zerbino Paolo — 213, 284, 389, 470, 686
Zlatanar Peter — 741, 753
Zlatković Kristifor — 697
Zlepola Mirko — 551
Zorn Andreja — 507
Zukorin Anton — 711
Zuli Tomazo (Zulli Tommaso) — 597
Zuman Karol — 487
Zupan Mileta — 801
Zuravić Antun — 331
Zuravić Petar — 330, 331
Zuravić Svetin — 332

Ž

Žagar Franc — 711
Živanović Kostija Zvonimir — 103

GEOGRAFSKI NAZIVI

A

Afrika — 690
Albanija — 13, 14, 26, 28, 29, 39, 43, 44, 72, 92, 93, 94, 96, 114, 126, 127, 145, 152, 160, 176, 177, 182, 190, 194, 231, 232, 246, 249, 250, 251, 260, 355, 412
Aleksandrija — 702
Alino Bilo (kod Senja) — 19
Andrijevica — 13, 30, 158, 167, 191, 226, 234, 247, 248, 254—256, 320
Ankona — 210, 224, 228
Austrija — 76
Austro-Ugarska — 261, 472
Avtovac — 214, 408, 427, 429

B

Babin Potok (kod Vrhovina) — 393 — 395, 520
Babino Polje (kod Čabra) — 19
Bač (kod Il. Bistrice) — 411
Bača pri Modreji (Baccia Modrea, kod Tolmina) — 137
Bakar — 264, 404, 642, 771
Bakarac (kod Rijeke) — 61, 171, 343, 375, 524
Bakoči (kod Herceg-Novog) — 296
Balka (kod Risna) — 681
Balkan — 33, 215, 233, 248, 260
Banija — 563, 612
Banja Luka — 224, 458, 833
Bar — 13, 35, 115, 127, 146, 149, 150, 151, 158, 165, 184, 186, 189, 191 192, 197, 205, 226, 231, 234, 247, 249, 251, 355, 259, 320, 676
Bare (kod Grahova) — 381
Bari — 72, 96, 97
Basa (kod Rijeke Crnojevića) — 150
Baške Vode — 266
Beč — 33, 60
Begovo Razdolje (kod Delnica) — 400, 518, 519
Begunje (kod Cerknice) — 140, 141, 489, 582, 606, 690, 711, 817
Bela Cerkev (kod Novog Mesta) — 799
Bela Voda (kod Cerknice) — 583, 584, 613, 619
Beleš (kod Ogulina) — 399
Belica (kod Ljubljane) — 132
Belo (kod Ljubljane) — 132
Belo Selo (kod Delnica) — 556, 811
Benkovac — 224, 283, 833
Beograd — 99, 100, 101, 126, 230, 247 —249, 251, 258, 263, 386
Berane (sada Ivangrad) — 158, 226, 234, 247, 248, 251, 255, 256, 320, 360, 361, 363, 364
Berat (mesto u Albaniji) — 26
Berković — 349
Berlin — 81, 101, 249
Bevke (kod Vrhnike) — 829
Bezuljak (kod Postojne) — 143, 572, 612, 618, 620
Bihać — 12, 224, 285, 391, 392, 422, 431, 457, 610, 622, 729
Bijela (kod Herceg-Novog) — 209, 664, 679, 681
Bijela Gora (kod Grahova) — 385, 386
Bijelo Polje — 158, 191, 226, 255, 320
Bilaj (kod Gospića) — 264, 733, 801, 813
Bilajsko Novo Selo (kod Gospića) — 295, 759
Bileća — 73, 214, 215, 257, 260, 349, 353—355, 369, 370, 371, 407, 472, 622, 635, 670, 688, 769, 771, 773, 783, 785, 787, 789, 791, 797
Bilice (kod Šibenika) — 584, 590, 591

Biljani (kod Ključa) — 459
Biljevina (kod Delnica) — 19, 61
Bioče — 30
Biograd n/m — 36
Biokovo (pl.) — 470
Biskupija (kod Knina) — 228
Bistra (kod Ljubljane) — 560, 561, 825
Biševo (o.) — 61
Bišina (kod Nevesinja) — 771
Bitinje (kod Il. Bistrice) — 411
Bitolj — 43
Bitoraj (kod Fužina) — 19, 593, 801
Bjelaj — 421
Bjelašnica (pl.) — 375
Bjelo Polje (kod Titove Korenice) — 836
Bjelotina (kod Dubrovnika) — 680, 693
Bjeljevina (kod Slunja) — 578 579
Blagaj (kod Kupresa) — 687, 789, 793, 809, 834
Blanuše (kod Gračaca) — 783
Blata (kod Brinja) — 399, 488, 494, 501, 608
Blatnik (kod Metlike) — 560, 562
Bleč vrh (kod Višnje Gore) — 134
Bobovo (kod Pljevalja) — 221
Boga (mesto u Albanij) — 191
Bogatin (M. i V., kod Tolmina) — 137
Bogdanovići (kod Vrhovina) — 393
Bogetići — 297, 298, 318
Bogović — 733
Boka kotorska — 61, 65, 115, 118, 152, 160, 162, 164, 165, 177, 189, 208, 251, 256, 257, 259, 625, 648, 665, 676, 678, 692, 693, 694
Bokanjac — 38
Bokovo (kod Cetinja) — 185
Bolcano — 93
Boljevići (kod Virpazara) — 189
Boraja (kod Šibenika) — 332
Borković (kod Banje Luke) — 723
Borov Do (kod Risna) — 305
Borovnica (kod Cerknice) — 135, 691
Bosanska krajina — 217
Bosanska Krupa — 224, 392, 431, 608
Bosanski Petrovac — 224, 391, 392, 421, 425, 431, 444, 445, 456, 457, 739
Bosansko Grahovo — 213, 217, 224, 373, 374, 406, 407, 429, 430, 480, 492, 493, 512, 513, 747
Bosljiva Loka (kod Kočevske Reke) — 134
Bosna — 34, 38, 219, 224, 229, 275, 315, 331, 337, 366, 511, 544, 548, 563, 601, 632, 698, 700, 702
Bovec — 137
Božići (kod Veljuna) — 779
Brač (o.) — 20, 61, 375, 731
Brajići (kod Budve) — 164
Brakusova Draga (kod Vrhovina) — 534
Bralenovica (kod Danilovgrada) — 220
Bravsko (kod Ključa) — 224, 457, 459, 759
Brdo (kod Kraljevice) — 531
Brdo (M. i V., kod Postojne) — 140
Brgat (G. i D., kod Dubrovnika) — 829
Breg (kod Ljubljane) — 775, 781
Brest (kod Studenec-Iga) — 49
Brestova Draga (kod Mrkopalja) — 592, 593, 785
Breštane (kod Udbine) — 751
Breze (kod Novog) — 811
Brezje (kod Trebnja) — 783, 834
Brezovac (kod Knina) — 273
Brezovac (kod Vrhovina) — 519
Brezovica (kod Ljubljane) — 131, 478, 484, 489, 781
Brezovica (kod Plava) — 221
Brezovo Polje (kod Gline) — 799
Bribir — 604, 715, 811, 831
Bribirske Mostine — 313
Brindizi — 96, 97
Brinje — 12, 266, 398, 405, 447, 483, 486, 488, 489, 492, 494, 518, 609—611, 641, 642
Brlog (kod Žute Lokve) — 402, 529, 582, 586, 596, 613, 719
Brnasi (kod Kastava) — 725
Brnaze (kod Sinja) — 406
Broćanac (kod Slunja) — 610
Brod na Kupi — 11, 51, 503
Brodske Moravice — 518, 548, 553, 743
Brotnja — 375, 425, 426
Bruvno — 324, 325, 367, 421, 426, 783
Budak (kod Gospića) — 777
Budimlić-Japra (kod Bos. Novog) — 224
Budva — 115, 118—120, 126, 145—147, 158, 164, 174, 185, 186, 191, 193, 194, 205, 210, 220, 234, 247, 248, 250, 255, 268, 278, 678
Bugarska — 43, 126, 231
Bugojevina (kod Trebinja) — 803
Bugojno — 391, 392, 444, 636, 669, 763
Bukovac (G. i D., kod Delnica) — 593
Bukovac (kod Titove Korenice) — 831
Bukovača — 425

Bukovica — 61
Buljarica (kod Bara) — 146, 149
Bunić (kod Titove Korenice) — 614, 801
Bužim (kod Bihaća) — 578, 579, 613

C

Carevo br. (kod Gomirja) — 508, 613
Carevo Polje (kod Ogulina) — 498, 499
Cavtat — 61, 260
Cerknica — 12, 140, 143, 299, 488, 489, 588, 735, 779, 821
Cerkno (kod Idrije) — 138—140
Cerovac (kod Gračaca) — 274
Cerovica (kod Postojne) — 141
Cerovik (kod Risna) — 680
Cerovnik (kod Ogulina) — 767
Cesta (kod Grosuplja) — 135
Ceste (kod Vrhnike) — 138, 142
Cetina (r.) — 727
Cetingrad — 729
Cetinje — 13, 18, 26, 28, 30, 35, 115—118, 120, 123, 126, 145, 147, 148, 150, 152—155, 158, 162, 164, 167, 174, 175, 181, 182, 185, 191, 193, 196—199, 202, 210, 222, 227, 231, 234, 241, 245, 247—250, 252, 255, 258, 260, 263, 288, 319—322, 357, 360, 364, 385, 413, 625, 626, 653, 654, 676
Cikava (kod Ljubljane) — 711
Crikvenica (kod Rijeke) — 11, 264, 404, 490, 646, 735, 743, 745, 747, 777, 819, 823, 831
Crkvice (kod Herceg-Novog) — 278, 304—309, 375, 664, 676, 677, 679, 680, 693, 694, 803, 835
Crljeni (kod Risna) — 304, 305
Crna Draga (kod Zagreba) — 811
Crna Gora — 13, 28, 30, 44, 55, 61, 74, 92, 114, 121—128, 147—149, 151—154, 157, 160, 163, 164, 166, 167, 174—176, 184—187, 188, 190, 193, 195, 201, 205, 208, 214, 220, 223, 226, 227, 230—233, 241, 245—254, 256—263, 286, 287, 318—321, 332, 333, 338, 353, 355, 357, 360, 364, 382, 386, 412, 413, 423, 440, 441, 472, 563, 624, 633, 653—655, 658, 659, 662, 667, 671—674, 676, 681, 682, 702, 703, 773
Crna Rijeka (kod Jajca) — 833
Crna Vlast (kod Vrhovina) — 393—395, 403, 520
Crni Kal (kod Otočca) — 801
Crni Lug (kod Delnica) — 19, 586, 775
Crni Vrh (kod Polhov Gradeca) — 827
Crni Vrh (kod Udbine) — 751
Crnić (kod Risna) — 152
Crnogorsko primorje — 164
Crsko (kod Kičeva) — 43

Č

Čabar — 11, 12, 61, 594, 783
Čađavica (kod Ključa) — 453
Čajniče — 154, 227, 232, 246, 257, 320, 321
Čavle (kod Rijeke) — 609, 771, 807
Čavori (kod Kotora) 206, 210
Čekanje (kod Cetinja) — 151, 185, 189, 196, 198, 199
Čelobrdo (kod Budve) — 151
Čemerno — 73
Čevo (kod Cetinja) — 191, 198, 199
Čikatovo (kod Prištine) — 44
Čiovo (o.) — 61
Čisto Polje (kod Cetinja) — 191
Čorci (kod Vrhovina) — 805
Črni Vrh (kod Idrije) — 138, 112
Črnomelj — 12, 51, 52, 135, 136, 269, 409, 490, 491, 495, 547, 558, 721, 825
Čubrin Vrh (kod Senja) — 19

D

Dabar — 530, 568, 612, 642, 727
Dabarsko polje — 349
Dalmacija — 12, 21, 26, 31, 33, 34, 36—39, 44, 64, 65, 66, 73, 76, 83, 84, 88, 89, 91, 100, 172, 173, 180, 194, 214, 215, 223, 229, 331, 338, 344, 353, 367, 375, 428, 565, 624, 638, 706
Damalj (kod Vrbovskog) — 604
Danilovgrad — 150, 156, 158, 185, 191, 198, 207, 220, 226, 297, 298, 318, 320
Debar — 18, 26, 92, 181
Debela Kosa (kod Vojnića) — 684, 785, 787
Debeli Brijeg (kod Herceg-Novog) — 679
Debeli vrh (kod Delnica, k. 1137) — 576, 588, 590, 785
Debeli vrh (trig. 1255) — 604, 613, 615, 619

Debelo Brdo (kod Titove Korenice) — 614
Debelo Brdo (kod Vrlike) — 743, 759
Delnice — 12, 61, 86, 264, 265, 400, 404, 405, 504, 508, 515, 525, 530, 536—538, 552, 558, 564, 570, 587, 759, 761, 775, 797, 834
Devica Marija v Polju — 51, 134, 269, 409, 522, 715
Diklići (kod Trebinja) — 797
Dinara (pl.) — 323, 326, 706
Divoselo (kod Gospića) — 365, 769, 803
Divulje (kod Splita) — 212, 219, 406
Dobrava (kod Ljubljane) — 50, 131, 271, 478, 598, 599, 602, 717, 799, 809, 827
Dobrepolje (kod Grosuplja) — 502, 503, 813
Dobri Do (kod Risna) — 305
Dobričevo (kod Trebinja) — 471
Dobrnič (kod Trebnja) — 713
Dobrota (kod Kotora) — 694
Dobruška Vas (kod Novog Mesta) — 270
Dol. Golo (kod Ljubljane) — 558
Dolac (kod Crikvenice) — 530
Dolac (kod Šibenika) — 332, 727, 831
Dole (kod Zidanog Mosta) — 479
Dolenja Vas (kod Cerknice) — 140
Dolenjska — 53
Dolnice (kod Ljubljane) — 132
Donja Dubrava — 544
Donji Vakuf — 669, 670, 763, 801
Donji Zemon (kod Il. Bistrice) — 411
Došci (kod San. Mosta) — 458
Drač — 72, 96, 97, 123, 124, 161, 176, 177, 195, 210, 211
Draga (kod Ribnice) — 619
Draga (kod Sinja) — 727
Dragalj (kod Risna) — 289, 664, 679, 694
Drage (kod Sušaka) — 536, 594
Dragnić — 375
Dragovići (kod Sinja) — 832
Dravlje (kod Ljubljane) — 49, 50, 270, 410
Drenovo Tijesno (kod Ključa) — 224
Drežnica (kod Brinja) — 447, 482, 490, 499, 520, 521, 530, 532, 534, 550, 610, 611, 634, 641—643, 717, 783, 834
Drežnik-Grad — 12
Drina (r.) — 73, 232, 256, 259, 260, 391, 701
Drivenik (kod Crikvenice) — 600, 799
Drniš — 87, 217, 223, 229, 267, 275, 407
Drugomišalj (kod Brinja) — 745
Druškovica (kod Ogulina) — 596
Drvar — 217, 275, 373, 374, 392, 422, 427, 429—431, 457, 458, 460, 480, 481, 515, 520, 564, 570, 633, 635, 723, 737, 739, 745, 747, 779, 811
Drvenik (o.) — 61
Dubac (G. i D., kod Ivanice) — 795
Duboki (kod Titove Korenice) — 614
Dubovi Do (kod Risna) — 289, 304
Dubrovnik — 12, 13, 18, 26, 39, 58, 72, 85, 87, 118, 123, 177, 211, 214, 246, 256, 263, 267, 268, 355, 387, 406—408, 621, 622, 637, 649, 702, 729, 763, 783, 797, 815, 819, 821, 823, 829
Duga Resa (kod Karlovca) — 410
Duge (kod Risna) — 305
Dugi Do (kod Trebinja) — 692
Dunav (r.) — 260
Duriči (kod Perasta) — 680
Dvor (kod Novog Mesta) — 52, 269

Đ

Đakovica — 13, 235
Đenovići (kod Herceg-Novog) — 119
Đinokastro (mesto u Albaniji) — 26
Đordani (kod Opatije) — 264
Đurići (kod Herceg-Novog) — 290

E

Elbasan (mesto u Albaniji) — 27, 115
Engleska — 689
Ervenik (G. i D., kod Benkovca) — 225, 228, 267, 727
Etiopija — 650

F

Fara (kod Broda na Kupi) — 133, 134, 269
Farmance (kod Vipave) — 139
Firenca — 97
Foča — 214, 232, 246, 257, 260, 701, 815
Fođa — 96
Fojnica — 427
Forli — 97
Francuska — 704

Fužine (kod Delnica) — 265, 393, 400, 484, 540, 556, 593, 611, 622, 705, 761, 765, 799, 817, 821
Fužine u Val Romano (u Italiji) — 705

G

Gabela (kod Metkovića) — 797
Gabrje (kod Ljubljane) — 486
Gacko — 14, 73, 214, 257, 260, 375, 408, 427, 429, 635, 791
Galovac (kod Titove Korenice) — 331
Generalski Stol (kod Karlovca) — 510, 564
Gerići (kod Kastava) — 745
Gerovo (kod Delnica) — 11, 19, 264, 404, 583, 711
Gerzovo (kod Mrkonjić-Grada) — 723
Gizdić (kod Solina) — 737
Glamoč — 224, 391, 392, 427, 428, 431, 635, 834
Glavace (kod Otočca) — 494, 495, 801, 829
Glavatičevo (kod Konjica) — 530, 610
Glavica (kod Drvara) — 460
Glibodol (kod Brinja) — 398, 486, 795
Glina — 815
Gnjilane — 44
Golija (pl.) — 375
Golo (G. i D., kod Cerknice) — 616
Golobičevac (kod Postojne) — 141
Golo Brdo (kod Risna) — 290
Golubić (kod Knina) — 228, 373, 374
Gomila (kod Trebnja) — 532
Gomirje (kod Ogulina) — 399, 489, 524, 525, 530, 554, 573, 580, 613
Goransko (kod Šavnika) — 158, 191, 251
Goražde — 701
Gorenje Polje (kod Novog Mesta) — 717
Gorenjska (predeo) — 614
Gorica — 263, 298, 403
Gorica (kod Vrbovskog) — 598, 605
Gorjanci (predeo kod Novog Mesta) — 492
Gornja Straža (kod Novog Mesta) — 270, 409
Gornje Dubrave (kod Ogulina) — 729, 777, 779, 797
Gornje Laze (kod Črnomelja) — 719, 721, 727, 835
Gornje Polje (kod Grahova) — 381, 386
Gornji Ceklin (kod Rijeke Crnojevića) — 147
Gornji Vakuf — 391, 392
Gornji Poloj (kod Karlovca) — 510
Gorski kotar — 65
Gospić — 12, 17, 75, 218, 240, 265, 292—296, 325, 365—368, 399, 401, 480, 493, 512, 513, 532, 552, 553, 566, 578, 613, 622, 623, 641, 642, 656, 733, 741, 743, 765, 777, 793, 797, 799, 801, 829, 831
Gospodarska Bajta (kod Delnica) — 775
Gostivar — 13
Grab (kod Herceg-Novog) — 277, 305—308, 375, 680, 783, 833
Grabovac (kod Vojnića) — 684, 785
Grabovica (kod Risna) — 305, 306, 308
Gračac — 12, 17, 75, 85, 213, 214, 217—219, 225, 228, 240, 267, 271—274, 285, 286, 311, 324, 325, 348, 349, 352, 372, 373, 396, 407, 429, 459, 492, 536, 540, 783, 803, 809, 817
Gračarice (kod Ribnice) — 619
Gradac (kod Makarske) — 767
Gradec (kod Trebnja) — 52, 494, 495
Gradež (kod V. Lašča) — 616
Gradina (kod Drvara) — 444
Gradišče (kod Trebnja) — 532
Gradišče br. (kod Vrhnike) — 584
Gradiščica (r.) — 827
Grahov Do (kod Risna) — 290
Grahovac (kod Kotora) — 694
Grahovo (kod Cerknice) — 141, 142, 606
Grahovo (kod Risna) — 30, 152, 158, 206, 208, 209, 221, 251, 255, 280, 289, 290, 305—307, 380—386, 440, 441, 664, 679, 694, 702, 803, 805, 835
Grandovina (kod Herceg-Novog) — 289
Grbalj (kod Kotora) — 119
Grčka — 27, 29, 165, 181
Grebak (kod Nevesinja) — 825
Grebaštica (kod Šibenika) — 314, 315, 329, 330, 332
Gredoviti V. — 375
Grize (kod Št. Vida pri Stični) — 514
Grižane (kod Crikvenice) — 405
Griže (kod Vrhnike) — 138
Grkovac (kod Risna) — 630

Grkovci (kod Bos. Grahova) — 217
Grmada (brdo kod Postojne) — 140
Grmeč (pl.) — 224
Grobišče (kod Postojne) — 264
Grobnik (kod Rijeke) — 646, 767, 775
Grosuplje (kod Ljubljane) — 48, 133, 134, 142, 269, 409, 535, 544, 564, 566, 574, 591, 735, 741, 797
Gruda (kod Dubrovnika) — 14, 61, 120, 152, 158, 191, 208, 209, 256, 260, 277, 290, 371, 375, 387, 648, 649, 679, 693
Gudavac (kod Bos. Krupe) — 224
Gusinje — 153, 154, 167, 189, 191, 220, 221, 232, 246, 260

H

Herceg-Novi — 119, 120, 145, 146, 152, 158, 276, 277, 280, 288—290, 296, 306, 307, 309, 625, 626, 648, 649, 664, 665, 679, 680, 681, 694, 797
Hercegovina — 13, 38, 224, 256, 333, 370, 544, 702
Horjul (kod Ljubljane) — 50, 131, 271, 547, 555, 604
Hreljin — 61, 264, 589, 641, 642, 729, 759, 779, 793, 813, 815
Hrenovice (kod Postojne) — 263
Hrib (kod Vrbovskog) — 12, 598, 599, 605
Hruščica (kod Novog Mesta) — 487
Hruševlje (kod Postojne) — 140
Hrvatska — 12, 31, 38, 60, 73, 84, 86, 100, 101, 118, 126—128, 171, 172, 189, 212, 214, 224, 231, 251, 256, 277, 313, 315, 333, 335, 336, 338, 339, 341, 343—345, 351, 390, 399, 472, 475, 479, 563, 583, 629, 631, 633, 634, 636, 638, 699, 700, 703
Hrvatsko primorje — 65
Hum — 375, 729, 753, 765, 783, 795, 815, 821, 823
Hvar (o.) — 20, 61, 375, 731

I

Ibar (r.) — 257
Idrija — 138, 139
Ig (kod Cerknice) — 496, 497, 558
Ilirska Bistrica — 411, 556
Imotski — 13, 266, 271, 272, 406, 637
Imići (kod Vrhovina) — 519, 610
Ipavec (kod Ljubljane) — 134, 476
Istra — 34, 76
Iška (r.) — 619
Iška (visoravan kod Cerknice) — 615
Iška Vas (kod Cerknice) — 497 — 499
Italija — 13, 29, 31—34, 36, 38—41, 43, 44, 47, 55, 60—63, 66, 69, 70, 71, 75, 83, 84, 90, 99, 154, 182, 229, 232, 238, 247, 248, 250, 252, 257, 259, 262, 277, 284, 315, 333, 336, 338—341, 344, 353, 359, 367, 385, 413—415, 418, 464, 471, 519, 527, 531, 565, 625, 634, 638, 650, 681, 686, 690, 691
Ivanica (kod Dubrovnika) — 763, 795
Ivanova Korita (na Lovćenu) — 117
Ivanje Selo (kod Postojne) — 140

J

Jablan Do (kod Herceg-Novog) — 680, 681, 795
Jablanac — 61
Jabuka (o.) — 61
Jadransko more — 100, 215, 375, 629
Jajce — 428, 833
Jakovica (kod Postojne) — 140
Janj (predeo) — 217
Japan — 682, 689, 694
Jasen (kod Trebinja) — 688, 787, 791, 834
Jasenak (kod Ogulina) — 85, 401, 405, 426, 447, 518, 520, 522—525, 534, 538, 539, 542, 554, 562, 564, 566, 572, 573, 641, 642, 717, 783, 791, 801, 834, 835,
Jasenica-Lug (kod Dubrovnika) — 797
Jasenovica (kod Hreljina) — 779
Jastrebarsko (kod Samobora) — 410
Javor (kod Bileće) — 697, 680
Javor (kod Tolmina) — 137
Javornik (kod Vrhovina) — 398, 476, 483, 542, 594, 642, 713, 725, 727, 765, 783, 785, 787, 789, 803, 827
Javorovići (kod Knina) — 273
Jelenac (kod Mrzle Vodice) — 656
Jelenčić (k. 1106 kod Sušaka) — 61, 531, 743, 745
Jelenek — 138, 139
Jelenje (G. i D., kod Sušaka) — 264, 404, 600, 642, 733, 743, 749, 775
Jelin Dub (kod Kolašina) — 625

Ješce (kod Trebnja) 476
Jezerane — 266, 499, 520
Jezero (kod Plaškog) — 749
Ježevec (kod Trebnja) — 767
Ježica (kod Ljubljane) — 131, 476, 520, 548, 549, 739, 805
Josipdol (kod Ogulina) — 398, 483, 751
Jugoslavija — 11, 14, 17, 26, 29, 32, 34, 38, 46, 55, 57—59, 75, 91, 94, 101, 125, 155, 180, 218, 226, 231, 232, 246, 277, 251, 301, 366, 412, 475, 527, 609, 696, 739, 787, 791, 795, 807
Jugovići (kod Prištine) — 44
Jurdani (kod Opatije) — 404

K

Kačanik — 43, 44
Kalce (kod Vrhnike) — 139
Kalima (kod Zadra) — 470
Kalino (kod Vrlike) — 743
Kalinovik — 391, 444, 610, 701, 735, 769, 815, 829
Kalski vrh (kod Vrhnike) — 139
Kalje (kod Novog Mesta) — 504
Kamenari (kod Risna) — 680, 681
Kamengrad (kod San. Mosta) — 735
Kamenica (kod Cerknice) — 615
Kamenica (kod Drvara) — 370, 430, 431
Kameno (kod Herceg-Novog) — 648, 649
Kamensko (kod Karlovca) — 644, 755
Kamenjak (kod Rijeke) — 400, 743, 757, 761
Kapela p. (M. i V.) — 498, 795
Karlobag — 12
Karlovac — 106, 223, 263, 272, 299, 366, 391, 403, 410, 486, 487, 490, 491, 505—511, 528, 538, 550, 560, 572, 586, 563, 610, 622, 644, 684, 704, 729, 755, 777, 785, 787, 795, 797, 815, 817
Kastav (kod Rijeke) — 61, 589, 599, 725, 727, 753, 775, 779
Kaštel-Gomilica — 817
Kaštel-Novi — 409
Kaštel-Stari — 212, 409
Kaštel-Sućurac — 817
Kašteli (kod Splita) — 61
Kerestinec (kod Zagreba) — 225
Kičevo — 13
Kijevo (kod Knina) — 228, 372, 373, 572, 573, 727
Kikića mlin (kod Knina) — 373
Kikovica (kod Rijeke) — 646
Kila (kod Splita) — 324
Kiseljak — 43
Kistanje — 218, 224, 225, 228, 229, 282, 408, 779, 819
Klana (kod Rijeke) — 406
Klanac (kod Gračaca) — 217, 642
Klanec (kod Trebnja) — 478, 479
Kleče (kod Ljubljane) — 131
Klis — 266, 271, 408, 685, 723, 737, 759, 795
Klobuk (kod Trebinja) — 670, 769, 773
Klokotovac (kod Ključa) — 458
Ključ — 224, 392, 445, 456—459, 749, 779, 783
Kljunačka glava (br.) — 472
Knezlac (kod Risna) — 676 — 678, 681
Kneža (kod Tolmina) — 138
Knežak (kod II. Bistrice) — 411
Knin — 13, 17, 36, 72, 75, 85, 87, 213, 214, 217—219, 223—225, 228, 229, 240, 241, 266, 267, 271—275, 281, 282, 285, 286, 311, 348, 349, 352, 372, 373, 406, 407—430, 500, 510, 536, 550, 572, 622, 635, 715, 727, 785, 819, 550, 572, 622, 635, 715, 727, 785, 819
Kninska krajina — 75, 213, 217, 218, 229, 240, 311, 323, 374, 430, 608
Kobarid — 84
Koče (kod Kočevja) — 81
Kočevje — 12, 17, 49, 50, 53, 81, 82, 108, 130, 131, 133, 135, 144, 270, 409, 410, 419, 502, 528, 574, 619, 709, 757, 759, 767, 799, 817
Kodeljev Grad (kod Višnje Gore) — 133
Kodeljevo (kod Ljubljane) — 50, 133
Kokoti — 150
Kolašin — 158, 191, 226, 251, 254, 255, 263, 320, 625
Komarno (kod Virpazara) — 189
Komiža (na o. Visu) — 570
Konavlje (kod Dubrovnika) — 209
Konec (kod Novog Mesta) — 721
Konomlja (r.) — 138
Konjic — 391, 444, 530, 610
Koprivica — 777
Korana (r.) — 644, 755
Korča (mesto u Albaniji) — 26, 27, 220
Korčula (o.) — 60, 61, 64, 66, 324
Kordun — 563, 612, 684
Korenica (sada Titova Korenica) — 12, 264, 367, 396, 398, 404, 530, 531, 611, 614, 831, 836
Kornić (na o. Krku) — 803

Koseze (kod Il. Bistrice) — 411
Kosinj (kod Gospića) — 316, 366, 602, 603
Kosovo (pokrajina) — 13, 18, 44, 92, 124, 125, 128, 158, 181, 201, 231, 232, 246, 251, 256
Kosovo (kod Knina) — 228, 500
Kosovska Mitrovica — 43, 44
Kostajnica (kod Perasta) — 680
Kostanjevica — 270, 488, 490, 492, 494, 787
Košare (kod Ogulina) — 727
Košćele (kod Rijeke Crnojevića) — 147
Košute (kod Sinja) — 324
Kotobilje (kod Herceg-Novog) — 648
Kotor — 13, 18, 39, 58, 64, 66, 73, 88, 91, 105, 114—123, 127, 145—150, 152, 158, 160—162, 165, 166, 168, 174, 176, 177, 184, 185, 191, 196, 197, 200, 208, 210, 211, 231, 232, 235, 246, 249, 255, 259, 260, 278, 280, 288—300, 308, 385, 387, 440, 442, 624, 626, 648, 650, 664, 665, 676, 681, 692, 693, 694
Kovačić (kod Knina) — 611
Kozala (kod Rijeke) — 592
Kozara (pl.) — 217, 224
Kožljek (kod Cerknice) — 140
Krakar (kod Brinja) — 537, 745
Kraljevica — 61, 264, 265, 404, 594, 595
Kranj — 568
Krapanj (kod Šibenika) — 314, 330—332
Kravica (kod Trebinja) — 805
Krčić (kod Knina) — 550
Kremona (mesto u Italiji) — 13
Krikov (kod Tolmina) — 137
Krim (kod Cerknice) — 615
Krivi Put (kod Brinja) — 489, 530, 531
Krivošije — 251, 255, 303, 304, 307
Križpolje (kod Brinja) — 264, 404
Krk (o.) 20, 61, 66, 264, 404, 526, 534, 535
Krka (r.) — 61, 737
Krmelj (kod Mokronoga) — 606
Krnovo Polje (kod Šavnika) — 291
Krnjak (kod Karlovca) — 560, 684, 787
Krotica (kod Tolmina) — 138
Krstac (kod Kotora) — 184, 185, 197, 278
Krstinja (kod Vojnića) — 574
Krš (kod Kosinja) — 602
Kručica (kod Dubrovnika) — 791, 834
Krupa (kod Obrovca) — 228
Kruševica (kod Risna) — 289, 304—306
Kukes (mesto u Albaniji) — 26
Kulen-Vakuf — 325, 367, 391, 392, 421, 425, 431, 444
Kum (kod Boh. Bistrice) — 137
Kumani (mesto u Albaniji — 26
Kumbor (kod Herceg-Novog) — 119, 120, 681
Kup (kod Boh. Bistrice) — 137
Kupa (r.) — 113, 374, 513, 551, 619, 642
Kupinac — 77
Kupnjak (kod Rijeke) — 400, 504, 538, 552, 564, 570, 757
Kuplensko (kod Vojnića) — 613
Kupres — 391, 392, 444, 687, 777, 789, 793, 795, 823, 834
Kurešček (kod V. Lašča) — 617, 741, 832
Kurilovac (kod Rijeke) — 400
Kutaj (mesto u Albaniji) — 26
Kuti (kod Herceg-Novog) — 679
Kuželj (kod Delnica) — 134

L

Labin — 212
Labinoti (mesto u Albaniji) — 27
Lalići (kod Otočca) — 528, 548
Lanište (kod San. Mosta) — 224, 747, 759
Lapac (G. i D.) — 217, 367, 391
Lastva (kod Bos. Petrovca) — 777, 779
Lastva (kod Herceg-Novog) — 296, 753, 773, 833
Lazac (kod Delnica) — 684
Lazarevići (kod Herceg-Novog) — 797
Laze (kod Cerknice) — 108, 142
Laze (kod Vrhnike) — 139, 140, 404
Lećevica (kod Solina) — 833
Ledenice (kod Crikvenice) — 715, 811
Ledenice (kod Risna) — 290, 307, 506, 664, 679
Lepenica (kod Šibenika) — 332, 642, 733
Lepenički Gaj (kod Primoštena) — 330
Leskova dolina (kod Ilirske Bistrice) — 19
Leskovec (kod Višnje Gore) — 134
Lešak (kod Tetova) — 43
Lešnica (V. i M., kod Kočevja) — 502
Levertara — 255
Libija — 690, 704
Librazhdu (mesto u Albaniji) — 127
Lič (kod Delnica) — 399, 426, 478, 530, 570, 646, 834, 835, 836

Ličke Jesenice — 398. 480, 483, 519, 542, 594, 602, 608, 713, 737, 761, 763, 765, 775, 803, 827
Ličko Lešće — 761
Lika — 213, 214, 217—219, 229, 274, 275, 325, 366, 373, 374, 425, 447, 609
Lim (r.) — 260
Limljani (kod Virpazara) — 189
Lipa (kod Gospića) — 829
Lipari (Italija) — 649
Lipoglav (M. i V., kod Višnje Gore) — 134, 476
Lipovača (kod Bihaća) — 578, 579
Lipovec (kod Postojne) — 141, 613
Lisac — 375
Lisičić (kod Benkovca) — 833
Lisičići (kod Konjica) — 44
Liska (kod Ohrida) — 43
Litija (kod Ljubljane) — 478
Livori (kod Bara) — 186, 260
Livanjsko polje — 493
Livno — 13, 17, 224, 311, 323, 349, 391, 406, 407, 613, 688, 695, 763, 789, 793
Log (kod Ljubljane) — 131
Logatec (D. i G., kod Vrhnike) — 12, 48, 50, 51, 129, 133, 141—143, 404, 514, 582, 731, 759, 775
Lokve (kod Delnica) — 19, 265, 400, 404, 508, 509, 514, 515, 793 797
Lokve (kod Knina) — 373
Lopičići (kod Cetinja) — 185
Loški Potok (kod Ribnice) — 582, 586, 613, 619
Lovćen (pl.) — 117, 197, 206, 210, 232
Lovinac — 272, 311, 349, 366, 367, 532, 809
Lovišće (kod Cerknice) — 140
Lovran — 305, 410
Lozovac (kod Šibenika) — 749
Lož (kod Postojne) 12, 572, 573, 586, 589, 612, 613, 618—620, 809
Lubnica (kod Ivangrada) — 361
Lukeži (kod Kastava) — 753
Lukovek (kod Ljubljane) — 522
Lupoglav (kod Risna) — 679
Lušci-Palanka (kod San. Mosta) — 224

Lj

Ljubinje — 349, 729, 785
Ljubljana — 9, 11, 12, 16, 17, 21, 31, 48, 49, 50, 51, 53, 60, 80, 81, 107, 109, 113, 129—135, 142, 143, 180, 204, 270, 271, 313, 356, 410, 419, 420, 433, 476, 478, 480, 484, 486, 488, 489, 495, 496, 497, 502, 506—509, 512, 514, 516, 517, 520, 522, 524, 526, 536, 538, 539, 546—550, 552—556, 560, 562, 566, 570, 574, 576, 577, 580, 581, 589, 590, 592, 596, 599, 600—602, 604, 614, 615, 619, 689, 690, 709, 713, 715, 717, 719, 725, 733, 735, 737, 739, 741, 743, 751, 753, 757, 759, 761, 765, 767, 775, 777, 781, 783, 795, 797, 799, 805, 807, 809, 813, 817, 819, 821, 823, 825, 827, 829, 835
Ljubljanska pokrajina — 61, 66, 80, 110, 113, 257, 614, 709, 751
Ljubotin (kod Rijeke Crnojevića) — 147
Ljubovo (kod Titove Korenice) — 614
Ljubuša (pl.) — 375
Ljutica (kod Udbine) — 751

M

Mačkovec (kod Cerknice) — 616
Mađarska — 231
Mahično (kod Ozlja) — 411
Makarska — 13, 266, 272, 406, 469, 470, 637
Makedonija — 13, 126
Mala Gora (kod Ajdovščine) — 138
Mala Gora (kod Ribnice) — 53
Malinjak (kod Cerknice) — 616
Malni (kod Postojne) — 140
Malov Do (kod Risna) — 305
Malovan (kod Gračaca) — 218, 375, 429, 753
Malovan (G. i D., kod Kupresa) — 687, 688, 763, 787, 789, 797, 834
Manastir Rmanj (kod Drvara) — 217, 421
Mandići (kod Herceg-Novog) — 277, 306—308, 648, 649
Marčelji (kod Kastava) — 745
Marčete (kod Banje Luke) — 715, 723
Marija Dol (kod Šmarja) — 600
Marmarika — 682
Martinovići (kod Benkovca) — 274
Martinovići (kod Budve) — 164, 191, 205, 250, 255
Martinščica (kod Sušaka) — 727, 815
Martinjak (kod Cerknice) — 140, 141, 143
Mašnica (kod Andrijevice) — 201
Mataije (kod Novog) — 715
Mateševo (kod Kolašina) — 317
Matkovine (kod Vrlike) — 492
Matulje (kod Rijeke) — 604
Mavrova (jug. ist. od Valone) — 26
Mazin (kod Bruna) — 325, 367
Medak (kod Gospića) — 293—295, 365, 366, 368, 399, 512, 532, 751, 813
Medeno Polje (kod Bos. Petrovca) — 723
Međeđa (kod Višegrada) — 700, 701

Meja (kod Sušaka) — 552, 588, 759, 775, 791, 793, 813
Meja Gaj (kod Bakra) — 524, 610
Mekinjar (kod Udbine) — 642, 741, 751, 832
Melnice (kod Senja) — 761
Meljak (kod Pljevalja) — 221
Meljine (kod Herceg-Novog) — 164, *308, 370, 693*
Mereče (kod Il. Bistrice) — 411
Mertovići (kod Kočevske Reke) — 134
Mesarjev Vrh (kod Vrhnike) — 139
Mesići (kod Rogatice) — 703
Metković — 13, 38, 44, 267, 268, 408, 621, 638, 702
Metlika (kod Novog Mesta) — 51, 135, 269, 409, 491, 514, 550, 755
Metnaj (kod Grosuplja) — 512
Metohija — 231, 256, 257, 259, 260
Miholjsko (kod Vojnića) — 613
Mikulići (kod Bara) — 186, 290
Milano — 93
Mirna (kod Trebnja) — 484, 577, 586, 747
Mirna Peč (kod Novog Mesta) — 496, 497, 599
Miševići (kod Trebnja) — 803
Mišići (kod Bara) — 146, 150, 151, 205
Mitrovići (kod Herceg-Novog) — 290
Mlačevo (M. i V., kod Višnje Gore) — 135
Mlini (kod Dubrovnika) — 387, 406, 428
Mlinište — 444, 542
Mljet (o.) — 61
Modruš (kod Ogulina) — 498, 499
Mojstrovka (kod Bovca) — 137, 138
Mokrec (kod Cerknice) — 496, 497, 615—617
Mokri Do (kod Herceg-Novog) — 305
Mokro Polje (kod Knina) — 218, 225
Mokronog (kod Novog Mesta) — 136, 270, 410, 566
Molunat — 290
Morača (r.) — 186, 189, 256
Morava (kod Kočevja) — 108, 134, 269, 409, 529, 619
Morinj (kod Herceg-Novog) — 277
Mosko (kod Trebinja) — 354
Moskva — 186, 247, 249, 696, 739
Mostar — 12, 13, 18, 26, 44, 72, 263, 267, 268, 274, 281, 298, 348, 349, 408, 500, 501, 584, 585, 634, 635, 637, 815
Moste (kod Ljubljane) — 761, 807 809
Mošune (kod Novog) — 400
Mozic (kod Boh. Bistrice) — 137
Mravince (kod Splita) — 324
Mrcine (kod Dubrovnika) — 209, 277, 307, 679—681, 692
Mrkline (kod Trebinja) — 765
Mrkonjić-Grad — vidi Varcar-Vakuf
Mrkopalj (kod Delnica) — 400, 401, 508, 509, 576, 592,
Mrzla Vodica (kod Delnica) — 375, 656, 757
Mrzli Log (kod Črnog Vrha) — 138
Murenci (kod Sevnice) — 614
Murići (G. i D., kod Bara) — 146
Murina (kod Andrijevice) — 201, 221
Murter (o.) — 503
Mušnikovo (kod Prizrena) — 43

N

Na Logu v Trenti (kod Bovca) — 137
Nad Vrelo (kod Knina) — 273
Nadiže (r.) — 84
Nadosovići (kod Herceg-Novog) — 290
Napulj — 52, 93, 96
NDH (Nezavisna Država Hrvatska) — 31, 33, 38, 41, 60, 62—65, 70—72, 85, 98—103, 171, 172, 218, 223, 229, 240, 272, 295, 312, 324, 325, 333—339, 345, 347, 350, 355, 368, 374—376, 378, 390, 435, 436, 443, 444, 446, 471, 531, 612, 629, 638, 639, 642, 698, 699, 700
Ndroći (mesto u Albaniji) — 27
Nemačka — 32, 33, 43, 63, 77, 84, 87, 100, 312, 519
Neretva (r.) — 13, 20, 26, 44, 70, 73, 391, 392, 444
Netretić (kod Karlovca) — 87
Nevesinje — 349, 391, 408, 637, 825
Nikova (r.) — 138
Nikšić — 30, 150, 152, 156, 158, 160, 167, 186, 189, 191, 208, 221, 226, 234, 247, 251, 255, 256, 259, 288, 297, 298, 317, 318, 320, 383, 384, 440, 441, 670, 676
Notranje Gorice (kod Ljubljane) — 48, 142, 269
Nova Gora (kod Črnomelja) — 606, 721
Nova Varoš — 43, 260
Nova Vas — 500, 501
Novi (kod Rijeke) — 11, 265, 401, 405, 520, 521, 522, 532, 534, 535, 542, 564, 604, 715, 735, 747, 789, 811, 829
Novigrad — 87
Novigradsko more — 61
Novi Lazi — 12
Novi Pazar — 43, 256, 257, 260

Novo Mesto — 12, 51, 52, 135—137, 269, 270, 409, 482, 486, 495, 496, 514, 522, 545, 566, 589, 595, 599, 601, 602, 781, 791, 795, 799, 807, 809, 821
Novo Selo (kod Jajca) — 809
Nudol (kod Grahova) — 381—385

Nj

Njeguši — 116—118, 121, 122, 145, 146, 194—196, 200, 232, 255, 278, 676
Njivice (kod Herceg-Novog) — 290

O

Obalica (kod Herceg-Novog) — 649, 664
Obliska (M. i V., kod Postojne) — 264
Oborci (kod Donjeg Vakufa) — 801
Obrovac — 36, 37, 218, 228, 267, 283, 315
Očinići (kod Cetinja) — 189
Ohrid — 43
Ogulin — 12, 17, 64, 85, 86, 223, 338, 344, 399, 410, 482, 490, 492, 498, 500, 512, 513, 519, 526, 536, 538, 551, 554, 562, 576, 594, 596, 622, 634, 729, 767, 783, 791, 797, 801, 817, 835
Omice (kod Gospića) — 759
Omiš — 272, 315, 492, 493
Omišalj (kod Sušaka) — 646
Opatija — 638
Orehek (kod Postojne) — 140
Orehovec (kod Kostanjevice) — 492
Orfen (pl.) — 61, 255, 303, 304, 679
Ortnek (kod Kočevja) — 574, 578
Osilnica (kod Čabra) — 269, 374, 375
Osilnica (kod Koč. Reke) — 134
Osječenica — 304, 307
Osojnik (kod Ogulina) — 656
Osredek (kod Ljubljane) — 132, 605, 618, 620
Oštrelj — 217, 427, 430, 431, 515, 769
Oštro (kod Sinja) — 20
Otaševac (kod Drvara) — 431, 460
Otočac — 12, 17, 48, 86, 87, 265, 292, 393, 399, 405, 476, 494, 496, 518, 528, 532, 533, 535, 548, 549, 582, 587, 608, 611, 656, 719, 723, 747, 751, 765, 767, 775, 805, 829
Otoka (kod Bos. Krupe) — 391
Otrić — 213
Ozebnik (M. i V., kod Bovca) — 138

P

Pacifik — 690
Pađene (kod Knina) — 61, 228, 273, 372, 373, 536
Pag (o.) — 20, 39, 375, 538
Pakoštane (kod Zadra) — 428, 753
Palanka (kod San. Mosta) — 458
Palež — 430
Panska (r.) — 203
Panj (kod Sinja) — 821
Pareš (kod Trebinja) — 727, 729, 735
Pasjak (kod Drvara) — 360
Pašac (kod Sušaka) — 769
Peć — 13, 189, 191
Pećine (kod Sušaka) — 264, 404
Pećurići — 185
Pelješac — 324, 375
Pepići (kod Andrijevice) — 201, 221
Perast — 278
Pereenješ (mesto u Albaniji) — 157
Perenići (Pereni kod Opatije) — 264, 404
Perković — 223, 329, 332, 727
Perlež (kod Zaloga) — 512
Perovo (kod Grosuplja) — 566
Perušić — 265, 404, 731, 769, 777
Petković (kod Grahova) — 381, 383, 384
Petrela (mesto u Albaniji) — 27, 127, 190
Petričev Hrib (kod Postojne) — 141
Petrinić Polje (kod Vrhovina) — 684, 793, 834
Petrinja — 487
Petrov Do (kod Cetinja) — 185, 189
Petrovac (kod Bara) — 147, 149, 151 205, 382
Petrovo Brdo (kod Boh. Bistrice) — 137
Pijavica (kod Herceg-Novog) — 681
Piperi (kod Titograda) — 186, 256
Pirče (kod Broda na Kupi) — 134
Pisarovina — 391
Plan (kod Senja) — 20
Plana (kod Bileće) — 14, 407, 785, 787
Plana (kod D. Vakufa) — 669, 670
Planica (kod Virpazara) — 149
Planina (kod Idrije) — 139
Planina (kod Postojne) — 129, 269, 409, 538
Planinski Kanal — 61
Plase (kod Kraljevice) — 265, 426, 525, 530, 540, 600, 646
Plaški — 410, 550, 612, 745, 791
Platak (kod Delnica) — 684
Plav — 153, 154, 185, 189, 191, 201, 220, 221, 232, 246, 260

Plavno (kod Knina) — 213, 228, 240, 536
Pleše (kod Šmarja) — 540, 601
Plitvice — 835
Plitvička jezera — 801
Plitvički Ljeskovac — 375
Ploče — 367
Pločice (kod Herceg-Novog) — 649, 789
Plješevica (pl.) — 375
Pljeva (predeo, kod Jajca) — 217
Pljevlja — 13, 72, 191 221, 227, 231, 234, 251, 255, 320, 321, 360
Počivalnik (kod Postojne) — 141
Pod Duge (kod Risna) — 304, 305
Pod Han (kod Risna) — 280, 305, 306, 307, 308, 381, 386, 664
Podbrdo (kod Boh. Bistrice) — 137
Podbukovje (kod Videma) — 771
Podgora (kod Bribira) — 719
Podgora (kod Novog Mesta) — 597
Podgorica (sada Titograd) — 13, 18, 30, 35, 59, 114, 115, 123, 124, 147, 149, 150, 157, 158, 184—186, 188, 189, 191, 201, 207, 220, 226, 232—234, 246—248, 251, 252, 254, 256, 297, 298, 317, 318, 320, 321, 327, 625
Podgorica (kod Šmarja) — 502
Podgrad (kod Novog Mesta — 721
Podgrmeč — 217
Podertija (kod Idrije) — 138
Podkraj (kod Vipave) — 139
Podlapac — 367, 556, 642, 743, 745
Podlipa (kod Ajdoveca) — 598
Podlipoglav (kod Ljubljane) — 134, 204
Podovi (brdo, kod Drvara) — 745
Podpeč (kod Cerknice) — 143
Podpreska (kod Čabra) — 594
Podsused (kod Zagreba) — 225
Podturjak (kod V. Lašča) — 616
Podvrš (kod Bileća) — 375
Podzemelj (kod Črnomelja) — 490
Polača (kod Knina) — 228, 373, 823
Polhov Gradec (kod Škofje Loke) — 131, 546, 554, 596, 731, 827
Polica (kod Ljubljane) — 49, 134
Polubini (Polubino kod Tolmina) — — 137, 138
Poljana Lusenov Do (kod Risna) — 289, 305
Poljane (kod Perušića) — 769
Poljice (kod Risna) — 290
Popović Brdo (kod Karlovca) — 490
Popovo Selo (kod Ogulina) — 656
Porezen (kod Boh. Bistrice) — 137
Postojna — 14, 50, 140, 263, 264, 403, 539, 572, 691, 765, 777
Potoci (kod Drvara) — 217
Povile (kod Novog) — 264, 404
Prača — 43
Praprotno Brdo (kod Vrhnike) — 138
Prav. Sanica (kod San. Mosta) — 458
Prčanj (kod Kotora) — 161
Prečna (kod Novog Mesta) — 596
Predgrad (kod Črnomelja) — 113
Prenj (pl.) — 375
Preserje (kod Ljubljane) — 791
Presika (kod Delnica) — 785
Presjeka (kod Herceg-Novog) — 296, 679
Previja — 375
Prezid (kod Čabra) — 19, 142, 143
Priboj (na Limu) — 43, 256, 260
Pribudić (kod Plavna) — 213, 499
Prijeboj — 12, 375, 398
Prijedor — 459
Prijepolje — 256
Prijevor — 370
Primorska (predeo) — 53
Primošten — 330, 332
Primskovo (kod Trebnja) — 476, 827
Pristava (kod Novog Mesta) — 721
Priština — 13, 43, 44
Privlaka (rt) — 61
Prizren — 13, 18, 26
Prljevo (kod Knina) — 273
Propaštica (kod Prištine) — 44
Prozor — 445
Pudob (kod Starog Trga) — 143, 745
Pula — 405
Punat (na o. Krku) — 526, 534, 535
Pupavac (kod Vrhovina) — 393, 395

R

Rab (o.) — 20, 39, 61, 66
Radenci (kod Radgone) — 113
Radić (kod Otočca) — 805
Radohova Vas (kod Višnje Gore) — 761, 773
Radoičići (kod Ogulina) — 398, 534, 609
Radovica (kod Metlike) — 269
Radović (kod Kotora) — 119
Radovina (kod Herceg-Novog) — 290
Radučić (kod Knina) — 218, 228, 271
Rakek — 129, 140, 142, 143, 264, 404, 538, 580, 731, 775, 777
Rakovica (kod Slunja) — 493, 729
Rakovnik (kod Ljubljane) — 486, 502, 751
Ramljane (kod Otočca) — 801
Rapajin Klanac (kod Otočca) — 642, 729

Rakovec (predeo, kod Vrhnike) — 139
Raskrižje — 375
Rasovača (kod Gospića) — 578
Rasteš (kod Tetova) — 43
Rastičevo (kod Gračaca) — 783
Rastičevo (kod Kupresa) — 687, 823
Rastoka (kod Gospića) — 613
Rašice (kod Lašča) — 269
Ravna Gora (kod Mrkopolja) — 265, 405, 573, 590
Ravne (kod Trebnja) — 767
Ravnik (kod Škofje Loke) — 131, 132
Razori (kod Ljubljane) — 134
Razpolje (kod Idrije) — 142
Rdečki Kal (kod Trebnja) — 713
Reberac (kod Novog Mesta) — 809
Rečica (kod D. Kupčine) — 411
Resan — 43
Resanovci (kod Bos. Grahova) — 428, 429, 430, 431, 494, 500, 610
Retje (G. i D., kod Cerknice) — 578
Ribnica (kod Kočevja) — 11, 17, 50, 53, 54, 108, 130, 133, 135, 270, 410, 560, 587, 619, 723, 743, 787
Ribnik (kod Črnomelja) — 721
Ribnik (kod Gospića) — 723, 813, 831
Ribnik (kod Ključa) — 457, 459
Rijeka — 12, 17, 21, 39, 64, 66, 91, 180, 252, 332—334, 338, 344, 352, 399, 405, 411, 489, 499, 540, 555, 586, 592, 596, 605, 621, 638, 640, 642, 662, 704, 715, 757, 793, 817, 829
Rijeka Crnojevića — 123, 126, 147, 150, 158, 164, 167, 185, 191, 255
Rijeka Reževića — 146, 382
Rim — 9, 37, 60, 62, 64, 69, 70, 72, 75, 90, 91, 93, 96, 99, 101, 104, 105, 118, 125, 155, 156, 168, 171, 229, 232, 233, 247, 258, 312, 335, 336, 352, 354, 355, 388, 539, 623, 624, 648, 670, 693, 698—700, 703, 705
Risan — 119, 146, 150, 152, 158, 164, 176, 177, 184, 211, 255, 277, 278, 280, 288, 289, 290, 308, 440, 664, 665, 676, 677, 679—681, 693, 694, 797
Rob (kod Turjaka) — 558, 618
Rogami (kod Titograda) — 186
Rogatica (kod Višegrada) — 703
Rogoznica (kod Šibenika) — 510
Rore — 428, 430, 431
Rovte (kod Logateca) — 138, 142, 504, 505, 514, 516, 584
Rozalnice (kod Metlike) — 550, 598, 755
Rožaj — 220, 221, 257, 260
Rožni Dol (kod Metlike) — 598
Ruda poljana (predeo) — 375
Rudnik (kod Ljubljane) — 476
Rudo — 43, 260, 700
Rudopolje — 325, 476, 642, 725, 727, 765, 787, 789
Rujište (kod Mostara) — 444
Rukavac (D. i G., kod Opatije — 264
Rupotina (kod Klisa) — 547
Rvaši (kod Rijeke Crnojevića) — 167

S

Saborski (kod Brinja) — 518
S.A.D. — 689, 690
Sadinja Vas (kod Ljubljane) — 204
Samobor — 491
Sandžak — 43, 154, 256, 257, 259, 260
Sanica (G. i D., kod Ključa) — 224, 459
Sanski Most — 224, 391, 392, 421, 431, 456, 458, 459, 759, 783, 805, 819, 832
Sarajevo — 43, 44, 337, 699, 700, 701, 702, 703, 821
Sasović (kod Herceg-Novog) — 119
Sava (r.) — 203, 225, 260
Savlje (kod Ljubljane) — 502, 503
Sela (kod Višnje Gore) — 134, 444
Selce (kod Crikvenice) — 264, 404, 747, 789, 811, 815, 817, 821, 823
Selišta — 427, 428
Semič (kod Metlike) — 135, 269, 409, 502, 512, 513, 514, 515, 801
Senožeti (kod Ljubljane) — 598, 599
Senj — 12, 265, 398, 405, 482, 483, 489, 499, 568, 582, 610, 637, 656, 729, 761, 829
Senjsko (kod Ogulina) — 265, 405
Severin na Kupi — 504
Sežana — 691
Sinac (kod Vrhovina) — 801, 803
Sinj — 20, 72, 212, 266, 272, 324, 349, 406, 407, 546, 613, 635, 637, 727, 739, 763
Sinji Vrh (kod Vrbovskog) — 604, 614
Sinjska krajina — 324
Sitnica (kod Ključa) — 458, 723
Sjenica — 43, 260
Skadar — 13, 18, 26, 115, 123, 124, 149, 151, 158, 160, 167, 184, 186, 188—190, 234, 241
Skadarsko jezero — 158, 160, 186, 191, 192, 247, 260
Skrad — 518, 548
Skradin — 266, 267, 313, 521, 585, 695
Skradska Gora (kod Karlovca) — 773
Slape (kod Ljubljane) — 204
Slatina (kod Ključa) — 457

Slavonija — 632
Slivce (kod Postojne) — 140
Slivlje — 375
Slovenija — 12, 21, 66, 223, 313, 356, 379, 391, 432, 533, 568, 691, 705, 781
Slunj — 12, 391, 392, 493, 560, 562, 572, 610, 729, 745
Slušnica (kod Slunja) — 610
Smiljan (kod Gospića) — 588, 613
Smogor (kod Tolmina) — 137
Smrečje (kod Idrije) — 131
Smrekovac — 274
Sodevci (kod Črnomelja) — 113
Sodražica (kod Ljubljane) — 516
Sokolac (kod Jajca) — 444
Solin — 266, 408, 474, 580, 685, 727, 737, 753, 759, 833
Solinski Kašteli — 324
Sostro (kod Ljubljane) — 134
Sošice (kod Novog Mesta) — 504
Sovenica (kod Ogulina) — 562
Sp. Kaštelj (kod Ljubljane) — 204
Spasovac (kod Senja) — 20
Split — 12, 13, 17, 37, 38, 58—61, 64, 66, 88, 91, 100, 104, 105, 114, 124, 210, 212, 213, 218, 223, 225, 235, 240, 262, 266, 268, 269, 272, 284, 285, 299, 300, 314—316, 323, 324, 326, 333, 334, 338, 352, 353, 355, 388, 406, 408, 428, 469, 470, 473, 484, 490, 493, 499, 500, 501, 510, 516, 522, 523, 528, 544, 546, 548, 555, 558, 564, 568, 574, 578, 580, 582, 611, 612, 621, 622, 623, 651, 685, 723, 725, 727, 731, 733, 735, 737, 739, 741, 743, 747, 751, 757, 767, 817, 819, 827
Spuž — 150, 191
SSSR — 101, 155, 232, 233, 238, 246, 249, 258, 260, 315, 331, 401, 419, 491, 507, 577, 599, 682, 731
Srb (G. i D.) — 217, 367, 785
Srbica (kod Kičeva) — 43
Srbija — 126, 128, 177, 189, 223, 231, 246, 252, 257, 260, 390, 472, 563, 625, 633, 698, 700, 703
Srednik (kod Trebinja) — 767
Sredozemno more — 112, 419, 690
Srem — 632
Srnetica (kod Bos. Petrovca) — 217, 224
Srpske Moravice — 265, 405, 611, 715
Stajnica (kod Brinja) — 399, 492
Stalak (kod Ogulina) — 522, 542, 554, 564, 566, 717
Stara Gora (kod Trebnja) — 576
Stari Grad — 404, 791, 834
Stari Log (kod Kočevja) — 733
Stari Trg (kod Cerknice) — 264
Stari Trg (kod Srp. Moravica) — 269
Stari Trg (kod Trebnja) — 52, 142, 143, 576, 775, 781, 817
Stepanja Vas (kod Ljubljane) — 486
Stična (kod Višnje Gore) — 270, 512, 594, 595, 761, 779
Stobreč (kod Splita) — 266, 469, 588
Stolac — 349, 354, 355, 408, 785, 803
Ston — 637
Stopiče (kod Novog Mesta) — 51
Stožice (kod Ljubljane) — 48
Strahomer (kod Cerknice) — 821
Stranska Vas (kod Ljubljane) — 478
Stranje (kod Postojne) — 140
Stranje (kod Trebnja) — 602, 603
Straža (G. i D., kod Novog Mesta) — 596
Strekanica (kod Grahova) — 381, 386
Strmice (kod Knina) — 213, 219, 224, 373, 374, 407, 429, 510, 809
Struga — 181
Stubica (kod Nikšića) — 220
Stribice (kod Vrbovske) — 815
Studena strana (predeo) 274
Studenci (kod Perušića) — 769
Studenec (kod Ljubljane) — 132, 133, 270
Studenec-Ig (kod Ljubljane) — 48, 49, 142, 410
Studeno (kod Postojne) — 264
Suhi Dol (kod Idrije) — 131
Suhi Vrh (kod Novog Mesta) — 821
Suhor (kod Metlike) — 51
Supetar na Braču — 485, 501
Sušak — 36, 58, 61, 113, 223, 263, 264, 400, 403, 404, 535, 536, 552, 587, 595, 598, 642, 646, 727, 735, 743, 759, 761, 783, 801, 807
Sutorina (kod Herceg-Novog) — 649, 681
Suvaja (G. i D., kod Srba) — 421
Suvaja (pl.) — 444
Sveta Ana (kod Ribnice) — 53
Sv. Ana (kod Sušaka) — 400, 536
Sv. Ana Jožica (kod Herceg-Novog) — 681
Sveta Gora (kod Novog Mesta) — 505
Sv. Jelena Dramalj (kod Crikvenice) — 735
Sv. Marija (kod Ljubljane) — 536, 588
Sv. Nedelja (kod Herceg-Novog) — 664, 679
Sv. Andrija (o.) — 61
Sv. Gregor (kod Sodražice) — 554
Sv. Jakob Šiljevica (kod Kraljevice) — 265, 404
Sv. Jernej (kod Kostanjevice) — 136, 270, 409, 490

Sv. Jovan (kod Risna) — 289
Sv. Klement (o.) — 375
Sv. Križ (kod Čateža) — 270
Sv. Lenart (kod Ljubljane) — 204, 516
Sv. Lovrenc (kod Polhov Gradeca) — 131
Sveti Marko (o.) — 61
Sv. Mate (kod Rijeke) — 599, 727, 783
Sv. Mohor (kod Moravča) — 614
Sv. Petar (kod Ogulina) — 526, 527
Sv. Petar na Krasu — 691
Sv. Stefan (kod Budve) — 118
Svib (kod Bakra) — 795
Svirčić (kod Šibenika) — 330

Š

Šahovići — 255
Šalamunić (kod Titove Korenice) — 614
Šalka Vas (kod Kočevja) — 131
Šator (pl.) — 375
Šavnik — 30, 191, 226, 255, 291, 320
Šćedro (o.) — 375
Šemenovci (kod Kupresa) — 687, 789
Šestanovac (kod Omiša) — 271
Šibenik — 12, 13, 17, 37, 58, 61, 83, 86, 180, 212, 213, 229, 235, 266, 267, 300, 314, 316, 329, 407, 408, 428, 502, 503, 520, 536, 537, 560, 574, 584, 585, 594, 612, 622, 695—697, 737, 749, 753, 779, 821, 823
Široka Kula (kod Gospića) — 727
Široki Brijeg (kod Mostara) — 501
Šiška (kod Ljubljane) — 562, 580, 690, 737, 835
Škaljari (kod Kotora) — 162, 382
Škare (kod Otočca) — 494, 496, 497, 609, 613, 642
Škocijan (kod Novog Mesta) — 269
Škofja Loka — 817
Škofljica (kod Grosuplja) — 264, 404
Škofljica (kod Ljubljane) — 48, 49, 135, 142—144, 476, 478, 482, 502, 536
Škrilje (kod Cerknice) — 616
Škrljevo — 106, 113, 759, 793
Šljivnjak (kod Vojnića) — 610
Šmarje (kod Ljubljane) — 48, 142, 269, 409, 482, 502, 590, 600, 601, 608
Šmarjeta (kod Novog Mesta) — 136, 269, 409
Šmartno ob Savi (kod Ljubljane) — 134
Šmihel (kod Novog Mesta) — 482
Šolta (o.) — 61
Št. Janž (kod Mokronoga) — 607, 614
Št. Rupert (kod Novog Mesta) — 496, 556, 795
Št. Vid (kod Ljubljane) — 131, 270, 507
Št. Vid (kod Trebnja) — 51, 136, 409
Štangarske Poljane (kod Ljubljane) — 51
Štikovo (kod Drniša) — 819, 821
Štrbce — 43
Šujica (kod Kupresa) — 688, 793
Šujica (kod Ljubljane) — 132, 271, 614, 827

T

Tabor — 203
Tanča Gora (kod Črnomelja) — 576, 721, 807
Tara (r.) — 255
Tašluk (kod San. Mosta) — 805
Tatalovići (kod Ogulina) — 399
Temenica (kod Trebinja) — 508, 509, 577
Teskovec (kod V. Lašča) — 616
Tetovo — 43
Težka Voda (G. i D., kod Novog Mesta) — 721
Tihovo (kod Delnica) — 799
Tirana — 27, 123, 126, 156, 181, 211
Tisovac (kod Delnica) — 656, 757, 761, 835
Tiškovac (kod Drvara) — 217, 274, 510
Tivat — 119, 146, 161, 184, 211, 626, 650
Tokal (kod Crikvenice) — 817
Tolmin — 137, 138
Tolinka (r.) — 137
Tomići (kod Brinja) — 530, 532, 533, 536, 537, 719
Tomišelj (kod Studenec-Iga) — 49, 144
Tonkovići (kod Otočca) — 805
Topla (kod Herceg-Novog) — 290
Toplice (kod Novog Mesta) — 52, 269, 409, 805
Topolec (kod II. Bistrice) — 411
Topusko — 391, 795, 797, 799
Tor (kod Delnica) — 576
Torino — 97
Tospude (kod Risna) — 299
Toško Čelo (kod Ljubljane) — 132, 827
Tounj — 375, 729
Trata (kod Idrije) — 139
Travna Gora (kod Ribnice) — 619
Travnik — 763

Travnik (kod Mrzle Vodice) — 656, 761
Trebesina (kod Herceg-Novog) — 693
Trebinje — 14, 72, 103, 209, 214, 221, 267, 268, 288, 354, 407, 408, 472, 648, 670, 688, 729, 753, 765, 769, 783, 785, 787, 789, 791, 795, 797, 803, 805, 815, 821, 833
Trebišnica (r.) — 803
Trebnje — 12, 52, 136, 270, 410, 486, 522, 569, 606, 711, 749
Tribalj (kod Crikvenice) — 264, 404, 819, 834
Trilj (kod Sinja) — 324
Trogir — 61, 212, 266, 271, 406
Troglav — 375
Trojica (kod Kotora) — 184, 278
Trojlak (kod Postojne) — 765
Trsat (kod Sušaka) — 542, 642, 733, 767, 793
Trst — 173, 497, 499, 511, 577, 619, 689, 691, 743
Trsteno (kod Dubrovnika) — 769
Tršće (kod Čabra) — 19
Trtica (kod Vrhovina) — 395
Trubar (kod Drvara) — 430
Tržič — 60
Tuhobić (kod Sušaka) — 642, 656
Tuk Bobija (kod San. Mosta) — 458
Tunis — 704
Turjak (kod V. Lašča) — 12, 558, 566, 616, 741, 832
Turjanski (kod Vrhovina) — 395, 396
Tušilović (kod Vojnića) — 572, 612
Tutin — 257, 260
Tuzi (kod Titograda) — 246, 260
Tuzla — 703

U

Uba (kod Cetinja) — 220
Ubli (kod Risna) — 290, 305, 306
Učakovec (kod Vrbovskog) — 512
Udbina — 12, 265, 294, 298, 366, 367, 405, 425, 480, 600, 601, 642, 743
Udine — 10, 49, 93, 137, 142
Uglješić (kod Budve) — 151
Ugnji (kod Cetinja) — 189
Ugorje (kod Boh. Bistrice) — 137
Ulcinj — 35, 124, 160, 232, 246, 257, 260
Ulog (kod Nevesinja) — 391, 392, 769, 829
Unac (r.) — 430
Unec (kod Postojne) — 140, 731
Unište (kod Vrlike) — 460
Uroševac — 13, 43, 44
Uršna Sela (kod Novog Mesta) — 721, 727
Uskoplje (kod Trebinja) — 729, 763, 815, 821, 823
Usputnica (kod Bileće) — 773
Ustika (Italija) — 649
Ustiprača — 43
Uvac (r.) — 43

V

Vačane (kod Šibenika) — 520
Vagan (kod Gračaca) — 809
Valač (kod Bribira) — 831
Valona — 96, 97
Varaždin — 103
Varcar Vakuf (sada Mrkonjić-Grad) — 391, 392, 456, 458, 459, 723, 749, 763, 833
Vareš — 703
Vas (kod Broda na Kupi) — 134
Vavta Vas (kod Novog Mesta) — 136, 270, 409
Velagići (kod Bos. Petrovca) — 391, 421, 445
Velaluka — 484
Velika (kod Andrijevice) — 201
Velika Kapela (kod Modruša) — 398
Velika Loka (kod Trebnja) — 534, 773
Velika Popina (kod Gračaca) — 867
Velika Štanga (kod Ljubljane) — 51
Velike Bloke (kod Cerknice) — 48, 143, 269, 409, 619
Velike Lašče — 12, 51, 108, 135, 269, 409, 517, 544, 554, 556, 606, 619, 817
Velike Poljane (kod Ljubljane) — 135
Veliki Gaber (kod Novog Mesta) — 522, 781
Veliki Smolnik (kod Crikvenice) — 19
Velje Brdo (kod Titograda) — 150, 151, 206, 207
Veljun (kod Ogulina) — 492, 610, 648, 779
Venecija — 706
Verd (kod Vrhnike) — 48, 143, 690, 775, 813
Vermoš (mesto u Albaniji) — 255
Verona — 97
Vevče (kod Ljubljane) — 134, 204, 592
Vič (kod Ljubljane) — 48, 51, 135, 142, 144, 478, 484, 486, 488
Videm (kod Grosuplja) — 135, 502, 503, 556
Vignjević (kod Cetinja) — 185
Vitac (kod Titograda) — 158

Vilin Točak (kod Vojnića) — 613
Vilusi (kod Grahova) — 206, 208, 255, 280, 289, 370, 375, 381, 382, 385, 705, 769, 783
Vinica (kod Novog Mesta) — 52, 136, 269, 409, 512, 721
Vinja Vas (kod Novog Mesta) — 486
Vipava — 140, 409
Virpazar — 126, 149, 151, 158, 185, 248, 249, 255
Vis (o.) — 61
Visočnik (kod Trebinja) — 783, 815
Visuć (kod Udbine) — 600
Višegrad — 700, 701—703, 791
Viševica (kod Crikvenice) — 19
Višnja Gora (kod Ljubljane) — 48, 134, 141, 269, 409, 535, 544, 564, 565, 735
Vitaljina (kod Dubrovnika) — 61
Vještića Gora (kod Vrlike) — 743, 759
Vlahovlje (kod Kalinovika) — 735
Vodice (kod Šibenika) — 574, 590, 594, 727
Vodice (kod Zadra) — 429, 488, 696
Vodički Vrh (br.) — 400
Vojkovići (kod Cetinja) — 220
Vojnić — 391, 487, 588, 609, 613, 684, 823, 836
Vojnić (kod Sinja) — 267, 574, 575, 582
Vojnovac (kod Ogulina) — 498, 499, 751, 757, 791, 805
Volujac (kod Trebinja) — 765
Vranje — 44
Vrata (kod Kupresa) — 777
Vrata (kod Rijeke) — 554, 821
Vrbanja (r.) — 209
Vrbanje (kod Risna) — 305—307, 680
Vrbica (kod Sinja) — 763
Vrbovo (kod Il. Bistrice) — 411
Vrbovsko (kod Delnica) — 17, 171, 265, 343, 405, 482, 488, 491, 512, 540, 548, 551, 570, 725
Vrebac (kod Gospića) — 368
Vrelo (kod Cetinja) — 189
Vrelo (kod Vrhovina) — 530, 431
Vrginmost — 391, 795, 815
Vrgorac — 406
Vrhnika — 48, 49, 135, 142—144, 269, 409, 547—549, 582, 723, 731, 825
Vrhovine — 265, 393—396, 399, 403, 405, 426, 447, 476, 482, 518, 520, 529, 530, 531, 533, 534, 610, 735, 803
Vrlika — 217, 272, 323, 373, 406, 727
Vrnograč — 391, 392
Vrpolje (kod Knina) — 228, 329, 332
Vrtoče (kod Drvara) — 421, 444, 445
Vučević stan (kod Drežnice) — 555
Vučjak (kod Karlovca) — 777
Vučji Do — 220
Vučji zub (kod Risna) — 304
Vukelić (kod Drežnice) — 719
Vukmanić (kod Karlovca) — 373
Vukmanovići (kod Rijeke Crnojevića) — 147, 150

Z

Zabiče (kod Klane) — 404
Zadar — 13, 17, 21, 36, 37, 39, 66, 83, 88, 91, 105, 145, 146, 152, 160, 161, 163, 165, 170, 176, 210—212, 217, 223, 224, 228, 235, 272, 281, 285, 299, 300, 302, 313, 324, 329, 385, 388, 428, 429, 503, 624, 628, 641, 678, 685, 695
Zadvarje — 17, 266, 271, 407
Zadvor (kod Ljubljane) — 204, 574
Zagalj (kod Grahova) — 383
Zagorje (kod Postojne) — 411
Zagradec (kod Žužemberka) — 809
Zagreb — 31, 32—34, 37, 41, 60, 76, 87, 98, 171, 225, 230, 247, 258, 275, 315, 324, 333, 335, 343, 344, 366, 472, 482, 484, 485, 491, 495, 497, 509, 571, 609, 629, 636, 699, 700, 743, 811, 817
Zakurjaj (kod Grahova) — 383, 384
Zala (kod Cerknice) — 618
Zalog (kod Ljubljane) — 51, 134, 135, 204, 548, 560
Zalog (kod Škofje Loke) — 131
Zalužnica (kod Vrhovina) — 402, 529, 532, 533, 608
Zameško (kod Novog Mesta) — 767
Zaplana (kod Ljubljane) — 811, 813, 835
Zapotok (kod Turjaka) — 566, 612, 617
Zarečje (kod Il. Bistrice) — 411
Zasiok (kod Sinja) — 733, 737
Zaton (kod Dubrovnika) — 769
Zaton (kod Šibenika) — 727, 763
Zavala (kod Trebinja) — 406, 821, 823
Zdenac (kod Ogulina) — 721
Zdenčina (G. i D., kod Jastrebarskog) — 578
Zdihovo — 374, 375
Zelenika (kod Herceg-Novog) — 115, 118, 120, 184, 208, 259, 277, 280, 290, 296, 307—309, 679, 789
Zemunik (kod Zadra) — 428, 429
Zeta (r.) — 186, 220
Zgonjevo (kod Trebinja) — 803
Zgornja Slivnica (kod Šmarje-Sap) — 568

Zlarin — 502
Zlobin (kod Delnica) — 536, 540, 570
Zrmanja (kod Gračaca) — 406, 500, 753
Zrmanja (r.) — 272, 285, 311, 373, 498, 499
Zrmanja Vrelo — 213, 218, 219
Zvečava (kod Risna) — 289
Zvornik — 701, 703

Ž

Žabica (kod Gospića) — 552, 566
Žabiče (kod Klane) — 264
Žabljak — 158, 191, 251, 255
Žaga (kod Mokreca) — 616
Žalna (M. i V., kod Višnje Gore) — 134
Žanjev Dol (kod Kotora) — 197
Žuta Lokva (kod Brinja) — 11
Žegar (kod Knina) — 228
Železniki (kod Kranja) — 568
Želimlje (kod Vel. Lašča) — 558
Žirje (o.) — 717
Žirovnica (kod Cerknice) — 141
Živice (kod Vrhovina) — 684, 793, 834
Žlebič (kod Kočevja) — 560
Žlijebi (kod Herceg-Novog) — 648
Žnidovac (kod Ogulina) — 835
Žrnovica (kod Splita) — 266, 267, 408
Žute Lokve (kod Senja) — 498, 499, 529, 642, 729, 761
Žužemberk — 52, 564, 809

VOJNE JEDINICE I KOMANDE; USTANOVE, ORGANIZACIJE I OSTALI POJMOVI

ARMIJE

italijanske:

— 2-ga — 9, 11—15, 17, 19, 21, 22, 25, 36, 41, 42, 44, 47, 52, 70, 72—75, 85, 92, 93, 104, 106, 127, 171, 174, 177, 180, 190, 204, 211, 213, 214, 218, 223, 229, 235, 237, 238, 240, 263, 271—273, 285, 298, 310—313, 323, 334, 335, 338, 340—342, 347, 348, 350, 351, 353, 355, 366, 374—376, 379, 390, 395, 401—403, 420, 421, 425, 427—429, 431, 432, 434—436, 443, 446, 461, 470, 476—609, 621—623, 630, 631, 635, 636, 638, 640, 641, 644, 646, 655, 662, 663, 669, 683, 686, 689, 698—701, 703, 705, 708, 710—828, 834

— 9-ta — 25, 26, 43, 44, 72, 73, 92, 180

— 11-ta — 26, 27, 44, 92, 181

nemačke:

— 2-ga — 44, 312

BATALJONI

italijanski:

— 1. granične straže — 487, 503
— 2. granične straže — 147
— 2. lakih tenkova — 268
— 2. mitraljeski — 545
— 2. mobilni finansijske straže — 45, 196, 197, 199, 276, 277
— 2. železnički — 271, 273
— 3. brdski crnih košulja — 51, 133, 134, 203, 269, 409
— 3. crnih košulja — 204, 535, 567
— 3. finansijske straže — 45
— 4. brdski crnih košulja — 51, 134, 269, 409
— 4. crnih košulja — 619
— 4. telegrafista (11. arm. korpusa) — 49
— 4. žičane železnice (11. arm. korpusa) — 142, 404
— 5. minerski — 264, 404, 642, 745
— 5. mitraljeski (5. arm. korpusa) — 404, 745
— 6. minerski (11. arm. korpusa) — 142, 404
— 6. mitraljeski (6. arm. korpusa) — 266, 271, 406
— 6. zanatlijski — 429
— 7. minerski — 404
— 7. zanatlijski — 505
— 7. crnih košulja — 406, 501
— 8. minerski (11. arm. korpusa) — 142, 404
— 8. zanatlijski — 428
— 9. crnih košulja — 96
— 9. finansijske straže — 511
— 9. granične straže — 593
— 9. teritorijalno-mobilni — 793
— 10. crnih košulja — 97
— 10. teritorijalno-mobilni — 51
— 11. finansijske straže — 303, 529
— 11. karabinjera — 30, 155, 222, 357, 360, 364
— 11. mitraljeski (11. arm. korpusa) — 51, 135, 269, 409, 555, 741
— 11. nastavni — 108, 269
— 11. pionirski — 10, 48, 143
— 12. crnih košulja — 96
— 13. minobacački — 642, 729
— 14. karabinjera — 731

— 14. minobacački (div. „Izonco") — 136, 479, 515, 525, 827
— 15-ti „M" — 670
— 15-ti mitraljeski — 404
— 16. crnih košulja — 97
— 16. karabinjera — 83, 329, 330, 595
— 16. mitraljeski (6. arm. korpusa) — 406
— 18. crnih košulja — 97, 116
— 21. granične straže — 601, 713
— 21. minobacački — 108, 132
— 29. crnih košulja — 97
— 30. inžinjerije — 428
— 33. crnih košulja — 218, 264, 404, 603
— 38. brdski crnih košulja — 51, 134, 269, 409
— 38. crnih košulja — 517
— 38. karabinjera — 204
— 40. crnih košulja — 72
— 44. crnih košulja — 218
— 54. crnih košulja — 264, 404, 447
— 58. crnih košulja — 264, 404
— 61. crnih košulja — 264, 404
— 62. teritorijalno-mobilni — 791
— 73. crnih košulja — 218
— 80. crnih košulja — 131, 203, 204
— 85. crnih košulja — 97
— 93. crnih košulja — 97
— 97. crnih košulja — 324, 687, 743, 793
— 102. crnih košulja — 185
— 104. crnih košulja — 575, 731
— 105. mitraljeski (5. arm. korpusa) — 404, 811
— 106. granične straže — 186
— 110. mitraljeski p.t. — 141
— 111. mitraljeski — 10, 52, 136, 409
— 114. granične straže — 186
— 115. kamiona — 715
— 116. granične straže — 192
— 137. crnih košulja — 749
— 144. crnih košulja — 52, 269, 409
— 146. crnih košulja — 52, 269, 409
— 156. granične straže — 573
— 162. crnih košulja — 52, 269, 409
— 221. teritorijalno-mobilni — 108, 135, 487, 791
— 239. teritorijalno-mobilni — 108, 135
— 305. teritorijalno-mobilni — 271, 274
— 308. teritorijalno-mobilni — 52
— 311. teritorijalno-mobilni — 727
— 328. teritorijalno-mobilni — 271, 274
— „Kadorna" (Cadorna) — 652
— alpinski „Bolcano" (Bolzano) — 255
— alpinski „Val Peskara" (Val Pescara) — 208, 280, 289, 370
— bersaljerski „Zara" — 625, 309

nemački:

— 171. rezervni policijski — 614

partizanski:

— 1. komande NOP odreda Korduna i Banije — 684
— 1. kordunaški — 644
— 2. komande NOP odreda Korduna i Banije — 684, 832
— 2. štajerski — 836
— 3. komande NOP odreda Korduna i Banije — 832, 834
— 4. komande NOP odreda Korduna i Banije — 834
— Banjsko-vučedolski — 370, 833
— Cankarev — 836
— Drobnjački — 291
— Jezerski — 291
— Konjički — 444
— Kosovoluški — 185
— Krimski (3. partizanski) — 612, 613, 617—620
— „Marko Orešković" — 832, 835
— „Neđo Čabrinović" (ranije Trebinjski) — 836
— „Ognjen Prica" — 833, 835
— Otočački Grupe NOP odreda za Liku — 836
— Piperski ustanički — 185
— Spuški — 185
— Uskočki — 291
— Zagaračko-bandički — 185

BRIGADE

partizanske:

— 1. proleterska udarna — 700
— Drvarska — 367, 374, 425, 429, 430, 431

BRODOVI

italijanski i u službi Italije:

— „Basini" (Bassini) — 164
— „Kralj Aleksandar" — 161
— krstarica „Bari" — 693
— „Kumanovo" — 161
— „Lacio" (Lazio) — 503
— „Luše" (Lusce) — 511
— minolovac „Da Mosta" — 597

— minopolagač „Vergada“ (Orao) — 569, 612
— „Monroza“ (Monrosa) — 161
— „Palermo“ — 545, 751
— T—1 — 164
— torpiljerka „Kadore“ (Cadore) — 145
— torpiljerka „Kantore“ (Cantore) — 123, 164
— „Šolta“ — 164

ČETE

italijanske:

— 2. telegrafista — 495
— 3. granična — 749
— 5. lakih tenkova — 303
— 5. hemijska — 819
— 11. hemijska (11. arm. korp.) — 10, 48
— 16. železničara — 271
— 22. mešovita T.R.T. — 297, 318
— 62. posadna — 749
— 112. radna četa inženjerije — 573
— 121. četa topova — 737

partizanske:

— Baljačka narodne vojske Ob. štaba za Hercegovinu — 354
— Bandićka ustanička — 185
— Barska — 208
— Belokranjska partizanska — 831, 835
— Bijelička ustanička — 198
— Borovniška partizanska — 611, 614, 618, 619
— Bribirska partizanska — 610, 611
— Bukovička ustanička — 354
— Cucka ustanička — 198
— Đelnička — 610, 611
— Dživarska — 835
— Gorička ustanička — 185
— Gornjopoljska — 208
— Klikovačka ustanička — 185
— Ljubomirska narodne vojske Oblasnog štaba za Hercegovinu — 354
— Miruška narodne vojske Oblasnog štaba za Hercegovinu — 354
— Mokreška partizanska — 616
— Momiško-tološka ustanička — 185
— Moravška partizanska — 614
— Novoselska ustanička — 185
— Njudolsko-zaslapska — 208
— Panička narodne vojske Oblasnog štaba za Hercegovinu — 354
— Podgorička ustanička — 185
— Površka — 835
— Rašiška partizanska — 614
— Samotorska partizanska — 834
— Šumska — 835
— Zagaračka ustanička — 185
— Zagorska — 208

DIVIZIJE

italijanske:

— 1. brza divizija (Čelere) — 12, 13, 17, 379, 390, 410, 446, 447, 486, 488, 490, 492, 498, 507, 510, 511, 518, 575, 613, 642, 645, 684, 704, 754, 785, 823, 835
— 2. brza divizija (Čelere) — 12, 13, 17, 410, 411, 422, 445, 446, 642, 729, 767, 787, 823
— 3. brza divizija (Čelere) — 12, 17
— „Areco“ (Arezzo) — 27
— „Asijeta“ (Assietta) — 11, 13
— „Bergamo“ — 11, 13, 17, 214, 235, 266, 406, 427, 428, 430, 431, 444, 445, 611, 669, 670, 687, 793
— „Centauro“ (Centauro) — 18, 96
— „Đulija“ (Julia) — 128
— „Ferara“ (Ferrara) — 26
— „Firence“ (Firenze) — 26
— „Forli“ — 27
— „Friuli“ — 14
— „Granatijeri di Sardenja“ (Granatieri di Sardegna) — 12, 49, 54, 79, 80, 81, 108, 109, 111, 129—135, 203, 204, 270, 313, 356, 410, 419, 503, 517, 523, 527, 537, 539, 551, 559, 567, 589, 593, 601, 605, 615, 616, 618, 619, 644, 704, 737, 751, 771, 775, 785, 825, 836
— „Izonco“ (Isonzo) — 12, 17, 51, 79, 135—137, 269, 356, 409, 478, 483, 493, 509, 525, 540, 598, 602, 610, 614, 644, 717, 719—721, 727, 755, 771, 778, 780, 805, 827
— „Kačatori dele Alpi“ (Cacciatori delle Alpi) — 26, 46, 94, 97, 127, 157, 158, 184—186, 191, 206—208, 220, 221, 251, 255, 268, 287, 289, 291, 297, 303, 318, 354, 355, 357, 369, 380, 382, 408, 427, 428, 473, 475, 565, 575, 623, 685, 703, 735
— „Kunense“ (Cuneense) — 25, 27

— „Lenjano“ (Legnano) — 25, 26, 96
— „Litorio“ (Littorio) — 12, 13, 18
— „Lombardija“ — (Lombardia) — 11, 13, 17, 218, 264, 397, 399, 404, 426, 446, 447, 534, 537, 539, 543, 555, 567, 571, 577, 642, 652, 656, 684, 701, 704, 745, 757, 785
— „Lupi di Toskana“ (Lupi di Toscana) — 25, 26, 97
— „Marke“ (Marche) — 26, 72, 87, 118, 119, 123, 127, 166, 205, 214, 215, 221, 235, 267, 289, 303, 355, 369, 370, 380, 407, 427—429, 444, 445, 669, 670, 688, 703, 769, 771, 783, 789, 803
— „Mesina“ (Messina) — 26, 72, 74, 116, 121—123, 126, 155, 158, 164, 175, 185, 191, 205, 208, 220, 221, 231, 232, 234, 255, 287, 289, 303, 352, 360, 363, 369, 380, 382, 676, 677, 681, 692, 694
— „Murđe“ (Murge) — 704
— „Parma“ — 27
— „Pasubio“ — 12, 13, 17
— „Piemonte“ — 27
— „Pineralo“ — 27
— „Pulje“ (Puglie) — 26, 158, 185, 191, 192, 220, 369, 380
— „Pusterija“ (Pusteria) — 25, 27, 94, 97, 127, 128, 148, 149, 158, 164, 167, 185, 187, 194, 220, 221, 234, 255, 256, 287, 289, 357, 369, 380
— „Ravena“ (Ravenna) — 9, 12, 13, 701, 702, 704
— „Re“ — 10—12, 17, 218, 265, 292, 365, 393, 395—398, 402, 405, 425, 426, 447, 493, 519, 529, 533, 551, 642, 656, 657, 684, 701, 747, 751, 793, 803, 834
— „Sasari“ (Sassari) — 11, 12, 17, 214, 217, 218, 228, 229, 235, 267, 275, 311, 329, 372, 373, 407, 426—431, 444, 445, 481, 493, 610, 723, 769
— „Sforceska“ (Sforzesca) — 25, 26, 97
— „Siena“ — 26
— „Taro“ — 27, 94, 96, 123, 124, 127, 128, 149, 158, 162, 164—166, 176, 177, 179, 184—186, 191, 205, 208, 210, 211, 220, 241, 255, 276—280, 287, 288, 296, 297, 303—309, 317, 327, 357, 369, 380, 676
— „Torino“ — 12, 13, 18, 26
— „Tridentina“ — 25, 96
— „Venecija“ (Venezia) — 27, 186, 189, 190—192, 220, 251, 254, 256, 287, 357, 364

nemačke:

— 342. pešadijska — 703
— 718. pešadijska — 700, 703

DIVIZIONI

italijanski:

artiljerijski:

— 49. granične straže — 137
— 50. granične straže — 138
— 56-ti (6. arm. korpusa) — 266, 271
— 62. granične straže — 141
— 65. granične straže — 141
— 66. granične straže — 141
— 112-ti (5. arm. korpusa) — 264, 404, 747
— alpinski „Val Taljamento“ (Val Tagliamento) — 191
— brdske artiljerije „Vale Po“ (Valle Po) — 96
— brdske artiljerije „Val Kizone“ (Val Chisone) — 97
— brdske artiljerije „Val Orko“ (Val Orco) — 97

ESKADRILE

italijanske:

— 36-ta — 274, 298, 299
— 38. izviđačka — 273, 298

FAŠISTIČKE ORGANIZACIJE

— Dopolavoro — 23, 665
— E.C.A. (Ente cura assistenza — ustanova za socijalno staranje i pomoć) — 665
— Fašistička komora — 420
— Fašistička partija Italije — 36, 37, 83, 169, 336, 389, 467, 624, 650, 665, 693
— GIL (Gioventu Italiana del Littorio — fašistička omladinska organizacija) — 38, 517

GRUPE

italijanske:

alpinske:

1-va — 25, 26, 123, 124, 158, 191, 192, 251, 254, 256

— 2-ga — 114, 115, 124, 126, 158, 185, 191, 251, 255, 276, 280, 289, 303, 304, 369, 382, 391
— 3-ća — 10, 12, 13, 48
— 4-ta — 289, 694
— 7-ma — 704

artiljerijske:
— 3. armijska — 263, 403
— 5. armijska PA — 264, 404
— 5-ta armijskog korpusa — 264, 392, 304
— 6-ta armijskog korpusa — 266, 406
— 9-ta granične straže — 142
— 11-ta armijskog korpusa — 48, 108, 142, 269, 409
— 17-ta granične staže — 140

karabinijera:
— Kotor — 121, 122, 289, 369, 380, 387, 440, 626, 666, 676, 681, 692
— Ljubljana — 107, 433
— Split — 522, 546, 580, 588, 730, 734
— Sušak — 646, 647
— Šibenik — 502, 510, 536, 560, 574, 584, 590, 594, 716, 736, 752
— Zadar — 224, 228, 281, 285

vazduhoplovne:
— 5. izviđačka — 123, 124
— 63. izviđačka — 298

ostale:
— 1-va konjička „Guide" — 158, 186
— 1-va lakih tenkova „S. Đusto" — 410, 507, 511
— 2-ga lakih tenkova „S. Marko" — 411, 787, 823
— 3. armijska inžinjerijska — 264, 404
— 99. grupacija granične straže — 583
— „Skenderbeg" — 124, 160, 186, 192

GUVERNATORATI

— Crne Gore — 260, 262, 318—321, 412, 413, 658, 659, 662, 667, 671—673, 675, 676, 703
— Dalmacije — 65, 66, 69, 88, 91, 105, 118, 145, 146, 152, 160—163, 165, 166, 168, 169, 176, 177, 180, 190, 193, 194, 205, 210, 212—214, 217—219, 223, 224, 228, 229, 235, 240, 259, 272, 281, 285, 300, 302, 311, 313, 324, 329, 331, 385, 388, 438, 439, 441, 467—470, 548, 565, 612, 623—625, 627, 628, 678, 682, 685, 686

KOMANDE

italijanske:
— glavna dobrovoljačke milicije (M.V.S.N.) — 93
— glavna karabinijera — Rim — 105, 364
— karabinjera guvernatorata Dalmacije — 105, 224, 512, 520, 528 548, 558, 564, 574, 578, 666, 685, 748, 778, 794
— Mornarice — 164, 503
— okupacionih trupa Crne Gore — 318—320, 322, 357, 364, 653, 672, 701
— teritorijalne odbrane u Trstu — 642
— trupa Zadar — 213, 272, 285, 428
— vazduhoplovstva — 92, 123, 254, 298
— vazduhoplovstva Albanije — 190
— Viša finansijske straže Albanije — 43, 127
— Viša karabinijera Albanije — 43, 105, 127, 201, 221
— Viša oružanih snaga Albanije — 13, 17, 18, 25, 28, 43, 73, 74, 92, 93, 105, 114, 115, 123—129, 148, 152, 155, 157, 164, 178, 182—184, 188, 190, 191, 202, 221, 226, 227, 234, 241, 245, 253, 254, 262, 276, 286, 288, 303, 323, 357, 369, 380, 412
— Vojno-pomorska u Draču — 115, 164, 190
— Vojno-pomorska u Kotoru (Tivat) — 114, 115, 118, 120, 152, 164, 165, 177, 184, 205, 210, 254, 289, 303, 369, 380
— Vojno-obaveštajne službe — 275
— Vojnog sektora Sušak — 726
— Vrhovna — 1, 17, 56, 59, 92, 98, 114, 122—125, 127, 147, 150, 157, 158, 164, 175, 184, 188, 190, 201, 202, 220, 223, 229, 245, 254, 255, 267, 271, 288, 312, 335, 341, 355, 364, 412, 653, 698, 708

— žandarmerije u Crnoj Gori — 30

NDH
— Zapovjedništvo cjelokupne oružane snage — 101, 102, 484
— Zapovjedništvo kopnene vojske — 223
— Zapovjedništvo oružničkog krila Gospić — 610

nemačke:
— Nemački opunomoćeni general u Hrvatskoj — 336
— Viša komanda oružanih snaga Jugoistoka — 698, 700, 703
— Vrhovna komanda oružanih snaga (OKW) — 44

partizanske:
— NOP odreda Korduna i Banije — 609, 610, 612, 613, 644, 832—834, 836
— Privremena vrhovna komanda narodnooslobodilačkih trupa za Crnu Goru, Boku i Sandžak — 176

— **Komunistička partija Jugoslavije** — 106, 212, 248, 275, 387, 389, 485, 497, 507, 527, 611, 613
— CK KP Hrvatske — 76, 326, 473, 474, 609, 832

Mesni komiteti KPJ:
— Cetinje — 116, 167
— Grahovo — 385
— Herceg-Novi — 304
— Split — 326, 611, 832
— Vir — 151
— Vis — 612
— Zagreb — 609

Oblasni komiteti KPJ za:
— Bosansku krajinu — 374

Okružni komiteti KPJ za:
— Makarsku — 470
— Karlovac — 609, 644
— Šibenik — 331

Pokrajinski komiteti KPJ za:
— Crnu Goru — 167
— Dalmaciju 314, 326, 473, 474, 609, 832

KOMESARIJATI
(CIVILNI KOMESARI)

italijanski:
— civilni komesar za Crnu Goru — 28, 29, 34, 35, 74, 153, 156, 157, 167, 174, 190, 195, 202, 226, 227, 230, 232, 286
— civilni komesar za Dalmaciju — 19—21, 36, 37, 39, 70, 71
— civilni komesar za Sloveniju — 19, 21, 53
— visoki komesar Ljubljanske pokrajine — 80, 110, 113, 420, 433, 494, 525, 577, 615, 709

KORPUSI

italijanski (armijski):
— 3-ći — 25, 27
— 4-ti — 25—27, 43, 190
— 5-ti — 11, 12, 13, 17, 19, 21, 70, 106, 264, 271, 292, 293, 298, 299, 310, 312, 379, 390—393, 396, 397, 401—404, 421, 425, 426, 432, 435, 446, 448, 461, 492, 494, 512, 518, 520, 524, 528, 530, 532, 534, 536, 540, 542, 544, 548, 552, 554, 560, 562, 564, 566, 570, 574, 576, 582, 588, 600, 602, 622, 641—644, 646, 655, 657, 683, 698, 699, 701, 702, 704, 705, 714, 716, 718, 724, 726, 728, 732, 734, 736, 742, 744, 745, 746, 750, 754, 756, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 772, 774, 776, 778, 784, 786, 788, 790, 792, 794, 796, 798, 800, 802, 804, 810, 814, 818, 820, 822, 826, 830
— 6-ti — 11, 12, 17, 19, 21, 41, 70, 72, 73, 75, 93, 106, 152, 210, 213, 214, 218, 219, 229, 235, 236, 240, 266, 271, 272, 274, 285, 299, 310, 311, 323, 353, 355, 372, 379, 390, 391, 406, 421, 425, 427, 429, 430, 431, 443, 456, 484, 500, 510, 514, 540, 542, 544, 552, 568, 574, 580, 582, 588, 590, 622, 669, 686, 698, 701—704, 708, 714, 722, 726, 730, 732, 734, 736, 742, 752, 758, 762, 766, 768, 770, 772, 776, 778, 782, 784, 786, 788, 790—792, 796, 800, 802, 804, 808, 810, 814, 818, 820, 822, 824, 828
— 7-mi — 93
— 9-ti — 93
— 11-ti — 9—13, 17, 19, 21, 41, 48, 52, 70, 79, 80, 85, 106, 108—111, 113,

129, 135, 137—144, 203, 205, 269, 298, 310, 312, 356, 379, 404, 409, 419, 470, 476, 478—480, 484, 486, 488, 494, 496, 500, 502, 508, 512, 514, 516, 518, 522, 524, 528, 532, 536, 546, 554, 555, 560, 562, 564, 566, 568, 571, 573, 574, 576, 578, 580, 584, 586, 588, 590, 592, 602, 604, 608, 615, 689, 698, 704, 708, 709, 718, 723, 730, 736, 741, 750, 752, 760, 773, 774, 778, 780, 790, 798, 808, 812, 816, 824, 826, 835
— 14-ti — 13, 18, 25—27, 43, 45, 127, 128, 147, 148, 157, 160, 177, 178, 189—192, 205, 220, 234, 241, 250, 256, 276, 286, 287, 289, 303, 307, 316, 327, 357, 369, 380
— 15-ti — 93
— 17-ti — 13, 18, 25—27, 43, 45, 72, 96, 160, 233
— 26-ti — 25, 27
— Auto-transportni — 11—14, 21, 41
— Brdski — 96
— Brzi (Corpo d' armata Celere) — 11—13, 17, 21, 41, 70, 106, 298, 310, 379, 410
— Teritorijalni Udine — 10, 93

NDH:
— 2-gi — 703
— 3-ći — 703

LEGIJE

crnih košulja (italijanske):
— 4. granična — 477, 503
— 49-ta — 72, 268, 408, 429, 789
— 55. jurišna — 50, 108, 131—134, 203, 204, 271
— 73-ća — 267, 407
— 75-ta — 266, 405, 493
— 89-ta — 266, 407, 651
— 95-ta — 97
— 98-ma — 52, 136, 270, 410, 487, 577, 713
— 99-ta „Galbiati" — 97
— 105-ta — 269, 409
— 108. jurišna — 116, 164, 233, 250
— 137-ma — 265, 405, 489, 597
— 164-ta — 165, 205, 209, 241, 276, 277, 289, 296, 297, 303, 305, 307—309, 369

MILICIJA

Fašistička
— M.V.S.N. (Milizia volontaria per la sicurezza nazionale) — 93, 480, 512, 536, 544, 560, 561, 600, 626, 696, 698, 728, 732, 740, 754, 790, 816

MINISTARSTVA

italijanska:
— inostranih poslova — 153, 155, 167, 171, 174, 175, 202, 223, 229, 230, 234, 263, 355, 412, 653, 654
— rata — 9, 78, 92—94, 104, 115, 212, 319, 344
— unutrašnjih poslova — 118, 155, 161, 168, 212, 232, 388, 469, 470, 670

NDH:
— domobranstva — 311
— unutrašnjih poslova — 636
— vanjskih poslova — 582

OBAVEŠTAJNE SLUŽBE
— C.S.S.I.M. (Contro spionaggio servizio informazioni militari — Vojna kontraobaveštajna služba) — 78
— S.I.M. (Servizio informazioni militari — Vojno-obaveštajna služba) — 94, 275
— Intelidžens servis — 32

ODELJENJA
— 365. brzo karabinijera — 646
— Za ratnu cenzuru u Zadru — 651, 670
— Za vezu sa M.V.S.N. — 476, 574, 756, 758, 790
— Za vezu više direkcije transporta — 756

ODREDI

italijanski:
— 11. auto-odred — 10
— 17. odred granične straže — 757
— 43. odred oklopnih automobila — 807
— 167. auto-odred — 291

partizanski:
— 1. krajiški — 832, 883

— 3. krajiški — 444, 669, 670, 687, 831, 833, 834, 836
— Biokovski — 470
— Birčanski — 700
— Bribirski — 426, 608, 610
— Brinje — 399, 609, 614
— Brinje i škare — 399, 609
— Buljarički gerilski — 149
— Bunić — 614
— Crna Vlast — 394, 396
— „Čapajev" — 613
— Čavorsko-kostudićki gerilski — 117
— Dabarski — 614
— Debela Kosa — 612, 833
— Debelo Brdo — 614
— Delnički — 613
— Drežnički — 426, 447, 609, 610
— Dubravski — 611
— Gerilski Gornji Ceklin — 147
— Gerilski Ljubotina — 647
— Gerilski Podgrmeča — 224
— Gerilski s. Mišića i Đurmana — 151
— Hercegovački — 688, 832, 833, 834, 835
— Hreljinski — 426
— Kalinovički — 700
— Kosovoluško-jastrebački gerilski — 318
— Ljubovo — 396, 614
— Majevički — 700
— Nikšićki — 832, 833
— „Ognjen Prica" — 396, 610
— Ozrenski — 700
— Perjasica — 611
— Primorsko-goranski — 398, 611, 642, 832, 834—836
— Primoštenski — 313, 314, 323, 329, 331
— Radanjski — 612
— Romanijski — 700
— Sinjski — 836
— Solinski — 323, 833
— Splitski — 323, 324, 326
— „Starac Vujadin" — 832
— Šalamunić — 614
— Šibenski — 323
— Škare — 402, 609—611, 613, 614
— Šljivnjak — 610, 613, 833
— Trupinjski — 613
— Tupanjski gerilski — 354
— Udarni Štaba Grupe NOP odreda za Liku — vidi bataljon „Marko Orešković"
— „Uvalica — Kik" — vidi „Ognjen Prica"
— „Velebit" — 613
— Veljebrdski gerilski — 150
— Zetski — 625
— „Zvijezda" — 700

— *Poslanstvo* Kr. Italije u Zagrebu — 31, 171, 333, 336, 342, 343, 351, 388
— *Povereništvo* NDH kod italijanske 2. armije (opće upravno povjerenstvo) — 339, 375, 436, 482, 492, 494, 496, 498, 530, 550, 552, 568, 578, 639

PREFEKTURE

italijanske:
— Kotor — 118, 119, 121, 122, 127, 145, 146, 148, 152, 155, 160—162, 165, 168, 176, 193—196, 200, 205, 210, 211, 235, 289, 369, 380, 385, 387, 440—442, 624, 626, 648, 650, 664, 666, 676, 678, 679, 681, 682, 692, 694
— Ljubljana — 204
— Rijeka (Kvarner) — 19, 21, 41, 69—71, 91, 768, 774
— Split — 212, 235, 283, 284, 314, 388, 469, 473, 513, 523, 611, 612, 685, 747
— Zadar — 224, 235, 281, 612, 695

ORUŽANE SNAGE

— Nezavisne Države Hrvatske — 271, 275, 281, 285, 295, 311, 333, 338, 339, 341, 342, 344, 347, 350, 351, 353, 354, 367, 370, 372, 373, 376, 377, 425, 431, 436, 437, 458, 493, 511, 519, 539, 545, 551, 573, 609, 610, 612, 635, 637, 640, 642, 653, 669, 687, 700, 706, 747, 779, 785, 797, 821, 829, 833, 834, 835
— bivše Jugoslavije — 101, 102, 381, 497, 515, 517, 612, 656, 727, 815

PUKOVI

italijanski
— 1. artiljerijski divizije „Kačatori dele Alpi" — 268, 408
— 1. bersaljerski divizije „Tridentina" — 96
— 1. grenadirski divizije „Granatijeri di Sardenja" — 12, 49, 80,

108, 109, 129, 130, 270, 410, 419, 559, 605, 616, 618, 619
— 1. pešadijske divizije „Re“ — 265, 292, 294, 393, 396, 397, 402, 405, 446, 447, 493, 519, 529, 533, 551, 793, 834
— 1. tenkovski — 213
— 2. artiljerijski divizije „Mesina“ — 122, 164
— 2. grenadirski divizije „Granatijeri di Sardenja“ — 50, 54, 81, 130, 131, 270, 410, 419, 537, 589, 785
— 2. pešadijski divizije „Re“ — 265, 292, 365, 405, 642, 743, 751, 803
— 4. artiljerijski divizije „Bergamo“ — 266, 407, 430
— 4. bersaljerski — 123, 255, 291, 323, 355, 406, 652
— 6. artiljerijski divizije „Izonco“ — 52, 135, 270, 409, 614, 805
— 6. bersaljerski — 271, 274, 373, 391, 406, 421, 431, 422, 447
— 7. alpinski divizije „Pusterija“ — 185, 186
— 10. artiljerijski granične straže — 811
— 11. alpinski divizije „Pusterija“ — 185
— 11. bersaljerski (1. brze divizije) — 410, 589, 785
— 13. artiljerijski divizije „Granatijeri di Sardenja“ — 50, 108, 109, 132, 270, 410, 527, 539, 551, 593, 775
— 23. artiljerijski divizije „Re“ — 265, 292, 405
— 23. pešadijski divizije „Izonco“ — 51, 135, 269, 409, 447, 755
— 24. pešadijski divizije „Izonco“ — 51, 135, 269, 409, 483, 493, 717, 721
— 25. pešadijski divizije „Bergamo“ — 266, 406
— 26. pešadijski divizije „Bergamo“ — 266, 406, 430, 611, 793
— 31. oklopne pešadije (6. armijskog korpusa) — 266, 406, 723
— 32. artiljerijski divizije „Marke“ — 268, 408
— 34. artiljerijski divizije „Sasari“ — 267, 275, 407
— 48. artiljerijski divizije „Taro“ — 165, 179, 205, 241, 276, 289, 297, 303, 369, 380
— 51. pešadijski divizije „Kačatori dele Alpi“ — 206, 207, 268, 291, 408, 723
— 52. pešadijski divizije „Kačatori dele Alpi“ — 268, 291, 408, 652
— 55. pešadijski divizije „Marke“ — 267, 407, 771, 789
— 56. pešadijski divizije „Marke“ — 267, 408, 803
— 57. artiljerijski divizije „Lombardija“ — 265, 405
— 71. vazduhoplovni izviđački — 273, 274, 298
— 73. pešadijski divizije „Lombardija“ — 264, 404, 571, 577, 642, 656, 745, 757, 785
— 74. pešadijski divizije „Lombardija“ — 265, 405, 535, 537, 534, 555, 567, 745
— 93. pešadijski divizije „Mesina“ — 185, 255, 360, 364, 677, 681
— 94. pešidijski divizije „Mesina“ — 121, 122, 185, 208, 676
— 151. pešadijski divizije „Sasari“ — 217, 267, 275, 407, 493
— 152. pešadijski divizije „Sasari“ — 217, 218, 228, 267, 271, 407, 769
— 207. pešadijski divizije „Taro“ — 165, 179, 205, 211, 241, 276, 278, 280, 289, 303—309, 380
— 208. pešadijski divizije „Taro“ — 123, 179, 184, 186, 191, 205, 220, 241, 276, 277, 280, 289, 303, 305, 306, 308, 309, 369, 380
— Konjički „Alesandrija“ (Alessandria) 1. brze divizije — 410, 575, 613, 704
— Konjički „Đenova“ (Genova) 1. brze divizije —410, 835
— Konjički „Guide“ — 114, 124, 149, 158, 186
— Konjički „Nica“ (Nizza) 1. brze divizije — 410, 539, 642
— Konjički „Piemonte Reale“ 2. brze divizije — 411, 642, 729, 767, 797
— Konjički „Saluco“ (Soluzzo) 1. brze divizije — 410
— Kopljanika „Firence“ (Firenze) 2. brze divizije — 411
— Kopljanika „Vitorio Emanuele“ 2. brze divizije — 411, 729
— Tenkovski — 213

PUKOVNIJE NDH

— I. oružnička — 644
— 2. oružnička — 212
— 9. domobranska — 669
— 10. domobranska — 458
— 11. pješačka — 425, 525
— 14. pješačka — 354
— Zagrebačka — 459

SUDOVI

italijanski
— izvanredni za Dalmaciju — 331, 438, 439, 441, 612, 627, 628, 664, 678, 681, 693, 696, 697
— ratni — 236, 237, 567
— Specijalni u Trstu — 691

Vojni ratovi
— 2. armije — 19, 21, 41, 180, 348, 493, 525, 591, 595, 721, 777, 799
— 2. armije (odsek u Ljubljani) — 546, 691, 809, 821
— 2. armije (odsek u Šibeniku) — 162, 180, 300, 315
— 9. armije — 180
— teritorijalni u Tirani — 181
— u Cetinju — 181—183, 193, 210, 661
— Više komande oružanih snaga u Grčkoj — 181

ŠTABOVI

italijanski
— Glavni generalštab — 9, 11, 12, 14, 17, 29, 115, 125, 155, 188, 202, 704
— Generalštab kopnene vojske — 11—17, 44, 70, 72, 73, 92, 93, 96, 111, 174, 298, 299, 312, 313, 323, 335, 342, 343, 344, 353, 355, 390, 392, 422, 429, 431, 434, 477, 479, 481, 485, 487, 489, 491, 493, 495, 499, 501, 511, 513, 515, 519, 521, 523, 525, 529, 531, 533, 535, 537, 539, 541, 543, 549, 551, 561, 565, 567, 569, 571, 573, 575, 577, 579, 583, 585, 589, 591, 593, 595, 599, 601, 603, 605, 609, 621, 622, 662, 663, 699, 701, 704, 708, 713, 717, 719, 721, 723, 725, 727, 729, 731, 733, 735, 737, 741, 743, 745, 747, 749, 755, 757, 759, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 775, 777, 779, 783, 785, 787, 789, 791, 793, 795, 797, 799, 801, 803, 805, 807, 809, 811, 813, 815, 817, 819, 821, 823, 825, 827, 829, 831,

NDH
— Glavni stožer domobranstva — 224, 348

partizanski
— Gerilskih odreda za srez Bosansko Grahovo i okolinu — 217, 218
— Gerilskih odreda za Donji Lapac i okolinu — 367
— Gerilskih odreda za Liku (bataljona gerilskih odreda za Liku) — 367
— Gerilskih odreda za srez Korenicu i okolinu — 396, 614
— Glavni štab NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu — 670, 687
— Glavni štab NOP odreda za Crnu Goru i Boku — 625
— Grupe NOP odreda za Liku — 642, 832, 836
— Oblasni za Hercegovinu — 354, 370
— Vrhovni štab NOV i POJ — 700

VLADE

— Italije — 217, 338, 345, 629, 638, 700
— Nezavisne Države Hrvatske — 294, 335, 337, 338, 345, 346, 373, 374, 376, 436, 458, 629, 638, 700, 706
— Nemačke — 700

VELIKI ŽUPANI NDH

— Like i Gacka u Gospiću — 249
— u Karlovcu — 563
— u Kninu — 275
— u Senju — 634

VODOVI

partizanski
— Brinjski partizanski — 614, 642, 831
— Dabar — 642
— Grlićko-ćuriočki, gerilski — 297, 318
— Klanac — 642

— Kosovoluško-jastrebački gerilski — 297
— Škarački — 642, 831

VOJNE DELEGACIJE TRANSPORTA

italijanske
— delegacija 602 — 772
— delegacija 611 — 760, 776, 778, 796, 802, 808, 812, 814, 820, 826
— Ljubljana — 16, 760, 790, 796
— Sušak — 816

MISIJE

Vojna misija Italije u NDH — 335, 342, 345, 351, 484, 544, 548, 556, 668

ZDRUGOVI

ustaško-domobranski
— Gračački — 367
— Lički — 285
— Lovinački — 367

* * *

— Demarkaciona linija (nemačko-italijanska) 15, 43—45, 390, 391, 422, 435—437, 443, 446
— Demilitarizovana zona u NDH — 63, 229, 312, 323, 333, 335, 338, 374, 390, 429, 431, 435, 443, 446, 527, 630, 632, 633, 635—637, 639, 640, 703, 706
— „Crnogorski odbor" — 654
— Gestapo — 32, 699
— HSS — 87, 100, 225, 337
— Ispostava karabinjera Korčula — 484
— Konferencija delegata NOP-a Korduna i Banije — 611
— Odbor NOP za Bosnu i Liku — 219
— Osvobodilna fronta — 711, 836
— Rimski ugovori — 47
— Sekcija hidroaviona — 146
— Sile osovine — 17, 101, 108, 126, 232, 246, 249, 250, 257, 258, 401, 419, 803
— „Ustavotvorna skupština Crne Gore" — 263

SADRŽAJ

Dokumenti jedinica, komandi i ustanova Kraljevine Italije 1941.

Strana

Napomena redakcije — — — — — — — — — — — — — 7

Depeša Ministarstva rata od 17. aprila 1941. Komandi 2. armije o potrebi nadzora nad držanjem italijanskih vojnika slovenskog porekla — — — — — — — — — — — — — 9

Predlog Generalštaba kopnene vojske od 20. aprila 1941. Vrhovnoj komandi za razmeštaj jedinica na okupiranoj teritoriji Jugoslavije — — — — — — — — — — — — — 11

Uputstvo Generalštaba kopnene vojske od 20. aprila 1941. Komandi 2. armije o dislokaciji jedinica na okupiranoj teritoriji Jugoslavije — — — — — — — — — — — — 15

Naređenje Vrhovne komande od 21. aprila 1941. Generalštabu kraljevske kopnene vojske i Višoj komandi Albanije o dislokaciji jedinica na okupiranoj teritoriji Jugoslavije — — — — 17

Ovlašćenje Komande 2. armije od 24. aprila 1941. prefektu Rijeke o proširenju njegove nadležnosti nad susednim oblastima i ostrvima — — — — — — — — — — — — — — 19

Dopis Komande 2. armije od 25. aprila 1941. potčinjenim komandama o nadležnosti civilnih komesarijata Slovenije i Dalmacije 21

Naređenje Komande 9. armije od 26. aprila 1941. potčinjenim komandama o zadacima i rasporedu jedinica Armije — — — 25

Naredba Više komande oružanih snaga Albanije od 28. aprila 1941. o poveravanju sudske vlasti na teritoriji Crne Gore civilnom komesaru sa sedištem na Cetinju — — — — — — — 28

Izveštaj Komande žandarmerije u Crnoj Gori od 28. aprila 1941. komandantu 11. bataljona Kr. karabinijera o stanju žandarmerijskih stanica u Crnoj Gori — — — — — — — 30

Izveštaj Marčela Cukolina od 29. aprila 1941. Italijanskom poslanstvu u Zagrebu o političkoj situaciji u NDH — — — — 31

Naredba civilnog komesara za Crnu Goru od 29. aprila 1941. o stavljanju pod sekvestar imovine bivše zetske banovine — — 34

Izveštaj civilnog komesara Dalmacije od kraja aprila 1941. o političkoj i ekonomskoj situaciji u Dalmaciji — — — — — 36

Naređenje Komande 2. armije od 1. maja 1941. potčinjenim komandama o cenzurisanju novina i publikacija štampanih na teritoriji NDH — — — — — — — — — — — — 41

Strana

Naređenje Komande 9. armije od 6. maja 1941. potčinjenim komandama o nadzoru nad starom albanskom granicom i o demarkacionoj liniji između italijanskih, nemačkih i bugarskih okupacionih trupa — — — — — — — — — — — 43

Naredba Musolinija od 6. maja 1941. o nadležnosti imenovanja vanrednih komesara kod brodarskih društava na okupiranoj teritoriji Jugoslavije — — — — — — — — — — — 46

Dislokacija jedinica i ustanova 11. armijskog koprusa 16. maja 1941. godine — — — — — — — — — — — — — 48

Izveštaj civilnog komesara Kočevskog okruga od 14. maja 1941. Civilnom komesarijatu za okupirane teritorije Slovenije u Ljubljani o sukobu sa antifašistima na Maloj gori kod Ribnice — 53

Proglas Musolinija od 17. maja 1941. o upravnom i sudskom ustrojstvu na teritoriji Jugoslavije od strane oružanih snaga fašističke Italije — — — — — — — — — — — — 55

Ugovor o određivanju granica između NDH i fašističke Italije potpisan u Rimu 18. maja 1941. godine — — — — — — 60

Sporazum između NDH i fašističke Italije od 18. maja 1941. o stvaranju demilitarizovane zone na području NDH koje se graniči sa fašističkom Italijom, o odricanju NDH da drži ratnu mornaricu i o prevoženju trupa fašističke Italije preko teritorije NDH — — — — — — — — — — — 63

Pismo predsednika italijanske fašističke vlade Musolinija od 18. maja 1941. predsedniku vlade NDH Paveliću o upravnom uređenju opštine Split i ostrva Korčule i o pravima italijanske nacionalne manjine na području NDH — — — — — 64

Dekret kralja Vitorija Emanuela III od 18. maja 1941. o aneksiji Dalmacije, Boke Kotorske, delova Hrvatskog primorja i Gorskog kotara i o osnivanju Guvernatorata Dalmacije — — 65

Naređenje Komande 2. armije od 20. maja 1941. potčinjenim komandama da na teritorijama priključenim Nezavisnoj Državi Hrvatskoj predaju civilnu vlast hrvatskim vlastima — — — 70

Obaveštenje generala Pircija Birolija od 23. maja 1941. Komandi 2. armije da divizija „Marke“ (Marche) i Baza Dubrovnik prelaze u nadležnost 2. armije — — — — — — — — 71

Obaveštenje Generalštaba kopnene vojske od 25. maja 1941. Komandi 2. armije o pomeranju granice nadležnosti između 2. armije i Više komande oružanih snaga Albanije — — — 73

Izveštaj Više komande oružanih snaga Albanije od 25. maja 1941. Komandi 9. armije o proširenju teritorijalne nadležnosti divizije „Mesina“ na celu Crnu Goru — — — — — — — — 74

Izveštaj Komande 6. armijskog korpusa od 25. maja 1941. Komandi 2. armije o političkoj situaciji na području Knina i Gračaca 75

Obaveštenje Italijanskog ministarstva rata od 28. maja 1941. komandama armija i armijskih korpusa o karakteru, potčinjenosti i pravima centara vojne kontraobaveštajne službe — 78

Dopis komandanta 11. armijskog korpusa od 28. maja 1941. visokom komesaru Ljubljanske pokrajine o potrebi za boljom saradnjom karabinijera i vojnih komandi u operacijama čišćenja — — — — — — — — — — — — — — 80

Strana

Izveštaj Komande 16. mobilnog bataljona Kr. karabinijera od 2. juna 1941. Guvernatoratu Dalmacije o potrebi da se preduzmu energične mere prema stanovništvu pripojenog dela Dalmacije koje je komunistički i protivitalijanski nastrojeno — 83

Izveštaj Obaveštajnog odeljenja 2. armije od 4. juna 1941. o političkoj situaciji i organizaciji vlasti na teritoriji NDH — — 85

Odluka kralja Vitorija Emanuela III od 7. juna 1941. o nadležnosti guvernera Dalmacije — — — — — — — — — — 88

Depeša Musolinija od 11. juna 1941. Prefekturi u Rijeci da se izvrši identifikovanje Dalmatinaca italijanskog porekla radi njihovog vraćanja na teritoriju Guvernatorata Dalmacije u cilju jačanja italijanskog elementa — — — — — — — — 91

Naređenje Vrhovne komande od 12. juna 1941. da Komanda 9. armije preuzme nadležnosti i naziv dotadašnje Više komande oružanih snaga Albanije — — — — — — — — — 92

Dopis Generalštaba kraljevske kopnene vojske od 14. juna 1941. potčinjenim komandama o planu transporta komandi i jedinica predviđenih za povratak u Italiju — — — — — 93

Nedeljni informativni izveštaj italijanske Vrhovne komande od 26. juna 1941. o političkoj i ekonomskoj situaciji u NDH — — 98

Izveštaj Komande 2. armije od 6. jula 1941. Ministarstvu rata o sabotaži u magacinu goriva u Splitu — — — — — 104

Obaveštenje Glavne komande karabinijera od 7. jula 1941. potčinjenim komandama o formiranju Komande karabinijera Guvernatorata Dalmacije — — — — — — — — — — 105

Depeše Komande 2. armije od 7. jula 1941. potčinjenim komandama o presecanju vojnih telefonskih linija kod Karlovca i o postavljanju eksploziva na pruzi Sušak—Škrljevo — — — 106

Naređenje Komande divizije „Granatijeri di Sardenja" od 11. jula 1941. potčinjenim komandama o merama predostrožnosti povodom vesti o oružanom ustanku — — — — — — — 108

Obaveštenje Komande 11. armijskog korpusa od 13. jula 1941. Visokom komesarijatu za Ljubljansku pokrajinu o eksplozivu nađenom na pruzi Sušak—Škrljevo — — — — — — 113

Beleška Operativnog odeljenja Vrhovne komande od 14. jula 1941. o situaciji u Crnoj Gori i o merama za ugušivanje ustanka 114

Izveštaj Komande garnizona u Njegušima od 14. jula 1941. Komandi divizije „Mesina" o prekidu telefonskih veza između Njeguša i Cetinja i o nameri partizana da izvrše napad na garnizon Njeguši — — — — — — — — — — — 116

Telegram Prefekture Kotor od 14. jula 1941. Ministarstvu unutrašnjih poslova u Rimu o situaciji u Kotorskoj provinciji i graničnim oblastima, o hapšenju komunista, o operacijama vojske za ugušivanje ustanka i o potrebi pojačanja garnizona 118

Izveštaj kotarskog kvestora od 14. jula 1941. prefektu u Kotoru o merama predostrožnosti, akcijama protiv ustanika i hapšenjima komunista — — — — — — — — — — — 119

Izveštaj grupe karabinijera u Kotoru od 14. jula 1941. prefektu Kotora o pogoršanju situacije i teškoćama u pripremi akcije za deblokiranje Njeguša — — — — — — — — — 121

Beleška Operativnog odeljenja Vrhovne komande od 15. jula 1941. o merama za ugušivanje ustanka u Crnoj Gori — — — 122

Strana

Izveštaj Više komande oružanih snaga Albanije od 15. jula 1941. načelniku Glavnog generalštaba o uzrocima oružanog ustanka u Crnoj Gori i o merama za njegovo ugušivanje — — — 125

Depeša Prefekture u Kotoru od 15. jula 1941. guverneru Dalmacije o situaciji u provinciji i uspostavljanju veze sa garnizonima Njeguši i Budva — — — — — — — — — — — — 128

Pregled dislokacije i komandnog kadra Komande i jedinica 11. armijskog korpusa 15. jula 1941. godine — — — — — — 129

Depeša prefekta Kotora od 15. jula 1941. guverneru Dalmacije o vojno-političkoj situaciji i preduzetim merama protiv crnogorskih ustanika — — — — — — — — — — — — 146

Beleška Operativnog odeljenja Vrhovne komande od 16. jula 1941. o situaciji na području Kotora i Crne Gore — — — — 147

Izveštaj komande Kr. karabinijera 14. armijskog korpusa od 16. jula 1941. o događajima u Crnoj Gori od 13. do 16. jula 1941. godine — — — — — — — — — — — — 148

Depeša prefekta Kotora od 16. jula 1941. guverneru Dalmacije o širenju ustanka u Crnoj Gori i prispelim pojačanjima iz Albanije — — — — — — — — — — — — — 152

Izveštaj visokog komesara za Crnu Goru od 17. jula 1941. Ministarstvu spoljnih poslova u Rimu o sazivanju i radu kvislinške ustavotvorne skupštine i o revolucionarnom pokretu u Crnoj Gori — — — — — — — — — — — — — 153

Direktiva Više komande oružanih snaga Albanije od 17. jula 1941. komandantu 14. armijskog korpusa za upotrebu i dejstvo jedinica u Crnoj Gori — — — — — — — — — — 157

Depeša prefekta Kotora od 17. jula 1941. guverneru Dalmacije o situaciji u Crnoj Gori — — — — — — — — — 160

Depeša prefekta Kotora od 17. jula 1941. guverneru Dalmacije o uputstvima za hapšenje članova porodica ustanika — — 161

Depeša prefekta Kotora od 17. jula 1941. guverneru Dalmacije o dolasku pojačanja radi ugušivanja ustanka u Crnoj Gori — 163

Depeša prefekta Kotora od 18. jula 1941. guverenru Dalmacije o rastrojstvu i zbunjenosti garnizona Kotor i gubicima koje su crnogorski ustanici naneli italijanskim snagama u sukobu kod Brajića — — — — — — — — — — — — 163

Depeša prefekta Kotora od 18. jula 1941. guverneru Dalmacije o dolasku pojačanja, o zbunjenosti i rastrojstvu italijanskih vojnih komandi, o namerama ustanika i o potrebi za obrazovanjem jedinstvene komande za odbranu Boke i prekog vojnog suda — — — — — — — — — — — — — — 165

Telegram visokog komesara za Crnu Goru od 19. jula 1941. Ministarstvu spoljnih poslova u Rimu o deblokiranju Cetinja i o novim žarištima ustanka u Gusinju, Nikšiću i Andrijevici — 167

Depeša prefekta Kotora od 19. jula 1941. Minisatrstvu unutrašnjih poslova u Rimu o hapšenjima i interniranju sumnjivih lica 168

Naredba guvernera Dalmacije od 19. jula 1941. o raspuštanju svih društava i organizacija koje nisu odeljci fašističke stranke — 169

Izveštaj Poslanstva fašističke Italije u Zagrebu od 19. jula 1941. ministru spoljnih poslova u Rimu o incidentima između italijanskih vojnika i organa NDH — — — — — — — 171

Strana

Izveštaj visokog komesara Crne Gore od 20. jula 1941. Ministarstvu spoljnih poslova u Rimu o pogoršanju situacije u Crnoj Gori i o represalijama italijanske vojske — — — — — 174

Depeša prefekta Kotora od 20. jula 1941. guverneru Dalmacije o jačini ustaničkih snaga, o pretresu, hapšenju i interniranju sumnjivih lica i o planovima za odbranu područja Kotora 176

Uputstvo Komande 14. armijskog korpusa od 21. jula 1941. potčinjenim komandama o načinu upotrebe jedinica u akcijama čišćenja crnogorskih ustanika — — — — — — — — 178

Naredba Musolinija od 22. jula 1941. o promenama u uređenju i postupku vojnih ratnih sudova — — — — — — — 180

Naređenje Više komande oružanih snaga Albanije od 22. jula 1941. o nadležnosti i pravima vojnih ratnih sudova — — — — 182

Izveštaj generala Pircija Birolija od 22. jula 1941. Vrhovnoj komandi o situaciji i dejstvu potčinjenih jedinica u Crnoj Gori 184

Izveštaj generala Pircija Birolija od 23. jula 1941. načelniku Glavnog generalštaba o teškoćama u izvođenju operacija u Crnoj Gori — — — — — — — — — — — — — 188

Naređenje generala Pircija Birolija od 23. jula 1941. komandantu 14. armijskog korpusa o zadacima združenih jedinica u operacijama za ugušivanje ustanka u Crnoj Gori — — — — 190

Obaveštenje prefekta Kotora od 23. jula 1941. guverneru Dalmacije o represalijama garnizona Budva nad civilnim stanovništvom 193

Depeša prefekta Kotora od 23. jula 1941. guverneru Dalmacije o hapšenju jevrejskih porodica, potrebi za pojačavanjem karabinijera i bombardovanju predela Njeguši — — — — — 194

Izveštaj Komande 2. mobilnog bataljona Kraljevske finansijske straže od 24. jula 1941. Komandi garnizona u Kotoru o oružanom sukobu sa ustanicima kod Čekanja — — — — — 196

Promemorija Vrhovne komande od 25. jula 1941. o situaciji u Crnoj Gori — — — — — — — — — — — — — 201

Obaveštenje Vrhovne komande od 25. jula 1941. Ministarstvu spoljnih poslova o telegramu Musolinija glavnom komandantu oružanih snaga u Albaniji da preduzme civilnu i vojnu vlast na teritoriji Crne Gore — — — — — — — — — 202

Izveštaj Komande divizije „Granatijeri di Sardenja" od 26. jula 1941. Komandi 11. armijskog korpusa o posedanju demarkacione linije od Save do Panske reke i čišćenju granične zone istočno od Ljubljane — — — — — — — — — — 203

Dnevni izveštaj Komande pešadijske divizije „Taro" od 26. jula 1941. Komandi 14. armijskog korpusa o operativnoj delatnosti jedinica i pokretima ustanika u Crnoj Gori — — — — 205

Izveštaj Komande 51. pešadijskog puka od 26. jula 1941. Komandi divizije „Kačatori dele Alpi" o gubicima u borbi protiv crnogorskih ustanika u zoni Veljeg Brda — — — — — — 206

Izveštaj Komande sektora Zelenika od 26. jula 1941. Komandi pešadijske divizije „Taro" o zauzimanju Grahova od strane crnogorskih ustanika i opsadi garnizona Viluse — — — — 208

Depeša prefekta Kotora od 26. jula 1941. guverneru Dalmacije o bombardovanju naselja Čavori i interniranju Jevreja za Drač 210

Strana

Izveštaj Prefekture u Splitu od 27. jula 1941. Guvernatoratu Dalmacije o rušenju železničke pruge Labin—Kaštel Stari i prekidu t.t. veza Split—Zadar — — — — — — — — — 212

Izveštaj Komande 6. armijskog korpusa od 28. jula 1941. Komandi 2. armije o iskliznuću voza s vojnim transportom kod sela Plavno — — — — — — — — — — — — — 213

Direktive Komande 6. armijskog korpusa od 29. jula 1941. potčinjenim komandama o merama koje treba da preduzmu u vezi sa ustankom u Crnoj Gori i Lici i situacijom u Dalmaciji — — — — — — — — — — — — — 214

Depeša guvernera Dalmacije od 29. jula 1941. predsedniku Ministarskog saveta u Rimu o nastupanju usatnika prema Kninu i o merama predostrožnosti italijanskih trupa — — — 217

Promemorija Vrhovne komande od 30. jula 1941. o vojnim operacijama u Crnoj Gori — — — — — — — — — 220

Obaveštenje Ministarstva spoljnih poslova od 30. jula 1941. Guvernatoratu Dalmacije o naređenju Vrhovne komande da se okupira zona kroz koju prolaze železničke pruge — — — — 223

Izveštaj Zadarske grupe teritorijalne legije karabinijera od 30. jula 1941. Guvernatoratu Dalmacije o širenju ustanka u Hrvatskoj i Bosni i o pokretima italijanskih jedinica prema ugroženom području — — — — — — — — — — — 224

Naredba višeg komandanta oružanih snaga Albanije od 31. jula 1941. o ukidanju funkcije sreskih načelnika u Crnoj Gori i prenošenju njihove nadležnosti na odgovarajuće vojne komandante mesta — — — — — — — — — — — — 226

Izveštaj Zadarske grupe teritorijalne legije karabinijera od 31. jula 1941. Guvernatoratu Dalmacije o zauzimanju Pađena od strane ustanika i o bekstvu ustaško-domobranskih vlasti iz Knina — — — — — — — — — — — — — 228

Pismo bivšeg visokog komesara za Crnu Goru od kraja jula 1941. Ministarstvu spoljnih poslova u Rimu o uzrocima ustanka u Crnoj Gori i o delatnosti komesarijata od 30. aprila do 26. jula 1941. godine — — — — — — — — — — 230

Okružnica Komande 6. armijskog korpusa od 1. avgusta 1941. potčinjenim komandama o nadležnosti za suđenje i kaznama za prestupe protiv javnog reda i oružanih snaga — — — — 235

Izveštaj Komande 6. armijskog korpusa od 1. avgusta 1941. o radovima na popravci pruge Knin—Gračac i o daljim merama za osiguranje pruge i telefonsko-telegrafskih veza — — — 240

Uputstvo Komande pešadijske divizije „Taro" od 1. avgusta 1941. potčinjenim jedinicama za borbu protiv ustanika u Crnoj Gori — — — — — — — — — — — — — — 241

Izveštaj generala Pircija Birolija od 2. avgusta 1941. Vrhovnoj komandi o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori — — — 245

Izveštaj generala Pircija Birolija od 12. avgusta 1941. Vrhovnoj komandi o vojno-političkoj situaciji u Crnoj Gori — — — 254

Dislokacija potčinjenih komandi i jedinica 2. armije 25. avgusta 1941. godine — — — — — — — — — — — — 263

Strana

Depeša Komande 2. armije od 4. avgusta 1941. Generalštabu kopnene vojske o premeštanju 6. bersaljerskog puka, 305. i 328. teritorijalno-mobilnog bataljona u Gračac radi zaštite pruge od ustanika — — — — — — — — — — — — 271

Depeša Komande 6. armijskog korpusa od 4. avgusta 1941. Komandi 2. armije o zauzimanju sigurnosnog pojasa na teritoriji NDH radi obezbeđenja železničkog saobraćaja — — — — — 272

Izveštaj Komande 71. izviđačkog vazduhoplovnog puka od 4. avgusta 1941. Komandi 2. armije o rezultatima izviđanja izvršenog 3. avgusta na odseku železničke pruge Knin—Gračac 273

Izveštaj Komande vojne obaveštajne službe od 5. avgusta 1941. o ustanku na području Drvara i Knina — — — — — — 275

Naredba Komande pešadijske divizije „Taro" od 6. avgusta 1941. o novoj dislokaciji i zadacima potčinjenih jedinica — — 276

Izveštaj Zadarske grupe teritorijalne legije karabinijera od 7. avgusta 1941. Guvernatoratu Dalmacije o držanju ustaša i situaciji u Kninu nakon preduzimanja vlasti od strane italijanske komande — — — — — — — — — — 281

Saopštenje Prefekture u Splitu od 7. avgusta 1941. o streljanju u Benkovcu i predviđenim represalijama nad stanovništvom 283

Depeša Komande 6. armijskog korpusa od 8. avgusta 1941. Komandi 2. armije o popravci pruge Knin—Zrmanja, odnosima sa ustaško-domobranskim jedinicama i situaciji u Kninu i Gračacu — — — — — — — — — — — — — 285

Naredba Više komande oružanih snaga Albanije od 8. avgusta 1941. o predaji oružja od strane ustanika i o merama protiv onih koji to ne učine — — — — — — — — — — — 286

Dnevni izveštaj Komande pešadijske divizije „Taro" od 9. avgusta 1941. o aktivnosti potčinjenih jedinica na sektoru Risan—Herceg-Novi — — — — — — — — — — — 288

Pregled gubitaka pešadijske divizije „Kačatori dele Alpi" 5. avgusta 1941. u akciji protiv crnogorskih ustanika u zoni Šavnika — — — — — — — — — — — — — 291

Izveštaj komandanta 23. artiljerijskog puka od 9. avgusta 1941. komandantu pešadijske divizije „Re" o situaciji u Gospiću — 292

Naređenje Komande sektora Herceg-Novi od 11. avgusta 1941. Komandi 164. legije crnih košulja da prikuplja oružje na pravcu Zelenika—Presjeka—Lastva—Bakoči — — — — — — 296

Izveštaj 22. mešovite čete T.R.T. od 11. avgusta 1941. Komandi inžinjerije divizije „Kačatori dele Alpi" o prekidu telefonskih linija Nikšić—Bogetići—Danilovgrad—Podgorica — — — 297

Pregled jedinica izviđačkog vazduhoplovstva dodeljenih 2. armiji od 12. avgusta 1941. godine — — — — — — — — — 298

Naredba guvernera Dalmacije od 13. avgusta 1941. o nadležnosti sekcije suda 2. armije u Šibeniku — — — — — — — 300

Zapovest Komande pešadijske divizije „Taro" od 13. avgusta 1941. potčinjenim jedinicama za čišćenje zone Krivošije—Orjen — 303

Uputstvo Komande 2. armije od 14. avgusta 1941. potčinjenim komandama o držanju italijanskih trupa u sukobu između ustanika i ustaša i o merama koje treba preduzeti — — — 310